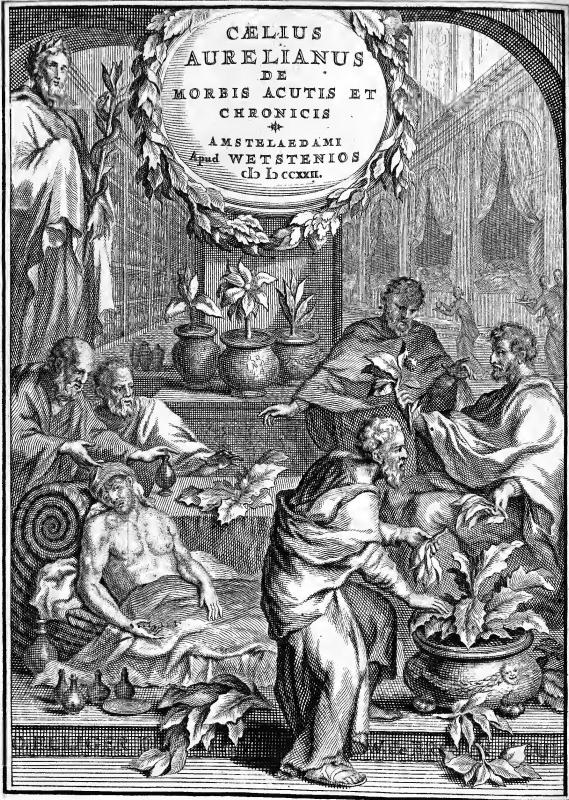
CÆLIUS
AURELIANUS
DE
MORBIS ACUTIS ET
CHRONICIS
AMSTELAEDAMI
Apud WETSTENIOS
CIↃ IↃ CCXXII.

CAELII AURELIANI, SICCENSIS,

Medici Vetusti, Secta Methodici

DE MORBIS ACUTIS & CHRONICIS LIBRI VIII.

Soli ex omnium Methodicorum Scriptis superstites.

JO. CONRADUS AMMAN M.D.

recensuit, emaculavit; notulasque adjecit.

Accedunt seorsim

THEOD. JANSS. ab ALMELOVEEN

in Caelium Aurelianum

NOTAE & ANIMADVERSIONES

tam propriae, quam quas ex Doctor. Viror. Lucubrationibus hinc inde collegit; ut & Ejusdem

LEXICON CAELIANUM.

Cum INDICIBUS *locupletissimis.*

Editio Nova.

AMSTELAEDAMI

Ex OFFICINA WETSTENIANA.

clↃ IↃ cc xxii.

J. SLOANI

BARONETO,

COLLEGII MEDICI LONDINENSIS

PRÆSIDI.

S. P. D.

R. & G. WETSTENII.

QUa humanitate ſolitus ſis tam exteros quàm indigenas excipere alter noſtrum, qui ante annos duodecim aliquo tempore Londini eſt verſatus, cum magna voluptate expertus eſt. Ex eo tempore non deſtitit ubique virtutes Tuas prædicare, & iis ſe multum debere apud omnes profiteri. Cujus debiti magis ut teſtimonium extet, quàm ut aliquam ejus partem ſolvamus, hanc a nobis procuratam, Tuoque Nomini inſcriptam, novam editionem Cælii Aureliani *tibi mittimus; Et cui potius quàm Tibi, Medico*

egregio, inscriberemus Opus medicum viri inter veteres non infimi, quum inter omnes constet Te teneri studio Auctorum veterum, & praeterea Te duci amore quodam singulari rerum & scitu & visu dignarum. Id, ne multis apud homines ignaros praedicemus rem notam, testatur collectio tua rerum singularium cum magno sumptu nec minori diligentia ex utraque India ad Te perlatarum. Plura Tibi de Te praedicare & noster pudor & Tua modestia vetant. Quod superest D. O. M. supplices veneramur, ut egregias istas animi dotes Patriae Tuae diu servet, incolumesque tueatur. Vale.

JO.

JO. CONRADUS AMMAN M. D.

LECTORI S.

Aximopere ſemper dolui, quod cum reliquæ artes & ſcientiæ ex parvis & obſcuris principiis pleræque ad non contemnendum perfectionis culmen adſcenderint, *Medicinæ* noſtræ, nec injuria, objiciatur, quod ab *Hippocratis* ævo non modo nihil promota, ſed horrendum in modum in deterius ſit lapſa. Hujus rei cauſæ plurimæ quidem poſſunt afferri, quæ fere ſoli *ignaviæ*, præpoſterorum judiciorum matri & nutrici, natales debent. Verum enim vero tanti mali altiorem & univerſaliorem ſubeſſe cauſam ratio ſuadebat, quam tandem, diu circumſpectans, deprehendi eſſe *præpoſteram Methodum*, qua Medicina hactenus a plerisque admirabili conſenſu fuit exculta.

Tres ſunt modi aliquid cognoſcendi: *Intellectu* puro, idque ſumma cum evidentia: *Ratiociniis* ex phantaſiæ penu depromptis, quibus res vel veris vel fictis imaginibus menti ſiſtuntur: & denique *Senſibus*, quibus corporeæ qualitates earumque effectus percipiuntur. Evidens ergo eſt univerſas artes & ſcientias circa tres hoſce cognoſcendi modos debere verſari: & quoniam earum *objecta* vel ſunt mentalia, vel phanta-

ta-

taſtica, vel ſenſibilia, ipſarum diſciplinarum legitimam culturam & incrementum ex juſto uſu alicujus horum cognoſcendi modorum maxime dependere, reliquis ex aliqua parte in ſocietatem tractis. Sic enim Dei, Mentis ipſius, Juris naturalis, & in genere Veritatum univerſalium ſive axiomatum *cognitio* ſunt mentis puræ actiones: huc etiam ſpectant Matheſeos abſtractæ & ſinceræ partes, quarum tanta eſt certitudo, ut non modo ad experientiam nunquam provocetur, ſed ne quidem experiundo magna pars cognoſci poſſint. Quæ *ratiociniis* tantum & phantaſmatibus innituntur artes & ſcientiæ, vix pro earum abortibus habendæ, fere in reddendis rerum ſenſibus imperceptibilium rationibus ſunt occupatæ: inde ex principio tam lubrico tot in naturalibus, moralibus, imo & artificialibus ſunt notæ lites. *Hiſtoria Mundi partium*, earumque in ſe invicem effectuum, & in genere omnes ſcientiæ quarum objecta ſunt corpora eorumve qualitates, plane a ſenſibus dependent, & intempeſtivis ratiociniis & præmaturis hypotheſibus adeo corrumpuntur, ut etiam pleraque experimenta in ſenſum a natura alienum detorqueantur: rerum enim corporearum cognitio adeo eſt abſtruſa, ut licet mille eas ratiociniis & perſpicillis torqueas, intima earum ſtructura lateat, nec niſi ſuperficiem & effectuum quorundam φαινόμενα nobis oſtendant.

Sunt præterea & aliæ adhuc diſciplinæ, quæ quidem

dem circa corpora, vel potius circa aliquas eorum qualitates, ut motum, quantitatem, gravitatem, ſonos &c. præcipue verſantur, quoniam tamen earum provinciæ ob infinitam rerum varietatem ſunt nimis extenſæ, ratiociniis rebus ipſis innixis, & analogia naturæ familiari uti debent. Tales ſunt omnes *Matheſeos* mixtæ partes, ut Aſtronomia, Muſica, Mechanica, Optica: in primis autem Philoſophia naturalis, & ejus pars non ſpernenda *Medicina*. Et hi ſunt fixi rerum easque cognoſcendi modorum termini: quos ſi quis temere moverit, maximo artes circa eas verſantes detrimento afficiet, & Syſtemata condet, quæ a rerum natura & experientia redarguuntur. Nec minus peccant qui ſterilibus ſpeculationibus fulti de morbis eorumque natura & curandi methodo, præter experientiam & accuratas obſervationes judicare audent, quam qui in Mathematicis demonſtratione deſtitutus, mechanice palpando problema aliquod ſolvere tentaret

Hanc ego præcipuam eſſe cauſam puto, quod Medicina noſtra tot ſæculis aſſidue mota, verum ne hilum fere promota fuerit. Cuivis enim attento patet eam totam verſari non tantum circa corpus humanum, quatenus ſanitatis & morborum capax eſt, ſed & quatenus alia corpora diverſis id modis afficiunt: & propterea ejus fundamenta eſſe ponenda infinitis *obſervationibus*, non temere & animo præjudiciis occupato,

ſed magna cura quantaque fieri poteſt ἀκριβεία inſtitutis, antequam hypotheſis aliqua iis ſuperſtruatur. Cum autem communi fere conſenſu contrarium fiat, ita ut ab exigua obſervationum numero quilibet Syſtema aliquod non modo fabricet, ſed univerſam pene naturam obtorto collo ei ſervire jubeat, quid mirum, ſi magno conatu minus quam nihil efficiatur? Nam nefario hoc auſu etiam fidiſſimis obſervationibus, quas antiquorum quorundam Medicorum diligentiæ debemus, contradicitur, quæ & in dubium vocantur, imo ſi forte ſyſtemati alicui minus congruant, tanquam aniles fabulæ exploduntur.

Huic malo, licet jam adulto, maxima incrementa dedit *imaginaria* quædam *philoſophandi ratio*, non ita pridem ab inſigni Mathematico in naturæ ſcenam introducta, quæ Coloſſæis Facultatum & Qualitatum ſtatuis disjectis, imperceptibilium particularum imagunculas nobis exhibuit, & pleroſque adeo faſcinavit, ut jam ſusque deque habitis obſervationibus, in arte noſtra ſolis ratiunculis graſſentur, & tanquam Medicina puræ Matheſeos pars eſſet, omnia, ſi Diis placet, a priori demonſtrant: imo univerſam artem peſſum jam dediſſent, niſi doctiſſimi quidam nullumque laborem detrectantes Viri iis reſtitiſſent, tam ipſi ſolidis obſervationibus naturam conſulentes, quam veterum theſauros in lucem denuo protrahentes.

Horum ego veſtigia ſequens, φιλίατρε Lector, CÆ-

LIUM

LIUM tibi ſiſto AURELIANUM, de Methodicorum ſecta Medicum, in paucorum quidem manibus verſantem, verum in enarranda morborum hiſtoria adeo diligentem ut palmam fere omnibus præripiat. Hactenus fere latuit, imo ab anno CIↃ IↃ LXVII. quo *Rovillius* eum typis ſuis Lugduni excudit, nemo vel Medicus vel Typographus eum attigit, licet ab omnibus non modo legi digniſſimum, ſed peritam medici alicujus manum diu implorantem. Hanc ego *Rovillii* editionem, quantum quidem expedire videbatur, ſum ſecutus, in ſubſidium tamen adhibui elegantiſſimam illam *Colinæi*, in recenſendis *Celerum Paſſionum* libris: in *Tardarum* autem *Baſilienſem* Henrici Petri: utramque a Viro Clariſſ. *Theod. Janſon. ab Almeloveen*, pro inſigni ejus in litteras ſtudio, benigne conceſſam. Reliquas editiones lubens prætereo, utpote adeo ſibi non diſſimiles, ne erratis quidem exceptis, ut prima omnium ſequentium fuiſſe exemplar videatur: facileque crediderim ad unicum, & quidem ſatis mutilum & infinitis locis depravatum manuſcriptum codicem eas fuiſſe concinnatas: vix enim poſſibilis alioquin foret tantus codicum impreſſorum conſenſus. *Rovillius* quidem, plerorumque Typographorum more, in fronte ſuæ editionis habet, *ad fidem manuſcripti exemplaris caſtigati & annotationibus illuſtrati*: præterea paſſim in margine aliam lectionem citat. Verum enim vero quod promiſſorum

primum attinet, fateor ejus contextum alicubi a Colinæi & H. Petri lectione aliquantisper recedere, adeo tamen raro, ut potius ex operarum incuria id factum videatur. Præterea, quo argumento maxime nitor, ne unum quidem hiatum ab eo completum videbis, cum tamen in de *Tardis Passionibus* libris plura capita sint ἀκέφαλα, nec pauca alibi desint, quorum saltem aliquid, si codice manuscripto fuisset usus, supplevisset. Quæ autem in margine hinc inde aliter ab aliis legi asserit, pro conjecturis potius habenda. Quod spectat ad *Annotationes*, eas quidam *Dalechampio* tribuunt, alii negant, forte quod adeo sibi sint dissimiles. Ego non unius eas esse Viri plane credo: sunt enim plurimæ, non tam mole quàm pondere tales, ut vel eruditissimus eas pro suis lubenter agnoverit: aliæ autem adeo insulsæ & ἀπροσδιόνυσοι, ut sensum Cælianum plane pessundent. Præterea hæ Annotationes, quæ commodius in duas classes redigi poterant, verborum nimirum & rerum, penitus erant confusæ, idemque asteriscus communis earum ad marginem erat index, ut non sine tædio quærerentur.

Duo igitur in Auctore hoc recensendo mihi sumsi: *primo* ut lectionem, quantum quidem liceret, intactam sinerem, & contextum ex tribus istis exemplaribus, demendo quid alicubi, alicubi addendo, in eam quam, codicis manu exarati penuria, res patiebantur

bantur integritatem restituerem. In *de Celeribus Passionibus* libris id liberaliori quidem, attamen suspensa admodum manu a me factum est, ut in contextu aliquid immutarem: postea cum id res fere ubique exigeret, timidior factus lectionem rarius tentavi, sed ubi morbum subesse arbitrabar, conjecturam in marginem conjeci. *Alterum* quod proposueram, erat annotationes in editione Rovilliana in ordinem redigere, inutiles expungere, novas ubi opus erat addere, & Græca, quæ fœde dilacerata & Latinis literis expressa erant, ubi a latinò quidem sermone eorum usus abhorrebat, restituere, denique dictiones *Aureliano* peculiares, quæque Lectorem inadsuetum morari possent, quasi paraphrasi quadam circumscribere, & latina reddere. Ut verbo dicam, sistitur tibi, Lector, *Cælius Aurelianus* quod ad lectionem multo castigatior, intellectu ob innumeras castigationes facilior, & explicitis materiæ medicæ obsoletis terminis immenso jucundior.

Jam pauca de ipso Opere præfatus, *praxin medicam Auctoris & Methodicorum* in genere delibabo. CÆLIO AURELIANO, qui ab aliis vocatur *Lucius Cælius Arianus*, patria fuit *Sicca*, teste *Plinio* interioris Numidiæ urbs: quod licet non constaret, ejus tamen dictio sesquibarbara & semigræca aliquod ex Africa monstrum proderet. Oratio quidem ejus inadsuetis nec facilis admodum est nec plana: succi tamen

boniqueſenſus plena, maſcula, ſale elegantiſſimo paſſim adſperſa; in reprehendendis veterum erroribus arguta, ubique ſublimis. Quà ætate *Cæl. Aurelianus* floruerit altum apud omnes ſielntium: aliquanto tamen *Galeno* fuiſſe ſuperiorem vix dubium; quomodo enim qui tot minorum gentium Græcos citavit, Galeni, ſi poſt eum vixiſſet, non meminerit? Quoniam autem *Themiſonis*, *Aſclepiadis*, aliorumque ſub Romanis Imperatioribus Medicorum mentionem facit, *Galeno* aut coævus, at ignotus, aut paulo prior fuiſſe videtur. *Sorani* non tantum ſenulus imitator ſtrenuusque propugnator fuit, ſed græcorum ejus interpretem ſe paſſim profitetur. Præterea veteres omnium Sectarum Medicos diligentiſſime perlegit, eoque nomine non parum ipſi debemus, quod plurimorum dogmata nullibi fere niſi in his *de Celeribus & Tardis Paſſionibus* libris extent. Scripſit, ut ipſe teſtatur, multa etiam alia, ut χειρȣργούμενα, *Reſponſionum libros*, *Muliebrium paſſionum*, *Græcarum epiſtolarum ad Prætextatum*, *Adjutoriorum* item ſive *Medicaminum*: quæ tamen omnia temporum injuria interciderunt, parumque abfuit quin idem caſus unicum hoc Methodicæ medicinæ monumentum abripuiſſet.

Character *Cælio* proprius eſt, quod morborum Hiſtorias a capite ad calcem non tam deſcribat, quam vivis & ex ipſo naturæ ſinu ſumtis coloribus pingat, tantaque exactitudine tum morborum tum adhibendorum quovis

vis tempore remediorum articulos & momenta circumſcribat, ut parem vix habeat. Eſt præterea in excogitandis pro ægris commoditatibus, & evitandis in morborum complexione incommodis, ſtruendisque ubi opus eſt fallaciis, fere inimitabilis: τῆς vero ἀσφαλείας adeo ſtudioſus, ut aliquando in contrariam partem peccare videatur, præ timiditate, quæ totius ſectæ vitium fuit, generoſiora adhibere remedia non auſus.

Methodici ita dicebantur a *Methodo*, qua morbos omnes tam acutos quam chronicos, in ſumma quadam genera diſtribuebant, ad id inducti per κοινότητας quaſdam, ſive analogias, quas morbi eosque curandi modi ad ſe invicem habere ipſis, ex aſſiduis obſervationibus, videbantur. Juxta eos igitur *Medicina eſt methodus inveniendi morborum* κοινότητας, *quæ ſimul per ſe ſit evidens.* Hinc etiam definitiones utplurimum ſollicite evitabant, neque quid aſſererent, quod ſenſibus non pateret, earum vice deſcriptionibus quibuſdam utebantur. Præterea *loci affecti* cognitionem ſcrupuloſiorem, deque eo ratiocinia fere negligebant, non quod Anatomen ad indagandum partium uſum ſpernerent, ſed quoniam membris particularibus plerumque peculiariter ſuccurri non poſſe putabant: quare in pleriſque paſſionibus univerſum pene corpus curabant, habito aliquo reſpectu ad partem præcipue affectam. *Cauſas morborum* proximas Methodici ſe ignorare ingenue fatebantur. Ad *Humores* & *Spiritus*

vix

vix animum adjiciebant, morborum nidos in partibus ſolidis eſſe ſitos credentes, prout earum fibræ a naturali tono recederent, & vel nimis ſtrictæ eſſent, vel plus æquo relaxatæ. Proin univerſum morborum exercitum in duas phalanges deſcribebant, alios *Stricturæ*, alios *Solutionis* morbos appellantes: tertium quid in eadem corporis parte non agnoſcebant; eodem tamen vigente morbo aliam *ſtrictura*, aliam *ſolutione* laborare poſſe aſſerebant, ut cum Phreniticus ſimul corripitur Diarrhœa. Reviviſcit hodie hoc ſyſtema maxime in Italia, celeberrimos ibi Patronos nactum, qui bello opinionibus denunciato, & mechanices principiis divina quadam ſagacitate in Medicinam introductis, recentiorum id inventis & propriis obſervationibus egregie illuſtrarunt, Spartamque hanc, quod Deus bene vertat, quotidie adhuc ornant.

Methodici remedia utplurimum uſurpabant generalia, ſpecificis plane exploſis, quorum propugnatores *Cælius* ſalſe admodum irridet. Prima eorum cura erat cubiculum ejusque aërem & modum cubandi cuivis morbo convenientem eligere; tum cibum potumque, niſi iis plane abſtinendum cenſerent, præſcribebant, ſeduloque quo morbus vergeret obſervabant. *Remedia* generoſa raro intra primum triduum in uſum vocabant, ſed cruditatum in primis viis concoctionem expectabant, & interea eam partim jejunio, partim fricando, fovendo, ungendo promovebant. Secundo demum

mum triduo, nisi admodum urgebat morbus, venam secabant, & cucurbitulas per totum fere corpus successive applicabant, aliquando scarificatas, aliquando cum hirudinibus, aliquando siccas. Inter *generalia stricturam solventia* recensebant Aërem calidum & lucidum, stragula mollia, collutiones oris aqua calida vel oleo dulci, jejunium, vigilias, unctiones, cataplasmata & fomentationes ex emollientibus, ut & balnea ex eadem materia, cucurbitulas scarificatas, venæ sectionem, gestationem & motum in genere, clysteres emollientes & vomitoria. Quæ *soluta* sive nimis laxa *stringebant*, erant Aër frigidus & obscurus, stragula duriora, collutiones oris aqua frigida cum aceto, acetum vel posca cum spongia applicata, fotus frigidi ex succis plantaginis, portulacæ, sempervivi &c. *alimenta* ex hordei farina, lenticula, cydoneis, panis tostus cum aceto, & similia: somnus, quies, cucurbitulæ non scarificatæ. *Purgantia* fere nunquam admittebant nisi in Hydrope: *Diuretica* & *Sudorifera* exceptis paucis casibus vix usurpabant: rejiciebant etiam clysteres acres, opiata, & venæ sectionem sub lingua & ad animi deliquium: adeo securitati semper & ubique studebant. In *tumoribus*, ita appellabant omnis generis inflammationes, adhibebant in principio mediocriter adstringentia, in augmento & statu mitigantia vel laxantia, in declinatione emollientia, in lenimento, id est, cum morbus & ejus symptomata plane remiserunt, fortificantia & recorporativa seu μετασυγκριτικὰ, ut &

varii generis *Cyclos* five regulas cyclicas, de quibus vide potiffimum *lib.* 1. *Tard. Paff. cap.* 1. ubi de *Cephalæa* & ejus curatione *Cælius* agit. Ait ibi de recorporantium viribus in hunc modum: Ut vehementi motu corpus apertum defpuat, ut ita dixerim, paffionis carnem, qua depulfa, naturalis & nova fuccedat. Utinam hodiernis Medicis hæc *recorporatio*, feu habitus morbofi in fanum mutatio, magis cordi effet: fine ea enim morbi chronici vix funt fine recidivæ metu curabiles. Contra fudores nimios, quos ipfi diaphoreticos vocabant, corpori infpergebant pulverem cretæ, aluminis, aliorumque adftringentium.

Hæc funt, benevole Lector, quibus te inftituti mei certiorem facere volui. Doleo ipfum me apographorum emendationi ob nimiam locorum diftantiam præeffe haud potuiffe, multa inter emendandum additurus, aut detracturus, certe melius nonnulla difpofiturus, quæque librorum lectio fervente prælo fuppeditabat adjecturus. Si exemplum defideres, en habes in ipfo limine, ubi Cælius citat dictum *Ipalli* cujusdam Pythagorici, quem deinde ex Diogene Laërtio inter legendum *Hippafum*, Philofophum Pythagoricum, effe deprehendi. Credas velim, editionem hanc, nifi eam Wetftenius Pater, homo græce & latine egregie doctus, & in excudendis bonis Auctoribus nec labori nec fumtibus parcens, ipfe curaffet, e tanto locorum intervallo adornari vix potuiffe. Vale.

Ex agro Trajectino ad Vectim ipfis
Id. Decembr. cIↃ IↃ cc viii.

IN-

INDICULUS EDITIONUM
CAELII AURELIANI.

1529. *Tardarum Passionum libri V.* Basil. *apud. Henric. Petri in Fol.*

1533. *Acutarum Passionum libri III.* Paris. *apud Simonem Colinæum.* 8.

1547. *Tardarum Passionum libri V.* Venet. *apud Aldum, cum Medicis antiquis in Fol.*

1567. *De Morbis Acutis libri III. & de Morbis Diuturnis libri V.* Lugduni *apud Guilielm.*
alio titulo
1569. *Rovillum.* 8.

DEDICATIO editionis Basiliensis apud Henric. Petri 1529. in Fol.

Clarissimo eidemque Doctissimo Viro PHILIPPO BUCHAMERO, Reverendissimi Domini D. Alberti Cardinalis, & Archiepiscopi Moguntini Medico, Joannes Sichardus.

PRÆTER multas, easque nec obscuras quidem, nec ita parvas summæ cum benevolentiæ, tum voluntatis erga me tuæ significationes, Ornatissime Vir, cum non desinas me apud ALBERTUM Reverendissimum Cardinalem, eundemque clementissimum principem, patronum meum, & verbis quam potest fieri honorificentissimis cohonestare, & tuis subinde muneribus ornare, efficis plane ut quo me vertam nesciam: dum identidem dispicio, qua in re si non beneficiorum in me tuorum cumulum, hoc saltem assequar, quod bona interdum nomina solent:

 ut

ut ſcilicet dum ſolvendo non ſum, vel ingenua debiti profeſſione non feram tacitum, quantum tibi, viro inter erudititiſſimos optimo, inter optimos vero etiam erudititiſſimo debeam. Cui rei documento velim ſit hæc qualiſcunque inſcriptio. Neque enim memoria excidit, quam tu graviter vereque, ſi quis nos caſus in eum ſermonem adduxiſſet, queri ſoleres, nullam ſtudiorum partem æque noſtra tempeſtate jacere, ac eam ipſam, quam olim cum maximis præſidiis, tum ſummis ingeniis excultam, niſi deus aliquis rebus humanis iniquior invidiſſet, non eſſet cur tanto negotio diſceremus, & experimenta per mortes, ut ille dicit, caperemus, impudentiſſimorum interim circulatorum perſonas induentes, qui cum diu nihil ſcire didicerimus, tandem audacia pro ſapientia uſi carnificinam quandam verius quam medicinam in vita communi exerceamus. Nam ſic fere comparatum eſt, ut quo quidque ad vitam mortalium plus adferat adjumenti, hoc capitalius obſit, ſi aut parum rite tractetur, aut alio quam inſtitutum eſt modo. Nunc quis ulla religione ad hoc opus accedit? aut quotus demum quisque ex ipſis fontibus haurit? Imo ut appertius dicam, quid hujus rei omnino reliquum eſt dignum lectu, quod non palam auſis cum negligentiæ, tum & inſcitiæ damnare? Niſi unum dicas *Hippocratem* aut *Galenum* ex Græcis, Latinis vero Corn. *Celſum* & *Plinium*. Quos tamen ſic legunt plerique tanquam plus allaturos momenti eloquentiæ ſtudioſo, quam ei qui ſit rei medicæ deſtinatus. In *Plinio* vero audent etiam nihil diſſimulantes in ore habere tragicum illud: *ô Cœlum ô Terra.* Cum quibus non admodum contenderim, qui repertis frugibus malint tamen cum gryllo in glandium uſu conſeneſcere. Hoc vero ſubit mirari, qui fiat ut tam gravate in medicorum album recipiant, ut quosque viderint terſiſſime locutos, eamque ob cauſam numero eximant, qua vel imprimis digni fuerant, mea ſententia, ut locum acciperent. Quod ſi aliquo pacto poſſunt ab interitu revocari *Diocles*, *Aſclepiades*, *Euryphon*, *Demetrii Appameus & Attaleus*, *Democritus*, *Eraſiſtratus*, *Chryſippus*, *Empedocles*, *Zenon*, *Erophilus*, *Aſclepius*, *Antipater*, *Heraclides Tarentinus*, *Menecrates*, *Praxagoras*, *Mnaſeas*, *Herodicus*, *Mileſius*, *Parmenides*, *Niceratus*, *Themiſon*, *Proculus*, *Soranus*, *Serapion*, *Apollonii Memphites*, *Citienſis & Glaucus*, *Philiſtion*, *Theſſalus*, *Tryphon*, *Socrates*, *Nicander*, *Philotimus*, *Luſius*, *Evenor*, *Caſſius*, *Clodius*, *Bachius*, *Silimachus*, quos fere autores habet *Cælius Aurelianus*, quid putamus nonullos habituros quod dicerent? Te vero dignum plane qui tanti Principis ſis curam ſortitus,

amare

amare næ vehementer debeo, qui ex commentariis nostratium, velut ille aurum ex stercore cum selegeris, tantam omnium literarum cognitionem huic studio intulisti, quanta potest in hujus ordinis homine videri maxima; & ob hoc plane idoneus qui *Cælii* nostri patrocinium suscipias, siquidem recte dictum sit antiquitus, patronum caussis plerunque esse argumento. Quis enim aut rectius contra vitilitigatores defendet, quam is in cujus jam manu velut mancipio esse *Cælius* incipit? aut libentius, cum justo sacramento confirmare tibi ausim, hujus generis nihil omnino apud Latinos extare, studio, diligentia, fide pari tractatum. De cujus tamen vita non satis quod in præsentia dicam occurrit, nisi quod cognomento satis divinare licet *Afrum* fuisse, quod ipsum per se, vel tacente me, ipsa satis dictio clamat. Ut autem *Galeno Plinioque* majorem credam, facit diligens illa seu in refellendo, seu in astruendo veterum autorum commemoratio, haudquaquam præteriturus eos si per ætatem meminisse potuisset. Hoc vero peculiariter sibi sumsisse videtur, ut græcæ literaturæ suis cognitionem commendaret, dum sic Græcis omnia acceptum refert. Quæ res sane nobis summam attulit difficultatem, ut facile nos ab editionis consilio depelleret, dum antiquissima quæque hujus professionis vel bonorum librorum inopia, vel temporum inscitia obsoleverunt, nisi operam nobis suam strenue *Joannes Cornarius* navisset, vir non modo medicæ rei, verum omnium literarum, quæ quidem sint libero homine dignæ, doctissimo. Edidit autem, ut ipse testatur *Responsionum*, quibus chirurgiam tractat, *Muliebrium passionum*, *Græcarum Epistolarum ad Prætextatum*, *Adjutoriorum*, *Medicaminum*, *Celerum passionum* libros, qui tamen temporum injuria interciderunt; qui nobis casus propemodum & hos ipsos libros eripuisset jam ad interitum spectantes, nisi in lucem nobis asseruisset vir cum splendore vitæ, tum literarum studio præditus incredibili *Philippus Furstenbergius* Consul Francofurdiensis. Habes igitur clarissime vir, fœturam hanc apud nos proxime renatam animi erga te mei testimonium; qua si tibi emunctissimæ naris Viro satisfacio, vici: hoc enim vel maxime studui: tum si qua ad medicinæ Candidatos utilitas perveniet, in lucro ponam. Vale & Principi me nostro diligenter etiam atque etiam commenda. Basileæ XXI. Augusti, Anno M.D.XXIX.

DEDICATIO præfixa edit. Parif. 1533.

Excellentiſſimo Viro JOANNI BRAYLLON Medicorum apud Luteciam facile principi, Joannes Guinterius Andernacus, S.

CÆLIUM illum AURELIANUM de morbis Acutis quem mihi nuper emaculandum credideras, Vir Ornatiſſime, ad te remitto, formis Colinæi Typographi citra controverſiam in Galliis primi excuſum, leviterque potius quam ſeverè caſtigatum, ſimul ut voluntati tuæ, qua major mihi vix eſt ulla, obſecundem, ſimul ut ſtudioſos homines hoc etiam beneficio prolixius demerear. Qua in re ſi minus petitioni tuæ reſponderim, cogitato maluiſſe me prudentiam meam abs te deſiderari, quam benivolentiam. Cur enim non tibi de me tam præclare quotidie merenti, tamque honeſta in communem ſtudioſorum gratiam poſtulandi morem geram. Imo gratias potius referendas tibi cenſeo quod in tanta Medicorum turba unum me dignum exiſtimaveris, cui opus hoc Cælii in re Medica olim clariſſimi caſtigandum, edendumque committeres. Nam quis non abs te haberi aliquis optet, qui omnium doctorum conſenſu, communi hominum ſuffragio, ac etiam experientia principatum in arte noſtra, hoc eſt, Medica teneas, in cujus venerationem nunc pateant omnia, qui veluti præſens non tam privatis quam principibus viris, adeoque regibus numen expetare. Id quod non levi judicio hominum fieri aliquoties ſum expertus. Tam exacte Veterum, per quos hæc conſummatur profeſſio, ſcripta complexus es, tam diligenter recentiorum examinaſti, ut nihil tibi queat imponere. Accedit huc incredibilis per tot annos rerum plurimarum experientia, qua omnos nos per varias mortalium ægritudines, tamque manu ducis, ac ne alicubi vacillemus, confirmas. Jam quantum illud eſt, qui in maximis occupationibus nunquam intermittis ſtudia doctrinæ. Quippe nihil aut vetus, aut novum ex doctorum officinis prodit, quod non diligenter legas, diſcutiasque. Hinc etiam eſt, quod omnes qui aliquid de Litteris poſſunt judicare, ſingulari benivolentia comprehendas, tueare, juves. Proinde quicquid operæ in hoc auctore caſtigando inſumſimus, tibi, Vir Clariſ-

riffime, a quo accepi, nuncupatim dedico, cupioque ut Cælii noftri patrocinium fufcipias. Nam fcio non defore, qui calumniabuntur Veneris fandalium. Certe auctor, fi quid judico, lectu dignus eft vel hoc nomine, ut cognofcamus, quales tandem fuerint, quibuscum Galenus nofter certare acerrime dignatus fit. Item Vetuftas apud doctos non parum commendari folet. Præterea diligens illa feu in refellendo, feu in aftruendo Vetuftiffimorum Auctorum commemoratio plurimum habet authoritatis, eaque Latino fermone, quo hoc in opere ufus eft, Græcæ eruditionis, ut cuivis facile erit intelligere, peritiffimus. Cæterum dictio ipfius, Afrum fuiffe teftatur, haud paucis ante Galenum annis cognitum. Habes igitur, vir excellentiffime, penfum abs te mihi impofitum: quod fi gratum effe fentiam, ferio triumphabo: fi ftudiofi aliquid hinc utilitatis percipiant, percommode cecidit. Vale ex ædibus noftris Lutetiæ, Calend. Septemb. cIɔ Iɔ xxxiii.

PRAEFATIO Editionis Lugdunenfis 1567.

LECTORI S.

Ui in veterum fcriptorum Græcorum & Latinorum, veluti *Galeni*, *Athenæi*, *Aetii*, *Plini*, hujus ipfius *Cælii Aureliani*, aliorumque libris tantum Medicorum numerum citari obfervarit, fecum ipfe reputabit, opinor, plures olim eofque præcellentes viros in arte Medica tum exercenda, tum literarum monimentis confignanda, quam ullos unquam aliqua alia in arte vel fcientia colenda floruiffe. Ex quo Medicinam majore quondam, quam nunc fit, in honore, & multo celebriorem fuiffe perfpicuum eft. Sed in ea explicanda atque tractanda non eandem omnes viam fecuti funt, qua ad id quod vellent pervenirent. Omnium enim vetuftiffimi pharmaca plurima, vel ab herbis & ftirpibus, vel ab oraculis & infomniis petita, vel ex animalibus obfervata, ad varios fanandos morbos accommodata, id eft ἐμπειρίαν, literis mandarunt. Alii non folum medicamentis omnis generis, fed & eorum certo ufu atque effectu, & morborum differentiis atque caufis, ac aliis permultis quæ ad artis perfectionem defiderabantur, λογικῶς defcribendis medicinam fumma cum laude amplificarunt. Alii multo anguftioribus terminis artem circumfcripfere. Eam enim neque longam, neque difficilem effe rati, methodum quandam feu rationem artis compendiariam tradiderunt. Hinc tres potiffimum nobiles fectæ extitere, ex ea re cui fingularum authores & defenfores omnia in hac arte tribuebant, nominatæ, quas prolixius explicare non eft

hu-

hujus institutæ scriptionis, neque temporis. Illud nunc volo dicere, Quemadmodum constat inter omnes qui bene à natura informati, bonisque artibus & philosophorum præceptis instituti sunt, *Hippocratis*, *Galeni*, eorumque qui hos duces sequuntur, sectam quæ λογική, quod ratione nitatur, dicitur, cæteris longè anteponendam esse; sic reliquas & veterum summorumque virorum authoritate commendari, & ex dogmatum sese consequentium coacervatione constare, & doctrina aliqua contineri existimandum est: quin & multa ab ipsorum authoribus & rectè scripta esse, & curandis morbis accommodata. Nam *Galenus* in libris de Compos. Medicam. κατὰ τόπȣς, καὶ κατὰ γένη, *Aetius*, *Paulus*, aliique Græci & Latini ab *Empiricis* & *Methodicis* remedia varia mutuati sunt. Quod si multa ab arte aliena, multa perperam dicta, multa prætermissa sint ab ipsis, ut revera sunt, ne ea quidem nos ab eorum lectione deterrere debent, imo potius incitare, ut ex illorum cum rectis contentione ac disquisitione veritas magis eluceat. Qua in re *Galenum* imitabimur, qui infinitis prope *Empiricorum Methodicorumque* placitis refellendis sæpe lectorem diutius remoratur. Quos locos sine lectione eorum authorum, quorum sententiæ improbantur, intelligi posse non video, multo minus libros quos idem *Galenus* dogmatis ipsorum convellendis dicavit, quorum alterum de optima secta ad *Thrasybulum*, alterum de sectis ad eos qui introducuntur, inscripsit. His ego rationibus sum adductus ut credam, *Empiricorum Methodicorumque* scripta non omnino indigna esse quæ Medicorum manibus terantur, hæcque inprimis quibus *Cælius Aurelianus Methodicus* de morbis acutis & diuturnis accurate pertractavit. Quorum cum fere obliterata esset memoria, tum quòd jampridem excusorum magna admodum penuria esset, tum quod ea exemplaris vitio turpissimis maculis deformata, fracta, multisque vulneribus confecta contemnerentur, ope vetusti codicis manuscripti, aliorumque cum eo collatorum, excellentissimus & litteratissimus Medicus totius operis maculas delevit, fracta restituit, vulnera curavit, doctissimisque annotatiunculis in margine ascriptis illustravit. Quæ cum ego nactus essem, eaque Medicis & lectu jucunda, & scitu utilia esse judicarem, author omnino fui *Gulielmo Rovillio* Typographo, ut ea typis elegantioribus excuderet: id quod facile ab eo impetravi, qui & publicæ utilitatis sit studiosissimus, & nullis parcat sumptibus, ut boni authores emendati, & characteribus elegantissime conformati veniant in manus hominum, Quare & illi qui hunc authorem pene extinctum in lucem revocavit, & huic qui ut in publicum prodiret, effecit, Lector habe gratiam, ac utriusque opera grato animo fruere. Cæterum de vita *Cælii Aureliani*, quoque tempore vixerit nihil dum legi. Ex inscriptione quidem horum librorum *Numidam* fuisse constat. Nam *Plinio* ac *Ptolemæo* Sicca Numidiæ est oppidum: ex lectione verò *Galeno* superiorem: neque enim cum tot authores nominet, cùm in vetustiorum sententiis refutandis, suis confirmandis tam sit diligens, Galenum unquam prætermisisset. Præterea cum tot Græcos Medicinæ scriptores pervolutarit, quorum catalogum habes, cum tot ipse de medicina libros ediderit, quorum nomina in amplissimo indice reperies, Græcæ linguæ & medicinæ peritissimum, & in tractandis morbis maxime versatum fuisse docti omnes judicabunt.

DE

DE
CAELIO AURELIANO
VARIORUM ERUDITORUM TESTIMONIA.

Hieronym. Mercurial. Variar. Lect. I. cap. 10.

Cælius Aurelianus, ſive potius *Soranus*, à Cælio Latinus redditus.

Val. Chimentellus de Honore Biſellii cap. XXIV.

Cælius Aurelianus haud ſemel meminit (*ſellæ geſtatoriæ*) inter veteres medicos apprime doctus, elegans, eruditus: omnino digniſſimus, quem artis Aſclepiadicæ terant alumni, nemo literarum amans ignoret, ſi tamen is eſt auctor & non L. Cælius Arrianus.

Renatus Moreau de miſſione ſanguinis in pleuritide. pag. 28.

Lucius Cælius Aurelianus, vel ut nonnulli volunt *Arianus*, Sorani transſcriptor aut interpres, patria & ſtylo Africanus, Lib. II. de Morbis acutis, ſuſtinet mittendum eſſe ſanguinem ex brachio quod fuerit dolenti lateri contrarium, certæ rationis cauſa quam ſæpe memoraviſſe dicit. Ex quo videre eſt eum Archigenis ſectarium extitiſſe, & in illius opinione conquieviſſe, cujus ætate Soranus floruit.

Hadrian. Junius Animadverſ. Lib. VI. cap. 1.

L. Cælius Arrianus medicus, cujus extant Celerum & Tardarum Paſſionum libri, Aureliani nomine notior nunc eſt.

Ger. Joan. Voſſius de Natura Artium Lib. V. cap. 12.

Trajani quoque & Hadriani ætate fuit *Soranus* Epheſius. Item fuiſſe videtur *Cælius Aurelianus* Siccenſis, cujus habemus libros quinque Tardarum paſſionum, ac tres Celerum Morborum. Sorani enim meminit, Galeni non item, eum minime neglecturus, niſi major natu eſſet: laudare enim eos ſolet, ex quibus profecit.

Caſpar. Barth. ad Statium Tom. II. pag. 193.

Methodicus inſignis

Idem Adverſarior. Lib. V, cap. 17. pag. 242.

Quæ ut penitius illuſtrentur, legendum cenſeo caput 8. Libro V. Tardarum apud *Aurelianum* Methodicum, & veteris Medicinæ quemdam Criticum.

Idem Adverſ. Lib. XXXVII. cap. 23. pag. 1711.

Vide *Cælium* præf. Acutarum; Scriptorum inſignem, & quem exſtare omnis litteraturæ intereſt.

Idem Adverſ. Lib. XXXVIII. cap. 3.

Methodicus inſignis, & veterum Logicorum atque Empiricorum quidam generalis cenſor aut Criticus, eſt *Cælius Aurelianus*; ſed quia peculiari quodam ſtilo uſus eſt, vix ulli notus ſatis aut intellectus.

Idem Adverſ. Lib. XLVIII. cap. 19.

Laudatur idem (*Herophilus*) multoties & à *Cælio Aureliano* Methodico doctiſſimo, ſed & ſtilo difficili, Scriptore.

Reineſ. Var. Lect. III. cap. 17. pag. 651.

Eſt alioqui *Cælius* iſte Scriptor eruditus, qui Græcorum vetuſtiſſimorum, ut in ſectas abierant, Doctrinas, diligentiſſime compilavit, digeſſit, recenſuit & liberè excuſſit. Etſi enim *Methodicorum* ſectæ fuerit adſcriptus, quod inde conjicitur, quia *Themiſonis*, *Theſſali*, & *Sorani*, quem principem identidem adpellat, & ſemper ſequitur, dogmata frequenter repetit & illuſtrat, laudatis eorum a nemine præterea memoratis libris, ſubinde tamen quod majores ſui peccanter definiverant non erubuit vellicare. *Themiſonem* circa curam cephalalgiæ, l. 1. c. 1. epilepſiæ, c. 4. paralyſeos, l. 2. c. 1. podagræ, l. 5. c. 3. libere reprehendit: in cura elephantiaſeos eum quædam erronea ſenſiſſe ſcribit, cum Methodicam diſciplinam nondum liquide, ab Aſclepiadis erroribus & ſecta adhuc circumfuſus, perſpiceret, l. 4. c. 1. l. 5. c. 2. *Theſſalum* itidem l. 1. c. 1. l. 2. cap. 7. Omnium vero veterum in curatione dolorum articularium Ordinationes, *Dioclis*, *Praxagoræ*, *Eraſiſtrati*, *Erophili Sectatorum*, *Aſclepiadis*, *Heracliti* lib. 5. c. 2. Et cap. 1. longe plurimum in ſanandis Iſchiadicis varietates, inconſtantias & errores pertranſit, ne *Hippocrate* quidem intacto. Stilo ut ferebat ſeculum (quinto enim vixiſſe arbitramur, cum linguæ latinæ puritas Europearum gentium idiotiſmis & Hunnorum Gothorumque Barbarie pene decoxiſſet) & genius patriæ, quæ *Sicca Veneria* Africæ non ignobile opidum fuit, uſus eſt grandi, implexo, difficili, ad tautologias uſque luxuriante, irregulari, ſemiſolæco nonunquam, modo archaiſmis, modo peregrinis & novis a vulgo acceptis ſuſpendente lectorem, omnino

nino mirifico, quasi Ennodii aut Fulgentii alicujus, ut Latini Græcum videri voluisse, Græci locutum Latini existimare possint: Græcorum ubique adfectator est & interpres, interdum infelicitate etiam sua festivus. Quamvis enim ubique fere crepet Græcos, in horum tamen literis non minus profunde doctum fuisse & minutiis præsertim Grammaticis non nosse attendere adparet: nonnunquam etiam scientem volentem usitata significatione neglecta novam utcunque quadrantem vocabulis imposuisse, ut cùm *lexipyreton tempus* dicit ἀπυρεξίας horas, quibus æger à febre vacat; cum veteres de Medicamentis febrem tollentibus ἀπό τῦ λήγειν, lexipyreton, & alexipyreton ἀπὸ τῦ ἀλέξειν usurpaverint: Alexipyretos compositio est apud *Scribon.* c. 96. Lexipyreta epithemata apud *Paulum* l. 7. c. 18. *Nicol. Alex. Sect.* 35. *n.* 1. 2. 3. 4. cum ὀνειρόγονον & ὀνειρωγμὸν confundit c. 7. cum sint diversissimæ adfectiones: ἐσχάρωσιν, quo crustæ cauteribus factam inductionem vocant Græci, reddit scarificationem l. 4. c. 7. vocabulum Græcum abjecta capitali corrumpens, & latinum longe alia ab usitata significatione (est enim scarificatio cutis lancinatio facta scalpello *Colum.* l. 6. c. 7. quod σκαριφᾶσαι dicunt; Barbari *charaxationem*, quia σκάριφος, ξέσις, γραφὴ *Hesychio*, & linearum, characterumque & liturarum impressio) ponens. Cum anxietatem, jactationem, & incontinentiam, qua ægroti, maxime quibus humor vitiosus os ventriculi obsedit, locum subinde mutant, ad quævis δυσαρεστῦνται, & summa inquietudine adficiuntur, quam Græci ἄλυν, ἄλυκην, ἀλυχήν, ἀλυσσὴν, ἀλυσμὸν & ἄλυσιν vocant, adpellat *concatenationem mentis* l. 3. c. 2. quasi ἄλυσιν, quod catenam significat, dixissent isti: Cum *venam laxare* dicit, ex eo quod Græci σχάσαι φλέβα, *Pollux* l. 4. c. 25. σχάσαι autem hac locutione, est σχίσαι, secare, findere, pertundere: cum *poros* πώρῦς, lapidationes Barbaro-Latinis, & Sakeas in articulis Concretiones, Latine *transitus* dici posse docet l. 5. c. 2. Cujus ignorantiæ socium habet *Gariopontum* quoque, ut notavimus c. 12. p. 553. Quia autem Græcos hoc opere sibi proposuit, inprimis antiquos, vel imitandos, vel exponendos, vel arguendos, nemo mirabitur, si *Celsi Pliniique* utpote Latinorum ex instituto non meminit. Perperam enim persuasi sunt viri docti, non potuisse, quia ætate hos præcessisset; ubi cum opinione falsa luctari nos oportet. Nam præterquam quod dicendi genus incomtum & semibarbarum reclamat, certe ex ineptis Græcarum vocum etymologiis (v. g. cum podagram a ferali dolore ita dici argutatur, siquidem omne quod immite fuerit agreste vocamus, l. 5. c. 2. Cum μανίαν dictam modo quasi μονίαν, quod perseverantius corpus teneat ac difficile pellatur: modo quod animum ultra modum laxet; μανὸς enim dimissius sive mollis: modo ἀπὸ τῦ λυμαίνειν, quod polluat ægrotantes: modo ἀπὸ τῦ μονῦσθαι, *quod desertum sive solitudinem cupientes faciat ægrotantes*, l. 1. c. 5. Cum ὀρθόπνοιαν contrario vocabulo suæ virtutis nomen accepisse, & cum sui ratione convertat ac depravet, tamquam corrigat, *spirandi correctionem* vocari ait l. 3. c. 1.) & e corruptelis earum, ut cum σφυγμὸν μυρμηκίζοντα seu formicalem, adpellat *Myrmezonta* l. 2. c. 14. ὑμένα ὑπεζωκότα, *Hypozygon Membranam* c. 12. νομὴν, *menomen* l. 4. c. 3. l. 5. c. 8. ὠμήλυσιν, *omelsin* l. 4. c. 3. ὀρήθραν, *uretam* l. 5. c. 8. & 10. ἐσχάρωσιν, *scarosin* l. 1. c. 4. item ex irregulari earum ad Latinorum Modulos flexione, (ut quod Græce erat περὶ κοινοτήτων reddidit *de cæno-*

notetis; quasi *de cœnotetibus*, vel potius *de communitatibus* dicere non licuisset, l. 2. c. 12. & 13. l. 3 c. 1. & 4. l. 4. c. 1. quæ rudibus seculis delirorum Grammaticorum in Africæ & Europæ claustris Φθειριώντων, ægrisomnia & mucidæ lautarum in Italia & Græcia dapum reliquiæ sunt) nudum, uti loquitur ipse, & probabile est, elapsis seculis melioribus, quæ annis quingentis a constituta Monarchia communiter circumscribuntur, vixisse. Et quomodo si *Celso* prior fuit, sub Julio & Augusto, *Themisonem*, qui Pompeji M. ætate floruit & ab ipso videri audirique potuit, connumerat veteribus? quomodo *Thessalum* Neronis, & *Soranum* Adriani Principatu celebrem, ipse prædecessor, sequi se profiteri, eosque partim laudare, partim reprehendere toties *in libris tardarum* potuit? *Galeni* vero mentione, non quod non novisset virum per ætatem, ut volunt; sed consulto abstinuit ab eo, qui sectæ *Rationalium* acerrimus ὑπερασπιςὴς, & cum ingenio juxta & dicendi facultate polleret, *Methodicos* & *Empiricos* ad unum omnes pene confecisset, maxime *Thessalum*, quem *Cælius* optimum propemodum maximum adpellare gestit, ejusque τερατώδεις κοινότητας, quas sine causarum notitia ad curationes morborum sufficere putaverat, indignis modis fuisset insectatus: qua judicii libertate, (cæteri malignitatem & dicacitatem adpellabant) eloquentia, & excellente doctrina, odia multorum & vivus in se concitavit, & sustinuit mortuus, ut parcè propterea a medicis proximis, maximè sectariis, & Latinis laudaretur.

Martin. Lister. Medicinal. Exercit. de Hydrophobia.

Atque hæc ex *Cælio Aureliano*, veterum medicorum nulli secundo, exscripta habui.

Joan. Andr. Quenstedt de Patriis illustrium Doctrina & Scriptis Virorum pag. 680.

Siccensis Afer fuit CÆLIUS AURELIANUS (qui claruit A. C. 180.) ab aliis dictum *Soranus Latinus*, professione Medicus, vir nulli Græcorum secundus, & in recitandis fide antiquorum sententiis admirandus. Hic Sorani Ephesii libros Latino, minus compto tamen sermone transcripsit, & nunc Methodicæ sectæ scriptor unicus superest, teste *Cl. Conringio tractatu inedito de Scriptor. Secul. II. cap.* 4. Idem reliquit libros V. de Tardarum Passionum curationibus. Credunt nonnulli ipsum Plinio & Galeno fuisse majorem. Quam id egerit, ut Græcæ litteraturæ cognitionem suis commendaret, vel inde patet, quod omnia Græcis accepta refert. Vide *Johan. Glandorpium Onomastic. Roman. p.* 180.

Joan. Alb. Fabricius Bibliotheca Latina, edit. 1708. pag. 680.

Cælius Aurelianus Siccensis, cujus *celerum sive acutarum passionum* libri tres à Jo. Guinterio Andernaco emendati atque primum editi Parisiis sunt apud Simo-

monem Colinæum 1533. in Octavo. Quinto anno ante Jo. Sichardus ejusdem Cælii libros quinque *tardarum sive chronicarum passionum* seu morborum, a Theobaldo Fettichio Wormatiensi, Ludovici Principis Palatini Medico, acceptos vulgavit Basileæ 1529. in Folio. In Græcis constituendis & exponendis, quæ in hoc Scriptore plurima occurrunt, Sichardus adjutum se esse testatur a Jano Cornario, cui plurimum sane hæ litteræ debent. Utrumque Cælii opus ad fidem MSti emendatum & notis illustratum, nomine suppresso, Lugduni (non Londini, ut legitur apud Merklinum p. 135. & in Pandectis Brandeburgicis) edidit Jac. Dalechampius 1579. in Octavo. Novam editionem ante plures annos promisit Nic. Blancardus in præf. ad Arrianum de expedit. Alexandri. Pridem etiam est quod virum Excell. Georgium Francum a Frankenau, Potentiss. Regis Daniæ Archiatrum in Cælio illustrando, luculentissimaque ejus scriptoris editione concinnanda, occupari accepimus. Th. vero Bartholinus inter deperdita sua memorat, notas & emendationes in Cæl. Aurel. pag. 88. de Bibliothecæ suæ incendio. In libris chronicarum passionum plura emendat illustratque Th. Reinesius lib. III. variar. lect. cap. 17. & 18. L. Cælius Arrianus dicitur Adr. Junio tom. 4. lamp. Gruteri p. 457. & Val. Chimentello p. 130. de honore Bisellii. At Cælium Aurelianum vocandum esse non dubitant plerique alii viri Doctissimi, Reinesio p. 656. seq. laudati. Quia Galeni nusquam meminit, illo superiorem fuisse ætate putabat Vossius p. 98. libri de Philosophia. Sed aliud videtur eidem Reinesio. [*Reliqua huc transscribere supersedemus, ex proxime præcedentibus ex Reinesio adductis uberius petenda.*]

INDEX CAPITUM LIBRI PRIMI

de MORBIS ACUTIS.

Libri Secundi de Morbis Acutis.

LIBRI TERTII DE MORBIS ACUTIS.

INDEX CAPITUM

LIBRI PRIMI DE MORBIS CHRONICIS.

LI-

LIBRI SECUNDI DE MORBIS CHRONICIS.

LIBRI TERTII DE MORBIS CHRONICIS.

LIBRI QUARTI DE MORBIS CHRONICIS.

LIBRI QUINTI DE MORBIS CHRONICIS.

CÆLII AURELIANI

METHODICI SICCENSIS

CELERUM VEL ACUTARUM PASSIONUM

LIBER I.

IUNT *Ippallum* Pythagoricum Philoſo- 1
phum interrogatum quid ageret, re-
ſpondiſſe, [a] *nondum nihil: Nondum qui-* a *videtur legendum* admodum nihil.
dem mihi invidetur. Si igitur proficien-
tium teſtis eſt invidia, quæ nobis olim
comes eſt, magna gerimus, in his [b] quæ gerimus. b quæ cum invidia gerimus.
Placet itaque, BELLICE diſcipulorum ſumme, CE-
LERUM PASSIONUM libros ſcribere, quos tibi u-
tiles magis quam neceſſarios fore confido. Utiles in- 2
quam, ut ſi qua forte à *Græcis* obſcurè dicta ſunt,
revelentur. Nonnunquam neceſſarios: hæc enim ne-
ceſſario, in quod ſunt poſita, me tradente legiſti.
Nam interrogationum ac reſponſionum libros, qui-
bus omnem medicinam breviter dixi, jamdudum ad
Lucretium noſtrum perſcriptos aptiſſime deſtinavi.
Is enim, ut noſti, ex omni parte Græcarum ſcien-
tia præditus eſt literarum.

Principio te ſcire volo, omnium *celerum paſſio-* 3 *Diviſio celerum paſſionum.*
num aliquas eſſe *cum febribus*, aliquas *ſine febribus*.
Quarum neceſſario cum febribus, ſunt plurimæ, ut
phrenitis, *lethargia*, *pleuritis*, *peripneumonia*. Sine
febribus autem *ſynanche*, *cholera*, & id genus, ſi-

cut ex consequentibus docebimus. Sed exordium sumemus ab his quæ cum febribus esse noscuntur: siquidem *febres sunt acutis magis comites passionibus*, in quibus est *phrenitis* præponenda.

4 *Phrenitis unde dicatur.* Nomen igitur sumpsit à *difficultate mentis*, sicuti & *dysenteria*, & *dysuria*, quòd urinam vel ventrem impediant. Φρένας enim græce mentes vocaverunt, quarum, ut supra diximus, impedimentum phrenitica ingerit passio. *Demetrii definitio*, Nam *Demetrius* Herophilum sequens libro sexto quem de passionibus scripsit, hanc definiens, *delirationem* dixit *vehementem*, *cum alienatione*, *atque febre*, *desinentem in interfectionem celerem*, *aliquando & in sanitatem.*

5 *exploditur.* Sed neque à deliratione vehementi alienationem differre quisquam existimet. Hanc sanè passionem non frequentius cum febribus, sed jugiter ac necessario nunquam sine febribus, esse accepimus, dehinc ultra disciplinam elatus, longa hoc diffinitione explicasse perspicitur, adjiciendo, cito interficentem esse passionem vel desinentem in sanitatem celerem. Erat facile [1] *acutam* vel *celerem passionem* dicere, quòd in utranque partem ocyus feratur, & esset hoc diffinitioni sufficiens.

6 *Asclepiadis definitio.* *Asclepiades* primo libro de celeribus scribens passionibus, *phrenitis*, inquit, *est corpusculorum* [2] *statio*, *sive obtrusio in cerebri membranis frequenter sine* [3] *sensu*, *cum alienatione*, *& febribus.* Hanc ipse [c] explorans diffinitionem, *cum febribus*, dixisse inquit: siquidem sine his etiam mente alienantur qui *papaver*, aut

1 hinc observa quos morbos *acutos* veteres apellarint.

2 Voces has *statio* & *obtrusio* Græci στάσιν & ἔμφραξιν dixerunt.

3 sequentia indicant legendum; *consensu.*

aut *mandragoram*, aut [4] *altercum* biberint, aut *im-*
mensa ira, aut *nimio timore* commoti, vel *mæstitia*
etiam compressi, aut *epileptica* sunt agitati passione;
[5] *sine consensu* (inquit) diffiniens, ne etiam pleuriti-
cum vel peripneumonicum phreniticum putaremus,
qui in [6] statu vigore passionis septima vel octava die
sæpe mentis erroribus agitantur. Ejus sectatores qui- 7
dam, residuam partem diffinitionis [d] differentes *sta-* [d] explanantes στάσιν vel ἔμφραξιν
tionem corpusculorum vel *obtrusionem*, ajunt eum
dixisse *secundum membranas cerebri*, siquidem sint
etiam [e] medullarum spinæ membranæ in quibus cum [e] medullæ
fuerit obtrusio, non ingerit phrenitim. *Pluraliter*
autem usum dicunt, ut membranas diceret. Siqui-
dem sive per multas, sive per omnes id eveniat, si
singulariter poneret, negaret esse in multis; sed quis-
quis hunc sequeretur, unius esse membranæ causam
putaret. *Frequenter* autem quod adjecit diffiniens,
quidam sequentibus adscripserunt, ut sic intelliga-
mus, *frequenter sine consensu*: quia consensu vehe-
mens fit aliquando phrenitis. Alii vero antecedenti- 8
bus esse inquiunt jungendum, ut sic intelligatur:
frequenter statio, vel obtrusio; quomodo enim fe-
brem illam vehementem dixit, cum de causis tracta-
ret, quæ per stationem vel obtrusionem fuerit; il-
lam vero solubilem, atque levem, quæ ex turbatio-
ne fuerit liquidarum materiarum, atque spiritus. sic
etiam *phreniticam passionem* illam dixit esse *vehemen-*
tem, quæ *statione* vel *obtrusione* fuerit effecta *corpu-*
sculorum. Alii vero non, inquiunt, quod sine [f] ob- [f] obtrusione
strusione fiat aliquando phrenitis, id Asclepiadem di-
xis-

4 quod Græci ὑοσκύαμον appellant.
5 morbus enim is per protopathiam fit, non sympathiam.
6 alterutrum horum, tanquam glossema alterius, videtur intrusum.

xisse [g] accipiamus, sed quia [h] sola ex vehementi. Sunt etiam quædam in hominibus sanis [i] obtrusiones.

g putemus
h solum
i ἐμφράξεις.

9 *Perstringitur.* Erat igitur melius, ut manifestis & consequentibus verbis intelligendam traderet passionem, & non per occultam atque dissonantem obtrusionem, & quæ fortasse neque esse probetur, sicut libris quos [k] intra sectas unius [7] *scriptoris* auctoritate edidimus, docebimus. Sed neque oportuit eandem obtrusionem simul *phrenitim* atque *phreniticæ passionis causam* vocare. Siquidem vis [8] loqvutionis nihil aliud designat, quàm phrenitim esse phreniticæ passionis causam.

k contra

10 Etenim dicere absurdum est, quòd secundum *Asclepiadem* causa ea [9] scriptionum sive partitionum sit quas Græci *categorias* appellant, non appellationum quas iidem *prosegorias* vocant: Non enim alienationis aut febrium, sed alienandi, vel febricitandi causas eum nominare: & sic etiam phrenitizandi non phreniticæ passionis causas dicere. Nam primum ad [10]

11 aliud [11] ex alia re transire videbimur: Utrum ne partitionum, sive adscriptionum, an appellationum sint causæ: de qua re, cum de passionum causis scribere cœperimus, dicemus. Dehinc paululum progrediens, ait: *at quæ statio corpusculorum, sive obtrusio in qualibus, vel ex qualibus, corpusculis fiat, atque etiam quomodo ea quæ partibus eveniunt totum commoveant corpus, ac febres generent, in his quæ decimo libro, scripsimus enodavimus.* [12] *Nec enim febres*, inquit, *cau-*

7 Sorani, quem potissimum sequebatur.

8 definitionis ab Asclepiade traditæ

9 *appellationes* Asclepiadici προσηγορίας vocabant, seu *nomina* ipsa rerum ut φρενῖτιν, παρακοπὴν. *Scriptiones* verò seu *partitiones* verba è nominibus ipsis efficta, ut φρενιτίζειν, παρακόπτεσθαι.

10 disputationem intempestivam.

11 quam hic agimus.

12 Asclepiades putabat aliud esse πυρετὸν, aliud πυρεταίνειν, & propterea caussam esse putabat aliquam τοῦ πυρεταίνειν

causæ generant, *sed febricitare*. Oportebat autem proprie, non improprie loqui.

Alii hæc defendentes ajunt, eum verbis significasse phrenitim esse passionem ex obtrusione effectam, habereque consuetudinem, pro effectu causas ponere. Nam [13] luem diffiniens, *lues* inquit, *est qualitas insueta*, *in his*, *ubi est*, *locis consistentium animalium*, *qua è communi causa facilibus morbis & interfectivis adficiuntur*. Etiam nunc luis causam pro effectu sumpsisse perspicitur. Causa etenim luis, est qualitas: Lues autem declivitas in ægritudinem prona, atque [l] celeberrima, communibus antecedentibus causis. Et in aliis vero his utitur sæpe [m] sumptionibus quas Græci μεταλήψεις appellant, ut exempli causa, dicat densatum liquorem, pro partibus liquoris densatis: partes enim ad torum redigit. Sed neque expiant his maledicta, [n] sed ostendunt etiam in aliis similibus peccatis adfectum. Quærimus enim non si consuetudinem habuit [o] sumptionis faciendæ; sed utrum hæc consuetudo recta esse videatur. Externa etenim si fuerit hæc à diffinitionibus consuetudo, veniam fortasse merebitur: in [14] diffinitionibus vero non poterit ad veniam pertinere. Oportebat enim diffinitivé loquentem propriis uti sermonibus, & non abusivis, neque [p] sumptionibus, quæ in contrarium sæpe vocentur. Neque nunc *obtrusio causa est phreniticæ passionis*, sicut in aliis ostendimus: Neque causam debuit pro effectu accipere, neque in *membranis* consequens est, obtrusionem fieri, sed in

12 *quomodo ab aliis defendatur.*

[l] plurimis infesta

13

[m] transsumptionibus

[n] verum

[o] transsumptionis

14

[p] transsumptionibus

τεῖν quæ dictio κατηγορία est non τοῦ πυρετοῦ, quæ vox est προσηγορία. itaque is putabat ἔμφραξιν caussam esse τοῦ πυρετεῖν, i. febricitandi, τὸ δὲ πυρετεῖν τοῦ πυρετοῦ.

13 Pestem aliumve morbum malignum endemium.

14 si in aliis rebus id usurpetur, quam definitionibus.

in *ſenſibus*, hoc eſt in *ſenſualibus viis*, quas Græci αἰσθητήρια vocant. Omnis enim phrenitidis cauſſam vel ſubſtantiam, alienationem generaliter; communiter autem alienationis ſubſtantiam in ſenſibus con-
15 ſtitutam, exiſtimavit *Aſclepiades*. Denique in diffinitionum libris alienationem diffiniens, hoc genere explicavit: *alienatio eſt paſſio in ſenſibus*, ex qua aliqando [15] majores intellectus efficiuntur capacitate, non conſenſu aliarum viarum; aliquando ve-
q diuturnum ro viæ capaciores motibus; ſed hoc [q] tardans in-
r μανία quit, ac ſine febribus, [r] furor vocatur, quem vulgo inſaniam dicunt: recens autem atque cum febribus, neque cum ſenſu phrenitis intelligitur. Si igitur phrenitis paſſio eſt *in ſenſu*, non recte eam principaliter diffiniens *obtruſionem* dicit eſſe in *cerebri*
16 *membranis*. Addo etiam fieri phrenitim ex [16] conſenſu perſeveranti ac vehementi, ſicuti ex aliis antecedentibus cauſis. Oportuit ergo etiam in eo quod diffiniens adjecit, verbum frequentiæ ſervare ordinem, ne dicendi ambiguitatem daret. Ex qua ejus ſectatores inter ſe plurimum pugnaverunt. [17] Mentitur etiam aptiſſime; cum ſuam explanans diffinitionem, dicit quòd papaver alienationem facit. Soporiferam etenim ingerit [18] *preſſuram*. Hoc adeo defendentes quidam ejus ſectatores, ajunt etiam ſomno fieri alienationem.

Ipſe

15 majores impetus (nempe corpuſculorum quæ obtruduntur) capacitate viarum, ſine aliarum partium conſenſu: aliquando viæ capaciores motibus (nimirum cum hic morbus fit ex turbatione liquidarum materiarum & ſpiritus) ut ſup. §. 8. de febre dixit.

16 ut peripneumoniæ & pleuritidis: ſed ea potius παραφρενῖτις eſt.

17 viſus & cognitus mihi, qui eſu cicutæ in juſculo ſumptæ loco apii hortenſis, ſtolidus & mente captus reliquum vitæ tempus tranſegerit.

18 altum profundumque ſomnum.

Ipse denique *Asclepiades* in primo libro *celerum passionum*, [19] furiosos inquit facere somnum; sic etiam alienationem [20] faciunt. His nos respondebimus, differre pressuram à somno, quia contra naturam est. Etenim pressura intelligitur contra naturam somnus. Papavera autem pressuram, non somnum faciunt. At si accipiunt etiam pressuram somnum vocari, quæ necessario contra naturam est, oportebit etiam *lethargos* dicant alienari, & erit diffinitio *phreniticæ passionis lethargiæ* communis. Et in lethargis obtrusio est secundum *Asclepiadem* in membranis cerebri cum febribus ac sine consensu. De hinc etiam in furore non febricitantium communis erit definitio; in his enim, ipse ait, obtrusionem in membranis cerebri frequenter sine febribus atque cum alienatione effici. 17

Huic occurrentes quidam ajunt quod inquit, *cum febribus*, duo significare. Unum quod *tardantem* cum membranarum obtrusione longi scilicet temporis [21] *febrem* significet, & non ex ipsa sumpserit exordium: aliud cum febribus quidem, sed ex causa obtrusionis membranarum natis, febres oriuntur parvæ atque mitiusculæ, cum in minutissimis fiunt plagæ sive ʃ percussa, atque adfricationes, quæ corpori minimum accendere fervorem possint. Sed etiam nunc confitentur confusum dictum, si ex [22] hoc duo significat, [23] alterum ex his verum, alterum falsum. Dehinc febrem fieri in phreniticis ex obtrusione membranarum † solitum accipiamus, eorum tamen dictis id repu- 18 *Distinguitur.* ʃ percussus 19 † solitam

19 quosdam maniacos fieri ob somnos longiores.

20 *somni* subintellig.

21 quæ non ex ipsa, vel phrenitide, vel obtrusione phrenitin gignente, quod potius est.

22 hac interpretatione.

23 Ambo enim vera esse non possunt.

pugnat. Additur enim alienatio febribus, denique etiam obtrusio ex qua alienatio fiet. Quod igitur [24] secundo sequitur, causa [25] prioris esse non potest. Addo etiam febrium quæ per totum corpus exardescunt causam ex obtrusione membranarum factam,

20 qua totum corpus accendatur, ratione carere. Etenim in *epilepticis*, quibus etiam [v] *raptus* omnium membrorum ex cerebri membranis, atque majore causa secundum Asclepiadem [w] descendit, quapropter etiam phlebotomiam probat adhibendam, oportebat magis ac vehementius febrem accendi. Siquidem majora corpuscula majoribus mista cum toto majores faciant plagas sive percussiones & adfricationes. In libris denique diffinitionum, phrenitim inquit esse alienationem repentinam cum febribus. Sed etiam [x] novus furor, quem insaniam vocant, sæpe movetur cum febribus.

[v] convulsiones

[w] conscendit

[x] subitus

21 *Auctoris definitio.* Nos igitur manifeste atque breviter quantum res patiuntur, intelligentiam, sive diffinitionem passionis trademus, dicentes, *phrenitim esse alienationem mentis celerem, cum febri acuta, atque manuum vano errore, ut aliquid suis digitis attrectare videantur*, quod Græci [y] κροκιδισμὸν, sive [z] καρφολογίαν vocant, *& parvo pulsu ac denso.*

[y] floccorum collectionem.

[z] festucarum collectionem

24 obtrusio. 25 febris.

CAPUT I.

Utrumne sint signa phreniticæ futuræ passionis.

22 DE hinc quærendum, utrum ne sint *signa phreniticæ futuræ passionis?* Nam multi sectarum principes, inter quos fuit & *Asclepiades*, signa futu-

turæ passionis posuerunt. At *Thessalus* & ejus secta- *Thessali sententia.*
tores, id posse fieri negant, dicentes, quia si futuræ
phreniticæ passionis signa vera atque necessaria fuissent, oportebat omnes in iisdem constitutos necessario esse phreniticos. Nunc vero quidam cum his afficerentur signis, in phreniticam passionem non venerunt. *Secundo* oportebat etiam aliarum passionum futurarum esse signa. Nullius autem futuræ passionis signa esse perspicimus. Neque igitur phreniticæ pas- 23
sionis esse posse signa credamus. Sed neque praestantius [a] quicquam antecedentium caussarum, ut adu- *a* aliquid quam antecedens caussa
stio, cruditas, vinolentia, atque exercitium post cibum, vel mansio sive somnus in speluncis [b] con- *b* affertur *subint.* pro signo.
fertur, aut nova politura in muris [c] parietis cubiculorum. Hæc alias quoque passiones ingerunt genera- *c* & parietibus
liter, ut *lethargiam*, *apoplexiam*, *epilepsiam*. Neque multos, tempore certo, specialiter phreniticam incurrere passionem, ut [1] Autumno vel alio quolibet, firmum esse credamus. Incertum est enim, siquidem non [2] omnes phrenitici efficiantur, sed alii diversis afficiantur passionibus. Neque etiam vigilare, ac ju- 24
giter cum dolore [d] urinam reddere parvum, vel plu- *d* urinæ
rimum, atque gravedine vel dolore capitis, vel occipitis, vel clunium affici, aut oculorum rubore, certa signa sunt. Hæc enim signa communia sunt passionum, quæ *vexata membrana cerebri* fiunt, atque inde male laborantium ægrorum, nec necessario omnium, ac semper *phreniticorum*. Dehinc audacia sine ratione, vel è contrario [3] securitas & hilaritas, non futuram, sed præsentem alienationem designant. *Signa communia male affectarum meningum.*

Hæc

1 cujus constitutionem ad caussas antecedentes referebant.
2 certo tempore.
3 sine ratione.

25 Hæc expugnantes *Asclepiadis* sectatores contra *primum* responderunt; quanquam, inquiunt, signis futuræ passionis ægri afficiantur, ratione tamen certa non in ipsam plerunque veniunt, siquidem imminentem passionem [e] cohibeat medicinalis vera curatio; quod inquiunt debemus diffinitione explicatum accipere. Etenim furore febricitantium, non ex obstrusione membranarum, quæ non [4] sinat, initium sumere. Non igitur negant *signa* fuisse futuræ passionis.

Ab Asclepiadis sectatoribus rejecta.

[e] inhibeat

26 Dehinc signorum quædam inquiunt secundum *Asclepiadem* esse necessaria, ut cordis vulneratio mortis signum: quædam non necessaria, sed frequenter futura significantia, sicut membranæ capitis vulneratio moriturum vulneratum significat. frequenter enim hoc, non jugiter, ac necessario contingit. Futuræ igitur phreniticæ passionis signa frequentiam non necessitatem futurorum [f] designantia. quapropter [5] manet genus futuræ phreniticæ passionis in signis, quanquam non necessario in eam veniant ægrotantes. [6] Contra *secunda* vero hæc [g] probaverimus & de singulis scribentes docebimus.

[f] designare

[g] probabimus

27 Dehinc potest etiam soli phreniticæ passioni hoc privatum inveniri; ut enim ab aliis passionibus differt, sic etiam cum nondum est, [h] differre cæteris, respondentes ajunt; antecedentes causas quas *procatarcticas* appellant, singulares quidem, non esse futuræ passionis signa, ut neque rem sine tempore, neque [i] concurrentia, ut forte *oculorum sanguinolentia*, vel *capitis gravedo*, sed in unum coacervata, atque con-

[h] differre causam ejus a

[i] symptomata quæ morbum sequuntur.

4 desinat. i. auxilio medicinæ tollitur.

5 certum est esse signa futuræ phrenitidis.

6 Nos vero probavimus antecedentes caussas quas sigillatim scripsimus, & docuimus, debere soli phreniticæ passioni privatas inveniri.

concurrentia omnia. *Audacia vero sine* [7] *ratione, at-* 28
que hilaritas, certa significatione indicant signa futu-
ræ phreniticæ passionis: Nam sicuti & in [k] externis, *k* affectibus & morbis
præsentia parvitate [l] jam latentia pro futuris accipi- *l* adhuc
mus. Igitur *Thessalus* primo libro diætetico præce-
pit, *phlebotomari in stricturam magnam venturos;*
atque hos ita designat, *jugiter febricitantes, & us-*
que ad dimissionis tempus submerso pulsu affectos, fre-
quenter vel cum dolore urinam reddentes; cum hæc
præsentis jam sint vehementiæ signa, non futuræ.
Ex ea enim significatione futuram dicunt intelligi 29
phrenitim quæ non [m] naturalis est, sed multorum *m* necessaria
placitis firmata. Dehinc præsentis passionis signa ne-
cessaria esse confitentur. Ajunt enim quædam esse quæ
futura denuntient, quædam quæ sæpe futura, quo-
rum secunda futuræ phreniticæ passionis esse dicunt,
siquidem non necessariò sequitur. Quid enim est *re-*
pugnans? omne etenim signum ad eam rem quam
[n] significaverit intelligitur; est enim ex his quæ ad *n* significat
aliquid intelliguntur. Quomodo igitur signum voca-
ri potest cujus non solum præsens non est quod [o] o- *o* ostendit
stenderit, verum etiam in quibusdam neque erit.

Secundum nos itaque, *declivitatis atque pronæ* 30
ægritudinis in phrenitim signum recte nuncupatur, ut *Cælii sententia.*
labiles in passionem, ægros pronuntiemus, quos
Græci ἐπινόσους totius appellatione vocant. Ipsius enim
verbi qualitas, sive veritas excussa, designat aliquid
esse, *quo res ferantur, nec tamen necessario venturæ.*
Signa igitur res ipsa semper præsens, quæ significa-
tur, ostendit, qua sæpe etiam futura noscuntur.
Alia vero esse *signa declivitatis in phrenitim*, alia in
le-

7 Hæc signa ostendunt jam gliscentem: quæ futura & non præsens dicitur, quia adhuc parva est.

lethargiam atque cæteras paſſiones, ex his redde-
p incipiemus re *p* cœperimus, cum ſua ſuis manifeſtabimus.

CAPUT II.

31 *Quæ ſequuntur eos, qui in phreniticam paſſionem proni intelligantur, quos labiles diximus.*

Signa phrenitidis

IN *phreniticam* igitur *paſſionem pronos* vel declives ſequitur *febris acuta*, atque difficile ad ſuperficiem corporis aſcendens, *pulſus* [a] *humilior*, *denſior*, *vultus ſubinflatus*, ſive plenus, *ſanguinis per nares deſtillatio*, *vigiliæ juges*, aut *turbatus ſomnus*, & *inſania turbulenta*, *mentis ſolicitudo*, *ac pravitas ſine ratione*, *frequens tergorum eſt* [b] *verſio jacendi cum capitis aſſidua commutatione.* Aliquando etiam *ſine cauſa hilaritas*, *oculorum rubor cum levi lachrymatione*, & *circumjectio manuum ſine ullo capitis dolore*, *articulorum frigus ſine* [c] *tremore*, *urinæ abundantia*
32 *flavæ*, *aquatæ*, *tenuis*, & *paulatim excluſæ*. Aliquibus etiam *ſonitus capitis*, atque *aurium tinnitus:* dolor quoque capitis repentè non quieſcens, *nulla ex manifeſta ratione præcordiorum etiam tenſio*, *viſus attentus*, vel *frequenter palpebrans.*

[a] obſcurus

[b] inverſio jacendo, vel jacentis

[c] febrili

Quidam *Medici*, ex quibus ſunt *Aſclepiadis* ſectatores, etiam attendunt *aeris qualitatem*, quam Græci κατάςημα vocant, & *tempus*, & *antecedentes cauſas*, & *naturam*, & *ætatem.* *Aeris* inquiunt habitum, ne is caleſcat, quòd ejus [1] cauſis plurimos afficiat, ut ſæpe oculorum inducat *lippitudines*, vel *ulcera.* *Tempus* autem, ut æſtatis finem vel autumnum. In his enim ajunt hanc frequentare paſſionem.

[1] i.e. ardor, æſtus; frequentius uſurpatur vox græca καῦμα.

nem. *Antecedentes* inquiunt *causas*, ut vinolentiam vel vigilias, ac juges [d] adustiones. *naturam* inquiunt, ægrotantis, ut si fuerit mente mobilis, atque iracundus, vel in *disciplinis literarum exercitatus*, aut capite debilitato, & facilè [2] inflationem sentienti, vel si quoties ægritudine afficitur, facilè alienatione vexetur. *ætatem* inquiunt si *juvenis*. Omnia quidem sunt providenda, non enim ex uno vel duobus, sed ex multis concurrentibus, significatio firmatur: unum etenim quiddam etiam ad aliud quiddam commune est. At vero in unum conveniens multorum concursus, [e] discretionum facit intelligentiam [f] prominere.

33 — *d* in sole moram & balneis

e morborum differentiæ

f eminere

2 *legi potest* & inflammationem

CAPUT III.

Quomodo intelligitur phrenitis. 34

INtelligimus phrenitim ex toto signorum concursu. Unum etenim singulare quicquam, ut est alienatio, vel febricula non designat phreniticum, sed si multa concurrerint, quæ nihil aliud quàm passionem designent, ut sit [a] significatio, quæ ut suprà diximus ex multis confecta, unum faciat signum, & significans ejus rei quam demonstrat. Quare ut dixi intelligimus *phrenitim ex concurrenti febre acuta, & alienatione & pulsu parvo atque crebro, attestante carphologia & crocidismo.* Ex his enim intelligitur *passionis genus*.

Quid sit stricte signum?

a ἔνδειξις

Magnitudinis vero atque *proprietatis differentiam*, plurima atque alia sunt quæ designant, à græcis symptomata appellata, ut febres continuæ, vel he- 35

mitritææ, vel inæquales, adque ſuperficiem corporis difficile aſcendentes: alienatio intra diatritæum, vel poſt diatritæum tempus, jugis aut intercapedinata, cum riſu tacito, aut cum cachinno, & cantilena, vel certe mœſtitudine, ſilentio, vel murmure, aut vagitu, aut levi ſecum ſua ipſius musſitatione, vel mentis indignatione, ut in furore exiliens *difficile teneatur*, atque omnibus *iracundus ſit*, & exclamet, vel *ſeſe percutiat*, aut ſuam *veſtem* atque propinquantium *ſcindat*, aut metu ſe abſcondendum exiſtimet, aut lachrymetur, atque ſecum loquentibus non reſpondeat, cùm loquatur tanquam viſis, & non ſolùm non viſis, ſed etiam mortuis:
36 & neque *potum poſtulet*, neque *cibum;* aut acceptum vehementer invadat, & [b] immaſticatum tranſvoret: aut maſticet, neque tranſvoret, ſed in ore contineat, & poſt paululum projiciat: *lucem* quoque aut *tenebras* fugiat, adſint etiam *vigiliæ juges*, aut *parvus & turbulentus ſomnus*, *oculi ſanguinolenti*, cum *tenſione venarum* ſuarum, & *fixo viſu*, atque ſine ulla *palpebratione*, aut multum mobili, & cum jugi palpebratione: aliquando etiam manuum ante oculos præmiſſio, quaſi aliquid apprehendere, vel detrahere volentium, quod aut inhæſiſſe oculis, aut
37 ante volare ægrotanti videatur. *Vultus* etiam quibuſdam [c] *collectus* atque *conductus: genarum rubor* perſeverans, aut per intervalla in *pallorem* mutatus: *capitis ſiccitas* quæ ſtatim ebibat fomenti liquorem: *dentium ſtridor:* guttæ *ſanguinis* leviſſimæ per *nares*, *capitis* frequens [d] alienatio, cum *aurium* intentione, ut aliquid audire videatur: indecens *jacendi* poſitio: *pedum* quoque jugis ex alto *ſubmiſſio:* corporis [e] *vacua fortitudo: articulorum jugis torpor: raptus* etiam, vel

[b] i. non maſticatum

[c] collapſa facies & diſtorta.

[d] ſitus mutatio.

[e] vana: cum aliquid ſummo conatu, ſed fruſtra efficere tentant.

vel attractio *cooperimentorum* à pedibus ad superiora: *ventris fluor*: urinæ aquatæ, vel felleæ cum nubeculis portentosis: ultimo quibusdam etiam *vultus* [f] *mortuosus*, aliis cum collo *subinflatus*: *manuum tremor*: pulsus creberrimus, atque *submersus*, & *tremulus*, & imbecillis, aliquando etiam deficiens, & in similitudinem oleo defecti luminis marcescens: *præcordiorum* vehemens *tensio* atque ad superiora adductio: *singultus*, *linguæ impedimentum* atque loquutionis [g] inapprehensibilis articulatio. Dehinc quibusdam [h] *diaphoresis*, quibusdam *spasmus*, aut [i] *pressura*, quæ *lethargicam passionem*, attestantibus cæteris denuntiet: hæc pulsus inducit celeres, multos, ac parvos saltus. In magnitudinem erectio quæsita, & ægrotanti incongrua atque subinanis. Relevatis autem atque ad [k] sedem pergentibus omnia supradicta minuuntur. 38

f cadaverosa facies

g quæ intelligi non potest
h Leipothymia; virium dissolutio.
i somnus altus & profundus
k sanitatem

39 *Gravius* autem ac *perniciosè* affici dicimus eos quos ut supradictos plurima atque varia fuerint secuta jugiter & sine ulla indulgentia laxamenti. *Pejus* autem laborare dicimus eos, qui post primam [1] diatriton fuerint hac affecti passione, quàm qui ante ipsam. Etenim præsauciatis viribus quicquid adhibetur, grave atque [l] indignum est adjutorium, [m] vel phlebotomice quæ principaliter [2] temporis causa adhiberi prohibetur.

Signa prognostica

l incongruum
m imo & ipsa phlebotomia

40 *Exitialiter* etiam affici dicimus eos, qui asperrimi atque audaces fuerint ægrotantes. Insontine etenim etiam sani iracundi esse perspiciuntur. Nec non etiam qui subridere videntur, & *stridore dentium*, aut *singultu* affici. His etiam *spasmus* imminere significa-

1 primum triduum post quam morbus apparuit

2 temporis caussa. i. occasionis; nempe quia vires imbecillæ sunt.

ficatur. *Gravius* etiam si mutabiles fuerint colore, & tremuli, & *stertentes*, aut [n] fastidiosi per omnia.

n ἀσώδεις.

Aliarum verò principes sectarum juxta ætatis differentiam *gravius* affici dicunt, juvenes cæteris ætatibus: juxta sexum & naturam viros [o] ac fœminas, quomodo etiam sapere [3] plus est in juvenibus, [p] atque [q] majoribus. Majus enim fit malum, [r] firmitate reliqua adjutum. Dehinc etiam qui natura fuerint tristes, & in passione cum [s] ridiculo deliraverint, aut rursum hilares natura, atque cachinnosi, cum iracundia & mœstitudine ægrotantes gravius affici dicunt. Siquidem nulla vestigia ex his quæ sanitati fuerint consueta, remansisse videntur. Nos verò dicimus communiter graviter laborare quos passionis adficit magnitudo. *Illud enim semper in ægritudine magis afficit, quod à natura plurimum recesserit.*

o i. quàm

41

p i. quam

q senibus: natu grandioribus.

r i. robore & juvenilis ætatis viribus.

s risu

3 magis a temperie naturali recedit: vel magis mirum, si juvenes præter ætatem sapiant.

CAPUT IV.

42 *Quæ sunt huic similes passiones, & quomodo discernuntur.*

Similes sunt atque vicinæ phreniticæ passioni ex ipsa alienatione, [a] *furor*, quam vulgo insaniam vocant, *melancholia*, *pleuritis*, atque *peripneumonia*: quæ sæpissimè accessionis tempore alienationem faciunt. Item [b] mentis alienatio in his qui *mandragoram*, aut [c] *altercum* biberint. Internoscuntur autem furentes atque melancholici à phreniticis: siquidem [d] alienatio sine febricula, atque crocidismo, vel carphologia esse videtur. Dehinc tardè sæpissimè

a mania

b μώρωσις

c hyoscyamum

d nimirum in furiosis & melancholicis

mè finit, atque sine [1] passione. Item *melancholia fellis nigri vomitum* facit, stomacho patiente, aut plus à cæteris corporis partibus ægrotante. [e] Præstantius autem odisse homines facit, atque vultus colorem plumbeum. Item *pleuritis* & *peripneumonia*, & omnes passiones, quæ ex dolore accessionis tempore alienationem faciunt, internoscuntur hoc modo. Primò quòd cùm dolores asperantur, extenditur atque consurgit alienatio, & eorum [f] indulgentia minuitur, quippe levis atque solubilis deliratio. Nam phreniticorum etsi ex consensu fuerit facta, tamen non semper accessionibus aucta, aut demissionibus minuta, sed magis intardans atque perseverans perspicitur. Si verò poto malo medicamine, vel alterco alienentur, discernuntur secundum interrogationem præcedentes causæ. Sed quia etiam de medicamine poto potest phrenitis evenire, (non enim præordinatæ atque fixæ sunt necessariò ejus antecedentes causæ) ad interrogationem præcedentium causarum æger non credibilis esse potest; item externi, hoc est, ab ægro alieni antecedentia nescire possunt, potius differentiam accipimus, ut si non febricitat, hoc sit signum internoscendarum causarum: si autem febricitat ut crocidismus atque carphologia & densitas pulsus absint. His enim qui mandragoram vel altercum biberint rarus est pulsus.

43 [e] obstinatius

[f] laxamento, mitigatione.

44

1 dolore capitis, *nisi legas* compassione.

CAPUT V.

Quomodo discernimus à phreniticis eos qui furore febricitant. 45

QUando furentes sive insanos à phreniticis *sola febrium sinceritate* omnes sectarum principes secre-

creverunt, & ſæpe etiam febris ex aliis cauſis his paſſionibus incidit, oportebat hos etiam cum febribus furore delirantes à phreniticis diſcernere: Non quidem mutandæ curationis cauſa: Omnes etenim paſſiones celeres ſupradictæ, atque tardæ, ſed [a] inſuper poſitione conſtitutæ, quam Græci [1] ἐπίθεσιν vocant, laxativa atque mitigativa indigent curatione. Sed ad demonſtrationem, quo poſſemus etiam ſpecialium uti diſcretione, hæc poſuimus.

[a] humoris vitio ſi plenitudine & abundantia.

46 Eſt autem utiliſſimum etiam localibus adjutoriis, ut patientibus locis, vel plus patientibus curationem adhibeamus. Nam *phreniticis* atque furioſis *caput* magis, [2] *melancholicis ſtomachus* patitur. Igitur non febricitare furioſos [b] percunctatum non eſt ſive univerſale, quod Græci καθολικόν vocant, [3] ſed eſt diſcrepatione partile. Siquidem, ut diximus, quidam febribus afficiantur, ſed phrenitici acutis, vel celeribus, furioſi verò tardis; quanquam ſit etiam hoc inſufficiens diſcretioni, propter eos qui repentino furore agitati febricitant.

[b] ἀξίωμα.

47 Remanet, ut ordine accidentium diſcretionem faciamus. Præcedit enim febrem in [4] furioſis alienatio, in phreniticis verò febricula alienationem: ſed quia aliquando poteſt furentum alienatio concurrens febriculæ latere, aut ordinis, aut interrogationis, ut ſupra diximus cauſa, ſi quidem ab ægro narrari non poſſit, advertamus in *phreniticis parvum atque cre-*

1 Alii ſic exponunt morbos, qui ſine ἀ privationis dictione, ut κῶμα, κάρος pronuntiantur, per ἐπίθεσιν conſtitui: eos verò per ἀποστέρησιν, qui cum ἀ proferuntur, ut ἀγρυπνία, ἀπεψία.

2 obſerva, melancholiam veram eſſe putat, quæ gignitur affectu primario ventriculi.

3 in diſcrepantia & diverſa dividitur, & partitur, ut aliquando verum ſit, aliquando falſum.

4 qui ob aliam cauſam febrem contraxerunt.

crebrum esse pulsum necessario, in *furiosis* vero *majorem*. Sed quia initii, vel augmenti accessionis febrium par in his atque creber pulsus esse potest, declinationis autem atque [c] indulgentiæ major, illud advertere debemus: quia in phreniticis etiam tunc parvus atque densus perseverat, ut discretionem magis ex pulsu faciamus, quanquam etiam ipsa infirmetur sæpe febrium [d] nequitia, qua ut in aliis passionibus, sic etiam in furiosis, pulsum parvum atque densum servat, ita discerni vel internosci potest, cum neque *crocidismum* in ægrotantibus viderimus, quod est ex operimentis fimbriarum veluti decerptio: neque *carphologiam*, quæ est festucarum levium à parietibus veluti detractio, quam necesse est phreniticos facere. Quæ denique si furiosis advenerint, in febribus constitutis, in phreniticam passionem, ex insania venisse pronuntiamus, tanquam rursum, & phrenitica passio recedentibus propriis signis, hoc est, supradictis in furorem transeat. Non aliter quam si etiam aliis id testantibus signis, in lethargiam veniant, vel certe relevati ex lethargia, in phreniticam redeant.

c remissionis

48 d malignitas κακοήθεια.

Affectuum commutatio & παραλλαγή.

CAPUT VI.

49

Quomodo discernimus dormientes phreniticos ab his qui in lethargicam deveniunt passionem.

[a] QUomodo *phrenitici* aliqui augmento passionis in *lethargiam*, aliqui declinatione in *somnos* devenerint, & cum aspectu [1] commune sit, quod utri-

a Cum

1 i. commune ex visu signum habeant.

trique non sentiunt, [b] atque multos inexercitos *Medicos* errore fefellerint, ut dormientes tanquam depressos excitarent, aut [c] oppressos tanquam dormientes sine adjutorio passioni traditos, reliquissent; utilem ducimus eorum discretionem faciendam.

b cumque
c lethargicos

Discernuntur igitur *colore*, *charactere*, *respiratione*, *pulsu*, *tactu*, *schemate jacendi*, *febrium magnitudine*.

50 *Colore* inquam; dormientium enim [d] mundum corpus, atque [e] flosculè vividum, & naturali habitudine plenum. Oppressorum vero in lethargica passione pallens, vel plumbeum, vel quolibet alio colore affectum, invenitur. *Character* autem dormientium hilaris, lethargicorum tristis invenitur. Item *spiratio* dormientium ordinata, lethargicorum tarda esse probatur. *Pulsu* etiam discretionem facimus, qui quanquam utrique subinflatus atque major, tamen cum inanitate in lethargicis, cum plenitudine dormientibus invenitur. *Tactu* autem lethargicis etiam præcordia distenduntur plurimum, & totum corpus durius fit, ob nimiam [2] *stricturam*: dormientibus vero è contrario, quia strictura minuitur, etiam præcordia *relaxantur*, & totius corporis tactus mollior efficitur.
51 *Schemate jacendi*, discretio fiet: Siquidem lethargici à capite lecti ad pedum loca labantur,

d nitidum
e floridè

2 Systema veterum *Methodicorum* tale erat. Sanitatem ponebant in tono quodam partium solidarum, inter strictum & laxum medio, quem una voce *εὐτονίαν* appellabant: Morbi autem omnes ipsis erant vel excessus istius toni, nomine *strictura*: vel defectus quem *laxitatem* seu *ἀτονίαν* vocabant. Systema hoc reviviscit in aliquibus non infimi subsellii Viris qui *εὐτονίαν* Methodicorum venditant titulo *Æquilibrii* solidorum cum fluidis & utrumque cum se ipsis. *Stricturam* appellant *spasmos* fibrarum, nimisque vegetam earum oscillationem, & elaterem justo intensiorem. *Laxitas* ipsis est nimis remissus fibrarum elater. Fluida humani corporis, morborum ipsis potius causæ sunt quam subjectum.

tur, & incompoſito, vel indiſpoſito jaceant corpore; dormientes vero congrua naturæ poſitione cernantur. *Magnitudine* inquam *febrium*: dormientium enim minor ac lenior, lethargicorum major atque aſpera febricula invenitur. Quapropter obſervanda ſunt etiam *tempora*, ſi enim in *declinatione paſſionis*, & in dimiſſione vel declinatione acceſſionis ſenſus ægrotantium quieverint, intelligimus *ſomnum*, Si vero in *augmento paſſionis*, vel acceſſionis, & magis in ejus initio, vel augmento id acciderit, *lethargum* pronuntiamus.

CAPUT VII.

Quæ ſint differentiæ phreniticæ paſſionis.

DIfferentias phreniticæ paſſionis quidam ex *accidentium proprietate* faciendas exiſtimant. Aiunt 52
denique aliam eſſe alienationem cum riſu, atque puerili ſaltatione, aliam cum mœrore, atque exclamatione, vel ſilentio, aut timore. Nos vero aliam dicimus eſſe ex *ſtrictura*, aliam ex *complexione ſtricturæ atque ſolutionis*. Eſt enim [a] verum ita diſcernere, ut non accidentium diverſitas paſſionis differentias oſtendat, ſed generalis quædam ac neceſſaria deſignatio, quæ fit ut ſupra diximus ex *principalibus* [1] *paſſionibus*, unde etiam *curationum ratio* ſumatur.

[a] æquum

[1] & earum cauſſis: ſtrictura: ſolutione: veriuſque complexu.

CAPUT VIII.

Quis locus in phreniticis patitur.

QUæſitum etiam quis locus in phreniticis patitur, 53
& magis à *Principibus* aliarum ſectarum, ut ſe-

secundum differentiam *patientis loci* curationes adhiberent, & *localia* locis *adjutoria* compararent. Nos autem sive *locorum* sive *vicinitatis* eorum causa generalem curationem non mutamus. Non est enim sub eodem [a] genere [b] jacens locorum necessaria differentia.

[a] morbi [b] jacentium: *alii*, patientium.

Variorum circa locum affectum sententiæ

Aliqui igitur *cerebrum* pati dixerunt: alii ejus *fundum*, sive basin quam nos *sessionem* dicere poterimus: alii *membranas*: alii & *cerebrum* & ejus *membranas*: alii *cor*: alii *cordis summitatem*: alii [c] *membranam*,
54 quæ cor circumtegit: alii *arteriarum* eam quam Græci ἀόρτην appellant: alii *venam crassam*, quam iidem Φλέβα παχεῖαν vocaverunt: alii *diaphragma*: & quid ultra [d] tendimus quod facile explicare possumus, si id quod senserunt dixerimus? Nam singuli eum locum in phreniticis pati dixerunt, in quo *animæ regimen* esse suspicati sunt. Denique singulorum judicium atque assertionem pertractantes, expugnabimus *libris* quos de *passionum causis* scribemus.

[c] περικάρδιον

[d] orationem proferimus

rejiciuntur

55 Nos igitur communiter *totum corpus* pati accipimus, etenim *totum febre* jactatur. [e] Implet denique phreniticorum significatione *febrium signum*, quapropter *totum corpus* curamus, sed *plus* pati dicimus *caput*, etenim antecedentia demonstrant signa, ut ejus *gravedo*, *tensio*, *dolor*, *sonitus*, *aurium tinnitus*, *siccitas atque sensuum impedimentum*, & cætera quæ jam passionis præsentis esse signa noscuntur: *singuli sensus* suo careant *apprehensionis officio*, *palpebra dura*, *oculi sanguinolenti*, *ac prominentes*, *genarum rubor*, *venarum extensio*, *vultus inflatio ac plenitudo*,
56 *linguæ asperitas*. Eos vero qui nos ex *naturali tractatu*, quam Græci *physiologiam* vocant, *patientem locum* apprehendere dixerunt, (siquidem præno-

Auctoris sententia.

[e] impletur, *alii* implicatur.

Signa phrenitidis.

no-

noscentes animæ regalia in capite constituta, exinde mentis alienationem capitis offensa fieri acceperimus) ita expugnamus, ut primo regale locum *f* internum remanserit. Sed nos varietas atque multitudo accidentium in capite signorum, plus *g* à cætero corpore docuit id pati.

f i. obscurum & ignotum

g pro *quam cæterum corpus*: ut Auctor passim habet.

Sed aiunt *faciem* magis, plurimisque signis affici, & propterea huic esse adhibenda adjutoria. Nunc 57
vero cucurbitam occipitio apponitis, quasi quidem per *apertionem*, quam Græci *Anatomiam* dicunt, dideceritis *sensuales vias* inde sumere exordium. Hic *h* rursum similiter eos peccare perspicimus. Etenim *faciem* non curant *cataplasmate*, atque *vaporatione*; atque *occipitium* tanquam *dolens* & *extentum* apposita *cucurbita* *i* scarificamus, sicut etiam alias partes, atque præcordia, si in tumore fuerint constituta. Explicata varia passionis *k* *apprehensione* ad ejus *curationem* transeamus.

h prorsum pueriliter

i scarificant

k cognoscendi modo.

CAPUT IX.

Quomodo curandi sunt phrenitici.

a QUomodo curationibus principio *locus* aptandus 58
est, jacere oportet phreniticos in *loco omni ex parte devio*, ne aliqua transeuntium voce pulsentur: *fenestris* etiam *altioribus* *b* luminato. Sæpe enim in hac passione constituti alienationis causa sese præcipitantes latuerunt. Dehinc ob *obscurationis* proprietatem *strictura* laborantes, in *lucido* atque *tepido* & *amplo* mediocriter locamus. Etenim ultra modum *fervens* aër naturaliter febricula caput incendit, & rursum *frigidus* constringit, atque corporis auget *densitatem*. Item *nimium lucidus* membra-

a pro *quandoquidem*, *quoniam*, *quemadmodum*, ut Auctor passim habet.

b illuminato

Omnes strictura laborantes loco gaudent lucido, tepido & amplo.

branam [1] percutit cerebri immodici ſplendoris cauſa.
59 ſa. *Parvus* etiam locus ſi fuerit atque humili tecto, *ſuffocabilis* erit aeris paupertate. Sit etiam ſine ullo *picturæ* figmento, ne viſa ægri ex picturis mente accipientes, quæ Græci Φαντάσματα vocaverunt, plus *aſperentur*, ut in *riſum* ſolvantur; maxime cum ratione careat, *multorum ingreſſum aut frequentiam* prohibere, & *pictura* occaſionem lacerandæ mentis acquirere, cum jugi viſu falſa coguntur pro veris accipere. Hinc etiam *ſplendidi colores* parietum ſive

c ſtragularum c *ſtraminum*, vel operimentorum prohibendi: Reſultantes enim, ut ita dixerim, percutient viſum.

60 [2] *Solutione* autem [3] obtinenti laborantes è contrario jacere oportet *loco medie obſcuro*, atque *refrigeranti*; neque enim nimium *frigidus*, neque *obſcurus* paſſionis mitigare celeritatem poteſt. *Stramenta* etiam omnibus *mollia* atque operimenta conveniunt: ſed *tenuia*, *ſolutione* laborantibus; *corpulenta* vero atque calida, *strictura* affectis. Sit etiam *lectus* omni ex parte firme locatus, ut cum fuerint impatienter jactati vel neceſſitate cogente devincti, *immobilis* perſeveret, *foribus* etiam atque *feneſtra* averſi, ne *ingreſſu hominum* aſperentur.

61 At ſi etiam *alienatio* fuerit *principali paſſioni contraria*, ut *strictura* laborantes *lucem odiſſe* faciat, *ſolutione* laborantes *tenebras*, oportet aliis *oculos contegi*, aliis tenue atque *blandum lumen* immittere, *lucernæ*, aut *lucis ætheriæ*, ſed *arguto uſu* machinatum, quo velut per quandam *cavernam*, ægrotan-

Varios aſtus Auctor recenſet pro fallendis phreniticis.

1 Vibrationes ſive oſcillationes, tenſo nimis elatere, juſto vividiores & celeriores facit.

2 nam ſupra c. 7. dixit aliquando fieri ex complexu ſtricturæ & ſolutionis.

3 cum ſolutio major eſt quam ſtrictura.

tantis *vultum* perfundat, & *nullas* tangat alias *corporis partes*. Sic etiam mitigabitur *alienationis augmentum*, & *adjutorium* id passioni aptum congrue servabit qualitatis effectum. *Laxat* enim, ut supra diximus, *lux*, colore, quo videtur, sed consequenter necessario suæ tenuitatis causa manet cætero circumfusa corpori tametsi non videatur. Similiter etiam 62
obscuritas vel *tenebræ* si fuerint ægrotantibus *odiosæ* & curationi *necessariæ*, erunt artis astutia componendæ. Sed si ita fuerint *alienatione* commoti, qua *obscurari* totum vel *luminari* velint, erit [d] conjiciendum, ut quibus *obscurum* aerem fecerimus, *calidum* tamen faciamus, quibus autem *lucidum* econtrario *frigidum* faciamus, ut & *congruam* passioni servemus *qualitatem*, & eorum *furorem mitigando* non asperemus. Si vero nihil ægrotantes prava cupiditas turbaverit, servabit *lucem strictura*, *obscuritas* 63
solutione laborantibus adhibenda. Vel [e] quomodo *turbatio* atque *motus* & *jactatio corporis* celeritatem *asperat* passionis, erit aliquando mitigandi furoris causa *ægrorum voluntati serviendum*; *stringitur* enim magis *solutio*, vel *strictura laxatur*, si gravioribus aversis *parva contrarietate* vexentur: sive strictura laborantibus obscurum, sive solutione laborantibus lucidum adhibendum judicamus locum.

Dehinc si *strictura* [f] obtinuerit, convenit ægrum usque ad *accessionis declinationem vigilare*, tunc somno dimitti. At si *longa* fuerit *accessio*, etiam *ante dimissionem somnus* poterit adhiberi. Major enim [+] *ab* [g] intemporali somno *vigiliarum* est *vexatio*. Siquidem etiam 64

d probè noscendum

e quoniam

Quid faciendum ubi strictura magis urget.

f solutionem vicerit

g intempestivo

+ præpositione *a* vel *ab* Auctor frequentissime utitur pro *præ*, vel adverbio *quam*; ac si diceret, *major est vigiliarum vexatio quam intempestivi somni*. Quod probe tenendum.

D

etiam vires ægrotantis [5] insinuat. Dehinc [h] judicio nostro abstineri vel tolli non [6] potest, *somni* autem *intemporalitas* si fuerit interrumpenda, *excitare* dormientem poterimus, atque *soporis oppressionem* prohibere. *Delirationes* vero *ægrotantium* uso dextero atque *artificio* [i] servientes accipere & tolerare debebunt, ut aliis assentiant, alias vero consentientes redarguant, ne *frequenti correctione asperos faciant ægrotantes*. Denique si quos *sanitatis tempore invisos* habuerunt, intrare prohibemus, ne his visis asperen-

h i. arbitrio

i famuli s. ministri

65 tur. Eos vero quos *metu* aut *verecundia* coluerunt, per intervalla intrare permittimus: *parit enim frequentia contemptum*. At si *exilire* de lecto viderimus *nimietate furoris*, melius erit plurimis uti ad remedium ministris, sed qui possint [k] lenitate retinere, ut etiam laxamentum stricturæ præbeamus. Vel si defuerint qui ut supra diximus teneant, aut ipsorum visu commoti fuerint ægrotantes, *ligationibus* utimur, sed *prætectis lana* aut *veste locis*, quos vinculis nectimus, ne major utilitate quiescendi imprimatur vexatio. *Ligationibus* etenim *immodice constricta*, necessario tumescunt, propterea omnis in pejus extenditur passio.

k i. leniter

Deligationes caute adhibendæ.

66 Si *linguæ* atque *totius oris siccitas* fuerit, oportet *spongia tenera, aqua calida infusa atque mediocriter expressa, sensim universa quæ* [l] *siccaverunt, humectare, non sine cautione*: adjunctos enim sæpe *digitos* spongiæ, alienatione coacti ægri *momorderunt*. Quapropter, si fieri poterit, cogendi sunt, ut *exerant linguam*, atque ita supradicta faciamus.

remedium ad oris siccationes.

l siccata sunt

Declinante accessione, hoc est, cum *è visceribus* re-

5 suppeditat somnus, licet intempestivus. Forte loco *insinuat* legendum *infirmat*, vigiliarum sc. vexatio.
6 *subint.* vigiliarum vexatio.

reclusus fervor ad superficiem corporis atque articulos venerit ægrotantis, pulsus quoque densitas, & humilitas in amplitudinem atque raritatem venerit, oportet *pubetenus*, hoc est, inter umbilicum & pectinem, quod *Græci* ἦτρον appellant, *lanas oleo calido expressas* [7] apponere, quæ omnia etiam vicina contegant, ut *inguina*, atque *vesicæ partes*, [m] vel si qua ventrem contegant: *fovendum caput* oleo dulci atque calido. Dehinc alienatione perseverante, etiam *calida cum oleo mixta*, quod *Græci* vocant ὑδρέλαιον. Paullo etenim *vehementius* hoc genus fomenti operatur, si, ut supra diximus, *oleo aqua calida* misceatur, vel *fænugræci*, aut *lini seminis succus*. Sed hæc singula sine ullo esse odore debent, atque nullo fumi afflatu vexata, ne caput impleant, & alienationem exasperent.

Quid agendum morbo remittente.

67

m ac quasi totum ventrem

At si *adjuncta* fuerit *strictura solutio*, ut aut *venter fluens*, aut *sudores* esse videantur, caput supradicto modo, atque fomentis supradictis curabimus: etenim *alienatio* [n] *tumore membranarum cerebri* fiet. Medias vero partes *frigido* ac [o] *viridi* curabimus oleo. Si autem [p] plurima atque superans fuerit & occulte in [q] *diaphoresim* venire posse ægrotantes viderimus, tunc etiam caput dulci quidem, sed frigido oleo fomentamus: etenim *frigus diaphoresim*, *dulcedo stricturam* temperat. *detergendus* etiam erit sæpissime *sudor*, qui per vultum atque thoracem emicuerit, *spongia molli*. At si [r] plus fuerit extentus, ut integros solvi videamus, etiam *flabris* utimur, non quidem

68

Quid faciendum cum strictura adjuncta est solutio.

n phlegmone

o omphacino

p subint. solutio cum evacuatione sudoris, alvi &c.

q colliquationem

69

r sudor ultra fluat

7 sic cavetur ne vehementia febris, & cerebri consensu in vesica fiat inflammatio, quod accidit sæpius: item ne urina distendente supra modum vesicam, interdum enim delirio ægri obliviosi meiendum esse non recordantur, ischuria succedat.

dem ſine *reſpectu alienationis.* etenim ſi *conſtrictu-ram* ea curatione *mitigari* videamus, audacius id facere perſeverabimus. Si autem aſperari ſenſerimus, erunt minuenda quæ gerimus, conjicientes, non tantum *ſolutionem conſtringi* adjutoriis, quantum *alienatio augetur. Nanque neceſſario requies congrua ſolutioni, atque noxius motus accipitur.*

Cautela in dando potu. Declinante acceſſione *os colluere* jubemus ægrotantem ex *aqua calida*, vel ſi impatienter ſiti jactatur, *dabimus ei ſ potum*, ſed ſtrictura ſola laboranti, *plurimum*, ut *t denſitas* irrigetur: *ſolutione* laboranti, *v parvum:* vel ſi *plurima* cogit *ſolutio*, etiam *frigidum.*

ſ potum aquæ
t ariditas ex ſtrictura
v paucum

CAPUT X.

De Phlebotomia.

70 *Quando ſit venaſecanda.* AT ſi *ſola* atque *vehemens ſtrictura* ægros in *phreniticam* extemplo *paſſionem* perduxerit, deſignat adhibendam eſſe *phlebotomiam*, permittentibus viribus: atque ſi paſſio cogit, *intra* [1] *diatriton:* ſi minus, in ipſa *prima diatrito*, ultra nunquam: *vexantur enim in ejuſmodi ægritudinibus corporis vires.* Phlebotomandi autem diſciplinam, vel magnitudini paſſionis moderationem faciendi congruam, libris quos *de ſpecialibus adjutoriis* ſcripturi ſumus, docebimus; *principaliter monentes ne uſque ad animi defectum*, quem Græci λειποθυμίαν vocant, *adjutorium intendere nitamur.*
71 Timendum enim hoc ſæpe eſt *accidens*, quod Græci σύμπτωμα vocant: quamvis enim in

1 prima diatritos eſt primum triduum ab invaſione morbi: ſecunda communem cum ea diem habebat, & incipiebat à die tertia, & finem habebat quinta: ita tertia diatritos incipiebat à quinta & terminabatur ſeptima.

in omnibus passionibus, si sit [2] *mortuosum*, plus tamen in phreniticis afficitur male [a] *prætacta nervositas*. Dehinc post *phlebotomiam caput similiter fovemus*, atque occipitio lanas oleo calido ac dulci madidas apponimus. Similiter etiam [3] *vertebris*, quæ Græci ἰσχία vocant, *præcordiis* etiam atque *pectini*. Hæc enim necessario in phreniticis passioni [4] consentiunt.

[a] jam ante affecta

At si *intra diatritum*, ut suprà diximus, *phlebotomia* fuerit adhibita, post paululum *os colluere* aqua calida ægrotantes facimus: [b] *potum* quoque *damus*: dehinc *dormire* permittimus. Sin verò in ipsa diatrito *phlebotomiâ* adhibita cum adjutorio, [c] *motus quieverit*, [5] *oleo* ægrotantium *corpus perungendum* erit, atque à ministris *facies lavanda*, ut alienatio nullo [d] novorum vultu asperetur (noti enim usu prudentes delirantes faciunt, non resistendo) præsentibus etiam his, ut supra docuimus, ægrotantes verecundiam debent. 72

72 *Quid post V. S. sit agendum.*

[b] potui aquam

[c] morbus de vigore remiserit

[d] i. ministrorum

Cibum dabimus *simplicem*, *digestibilem*, [e] *parvum*, *laxativum*, ut est [6] *alica*, *calida aqua*, aut *mulsa decocta*, vel *panis ex aqua calida*, aut *alica* supra dicta *sorbilis facta*, vel ex *melle* atque *oleo* & *anetho*, & *sale* pauciſſimo [f] præcocta. *Solutione* autem laborantibus *pultem* dabimus, atque *panem*, & ova ἁπαλά. Dehinc omnes *somno* dimittimus, vel si minime dormire potuerint, *quiescere* tamen jubemus. *Non enim minus somnus cibo reficit opportunus.* [7] Dehinc alia die à cibo abstinemus, fomento atque potu utentes. 73 74

73 *Modus cibandi.*

[e] paucum

[f] i. ante cocta

Se-

[2] i. si lethale quid subest.

[3] vertebrum Auctor hîc vocat quod *ischion* Græci, nempe femoris articulum.

[4] ob insignem universi nervorum generis συμπάθειαν.

[5] quod humectet, & lassitudinem tollat, excrementaque fuliginosa discutiat.

[6] alica conficitur zeam vel triticum in pila lignea tundendo & decorticando. Varias eam parandi rationes vid. apud Plin. N. H. Lib. XVIII. Cap. 11.

[7] hi nanque morbi tertio quoque die solent ingravescere.

Quid agendum secunda diatrito?

Secunda vero *diatrito* si venter suum non agnoverit officium, *clysterem* adhibebimus ex *aqua* & *oleo calido*, vel *decoctione fœnugræci aut lini seminis, cum oleo.* Etenim *intestinorum siccitas* rigatur, & *aliena* quæ retinebantur *excludentur*, & [g] *acrimonia* quæ ex ipsis nascens ex alienatione quadam capitis tumentiam asperabat, *detrahetur*, atque ipsum *caput localibus adjutoriis melius præparatur.*

g vapor acer & mordax

75 Tum post [h] intellectionem medias partes *cataplasmate* curamus ex *fœnugræci & lini seminibus* admixto [s] *polline*, quod *Græci* μάκτον vocant, & est omnibus usitatum. Dehinc simili supra dicto cibo utemur.

h inclinationem

Quid tertia

Alia vero diatrito caput detondemus, etenim detractis capillis partes [i] reflantur, plurima gravatione liberatæ. *Tunc post tonsuram lanis oleo calido expressis caput tegemus.*

i i. perspirant & diflantur

8 ut earum partium concoctio adjuvetur.

CAPUT XI.

De Cucurbita.

76 *Quid quarta diatrito sit agendum.*

A*Lia* dehinc *diatrito* rasis partibus *cucurbitam* apponimus *occipitio* [a] *mitiganter*, atque sub ipsa fronte *sanguisugas* facimus inhærere quatuor vel quinque, ut non ex una parte *detractio* fieri *sanguinis* videatur, sed veluti *circularis*, ut totum spiret atque relevetur caput. At si *plurimum laxamentum* facere voluerimus, totum caput rademus, & per circulum plurimas cucurbitas affigimus, alteram *occipitio*, alteram *medio capitis*, quod *Græci* βρέγμα vocant, alias duas *superius à temporibus*, *sed neque cum multa flamma*, *neque multo sinimus tempore immorari.*

a blandè, leniter

Ubi & quomodo cucurbitæ sint affigendæ, & qua cautela.

¹ Aren-

[1] Arentes enim atque [b] siccatæ facile commovent, *b siccæ*
caput implent, ac *mentis* faciunt *alienationem* augeri.
Ita detractis cucurbitis si partes *erubuisse* viderimus, 77
leniter scarificamus: si minus, *mitigamus vaporantes*
spongiis non nimis calidis, ac relaxamus: [c] vapore et- *c calore, s. vapore nimis calido*
enim nimio tanquam *frixantes densamus.* Quapro-
pter, ut supra diximus, *post jugem atque tempera-*
tam vaporationem, ubi partes rubuisse viderimus,
scarificamus. Pòst nanque etiam vaporatio ante cu-
curbitæ appositionem adhiberi debet, ne plurimum
infixa immoretur, & inde *partes radi* videantur.
[d] Suppositis ergo cucurbitis cum *sufficientem locorum* *d depositis*
[e] *verticem* factum viderimus, *scarificamus.* Sic enim *e extumuisse*
non solum *cucurbitæ quassatio mitigatur*, *sed etiam*
fluoris sanguinis facilitas fit. [f] Explicita scarificatio- 78
ne, rursum cucurbitas imponimus, ut sanguinis de- *f Peracta*
tractio fiat. Sed eo tempore *capiti* atque *collo* & vi-
cinis partibus [g] *leves erunt cucurbitæ apponendæ*, quo *g fine scarificatione*
in laxamentum consentiant. At si in *præcordiis tu-*
mor fuerit, erunt ipsa prius *scarificanda*, sic etiam
& *vesicæ partes*, vel vicinæ ejus.

Tunc in *alia diatrito caput*, dehinc *clunes* etiam. *Quid quinta diatrito fieri oporteat.*
Nam simul hæc omnia scarificare noxium atque ve-
xabile est. Erit enim ejusdem temporis *multas per*
partes effecta sanguinis detractio [2] *phlebotomiæ par*,
quæ necessario vires [h] absumat. Quapropter *partia-* 79
tim erit adhibenda *cucurbita*, ut exempli causa, nunc *h absumit*
præcordiis atque *pubetenus*, prærasa capillatura, nunc
capiti, nunc *clunibus*, ac *vertebrotenus*, quod *Græ-*
ci

1 Arentes & siccas cucurbitulas dicit, quæ admoventur cum flamma. Interdum enim cum aqua calida apponebantur, quemadmodum scripsit Albucrasis cap. De usu cucurbitularum.

2 tam id vexat, quàm si phlebotomia fieret.

ci ἴσχιον vocant. Cæteris quoque *partibus fomento curatis*, ac [3] decoctionibus supra dictis, & cataplasmatibus *relaxatis*, atque ita lenibus cucurbitarum raptibus utemur, quos *Græci* abusive κȣφὰς vocant:
80 præfricatis partibus ad tractationem manuum. At si *vires illæsæ* aut minus læsæ fuerint, post detractionem sanguinis factam, *spongias* expressas ex aqua calida partibus *applicamus*, vel oleo calido *mediocriter fovemus*. Tunc totum corpus per *unctionem curamus*, his operantibus magis qui ægro serviendo jam noti sunt, ne mentis alienatio asperetur. Etenim eorum facilè accipiunt * atque redarguunt delirationem præsentibus, ut sæpe diximus, his quibus verecundiam ægrotantes debent. Post *perunctionem* factam, ut su-

* ministerium

81 prà diximus, *cibum dabimus*. At si accipere *congrua* noluerint, vel *contraria* voluerint, *erunt fallendi*: facilè enim id fieri potest, si quidem etiam mentis ægritudine afficiantur. Dabimus ergo congrua, fingentes ea quæ ipsi petebant. At si minimè consenserint, erit confictionis argumentatio adhibenda. Ut si *exempli causa vinum accipere cupiunt*, *mulsum demus*: vel si *ptisanæ succum* petierint, *alicam* demus, vel ex milio in similitudinem ptisanæ confectum: cùm possint, si ex aliqua parte sapuerint, hortationibus, aut metu compesci. Si neque hoc fieri poterit, dabimus ea quæ non [i] satis *aliena sint ab his quæ rationi conveniunt*, ut *olus*, aut *ptisanam*: dabit enim

Quomodo fallendi ægri circa cibum & potum.

i nimis

82 quiddam laxamenti atque indulgentiæ asperitatibus animorum, [k] concupita oblatio, & non omnino sine cibo atque nutrimento perseverabunt. *Vinum verò omnino negamus, tanquam repugnans, & nihil à ve-*

k concupitorum

Vini noxa.

3 nimirum fœni græci & lini cum oleo.

veneno differens: etenim datum statim *furorem exasperat*, atque in nimiam magnitudinem tollit. Post *refectionem* itaque erunt *somno dimittendi*, vel quod est vicinum somno, *requies adhibenda;* atque usque ad totius *passionis statum alterna*, vel per intervalla, *cibi refectio:* hoc est interposita 4 diei unius *jejunitate*, permittentibus quidem viribus: sed ea die qua *cibum non dederimus*, erit *cataplasmatibus* utendum *congruis*, atque *jugibus*, usque ad medium tempus dimissionis.

Quando & quomodo ægri cibandi.

At si porrecta in dies [l] *numerosior* erit *ægritudo*, & [m] statum infirmitas acceperit, convenit ut declinatione, augmento, vel *impetu passionis transacto motum gestationis adhibeamus*, si vires patiuntur, in domo *suspenso lecto*, si aër loci bonus atque mundus fuerit. Etenim si motus vel gestatio somnum ruperit, rursum addormiunt, atque *difficilè expergiscuntur*, *perseverante jugi motu.* At si hoc fieri non potuerit, in vicina porticu gestatio adhibenda, ita ut *sella bajulatoria*, vel quolibet sessorio leniter atque *mediocriter moveantur*. Similiter etiam si fuerint *experrecti*, non statim erit *gestatio inhibenda:* nam *repentina statio*, atque interrupti motus *in præteritas vigilias revocant ægrotantes.* Non enim *dimissio accessionis*, sed *totius passionis declinatio*, nunc curationem poscit. Quapropter oportet ægros *perseveranter movere:* sed leniter, atque sensim, & *sine ulla nimietate*. At si solutio magis [n] inerat passioni, non erit gestatio adhibenda. *Tenuat enim atque dirarat motus.* Dehinc cùm *solutio* provocatur, etiam *vigiliæ* necessariò augentur. In dimissione verò accessionis, quam

83 *Quid agendum morbo diu durante.*

l diuturnior
m ad vigorem pervenerit.

84 *Cautela circa motum.*

n inerit

4 qua scilicet morbus exacerbatur.

quam Græci [5] ἄνεσιν vocant, perseverandum est *localibus adjutoriis*, & *cucurbitæ appositione*, sed non [o] adhuc adjungenda *scarificatio*. Bonum est enim corporibus sua servare, ne latenter effusione frequenti ægrotantes in diaphoresin veniant. At si aliquo in loco *vehemens dolor emerserit*, *sola erit scarificatione curandus*. Tunc [6] consequentibus atque congruis vaporationibus, & fomentis, & cataplasmatibus, & unctione utendum; & cibo, cùm temporis opportunitatem viderimus, quæ probatur signis quæ de febribus scribentes docebimus. *Generaliter autem* [p] *omnium passionum strictura laborantes minus cibamus; convenit enim cibi parvitas densitati*; si quidem corpora minus exhalent; ut econtrario *solutioni plurimus convenit cibus*: Si quidem celerius insumatur, plurimæ exhalationis causa.

o amplius

85

p in omnibus morbis.

86 At si *vires* ægrotantis fuerint *dissolutæ*, & *febres non ita acres*, tunc spem veluti declinationis ostentent, aspicienda erit imbecillitas virium, *dandus cibus*, & si necessitas cœperit, etiam *vinum*, sed omnino *parvum*, ad relevandas corporis vires. In his enim sanè magis erit consideranda *liquidarum emissio materiarum*, atque *corporis* [q] *defluxio*, & cutis veluti ruginosa, vel *sulcata pannositas*, quam Græci ῥάκωσιν vocant. Etenim *humilitas atque densitas pulsus plurimos fecit errare*, ut putarent virium solutionem, atque ita importunè vinum dantes, *insuperabiles mentis alienationes* facerent excitari. Quapropter oportet etiam *cum aliis pulsum considerare*, non solùm [r] si *densus* atque *humilis* est: hoc enim etiam *non solutis viribus sæpe occurrit*; sed si etiam imbecillis, & in com-

Quid agendum ubi vires sunt dissolutæ.

Signa præcipua virium collapsarum.

q extenuatio

non ex solo pulsu.

87

r num sit: & *sic sæpius.*

qui aliquando fallit.

5 Ἄνεσις describitur ab Aëtio Tetrabibl. L. II. Serm. 1. Cap 9. & 10.

6 *Consequens* Cælio sæpius usurpatur pro, rationi & arti congruum.

ſ comparatione multarum effuſione ſemper ac magis *denſatur*, *atque humilis & tremulus efficitur*. [7] Cordis etiam motus tarditate quadam defecti ſpiritu, motu torpeſcit, ut poſt factum ſaltum ad ſemet ex reſiduo corpore [t] prærogatum ſpiritum trahat, & difficulter alium faciat ſaltum, ſiquidem non poſſit ſpiritus uſque ad [8] articulorum finem, vel omnium [v] membrorum pervenire ſummitatem. His denique accedit [9] *tremor*, at non eo tempore, quo corpora requieſcunt, ſed cùm aliquis ſua *membra attrectare* tentaverit. Etenim ceſſante officio atque viſu, ægrotantis tremor niſi [w] fuerit ſolutus, [x] atque è natura, vel ſanitatis tempore intelligitur fuiſſe. *Providendum* itaque, quia in iſta ægritudinis qualitate *incauta vini dandi conſuetudo*, & [y] propter vitas, ut ſuprà memoravimus, *accuſabilis apud inertes*, quos *idiotas* appellant, *invenitur*; quanquam [10] paſſionis cauſa ægrotantes interfecti videantur. *Quapropter erit primo periculum prædicendum, ac deinde vinum dandum.*

ſ continuatione multarum effuſionum

t prius erogatum

v artuum

88

w quieſcat

x etiam

y protervitas

89 At ſi *virium ſolutio non fuerit*, ſed ſponte profectus in meliorem partem paſſionis fuerit demonſtratus, *non illico* [z] *præcipuè feſtinandum circa mutandum curationis curſum, niſi triduo fuerit confirmata paſſionis declinatio.* Etenim *facilis in recurſum pejorem, atque in augmentum hoc paſſionis eſt genus etiamſi parva occaſio impulerit cauſæ.* Quapropter etiam tunc propter difficultatem paſſionis *cautius erunt omnia agenda*, atque primum *capiti*, *vel ma-*

Quid faciendum ubi vires conſtant.

z tamen

Phrenitis facile recidivam patitur.

quomodo ea ſit præcavenda.

7 Cordis enim motus ſpiritu defecti, tarditate quadam multum torpeſcit.

8 in carpum, cujus arterias nos exploramus & tentamus.

9 tremor hic alias vocatur *ſubſultus tendinum*, res mali ut plurimum augurii: manifeſtus fit præcipue pulſum contrectando, quo officio peracto tremor iſte fere quieſcit.

10 Morbus non vinum ægrum occiderit.

magis patientibus locis cerotum apponendum ex oleo dulci confectum. 90 At si *reliquiæ fuerint in tumoribus viscerum*, cataplasmatibus erunt perseverantius relaxandæ, vel pinguibus [a] palmulis, siquidem non præsentis temporis, sed etiam sequentis habeant relaxandi virtutem. Tunc etiam convenit *caput fomentis curare frequentius*, sed cauta diligentia, nequa alia [b] pars *frigore tangatur*. Nam lata spongia erit supponenda gutturi, atque mento. Dehinc paulo prominentius à lecto [11] producendus æger, atque

91 paululum inclinandus. [12] Tunc supponenda scaphula alta, aqua calida plena: deinde *duo adhibendi, qui foveant alterno officio, ne ullo tempore fomentum frigescere faciat caput*. Per intervalla denique erit etiam *oleo perfundendum*, & manibus *leniter defricandum*, sed non impressis. Tunc expressa spongia detergendum, & ultrà, quæ humectata sunt fortè, *pannis calidis detergenda, atque lana calida contegenda*. Tunc residuum corpus oleo perungendum, molli quidem tactu manuum.

a dactylis

b subjecta capiti, ut thorax

92 *Procedente declinatione*, solitum nobis est uti etiam *fomento* à genibus ad inferiora. Tunc comparatione profectus, cibi augenda [c] humanitas. Primo enim oportet ac sufficit *varietatem de simplicibus facere*, dando *pultem*, aut *sorbilem cibum*, *ova* atque *panem*, vel *elutam alicam*, & *non alternis*, sed *quotidianis diebus*, & *plurimum*, comparatione præteriti temporis illorum dierum, quibus parvum dare solebamus. *Simpliciorem verò tenuem atque parvum illis diebus quibus nihil dare solebamus.*

Quid agendum morbo magis declinante.

c quantitas

93 *Confirmata* atque plurimum proficiente *declinatione*,

11 ut exerto prolatoque capite fotum excipiat.

12 Hoc καταῤῥαίνειν, & κατακλύζειν veteres dixerunt: unde κατακλυσμὸς,

ne, erunt addenda etiam *mediæ materiæ* [d] *pulmenta*, quod *Græci* μέσην ὕλην appellant, ut *pisces saxatiles*, *cerebrum*, *olera*, sed non acria, ut *beta*, *malva*. Tunc etiam ex deposito, ut [e] *salsum*, *olivas*. Hæc enim de cellario proferuntur, quod *Græci* ἀποθήκιον vocaverunt. Oportet etiam advertere, ut quando damus multum, minoris sit nutrimenti, aut quando parvum, majoris sit nutrimenti. Sicut responsionum [13] libris resumptivum quid tunc scribentes docuimus: semper autem utantur. Dandus autem sic est *cibus*, 94 ut intra *dimissionis medietatem* digeratur, & *nihil superfluum sequens inveniat accessio*. Augendi sunt igitur cibi pro virium quantitate. Denique si se corporis fortitudo attollere cœperit, dabimus etiam *volantum carnes*, ut *turdos*, vel *pullos gallinarum*, & *columbinorum*. Tunc etiam *porcinam carnem*, atque [14] *crura porcina*, quæ Græci *acrocolia* vocaverunt, vel quæ motu frequente [15] exercentur in iisdem animalibus; dabimus etiam *hœdinam carnem* resumptis viribus. Ut omnes supradictos cibos facile accipere 95 ac digerere possit ægrotans, ordinem cibi componimus, ut primo demus ea quæ sunt mediæ materiæ, quam *Græci* μέσην ὕλην vocant, ut *pultes*, *pisces*, *cerebrum*, *alicam*, sed quæ *caput non percutiant*, ut *ficus solæ* vel ex *melle*, aut *mulsum*, *coctum malum*, vel [16] *celsa*. Tunc deinde volantia, sed non pinguia, neque cibis nutribilibus [f] adescata ob acquirendam pinguedinem, sed mediocriter carnosa: ultimo porcinam atque hœdinam.

d obsonia

e salsamentum: *alii*, salgamum

ordo reconvalescentes cibandi.

f saginata

Pro-

13 *Locus hic corruptus est: mens autem Cælii talis esse videtur:* libris quid sumptivum sit scribentes docuimus, & quomodo iis medici semper utantur.

14 quæ Græci ἀκρακώλια vocant; Cels. II. 23. trunculi suum.

15 ut avium crura & alas.

16 Forte legendum *cerasa*, quæ imprimis dulcia, in capitis morbis valde prodesse creduntur.

96 Proficiente curatione *addenda erit gestatio*, quæ in *domo* vel in *porticibus* fiat: sed hæc quoque erit *sensim augenda*; similiter etiam corporis unctio, atque defricatio: & cibus supradictus, nunc quantitate, nunc qualitate, erit augendus. Tunc *lavacrum* adhibendum, & in *abstinentia vini* permanendum. Cum autem *sine ulla inquietudine* corpus [g] habitare senserimus, dabimus *vinum* splendens, [h] leve, atque [i] mediè acre, non nimii odoris, temporis mediocris, ut neque vetustum, [k] neque satis novum sit.

Quomodo integra curatio absolvenda.

Quomodo demum vinum dandum.

g habere se
h lene
i mediocre

97 Erit præterea *aquatum* dandum: *metuenda est enim in ista passione vini datio*, siquidem ejus in [l] tumore esse substantia videatur. Tempore igitur quo *vinum* damus erit primo *æger perungendus*, tunc idem modus cibi dandus. Cum *omnis* deinde *solicitudo recesserit*, *atque omnia suspecta* [m] *circumscripta viderimus*, *& alienatio mentis omni ex parte recesserit*, *febribus* [n] *desertis*, *atque viribus resumptis*, *impavide omnibus supradictis utendum erit*, *conjunctis*, *ut gestatione*, *unctione*, *lavacro*, *& vario cibo atque vino.*

k neque plus satis
l φλεγμονώδει
m ablata, remota
n curatis, sanatis

98 Omni autem tempore resumptionis erit curandum, ut ab alienatione mentis reducti sapere cogantur. *Plerique* enim *usque ad sanitatis tempus*, *mæstitudinem*, vel *iracundiam*, aut *alienationem mentis servaverunt*. Quare oportet eos qui *hilaritate* afficiebantur, *severa verborum* atque tristi *oratione corrigere*. Sic enim mentis laxata habitudo atque puerilis effrenata bacchatio coercetur. Eos vero qui *mæstitudine* atque *ira* afficiebantur, *leni consolatione*, atque nunc *dictis hilarioribus* & jucunditate relevare.

Quo artificio mens sit sananda.

99 *Etenim tædium*, *vel mæstitudo non solum in his*, *sed etiam in aliis passionibus valuit sæpe passionem refricare*. Nam si sani homines plerique anxietate in

in passiones corporis devenerunt, [o] nimirum etiam qui *nondum sunt passione purgati, in eandem redeant*, cum animæ qualitas, sua, ut ita dixerim, cubilia quadam nova vulneratione affecerit. *Hæc est secundum* [17] *Methodum curatio phreniticæ passionis.* Dehinc *aliarum sectarum Principes* quid ordinaverint, prosequamur.

o nil mirum si

17 rationem eorum Medicorum, qui κατ' ἐξοχὴν Methodici vocabantur.

CAPUT XII.

Ad [1] *Dioclem.* 100

[2] *H*ippocrates igitur solum nomen videtur tetigisse passionis, libro quem de *ptisana* scripsit. Item libro prædictivo quem προῤῥητικὸν appellavit; nam curationem nullam tradidit. Sed neque [3] *Praxagoras*, neque [4] *Herophilus. Diocles* vero libro quem de febribus scripsit, ait *oportere phreniticos fortes, atque audaces lavacro curari.* Similiter etiam *phlebotomare juvenes fortes*, atque plurimum *sanguine abundantes*, vel *consuetudine vinolentos*; quosdam *intra sex-*

Dioclis ratio curandi phreniticos.

tum

1 Cognomento Carystium, qui primus Anatomiam scripsisse perhibetur, quemque Athenienses alterum Hippocratem appellarunt.

2 Ad hunc C. Aureliani locum varia occurrunt notanda. 1. Librum Hippocr. *de Ptisana* non extare, nisi forte intelligatur liber περὶ διαίτης ὀξέων, ubi multa de Ptisana. 2. Hippocratem phrenitidis non tantum locis à Cælio indicatis meminisse, sed quam plurimis aliis in libris ἐπιδημιῶν, περὶ Νούσων, Παθῶν &c. Et 3. non merum nomen & historiam phrenitidis attigisse, sed ejus curationem fere ad mentem Auctoris nostri indicasse. E.gr. περὶ Νούσων γ' IX. diserte ait, τοῦτον sc. Phreniticum, χλιαίνειν δεῖ χλιάσμασιν ὑγροῖσι. καὶ πόμασι, πλὴν οἴνȣ. Item περὶ Παθῶν χ. οἶνος, inquit, οὐ ξυμφέρει τοῦ νοῦ παρακοπέντος· λούειν δὲ πολλῷ καὶ θερμῷ κατὰ τῆς κεφαλῆς, μαλασσομένȣ γὰρ τȣ̃ σώματος καὶ ἱδρὼς μᾶλλον γίνεται &c.

3 Magni nominis Medicus, Cous, Herophili præceptor.

4 Medicus teste Scribon. L. inter maximos habitus: clarus erat doctrina & secandi peritia, unde Tertulliano *Lib. de anima*, Lanius audit.

tum diem, aliquos vero etiam *post septimum*, & *octa-*
101 *vum*. Item *libro* quem *de passionibus* & earum causis,
& curationibus scripsit, *non solum*, inquit, *ex bra-*
chio sanguis est phreniticis detrahendus, sed etiam *de*
venis quæ sub lingua sunt. Quantum [a] ad hæc, mi-
seris erat melius debilitate potius quam vana corpo-
ris fortitudine laborare, *ut tantis cladibus errantis*
medici vexarentur. Etenim *audacia & irrationabilis*
fortitudo pejorantis est passionis, & magis in augmen-
102 to fit. *Perniciosius* autem cum *passio vehementescit*,
vexato tantis turbationibus ægro, *lavacrum adhibe-*
re. Quod est [b] econtrarium *utilissimum in declinatio-*
ne, etiam non *audacibus*, neque *fortibus* phreniticis.
Dehinc *noxius* est etiam *clyster acrior*, quem sæpissi-
me probat, atque nihil ab [c] *officio* differens. *Phlebo-*
tomia quoque *à jugulatione non differt*, *cum vexatis*
viribus adhibetur, ut ajunt post septimum vel octa-
vum diem. Atque etiam ex *vinolentia* in phreniti-
cam passionem venientes *convenit plerunque non phle-*
103 *botomari*, cum forte etiam [5] *solutio* adfuerit. *Alios*
etiam, hoc est ex aliis causis *phreniticos* effectos, ut
est [d] *adustio*, sæpe *phlebotomari oportet*. Sed neque
parum sanguinis habentes, quos *Græci* ὀλιγαίμους ap-
pellant, ita curandi erunt, ut [e] phlebotomi [6] bene-
ficio priventur. Et quid ultra? cum enim non *æta-*
tes, neque cætera, quæ [f] *superfluo* posuerunt, pro-
videnda probemus, sed *passionem* magis, atque ejus
[g] *comitantia* consideremus: *falsa* denique ac *supersti-*
tiosa est etiam ex *venis sub lingua constitutis sangui-*
nis detractio, etenim *caput implet*, & ejus fluor [h] ab-
stineri difficile potest. CA-

a remedia *exsibilatur*.

b econtrario

clysteris & intempestivæ V. S. noxa.

c maleficio, veneficio

d nimia incalescentia

e phlebotomiæ

f superflua

g symptomata, eorum magnitudinem, parvitatem &c.

h cohiberi

5 ubicunque adest solutio, sive ἀτονία & flacciditas partium, venæ sectio & reliqua evacuantia, tamquam venena, sunt cavenda.

6 i. juxta mentem Dioclis etiam ὀλιγαίμοις istis vena secanda erat.

CAPUT XIII.

Ad Eraſiſtratum. 104

ERaſiſtratus tertio libro de febribus ſcribens, hoc ſolum dixit, *quomodo in febrium alienatione vinum convenit cum melle dari.* Non ad examen *dandi tempora* ſumpſit. Dicit denique *multis profuiſſe*, & miratur quomodo, neſcius *temporum* [a] *conveniſſe fortunam.* Dehinc *multam inflationem* facere nemo dubitat, atque *pleniſſimam ventris commotionem:* quippe cum neque dandi quantitatem adjecerit, neque alias adjutorii partes manifeſtandas adverterit.

Eraſiſtratus negligentiæ arguitur.

a acceſſiſſe

CAPUT XIV.

Ad [1] *Aſclepiadem.* 105

ASclepiadi reſponſuri, ejus [a] *primum dogma* proponamus, *qua voluti apprehenſionis falſitate, peccatis etiam involvuntur curationum. Primordia* nanque *corporis* primo conſtituerat *atomos*, *corpuſcula intellectu* [b] *ſenſa*, ſine ulla *qualitate ſolita*, atque ex *initio comitata*, *æternum ſe moventia*, quæ ſuo *incurſu* [c] *offenſa*, mutuis ictibus in *infinita partium fragmenta* ſolvantur, *magnitudine atque ſchemate differentia:* Quæ rurſum eundo, ſibi *adjecta*, vel *conjuncta*, *omnia faciant ſenſibilia*, *vim in ſemet mutationis habentia*, aut per *magnitudinem ſui*, aut per *multitudinem*, aut per *ſchema*,

a principia

Syſtema Aſclepiadis.

b invicem occurrentia

1 Medicus fuit Romæ tempore Pompei M. de grege Epicuri, qui medicinam, quam non callebat, nec remedia norat, mutavit, totamque ad cauſam revocando, conjecturam fecit. Vid. Plin. H. N Libr. XXVI. cap. 3. Tales hodie pene omnes evaſerunt ex inſana ratiocinandi & ſyſtemata compingendi libidine.

106 *ma*, aut per *ordinem*. Nec, inquit, ratione carere videatur, quòd nullius faciant qualitatis corpora. Aliud enim *partes*, aliud *universitatem* sequitur; *argentum denique album est, sed ejus affricatio nigra: caprinum cornu nigrum, sed ejus alba serrago.* Fieri etiam [d] *vias* ex *complexione corpusculorum*, intellectu sensas, *magnitudine*, atque *schemate* differentes, per quas *succorum ductus solito meatu percurrens*, si nullo fuerit impedimento retentus, *sanitas maneat*, impeditus vero *statione corpusculorum morbos efficiat.*

[d] poros, meatus corporis. *Sanitatis & morborum causæ ex mente Asclep.*

107 Fit autem eorum *statio*, aut *magnitudinis*, aut *schematis*, aut *multitudinis*, aut *celerrimi* [2] *motus causa*, aut *viarum flexu*, *conclusione* atque [3] squamularum, [e] exputo. *Varias*, inquit, fieri *passiones*, *locorum aut viarum differentia*, & *non omnes statione corpusculorum*, sed *certas*, hoc est *phrenitim*, *lethargiam*, *pleuritim* & *febres vehementes*: [f] *solubiles* vero *liquidorum atque spiritus turbatione*: Item *bulimum magnitudine viarum stomachi*, atque *ventris* fieri sensit: *Defectionem* vero atque *corporis fluxam & [g] irregibilem laxitatem*, *viarum*, inquit, *raritate* fieri. Item *hydropismum perforatione carnis in parvam formulam viarum*, quæ possit solita corporis nutrimenta [h] *inaquare*. Item [i] *typum quotidianum majorum corpusculorum statione fieri asseverat*: Cito etenim inquit ea exantlari atque impleri: *Tertianum* vero *minorum statione corpusculorum*: Item *quartanum minutissimorum*. Difficile enim impleri atque exantlari possunt. *Febrium* [k] ponunt *signum fervorem plurimum*, atque *immutationem pulsus in vehementia*, nisi ex aliqua hæc manifesta fuerint causa. Et neque inquit esse in passioni-

[e] *hic videtur esse hiatus.*

[f] minus vehementes & facilius curabiles

[g] immoderatam

108 (beside: *lem laxitatem, viarum*)

[h] in aquam vertere

[i] *subint.* febris

[k] Asclep. & ejus sectatores

2 qui ordinem perturbat. 3 squamularum obtrusione, ut in retento sputo.

ſionibus *ſtatos dies*, quos *criſimos* appellant. Etenim non certo, aut legitimo tempore ægritudines ſolvuntur. *Vinum* jubet *febricitantibus dari*, ſed adjecta diſcretione. *Impari* denique *die* adhibendum probavit primo *clyſterem*, & [l] jugiter adhibendum. Non etiam *ſitim vehementem*, donec pulſus concidat, [m] *probat*: etenim *oportunitatem temporis* fieri magis ab [n] *artifice* poſſe quam ſua *ſponte*, aut *Deorum nutu* venire. Appellavit denique [o] illam [p] *magnificam*. Item in [q] *Samothracia* clyſterem, atque vomitum probat, circa veſperam pridie. Sed in his qui *periodicis typis* afficiuntur, *vomitum præponit clyſteri*. Item [r] *lue ægrotantibus vomitum* & *lavacrum* probat. *Typicis* vero *clyſterem* & *vomitum*, & *vinum Samothracium*, atque *ſalſum* bibendum inquit, primo uſque ad *tres quartas* [4] *ſextarii*, & ſuperbibendam *partem ſextarii*. Item tempus dandi cibi non *dimiſſione perfecta*, ſed *acceſſionis declinatione* dicit. Et quoſdam prima die, quoſdam ſecunda, quoſdam tertia, quoſdam quarta vel quinta, aut ſeptima cibari jubet. 109 110

l ſæpius: frequenter
m levandam putat
n artificis prudentia, & obſervatione
o ſubint. temporis opportunitatem
p μεγαλοπρεπῆ
q Samothracia fœmina quam tractabat
r peſtilenti morbo

Phlebotomat eos qui *cum dolore* fuerint *ægrotantes*, alios omnes prohibet phlebotomari, & magis ſpecialiter *phreniticos*, adjiciens etiam non eſſe tondendos, loci quoque obſcuritatem [ſ] recuſans. Item *cardiacos* vehementioribus *clyſteribus* curat, & cum levi fuerint *indulgentia* relevati, reficit *vino*, & *cibo*. In *ſynanchicis* vero, ut ſupradictis etiam utitur & Φαρυγγοτομία, hoc eſt cannæ ſive *gutturis* ob reſpirationem *diviſura*: item in *hydropibus paracenteſin probat*, quia inquit, *ſi forte plus modo fuerit facta humoris detractio, erunt ægri* [5] *aqua calida replendi tan-* 111

Methodus Aſclep. in variis morbis acutis curandis.
ſ improbans

4 Sextarius Romanus menſura erat tam aridorum quam liquidorum, & bipondium fere pendebat.
5 id ridiculum.

112 *tantum, quantum plus videbamur abstulisse.* Huic sane [t] adjutorio *detractionem sanguinis ex talo factam*, ex ejus vena interiore similiter *mederi* dicit: & non esse *activas* atque *operantes causas ægritudinum in liquidis* constitutas, quas *synecticas* vocant, sed esse *antecedentes*, quas Græci *procatarcticas* appellant: item [v] *plenitudinem* [6] *plerasque passiones adjuvare* dicit. Laudat etiam in salutaribus præceptis *vitæ varietatem*, atque *vehementer utile* dicit *aquam bibere*, & *frigida lavari, quam* ψυχρολουσίαν appellant, & *frigidam bibere*.

113 Item *habitudinem athleticam* negat esse *tutam*: & neque ullam [w] *digestionem* in nobis esse, sed *solutionem ciborum* in ventre fieri [x] *crudam*, & *per singulas particulas corporis* ire, ut per omnes* tenuis visa penetrare videatur, quod appellavit λεπτομερὲς, sed nos intelligimus *spiritum*.

noxæ a paracentesi illatæ

v sanguinis abundantiam.

w cibi coctionem

x absque fermentatione.

* forte: *tenues vias*.

Et neque inquit ferventis qualitatis, neque frigidæ [y] esse, *nimiæ suæ tenuitatis causa*, neque alium *quemlibet* [z] *sensum tactus* habere, sed per *vias receptaculorum nutrimenti nunc arteriam, nunc nervum, vel venam, vel carnem* [7] fieri. Item, [a] *transvorationis primam partem* dicit *extentione* fieri *faucium; secundam* viarum tenuitate, quæ ad ventrem ducunt.

114 Item ὄρεξιν, quam nos *appetentiam* dicere poterimus, eam quæ cibum appetit, *viarum majore* [b] *perfectione* fieri dicit in *stomacho* atque *ventre*. Eam autem quæ *potum* appetit, *parvarum viarum causa* fieri dicit. Præterea *excrementa ventris* (Græci σκύβαλα dicunt) negat aliena esse natura. Siquidem etiam ex ipsis corpora augeantur. Quædam denique, inquit, ani-

y cibum qui distribuitur in corpus

z qualitatem quæ sensu tactus percipiatur

a deglutitionis

b patefactione & magnitudine: ut supra dictum est de bulimo

6 nimirum omnes qui non sint cum dolore.

7 Asclepiades hic, & alibi passim plane ut recentiores nostri Philosophi ratiocinatur.

animalia ex ipsis solummodo se nutriunt. *Somnum* e- 115
nim etiam fieri *spiritus sensibilis crassificatione* asseverat: deinde *regnum animæ* aliqua in *parte corporis* constitutum negat. Etenim *nihil aliud esse* dicit *animam*, *quam sensuum omnium cœtum: intellectum* autem *occultarum*, vel latentium rerum, per [8] *solubilem fieri motum sensuum*, qui ab accidentibus sensilibus atque *antecedenti perspectione* perficitur. *Memoriam* vero *alterno* eorum *exercitio fieri* dicit. *Omnia præterea fieri necessitate*, *&* *nihil sine causa*, & *neque naturam aliud esse*, *quam corpus*, *vel ejus motum*. Deinde, inquit, non solum *prodest natura* sed etiam *nocet*. Hoc est [9] *Asclepiadis* dogma: nunc quemadmodum *phreniticos* curaverit, prosequemur.

Asclepiadis de anima judicium.

8 qui nimirum cito fit & cito perit.
9 Utinam Asclep. hac ætate impii de divina providentia & animæ immortalitate dogmatis sectatores non haberet.

CAPUT XV.

Item ad Asclepiadem phreniticos curantem. 116

PHreniticos curans, *primo libro* celerum vel acutarum passionum, expugnat eos qui contraria posuerunt adhibenda. *Secundo*, quomodo declinanda, vel avertenda sit phrenitis, docet. *Tertio*, quomodo curanda, cum facta fuerit. Contradicens igitur primo [a] incusat *clysteres*, atque *irim* bibendam, & *acetum* cum melle, & ex sinapi *apophlegmatismum* *&* *tonsuram*. Siquidem velut [b] *hortamento* quodam *humor liquidior faciat ad caput ascensum*, & in [c] constrictionem atque *tensionem cerebri membranam cogit*. Accurrit enim incisuræ capillorum materies, & pori denique & capilli post tonsuram crassescunt, atque fortiores 117

Asclep. improbat omnia stimulantia:

a improbat *tonsuram*,
b stimulo
c obtrusionem

tiores

tiores fiunt. Quapropter etiam homines, si *post cibum totonderint, tussicula atque catarrho, vel lippi-*
118 *tudine vexantur*. Dehinc si lanis caput post tonsuram tegere curamus, quanto melius si naturali tegmine capillorum lateat obtectum? Improbat etiam in *obscuro loco* jacere ægrotantes. In *luce* enim, inquit, *mentis sive intelligentiæ visa debilia, atque parva efficiuntur*, cum sensualibus visis arguuntur, sicut nocturni luminis ac funalium flamma sub ætheria luce constituta visi potioris oppressione languescit: in *obscuro* autem econtrario *vehementiora atque majora fieri mentis atque intelligentiæ visa* asseverat, cum nullis sensualibus visis arguuntur, quiescentibus sensibus. Denique tanquam præsentia, vel vera fiunt, sicuti somniantum etiam: tunc enim *silentibus sensibus solius mentis visa operantur*.
119 Ac deinde cum *nullis* adhuc *sensualibus* [d] *incisa* avocantur, tanquam præsentium: *non præsentium visa* sequuntur.

decubitum in loco obscuro,

d interrupta

Phlebotomiam etiam *nihil, inquit, jugulatione differre in phreniticis*, siquidem sit [e] *cum dolore ægrotantibus* congrua. Nam *dolor majorum corpusculorum statione fit*, quæ sola *phlebotomia exantlari posse* noscuntur: phrenitici [f] igitur nullo dolore vexantur. Siquidem * *angustiis* in [g] his *parvorum facta* videtur *statio*, & propterea phlebotomati *animi defectu*, atque *corporis frigido torpore* afficiantur, aut *vocis amputationem*, aut *mentis alienationem* sustineant. *Detracta* enim *materie*, passionum causa remanente, [h] *crassificari contingit*, atque corporis facere algorem, & tunc ad *cerebri membranam spiritum*, vel *fervorem* ferri, & *stationem corpusculorum*, geminata quoque alienatione.

Phlebotomiam.

e i. in morbis dolorosis tantum & quare

f autem

* angustatis iis

g i. phreniticis

h *subint.* reliquum sanguinem

120 Et recte quidem *clysteres* atque *irim* & *mulsum* ex aceto, & ex sinapi *apophlegmatismum* recusat, sed

Cælius ho-

se

se ipse quoque impugnans, sicuti in consequentibus docebimus: item *tonsuram*, atque *obscurum locum*, & *phlebotomiam* non recte prohibere voluit. Nocentur enim quidam non *tonsuræ* causa, sed *intemporalitatis* ejusdem. Denique etiam *sanos post cibum tondentes noceri* manifestum est, ante cibum vero opportunitatis causa relevari. Dehinc, etiamsi vi sua prodesse tonsuram negat, oportuit tamen eam adhiberi propter usum localium adjutoriorum, sine qua necessario adhiberi non possunt, sicut superius docuimus.

rum alia probat, alia reprehendit.

Tonsura post cibum nocet.

cur tamen adhibenda.

[i] *Aëris* vero *qualitas* non *occulta causa*, sed * *manifesto actionis indicio* erit judicanda, secundum passionem. Igitur [k] quomodo videmus alios *strictura*, alios *solutione* magis affici, convenit ut *pro differentia* his *lucidus*, illis *obscurus* sit adhibendus. Nam *crassitudine*, ac frigore *constringens aër* [l] redarguit corporis *defluxiones*, quas *Græci* ἀποῤῥοίας vocant. At si, ut nuper docuimus, *proprietatem accidentium* servaverimus, quomodo quidam *lucem* fugiunt, vel oderunt, alii *tenebras*, convenit ut alios *obscuro*, alios *lucido* esse faciamus *loco*. Quid dicam quomodo pleraque ægris aliter sunt quam videntur: ex visis nanque veris ducentes quidam mentis errorem, falsitate magis afficiuntur. Sic denique *Hercules* filiorum & conjugis visibus inimicos vultus accepit: *Orestes* etiam *Electræ* furiales vultus expavit. Non *omnes* igitur *lucido in loco jacere* concordat: sicut latius *adjutoriorum libro* explicamus. Est etiam *vehementer noxium phlebotomiæ utilissimum adjutorium prohibere*. Quippe cum videamus *in ipso usu sæpe passionem* [1] *fecisse compendium*. Etenim defectio vocis, atque algor sequentur eos

121

i lucidi, obscuri

* *manifesta*

k quoniam

l cohibet: coercet.

122

Phlebotomia male prohibetur.

1 i. remisisse, quod observationibus congruit.

quando noceat. eos qui incongrue fuerint phlebotomati, *conjuncta ſcilicet ſolutione*, aut *intemporaliter*, aut *immodice*.

123 *Ejus neceſſitas multis rationibus adſtruitur.* Vanum eſt etiam, quia non dolent *phlebotomiam* prohibere, tanquam majorum corpuſculorum congruam detractioni, quorum obtruſione dolores efficiantur. *Primo* enim [2] *paralyticos* & *peripneumonicos*, & *apoplectos* congrue *phlebotomamus*, cum nullis *doloribus* afficiantur. *Secundo* etiam *phrenitici* dolent, ſed eorum *mens*, quia judicio caret, *neſcit queri*, quòd doleat. Videmus namque eos ſeſe *mordere*, aut *urere*, aut *pungere*: & naturale non eſt nullo dolore cogente hæc fieri exiſtimare. Dehinc *majorum corpuſculorum detractionem, etiam minorum neceſſario ſequitur*. At *phrenitici* non ſolum alienantur, ſed *fe-*
124 *bricitant*. Ita febres ſecundum *Aſclepiadem* majorum corpuſculorum ſtatione fiunt. Si igitur *propter alienationem* non convenit, *propter febres tamen* convenit adhibere *phlebotomiam*, ſic etiam ſanguis majorum corpuſculorum materia: ſed non *m* ſolum detrahit *phlebotomia*, verum etiam *ſpiritum* & *fervorem*, *quæ*, ut dicit, *parvorum ſunt corpuſculorum materiæ*. Convenit igitur ſecundum ipſum *phreniticos phlebotomari*, ut detractione *minorum corpuſculorum* alienatio mentis, *majorum* febres auferantur. Apparet itaque, neque ſecundum ſe conſequenter *Aſclepiadem* phlebotomiam prohibere.

m ſubint. craſſiorem ſanguinem

Aſclep. contradictionis arguitur.

125 *Ejus methodus avertendi phrenitidem.* Proinde *præcavens* vel avertens *mentis alienationem*, jubet addiſci, quæ ſit *acceſſionis* ac *dimiſſionis* dies. Tunc graviori die *cibum dari pauciſſimum*, atque exſpectato *febrium ſtatu*, dari *ptiſanam*, vel *hordeum*, aut *alicam*, aut *cum beta lenticulam*, vel his quicquam ſimile,

2 obſerva paralyticis rectè detrahi ſanguinem.

ſimile, conjiciens ſolam ex his *dandi* [n] *novitatem* prodeſſe, nec habendum judicium, quid iſtorum debeamus offerre, ſed poteſtati ægrotantium dimittendum, quid velint eligere. *Alia die* ſi febricula perſeveraverit *exantlare obtruſiones*, & *requiem* corporis adhibere, *aquam* dantes potandam, non pluſquam bis in die uſque ad [3] *heminam*, vel duas, & hunc modum etiam nocte ſervare: ſic rurſum *ſecunda die*, 126
tranſacto acceſſionis augmento dandum quiddam de præſcriptis *ſorbilibus*, atque alia die declinante febricula, uti *ſorbili cibo*. Perſeverante verò rurſum abſtinere, & præterito ſimilem *tertium* imitari *diem*. Tunc *ſeptima* audere jam *pane* atque *piſcibus*, & *vino* uti: ſolvitur, inquit, enim paſſio tertia ſæpe periodo. Ad hæc *reſpondemus*, quia etiamſi *ſua ſponte paſſio intra ſeptimum diem* ſolvi potuerat, non ſolvetur, [o] *iniquæ curationis* cauſa. Etenim neque de *ſomno*, neque de *vigiliis*, neque de *capitis fomento*, vel cæteris quæ ad *diligentiam* pertinent *curationis*, quicquam videmus ordinatum, ſolis ex tribus medelam credidit adhibendam, *potu*, *cibo*, *clyſtere*, & hoc tanquam de experimento. Nam *cibus*, ut voluit, *ante dimiſſionem* dandus, tranſacto mox acceſſionis ſtatu, *turbatis adhuc liquidis atque ſpiritu*, quo febres duplicentur, & alienatio mentis ardeſcat, eſt non ſolùm intemporaliter, verumetiam incongruè. Stringit enim [4] *ordeum*, & *lenticula*: relaxat *ptiſana*, & *alica*, & non poſſunt *contrariæ qualitatis ſpecies iiſdem paſſionibus* adhiberi, nulla diſcretione ſervata. Dicimus etiam curioſum genus *pulmenti*, atque congeſtum, & [p] primæ oblationi contrarium eſſe, *betam*

n varietatem ac mutationem

à Cælio exagitatur,

& exploditur.

o pravæ, incommodæ, abſurdæ

127 (margin, beside "tanquam de experimento")

p hordei, ptiſanæ, &c.

3 hemina eſt media pars ſextarii, pendens fere libram Romanam.
4 hoc falſum.

tam cum lenticula, quod appellavit [5] *Teutlophacen*, item *ptiſanam.*

128 Contrarius etiam *clyſter* atque noxius perſpicitur, *omnibus quidem propter inteſtinorum mordicationem*, & cætera: magis tamen [6] *ſolutionem*. Ipſe denique accuſans utentes, ait *continuationem clyſterum incendium* atque ſitim facere. Inuſta enim *inteſtina* melle, atque cæterarum ſpecierum mordicatione, movent *fervorem* plurimum, qui *per alta*, quadam continuitate viarum, *membranæ cerebri influat.* Cuncta etenim, inquit, quæ ſunt *in alto corporis conſtituta*, *ſeſe occulta vicinitate contingunt.* Quorum in numero *membranam cerebri* ponimus. q Revocat etiam & grave paſſioni atque *pernicioſum malum*: nihil enim in ipſa *gravius quàm ventris eſt fluor*. Quòd igitur r creſcit pejorante paſſione, hoc perhibet fieri clyſterum provocatione. Denique quæ culpans alios dixit, in ipſum convertenda, utentem clyſtere. Non enim dici poteſt ſolam *frequentiam injectionis* accuſaſſe, *genus* autem innoxium judicaſſe, cum manifeſtè *propter acrimoniam clyſteres noxii* judicentur, & magis etiam ſi *uſu frequenti*, atque *copia* peccaverint adhibentes. Quid dicam, quòd neque ſemel *Aſclepiades* clyſterem juſſerit adhiberi, cum ſecundo una die dixerit innovandum, dicens, perſeverante rurſum, cibo abſtinendum, & innovandum tertio præterita die quo clyſter fuerit adhibitus.

Clyſteris noxa.

q advocat, *ſub.* clyſter

r ſponte evenit

130 Eſt etiam *vanum ſine diſciplina temporis potum ordinare.* Ait enim bis dandum in ſingulos dies: mitto *non omnibus ægris eundem modum competere ſtrictura atque ſolutione laborantibus:* at iſte duas heminas omnibus juſſit

Aſclepiadis circa diætam incuria.

5 Vide Oribaſium L. IV. Cap. 1.
6 propter alvi fluxum, quem facile excitat.

jussit dari, sed etiam *vinum* atque *varium cibum* septima die offerendum dixit, non *declinationem passionis*, sed *numerum dierum* advertens, tanquam tunc necessariò solvi passionem existimans. quod est [7] *jure* vel *legibus simile*.

Dehinc explicita passionis avertendæ præcautione & cognitione præsentis, *s* hoc etiam *effecta curatione* ordinavit: ejus *duplicem* dicit *differentiam*, unam *non meticulosam*, ac multis *phreniticis* aptandam, aliam *vehementem* atque *periculosam*, quam Φιλοπαράβολον appellavit. Quarum *primam* ordinans, si inquit, eum qui non sit *ab alio curatus*, acceperunt: & propterea nullo sit tentatus adjutorio, *odoramentis* utemur, hoc est *castoreo*, *peucedano*, *ruta & aceto*, vel ex his *infuso liquore*, & *clystere* detrahendæ obtrusionis causa. Sin verò ab aliquo *medico* fuerat *antè curatus*, erit, inquit, omnis *unctio*, atque *cataplasma*, vel *odoramentum probibendum*, statim primo ingressu, & *ad lucem ex umbra transmutandus* ægrotans, *sternutamentum* etiam adhibendum, *mulsum* dandum æstate quater, hyeme bis in die, dimidia hemina in singulis potionibus, sed præcocto melle, ne *venter humidus*, aut fluidus fiat. Tunc veniente *nocte* primo ad *domicilium mediocre* secedendum, atque plurimus vel *apertus aër* fugiendus, dehinc si aliqua fuerit [t] *accessio*, vel articulorum *stupor*, his [v] transactis dandum quicquam de præscriptis *sorbilibus* necessario: si autem [w] *æqualia* permanserint *febrium signa*, statim vespertino tempore, *oleo* totum corpus *perungentes*, caput etiam atque collum *rosaceo*, dabimus sorbilem cibum: tunc ad largiendum requiem vel so-

131 *Duplex Asclep. curandi modus*, *s* clysteris usum frequentem *alius tutus*,

132 *alius periculi plenus*,

t typus cum horrore aut frigore

v cessantibus

133 *w* absque intensione & remissione

7 quasi Prætor jussisset.

somnum, sufficiens erit motus, bajulatoria sessione adhibitus, quia mox ægros mites ac * delicatos facit. Aliqui denique *phreniticorum* ʸ dirarato corpore motus caussa, deficiunt. Quapropter *nocte* magis atque *post cibum gestationem convenit adhibere*. Hæc est secundum *Asclepiadem* metu periculosa, atque cauta differentia curationis.

x demulcet, & delenit.
y nimis transpirante

134 Huic extemplo respondemus, ᶻ quia *nulla* est metu *periculosa* differentia curationis, *arte formata*, sed est potius tuta: neque etiam *vehemens*, quam secundam posuit *periculosam* ac metuendam. Vocanda est enim *artis judicio probata* necessario magis, quàm supradicto est vocabulo nuncupanda. At si verè fuerit illa quam putat, tuta, quomodo non omnibus, sed multis erit *phreniticis* congrua? aut cur non manifestavit, quibus sit incongrua; Quid dicam? quia ipsa quoque quam putat, *tutam curationem*, *peior* esse perspicitur. Primò etenim [8] *invidiosè* jubet si qua ante ipsum *Medicus* adhibuit, *repudianda*. At si non adhibuerit, tunc probanda, tanquam ᵃ legitima putans, ut hæc *aliis adhibentibus noceant*, ᵇ *ipso* ᶜ *medeantur*. Dehinc, neque quibus utendum sit his prohibitis dixit, ut oporteat *phreniticum* sine ullo adjutorio derelinqui. Est etiam *vehementer noxium aceto uti* atque *peucedano*, & *ruta*, & *castoreo*: [9] premunt hæc enim, & *vertigines* ingerunt, & ob acrimoniam sui, *tumentes* ᵈ *dissecant membranas*. Hinc etiam *alienationem* geminant, aut ᵉ *pressuram* ingerunt vehementem: horum testis ipse est *Asclepiades*. Accusans enim eos qui *rutam* probaverunt adhibendam, vitandas inquit primò ᶠ *gravabiles* virutes. Siquidem *ascensu*

Examinatur, z quod

135 *erroris & invidiæ arguitur.*

a ex lege
b *sub.* adhibente.
c prosint

136 d rodunt, lancinant.
e soporem

f quæ caput gravant

8 observa Medicorum invidentiam. 9 consopiunt, ut vaporosa omnia.

ſcenſu quodam inſpirationis *caput invadant*, & magnas menti occaſiones alienationis ſubjiciant. Præterea paulò ſuperius in eodem *libro* ait, ipſum caput [g] obſidere non ſinunt hi qui curant *cataplaſmatibus*; & *aceto*, & *polline*: & confectis *fomentis* ex multiformi materia *abluendum* exiſtimant. Similiter *ungentes* non ſolùm *caput*, ſed etiam *faciem* atque *collum*, quæ omnia non difficulter [h] naris implendæ odoris acerrimi atque gravabilis. Nobis denique *ſæpe contigit* ingredientibus ad ægros quibus hæc fuerant adhibita, *vertiginem pati*. Quid nunc *Aſclepiades* gravius olens habuiſti *caſtoreo*? quid gravabilius [i] ab his quæ adhibenda confirmas. *Cataplaſma* verò ex *pollinibus*, & *aceto*, fuit cataplaſma remoto aceto *per ſe* efficax: Laxativum eſt enim, ſed *acetum* tibi repugnat: Ipſo tamen *caput foveri* [10] juſſiſti. *Clyſteris* vero [k] *culpam* ſuperius probavimus. 137

g obſilêre, id eſt à dolore vacare

h nares implent odore acerrimo & gravabili.

i quam ea

k noxam

138 Eſt etiam [l] iners, *omnes ægros*, ut voluit, ex *tenebris ad lucem transferre*, cùm quidam *tenebris curari magis* videantur, ſicut ſuperius demonſtravimus. Vexat etiam [m] *ptarmicum* quod credidit adhibendum. *Acre* eſt enim atque *ignitum*, ut *piper* [11] *ſtruthium*, & *album helleborum*, quibus tumentes *membranæ* ex eorum acrimonia *in* [n] *aſperitatem ſurgunt*, & *agitatione* ob ſternutamenta *extentæ provocantur*. Denique ſi *ſtatio corpuſculorum* cauſa eſt phreniticæ paſſionis, ut putat, *vehementius* eam *his rebus excitari* ſuſpicandum eſt, cùm ad ſternutamenti motum materia concurrit. Omnino denique ſic curationes ſuas 139

Ulterius exagitatur.

l non ſecundum artem

m vulgo errhinon

n quaſi criſpantur

10 Supra enim odoramentum ex caſtoreo, ruta, peucedano, & aceto commendavit.

11 Vocatur & Lanaria, quod ejus radicibus utpote acribus, ad eluendas lanas utantur. Eſt lychnidis quædam aut ſaponariæ ſpecies.

ſuas confundit, ut quæ etiam ipſe ordinavit excludat, cùm ſibi quadam comparatione fuerint oppoſita: ait denique *majora adjutoria vitanda*. Siquidem nocere magis quàm prodeſſe videantur. Sed quid tandem *levioribus* [o] laceramus, ſi *fomentis*, atque *unguentis*, & *cataplaſmatibus*, & *odoramentis* & *ſternutamentis* ægros afficiendos credidit? quibus apparet eum contra ſemet tuliſſe ſententias. Caret etiam artis auxilio, quòd pro [p] *temporum aëre*, atque *loco* ordinanda adjutoria putat, & non pro *paſſionis tempore*.

o laceſſimus

p anni tempeſtatibus

140 Dehinc non oportet ſolùm conſiderare, *quoties potum* demus, verumetiam *quando*. Etenim *acceſſionis tempore limpida quoque aqua* febrium facit incendium. *Mulſum* verò dandum dicit ſublevandi *pulſus cauſa*, neſcius quomodo *proprium phreniticæ paſſionis*, ineſſe parvum atque *humilem pulſum*, ut *lethargo majorem* ac *tardum*. Oportuit igitur *paſſionem deſtrui*, *non pulſum optari majorem*, *qui ſæpe pejorando conſurgit*, quando ex *phrenitico in lethargum* venerit: ita quoties potum demus *autumno*, vel *verno tempore*, non docuit. Dehinc *clyſtere* utens, *mellis* metuit admixtionem: & ne *ventrem*, inquit, *fluidum* faciat, *decoquendum* juſſit, & clyſterem non timuit, ne ventres commoveret. *Falſum* eſt etiam cùm continua atque jugis fuerit paſſio, *circa veſperum cibum dare*. Siquidem etiam ſecundum ipſum *Aſclepiadem* [q] releventur omnes [r] *lucis initio*, veſpero acceſſiones augeantur. Natura, inquit, *veſperum* ob *aëris craſſitudinem* denſata inflat corpora, atque *initium generat acceſſionis*. Omnibus denique pulſus levatur ſtatim ex medio die initium ſumens. Omnino igitur *ratione caret veſperum cibo tempus eligere*, quo etiam ſecundum *Aſclepiadem* acceſſiones augentur. Grave

Varii errores notantur.

141

q miteſcant
r cum dieſcit.

Grave eſt etiam *oleo roſaceo* tumentia *refrigerare*, 142
atque conſtringere, & ex odore vertiginem facere, *Pergit Cælius in refutando Aſclepiade.*
atque *ſ preſſuram*, & inchoante acceſſione ægros ad
alium tranſmutare locum, quando *magis eos oporte-*
bat quieſcere. Sed neque *quotidie* cibo nutrire eſt, ut *ſ ſoporem*
putat, *neceſſarium*, & magis ſi nulla fuerit *ſolutio*
conjuncta, ſolo tumore conſtrictis corporibus, quæ
ferre non poſſint quotidianam cibi ſumptionem. No-
xium eſt etiam omnes geſtatione agitare: in his enim
qui *t ſolutione* & *conſtrictione* vexantur, magis ex- *t ſimul conjunctis*
tenditur paſſio, & horum teſtis *Aſclepiades* eſt pri-
mus. Etenim ait *vias apertiores* fieri geſtatione. De- 143
nique defectio atque *v diaphoreſis* ſequitur eos qui *v virium diſſolutio*
incongrue geſtatione fuerint moti. Quod quidem ne- *Aſclep. errorem emendat alio graviori.*
ſcius qua cauſa fiat, tanquam remedium quærens ve-
xationi geſtationis, *nocte* geſtari atque *poſt cibum* æ-
gris prodeſſe æſtimavit, ſcilicet ut non ſolum *in-*
congruo adjutorio, verumetiam *inordinato* homines
noceantur. *Neque enim ſanis utilis geſtatio poſt ci-*
bum. Inertem etiam perſpicimus diætam primam; quod
ait quibuſdam eſſe contrariam, nec tamen docuit
quibus. Si enim quos nocet neſcierimus, neceſſario
etiam quos relevet, neſcire conſequitur.

Tradens etiam *periculoſam* ſive temerariam, quam 144
Φιλοπαράβολον appellavit, ita compoſuit curationem; *Curatio Φιλοπαράβολος.*
in alia, inquit, habere ſimilia prædicta paſſioni ſo-
lum, quòd vinum *w* pro melle circa veſperam, non *w cum*
niſi omnino coegerit paſſio, damus: ſi minus, [12] *pri-*
mo ingreſſu ſtatim, atque *plurimum*, & *extentum*,
hoc eſt, *meracum & ſalſum* dabimus *vinum*, quod
appellavit [13] τεθαλασσωμένον. Etenim inquit quæ primo
im-

12 Ruſticorum in febribus curatio.
13 Τεθαλασσ. οἶνος, vinum eſt cui aqua marina admiſcebatur: huic oppoſitus eſt ἀθάλασσος οἶνος. Vid. Celſ. & Auctorem γεωπονικῶν.

imbecilla atque tarda de sorbilibus & mulsa dederunt ægro commoda, omnia ex vino celerius atque co-
145 acervatim implentur. Etenim *fervor plurimus* accedit, & *pulsus erectio* & [x] *roscida sudatio* mitigatur, tanquam ex [14] *cautere* per totum corpus vino concurrente, atque inurente sensum. Scientia hæc est vehementior, quam dicit curatio, pro mulsa habens vinum, ut *cæteris peccatis manentibus* in odoribus, & fomentis, & sternutamentis, & jacendi loco, & gestatione omnibus ordinata, *graviorem ex vino vexationem* adjecerit. In quibus neque mulsum recte se-
146 cundum ipsum ordinatum esse perspicimus. *Dat* enim *vinum & incongrue, & intemporaliter, & immodice. Incongrue* inquam, quoniam *salsum*, & propterea *acre*; quando denique mel coqui jubet ne venter veniat in fluorem, atque ab aliis ordinatum clysterem removet, tanquam in [y] commemorationem ducentem ac gravem *phreniticis* vexationem, hoc est *fluorem ventris:* cum magis salsum vinum id facile possit efficere, & per acrimoniam *febres*, atque tumens corpus incendere. *Intemporaliter* autem, [z] quomodo circa *vesperam*, quando secundum ipsum fit ac-
147 cessio: vel certe [a] statim, ut ait, *primo ingressu*, tanquam secum oportunitatem dandi attulerit vini. Item *immodice* dare probatur, quomodo *mulsum*, atque [b] *meracum*, & propterea ignis in modum vexare perspicitur, ut vere ipsum videatur *cauteris* esse virtute, quæ *nervos* incurrens atque penetrans infestæ jamdudum *febriculæ* conjuncta, etiam [c] *illud quo sapimus* offendit & alienationem geminat mentis, aut *spasmum* facit ægrotanti: asserens etiam quod hi qui non

x sudor colliquativus

Alii errores, circa vinum dandum.

y commotionem inducentem

z quoniam

a *sub.* dari jubet

b *sub.* dari jubet

c mentem

14 Plane infeliciter Asclep. hic curationem ulcerum sordida tabe manantium huc trahit: iis cauterium convenit.

non mulsum neque meracum accipere voluerint, noceantur, si quidem minus inebriare contingat. Erat 148
enim [d] conveniens omni *phrenitico* qui ab eo curatur, hanc adhibere [e] propriam alienationem mentis, [f] aut omnino vinum accipere noluisset; [g] quippe cum *Asclepiades* ex vino frequenter *phreniticos* fieri fateatur, atque similes ebriis inveniri; quonam modo igitur credi potest eosdem *multo vino* accepto, atque meraco relevari, quibus *alienatio* ex vino [h] facta perspicitur? quæ necessario in capite simili semper vexatione operatur.

d necessarium
e novam
f nisi cum
g cum tamen
h fieri.

In his nos credulitate occupari existimat, ut [i] tanquam *ebrios* plurimum vinum in *altum somnum* demergit, non aliter etiam *phreniticos* vinolentia in somnum venire posse putemus, *mulso* atque *meraco poto* affectos. Hæc enim vere ipsorum aliquis dicere potest, sed contra erit advertendum, *nullam esse similitudinem* [k] *vinolentiæ phreniticæ passionis.* In *ebriis* enim alienatio ex *multitudine poti vini* facta perspicitur, quæ [l] reflata temporalem citius alienationem solvit. In *phreniticis* vero ex [m] *tumore* alienatio fit. Quo considerandum est quia vinum in his *reflari* minime potest propter *difficultatem viarum*, quæ sunt ex morbo adeo *densatæ*, ut neque [n] *naturalia*, 150
quæ per *sensuales vias* excludi consueverunt, reddantur, neque accepta per cibos impartiri corpori facile videantur, vel per tenues vias digestione soluta [o] propriari atque ad sua destinata pervenire; sed manentia *statione insueta*, novo turbore corpus afficiant, atque *tumentia* exagitent, *mentem* quoque turbent, vel receptacula quæque percutiant, tempore quo etiam ille *spiritus*, qui naturalis ac tenuis est, *angustatos suos* [p] *ambitus* pungit, ac dolores

149
Asclep. phreniticos inebriando curat præter rationem.
i quemadmodum
k cum vinolentia
l concocta & discussa
m phlegmone cerebri & membranarum.
n mucus narium, saliva &c.
o locis quorum propria sunt, subministrari
p fibras nerveas & membranas

res corporis efficit. Mitto etiam, quomodo, si ut volunt, ebriis similes *phreniticos* accipimus, *non oportuit ebrium inebriando curare*. Nullus enim vinolentus bibendo in sobrium venit. Nam magis econtrario qui perseverando potaverunt, multo q poto multum *mentis alienationem* auxerunt, aut in *spasmum*, aut in *vigilias incurabiles* devenerunt. Adjuvant etiam vexationem vinolentiæ *gravabilia odoramenta*, atque *fomenta*, quibus denique fortes ac recte valentes in conviviis incautius usi, multa se gravatione vexarunt. Ait etiam vinum in *cauteris* similitudinem r *abstinere sudorem*, cum idem dicat *mitigari alienationem* accepto vino, cum se plurimi ac per totum corpus 15 *sudores* effuderint, ut secundum ipsum id sit intelligendum, quòd nunc *abstineat* vinum sudores, nunc faciat.

festivè dictum

151

q potu

Asclep. sibi contrarius.

r cohibere, reprimere

152 *Libro* denique quem de *communibus adjutoriis* scripsit, utriusque virtutis vinum, dixit. Sicut enim, ait, *coagula densant* atque *extenuant lactis naturam*, cum caseus ex lacte crassescat, & materia exinde tenuior ac magis liquida fiat, quam *Græci* ὀῤῥὸν appellant, atque hæc contraria eadem virtute s suffecta separantur. Non aliter & *vinum* vi quadam suæ *percussionis*, plurimam nutrimenti partem densare t accepimus, atque in se cogere, plurimam vero resolvere ac dirarare, & tenuem facere. Quibus probatur *repugnantia* ex iisdem promittere, & *frigido exemplo* denique errare.

Similitudo, qua Asclep. vinum nunc stringere nunc solvere male probat.

s affecta

t observavimus

153 Sed neque v *discretionibus generalibus vini conjectura* convenit, falsis exemplis immissa

v signis diagnosticis

15 Aliquoties in Helvetia observavi, ubi vinum in omnibus morbis acutis venenum est, phreniticos jam deploratos larga vini potatione in rabiem primo actos, exinde in profundum somnum demersos, denique in profusissimum sudorem, felicissima temeritate, solutos convaluisse: longe plurimos autem in ipsa rabie fuisse mortuos.

missa. In his denique adhuc constitutus, demonstrationibus vanis involvitur, dicendo vini tutam potationem in *passionibus tardis*, magis quàm in *celeribus*, vel *acutis:* & in his qui *dimissionibus* relevantur, magis quam in his qui *continuatione* vexantur: & *senibus* magis quàm in *juvenibus:* & præpurgatis *clystere*, vel *sitientibus*, magis quàm *plenis cibo:* & *inchoantibus* ac *deficientibus* febribus magis quàm *summa tenentibus:* & post accessionem potius quàm ante ipsam. Nunc autem curans *phreniticos*, ordine 154
quodam usque ad finem servato sicut in nutriendis [16] * virginibus *vinum* dari constituit, in *celeri passione*, atque *continua*, & *omnibus*, nihil sane considerans, sed statim *primo ingressu*, ac frequentius in *statu* passionis. Tunc enim, inquit, vehementius alienantur ægrotantes. Præterea & in *vehementia* accessionis intelligitur dare, cum *vespero tempore* dandum jubet. Hæc sunt quibus neque sibi conveniens *phreniticorum* curationem ordinasse probatur, quanquam plurima infinita quæ dici potuerant, consideratione taceantur.

* viribus

Morbi stricturæ vesperi vehementiores.

16 forsan meretriculis, quarum procacia mero inceditur.

CAPUT XVI.

Ad [1] *Themisonem.*

155

[a] Quomodo *Themison*, scribens *celerum passionum* curationes, antiquorum peccatis assentiens quædam

a Quoniam vero

1 Cognomento Laodiceum, qui sectæ Methodicæ dedit originem. Vixit paulo ante Celsum. Vid. Cels. in præfat. ad lib. 1. & Plin. N. H. lib. XXIX. cap. 1. Universos morbos ad tria summa capita redegit, stricturæ nimirum & solutionis; quæ variis vocabulis synonymis expressit, ut sunt: στεγνὸν καὶ ῥοῶδες: στέγνωσις καὶ ῥύσις: τάσις καὶ χάλασις: ἀτονία καὶ ῥῶσις: συναγωγὴ καὶ χύσις: ἀραίωσις καὶ πύκνωσις: ἀνεωγμένον καὶ κεκλεισμένον. Et qui ex strictura & solutione erant mixti.

dam incondita dereliquit, (Nam necdum purgaverat suam *sectam*, & ob hoc *phreniticorum* ordinans curationem quibusdam erroribus implicatur,) ipsius quoque inspicienda sunt singula. Primo igitur ex *prima diatrito* nutriendos dicit, nullis etiam cogentibus causis, quod est improprium tempori. Dehinc dat *sorbilia*, ita *cucurbitam*, aut solum *mulsum*, aut *pomorum* quædam. Quod nunc dissimilitudo virtutis ciborum docet, errorem facile ejus perspicimus.

Themison statim phreniticos nutrit intempestive,

& cibis mali succi.

156 Etenim *sorbilia* quæ posuit succi sunt melioris, *cucurbita* vero cito corrumpitur. *Poma* quoque succi maligni, ac facile acescentis esse noscuntur, etiamsi sani fuerint accipientes: quibus denique [b] medio cibo uti debere *salutaribus præceptis* docuimus. Ubi autem *viscera tument* & [c] *altiora* febribus inuruntur, multo facilius acescere poma probamus. Prohibet sane in fomentis *peucedanum*, *castoreum*, *rutam*, sed

157 *aceto rosaceo* [d] admixta hiberno tempore; æstate vero *aqua admixta* [e] rosaceo *initio passionis* caput foveri jubet, non [f] continens quomodo ob magnitudinem *transcenso initio*, *extemplo passio sumit augmentum*. Dehinc etiam si [g] initium habere potuerit, quod est [h] difficile, *erat melius constrictivis uti lenioribus*, *ut* oleo *Hispano*, atque [2] *novo*. Etenim acetum, & rosaceum percutit, & implet caput. Quod autem *refrigerantis* ac densantis virtutis est, *crescente strictura*, *incongruum* esse perspicitur. Ita juxta differentiam temporum hyemis vel æstatis fomenti mutare qualitatem, nullius est rationis.

b sub. pro

c profundiores & penitiores corporis partes

d sub. probat
e sub. oleo
f animadvertens

g aliquam rationem id faciendi
h vix probabile

Stringentia phreniticis nocent, nulla vel æstatis, vel hyemis habita ratione.

158 Item duobus diebus, vel tribus transactis etiam *hederæ foliis*, vel *succo*, aut *serpilli*, aut *mentæ*, vel cu-

Them. fotus veluti ex

2 Nam vetus diaphoreticum ac tenue est.

cujusquam similis virtutis implicium, ac non [3] *ve-* *penso ordinat:*
hementium specierum cum *oleo*, atque *aceto* per inter-
valla fovendos dicit, etiam nunc non juxta sectæ ri-
gorem. Neque enim ad *numerum dierum oportet fo-* *at male.*
menta ordinare, cum debeamus magis passionem, quam
tempus attendere, & neque constrictiva tumoribus,
atque gravabilia ægrotantibus adhibere. Nam [4] *hede-*
ra cum bibitur, mentis errorem inducit. [i] Cadit e- *i* Errat
tiam, cum in accessione *thoracem* putat *ungendum*,
& in his qui fortem ardorem sentiunt *rosaceo foven-*
dum. Hoc etenim quum virtutis sit [5] *densativæ*, con- 159
stringit tumentia, & ardorem geminat. *Omne* etiam
unguentum accessionis tempore, & magis in augmento
febrium incendium facit ex superficie corporis ad [6] *al-*
tiora perduci. Peccat [k] enim & in reprobandis *odora-* *k* etiam
mentis, non docendo quæ illa sint, ac quot diebus
abstinemus ægrotos, unguentum adhibendo quod
est [l] *laboriosum*, nisi etiam cibus fuerit datus. Opor- *l* molestum
tet enim *neque cibari non antecedente perunctione, ne-* *Perunctio & cibatio se debent consequi.*
que perungi nisi cibus fuerit [m] *consequutus*. Sed etiam
post unctionem *aqua frigida* faciem fomentat, con- *m* consecuturus.
stringens rursum tumentia, *phreniticis* strictura ca-
put afficit. *Omni* etenim *phrenitico strictura caput af-* 160
fici nemo negat. Item inaniter putat, ex tertia die, qua
mente alienari cœperunt, nulla accessionum discre-
tione cogente, quotidie cibum dari. At si alternis
diebus fuerit occurrens accessio, alternandum etiam
nu-

3 ut rutæ, castorei, & reliquorum id genus: quod volebat Asclepiades.

4 Ob vim inebriandi olim in Anglia hederam, vice lupuli, cerevisiæ incoquebant: illis temporibus calculum ibi vix fuisse notum observarunt.

5 Oleum rosaceum, ut hodie conficitur, vix refrigerat, multo minus adstringit: proin videtur antiquis aliam fuisse id parandi rationem, aut Cælium nostrum labi.

6 Ob impeditam transpirationem.

n inclinante morbo — nutrimentum. Oportuit enim nisi [n] declinato *solutionis metus* occurrerit, atque *quotidianis diebus* accessiones fuerint effectæ, omnibus cibum *alternis* dari. Nam non potest corpus [o] *diurnis accessionibus gravatum* suis partibus *applicare nutrimenta* quæ sumpserit.

o quotidianis

161 Sed hic gravius peccans ait adjuvare etiam *lavacrum*, quanquam sit adhuc passio *in gradu* constituta, tribus tamen vel quatuor diebus transactis ex quo mentis alienatio irruisse videtur. Quomodo igitur conveniens *lavacrum* passioni probatur, cum nec dum quotidianis diebus cibum dare [p] videatur; Quippe cum adhuc passio suæ *magnitudinis* teneat *summitatem*, & propterea *mitigativa* sit *curatio* magis quam

Themis. male adhibet balnea:

p nimirum Cælio

162 *turbatio* ex lavacri commotione adhibenda. Mitto quòd æger ad hæc magis *moveatur alienatione mentis*, nec ullo assensu nostro pareat imperio. Siquidem [q] ferali mente omnia quoque accipiat, ac recuset. Item jubet *lavantes* in solium primo descendere, tunc ascendentes è solio *fricari plurimum*, & rursum descendere, quod est laboriosum: sufficiebat enim *defricatos*, tunc solum descendere, cum se *modico* senserint *sudore* vexatos. At iste post lavacrum oleo *rosaceo* caput *fovet*, quo gravius odore impletum ægrotantes afficiat. Est autem *incongruum* neque con-

passionem enim exasperant.

q veluti brutum aliquod

Nec minus male caput fovet oleo rosaceo.

163 sequens *laxata*, ut putat, *lavacro corpora* oleo rosaceo fomentare, cum sit frigidæ atque constrictivæ virtutis, & propterea *corporis* efficiat *densitatem*. Non enim ejus frigus erit aquæ frigidæ [7] comparandum, cum aqua frigida ob extinguendum fervorem, veluti [8] *cocti corporis*, adhibeatur: *Rosaceum* vero perseve-

7 Mens Cælii videtur esse plus noxæ metuendum ab oleo rosaceo, quam aqua frigida, ob perseverantem illius actionem.

8 cum v. gr. jus nimis fervens frigida temperatur.

veratione quadam ſimili, atque eadem vexatione *jugi frigore*, & *odore percusſibili* caput afficiat.

Vinum etiam dandum *declinationis* ordinavit *tempore*, cum neque omnibus hoc ſit adhibendum, ſed ſolis illis qui *ſimplici ægritudine* afficiuntur. Dehinc non in omnibus prohibuit *vinum ſalſum*, ſed in his qui ſunt *inſueti*, neſcius [r] quia conſueti vexantur. Si quidem ſit *natura noxium febricitantibus vinum*. Conſuetudo autem nihil aliud prodeſſe, quam ut non plurimum corpora noceantur, poteſt. Nos vero oportet *conſuetudinem rerum utilium facere, noxiarum fugere*. Dat etiam *vinum* plurimum ad *himinam*, [ſ] etenim vel tres dimidias [t] jubet ante cibum, ſi fuerit *ſitis nimia* conſequuta: quod eſt, ut ſentio, *ſine ulla ratione*. In gravi enim ac periculoſa ægritudine, [v] *nudis* & *ſitientibus viſceribus*, ingrediens *vinum* facile concurrit ad *nervos*, atque *mentis judicium* tollit, cum non habuerit præmiſſum cibum, in quem incurrens quadam tarditate moretur. *Proficientibus* igitur *ægris*, perſeverandum, inquit, in utendo vino, ſi vero [w] *profectus ceſſaverit*, tribus vel quatuor diebus *aquam* dabimus, uſum vini differentes. Rurſum dierum numerum & non paſsionis conſiderantes motum. Quapropter etiamſi poſt tres dies difficultas adhuc declinationis obſtiterit, non oportet ad uſum vini deſcendere. Etenim *ſollicitatæ paſſiones his impulſibus facile ad augmenta recurrunt*. Hæc nunc Themiſon *phreniticis* curandis ordinavit. Sed poſt ex *methodica ſecta* multa bona contulit *Medicinæ*.

164 *Them. vinum parum caute dari jubet.*

[r] quod etiam

Conſuetudinis vis, ac effectus, & poteſtas.

[ſ] interdum
[t] *ſub.* dari

165

[v] exſuccis.

Egregium Cælii judicium.

[w] morbus ſteterit

Phrenitis facile ex intempeſtivo vini uſu redit.

CAPUT XVII.

166 *Ad* [1] *Heraclidem.*

EMpiricorum ſufficit ſoli *Heraclidi Tarentino* reſpondere. Etenim eorum poſterior, atque omnium probabilior apud ſuos invenitur. Idem nanque *primo libro* curationum de *internis paſſionibus*, varias curationum differentias ſcribit, pro ſuſpicionibus cauſarum. Nam primum *phreniticum* jacere jubet *loco obſcuro:* Siquidem, *luce*, inquit, eorum *mens aſperatur.* cum pleroſque magis videamus *tenebris* aſperari, atque *luce* eos qui *adjuncta ſolutione* afficiuntur: adeo ut ſi paulo vehementior fuerit, [a] *diaphoreticam* faciat *ſolutionem.* Item jubet ventrem *clyſtere* deduci, tunc *phlebotomiam* adhiberi, atque *alia die* rurſum uſum innovari clyſteris, non advertens quomodo *tumentibus præcordiis*, atque extentis, vel adductis ſimul cum viſceribus, *periculoſum* eſt quicquam [2] acre, vel quod commoveat immittere, *quo retento tumor magis augeatur.* Dehinc *turbulentum*, atque vexabile, & per omnia contrarium eſſe perſpicitur, *eadem die clyſterem atque phlebotomum* adhibere: quippe cum neque tempus utendi dixerit, neque qui ſunt phlebotomandi diſcreverit. Etenim *eos qui ſolutione afficiuntur phlebotomia nocet, ut gladius.* [b] Extendit peccatum, dicendo, *oportere quotidie adhiberi clyſterem*, ut neque quieſcendi aliquod tempus occur-

Heracl. phreniticos promiſcue loco obſcuro collacat

[a] colliquativam

167

In omnibus utitur clyſtere & phlebotomia.

Phlebotomia valde nocet in omni ſolutione.

[b] majus reddit

1 Heraclides hic, nobilis Empiricus, ægros ſuos vel jejunio necabat, vel opiatis fallebat: cæterum diligens, materiæ imprimis medicæ, obſervator, quique præter experimenta non loquebatur. Cauſarum etiam indagationem, ut alii ſuæ ſectæ, non reſpuebat.

2 quaſi clyſter mollis atque lenis eſſe non poſſit.

occurrat, & cibo non nutriatur & *viribus privet* fre-
quens hæc injectio. Tradens etiam *localia adjutoria*, 168
caput fovet decoctionibus lauri. Tunc novacula *ra-
dit*, & ex eodem liquore *vaporat*. Post rosaceo oleo
caput atque *nares* jubet ungi, percutiens *tumentia*
ante declinationem ex *fomentis supradictis*, implens
etiam caput ex odore lauri, atque [c] *gravedines* ac *c gravitatem*
vertigines efficiens. Similiter & ex oleo [d] roseo *con-* Hippocr. καρηβαρία di-
stringens simul ac frigidans *cerebri membranam*. Im- ctam
ponit præterea *cataplasma* ex polline & aqua mulsa, *d rosaceo*
admiscens *iris illyricæ* decimam partem, & *lentisci-* *Cælius fo-*
ni olei, & *aromatici calami*, quæ omnia ignea atque *menta &*
percutientia *odoris causa* esse perspiciuntur: & *opor-* *cataplasm.*
tebat tumentia congruis relaxare virtutibus. Item ju- *gravis odoris*
bet post hæc medicaminibus *ungi caput* & *nares*, hoc *in phrenitide*
genere confectis: *Peucedani*, *castorei*, *opii*, ut in li- *reprobat.* 169
bro quem [3] *Nicolaum* vocat, *olei* [e] *amygdali amari* *e amygdalini*
pondus supra scriptum, sed prætriti cum *aceti* sex-
tariis duobus, & *olei irini* unciis tribus, quorum u-
sus ita, inquit, erit adhibendus, ut *præcalefacta* ap-
ponantur. Ex quibus *gravatio* capitis, atque *commu-* *Nec minus*
tatio nascetur, ut statim *alienatio in pressuram* trans- *unguenta.*
eat, cum tantis perniciosissimis malis ægrotantis ca-
put obsidetur. *Empiricos* laudat.

Mirandum sane unde hæc ei venisse suspicio po- 170
tuerit, ut discrepantium commixtio unam facere *Empirici*
virtutem posse putaretur: vel quæ illis *natura* vel *for-* *perstringun-*
tuna fuerit *magistra*, quas sæpe suis inventionibus *tur.*
duces fuisse testantur. Vel certe quomodo discre-
pantes historiæ in ista medicaminis confectione judi-
cium tacuerunt. Sed si hoc *experimentum* dixerint,
aper-

3 *Nicolaus*, Heraclidis empirici liber, ita dictus, quod eum *Nicolao* cui-
dam nuncupaverat.

f dogmatibus Empiricorum addictus

apertissime delirabunt, ut *f laborans empirica* ad occultarum confugiat apprehensionem causarum. Item
171 jubet nocte *caput vaporari*, si facultas fuerit, *papaveris* decoctione, atque *serpylli*, non adjiciens usus causam, neque rationem qua sit hoc circa *vesperam* faciendum, cum tunc maxime *phreniticis asperius tempus occurrat. Vaporatio* autem caput exagitat, & *tunc magis in requie fuerat habendus ægrotans.* Sed intelligimus eum in ista fuisse rerum diversitate coactum, cum solas vigilias ægrotantis attendit, somnum quibuscunque[g] ambitionibus adhibendum existimare. Quinetiam potandos dicit ægrotantes antidoto διακωδίων, cum *mulsi* sextario, vel [h] *seminali medicamine* toto, quod διασπερμάτων vocant, aut tussiculari, quod [i] *bechicum* appellant: cum magis [4] *opium*, hoc est papaveris lachryma, *densitatem faciat.* Item seminalis potio acrimoniæ causa incendium faciat viscerum, atque hæc omnia gravando *pressuram magis*, *quam somnum* facere videantur. Somnus enim *laxatis* fiet *corporibus indulgentia naturali: Pressura* verò densatis [k] adversitate morborum. Igitur præscripto medicamine, negligens [l] *tumentia*, contrariis stricturam geminat rebus, non similibus, quomodo cum *causa impeditionis somni*, hoc est *strictura* augetur, in *lethargicam passionem* ægrotantes veniunt, vel certè majores vigilias. Item
173 eodem libro accusans utentes medicaminibus ex *castoreo* atque *aceto* & *spondylio* confectis & *cataplasmatibus* ex aceto siquidem sint acria, ipse quoque nihil minus peccare videtur, adhibens gravabiliora atque acriora. Etenim dicere [m] quomodo non ad solven-

Vaporatio circa noctem magis nocet.

g modis & rationibus

172

h emulsione ex seminibus, imprimis papaveris

i τὸ βηχικὸν

Somnus phrenit. non opiatis conciliandus, sed strictura solvenda.

k ut cari, comatis, lethargi

l inflammatam cerebri membran.

m quod

4 Merito C. Aurel. hic opium & utpote quibus Empirici tam veteres reliqua ex papavere confecta reprobat, quam novi, incautos fallunt.

vendam passionem, sed servandi ægroti causa hæc adhibuit, est omnino [n] inertiæ. Nam *primò* quibus passio levigatur, his etiam æger servatur. *Secundò* quibus laborans retinetur in vita, iisdem etiam passio relevatur. *Tertio*, [o] cùm non parvo periculo ex vigiliis afficiantur, majus tamen ex pressura *Heraclides* facere perspicitur: nam somnum [5] fecisset gravabilibus utens medicaminibus, cùm sit semper, ut *in utilibus majus*, sic *in adversis levius eligendum*.

[n] artis inscitiæ

[o] licet

Majus phreniticis periculum à nimio somno quam vigiliis. salutare consilium

Sed, inquit, ut *vinum* mediocriter datum *nutribile* ac *salutare* probatur, plurimum verò atque *immodicè* datum capitis *gravedinem*, atque *mentis errorem* facit, sic etiam medicamen supradictum moderatione accedente *somnos faciles facit remota gravedine*. Est autem exemplum dissimile: horum etenim medicaminum etiam si *parvum* quidquam fuerit datum, *gravedinem facit*: si *plurimum*, *mortem*. Nam [p] quia gravatio magis quam somnus efficitur, facile perspicere poterimus. Etenim de somno *coloris melioris* efficitur corpus, *fortitudine* quoque acquisita. Ex medicaminis vero pressura, *pallor*, atque *debilitas*, & *gravatio* corporis nimia sequetur. Dehinc *omnis somnus in corpore spirabili*, *atque indulgentia laxato nascetur*. Medicamina vero quæ ob vigiliarum mitigationem [q] dantur, magis *accessionis tempore* offerenda dicuntur. Tum enim vehementer *ægri* vigilare noscuntur, cum sit impossibile [r] turbore corpus impletum, somni tunc indulgentia temperari: cum hæc *incommoda medicamenta etiam sponte [s] venturam corrumpant*, *incendant etiam altiora*, *& præsentem augeant*

174 *Exemplum quo Them. opiata commendat, rejicitur.*

[p] quòd

Quomodo somnus bonus dignoscatur ab eo, qui opiatis debetur.

175 [q] *sub.* ab Empiricis

[r] vexatione, inquietudine

[s] somni indulgentiam

Opiata sub initium paroxismi maxime pestifera sunt.

5 Abrupte hic Cælius noster, ut sæpius solet, loquitur, & subintelligit, si phreniticus ipsi fuisset curandus.

176 *geant accessionem.* Neque enim licet etiam *cibos consuetos*, atque qualitate convenientes accessionis tempore offerre, vel quod multo levius est, [6] *aquam*, quæ corrumpi posse negatur: ut cuiquam minimè credendum sit *supradicta medicamina isto præsertim tempore, digestionis officio superari.* Ait præterea succumbente passione dandum [t] *viscellum* simplex gallinaceum, vel succum *ptisanæ*, *ordei*, vel *orizæ*, ac deinde per profectum ad usum *panis* accedere, [v] levi ex farina confecti, & *gobionum* piscium pulmentum: *secundo* carnis gallinaceæ ac leporis, quæ non

177 recte quisquam etiam declinationis tempore ob reficiendum corpus [7] prima dari permittat: quæ quidem declinatio forsitan nec futura sit his malignis ægrotanti atque tantis affecto, & nulla mitigatione [w] tolerato, neque *oris collutione*, neque *potu*, neque *cibo.* Mitto etiam quia si [8] dimissio fuerit facta, non necessariò tempus accipit præfinitum. Etenim nunc decima nunc duodecima die vel ultra sæpius occurrit. Quapropter tantis diebus *innutritum ægrotantem relinquere*, *non solùm noxium*, *verumetiam impossibile* esse perspicitur. Dehinc gallinarum *viscellum* facilè corrumpitur: & est digestione difficilis hordei atque

178 ptisanæ succus: *oriza* verò quòd stringat nulli dubium est; atque ita panis quantitatem augere nos quoque admittimus, pisces autem *gobiones* dare prohibemus: etenim locum in *passionibus* celerrimis vel *acutis* [x] *acrior cibatio*, quam πολυφαγίαν vocant, non habet. Item dari jubet *leporem*, atque varios cibos, &

t jusculum ad gelatinæ consistentiam coctum

v a furfure purgata

w recreato

Improbatur Heraclidis jejunium.

Oryza adstringit.

x amplior

6 Tamen in accessione methodici bibendam dabant aquam.

7 ante alios reficientes cibos, analepseos principio.

8 Mens auctoris est, quia si opus est morbum ante remittere, quam cibum dari, ista cibi dandi opportunitas non certo dierum numero est limitanda.

& neque *lavandam faciem*, neque aliam congruam corporis diligentiam ordinandam vidit, sine qua minimè [9] *digestio* fieri potest, non solùm *variæ cibationis*, verumetiam *simplicis*, nisi corpori perunctionibus, atque alia diligentia recreato fuerit illata.

Hæc est secundum *Heraclidem* curationis, prima phreniticorum [y] differentia. Illis verò qui *cruditate phrenitici* fuerint effecti, ita curationem ordinavit, ut supradicta similiter adhibeantur. *Cataplasma* verò *non prius quàm clyster antecesserit*, adhiberi jubet. Etenim perniciosum est, inquit, *pleno corpori* hæc adhibere. Siquidem ad caput rapta materia in *salutis periculum* præcipitet ægrotantem: atque ita prohibendam dicit *phlebotomiam*, adhibendam verò corporis *purgationem*, poto medicamine quod appellat [z] *diascammonias*, hoc est, quod ex *diagredio* conficitur: quibus apparet hunc suæ [10] *sectæ* peccata custodire, ut ea quæ *Empirici* [11] servabilia vocaverunt, etiam nunc adhibenda existimet, *adjiciens etiam pejora*, *prohibendo phlebotomiam*, quæ simplici atque innoxio laxamento, nullis obstantibus adhibita, facilè *laxato corpore passionem posset auferre*, cujus in vicem nocentissimam adhibendam *pugationem* judicavit *scammoniæ*, quæ est *gravior cruditate*, quam ipse metuens in contraria venit argumenta curationis. Etenim ex hac corporis *purgatione*, sive liquidarum detractione materiarum, *corpus* [a] *confluere* manifestum est, atque ejus *solida*, quadam [b] dimissione [c] *lentescere*, & *in liquida migrando* deperire. Mitto quòd

179 *Phreniticos ex cruditate quomodo Heraclides curaverit.*

y ratio, modus.

Prohibet V. S. & utitur purgantibus:

z διασκαμμονίας catharticum

180

at perperam.

Quomodo purgatio noceat.

a diffluere, colliquari

b liquatione, *alii* remissione

c tonum suum amittere

9 Hic locus ostendit, fotus ex oleo, hydrelæo, & aliis id genus, à methodicis imperari solitos, adjuvandæ concoctionis causa inventos & excogitatos fuisse.

10 Cui addictus erat antequam Empiricus fieret.

11 id est, observatione cognita, & ob eam rationem retinenda.

181 quòd neque suæ *sectæ* servaverit *morem*, quæ nunquam [d] *vasculorum corporis materias* attenderit, si quidem sint non solùm *occultæ*, verumetiam *Empiricorum* judicio [e] *falsissimæ*. Etenim existimare, quòd [f] discendæ passionis causa succorum nominaverit cruditatem, potuimus, nisi etiam curationis ordinem ipsum intuens discessisset, adeò ut etiam *scammoniam* bibendam credidisset. *Quærendum* etiam *ubi* esse cruditatem suspicetur, quam scammonia putaret detrahendam. In *intestinis?* sed sic fuerat melius atque facilius eam *clystere* purgare. An in *capite*, an verò in *toto corpore?* Sed cùm hæc incerta demiserit, videtur *judicium sui operis medicamini dimisisse*, ut tanquam sentiens animal operetur, separando à naturalibus aliena, hoc est cruditate corrupta, atque sola [g] detrahere.

Empirici liquida non curaverunt.
[d] humores & spiritus
[e] fallacissimæ
[f] dignoscendæ
falsissimum scomma.
[g] detrahat

182 *Tertiam* inde curationis scribit differentiam, qua jubet, si totum corpus non *fuerit multo sanguine gravatum*, sed *solæ capitis partes* videantur impletæ, ex *vena frontis* detractionem fieri: cùm neque passionis esse causam sanguinem videamus, neque ex patientibus locis detractio aliquid medeatur: etenim *magis patientes adimplet partes. Primò* ex antecedenti [12] *fasciolæ constrictione*, secundò *ipsius coactæ materiæ concursu*. Illos verò quos [h] *corruptione*, inquit, in passionem venisse viderimus, *clystere* purgandos, *aquam dantes largius bibendam.* Aliquando etiam *mulsum*, aut *vinum chium*, aut *rhodium*, sed primo aquatum, secundo etiam meracum.

Tertius phreniticos curandi modus per V. S. ex fronte
cur improbetur.
[h] succorum corruptela

183 Hic etiam rursum suæ sectæ rigorem contempsit, *suspicionibus in errorem deductus*, liquidarum materiarum cor-

Heracl. sectæ suæ leges transgreditur.

12 qua ligandum caput est, ut tumidiores venæ priusquam feriantur, appareant.

corrupta temperare festinans, & *ita jugiter*, ut *incurabilem* faciat manere *passionem*, dat etiam sine tempore *vinum*. Et quid pluribus? ita curandi diligentiam prætermisit, ut varia mobilitate videatur esse confusus: quorum [13] omnium meminisse decet, sed [14] *solam supradictorum probare rationem*. Hæc sunt quæ de *phrenitica passione* credidimus ordinanda, nunc de cæteris celeribus, vel *acutis cum febricula* passionibus, sequenti docebimus libro.

13 nimirum phrenitidis differentiarum.

14 Vult Cælius quod ea sola probanda sint, quæ supradictis rationibus vera esse monstravit, utilia, legitima, & consentanea.

PRIMI LIBRI FINIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
METHODICI SICCENSIS
ACUTORUM MORBORUM
LIBER II.

CAPUT I.

1 *De Lethargo.*

Elerum cum febricula passionum primam superiore libro tradidimus *phrenitim*, nunc *lethargicam* cum cæteris, ordinamus. Vocatur *lethargus* à *consequenti passioni oblivione*. *Græci* enim λήθην oblivionem vocaverunt, ἀργίαν vacationem, quam corpori atque animæ ingerit vis supradictæ passionis. Et est comparatione *gravior phrenitide*, non aliter quàm negatus in toto visus, [a] ab ex parte impedito: vel silentium, ab impedita loquutione: aut surditas, ab auditus falsitate: vel hebetudo sensuum, à difficultate.

Unde Lethargus nomen habeat.

Est gravior phrenitide.

[a] quam ex

2 Denique *vehementi strictura phrenitici* sæpissimè *in lethargiam* venerunt, ut *declinante lethargia*, aliquando econtrario lethargi *in phrenitim* deciderunt. Quorum haud rarius ex supradictis prima contingunt. Siquidem facilè *periclitantes passionis magnitudine in pejorem deveniant: difficilè autem in periculis bona locum accipiant*. Quapropter *Asclepiadi* credendum non est, dicenti *pulsum*, atque *respiratio-*

Letharg. & phrenit. sæpe in se commutantur.

nem

1 *sc.* ut ex phrenitide fiat lethargus.

nem [b] humaniorem *lethargis* quàm *phreniticis* esse: siquidem habeat magnitudinem & percussum fortiorem, [c] tanquam jugi somno [2] dormientium. Sed *neque iste somnus est*, impeditus omnibus naturalis actionis officiis, sed *est oppressio* quæ nihil [d] resumat ægrotantem, ac potius demergat. Neque etiam pulsus fortis, sed magis debili percussu invenitur, atque piger, ac inanis. Quòd autem inflatione *erectus* videtur, *non fortitudinis causa, sed passionis nequitia* id efficitur. Denique in his quibus ob phreniticam passionem *parvus* est pulsus, sæpe pejorante morbo, atque in lethargiam transeunte, pulsus in *magnitudinem*, erigitur, ob *specialem proprietatem* passionis, non proficientium virium causa: quippe cum generaliter *strictura pejorante omnia deterius roborentur*.

b liberiorem, majorem

3

c utpote

d reficit

Observatio practica.

4 Sed hanc plerique diffinientes passionem, aiunt *lethargiam* esse *delirationem*, *cum febribus acutis ad perniciem ducentibus:* & erat verius non delirationem sed *pressuram* dicere. [3] *Demetrius* autem *Herophilus* passionem inquit acutam *cum pressura*, & *obstrusione sensuum frequenter cum febribus*. In qua diffinitione ambiguum est, quô sit accipiendum *frequenter:* utrum ne antecedenti serviat orationi, ut intelligamus frequenter cum difficultate sensuum: an consequenti sit orationi jungendum, ut intelligamus frequenter cum febribus: an verò utrique serviat parti. Quo invenimus nihil rectè esse diffinitum: semper enim

Quomodo alii lethargum definiant.

Demetrii definitio.

ambigua.

2 Sicuti dormientium quovis in statu pulsus, & respiratio est plenior & fortior, ita & Lethargicorum: non tamen inde est concludendum Lethargum tutiorem esse morbum Phrenitide, in qua pulsus humilior & respiratio inæqualis.

3 Quis hic fuerit Demetrius Herophilus non certo constat. Fuere duo hujus nominis Medici: primus Herophili fuit sectator, forte hic ipse quem Cælius noster citat, & propterea legendum Demetrius Herophilius: alter, cognomento Archiater, floruit sub Impp. Antonino Pio, & M. Aurelio.

nim cum difficultate ſenſuum atque febribus hæc intelligitur paſſio. *Aſclepiades* hanc paſſionem non diffinivit, ſed [4] *Alexander Laodicenſis* ex Aſia ſecundum ipſum ait [5] *lethargum* eſſe *ſubitam*, vel *recentem paſſionem cum febribus*, & *preſſura*, atque *ſenſuum jugi difficultate*. Sed quoniam videmus eſſe plerunque etiam cum *dimiſſionibus* lethargiam & [e] *preſſuram*; id ipſum eſſe perſpicimus, quod eſt ſenſuum difficultas, quanquam hanc graviorem putaverint preſſuram. Nec ſanè debuit in diffinitione *magnitudinis differentias ponere*, ſed *paſſionis genus* quemadmodum intelligatur, *manifeſtare*. Nonne etiam complexionem magis *phreniticæ paſſionis* cum *lethargia* dediſſe videtur? Denique *alienatio ſubito accreſcens*, cum febribus acutis, *phreniticæ* eſt paſſionis. *Preſſura* verò cum febribus, *lethargiæ*. [6] *Athenæus* Tharſenſis *furorem*, [f] inquit *mentis cum mœſtitudine*. Siquidem *Aſclepiades* in primo libro celerum paſſionum dixerit *phreniticis* alienationem cum *turbore* effici, in *lethargis* cum ſomno atque *triſtitia*. Alii alienationem cum mœſtitudine, & jugi ſomno eſſe lethargiam dixerunt. Etenim non habent mentem in furorem extentam, ut *Athenæus* ait, ſed ſola in alienatione conſtitutam, ut *Aſclepiades*. Sed etiam nunc traditiones has caducas ſimul advertendas exiſtimo, ex his quæ ſupra memoravimus: *non enim ſomnus in lethargis eſſe advertitur.* Nam nullum periculum [g] ſequeretur. Neque etiam accesſionis tempore magis ægros [h] afficeret. Item *neque jugis* in omnibus eſt *preſſura*, ſed etiam plerunque

5 *Alexandri Laodic. definitio.*

[e] ſomnum profundum morboſum

6 *cum phrenitide confuſa.*

Athenæi definitio.

[f] vocat

7 *Caduca, ſicuti priores. Lethargici non dormiunt.*

[g] è ſomno

[h] *ſub.* lethargus

4 Aſclepiadis diſcipulus.

5 *ſequentia indicant legendum* lethargum eſſe alienationem ſubito accreſcentem.

6 Sectæ pneumaticæ princeps. Traxit ea nomen à ſpiritu, quem ejus ſectatores tanquam quintum elementum reliquis quatuor adjungebant.

que dimissionis *intercapedine* levigatur. At si cum febribus esse non adjungerent, ut *Asclepiades* fecit, communis esset cum *epilepsia* diffinitio. [7] *Leonides* autem *episyntheticus*, lethargus, inquit, est [i] *lethargia secundum vias membranarum, cum furore mentis*, atque *febre*, & *mæstitudine*, ac *pressura*, & *pulsu magno*. Sed neque *causam* oportuit dicere [k] quæ sit occulta, atque apud veteres discrepans, & injudicata, 8 cum *passionem manifestare fuerit magis necessarium*. Neque etiam mœstitudinem, vel tristitiam, atque mentis furorem. Etenim *pressura* in semet *mæstitudinem* atque *furorem* continet. Item [8] *Menemachus* pressuram inquit celerrimam, vel acutam cum acutis febribus, & non semper jugibus. [9] *Soranus* vero cujus hæc sunt quæ latinizanda suscepimus, *pressuram* inquit *celerem* esse, vel *acutam cum acutis febribus*, & *pulsu magno*, ac *tardo*, atque *inani*: frequentare, inquit, in senibus. Siquidem *aptior* sit *sensuum difficultati atque demersioni ipsa quoque senectus*.

Leonidis definitio
i obtrusio
k quia est
causam magis quam morbum manifestat.
Menemachi definitio.
Sorani definitio.
Senes lethargo magis obnoxii.

7 Leonides, Methodicus, de eorum numero qui Episynthetici vocabantur, forte quoniam dogmata Methodicorum, Empiricorum, & Dogmaticorum conjunxerunt.

8 Methodicus, ingeniosus suæ sectæ propugnator.

9 Methodicus clariss. vixit sub Trajano. Hunc Cæl. Aurel. omnibus suæ sectæ præfert. Scripta ejus perierunt: hæc autem jactura à Cælio sarcitur: ejus enim vestigia ita premit, ut quæ ille Græce scripsit, in his Cælii libris nobis latina sistantur.

CAPUT II.

Quæ sequuntur eos, qui in lethargiam venire posse noscuntur. 9

SEquuntur eos qui in *lethargiam* faciles, ac proni esse videntur, aliqua *communia* ex his quæ etiam *phrenitim* fore denunciant: Aliqua *propria*, quæ etiam in causa communi tanquam propria accipimus, ut sunt

Signa lethargo obnoxiorum propria.

ſunt ea quæ in *phreniticam* venturos paſſionem deſignare præſcripſimus, ut *febres acutæ*, ac *vehementes*, & ſæpe continuæ, ac *difficile ad ſuperficiem corporis aſcendentes*, *capitis gravedo*, vel *ſomnus* aut
10 *dolor vehemens*, *repente ac ſine ratione recedens*, *tinnitus aurium*, *vultus inflatio*, *pallor* tanquam ex vinolentia, & *mæſtitudo*, vel *triſtitia*. Erit præterea *tacitus* is, qui natura, atque ſanitatis tempore fuerat multiloquus, tunc *piger*, ac *non ſponte initians loquelam*, ſed alienam proſequens: *ſuarum tacitus querelarum*, aut non [a] digna ratione referens: *multo* etiam veluti *ſomno affectus*, *nec quicquam ſomnians*, aut eorum quæ ſomniaverit memor: *ſchema* jacendi frequenter *ſupinum*, contra ſolitam conſuetudinem: *oſcitatio jugis*, *extenſio crurum*, tanquam mox è ſo-
11 mno expergiſcentis: *pulſus* etiam *inæqualis*, poſt aliquot ſaltus ordinatus, aut inordinatus & pro *ætate*, aut *natura*, *major*, aut *tardior*: aliquando etiam in *inanitatem intercapedinatus*: quod denique *ſi in phrenitica paſſione contigerit*, *in lethargiam tranſituros ægrotantes* ſignificat. Etenim *majorem pulſum* fieri, neque *tardum*, neque *inanem*, ſed ætati ægrotantis convenientem, ſpeciem *declinantis phreniticæ paſſionis* accipimus. *Certius* etiam, quoties circa numerum, [1] *æquales minoribus*, *majores ſaltus* efficiuntur, ac velocibus & denſis & vehementibus: multo *potius*, ſi etiam *plures majores* atque *celeres*
12 fuerint. Quidam attenderunt etiam naturam ægrotantis ſi [2] *ſalivoſus* ſemper fuit. Etenim declives atque

a ἄλογα

Quomodo phrenitici in lethargum lapſuri dignoſcantur à reconvaleſcentibus.

obnoxii lethargo ſalivoſi.

1 i. eodem temporis ſpatio totidem pulſationes fortes efficiuntur, quot antea debiles.

2 Hoc etiam Hippocrates obſervavit: Ait enim lib. II. περὶ Νούσων §. 63. Νοῦσος ἡ καλουμένη Λήθαργος. Βὴξ ἴσχει, καὶ τὸ σίαλον πτύει πουλὺ καὶ ὑγρὸν &c. lib. III. §. 5. idem repetit.

atque faciles iſtius modi naturæ in *preſſuram* probantur. Attendendam etiam [3] *conſuetudinem* ajunt, utrum ne febricitans in *preſſuram* venire ac demergi ſolebat: *ætatem* quoque, utrum ne ſit [4] *mediæ:* & *aëris* habitum, utrum multis hanc ingeſſerit paſſionem: & *anni* vel temporum partem, utrum *autumni* media. Tunc enim frequentare iſtam paſſionem putaverunt. *Quid præterea conſiderandum.*

3 ſunt enim qui quavis acceſſione febris, etiam intermittentis, vel delirant, vel ſoporoſi fiunt.

4 Vide Aphor. Hippocr. 30. ſect. III.

CAPUT III.

Quomodo diſcernimus lethargos ab his qui ſimilibus afficiuntur. 13

JAm *lethargum* ſuis ſignis intelligere debemus. Eſt enim melius atque certius, ſicut in *phreniticis* diximus, ſi dicas, quæ ſunt ſigna lethargi. *Unum* enim quicquam *ſingulare*, ut eſt *preſſura*, vel *febricula*, *non ſignificat lethargum*, ſed *plurima* atque ſibi convenientia, & concurſus multorum, *ſignum* faciunt *indicabile lethargi*, ut lethargus certis ac propriis ſignis ſit indicatus, quemadmodum ſupra diximus. [a] Intelligimus *lethargum* ex *obſtruſione*, atque *hebetudine ſenſuum*, *preſſura* etiam, atque *febre acuta* ſive jugi, ſive [b] dimisſionibus intercapedinata, *pulſu magno*, [1] *tardo*, *inani*, & *inflato*. Sine his enim neque eſſe intelligi lethargus poteſt. Nam quædam præterea alia ſequuntur multa, vel pauca, ſecundum *pasſionis magnitudinem*, vel generalis *temporis* atque ſpecialis *differentiam*. *Primo* igitur ſequitur *dubia* atque

Singulare ſignum nil certi ſignificat.

a cognoſcimus

Neceſſaria lethargi ſigna:

14 *alia acceſſoria.*

b remiſſioniqus

1 Pulſum hunc Hippocrates appellat σφυγμὸς νωθρός.

atque *somni similis pressura* & demersio, sed quam facile æger vocatus excutiat, ut interrogatus, sane non statim, sed [c] secundum, respondeat: ac tunc jussus, vel *oscitatione persuasus*, inspectioni *linguam* exerere, aut non id faciat, aut tardè fieri consentiat: vel cum protulerit, non reducat, aut tarde colligat: si quid etiam *manu* tenuerit, *nescius* atque *sine voluntate* dimittat, & loquens, *priorum oblivi-*

15 *scatur:* & neque *enuntiationis ordinem* servet, sed potius intercipiat; exprimere etiam quæ loquitur non valeat, nullo corporis [d] attestante defectu, *manus* impatienter extendat, attestante *tremore*, atque membrorum *saltu*, nulla etiam *siti* afficiatur, sed frequenti ac reflua *saliva* ore impleto spuere contendat, & tunc supra mentum atque stramenta sputa remaneant: ac si *urinam* mittere fuerit admonitus, *matellam* non postulet, vel si petiverit, nesciat datam: atque *urinam* non dimittat, nisi fuerit admonitus: hanc quoque *difficulter* excludat, vel *paulatim*, & *turbulentam*, aut *plurimam:* salivam aut [e] *exustam*, & *crassiorem*, aliquando etiam [2] *indigestam.*

16 *Crescente* passione jacendi *schema supinum* juge efficitur: color *plumbeus*, vel *lividus*: vultus ipse *conductus*, atque concurrentibus superciliis *caperatus*, non aliter quam mœstitudine sive luctu videmus oppressos: *lapsus* etiam à superioribus lecti partibus, ad inferiora, negligenter abjectis cruribus, atque conversis, residuo quoque corpore non recte disposito, *pulsus* major, rarus, inflatus, *respiratio* tardior, ac major, cum quodam *gemitu*, conductio *præcordiorum* ad superiora: oppressio sensuum, & difficilis *re-*

[c] paulo post

[d] præsente *ita passum utitur hac voce Cælius.*

[e] tenacem, viscidam

signa pressionis crescentis.

2 Hoc idem est quod Hippocr. vocat σίαλον πυλὺ, καὶ ὑγρον.

recordatio, adeo, ut nisi puncti vel incitati fuerint,
non excitentur, sed, solum motis labiis leviter, at-
que conductis, rursum demergantur. Sunt etiam *ob-* 17
scuræ vocis, ac deinde si fuerint manu *lacessiti*, aut
punctione aliqua *adhortati*, vel *titillati*, non exau-
diunt: vel si quis eorum manus levaverit, ac dimi-
serit, statim concidunt: *ventris* etiam atque *urinæ*
officio cessante, adeo ut *plerique* ex passione liberati,
discussa pressura, *urinæ reddendæ impossibilitate* mo-
riantur. At si *passio* in pejus duxerit ægrotantem, *re-*
spiratio [f] crassescit, ita ut extincta videatur; *palpe-*
brabrum quoque non perfecta fit *conclusio*: *oculorum*
cavitas: *linguæ* ariditas, atque asperitas: *dentium*
confixio, atque *stridor*, adeo, ut si quisquam velit 18
facere eorum discretionem, non valeat: vel certe
semiclauso *ore* ac dimisso, ita ut *mentum propendens*
videatur, & neque manu conduci separata possint,
stridore pectoris [g] attestante: immissi, vel destillati
ob nutrimentum liquoris difficilis atque *interrupta*
transvoratio; *pallor*, & *saltus* inferioris labii: *arti-*
culorum stupor: *unguium* livor: *guttur* prominens,
atque extans: *pulsus* humilis, ac per [h] profectum
[i] diminutus: *sudores* frigidi, & glutinosi, vultum
[k] secus & collum: plerunque etiam *involuntaria* u-
rinæ, vel stercorum [3] *emissio*, & *spasmus*, hoc est,
membrorum conductio. At si ad salutaria signa æger 19
cœperit recurrere, ut passio minui videatur, omnia
supra dicta leviora efficiuntur. Et quidam profecto
in [4] *sanitatem* veniunt, reddita scilicet valetudine
meliore. Aliqui vero alienatione mentis recedente,
pres-

Signa in pejus vergentis lethargi.
f fit tarda & alta.
g accedente
h sensim
i μυȣρίζοντα pulsum innuit
k juxta
Quidam, antequam convalescunt, in phrenitidem recidunt.

3 Purima horum signorum Hippocr. graphicè describit coac. prænotion. a 192. usque ad 198.

4 Hippocr. eodem loco dicit: Ὁκόσοι δὲ σώζονται τῶν ληθαργικῶν, ἔμπυοι ὡς ἐπιτοπολὺ γίνονται.

pressura tentantur. Tunc etiam *pulsus* humilior, atque densior fit, aut admoniti rursum demerguntur, ut complexæ [l] duæ passiones videantur. Aliqui denique è *lethargò* liberati absolutam *phrenitim* incurrunt, ac deinde ad sanitatem [m] pervenerunt.

l lethargus & phrenitis

m perveniunt

CAPUT IV.

20 *Quomodo distinguendi sunt lethargi ab aliis passionibus.*

Quomodo lethargus differat ab

QUomodo & *defectio animi* in febribus veluti sensuum facit hebetudinem, ita *mandragoram*, vel *altercum* bibentes opprimuntur gravatione horribili, sopori simili: item alii *lumbricorum* [a] adjectione [b] deprimuntur, discernenda cuncta sunt, ne *falsa similibus inducti vera putemus. Defectionibus* igitur *animi densus* atque *parvus*, & *coacervatim interiens pulsus* efficitur. *Mandragoram* vero, vel *altercum* bibentibus *pulsus rarus*, sed *plenior* fit; at *lethargis inanis* & *inflatus*. Item his qui *lumbricorum* vexatione afficiuntur, vel demerguntur, *densus* & *velox*, & *parvus*, & *deficiens pulsus* invenitur. Et magis tempore [c] *dimissionis* febris. Nam *accessionis augmento*, quantum creditur, non valent *ventrem* vel *stomachum* lactare atque [d] fellare. In *dimissione* vero, [e] resumpta inhærescunt visceribus, atque ita *consensum pressuræ* [f] ex antecedentibus faciunt. Sed hæc diligentius *chronias passiones* scribentes, cum de *lumbricis* dicemus, docebimus.

a vexatione
b soporosi fiunt
animi deliquio;
sopore ex mandragora vel hyoscyamo:
21
sopore à lumbricis.
c remissionis
d fugere vermes
e resumptis viribus
f ægrotantibus

CAPUT V.

22 *Quomodo lethargi inter se differunt.*

Sententia Asclepiadis sectatorum.

QUidam *Asclepiadis* sectatores etiam differentias *lethargorum* tradunt. *Alium* enim *per se* dixerunt, *alium*

alium ex antecedenti pasſione, ut *phreniti:* atque ex ipſa venientem eſſe graviorem. Item *alium* eſſe *novum* atque recentem, alium *inveteratum* atque tardantem, quod ex numero dierum conjici dixerunt: & *alium* fieri *cruditate* ac plenitudine affecto corpore: *alium* inani atque *paſſione macerato*. Sed nullam *lethargi* [a] velut ad *lethargum*, differentiam tradiderunt. [1] *exiſtimabile non certum probatum eſt liquidorum plenitudinem judicare*. Item *Mnaſeas* lethargum *alium ſtrictura* effici, *alium ſolutione* dicit. Siquidem ſomnus nunc denſitate, nunc laxamento corporum fiat: atque in aliis [b] *abſtentas* videamus [c] officiorum naturalium *egeſtiones*, in aliis vero *largius effluentes*, adeo ut etiam involuntario exitu ſtercora, ſive urinæ fundantur. Item multi noſtrorum, *temporibus* atque *magnitudine* conſtare *lethargi differentias* tradiderunt: alium enim *magnum*, alium *parvum* eſſe dixerunt, & alium *initio*, alium in *augmento*, alium in *ſtatu*, alium in *declinatione*, & acceſſione vel dimisſione: ſed omnes illius ſummas atque [d] generales pasſionis differentias tradiderunt, & non ſpecialem lethargi. *Falſum* etiam *ſolutione lethargum fieri*, quantum intelligitur, atque eſt lethargus. Etenim *involuntariam* egeſtionem [e] dixerint, in infantibus non *ſolutionis ratione*, ſed *mentis occupatione* fieri. Nihil denique pluſquam naturæ convenit, [f] excludunt, ſed ſolum quod debuit etiam voluntate deponi. [g] *Tenues* etiam *ſudores preſſura* fieri, *non ſolutione* intelliguntur, ſed neque adjutoriis laxativis, ſicut in *adjutoriorum* libris demonſtrabimus. Quapropter *lethargi* proprias differentias [h] tradendas eſſe negamus.

[Margin: a ad ſe comparati — 24 — *Mnaſeæ.* — b ſuppreſſas — c excrementorum — *Quomodo Methodici Letharg. diſtinxerint.* — d quæ aliis omnibus affectibus conveniunt — 25 — *Lethargus nunquam fit à ſolutione.* — e i. dicendum — f reddunt pueri — g Exiles madores, ſæpe frigidi — h ab iis traditas]

C A-

1 Exiſtimabile quidem, non certum aut probatum eſt, liquidorum plenitudinem lethargum indicare.

L

CAPUT VI.

26 *Quis locus in lethargicis patitur, & quomodo curandi sunt lethargici.*

In Lethargo totum corpus patitur:

specialiter caput.

a sub. ægrum

Quo loco ægri sint habendi.

Leviter sunt excitandi.

Nimia vexatio stricturam auget.

MAlè quidam etiam *patientem in in lethargo partem caput* dixerunt. Ut enim de *phreniticis* dictum est, communiter *totum corpus* patitur, febricula testante: specialiter vero *caput* plus, ob multitudinem vexationum, quibus afficitur. Difficile igitur intra [1] *primam diatriton* lethargus fieri poteſt, ſed frequenter poſt ipſam: & oportet [a] jacere in *loco lucido*, atque *calido* mediocriter: in acceſſione per intervalla *leviter excitari*, ſuo nomine exclamatum. Etenim jugiter *titillatu*, vel impreſſione, ac *punctionibus* hoc facere, nihil aliud quam *stricturam* erit

27 *asperare*, ob inquietudinem [b] quaſſationis. Dehinc [c] probabilior atque *magis eligenda erit quaſſabili & noxia vigilantia*, *quieta preſſura:* blando etiam articulorum *fricamento* utendum eſt. Eſt autem in acceſſione jugi *fomento caput* curandum, *oleo* dulci, atque calido: mollibus lanis *collum* tegendum: blandioris laxamenti cauſa locorum capiti vicinantium, & ob excipiendum ex fomento, ſi quid è capite fuerit lapſum. Tunc aliquando etiam è lecto ad lectum *tranſlatione* facta, & declinante acceſſione, *oris collutio* adhibenda: terminata vero, *potus dandus*. At ſi *febrium continuatio* fuerit, primo tempore lucis erunt [d] *media fovenda*, atque dorſum lanis mol-

28 libus circumtegendum: ſi magnitudo paſſionis exegerit,

b vexationis

c optabilior

Blande sunt fricandi.

Caput fovendum.

Lectus subinde mutandus.

Os colluendum,

d hypochondria & præcordia

1 Primum triduum, ex quo quis ægrotare cœpit. Lethargus autem non fit in morbi initio, ſed in ejus augmento; frequentius autem in ſtatu, & declinatione.

gerit, *phlebotomia adhibenda intra primam diatriton*, aut in ipsa. Dehinc si *ante diatriton* fuerit adhibita, sola *fomentatione* utemur, atque *oris collutione*, & potu *aqua* vel *mulso*. At si in *ipsa diatrito phlebotomia* fuerit adhibita, paululum differentes, *perunctionem* adhibemus, atque *oris collutionem*. Tunc dabimus *sorbilem cibum* ob celerem passionem. Si *fastidiosus* fuerit ægrotans, tanquam sanis sæpe contingit post altum somnum experrectis, vel si transvorationis oblitus, aut piger, tanquam sunt sani imminente somno declives in soporem, erit *acceleranda alicujus cibi transvoratio*, ut corpus relaxetur.

Vena secanda, quando?

Qualis cibus dandus.

Nam graviore strictura lethargi phreniticis afficiuntur. Dehinc *post cibum* paululum differentes, atque articulorum *blanda fricatione* utentes, dormire permittimus: atque usque ad *declinationis* tempus, *alternis diebus à cibo abstinemus*, permittentibus viribus, solo *mulso* utentes. Si autem vires obstiterint, etiam his diebus sorbilia mediocriter damus. At si venter non fuerit solutus, *clystere* utemur, *oleo* calido & *aqua* in qua decoctum sit *fenugræci semen*, admixto aliquando *melle*. Tunc sicut in *phreniticis* tondendum caput atque radendum, & apposita *cucurbita* scarificandum, & sanguisugis relevandum. 29

Post cibum blande fricandi ægri.

Quando cibus dandus.

Quando clyster sit adhibendus, & qualis.

At si [e] *media* tumeant, simili curatione *cucurbitæ*, atque *cataplasmatum* utemur, tanquam in *phreniticis* ordinavimus. Attendenda etiam cætera passionum accidentia, quæ *symptomata* Græci vocaverunt, ut ea quæ in corpore *frigida* fuerint membra, *blando tactu* manibus continentes, levi cum *fricatione* vaporemus: *sudantia* citius detergamus: *linguæ asperitatem* vel ariditatem *spongia* infusa aqua calida humectemus. Nam sæpe faucium siccitates præfocationis 30

[e] hypochondria

Cucurbitis & cataplasmatis quando utendum.

Quomodo linguam, os, oculos, curare oporteat.

 imi-

imitantur effectum. Tunc *oculos* lemis obsitos, vel lachrymantes *spongia* vaporabimus, atque ita [f] dimersos excitamus. *Calidus* etenim *tactus habet quoddam*

[f] demersos, *id est* sopitos

31 *resumptionis illatæ levamen.* At si *pressura* perseveraverit etiam *dimissionis tempore*, & propterea *cibi dandi difficultas* occurrerit, oportet ægrotantem *in pressura excitari*, donec sentiat: tunc priusquam rursum demergatur, destillandum ex *cochleari* sorbile quiddam faucibus, atque manu mentum quod laxius propendet, sublevandum, ut infusa, priusquam in somnum revocentur, transvorent. At si forte [g] mutatio accessionum atque pressuræ fuerit facta, quod quidem raro contingit, ut in continuationibus, *cibi tempus oriente luce est aptius.* Utendum etiam spongiarum vaporationibus, & fomentis capitis, atque

[g] remissio

Mane potius est dandus cibus.

32 domestica molli, ac pensili gestatione. In *declinatione* vero certissima, *varius cibus dandus*, & *lavacrum*, sine [h] *vino* adhibendum scilicet: in *alia* vero *diatrito* danda *poma:* tunc etiam *vinum.* quorum rationem ex his quæ in *phreniticorum* curatione sunt ordinata, accipienda dicimus. Tunc *cerotarium* scarificatis partibus apponemus. *Hæc* est *secundum* Methodicos *lethargorum curatio.* Antiquorum vero [2] *Hippocrates*, & *Erasistratus*, & *Herophilus* hujus passionis curationem non posuerunt: sed [3] *Serapion Empiricus* in primo libro, quæ ad *sectas* scribit obscura nimium, atque pauca ordinavit, quorum nihil est dignum enarrare.

Quid in declinatione agendum.

[h] vini potu

C A-

2 Libri περὶ Νόσων, Hippocr. adscripti, aut Cælii ætate pro talibus non sunt habiti, aut ipse non legit, aut mirum quid ipsi in mentem venerit. Hippocr. enim eorum lib. 11. § 63. de Lethargicis, ita præcipit: τοῦτον πιπίσκειν τὸ ἀπὸ τοῦ κρίμνου, καὶ μεταπιπίσκειν οἶνον, λευκὸν οἰνώδεα, καὶ ῥοφάνειν τὸν χυλὸν τῆς πτισάνης. ξυμμίσγειν δὲ σίδης χολόν &c.

3 Primus hic ratiocinia e Medicina ejecit, omnia experientiæ tribuens.

CAPUT VII. 33

Ad Dioclem.

DIocles libro quo de *paſſionibus* atque *cauſis* earum, & *curationibus* ſcripſit, prohibet demergi *lethargos*, *acutiſſimis* utens *potionibus*, atque jugiter corpus *defricat*, adhibens etiam *ſternutamenta*, quæ Græci *ptarmica* vocaverunt: & neque manifeſtans, quas vocat acutas potiones, utrum in *qualitate* acutas, ut eſt *acetum*, an *officio uſus*, ut eſt *celerrima tranſvoratio:* ſed [a] utrum elegerit, malè dictum eſt. [b] *Alterum* enim denſat corpus ſtrictura laborans, [c] *alterum* inflat. Item *ſternutamenta* corpus vehementi motu concutiunt: & magis *membranas capitis* in tumore conſtitutas: jugiter excitare, ſine dubio aſperatio paſſionis eſt. Peccatur etiam gravius *ſine ullo adjutorio caput relinquendo*, in quo ſecundum ipſum paſſionis eſt cauſa.

Diocles Lethargicis adhibet acria medicamenta:

at male; ſtricturam enim augent.

a utrumlibet
b quod acutum eſt
c celerrima tranſvoratio

Caput non curat.

CAPUT VIII.

Ad Praxagoram. 34

PRaxagoras ſecundo libro de curationibus, in *ſorbilibus cibis*, hoc eſt *ptiſanæ* ſuccis, ſemper, inquit, ægros oportere ſervari. Cum non ſemper hoc conveniat, quando *declinationis tempore*, *oportet varia ciborum reſumptione* vires reparari, non tunc uti ſucco *ptiſanæ*, ſed ipſa potius. Ille enim & corrumpi facilius, & inflare perſpicitur. Deinde *clyſterem* jubet adhiberi: non, inquit, metuendum ſi remanſerit, non redditus. Erat hoc *veræ rationis*, niſi

Praxagoras male per totum morbi decurſum utitur ptiſanæ ſucco

item Clyſtere, ut veteres ſolebant, acri.

niſi eſſet *virtutis acrioris.* Sed quia eſt acerrimæ, atque mordicantis qualitatis juxta *veterum conſuetudinem*, quomodo ſperandum eſt non gravius nocere quanto plus fuerit *tumentibus partibus* immoratus?

35 Dat etiam *meracum* bibere, *acetum cum melle*, & *piperis* immodica quantitate, vel pro vino, *abſinthium*, dicens latere ignaros vini dationem: & *fomentum* adhibet pedum. Sed ex his *omnibus nihil ſperandum eſt utile*, ſed magis *incendia* viſcerum altiorum, & veluti *putredines* tumentium membranarum ob nimietatem fervoris. Non enim cum *acriora collyria* tumentes oculos in *dolores* atque *lachrymas* plurimas cogere videamus, *membranas* quoque *cerebri delicatas* atque faciles ad injuriam ob naturam ſui, tumentes paſſionis cauſa minimè ex ſupradictis inuri[a] credere poteſt, cùm ſingula igneæ virtutis eſſe monſtrentur. Item *meracum*, [b] inquit, hoc eſt ultra moderationem temperamenti commixtum *acetum cum melle* dari, & appellavit *oxymeli.*

item vino, aliiſque fervidis.

At peſſimo conſilio.

[a] credi

[b] *i.* jubet, *ut paſſim*

36 Nec tamen manifeſtavit[c] quid ſit ultra modum temperamenti miſcendum, utrum ne *mel* debeat ſuperare, an *acetum*: non enim adjecit *aquam* quoque miſcendam. Dehinc quam ſimilitudinem poteſt *abſinthium* habere cum *vino*, ut in ejus vicem dandum juſſerit, cùm ſit & hoc generaliter *acre*, atque[d] *denſabile? Vinum* verò omnibus *ante declinationem* ægritudinis *adverſum* eſt, & magis *lethargis* ob nimiam vehementiam paſſionis: *immoderatè* verò, ut ipſe voluit meracum, etiam *ſanos*[e] *demergit.* Ridendum præterea quòd *caput patiens incuratum* relinquendum putat, & *fomentum pedibus* adhibendum, per venas eorum avertendæ materiæ *traductus* ut fiat.

[c] *i* quantum de iis

[d] ſtringens

[e] in ſoporem compellit

Loco capitis ridicule pedes fovet.

C A-

CAPUT IX.

Ad Asclepiadem & Themisonem, & Heraclidem Tarentinum. 37

Asclepiades, sicuti in phrenitide, utitur acribus:

ASclepiades primo libro de *acutis* passionibus scribens, multa inquit adhibenda *lethargis*, quæ *phreniticis* sunt ordinata. Nititur etiam jugiter demersos *excitare sternutamentis*, & odoramentis *castorei*, *rutæ* & *aceti*, & *spondylio*, *conyza*, & [1] *agno*, herbis: baccis etiam *lauri*, vel communiter, inquit, omne quod tenuare atque movere vehementer *membranas* valeat *cerebri*. Jubet etiam ea adhiberi quæ *epilepticis*, vel *matrice præfocatis* adhibuit odoranda, hoc est *lanam*, vel *capillos*, aut *cervi cornu*, vel *galbanum* carbonibus imposita: & omnia quæ caput gravare valent, vel injucunda sunt odoranti. Omnium inquit præstantius, atque operanti- 38
us esse *sinapi* tritum cum *aceto* admixto, atque hinc *caput cataplasmandum*, & dandum * manibus, quod excitet ægrotantem. *Potum* dat *bis* in die, vel *ter*, & veniente nocte offert tanquam phreniticis *vinum*, vel eo audacius. Etenim, inquit, accedere *ex vino furor in phreniticis* potest, in *lethargis* verò *nunquam*. Siquidem sint omnes *sensus* [a] *apprehensi*, atque mentis vigor oppressus: ex quibus apparet pejus eum [b] *à phreniticis lethargum cæca curatione* vexare. Etenim noxium atque *perniciosum est jugiter eos excitare*, sicut suprà diximus. Multò autem *gra-* 39

* naribus

sub noctem dat vinum, quare?

a quasi vinculis constricti

b quàm phreniticos

Noxæ hujus methodi.

vius

1 Agnus castus vocatur tautologia quadam, castus enim Latinis idem est quod ἁγνὸς Græcorum: ita dictus est hic frutex, alias etiam vitex appellatus, quoniam Veneris coërcere stimulos credebatur. Totus est tenuium partium, imprimis ejus semen, urinam enim & menses ciet; caput etiam tentat vini modo. Vid. Plin. N. H. Lib. XXIV. cap. 9.

vius non communibus remediis hoc facere, ſed, ut ille putat, *ſternutamentis* immoderatè moventibus, atque diſſecantibus corpus, & magis *cerebri membranam* in tumore conſtitutam. Si enim *pedes* quanquam ſint habitudine fortes, in *tumore* conſtituti parvo *deambulationis motu* facilè vexantur, atque ob hanc injuriam in augmenta tumoris veniunt, quomodo non *membranæ cerebri* in tumore conſtitutæ, atque viarum denſitate conſtrictæ, magis poſſe [c] moveri creduntur? Dehinc perſeverare magis in *ſternutamenti* uſu jubet, ut ſcilicet ita forte convenire videatur, tanquam in *chronicis paſſionibus*: cum moderatione interea ceſſante, *noxius* atque *vexabilis*

c vexari

Uſus ptarmici

40 eſſe probetur. Extendit etiam peccatum *odoramentis* ex *caſtoreo*, atque *aceto*, & *ruta*, & *ſpondylio* atque *agno* herbis, & *lauri baccis*, & *conyza*. Etenim *acetum* acre manifeſtè probatur, & quod valeat *membranam inurendo* vexare, cum *laxamento*, non *conſtrictione* indigeat: alia quoque *graveolentia*, & quæ *preſſuram* faciant non ſolùm *demerſis*, verumetiam *rectè valentibus*, improbantur. Hæc peccanter ex *epilepticorum* curatione, atque *præfocationis* matricis transferenda juſſit, cùm conſtet etiam in ipſis adhiberi non oportere *ſinapi*, etiam ſi *chronicas paſſiones quadam* [d] *corporis* [2] *novatione* [e] *excludit*. acutas autem

Graveolentium noxa.

Sinapi uſus in morbis chronicis.

d recorporatione: *μετασυγκρίσει.*
e ſublevat irritans

2 Hæc corporis novatio, ſive recorporatio Methodicis admodum erat in uſu, & præcipua morborum chronicorum curationis pars. Cælius eam lib. III. Tard. paſſion. cap. 6. ita deſcribit. Tum recorporativis utendum curationibus, quo reformata corpora, vel ut ita dixerim, rejectis vitioſis carnibus, ac renaſcentibus novis, reparata redeant ad memoriam ſanitatis. Terminus hic *Recorporatio* ſeu *μετασύγκρισις*, ſicut & totum Methodicorum ſyſtema ex Aſclepiadis philoſophia videtur petitum. Corpora ipſi ſunt *συγκρίματα* ſ. *συγκρίσεις*, concretiones minimorum corpuſculorum, ex quorum interſtitiorum nimia amplitudine & ſtrictura omnes morbos derivabat: eoſque, imprimis chronicos, curare idem erat ac novam *σύγκρισιν* efficere. Vid. ſupra lib. I. cap. 14.

tem vel *celeres provocans*, *in magnitudinem tollit.* Omnis enim *acrimonia tumoribus incongrua.* Nam & 41
f temporaliter quidem æger omnis tanquam *adustus igne* [g] consurget, sed rursum *gravius* opprimetur. Oportet etiam secundum ejus præcepta *manente capillatura* aliquod *cataplasma* apponere: Et propterea non parvi temporis [3] *vexatione* membranam afficere. Nam *tonsuram noxiam phreniticis* [h] probat. His etiam *lethargos* similiter curandos existimat, quo fit ut etiam in ipsis tonsuram prohibuisse videatur. Non enim in illis *materiæ* post tonsuram *ascensus* vexabiliter *caput* poterit onerare; in *lethargis* verò id minimè facere: quæ si tanquam vexabilis, excludenda est, *multò magis sinapi excludendum.* Adducit enim 42
ad semet materiam, sicut *inflatæ*, atque in *ruborem deductæ* ejus appositione *partes* demonstrant, eamque adductam tenendo cogit, & *viarum* perficit *densitatem.* Dehinc *odore* penetrando membranas inurit, & tanquam *acre collyrium* oculos, sic [i] *mentes* inflammat. Quomodo etiam *fricare manibus sinapi* [k] *lethargos* potest, cum *sensibus* ac mente *captus* esse videatur? Atque ita *odoramentorum tempus* tacuit, & solam *materiam* nominavit. Hoc quidem etiam dedando *potu* fecisse perspicitur, dicens *quoties* [l] detur, *temporum* tacita disciplina: *vinum* etiam *lethargis est incongruum*, *nulla declinatione passionis* * *firmata.* Simile est enim [4] *ebrios* ac vinolentia madentes *vino* 43
oportere uti, tanquam congruè superdato, in quibus

f in aliquod. temporis spatium

g excitabitur

h putat

Sinapismi noxa.

i membranas

k lethargicus

l dare oporteat

* *firmatis*

3 quam affert madida, & cataplasmate onusta coma.

4 Quemadmodum qui ebriis jam altum dormientibus vinum præterea dat, eis somnum profundiorem conciliat: sic qui lethargico vaporis & humoris copia sopito & oppresso, vinum quod caput tentat, & in vapores dissolvitur, præbet, eum magis gravat, & obruit.

bus periculum [s] *spasmi* fore nemo sapiens negat. At verò iste *importunius lethargis* [m] probandum existimat, sperans *vini furorem sub oppressione passionis posse latere*: vehementer enim curandum putat [n] occultare noxia quàm prohibere. Miseriores igitur lethargis phrenitici judicandi, & experimentorum probationi subjecti. Nanque etiam in lethargis demersionis aucta vexatio ex vini efficitur potu. Siquidem *spiratio alta*, ac [o] *conductus corporis*, atque *raptus* adveniat, & celerrimè *mortis* sequatur effectus.

m. dandum

Perniciosum imperitorum Medicorum artificium.

n. *sub.* potius

o convulsiones

44 *Themison* libris acutarum vel *celerum passionum* rectè cætera ordinavit, sed jubet *obscuro* in *loco* haberi *lethargos*. Etenim, inquit, *lux* apta non est: siquidem moveat atque turbet corpora, & non sufficiant *spiramenta* turbationi commotæ congruam exhalationem præbere: quapropter etiam *sani* in luce dormientes gravantur: quorum maximè hi qui *sub sole* dormierunt vexari noscuntur. Non advertens quòd *omnis tenebrosus aër* constringit. *Lethargica* autem *passio* nullo alio magis quàm *strictura* cognoscitur, quam necesse est augeri [p] ob *solis densitatem*.

Themisonis methodus.

Tenebræ stringunt.

p obscuri loci

45 Sub *sole* autem dormientes gravari etiam nos asserimus, sed ob *contrarietatem afficientium causarum*. *Lux* enim solis, atque [q] *vapor*, relaxat: econtrario, *somnum* astringit. Dehinc *lethargia* gravis atque perniciosa esse passio perspicitur. Somnus autem *naturale* est *officium*. Item sol gravat caput: *lux* autem quam *lethargicis* adhibemus tectorum sub tegmine, nullo *vapore* lucifici solis [r] augetur, neque *splendore* radiorum perfusum corpus graviter afficit ægrotantis. Jubet etiam parva per intervalla eorum *faucibus* in-

Sub sole dormientes gravantur, cur?

q tepor

Naturæ grata & amica quies.

r *sub.* vis nocendi

s. è plenitudine nimirum & acrimonia.

insinuari *liquorem*: quod præter tempus faciens ardorem illum, cujus causa id adhiberi existimat, augere potius quàm minuere videtur. At si *venter strictus* fuerit, *aloes* jubet dari appensum *triobolon*, hoc est, dimidiam drachmam, cum *aqua* ante cibum, ac id prodesse inquit, prius quàm passio augeatur. Siquidem multa quæ ad *caput* ex corpore concurrunt, *s* detrahentur. *Soranus* verò qui normarum regulis *methodum* restituit, *noxiam* esse inquit *istiusmodi potionem*. Forsitan enim ob nimiam *stricturam* retinetur, & non solùm nihil egerit, verumetiam ipsa remanet. Credibile autem ad ejus *t pigmenti* in stomacho *v* effectum sensum, *accurrere materiam*, ac deinde ad *membranas* & *caput recurrere*, quod per vias *stomacho vicinum* est, & ad rapienda quæ sunt summa facultate aptissimum, ob *tumoris fervorem*. 46

s sub. ex opinione Themisonis.

Purgantia. durante strictura nocent; quomodo?

t medicamenti

v excitatum

47 Dehinc gravius augeri peccatum videmus, cùm *ante cibum* hoc *medicamen* dari jubet. Adjectus enim cibus necessariò *corrumpitur*, manente adhuc in corpore *aloë*. Corruptio autem cibi vexat ea quæ se circumplexa sunt. Attrahens deinde materiam à capite, attrahit etiam ejus nutrimentum. *Non* enim *ratione quadam tacita*, *veluti animal sentiens*, *poterit medicamen utilia relinquere*, *&* *ab his quæ contra naturam sunt ac detrahenda*, *separare*. Nutrimenta igitur propria deperdere dubium non est, *w* cum vi medicaminis detrahuntur. Post *tertium diem* sternutamento utitur, cum ipse prohibuerit lucido in loco ægrotos jacere, siquidem moveantur atque turbentur *liquida* & *spiritus*: sed utique multo vehementius *sternutamenta* commovere posse perspicimus.

Ratio ob quam Methodici purgantia damnant.

w quia

48 Dehinc post quatuor, inquit, vel quinque dies, declinante accessione, si nihil obstiterit, ultra muros pro-

Themison motum & reliqua sti-

du-

mulantia suadet. ducendus ægrotans, & usque ad *viginti*, vel *triginta stadia* gestatione movendus. Quo tempore excitare etiam convenit, atque *sternutamento*, & *aceti* cum *sinapi* odoramento uti, vel *cataplasmatibus*, & hoc

Lucem prohibet. per totam passionem faciendum probat. Sed omnino *lucem* inquit, recusandum, tanquam [x] *commobilem corporis*, cum sit gravior in sinapi vel gestationis motu, commotio. Iners etiam atque vana [y] intentio, dierum numerus, atque modus stadiorum, circa gestationem adhibendam. Addo etiam immodicum mo-

[x] facile commoventem corpus
[y] animadversio, præscriptio

49 tum esse stadiorum triginta periclitanti. [z] Quod etiam considerans *sinapi* probaverit adhibendum, ratione caret. Utrum ne quia [6] *tumorem* [a] senserit in [b] membrana? sed hæc *acrimonia* necessario densatur: an verò sensuum torpentium movendorum causa? sed jamdudum lucem, ne commoveat, recusavit. Postea inquit, *radendum* sequenti die, duabus ante accessionem horis, servatis *cataplasmatibus* ex *pane* & [7] *aqua* & *oleo rosaceo*, & *lini semine*, cum *posca*, vel *polenta* cum *fœnugræco*, & *aqua mulsa*, usum dissimilium cataplasmatum permiscens. Etenim mulsum atque fœnugræcum relaxant atque mitigant tumentia: oleum verò rosaceum, atque acetum; vel alica constringunt. Et propterea in augmento tumores su-

[z] Quid
[a] suspicatus est
[b] i. meninge

50 pertendunt. *Intemporaliter* etiam utitur *cataplasmatibus*, quum ante duas horas accessionis venturæ adhiberi jubet, & sit eo tempore *requies* adhibenda. Dehinc, inquit, si vehementer fuerit oppressus ægrotans, ut neque [c] dimissionis tempore eum valeamus excitare, si *præcordia* mollia senserimus, atque *vocem* non ita obtusam, *fricationibus* corpus calefaciemus.

Cataplasmata intempestive adhibet:

[c] remissionis

6 qui relaxandus sit. 7 *ex sequentibus legendum videtur*, Alica.

ciemus. Tunc *frigida* caput fomentamus coacervatim, atque jugiter, & quodam *percussu*, ut altius [d] à capite demissa veniant fomenta. Tunc ad *balnea* ægrotantem ducemus, ut densitatem frigoris relaxemus. Hæc igitur *vexatio* [8] perdendæ salutis magnitudinem vehementer excedit. Quod enim *passio* crescere facit (hoc est torporem sensuum) hoc etiam frigida fomentatio cogit augeri. quò fiet ut si forte [e] *temporaliter* quisquam ægrotantium, *raptu quodam terroris frigidæ* excitetur, *vehementius* tamen *accessionis tempore* opprimatur, sicut & ipse eodem in libro nescius confitetur. Dehinc affectans [f] *stationem sensuum* emovere fomento frigidæ, videndum est, utrum ne in accessione id fieri eligat, aut in dimissione. Sed si in *augmento*, contrarium & adversum est etiam naturale lavacrum. Sin verò *dimissionis* tempore, feriuntur ea quæ dimissionis ratione [g] indulgentia quadam tenues vias [h] agnoverant. Præterea post *frigidam allutionem*, *balneum sanos quoque incommodat*, implendo caput. Quid igitur prodest frigidæ ablutio quæ stationem atque torporem viarum excludere putatur, si necessario magis densitas acquisita ægrotantem opprimere perspicitur? Ita corpuscula quorum *statione* viarum obstrusionem factam existimat, facile utique transire vel resilire possunt, si capacitas exitum dederit, in quam venisse, vel ex qua exisse videntur. Huic autem rei perficiendæ *frigida* repugnat: densat enim atque conducit vias. Fatetur sane neque se hoc uti *adjutorio*, cum sit aliud melius: quamquam nominare quod [i] sit, metuat. Etenim inimicum, & neque ipsius dogmati conveniens esse probatur.

ut & fricationis fomenta & balneum.

[d] quam caput est

51

[e] pro exiguo tempore

[f] torporem

[g] laxamento

[h] reseraverant, penetraverant.

52

[i] melius illud, *sub.*

[9] *He-*

8 *Quasi diceret Cælius:* Vexatio hæc ægro longe perniciosior est ipso morbo.

53 *Quomodo Heracl. Tarent. Lethargum curaverit ex cruditate:*

[9] *Heraclides* Tarentinus primo libro de internis passionibus proponens *lethargos* fieri multitudine cruditatis, & crassitudine humoris, adhibet *clysteres*: quibus etiam admiscet aquam, in qua *centaurium* fuerit decoctum, vel *absinthium*. Dat etiam bibere *castoreum*, & *aquam salsam*, & *epithymum*: ac os ægrotantium distendens sensim, hæc infundit guttatim, quæ in os labuntur, decurrentia. *Caput* autem *posca* fovet, in qua fuerit *laurus* decocta, & *ruta*: rasis quoque *capillis* ungit castoreo, vel spondylio & aceto, cum oleo veteri, & ex pollinibus ahibet cataplasma quod appellamus [10] ὠμὴν λύσιν, ex *posca*, & *absinthio*, & *nitro*: vel [11] *cantabro* ex aceto. Dehinc sinapi cum aceto, & fico: & iisdem clysteribus post rasuram capitis utitur. Dat etiam & [k] *radices* masticandas: ac ex sinapi, vel pipere, *apophlegmatismum* provocat. Utitur etiam [l] *balanis*, si clystere ventrem movere non valuerit, & omne corpus *aceto* & *oleo* perungi jubet, *sternutamentis* commovet: & odoramentis castorei, & spondylii, ex aceto acri resolutis. Sed si ex *humorum acrimonia* fuerit ægritudo confecta, *aquam dulcem* potare ægrum jubet, ac deinde *vinum*. Post hæc, *acetum cum melle*, ob virium tutelam adhibendam probat. Tunc [m] *viscellum* tenue dat anseris, vel perdicis, aut gallinæ & per [n] profectum, *oryzæ succum*, vel *ptisanæ* ex ordeo: tunc pa-

Cataplasma ὠμὴ λύσις

54 *k* struthium, saponariæ speciem.
l suppositoriis

Quomodo, si ex humorum acrimonia esset.
m jusculum
n morbi declinationem

9 Quis fuerit hic Heraclides nusquam legi: nec ejus nisi apud Cælium nostrum, vestigia apparent. Asclepiadis videtur fuisse sectator: Noster eum infra nobilem Empiricum vocat.

10 Cataplasma hoc ὠμὴ λύσις, ita videtur appellatum, quod fit λύσις sive resolvens, & ὠμὴ crudum s. non coctum.

11 Forte herba est quam Plin. vocat *Cantabricam*, quæ crescit caule junceo pedali, flore calathoide, semine minimo. Ex campanularum, aut Gentianarum familia esse videtur. Idem Plin. eam commendat cum aceto ad ictus venenatos.

panem cum [12] *radicibus* fluxis ac mollibus, vel *cappare*, dehinc cum *pisciculis*: sic enim quasi acceptis his *lethargicos* juvandos existimat, cum omnimodo tumentia acrioribus virtutibus accensa graventur; hoc est clysteribus supradictis, atque potionibus, & infusionibus, & perunctionibus, & odoramentis, & fomentis, & apophlegmatismis, & vini dationibus intemporalibus, & cibis acrioribus, & indigestibilibus, & radicibus, & cappare, & viscello innutribili, atque corruptibili. In quos errores ceciderit nobilis videlicet *Empiricus*, claret, cum liquidarum [o] materiarum causas attendit, & neque *tempora*, neque *quantitatis modum* dare perspexit, sine quibus solas materias nominavit, non adjutoria constituit. Alia quoque multa [p] varia opinatione composuit, quæ non imprincipaliter dicenda suscepit, sed expugnanda, quæ ab aliis posita videbantur adjecit. Quæ propter fastidium prolixitatis tacenda melius existimo: quippe cum ex his quæ narravimus, prætermissorum conjici [q] varietas possit.

55 *Omnia acria hic nocent.*

[o] nutrimenti & remediorum

[p] ex aliorum judicio

[q] vanitas

12 radiculæ, qui cibus acrior est detergendæ pituitæ, ac incidendæ conveniens.

CAPUT X.

De [1] apprehensione vel oppressis, quos Græci cataleptos appellant. 56

VIcina atque similis est *lethargiæ* passio, quam Græci κατάληψιν appellant, nos *apprehensionem* vel *oppressionem* vocare poterimus, de qua nunc dicemus. *Nomen* igitur ab [2] accidenti sumpsit, sed *Hippocrates*

Quomodo morbus hic:

1 Hanc passionem Cælius infra lib. II. T. P. cap. 5. tardis passionibus accenset.

2 Quod nimirum homines subito prehendat aut corripiat.

à veteribus fuerit appellatus. tes libro suo [a] sententiarum, & *Diocles* libro prognostico hanc passionem [3] ἀφωνίαν appellavit. *Praxagoras* secundo libro peregrinarum passionum [b] κωματώδην appellavit. Item [4] *Antigenes* Cleophantinus libro quem de febribus & tumoribus scripsit, [c] ἀναυδίαν vocavit. *Asclepiades* libro quem de periodicis febribus scripsit, *catalepsin* appellavit, atque [d] plenum corpus scripturæ composuit: quo constat non errasse

a Aphor. lib. 6. & Aph. 51.
b forte κατοχὴν Hippocr. ἀφωνίαι κατόχως

57 *Philippum* libro quo de ipsa passione scripsit, appellans *catocham*, hoc modo: passionem, inquit, quam appellamus catocham. *Veteres* etiam medici hanc passionem non tacuerunt, sed facilè, sicuti etiam nunc plurimi, *lethargiam* esse senserunt. Alii horum successores, pauci quidem *Asclepiadis* sectatores, hanc passionem à *lethargo* discreverunt; & nomine adjecto *catalepsim* vocaverunt: nihil quidem ei novitatis ascribentes, quod proprium passionis videretur, sed omnia communia quæ etiam de *lethargo* dixerunt. Sed neque alius quisquam hanc passionem cognovit usque ad Methodicorum tempora. Nam ex [e] *nostris* [5] primus [6] *Magnus* ejus argumenta constituit, atque mox [7] *Agathinus*, dehinc [8] *Archigenes*

c vox hæc fere eadem cum ἀφωνία
d prolixe de ea scripsit

cum lethargo à quibusdam confunditur.

58

e Methodicis

3 ἀφωνία apud Hippocr. variorum affectuum est symptoma, ebrietatis, ictus, febris, &c. quatenus autem huc referri potest legendæ Coac. prænot. edit. Lind. §. 165. ad 183. Lib. de vict. acut. ait, τὸ δὲ ἄφωνον ἐξαίφνης γενέσθαι φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσι.

4 Antigenes hic medicus fuit non incelebris; floruit ætate M. Aurelii Imp.

5 A Chrysippo eam memoratam, & de illa conscriptum librum à Nicerato fuisse, hic autor prodit cap. 5. li. 2. Chronicon.

6 Clarissimus hujus nominis Medicus fuit sub Impp. Antonio Pio, & M. Aurelio. Fuit & alius Ephesius, sectator Athenæi, quem Cælius probabiliter hic citat, qui scripsit librum de Inventis post Themisonem.

7 Methodicus ex iis qui Pneumatici dicebantur, cujus dogmata quædam apud Oribasium & Aëtium citantur.

8 Medicus Eclecticus, & nulli sectæ addictus. Vixit Romæ sub Trajano, multa scripsit de rebus Physicis & Medicis, quæ ad nos non pervenerunt.

genes, qui plurimum passionem à cæteris discernendo separavit. Sed neque proprium nomen passioni omnes unum posuerunt. *Praxagoras* eam [f] *cathoden* appellavit. Neque si quisquam nomen passionis dedit primus, etiam ejus signa rectè agnovisse probatur. Neque *Asclepiadis* sectatores soli *catalepsin* vocaverunt, verum etiam & ipse *Asclepiades* aliam dixit esse passionem, quam *lethargiam:* sed cum hoc solum præciperet, novum non dedit nomen.

f κωματώδην; κατοχὴν

59 Nunc ne supradicta omnia simplicia atque nuda posuisse videamur, ipsas quoque significationes singulorum prosequemur. [9] *Hippocrates* ait *repente voce captos* quos ἄφωνος appellavit, *fieri venarum causa*, *quum* [g] *spiritum sumpserint*. Multos denique talia [h] prosequentur, *rubor vultus*, atque *oculorum statio* sine ulla palpebratione: *manuum* neglecta atque distensa abjectio: *dentium* stridor: & *membrorum saltus*, ac *musculorum*, quibus buccæ colligantur, *conductio*, quos appellant *siagonitas;* articulorum *frigus*, quum spiritus invaserit venas. *Diocles* ait, [i] *defectivas febres* tutas, atque innoxias esse frequentius, quàm sunt *continuæ*, quanquam & in his *periclitentur*, *qui in accessionibus apprehensi conticescunt*, vel raptu quodam alterno per membra tentantur, cum suprà dictis signis: quod sæpe (inquit) est accidens *pueris*. Item *Praxagoras* ait esse quasdam *febres* ex anno duodecimo usque ad sextumdecimum vel septimumdecimum, quæ quadam privata pernicie mortis habeant effectum: atque id in *servis* magis quam in *liberis*

Variæ veterum sententiæ examinantur.

Hippocratis:

g spiritus interceptus fuerit.

h prosequuntur, concitantur

60

Dioclis:

i intermittentes

Praxagoræ:

9 Vid. not. 3. pag. proxime antecedentis.

beris evenire: sed [10] *excesso* dierum numero passiones fiant, *catochæ* vehementes, ut etiam voce capiantur
k lethargos ægrotantes. Horum aliquos etiam *k* *lethargos* fieri.
61 Denique inquit, de *catocha* passione quidam libera-
l sani sibi visi ti, ac deinde *l* sanitatis creduli, plurimum quicquam sumentes, repente in mortem venerunt. Hos denique plurimus modo sequitur *somnus*, atque *febrium*
m haberi, superari *instauratio*, & cætera quæ corpus passione *m* habita-
Archigenis: ri demonstrent. Item *Archigenes* ait esse difficiles etiam *periodicos typos*, horum difficiliores esse [11] *tertianos*, in quibus quotidianæ accessiones fiant, sed
n sibi similes sint alterna diei interpositione, *n* suæ similitudini respondeant: quando in accessione vehemens occurrerit
62 *oppressio*, & appellavit [12] ῥῖγος. Difficilis inquit, etiamsi quotidianis diebus accessiones sibi similes fiant, & in accessione ægrotantes supra dicta patiantur. Dehinc progrediens paululum idem dixit *periodicos typos* non esse perniciosos, sicut supra dictum est, sed horum esse molestos, quibus accessionis tempore
o profundus somnus *o* *pressuræ* vehementes adveniunt, & quodam *p* *nu-*
p somno turbulento *bilo* corpus demergitur, quod item *rhigos* vocavit. sed hoc, inquit, est accidens magis *tertianis*, alii quando etiam [13] *quotidianis*, qui similibus responde-
63 ant accessionibus. Item *Asclepiades* ait *quotidianum*
Asclepiadis: perseverantem non sine periculo esse, atque multos
q colliquationem, tabem ex eo *in alium morbum* induci, hoc est, *corporis q defluxionem*, aut *hydropen* venire, & quicquid potest per

10 hac voce, Græca περισσὸς videtur reddita: cujusmodi Hellenismorum Cælius plenus est.

11 Archigenes hic tertianam duplicem describit, cujus paroxysmorum alter comitem plerumque habet aut phrenitidem, aut profundissimum coma.

12 Quoniam modo dicta symptomata statim cum febrili rigore apparent.

13 Hinc apparet bene veteres distinxisse inter Tertianam duplicem & Quotidianam: Hujus paroxysmi sibi erant similes, illius non.

per corporis debilitatem accedere. Apud[14] *Rhomam* vero inquit frequentare advertimus [r] *has febres* cum corporis atque mentis *oppressione*, in similitudine *lethargiæ*, quæ secundo vel tertio in statu accessionis constitutæ statim recalefacto corpore, vel cessante vehementia, in resumptionem atque resurrectionem mediocrem revocant ægrotantes. At si levi [s] *figmento* cessaverint, semel apprehenso ægro nullam resurrectionem dabunt, sed in *sudores*, & *respirationem celerem*, *in pulsum febricitantem* desinunt, ac occidunt. Item similia de his scribit, & non semel, sed frequenter, dicens certa ratione mentis apprehensionem [t] *typorum* in accessionibus fieri, atque hoc apud *Rhomam* frequentare, dans etiam causas, quibus hæc singula fiant. Item *Chrysippus* particulariter signa passionis percurrit futuræ, & præsentis, vel in pejus euntis. Discernit etiam ab *lethargo* & alia plurima, & varia digerit. Quibus ita se habentibus, erit indignum tanta dissensione conscriptæ passionis, eorum cuiquam ascribere firmitatem: quippe cum cæterarum etiam passionum omnibus cognitarum aliqui plurima accidentia atque signa, aliqui pauca conscripserint, nec quisquam vera significatione hanc finierit.

r tertianas duplices

s non re vera, sed in speciem tantum

64

t febrium typum servantium

Chrysippi.

Parvi à Cælio habentur.

Hæc sunt quæ propter eos qui specialiter istam passionem perniciosam dixerunt ponenda credidimus. 65
[v] Quod etiamsi lateret in certis *corporis partibus*, periculum[15] *Methodicis* non afferebat, qui *generalibus congruas passionibus* posuerunt *curationes*, etiam quibus

v Qui morbus *Methodici partem affectam parum curabant:*

14 Galenus olim, & inter recentes Baglivus, Med. Rom. celeberr. annotarunt Tertianas duplices Romæ & esse frequentes & mali moris. Hic addit gravationem capitis s. Capiplenium, aëri Romano esse veluti endemiam:

15 quoniam ejus privata natura, & ut solet autor dicere, specialis proprietas non cognoscatur, nec sciant medici quam potissimum corporis partem occupet.

bus *particulariter latentia* curentur. Sciendum igitur quia hæc passio ex *iisdem causis* antecedentibus fit, quibus aliæ quoque *passiones* efficiuntur, *indigestione*, *vinolentia*, [w] *carnali cibo*, & horum similibus rebus, [16] cujus hæc sunt quæ nostra mediocritas *latinizanda* existimavit, se vidisse plurimos memorat ex intemporali cibo vel plurimo *Persicorum*, ista oppressos passione, sed non inquit [x] necessariam *præcedentium* causarum differentiam in curationibus

66 prævidere. Siquidem *præsentia* sint à *Methodicis* intuenda: sic etiam [y] super dicit temporis attendere frequentiam, quòd *autumni* tempore hæc passio magis irruat corporibus, atque in *puerilibus* frequenter ætatibus. Item *sexus* causa mulieribus, & humorosis, & vacuis corporibus, & *edacibus* hominibus, vel post ægritudinem *resumptionis tempore* inordinate atque impatienter agentibus. Præterea *omni febriculæ* hæc passio irruere potest, sive continuis, sive dimissionibus intercapedinatis: *hemitritaicis* etiam febribus, vel *quotidianis*, & *tertianis*, & *quartanis* quanquam rara [z] atque frequens secundum febrium

67 fiat qualitatem. Hinc etiam gravis vel levis pro earum magnitudine fieri intelligitur: *frequentius* tamen quotidianis accessionibus, vel tertianis ægrotantes ista passione afficiuntur, [17] & propterea diuturnis accessionibus admoniti tertianis similitudinem servant ad typum quotidianum: sed omnium earum febrium *gravius*, quoties cum articulorum *frigido torpore* fuerit [a] qualitas: *levius*, quoties *tremore* ægrotantes afficiuntur. Item magis ac magis levius, quoties sine his

[w] σαρκοφαγία

[x] necessarium *sicut & causas antecedentes.*

[y] insuper

[z] aut

Catalepsis in tertiana duplici maxime frequens.

[a] mos febris

16 Sorani nimirum, de quo *sup.* §. 8.

17 *Editio Lugdun. sequentia ita variat ad marginem:* & præterea diuturnis accessionib. in geminatis tertianis, quæ &c. quam bene, alii videant.

his quæ ſupra diximus, *ſolo fervore* initium febres accipiunt.

Sequentur autem eos qui in paſſionem venire * me- 68
ditantur alia communia cum *lethargo*, ut *ſegnities* & *Signa inſtantis paſſionis.*
tardus corporis motus: vel nulla *querela* ex his quæ * periclitantur: Galli
ægrotantes afficiunt, hoc eſt *tacita* ſui laboris *rela-* etiam dicunt,
tio, & veluti *ſomnus* ultra modum *prolixus* vel gra- *ils penſent.*
vis, item alloquentibus nobis [b] ejus *tarda reſponſio.* *b* ægri.
Propria autem ſunt quæ in propriam paſſionem ven- *Rubor genarum, febris*
turi patiuntur, ut eſt *genarum rubor* plurimus, ſine *continua, ſa-*
febrium levigatione: *ſalivarum fluor: pulſus erectio* *livatio, pul-*
atque plenitudo: *ventris* retentio, aut coacervata *ſus plenus*
atque fluxa effuſio. Eos vero qui ſint in paſſione jam *&c.* *Signa paſſio-*
conſtituti, ſequitur *ſchema* jacendi jugiter *ſupinum:* *nis præſentis.*
colli diſtentio: genarum rubor: febris: vocis ampu- 69
tatio: ſenſuum torpor, atque hebetudo: palpebrarum
[c] *diſtantia:* & infixa atque immobilis intentio lumi- *c* apertura
num, tanquam quicquam intento obtutu aſpicere
cupientium: aut *boum* cervicis repentino [d] motu ca- *d* ictu
dentium. Sequitur etiam *lachrymatio* tanquam ſen-
tientium, atque dolentium: [e] *ſaltus* latenter com- *e* palpitatio
movens muſculos, qui buccas colligant, quos *ſiago-*
nitas appellant: movens etiam *labia*, & *ſupercilia*,
& *digitos*, atque manus: *ſingultus* creber, ac reſo-
nans: *pulſus* celſior, humectus, plenus: vehemens
retentio ventris, & neque *extenta* recolligunt mem-
bra, neque *conducta* diſtendunt. Ventris *inflatio* ali-
quibus tanquam ex vento magis ac magis circa *ſto-*
machi [f] ſenſionem: aliquibus tanquam ex humore, *f* infertionem
vel cibo, cum ſonitu inteſtinorum. *Dentium* concu- 70
bitus, hoc eſt confixio vehemens: Aliquando etiam
ſtridor, & cum ſtatum ſumpſerit acceſſio, horum
[g] receſſus adeo, ut ſit quædam interjecta diſtantia. *g* diſceſſus

Oris hiſcens atque [h] dimiſſa hebetudo; nunc plurimum *ſalivarum* fluore per [i] ejus obliqua foras decurrit, nunc atteſtante ſonitu tranſvoratur. [k] Diſcurrit etiam ſi quid fuerit liquoris infuſum, aut invito ægrotante [l] percipitur. Item *labia* ſæpiſſime conducentes, contrahenteſque, & tanquam in mœſtitudine conſtituti, *ſuſpirant.* Atque ita ſi ante *oculos* eorum quiſquam digitos circum moveat, palpebrant ægrotantes, & ſuo *obtutu* manuum trajectionem ſe-

71 *Signa ægri melius ſe habentis.*

quuntur: Vel ſi quicquam [m] profecerint, etiam toto obtutu converſo attendunt: & *inclamati*, reſpicientes lachrymantur, nihil dicentes, ſed volentium reſpondere vultum æmulantes, *odoramentis* admotis *jucundis* delectantur, atque jugi adducto ſpiramento. *Odoribus* autem *tetris* delectationem non accommodant ſed averſa voluntate eorum fugiunt putorem: *dulcia* atque *amara* ſentiunt, ſi eorum linguæ fuerint admota. Item *perpuncti* ſentiunt, vel ſi eorum manum quis extenderit, hanc recolligunt: vel laceſſiti horreſcunt: & eorum *vultus* in ruborem [n] floreſcit. Cum *ſudore* ſæpius plurimo, atque ferventi, & in *dimiſſione*, ſinceritati propinquantes rurſum

72 *ſigna paſſionis ingraveſcentis.*

[o] admonentur. At ſi ad *pejora* paſſio fuerit devoluta, *fervor* plurimus corporis in ſuperficie, magis ſentitur *ſpiratio*: oculorum *converſio*: menti quoque fixa [p] *conductio*: manuum *contractus*, & muſculorum qui buccas colligant, tanquam *ridentium*: ſudor igneus, & quibuſdam in *thorace* atque *vultu* emergentes *diſcolores*, vel ſtantes in rotunditate [q] *maculæ*, in ſimilitudinem [r] *ſcatebrarum* corporis, quas *Græci* ἰόνθους vocant: & è magnitudine repentinus *virium caſus*: gutturis *ſtridor*, quem *Græci* [ſ] ῥόγχον vocant: *torpor* frigidus: [t] albidus *vultus*, & in ultimo [v] *effatio*, atque vitæ periculum. Alii

h relaxatio
i oris
k hac illac diffluit
l accipitur
m melius habeat
n effloreſcit
o krygen een vermaning
p ad pectus retractio
q ἐξανθήματα
r ſudoris guttularum.
ſ gutturis ſtridor ac ſonitus ſibilans, ῥογμὸς, Arabes vocant *oregmona.*
t pallidus
v ſuffocatio

Alii verò in *phreniticam*, aut *lethargicam* passionem reciderunt, sicuti & ipsæ passiones in semet per temporum motum venire consueverunt. His igitur qui in *phreniticam* passionem ex ista deveniunt, *pulsus* sensim minuitur, atque densatur: & *oculorum* fixus obtutus mutatur, atque mobilis efficitur: leviter etiam tanquam in *somno*, murmurantes, non recta secum loquuntur: & incerto motu, atque tardo, suas transferunt *manus*, vel digitos complicant. Qui autem in *lethargicam* passionem deveniunt, inani afficiuntur *pulsu*, atque tardo, & eorum *palpebræ* conducuntur, & in *torpore* sensuum, vel hebetudine perseverant. Qui autem in *declinationem* passionis deveniunt, plurima, vel parva accidente [18] *humiditate* relevantur, quibusdam accedentibus quoque aliis signis. 73

Signa catalepsies in phrenitin, aut lethargum, aut declinationem transeuntis.

74 Nam plerisque plurimo per intestina exeunte *vento*, vel mucilento *humore*, aut *stercore*, ventris subsedit *inflatio*: alii verò *humore* plurimo, atque *crasso*, perfecta dentium distantia ex ore detracto, loquuti sunt: & alii sapientes quidem, sed concisis sermonibus loquuntur, alii jugibus. Propriè igitur passionem suprà dictam, hoc est, *catalepticam*, sive *catocham*, ut *Græci* appellant, designant *febres* acutæ: *vocis* silentium, *sensuum* hebetudo: *pulsus* magnus, ac vehemens, & plenus, & humectus: *oculorum* stans atque fixus obtutus. Est autem passio *celeris*, atque *acuta*, etiamsi in [w] *chronias* venerit febres, & est *magna*: atque [19] *strictura & raptu corporis*

semper est morbus acutus.

[w] etiam si à diuturna febre excitetur

18 Videtur hoc loco Cælius salivæ profluvium inuere, quod in hoc morbo, non secus ac in Lethargo admodum est familiare.

19 Tota hæc passio rigiditatem quandam nervosi & fibrosi generis indicat: hinc pueri, fœminæque, & quorum nervi debiliores sunt, ei præ aliis sunt obnoxii; imo solo animi vehementiori motu sæpe excitatur, & tunc parum ab Epilepsia differt.

poris, quem *Græci* [20] σπασμὸν vocant, *fieri perspicitur*, nisi per immodicum fluxum diaphoreticus, tanquam in *cardiacis*, fuerit effectus.

75 *Affectus similes.* Huic igitur similis est *lethargia*, *apoplexia*, [21] *stomachica passio*, in febribus vocis [x] ingerens *silentium*: Item *animi* defectio per nimiam jejunitatem: & *matricis* præfocatio, & ex *lumbricis* vocis depressio, de qua capite de lumbricis scribentes memorabimus: de aliis verò leviter, atque coactè nunc discretionem ponemus. Nanque *lethargicis* major quidem *pulsus*, sed tardus, atque inanis invenitur, & *palpebrarum* conclusio. *Catalepticis* autem *pulsus* major, sed plenus, atque celer, & vehemens invenitur, *palpebrarum* [y] attestante distantia. Item *apoplecticis* parvus, celerrimus, durus, ac sine febribus pulsus invenitur. Siquidem hæc repentè accidant. Item *stomachicis* qui [z] nimietate etiam *voce* capiuntur, *pulsus* parvus, & imbecillis invenitur cum *stomachi* [a] solutione, vel *tumore* manifestius apparente, & frigido *torpore*, qui sequitur post oppressionem factam, & non antecedenti febriculæ concurrit, sicut in *catalepticis*. Item *stomachici* intelliguntur ex eo quòd jam *frequenter fuerint admoniti* passione, & propterea *typorum* tenuerunt tarditatem, quibus accessiones longo intervallo respondeant. Item à *jejunitate*, vel abstinentiæ [22] *defectu*: sive ex *capitis* causa, quam *Græci* σκότωσις vocant, demersi ægri videntur. Discernuntur autem hoc modo, quòd primum *oculos* habent distentos, *dentium*, [b] concadente junctione: at-

x ingens, ἀφωνία, ἀναυδία

Quomodo differat à lethargo:

y adstante

ab apoplexia:

76 *à Stomachicis:*

z affectus vehementia

a exolutione

ab animi deliquio.

77

b concidente

20 spasmus, quem ex inanitione factum dicimus.

21 De hac vid. T. P. lib. III. c. 2.

22 Defectus hic seu animi deliquium oritur ex fame, Belgis *de geeu-honger* dicta, quæ maxime per nivem ambulantes corripit.

atteſtante *pulſu* parvo, atque imbecillo: ita ut ali-
quando interire videantur cum *frigido torpore.* Sed
hæc & citò [c] circumſcribunt, & is qui patitur, fa-
cilè reſurgit. Nam ſi perſeveraverint, *catalepticam* paſ-
ſionem deſignant. Item non aliter facilè ſeſe reſume-
re perſpiciuntur, hi qui odore *carbonum*, vel *un-
guentorum*, ſenſuum oppreſſione, vel *torpore* affici-
untur. Item *matricis* præfocatione oppreſſæ diſcer-
nuntur, primò quòd ipſa *matrix* ſe ſuſtollat, atque
ſupra umbilicum, vel ventrem extans videatur, an-
tecedente *querela* earum partium, ânte oppreſſionis
tempus. Aliquando etiam [d] longis atque ſolitis ac- 78
ceſſionibus admoneri ægrotantes inveniuntur, cum
pulſu parvo, celeri, imbecillo. His etiam *collum* la-
tius fiet, cum *palpebrarum* concluſione, atque fri-
gido corporis *torpore.* [23] Ex duplici *tertiana* confe-
ctis, in *vehementiore* acceſſione, ſimiliter alternis
reſpondente diebus, *lethargica* fuiſſe oppreſſi paſſio-
ne, & veluti *complexum* earum fuiſſe, *acceſſionibus*
demonſtrando *lethargicum* ſimul atque *catalepticum*
eſſe confirmat ægrotantem, non aliter quàm ſunt ex
typorum complexione in una atque eadem ægritudine
reperti. *Hæc ſunt quæ in intelligenda paſſione, atque
à ſimilibus diſcernenda poſuimus.*

c circumſcribuntur, id eſt finiunt.

ab uteri ſuffocatione:

d i. longo jam antea tempore invadere conſuetis.

23 Totus hic locus, ad finem fere hujus capitis, inſigniter eſt corruptus. Leviter eum emendavi: verum *editio Lugdunenſis eum ad marginem ita mutatum habet:* At duplici tertiana affecti, in vehementiore acceſſione ſimiliter alternis reſpondente diebus, lethargica ſimul & hac oppreſſi paſſione, ac veluti harum complexu, quidam videntur, ſignorum & acceſſionis demonſtratione lethargicum ſimul & catalepticum ægrotantem eſſe confirmante, non aliter quàm ſunt typorum complexiones repertæ.

CAPUT XI.

Quomodo curandi sunt hac passione laborantes.

79

Curatio fere perficitur ut Phrenitidis & Lethargi.
a in loco mediocriter lucido
b ventri ac iliis
c ante omnia curatis
d quasi cadaveroso.

DEhinc ob *curationem* adhibendam, oportet ægrotantem [a] jacere, sicut *strictura* laborantes sæpe docuimus, adhibita *abstinentia*, pro virium qualitate, atque *fomento* ex *oleo dulci*, & calido *capiti*, & [b] *medianis* partibus: Sed [c] prætactis *membris*, quæ frigido [d] mortis torpore afficiuntur *calefactionibus* etiam adhibitis, cum *obvolutione*, atque modica *strictione* ex lanis effecta. Item *ori*, vel *faucibus* sensim infundendus humor, vel *mulsum*, illis [1] temporibus quibus alias passiones curantes docuimus. *Clyster* etiam simplex adhibendus, si ventris cessaverit offi-
80 cium. In *declinatione* verò, vel dimissione, os ægrotantis sensim distendimus, atque hiscere tentabimus. Aliis item dimissionibus *cataplasma* mediis adhibemus partibus, & *clunibus*, ob *abstinentiam urinæ* solvendam: item *cervici*, vel majoribus nervis, quos τένοντας appellant, & musculis qui buccas colligant, quos siagonitas vocant. *Injectione* parva *olei* per clysterem utimur, & *cucurbitæ* appositione nunc simplici, nunc scarificatione adjecta, ob *singultum* & *tumorem* ventris atque stomachi: Tunc *vaporationes* spongiarum, atque *cerotaria*. Relevatis partibus mediis *caput* tondemus, cucurbitamque apponimus: quorum nihil in *catalepticis* [2] invenitur. Præterea scarificamus occipitium, & tempora, vel cogentibus causis alia quoque capitis loca, si qua potuerint cucurbitæ ap-
81 positionem accipere. Tunc *fomento* utimur olei, atque

1 quando nimirum morbi exacerbatio remisit.

2 Quid hoc *invenitur* sibi velit, nescio: & magis. quid *instituitur*, quod editio Lugdun. ad marginem habet. Latet menda.

que [e] ἔμβασιν toto adhibemus corpori, [3] *acopis* etiam levioribus utentes, quæ mitius nervorum faciant laxamentum. Tunc post [f] *punctionem*, *cibum* damus declinationis tempore *varium*, atque *bibilem*, ut ovum sorbile, cerebrum, olus quod non sit virtutis acrioris, & magis nutribile. Dehinc adhibemus *lavacrum* sine ullo cibo, qui in se habeat [4] *vini* qualitatem. Tunc proficienti ægroto *pomorum* quicquam damus, ut *ficum* recentem, vel *pyrum* ex melle: tunc *mulsum*, vel *aquam:* atque completo sanitatis officio, & depulsis omnibus quæ passionis recursum fore [g] sollicitant, dabimus *vinum* tenue, leve, sicut *salutaribus præceptis* docuimus.

e insessum, solium, labrum

f forte unctionem

g sollicitos nos faciat

3 Veteres varii generis unguenta parabant ad lassitudinem indeque natum dolorem deliniendum, quæ ἄκοπα vocabant. Vid. Scribon. Larg. & alios.

4 ut ficu, pomis, uvis.

CAPUT XII.

Quomodo aliarum sectarum principes istam curaverunt passionem. 82

MUlti aliarum sectarum principes, quos inter etiam [1] *Chrysippus* scribens de *catalepticis* in ultima parte libri, ubi etiam *catocham* nominavit, in his qui mediocriter tardasse in eadem passione inveniuntur, acrioribus utitur *unctionibus*, ob stuporem articulorum, vel tremorem, hoc est *cyprino*, admixto *pipere*, & *nitro*: & *fomento* ex aqua salsa, concoctis *sulfure* & *bitumine:* dehinc perungit unctione, quam appellavit *tripticen* quam conficiendam dixit ex *calamo* aromatico, [a] *schœno*, [b] *cachry*, *pyrethro*, *irino*, *man-*

Quomodo Chrysippus catalepticos curaverit.

a alias schœnantho

b semine roris marini

1 Medicus Cnidius, à quo Erasistratus multa se didicisse fatetur. Vid. Diog. Laërt. in vita Chrysippi.

sub. thuris

c *manna*; singulorum partibus oleo admixis, atque contritis, sed hæc nos ob acrimoniam reprobamus.
83 Siquidem sit passio celeris atque acuta, etiamsi jamdudum tardantibus atque inveteratis *febribus* d irruerit: quippe cùm *chroniæ febres* ista passione necessariò in [2] *superpositionem* veniant, quam *Græcè epithesin* vocant, quæ similis fiet necessariò acutis passionibus, & ob hoc mitigationem deposcat. Prohibemus etiam *supradictis rationibus* unctionem ex illo liquore articulis adhibendam, vel ex eo quicquam potandum, aut cibo admiscendum: item *sternutamenta*, vel *rasuram* capitis, aut articulorum *sinapismum*, aut supponenda podici acria e *collyria* ob provocandum ventrem, quæ appellavit balanos. Item *diagridium*, atque *castoreum*, & omnia gravabilia fomenta, ex quibus tumor magis augetur, & soporifera pressura geminatur.
84 His etiam compeccavit *Themison* libris quos *periodicos* dixit, adhuc quidem in juventute constitutus: nec dum *Asclepiades* in libris suis eos discreverat. Ait enim, si jam tardantibus atque f insidentibus febribus *apprehensiones*, vel oppressiones advenerint sensuum, atque in accessione *vocis silentium* fecerint, cæteris, ut suprà diximus, similiter adhibitis, ante accessionem tribus, vel quatuor horis servatis, si venter non fluit, *diagridii* obolum cum tribus, vel quatuor obolis *castorei* dabimus cum aqua: *occipitium* atque tempora capitis inungentes *thapsia*, quam nos ferulaginem dicimus, aqua contrita, ut quendam sensum atque g *levationem* mediocrem per corporis faciat superficiem. *Cibos* etiam inquit dandos solidiores, nisi *præcordia* fuerint in tumore constituta: quod si obstiterit, bibiles dabimus cibos. Nec
85 dum

d supervenerit

Reprehenditur à Cælio.

e suppositoria

Themisonis curandi methodus.

f pertinacibus

g cutis cum rubore intumescentiam

2 Periculosam duorum morborum complicationem.

ut noxia improbatur.

dum ista quidem ait satis providens, quia etiam si in aliis partibus tumores fuerint corporis, sorbiles interea cibi conveniunt. Siquidem *laxamentum* passio deposcat, quam necessariò accendit *thapsia*, atque erigit magnificum tumorem. Est etiam *castoreum* acre, inveteratæ qualitatis causa, sicut omnis caro [h] reposita. Prohibemus propterea ob *dentium* faciendam *distantiam* immittendos violenter *cuneos*. Etenim ex his commotæ partes atque quassatæ asperant tumentia. Quamobrem dentium collisus vehementior fiet, cùm magis sit utile, ac *necessarium in tensione partibus constitutis, requiem adhibere*, ut declinationis tempore, vel potius dimissionibus, laxatis musculis, sine ulla vi digitis immissis dentium facilius distantiam faciamus. Nocent etiam [i] *succi frigidi*, ut hederæ, 86
fomentati, atque capiti impositi. Etenim *tumores* constringunt, & passionis asperant motum. Et si qua his fuerint genere similia, sicuti in *lethargicis* contra sectarum principes scribentes docuimus, prohibemus. Est autem improprium, atque loco carens [k] nimium frigidis uti fomentis, in declinationibus verò calidis, atque ferventibus, justa imitatione recentium vulnerum. In his enim *priusquam tumor emerserit*, *frigida probantur*. Sed omnis sensuum pressura, vel [l] apprehensio in ista passione tumoris esse perspicitur: vel [m] hoc præcedente super fieri. Hæc sunt quæ de *catalepticis* sua [n] potentia *Soranus* ordinavit.

h putris, & diu servata

i frigide impositi

k forte legendum sub initium

l oppressio

m sub. tumore

n experientia

CAPUT XIII.

De pleuritica passione.

PLeuritis à parte corporis quæ magis patitur, nomen sumpsit. *Latus* enim ipsa passione vexatur,

quod *Græci* πλεύραν vocaverunt: fit autem ex variis antecedentibus causis, ut cæteræ passiones: magis tamen profunda *perfrictione*, aut *vinolentia*, aut usu *venereo*, plurimò nimis *potu*, *indigestione* continua, aut *percussu* vehementi, aut *ponderis* magna subvectione, vel *cursu* vehementi: sed neque secundum has differentias differens erit adhibenda curatio. *Una est enim atque eadem passio, ex qualibet veniens causa, quæ una atque eadem indigeat curatione.* Hanc definiens primo de adjutoriis libro [1] *Aristoteles* sic tradendam credidit. *Pleuritis* (inquit) est liquidæ materiæ coctio, sive [a] densatio. Nec tamen differuit utrum ne *totius*, quod falsissimum: siquidem [2] *phlebotomati* ægrotantes [b] liquidum sanguinem reddant: an vero *particulæ*; sed cum hoc tacuit, [c] non promisit. Mitto etiam *oculorum suffusionem* nihil aliud esse, quàm liquoris coeuntis densitatem, nec tamen *pleuritim* item *Apollonius* qui appellatus est *Mys* volumine vicesimo octavo, quod de secta *Herophili* conscripsit: *Pleuritis* (inquit) *est communiter passio* [d] *temporalis, atque celeris, secundum laterum membranas* quas ὑπεζωκότας vocant, *atque inter earum* [e] *carnem:* aliquando etiam in *pulmonis* partibus, sæpissime sine [f] *tumore* vel ex solis [g] causis effecta. Propriè autem *tumorem* secundum supradictas *membranas*, vel *carnem* lateribus interjectam: aliquando etiam secundum *pulmonis* partem, sed in utraque diffinitione peccavit. *Primo* enim sunt prolixæ atque narrabiles. *Secundo*

Causæ pleuritidis

Definitio Aristotelis.

a coagulatio

88

b & non densatum

c *legendum puto*; necessarium prætermisit

Definitio Apollonii.

d certo anni tempore infesta

e musculos intercostales

f externo

g aliquando externis solis causis

89

1 Stagyrita nimirum, qui teste Diog. Laërt. in ejus vita scripsit Medicinalium libros duos, qui cum pluribus aliis hujus Philosophi lucubrationibus perierunt.

2 Videtur Aristot. suum hoc de Pleuritide judicium formasse ex inspectione pleuriticorum sanguinis, qui dum mittitur, satis quidem est liquidus, paulo post autem in tenacem gelatinam concrescit.

cundo plurima alia prætermisit, nam necessario passioni *febris* adest. [h] Correptum autem atque usurpatum dicimus in *pulmone* passionem hanc posse constitui, sicut ex consequentibus docebimus. Item *Asclepiades* libro diffinitionum, *Pleuritim* dicit *esse humoris fluorem temporis parvi, atque celerem interiorum lateris partium, cum febre, atque tumore:* sed erat melius tumorem dicere [i] atque humoris fluorem. Etenim quoties ex complexa [k] passione conficitur, tumorem perspicimus superare. Est igitur secundum *Soranum* pleuritis *dolor vehemens interiorum lateris partium, cum febribus acutis, & tussicula, qua variæ qualitatis liquor excluditur.* Frequentat autem hæc passio in masculis magis quam in fœminis, atque in senibus magis quam juvenibus. Tussiculosa enim at- 90
que frigida senilis est ætas, quo intelligimus profecto hanc passionem pueros difficulter incurrere: frequentat etiam *hyberno* magis quam autumni tempore, quod hyemi vicinatur. *Æstate* vero difficulter occurrit. Est præterea passio *acuta*, atque celeris & vehemens, & aliquando sola ex *strictura* confecta: aliquando admixta *solutione*, ob plurimum [l] tussiculæ liquorem. Etenim *ventris defluxio* non implet in pleuriticis signorum concursum, sed magnitudinem passionis docet. Quapropter ex his solum dicimus agnoscendam, quæ supra memoravimus. Alia vero concurrunt plurima, atque differentia, pro passionis magnitudine, ac temporum mutatione, quæ quia prætermittenda non sunt, prosequamur.

[h] falso tributum & assertum

Asclepiadis definitio.

[i] quàm

[k] nimirum tumore, & fluore

Sorani definitio.

[l] qui tussiendo rejicitur

CAPUT XIV.

Quæ consequuntur Pleuriticos.

91 *Symptomata pleuritidis.*

PRosequitur in passione constitutos *acuta febricula*, cum *tussicula dolor lateris vehemens*, atque usque ad *jugulum*, & [a] *palam* ejusdem partis perveniens, quibusdam etiam brachium tangens, & pectus, atque ilium, & est stimulosus, ac pulsuosus, & igneus, jugis, aut intercapedinatus, servato ordine, aut confuso, & infixus atque perseverans iisdem locis, aut mobilis, & recurrens atque mutabilis, cum *suspirio*, & *difficili spiratione*, quam *Græci* δύσπνοιαν vocant, attestante *tussicula*, aliquibus arida, frequenter tamen cum liquidis *excrementis*, & primo *spumosis*, dehinc *sanguinolentis*, [b] ita [c] *fellosis*, ac inde *saniosis*. Sequitur etiam ægros supra [d] id latus *jacendi difficultas*, atque cum se supra contrarium latus verterint, dolor, ut adduci sentiant [e] suo pondere evidentia tumentium partium viscera: sequentur etiam *vigiliæ*, atque siccitas, & *asperitas linguæ*.

92 *Signa pleuritidis ingravescentis.*

Pejorante passione augentur omnia supra dicta. Accedit etiam *articulorum* frigidus torpor, *genarum* rubor, *oculorum* sanguineus color, *ventris* fluor spumosus, ac felleus. *Urinæ* quoque frequens, atque paulatim, albida egestio, *pulsus* densior, celer, fortis, & veluti [1] fluctuans, & suo percussu pressuram significans: *spiratio* etiam circumdolens, atque frequens, & obtusa, vultus & thoracis roscida humectatio: *mentis* alienatio, *gutturis* stridor, vel sonitus interius resonans, aut sibilans, in ea parte quæ patitur. Acceptorum etiam per *vomitum* recursio, & *jacendi* negata

a scapulam
b postea
c flavis, biliosis
d sanum
e sua gravitate cadentia

1 si sudor instat; alioqui tensus, durus, serratilis.

gata, atque displicens omnis positio, *sputa* facile *f* siccantia & magis salivosis ea quæ fuerint contra naturam, vel in densitatem coacta. Etenim *spumosa* sanguinis in qualitatem * transeunt: *sanguinolenta* in livorem. Item fellea, æruginosa, atque prasina, vel nigra *g* efficiunt, saniosa, fœculenta, vel fumosa & odore gravia, & inæqualia, mutato etiam sæpe ordine suæ egestionis: item post felleam, vel saniosam qualitatem in sanguineam transeunt, vel quamlibet coloris varietatem. *Tumoris* etiam vehementia *h* luctante, alia *i* in soliditatem coguntur, alia in *nigredinem* veniunt, ob fervoris usturam. Aliqua ruptis *vasculis* funduntur, quapropter *saniosa* qualitas, post *sanguinea* perseverat, sed [2] *spumosa* rursum fit, cum singulas per partes tumor quatiens liquida spiritu turbato spumosam sufficit qualitatem. In ultimo autem cogente periculo *celerrima* fit *spiratio*, & *præcordiorum* suspensa adductio, *pulsus* inordinatus, aut deficiens, aut deserens in his quæ in *peripneumonicam* passionem, aut *k* *apostema* transire noscuntur. At si ipsa fuerit levigata, singula mitescunt, & ventris egestio coagulatur, aut fellea carebit qualitate: & per tussiculam exclusa saniosa minime in sanguinolenta redeunt. Discernendum etiam quæ sint *sputa* [3] *saniosa*, & quæ sit *sanies*. Nam *saniosa* jam mitescentis tumoris, atque declinantis solutione esse probantur. *Sanies* vero ex apostemate, quod etiam vomicam dicere poterimus, vel certe ex ulcere probatur venire. Discernitur autem *l* exercita inventione: hoc est *colore*, & *substantia*, & *odore*: frequenter enim tetri odoris est sanies. Item saniosa ad-

f siccescentia

* saniosam scil.

93

g fiunt

h augescente

i qualia alba & rotunda

k empyema

94

Signa passionis mitescentis.

Quomodo differant sanies & sputa saniosa

l exercitata observatione.

2 Nam spuma fit, aut motu: aut calore: aut utroque.

3 purulenta ea sunt, alba, lævia, æqualia.

admixtione aquæ facile solvuntur, sanies autem difficile. *Dolorem* vero pejorem alii *dexteri* lateris probant ob pulmonis vicinitatem, alii *sinistri*, vicinantis cordis causa forsitan, & quia frequentius sinistra dextris debiliora videntur. Item *pleuritis*, nunc eodem tempore febriculæ concurrit, [4] nunc supervenit, nunc antecedit, nec cessante febricula perseverat.

4 Pleuritis ex apparatu interno proveniens, rigorem plerumque febrilem sequitur: quæ autem errori externo v. gr. subitæ refrigerationi &c. ortum debet, febrem post se trahit.

CAPUT XV.

95 *Quomodo intelligimus pleuriticam passionem in peripneumonicam transeuntem, aut in vomicam venientem.*

INtelligimus eos qui in augmento *pleuriticæ* constituti passionis, proni atque faciles in *peripneumonicam* videntur, quum cæteris omnibus pejorantibus signis, atque in magnitudinem extentis, solus dolor minuitur, atque jacendi positio ex parte facilior ac levior supina ægro fuerit visa, *aucto genarum rubore*: conductu etiam superciliorum è medio vehementer, tanquam in mœstitudine constitutis, *oculorum* attestante *fervore*. Eos etiam qui in *vomicam* transeunt intelligimus ex eo, quòd *dolor* infixus eodem permaneat loco, accedente *tussicula* arida, atque *tremore* [1] typico, & inordinato, *spiratione* difficili, quam Græce δύσπνοιαν vocant, cum *dolore* leviore, & *pulsu* denso.

1 febris, quæ suppurationis tempore invadit, ex Aphor. dum pus fit, &c.

CAPUT XVI.

Quis locus in pleuriticis patitur. 96

QUæsitum etiam est à *veteribus* quis in pleuriticis *locus* patiatur, & quidam *pulmonem* pati dixerunt, ut [1] *Euriphon, Euenor, Praxagoras,* [2] *Philotimus; Herophilus.* Item quidem ὑπεζωκότα [a] *membranam* quæ latera, & interiora cingit, ut *Diocles, Erasistratus, Asclepiades,* & eorum plurimi sectatores. Horum *primi* ajunt non esse in lateribus tumorem, quum neque *extantia* ulla earum partium inspectione sentiatur: neque *rubor:* nec motu, nec tactu, *dolor acutus,* vel fortis, tanquam manifestis tumoribus: accedit etiam quòd facile supra id *latus* quod patitur, jacere possint ægrotantes, supra aliud *difficultas spirationis* accedat, siquidem nunc sustentatæ pulmonis partes jaceant: nunc veluti pendere sentiantur. Dehinc etiam *tussicula* signum est ex accedentibus consequens morbum fibrarum pulmonis, 97 esudati corporis liquoris, sive [b] cannæ gutturis: singula etiam extussita de pulmone venire manifestum est, qui neque venis, neque arteriis, neque fibris contiguus, vel admixtus esse lateri videatur, ut per ipsum latere accepta excludi posse credamus. Unde igitur *dolores?* nunquid ne *pulmonis* sensibiles partes in passione constitutæ causa sunt? an vero ejus tumore latera vicinantia comprimuntur, & propterea *dextrarum* fibrarum tumor dextri lateris dolorem facit, *sinistrarum* sinistri? Sed in *peripneumonicis* totus,

Veterum alii pulmonem, alii pleuram pati credebant.

[a] pleuram

Argumenta priorum,

[b] asperæ arteriæ

examinantur.

[1] Medicus Gnidius, forsan antiquior Hippocrate: fertur enim auctor fuisse sententiarum Gnidiarum, quæ ab Hippocr. citantur.

[2] Praxagoræ discipulus: Cerebrum hic partem corporis inutilem credebat.

tus tumet pulmo, nec ullus tamen ſequitur dolor.
Argumenta poſteriorum, Sed huic quidem ſententiæ *contrarii* ajunt propterea
neque ruborem, neque extantiam, vel dolorem ægrotantes conſequi, quoniam in alto tumor eſſe vi-
98 deatur. Quòd autem ſupra *patiens latus* quoſdam jacere prohibet, alios vero contra miteſcendo relevat, illa cauſa eſt, quòd incumbendo objectu ſtraminum preſſa materia refugiat, atque ex partibus quæ patiantur, ad ſanas partes rediens, dolorem non faciat. At vero *partibus non patientibus* expreſſa, atque fugata, ſe patientibus impartiens, & has diſten-
unde tuſſis oriatur. dens, dolorem facit. *Tuſſicula* vero fit compatientibus ὑπεζωκότι membranæ vicinis, atque contiguis partibus. Et tusſita itidem *ſputa* per pulmonem feruntur, ſiquidem in ipſum veniant ex vicinis, accepta per vias mente ſenſas, quas λογοθεορήτους appellant, ſi-
[c] abſceſſibus pectoris cuti & in [c] *vomicis* contingit, quanquam frequenter ad externas partes verticem faciant: vel fracto late-
99 re ſanguinolenta excludantur ſputa. Nam profecto
[d] ſenſu caret [d] *inſenſibilis* omnis eſt *pulmo.* Debuit igitur nullus fieri dolor. Sed ſi ex oppresſione ὑπεζωκότος membranæ ex pulmone vicino tumente, dolor fit, debuit ma-
[e] *ſub.* patiens gis ægrotans tunc dolere, quoties jacuerit in [e] latus, ſiquidem tunc magis incumbens opprimit pulmo: dehinc etiam *peripneumonicos* dolere oportuit. Si enim
Pleura eſt locus affectus. ex parte tumens pulmo dolorem facit, magis omnis in tumore conſtitutus facere debit. Patitur itaque
[f] firmiter adglutinata ὑπεζωκὼς *membrana,* & *propterea dolorem vehementem facit.* ſiquidem ſit *nervoſa* atque *lateribus* [f] *infixa.*
100 [g] coſtis [h] diſtendi, explicari Hinc denique, quoties *tumore* denſatur, [g] *oſſibus* vicinantibus abſtenta [h] ire latius prohibetur, & [3] eorum

3 *& eorum converſione.* i. coſtarum motu, quæ ſimul cum thorace deprimuntur & attolluntur. Quidam legunt, & corporis converſione.

rum converſione naturali quatitur motu, atque *acuti doloris* accipit cauſas. Item ſpiratione *thoracis*, adducti ſpiritus vicinitate, pulſata, inſuſtentabiles dolores facit. Manifeſta nanque conjectura eſt, quòd ipſa patiatur. Siquidem tumoris augmento [i] collectionem in *pleuriticis* faciat, & [k] expirantibus ſæpe ægrotis *nigra* inveniatur.[4] Hos denique [l] venenatos quidam putaverunt. Igitur in *pleuritica* paſſione non ſimplicem *lateris dolorem*, verum etiam *febre* acuta atteſtante *totum corpus* pati videmus. Etenim febres totius corporis ſunt: plus tamen pati ὑπεζωκότα membranam recte dicimus, ſiquidem ſint in ipſa dolores conſtituti.

i abſceſſum
k morientibus
l veneno ſublatos.

4 quibus mortuis membrana ſuccingens coſtas nigreſcit.

CAPUT XVII.

Quæ ſunt ſimilia pleuriticæ paſſioni. Et quomodo internoſcuntur. 101

Similia *pleuriticæ* paſſioni dicuntur, [a] *dolor* lateris, [b] *collectio* in ejus [1] medio conſtituta: item *vomica*, quam Græci *empyema* vocant, *ſuſpirium* ſive ſpiratio difficilis, quam iidem *dyſpnœam* vocant. Item ad nares catarrhus, quem vocant *coryzan*, & [c] *anhelatio*. Siquidem ſupradictis tuſſicula, atque ſpiratio difficilis adjuncta eſſe videatur, & febricula, & dolores accedentes pleuriticam paſſionem fingant. Sed diſcerni atque internoſci ſuis proprietatibus poſſint. Nam *dolor lateris* etiam ſine febre plerunque eſt, & longo

In quo differat pleuritis
a compunctio *Plinio:* Telum *Sereno*, & *Iſidoro.*
b abſceſſus, ſ. vomica
c aſthma.

à dolore lateris:

1 Abſceſſus frigidus, nempe Meliceris, Atheroma, Steatoma. *Hippocrates* ſingula ex his Tubercula cruda, φύματα, vocat: Empyema Abſceſſus calidus: ex fluxione, ſuppuratione, transmutatione: vel puris coacervatio, ex humoris citra tumorem putredine: ulceris ſordibus.

go tempore perseverat: vel quoties celer est, sine varietate sputorum, vel excrementorum esse perspi-
102 citur: in pleuriticis vero dolor acutus, cum febribus

à Vomica: acutis, & sputis supradictis invenitur. Item ab [1] *empyicis* hoc est *vomicosis*, sive collectione laborantibus discernitur *pleuritis*, quòd febres noxiæ atque acutæ & inordinatæ in pleuriticis inveniantur. *Vomicosis* vero vel collectione laborantibus, antecedente corporis horrore frigido, atque dolore pungenti,

d quo pus fit eodem tempore, hoc est [d] quo in vomicam transeunt ægrotantes, sputa sequentur, quæ antea nulla fuerant, rejecto prius pure coacervato in latere collectionis causa: [3] laterum quoque veluti conversionem hic sentiunt, aliquando etiam sub ipsis extans, vel prominens collectio sentitur. In *pleuriticis* vero febricula ex initio vehemens, atque sputa contra naturam, & varia reperiuntur. Item ab *spiratione difficili*, & *orthopnœa*, & *catarrho* quem supra diximus ad nares fieri, & [e] *anhelatione*, celeritate discernitur, & febri atque dolore. Siquidem illa tarda sint, & sine febribus, aliquando etiam sine dolore.

ab asthmate &c.

e asthmate

2 Voces hæ, *Vomica* nimirum & *Empyema*, hodie paulo aliter sumuntur: Vomica enim est collectio puris in ipsa pulmonum substantia; Empyema autem in thoracis cavitate.

3 Laterum conversionem vocat, fluctuantis puris & agitati strepitum, ac velut inundationem, cum ex altero latere in alterum æger vertitur.

CAPUT XVIII.

103

Quomodo curandi sunt pleuritici.

Qualis locus conveniat pleuriticis.

JAcere *pleuriticos* convenit mollibus stramentis, loco *lucido*, atque *calido*, & mediocriter amplo: *schemate* quo se melius ac facilius haberi perviderint, adhibita requie, & *cibi abstinentia* usque tertium diem ab

ab accessionis tempore, *vigilantia* cum articulorum tenaci blandaque *defricatione* manu calida. *Vaporanda* etiam quæ sunt in dolore constituta calidis pannis, & cum accessio statum sumpserit, lanis limpidis, ex oleo dulci calido expressis, contegenda. Adhibenda *fomentatio* lenis capiti, atque inguinibus, & sitis sub umbilico locis, ex eodem oleo, similiter calido, & magis quando fuerint *indulgentia* corporis relevati ægrotantes. Sin minus, addenda etiam *cataplasmata* ex *polline*, atque *lini semine*, & *fœnugræci*, cum aqua & oleo coctis. Tunc *oris collutione* utendum & potu aquæ calidæ, moderate quidem, ne plurima liquoris humectatio sputorum provocet fluorem. Tunc *somno* dimittendus ægrotans. At si *venter* fluxerit, poterit somnus ante dimissionem, permittente, hoc est declinante accessione prohibitus accersiri, scilicet laxativis cataplasmatibus. Sed si *dolor* vehemens fuerit, *phlebotomiam* convenit adhibere, *si nullus ventris fuerit fluor*, intra tertium diem. Sin vero fuerit adjuncta *ventris solutio*, prorsus in ipsa *diatrito* erit *phlebotomia* adhibenda; sic ut prædiscere possimus, utrum sit perseverans; atque superior *strictura* magis quam *solutio*. Sæpe enim concurrens ventris solutioni sanguinis detractio, ægrotanti[a] novissimam intulit defectionem. Quapropter perspiciendum utrum usque ad dimissionem accessionis *fluor ventris* perseverat, vel ejus meatio mordicationem quandam faciat podici, vel intestinis: Suspecta etenim habenda est istiusmodi defluxio. Ita adhibenda *phlebotomia*, sed ex alio brachio, quod fuerit dolenti lateri *contrarium*, certæ rationis caussa quam sæpe memoravimus. Tunc post mediocrem sanguinis missionem, quæ magis conjicienda est ex con-

Qualis vaporatio.

fomentatio.

104 *potus.*

Quando Vena secanda, & qua cautela.

105 [a] fatalem, ultimam

Nota bene.

conjunctione quamquam *levissimæ solutionis* quiescere permittimus ægrotantem, atque [b] resumptum, laxativa *perunctione* curari, oris etiam adhibita fomentatione, [1] digesto scilicet adjutorii turbore, dabimus *sorbilem cibum* ex oleo dulci confectum sive melle, ne liquidorum provocentur sputa importunitate temporis, hoc est initio, sive augmento passio-

b cibo refocillatum

106 nis. Dabimus etiam *pultem* calidam, atque madidam, sine sale: vel *panem* ex aqua calida. Sed si *venter* fluxerit, pultem dabimus crassiorem, sed [2] calidam, quoniam in tumentes prius partes incurrat, tunc post cibum somno dimittimus ægrotantes usque ad solitum accessionis tempus, quæ cum fuerit effecta, erunt adhibenda quæ supra memoravimus congrua.

Qualis diæta conveniat.

Adhibendus etiam *cucurbitæ* levissimus raptus: sed cum statum cœperit accessio, adjecta etiam *scarificatione*: cum ad *dimissionem* declinando pervenerit, tunc *spongiarum* adhibenda *vaporatio*, atque *cataplasmata* laxativa, frequenti mutatione novata. Sed si *ventris* fuerit *fluor*, erit quidem his utendum ob tumorem. Siquidem immutabilis *dolor* augeat liquidorum defluxionem, vigiliarum atque corruptæ digestio-

Cucurbitæ quando, & quomodo adhibendæ.

Quid agendum, si accedit diarrhæa.

107 nis causa ungendi sunt. Igitur ægrotantes *plantaginis* succo reficiuntur: & aliquando simplici, aliquando admixta *acacia*, aut *ptisanæ* succo, quo fit præcoctus *mali punici* cortex, vel *myrti*, aut agrestis *celsæ* coma, quam rubum vocant, aut *rosa*, vel *galla*, & his similia. Etenim alia quæque nimium constrictivæ virtutis, vel multorum admixtione composita, immodica densatione majores membranarum provocant necessario tumores, quos passionis nequitia & tardare faciles, &

Nimis adstringentia, nimisque composita nocent.

1 sedata perturbatione, quam excitavit sanguinis missionis auxilium.

2 frigidum autem inimicum nervis, pectori, &c.

& adjutoriis medicinalibus cedere difficiles facit, adjuncta scilicet solutione. Quare cum prolixiores fieri viderimus dimissiones, *clystere* utemur, solutione cessante: cataplasmatibus autem, & cucurbitæ scarificatione, cum doloris fuerit dimissio. At si solutus fuerit aut levigatus dolor ut ordinem accessionum servans, magnitudine tamen minutus esse videatur, urgente etiam solutione, [c] *unctione* utemur supradicta, prohibita scilicet *vaporatione* atque *cataplasmatibus* submotis, & *scarificatione* supradicta, apponentes *palmulas* quas [4] *patetos* vocant contritas, & cum pannis calidis. *Potum* dabimus *calidum* quidem, sed omnino *paucissimum*, ut neque liquore plurimo *sputorum*, vel *ventris* augeatur difluxio, & tepore quodam tumentia mitigentur. *Omne* etenim *frigus tussiculam commovet*. Deinde dabitur *pulticula*, sed [d] constrictior: vel *panis* ex aqua calida, diligenti infusione atque innovatione calidæ elutus, & expressus, ut suæ densitatis positu [e] elentescat. At si jugi vexatione tussiculæ, atque conatu sequenti *ruptio venulæ* sanguinem per os emitti coegerit, dabimus *plantaginem* dimissionis tempore, oleris vice mandendam. Etenim in *accessione* omne quod datum fuerit, [5] corrumpi atque acescere necesse est, olera præcipuè. Dabimus etiam decoctorum aquam *cydoniorum*. At si in ipsa accessione id facere coacti sumus, insistente periculo dabimus *poscam*. Tunc in dimissione cibum: ut liquori soliditas accedat. *Alicam* ex aqua calida,

Quando clystere utendum.

108

c nempe adstringente modice

Cur parum sit bibendum.

d spissior

109

Quid agendum cum sputa sunt cruenta.

e diluatur, in liquidum jusculum dissolvatur.

3 Præsente enim solutione vaporatio, cataplasmata & scarificatio magis relaxarent. Eandem ob rationem V. S. adeo est perniciosa.

4 De hisce dactylis vid. Plin. H. N. lib. XIII. cap. 4.

5 Hanc ob rationem Methodici in morborum accessionibus, sive exacerbationibus tanquam otiosi spectatores nihil fere agebant, nisi summa necessitate coacti. Utinam & hodie magis id observaretur!

calida, in qua fuerint præcoctæ *palmulæ* Thebaicæ, vel mala *cydonia*, ut eorum *frigore* ſanguinis fluor teneatur, *fervore* verò juſculi tuſſicula leniatur. Erit præterea ſi vires ægrotantis permiſerint, *alternis diebus* dandus cibus, donec paſſio declinet. At ſi *imbecillitas* coegerit, etiam ante declinationis tempus erit quotidie nutriendus ægrotans. In *ſtatu* verò miteſcentibus atque [f] ſegneſcentibus *ſputis*, & nullis irruentibus novis ſanioſæ qualitatis, ſine ventris fluore, convenit poſt cataplaſmata atque vaporationem ante cibum dare bibendum [6] *mulſum* diebus duobus, vel tribus. Etenim *tusſiculam* mitigat, & *ſpirationem* facilem facit, liquidorum tenacitatem laxat, & eas partes, ex quibus ſputa feruntur, depurgat. *Cibum* præterea dabimus *ſorbilem* ex melle: atque *halicam*, vel ſiliginis *panem*, & *amylum*, aut ptiſanam, aut *panem* ex mulſo, aut *ovum* ἁπαλόν. Declinante paſſione, ſi aliqua fuerit *ſputorum difficultas*, ob debilitatem virium, vel liquidorem craſſitudinem, erit *fœnugræci* ſuccus admiſcendus melli, hoc [g] genere confectus. Duobus diebus erit fœnugræci ſemen infundendum, ſed frequenti mutatione aqua innovanda, [h] præfuſa ſcilicet anteriore. Tunc donec *color* vireſcat, aqua coquenda, & eliquata admixto melle, ægro ſupradicta moderatione bibenda. Poteſt etiam ipſum *fœnugræci* ſemen tritum cum melle lambere: vel *lini ſemen* aſſatum, melli admixtum: vel *vitellum* ovi aſſati [7] *nucleis* recentibus contritum, atque decocto melli admixtum: vel ſimul omnia, admixtis etiam amaris *amyg-*

Aſtutia medica.

110

[f] parcius exeuntibus

Sputa craſſa & tenacia quomodo incidenda.

[g] modo
[h] effuſa

6 Nam ventris fluxionem præſentem magis irritaret mulſum, propter mel quod ventrem ſolvit.

7 Nucibus pineis, quibus Hippocr. cum myrrha & melle in eclegma redactis frequenter in Pleuritide utebatur. Vid. imprimis lib. IV. de vict. rat. acut. Nuclei hi Hippocr. κοκκάλοι nomine veniunt.

mygdalis. Tunc convenit *vario* jam *cibo* ægrotantem reficere, pultibus, ovis ἁπαλοῖς, vel cerebro porcino, aut hœdino, aut agnino, coctis cum sale modico, vel pede porcino in ptisana decocto, aut molli gallinaceo pullo, vel columbinaceo. Tunc post tres vel quatuor dies solutis febribus adhibendum *lavacrum:* sed à *vino* temperandum. Illis quoque partibus quæ dolore tanguntur *cerotaria* ponenda ex oleo dulci, vel cyprino confecta, admixto fœnugræci polline, vel meliloto tuso, atque creto, admixtis etiam adipibus. Utendum quoque medicamine quod *diatessaron* vocant, *cera*, resina *terebinthina*, *iri* illyrica, *pice*, æquis ponderibus. Dehinc post diem unum vel duos adhibendum lavacrum, & dandum vinum, apponendum malagma, quod *diachylon* vocant, vel *Dia Mannæ.* Hæc ratio secundum *Soranum* curationis: antiquorum vero *Erasistratus* & *Herophylus* de *pleuriticis* nihil dixerunt.

112 *Quando lavacrum in usum possit vocari.*

Ceratum διατεσσαρῶν quid.

CAPUT XIX. 113

Ad Hippocratem.

Hippocrates volumine, quo de [1] *ptisana* scripsit, ad *pleuriticos* curandos hæc ait. *Lateris dolor* sive ex initio effectus, sive supernatus, principio [a] *vaporis* erit *curatione* tentandus, in qua meliorem probamus, ex *aqua calida* in [b] utriculo, vel vesica excepta, vel ad eundem modum in æneo vasculo, sive testaceo, supposito quolibet stramine molli, ne quas-

Hippocr. pleuriticos primo vaporat.

a θερμάσμασι
b ἀσκῷ

1 Liber hic Hippocr. quem Cælius de Ptisana vocat, revera est περὶ Διαίτης ὀξέων, unde totus hic locus est petitus. Utinam plures tales in Auctore nostro occurrerent! sic enim facilius passim ejus mentem assequi, & spissam mendarum segetem extirpare liceret. Verba Coi græca, ubi vel Cælium illustrare, vel vitia emendare poterunt, ad marginem ponemus.

quaſſatio fiat locorum, ſcilicet qui in dolore ſunt. Probat etiam *ſpongiam* mollem, magnam, ex ferventi aqua expreſſam, atque pannis involutam, tunc apponendam. Circuntectus, inquit, enim atque incluſus vapor plurimo tempore perſeverat. Admovenda etiam, tanquam *odoramentum*, ori, vel naribus ægrotantis, ut ſpiramento adductus *vapor* ſuo ingreſſu *laxamentum* partibus miniſtret. Utendum inquit etiam *hordeo* vel *orobo* in aceto [b] miti, macerato, & calefacto,
114 & celeriter [c] ſacello incluſo, tunc appoſito: ſive [d] *cantabro* eodem [e] genere fervefacto: vel aridæ atque [f] *ſiccæ vaporationes* adhibendæ, ut ſunt ex *ſale*, ſive *milio* frixo in ſacellis [g] laneis aptisſimè appoſitæ. Etenim lene atque conducibile eſt milium. Solvit nanque naturali quadam mollitudine illos dolores, qui jugulum in ipſis pasſionibus pulſant. Non aliter etiam illos qui ægros partes pulſaverint, ſolvit. At ſi dolor *vaporationibus* minimè fuerit mitigatus, vel [h] abſceſſus, non oportet plurimo tempore in hac perſeverare curatione. Etenim *pulmonem* vaporatio ſiccat, atque purulentum fieri cogit: ſed ſi doloris ſignificatio ad *jugulum* vel ad *brachium* tetenderit cum gravedine, ut etiam pectus vel *mamillam* tangere videatur, oportet in [i] brachio venam dividi, ſed in eo, ex quo multa fieri detractio posſit, donec [k] plurimum rubrior ſanguis excludatur, vel [l] ex rubro ac
115 limpido, lividus. Utraque inquit enim eveniunt. Sed ſi [m] ſub *pectore* fuerit dolor, & ad jugulum non tetenderit, *emolliendus* eſt *venter*, aut *helleboro* nigro, aut [2] *peplio*: [n] nigro, admixto *dauco*, vel *ſeſeli*, aut *cumi-*

b κεκρημένῳ
c ἐς μαρσίππια
d πίτυρα
e κατ' αὐτὸν τρόπον
f πυρίη ξηρὴ
g εἰριινέοισι
at non nimis diu.
h abſtentus, *id eſt* repreſſus
i τὴν ἐν αγκῶνι φλέβα, τὴν εἴσω
k ἐρυθρότερον πολλῷ
l ἀντὶ καθαρȣ̃ καὶ ἐρυθρȣ̃
m ὑπὸ τὰς φρένας
n *ſub.* helleboro

2 Non illo, quod Plinius N. H. lib. XX. cap. 20. habet, quodque eſt vera portulaca. Sed Eſulæ aut Tithymali ſpecie, quam deſcribit lib. XXVII. cap. 12.

cumino, ſive *aniſo*, vel aliud quodcunque [o] tranquillum admiſcendum putat, [3] id eſt portulacam, vel peplii ſuccum præſtare, quæ enim admiſcemus ſibi ſimiligena. Hæc ſunt quæ ſuprà diximus. Deducit autem melius ventrem *helleborum* nigrum, quàm peplion. *Peplios* autem hellebore nigro ventoſitatem melius tollit, per podicem provocatam. Hæc denique utraque dolorem ſolvunt: mitigant etiam alia [p] plurima. Hæc ſunt, inquit, deducentia ſive detrahentia per [q] *effuſionem*, [r] ſumma, quæ ipſe ſcivi atque poſui. Etiam in ſorbilibus dantur *deductoria*, quæ non valde ſunt inſuavia, aut amaritudinis cauſa, aut alia qualibet inſuavitate, ut copiæ, vel coloris. *Ptiſanam* igitur quando medicamen æger biberit, ſtatim oportet ſuperbibere, [4] nihil minus à congrua eſt ratione, vel quantum accipere conſueverit: dehinc paulatim inter ventris deductionem noverit ſorbenda: ſed quando humorum [ſ] declinaverit exitus, tunc minus ſorbeat ægrotans quàm conſuevit. Dehinc [5] adjectio perſeverare debet, donec dolor ceſſet, vel nihil contrarium occurrat. Hæc mihi (inquit) ratio eſt, & in uſu *ſucci ptiſanæ*. Etenim (dixit) [6] melius eſt ſtatim ſorbendi initium ſumere, non autem jam antecedentibus vaſorum evacuationibus

116 (margin, beside "loris. Ptiſanam igitur quando medicamen æger bi-")

o τῶν εὐωδέων

p ſub. cathartica

q alvi ſolutionem

r κράτιστα

ſ ceſſaverit

3 *Totus hic locus eſt corruptus, & ex Hippocr. ita legendus*; Peplio verò admiſcendum putat ſilphii ſuccum: atque hæc, ſi inter ſe miſceantur, quæ ſuprà diximus ſibi eſſe ſimiligena. *Similigena* ὁμιότροπα vertit, quæ pariter & eodem temporis ſpatio purgant, non autem hoc citius, illud tardius.

4 Aut Cælius Græca Hippocr. non intellexit, aut locus hic egregie eſt corruptus, & omni bono ſenſu caret: ita habet Cous; μηδὲ ἔλασσον ἀξίως λόγου, ἢ ὁκόσον εἴθισται· ἐπεὶ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ, μεσηγὺ τῆς καθάρσιος μὴ διδόναι ῥοφήν.

5 paulatim, & dando pauciorem quàm accipere conſuevit. Nam minus rationi congruum eſt inter ventris deductionem ſorbere. Ita Hippocrates habet: ἀναγέτω αἰεὶ ἐπὶ τὸ πλεῖον &c.

6 contrarium occurrit, (ait Gal.) ſi magna cruditas eſt, quæ phlegmonem facit: vel ſi ante judicationem copioſa ſorbitione ægrum indigere non putamus.

bus. Ergo eſt initium ſorbendi tertia, vel quarta, vel quinta, vel ſexta, vel ſeptima die, niſi intra id tempus fuerit ægritudo præjudicata. Hæc ſunt quæ in primis partibus libri ordinavit.

Alia methodus Hippocr.

117 Alias quoque paſſiones curans, in ultima ſcripturæ parte rurſum *peripneumoniam* atque *pleuritim* curans hæc ait: In *peripneumonico*, & *pleuritico* oportet inſpicere utrumne acuta *febricula*, atque dolores *alterius*, vel *utriuſque* ſint lateris. Et utrum aſcendente ſpiritu dolor admoneat, & *tusſicula* adſit, vel *ſputa* fuerint abundantia, [t] flava, vel livida ac tenuia, vel ſpumoſa, vel florida, aut alia qualibet qualitate à ſupradictis differentia, ſic agi oportet: ut ſi dolor pungens, penetrans ad [v] *jugulum*, vel [w] *cinctum*, vel brachia tetenderit, *venam* incidamus in quacunque parte facilior fuerit viſa. *Detractionis* autem *modus* conveniens ſecundum *corporis* habitudinem atque *temporis*, *ætatis*, vel [x] *regionis* conſi-

118 derationem accipitur. Plurimam enim detractionem [y] oſtendit celer atque acutus dolor, quæ *uſque ad animi defectionem erit facienda*. Tunc *clyſter* adhibendus. Si *inferior* thorace fuerit dolor, & plurimum ægroti diſtenderit *ventrem*, danda *purgatio*; ſed medio tempore purgationis, hoc eſt quo ventris officium nondum ceſſat, nihil (inquit) accipiendum; ſed poſt *perfectam effuſionem* mulſum ex aceto exhiberi jubet, quod *oxymeli* vocant. Item quartum diem [z] *medicamine* curans expectat, tribus aliis diebus adhibendum clyſterem probat, & ſi paſſio non fuerit rele-

119 vata, tunc inquit [a] purgatione rurſum utendum. [b] Præcavendum etiam monet, donec dies ſeptem [c] intacti febribus tranſigant ægrotantes. Tunc (inquit [d]) tuto [e] ſuccum dabimus tenuem, atque parvum. At ſi facilius

t πυῤῥὰ

v κληῖδα

w μαζὸν

x Hippocr. habet χροιὴν i. colorem ſanguinis

y exigit

z ſi purgantibus pleuritic. curat

a ὑποκάθαιρε

b φυλακὴ δὲ ἔςω, i. nil tutum credendum

c illæſi, inoffenſi

d ἢν ἀσφαλὴς φαίνεται ἐὼν

e ptiſanæ

cilius agere cœperit *ſputa*, atteſtante ſpiratione meliore, & ſine ullo *dolore*, atque, ut ſuprà dictum eſt, ceſſante *febricula*, paulatim craſſiore, ac plurimo, & bis in die utendum præcipit ſucco: ſin verò non facilè hæc fuerint relevata, [f] leni *potu*, atque ſorbili utemur *cibo*, hoc eſt ſucco parvo, & ſemel in die, tempore ſcilicet quo levius æger habuerit. Atque id intelligi *urinæ* inquit inſpectione. Tunc dandum *ſorbile* quidem, nec prius tamen quam urina, atque ſputa viſa fuerint [g] mitiora. Sed ſi [h] *medicatus* plurima excluſerit, neceſſariò [i] *parvum* atque *tenuem* dabimus cibum. Non enim poteſt præ *inanitate*, ſomno, vel plena affici [k] digeſtione, neque *paſſionis* atque *naturæ conflictus* ſuſtinere; quos *Græci* Criſes appellant. [7] Sed cum corporis defluxio tenuem fecerit ægrotantem, retentione ceſſante (qua naturali vigore corporis nutrimenta tardantur) ſuccorum nihil valebit retinere. Intelligimus autem *mitiora ſputa*, quando ſunt puri ſimilia. Item *urina* cùm fuerit rubrior [l] ervi ſimilitudine. Nihil etiam (inquit) prohibet & aliis doloribus lateris adhibere *tepores*, atque *cerotaria*, & *unctionem* crurum & [m] clunium [n] pingui atque calido oleo frequentare. *Præcordia* vero ſemine lini cataplaſmare uſque ad papillas.

f pauciore
g matura, πέπονα
h medicamento accepto purgatus
120
i ἔλασσον καὶ λεπτότερον
k cibi coctione
Signa coctionis in ſputis & urinis.
l ὀκοῖον ὄροβος
m lumborum
n pinguedine

His *Soranus* reſpondens ait: In *calefactionibus* acres eſſe ſales, ac neceſſariò tumorem provocare, febremque accendere. *Poſcam* etiam conſtringere, & ſtricturam paſſionis augere. Item *milium* frixum graveolens & nidoroſum, atque capiti grave, maximè acutè febricitantium eſſe perſpicimus. *Spongiis* etiam erat melius quenquam in dimisſione patientes par- 121

Sorani de methodo Hippocratica judicium

7 Verum ubi crudorum colliquatio facta fuerit, & quæ renituntur rejecta, nihil obſtabit. *Hipp.*

partes vaporare, atque *oleo* calido perfundere. Eſt præterea improprium, ac ſine ratione, tunc uti *phlebotomo*, quoties ad ſuperiora dolor tetenderit: prohibere autem quoties ad inferiora deſcenderit. Oportet ergo ſub hoc [o] argumento neque difficultate *tumorum* partibus inferioribus impeditos phlebotomare: neque etiam *podagricos*, ſi quidem inferiora tumere videantur, ſed neceſſariò quoties dolor ad ſuperiora tetenderit, phlebotomiam adhibendam videmus. Siquidem ſæpe pejorante ventris fluore, hoc adju-

o ſi vera eſt *Hippocr.* ſententia

122 torii genus prohibeatur. Neque etiam (ut ait) oportet *interiorem venam* dividi. Siquidem & exteriori & media diviſa, corpora releventur. Quippe quum econtrario interiorem prohibeant, propter magnitudinem, ne tumor augeatur. Item *ſanguinis* [p] mutatio [q] iners eſt detractionis moderationi, ſicuti de adjutoriis ſcribentes demonſtrabimus. Seſe denique idem *Hippocrates* impugnat in conſequentibus, dicens, uſque ad *animi defectum* faciendam detractionem, quod magis vehementer eſt nocens: ſiquidem ſit periculoſa defectio, & neque ſi ſit temporaliter, defectionis cauſa ſenſu carens ægrotans, dolore relevatus, videbitur (quum reſumptus fuerit) rurſum dolere, quum magis atque magis ejuſdem magnitudinis paſſiones de-

p ſub quoad colorem *q* non congruit.

123 bilia corpora vehementius afficiant. Item *purgativa* medicamina (quæ Græci καθαρτικὰ vocant) acrimoniæ cauſa, *ſtomachum* tumentem, atque ὑπεζωκότα membranam acuunt in tumorem: & in periculoſam *ventris* effuſionem provocantia, magnificam paſſionis ingerunt vehementiam. Nutrire etiam cibo poſt medicamen non oportebat. *Pugnat* enim *purgationi faciundæ illatum cibi nutrimentum*. Quippe quum medicamine corruptum, officii ſui careat viribus. Mit-

Noxa purgantium.

to

to etiam quòd ex initio acescere facilè *ptisanæ* succus perspiciatur, confectus quippe ex *ordei* succo, qui sit digestione difficilis. Dehinc ægrotantis corpus non valeat tantum sustinere nutrimentum, quantum sanitatis tempore solitum videbatur. Item *mulsum* ex aceto (quod oxymeli appellavit) sine [r] discretione accipimus. Est etiam *immodica* usque ad septimum diem cibi *abstinentia*, quam custodiendam ordinavit. Quippe cum nullus vehementiam passionis sustinere valeat, nisi nutrimento quamvis parvo toleratus: & neque in declinatione passionis aliquid [s] humanius [t] cibo largiatur, sed in iisdem sorbilibus perseverandum existimat succis. At cum fuerint *sputa* segniora, tunc ut existimat, erit primo æger nutriendus, [v] quomodo necessario [w] hæc declinante passione occurrunt [x] *intolerato*. In cæteris relinquendum temporibus absque nutrimento ægrotantem apertissime indicavit, quum semper [y] plurimum utilitatis *adjutorium cibi*, quàm cætera possunt adjutoria, largiatur. [z] Omne etiam corpus erit *unctione* [a] coæquandum, & non ejus particula. Quippe cum totum cibo nutriatur, ipsa quoque unctio non [b] exerta, anxietatem ingerit ægrotanti, quæ latentem difficultatem, atque accessione veniente corporis provocat incendium.

r num meracius, aut aquosius

124

s magis nutriens

t *sub.* pro

v quia

w sputa

x nullis cibis recreato

y plus

z Totum

a laxandum, molliendum

Quare universum corpus sit ungendum.

b toti corpori non adhibita

CAPUT XX. 125

Ad Dioclem.

Diocles etiam similiter *phlebotomat* ægrotantes, eadem discretione adhibita. *Purgat* etiam catharticis medicamentis. Quapropter eadem dignus accusatione judicatur. *Cibum* vero juvenibus *undecima* die dandum statuit, sed *æstatis* tempore elixum magis,

Dioclis methodus rejicitur.

& frigidum: *hyemis* vero, assum atque ferventem. Est enim summæ imperitiæ in ordinandis qualitatibus, non *passionum* genera sed tempora *hyemis* vel *æstatis* attendere: scilicet ut æstate tumore laborantes, frigido cibo nutriti [a] altiora percutiant.

a altius percutiantur.

CAPUT XXI.

126

Ad Praxagoram.

Praxagoras quomodo pleuriticos curaverit.

PRaxagoras signa docens futuræ *pleuritidis* præcavendum jubet, dando bibendum *piper* cum *mulso* ex *aceto*, vel *abrotanum*, aut *absinthium*: *phlebotomat* etiam non ultra quintum diem, sed eos qui non [a] per *frictionem* incurrerint, neque frigido tempore, & neque *senes*, neque si *debiles* corpore ante ægritudinem fuisse videantur: omnia inquit [b] corpore curanda, & *fame* magis utendum: dandum bibere *mulsum* ex aceto, aliquando etiam *hyssopo* admixto: item *succum* ptisanæ sorbilem: si *celerius*, quarta die: si *tardius*, sexta: atque ex illo tempore quotidie: item celerius senibus, atque in sanitate debilibus: dehinc usque ad septimum diem *ventrem* emolliendum jubet, & *unctionibus* utendum pavide persuadet, atque [c] *respirationem* inquit intuendam, utrum sit calida, & odoris tetri. Quibus autem *redundantia* est
127 humorum in venis, exceptis senibus, & in sanitate debilibus, *helleboro* nigro purgandos existimat. Item deponendos secunda vel tertia die ægrotantes in *aquam calidam* jubet, vel utribus eos calefacere, *fovendo* latera donec dolor excludatur. Hic verò etiam non futuram *pleuritim* ex his quæ ordinat, efficit. Omnia enim *constrictiva*, atque acria esse videntur, ut mulsum ex aceto, & piper, & absinthium, quæ necessa-

a ex suscepto post frictionem frigore pleuritici facti fuerint

b tempore.

c spiritum qui naribus oreque redditur

Methodus hæc ut noxia rejicitur.

ceſſario tumores accendunt; eo maxime tempore quo etiam aqua ſumpta in qualitatem devenit fellis, ob nimium in alto fervorem. Dehinc *phlebotomari* oportet etiam eos, qui ex *frigore* incurriſſe videntur, & eos qui [1] *ſenilibus* annis videntur affecti. Non enim neceſſario debiles eſſe probantur. Quapropter etiam illos qui in ſanitate corporis debilitate videbantur affecti. Exigit enim magnitudo paſſionis adjutorium. *Purgativa* vero medicamina quæ *cathartica* appellantur, [d] prærumpunt corpus, atque ſolicitam eidem paſſioni *ſolutionem* provocant. Item *fames* tantum noxia quantum refectio commoda. Non igitur ſexta die cibum judicamus dandum. Longa eſt hæc *jejunitas*: & neque ſemper quarta die: ſæpe etiam tertia die: caput autem implet. Fit autem hoc ex [e] *aromatibus*: dehinc calidæ aquæ fomentatio importuna eſt, & frigeſcere facit ægrotantes. 128

d vires frangunt

e quod bibendum datur ex aromatibus

1 dum prorſus decrepiti, ac viribus effœtis non ſint.

CAPUT XXII.

Ad Aſclepiadem. 129

Aſclepiadis methodus.

a dicens ante omnia

ASclepiades ſecundo volumine celerum, vel acutarum paſſionum, *pleuriticos phlebotomat*, [a] prædicens primo locis ubi conſiſtunt vel commorantur, utrum *regio* adjutorium phlebotomiæ permittat adhiberi: ſe enim vidiſſe teſtatur apud *Athenas* atque urbem *Romam* phlebotomia vexatos, vel pejus acceptos eſſe *pleuriticos*. In *Pario* verò atque *Helleſponto* reſumptos ac relevatos. Prohibet propterea *ſitim*, atque *clyſterem*, vel ante cibum bibere: & ſi (inquit) oportuerit, deducendi ventris cauſa, adhibendum

ſemel vel ſecundo clyſterem. Potum dat magis ac plurimum *mulſum*, aliquando etiam & *rutam*, & *hyſ-*
130 *ſopum* cum mulſo. Nocere inquit radicem herbæ, quam Græci [1] *phlomon* cocant, quapropter omnino dandam negat, vel certè ſemel dandam, ubi dolor coegerit. *Cibum* inquit dandum [b] præcauta *ſecunda* die, ſiquidem alternis [c] admoneantur diebus: & *quarta*, ſiquidem gravior ſit: verum *quinta* & *tertia* (inquit) die dabimus [d] ſuccum, & ut ſæpe ſufficiens, probat ſemel quotidie dandum. At ſi plus defecerint, nutriendos etiam poſt acceſſionem quintæ diei [2] permittimus: declinante paſſione *vinum* damus, & *varium* cibum. Huic *Soranus* occurrens ait, ſemper *phlebotomandos* pleuriticos, *ſtrictura* cogente, & apud *Romam* denique nos (inquit) utemur phleboto-
131 mo, nulla regionum diſcretione confuſi. Etenim quærendum utrum *Aſclepiades* proprietate *regionis* noceri ſuſpicatur eos qui fuerint in eadem phlebotomati *pleuritici*: an vero proprietate *paſſionis*? ex quibus ſi *primum* putat, hoc eſt, regionum proprietate, vexari omnes oportuit, non ſolum *pleuriticos*, verum etiam *ſynanchicos*, & qui fuerint phlebotomando curati, & *epilepticos* etiam, quos phlebotomandos imperat aptiſſime. At ſi *ſecundum*, hoc eſt proprietate paſſionis vexari putat, non apud *Romam* ſolum phlebotomatos pleuriticos, ſed in omni regione noceri debuit indicare. *Clyſterem* vero rectè prohibet propter *acrimoniam*, ſed non rectè ſemel vel
132 ſecundo adhiberi permittit. Multo enim melius eſt omnino

b vitata

c i. febris exacerbetur.

d ptiſanam

à Sorano exagitatur.

1 Cujus herbæ hæc ſit radix vix habeo quod dicam: an Verbaſci! quod *phlomos* à Botanicis dicitur; At nuſquam ejus radicem medicinalem eſſe audivi. an Salviæ cujuſdam! an vero Lychnydis Chalcedonicæ? utraque enim ſic etiam appellatur.

2 Loquitur Cœlius ex perſona Aſclepiadis.

omnino innoxium quicquam, quàm leviter nocens. Hinc etiam *phlomi* herbæ radicem, tanquam natura noxiam reprobans, non rectè semel adhiberi ait ubi dolor coegerit. Dehinc omni ex parte ratione caret, prohibere *clysteres* tanquam augentes incendia, & *rutam*, vel *hyssopum* adhiberi, quæ sunt vehementius ardentia ob suæ qualitatis acrimoniam. Item mala atque caduca intentione confirmat circa quartum diem *cibum* non dandum generaliter, ac necessario quintum diem [e] servandum. His enim qui *jugibus* af- *e* expectandum
ficiuntur *febribus*, quoties initium [f] ex die sumpse- *f* interdiu
rit, quarta die necessario dandus est cibus. Non a- 133
liter iis qui majore *hemitritæo* ægrotant, & [g] ex no- *g* noctu
cte sumserint initium. Ipse quoque *Asclepiades* in phreniticam passionem venturos graviter indicat affici quarta die: neque tutò ante dimissionem declinante accessione [h] dandus, ut existimat, [i] cibus est, *h* dandum *i* cibum esse
atque semel datum sufficere, nisi *pulsus* fuerit defectio. Non enim oportuit virium debilitate [k] captata *k* longo jejunio effecta
cibum dare, quum fuerit nostræ potestatis opportunè antè ægrum, quam deficiat, reficere. *Vinum* etiam & *varium* cibum declinante passione dandum recte consulit, sed non suo conveniens judicio. Etenim *phreniticis* atque *lethargis* ante declinationem [l] vinum dedit. *l* nempe mulsum cum ruta & hyssopo.

CAPUT XXIII. 134

Ad Themisonem.

AT *Themison* alias quidem *pleuriticos* recte curavit, peccavit autem quarta die *cataplasmando*, dehinc *cerotarium* apponendo: ex aliquo virtutis ferventis *ungendo*, atque *ruta:* sunt enim acria. Dehinc *cerotarii tempus declinante est passione.* *Errata Themisonis.*

CAPUT XXIV.

135

Ad Heraclidem.

Heraclidis methodus improbatur.

HEraclides Tarentinus ſanguinis extimens abundantiam, ſecunda die utitur *clyſtere*, bis, aut tertio, atque poſt paululum phlebotomat, conturbans corpora requie indigentia. Etenim quærendum quid magis eſſe [a] confirmet, utrumne *fluorem* ventris, aut *tumorem* & retentionem ſtercorum. Sed ſi *fluor* eſt, hunc duplicat, adbibendo *clyſteres:* at ſi *tumor* eſt, hunc eorum duplicat acrimonia. Credas etiam eandem injectione ſuſpenſam raptu quodam patientibus advenire partibus, & propterea vehementius nocere. Hic quoque etiam nulla eſt *phlebotomiæ* utilitas. Vexatæ etenim tribus clyſteribus vires, ſan-
136 guinis prohibent detractionem. Dehinc neque omnes, neque ſecunda neceſſario phlebotomandi ſunt die, ſicut ſupra docuimus. *Cataplaſmat* etiam aqua ſolutis [b] *pollinibus* (quod *Græci* ὠμὴν λύσιν appellant) admixto *fico*, vel *panace*, aut *chamæpity*, quorum [c] complexio ob qualitatis acrimoniam noxia judicatur. Probat poſt uſum cataplaſmatis, [1] *malagma* quod [2] *Apollophanis* appellamus, ſive *polyarchion*. Item ſua inventione [d] conſcriptum: quæ omnia ſunt acerrima, & propterea recuſanda. Dat præterea *mulſum* præbibendum in quo præcocta vel præinfuſa fuerit *ruta*. At ſi *ſputa* excludi cœperint, dat medicamen biben-
137 dum quod conficit ex *hyſſopo*, *iride*, & *melle*. Si (inquit) non fuerint congrue vel ſufficienter excluſa

[a] optet, velit

[b] ordei, tritici fœnigræci

[c] vel temperatura, & facultas: vel compoſitio & commixtio

[d] nimirum adhuc aliud

1 conſtat paribus portionibus ceræ, reſinæ liquidæ, amomi, cardamomi, junci odorati, fuliginis thuris: authore Celſo lib. 5. c. 18.

2 Appollophanes hic Eraſiſtrati fuit ſectator, & Antiochi Soteris Medicus.

ſa, addendas *abſinthii* drachmas ſex: ſed ſi nauſea occurrerit, *apium* vorare jubet ægrotantes, vel *olivam* ex aceto mandere. Hæc quoque ſunt acria, & ſtomacho [e] inhærentia. Ipſe denique tentatione expertus ex ſupra dictis everſionem fieri ſtomachi, ordinat ob nauſeam retinendam, [f] incongrua ſcilicet, quæ conſtringere poſſint. Ait enim, ſi non receſſerit *ſputorum* emiſſio, ſequenti die [g] injicienda atque excludenda, commoveat *iris*, eadem clyſter per ventrem detrahi provocet, noxia noxiis committens.
138 Siquidem etiam per *clyſterem* injecta, ex eadem ſint materia, ex qua ſunt ea, quæ bibenda ordinavit, quo fit ut commovens tumorem, magis faciat excludenda quæ putat retineri. Dat etiam *viſcellum* gallinaceum cum *mulſo* ex vino, vel ſucco ptiſanæ, quæ ſunt in corruptione facilia, atque inflantia, & ventrem in fluorem moventia. Dari præterea *vinum* jubet his qui fuerint viribus debiles, niſi caput (*inquit*) doluerint: non advertens quia temporis opportunitate permittente omnibus convenit dare: ut econtrario [h] reſiſtente; neque imbecillibus. Etenim ſi (ut exiſtimat) valentes viribus vexat, multo magis imbecillos. Neque recte ſentit ita dandum, niſi caput doluerint. 139 *Dolor* enim ſi prohibet *capitis*, non aliter etiam *lateribus* [i] prohibere perſpicitur, prius quàm paſſio declinaverit [k] importunum datum. Nanque omnia quæ patiuntur exagitat, nec ſolum caput. Dicit etiam declinante paſſione *gobiones* piſces dandos, accedente profectu etiam *carnem*, atque *panem*, non conjiciens, quia omnis acrimonia tuſſientibus, vel ſpirationis difficultate laborantibus, vel ſpuentibus ſanguinem inimica eſt, etiam declinante paſſione. Simile enim quiddam facit, quale contingere videmus

mus

[e] nimis diu immorantia

[f] alii incongruè

[g] *i.* tam medicamenti infuſi, quam ſputorum materiam

[h] *ſc.* temporis opportunitate

[i] officere

[k] importunè

mus in externis corporis partibus *vulneribus* constitutis, quæ cum sunt adhuc novitate tenera, cicatrices acrioribus [l] exustæ facile resolvuntur.

[l] refricatæ

140 # CAPUT XXV.

De peripneumonia.

COnsequens atque vicinum est *peripneumoniæ* dicere curationem, quæ non ut priores voluerunt, à parte corporis quæ patitur nomen sumpsit, sed ab ea quæ plus patitur. Si quidem neque sine febribus esse videatur. Perficiunt hanc passionem causæ quæ etiam *pleuriticam* faciunt, ut *venenum* sumptum, vel ex *opio* atque *hyoscyamo* confecta tussientibus medicamina, vel his similibus virtutibus: Item *catarrhus* vel coryza, vel, quod est rarissimum, [1] *synan-*
141 *chica* præcedens passio. Nam frequentius antecedente pleuritica, *peripneumonia* sequetur, quò fiet ut [2] perniciosior sit antecedente, siquidem vexatis prius viribus, atque adjutoriis ex parte incassum [a] prærogatis, in secundam veniant ægri passionem. Afficiuntur autem *juvenes* magis atque ætatis mediæ: at senes, vel pueri, atque mulieres difficile. Hanc igitur diffiniens passionem *Demetrius Herophilus* libro duodecimo de passionibus, *peripneumonia*, inquit, *est tumor in toto pulmonis corpore*, ex parte enim si fuerit *pleuritis* dicitur. Addere autem debuit cum febribus: siquidem sine his *peripneumonia* esse non possit.

Peripneumonia easdem habet causas quas Pleuritis.

[a] prius adhibitis

Juvenes magis infestat.

semper est cum febri.

1 Aph. 10. lib. 5.

2 Huic autoris judicio repugnat Hippocr. in Coacis. his verbis: Peripneumoniæ ex Pleuritide transmutatæ iis tutiores sunt quæ ab initio fiunt.

C A-

CAPUT XXVI.

Quæ eſt peripneumoniæ intelligentia. 142

DIffinire *Methodici* juxta *Sorani* judicium declinant. *Aſclepiadis* ſectatores ajunt eſſe *peripneumoniam parvi temporis ſolutionem cum tumore, atque febre*; ſolutionem (inquiunt) ob humorum emiſſionem: parvi temporis, ad diſcretionem *phthiſicæ* paſſionis, quæ eſt & ipſa ſolutionis vel effluentis humoris per tuſſiculam excluſio. *Peripneumonia* (inquiunt) ad diſcretionem aliarum paſſionum, parvi (ut ſupra diximus) temporis ſolutionem ingerentium, ut [1] *oculorum* vel *aurium*: adjecerunt etiam cum *tumore* atque *febre*. Si quidem *ſolutio*, hoc eſt, eruptio parvi temporis ad pulmonem, fiat [2] *peripneumonia* ad eas partes ſine febribus. Huic *Soranus* occurrens diffinitioni ait: Quum ſemper *ſtrictura* in his obtineat, non oportuiſſe paſſionem *rheumatiſmum* vel ſolutionem dici cum tumore, ſed forte *tumorem cum rheumatiſmo*. Etenim parva majoribus poſtponuntur. *Eſt* igitur ſecundum nos *peripneumonia ſtrictura vehemens, atque acuta pulmonis, cum ſputis, & ſiti, & febricula celeri, atque acuta.*

Methodici ægre definiebant.

Soranus Aſclep. definitionem invertit.

1 oculorum in ophthalmia, & delachrymationibus: aurium cum ex inflammatione ſordidæ & purulentæ fiunt.

2 quæ Peripneumonia non eſt, ſed ſine tumore ac febre.

CAPUT XXVII.

Quomodo intelligitur peripneumonia. 143

INtelligitur ex his quæ concurrunt. Etenim *peripneumonicos* ſequentur *febres* acutæ, *gravedo* thoracis

Symptomata Peripneumoniæ.

racis, & ſenſus laborantium quadam difficultate la-
a mammarum vel papillarum terum, atque medium [a] *papularum:* jacendi etiam facultas ſupinæ poſitionis, atque paulo erectior: frequens etiam *ſedendi* delectatio, atque ſupra latus jacendi difficultas, ita ut præfocabilis eſſe ſentiatur:
b languidus, flaccidus *vultus* rubor, tanquam florens: *oculorum* veluti [b] pinguis aſpectus, atque etiam ſplendor, ſcilicet in partibus albidis quæ præter *pupulam* videntur, & magis
144 cum alterna converſatione aſpiciunt ægrotantes. Sequitur eoſdem etiam *anhelitus* celeritas, *tuſſicula* ſan-
c quaſi fuliginoſa guinolenta, atque fellea, vel [c] fumoſa jactans ſputa, & in comparatione *pleuriticorum* fulviora, vel ſpumoſiora: *ſpiratio* difficilis: deſiderium frigidi atque
hauſtu plurimi *aëris* hauſtu rapiendi: frigidi etiam *potus* appetitio: *os* ſiccum: *lingua* aſpera, ac primo ſubalbida, dehinc rubra: *pulſus* vehemens & celer: *anxietas*, jactatio, *vigiliæ* juges, ingemens atque turbu-
Signa morbi ingraveſcentis. lentus ſomnus. Pejorante paſſione *thorax* etiam extantior fiet, accedente ſpirationis [d] perſecutione cum
145 quodam *ſibilatu* vehementi, atque aſpero. Sequitur
d crebritate & vehementia etiam *colli* ac *vultus inflatio:* & *oculorum* aut immobilitas, aut difficilis motus: *viſus* nubiloſus, vel nubilus: *mentis* alienatio: *articulorum* frigidus torpor, atteſtante livore: *lingua* craſſior, atque conductio-
e colli: frontis: temporum ne breviata: *ſudor* [e] ſuperiorum partium: *pulſus* latens aut formicabilis, quem *Græci* μυρμίζοντα vocant:
f ῥόγχον in ultimo, etiam pectoris reſonans *ſtridor*, quem
Signa morbi in melius vergentis. [f] rhogmon appellant. At ſi *ſalutaribus* proſperata ſignis paſſio cœperit in melius vergere, omnium ſu-
g imminutio *h* ceſſatio pradictorum fiet paulatim [g] deductio, aliquibus etiam ſemel amputata [h] deciſio. Quidam denique in
146 *pleuriticam* paſſionem redeuntes relevati vixerunt, accedente dolore, & plurima ſpirandi difficultate.

Ete-

Etenim prædicta quæ *peripneumoniam* designant, vel concurrentia complent, sunt hæc, febres acutæ, spirationis celeritas, ac difficultas, tussicula, atque sputorum varia emissio, gravatio sine ullo dolore, aut cum parvo, præfocationis sensus. Est autem passio generaliter acuta, atque *strictura* [i] suffecta, adjuncto levi humoris fluore, quem *rheumatismum* vocant. Quo fit ut magis stricturam vocemus, etiam si dolor non fuerit. Quippe cum inesse gravedinem atque [k] *pressuram* videamus, & asperitatem, & siccitatem, & accessionem, vel his similia signa.

i excitata, genita

k somnolentiam

CAPUT XXVIII.

Quis locus in peripneumonicis patitur. 147

PAti in peripneumonicis *Diocles* venas pulmonis inquit: *Erasistratus* vero, arterias. *Praxagoras* eas inquit partes pulmonis pati, quæ sunt spinæ conjunctæ: At enim omnem inquit pulmonem pati *Herophilus*. Si vero *febrem* (inquit) fuerint passi, [1] *pleuriticam* facit. *Asclepiades* vero, eas pulmonis partes pati, quæ [a] arteriæ sunt adhærentes, quas appellant *bronchia*. Item *Apollonius* Herophilus inquit, ipsius pulmonis venas atque arterias pati. *Soranus* autem cujus verissimas apprehensiones *latino* sermone describere laboramus, *totum* inquit *corpus* passione vexari, sed *pulmonem* vehementius, quod quidem [b] æstimatum, & non ad expressam fidem accipiendum judicavit. Est etiam *inutile* curationi, quippe quum nihil obstet locorum neglecta specialis apprehensio, ubi totum corpus laborare senserimus, & neque mutabilis 148

Variæ sententiæ circa locum affectum

a sc. asperæ

b opinione potius quam certa & indubitata cognitione.

Methodici locum effectum in morbis universa.

1 Pleuritin aliquando fieri putavit inflammatione in pulmone obortâ.

libus non curabant. tabilis sit adjutoriorum qualitas, pro patientibus locis, sed talis perseveret in genere, donec passio ipsa perseverat. Manifestum autem ex supradictis, quomodo possunt similia quæque *peripneumonicæ* passionis internosci accipimus. *Pleuritici* enim vehementi dolore lateris afficiuntur: *dyspnœici* verò quos anhelosos dicere poterimus, sive suspiriosos, sine febribus esse noscuntur, & non solum celeri atque acuta afficiuntur passione, sed aliquando etiam tarda, atque obtusa, quam *Græci* chroniam vocant. & cætera.

Quomodo à Pleuritide, asthma differat.

CAPUT. XXIX.

149

Quomodo curandi sunt peripneumonici.

a modicè

Quomodo sint curandi peripneumonici, juxta Auctorem

CONvenit *peripneumonicos* jacere in loco[a] medie *lucido* atque *calido*, & ita haberi vel componi, ut reclinato leviter thorace collocentur. Ad hoc enim positionis, sive schematis genus, ipsi quoque ægrotantes releventur: dehinc *abstinentia* adhibenda usque ad primam diatriton, si nulla obstiterit urgentior causa: servandi etiam à somno *vigiles* accessionis tempore, adhibita *articulorum* leni atque *calida* manuum defricatione. *Calefactionibus* etiam lenibus ex pannis utendum, ac tum quum statum sumpserit accessio, lanarum appositione *thoracem* secus, atque medio *scapularum*, sed quæ sint ex oleo calido ac dulci expressæ: declinante accessione *os* colluendum, ac deinde *potus* dandus aqua calida. Tunc *somnus* permittendus, adhibita etiam *phlebotomia*, permittentibus viribus, sed si intra diatriton in [b] passionem venerint ægrotantes, quod quidem est rarissimum, erit tum *phlebotomia* adhibenda. Si autem non

150

Tempus somni, & venæ secandæ.

[b] peripneumoniam esse constet.

non in ipsa diatrito, tunc *unctione* utendum: dehinc aqua *ora* fomentamus, & damus sorbilem cibum, atque tenuem ex alica. Etenim *ptisana* inflationem facit. Item *oryza* constringit. [c] *Simyla* quoque in initiis gravis est. Conficiendus itaque erit, ut suprà diximus, *sorbilis succus* melle, atque anetho & oleo. At si æger sorbilia quæque horruerit, vel recusaverit, *alicam* dabimus ex aqua calida, aut *ovum* sorbile. Tunc usque ad declinationem totius passionis *alternis* cibabimus diebus, si vires ægrotantis permiserint. Atque ita *thoracem* cataplasmamus, & inter 151
scapulam, quod *Græci* μετάφρενον appellant, leni scilicet *cataplasmate*, vel mulso mediocriter decocto, aut pane ex aqua calida, ex polline, atque fœnugræco, & aqua mulsa, vel fici aridi decoctione. Ejus quanquam sit [d] reflata succositas, tamen manet veluti mellosa dulcedo. Tunc *cucurbita* eisdem locis cum scarificatione adhibenda, sed *dimissionis* tempore. *Leves* autem, quas κούφας appellamus, etiam in *accessione* adhibere possumus, & frequentes, atque multis partibus. Tunc *vaporatio* spongiarum & cataplasmatum apta: etsi sese ad tempus gravari sentient ægrotantes, eorum appositionem ægre tolerantes, tamen ex his plurimum deinde commodi consequentur. Erunt adhibenda, angusto licet tempore 152
detracta, atque rursum apposita, quo etiam tussiculæ mitigetur inquietudo, & ea quæ egeruntur facilius [e] lapsa sine ullo tormento reddantur. Erit decoctum *mulsum* dandum, vel *fænugræci* decoctio cum melle: facit etiam [f] *nucleorum* contritio mulso admixta, vel *amylum* aqua contritum. Dabimus etiam *eclegmata* sorbilia ex *lini* semine, ac *fænugræci*, *nucleis*, & *melle* decocto, & ovorum vitellis confecta. Quumsta-

[c] σεμίδαλις, medulla farinæ triticeæ

Quis cibus dandus, & quando.

[d] efflata, *id est* siccando absumpta

Quando cucurbitæ adhibendæ.

Commoda & incommoda vaporationis sive fotus.

[e] tanquam fructus maturus

[f] τῶν κοκκάλων, s. nucum pinearum

Expectorantia.

ſtatum ſumpſerit paſſio, *geſtatione* levi utemur. Quum verò declinaverit, *vario* nutrimus cibo, ſervantes ac præcaventes multo tempore ex [g] *liquamine* & *oleo* cibos, ſiquidem tuſſiculam commovent: tunc *lavacrum* adhibemus, & ultimo *vinum* damus. Pectori autem atque à tergo circulatim *cerotaria* apponimus, ex oleo dulci confecta, vel cypsino, admixta iridis radice decocta vel *meliloto*, & ſecundum aliquos *ſampſucho*. Sed eſt hoc [h] acerrimum, quanquam ſit calidæ virtutis. Poſt cerotarium verò apponimus quod appellatur *diachylon*, vel *Mnaſei*. Aliqui etiam adhibuerunt illud quod [1] *Nileus* appellatur. Item *Apollophanis*, quæ non ſunt ita vehementia, & propterea permittenda. Horum ſanè compoſitiones de medicaminibus ſcribentes, interrogationum docuimus libris. Ex antiquis autem *Eraſiſtratus*, & *Herophilus* de iſta paſſione nihil dixerunt.

g Garo

153 *Externa quædam*

h aptiſſimum

154 *Hippocratis peripneumonicos curandi methodus.*

[2] *Hippocrates* verò libro regulari (quem diæteticum vocavit) *peripneumonicæ* inquit remedium aptandum ex [i] *cocco* atque *galbano*, atque *attico melle*, vel *abrotano*, ex *aceto* mulſo atque *pipere admixto*, & *helleboro* nigro. Summum (inquit) eſt etiam *panacem* in mulſo ex aceto confecto decoquere, & liquatum dare bibendum. Sed hæc ſomnia *Soranus* eſſe judicavit, & propterea reprobanda, adjiciens, quòd *mulſum* ex aceto factum conſtringat, & ſit inconveniens tumori. Item *Diocles* ait peripneumonicos qui annum ſextum natu exceſſerint, poſt injectionem [k] *ſucco* cibari oportere. Sed *fortiores* atque validos viribus, levius: *imbecilliores* verò, plenius. Omnes

i croco

à Sarano reprobatur.

Ut & Dioclis methodus.

k ptiſanæ. chylo

1 Malagma Nilei, & Apollophanis à Celſo deſcribitur lib. 5.

2 Hæc nec in tribus libris Hippocratis de diæta extant, nec in libro Polybii De diæta ſalubri. Quare librum eum Hippocratis Diæteticum periiſſe arbitror.

mnes tamen communiter parum refici jubet, qui ultra annum quartumdecimum fuerint hac passione ægrotantes, adhibens acerrimos *clysteres*, & propterea noxios: dehinc sine ratione ad dierum numerum cibum dandum putat. Item *libro* quem de passionibus atque caussis & curationibus scripsit *phlebotomandos* dicit, & adhibendum tempus tacuit. Dehinc *ventrem* commovendum existimat, exagitans atque [l] exsuccans interiora. Addit etiam *unguentum* naribus admovendum, succum *scamoniæ*, quam diagridium appellamus, & *helleborum* & opium [m] succo consparsum, obsidens odoramentis perniciosissimis caput, Usque ad quintum diem *mulsum* ex aceto solum dandum præcepit, excitans profectò *tumorem*, [n] constrictivæ virtutis causa, & immoderata *abstinentia* vires absumens. Utitur etiam cum his potionibus vexativis, *absinthio* infuso & *thymo* decoctis: & eisdem dans quoque transvorandum atque sorbendum [3] *passum* cum aceto & mulso confecto. Quæ omnia (ut ratio demonstrat) sunt acria, & propterea tumori contraria. Item *Praxagoras* eandem pleuriticorum atque peripneumonicorum tradidit curationem. *Asclepiades* verò, secundo libro celerum, vel acutarum passionum, *phlebotomiam* recusavit. Siquidem nullo *dolore* ægrotantes afficiantur, & propterea si fuerit adhibita ex initio, sanguis tenuis atque subtilis exire videatur. Sed errans plurimum (ut *Soranus* ait) neque enim moderatio detractionis sanguinis, mutatione demonstratur: *neque* etiam *solos dolentes phlebotomandos accipimus*, sicut idem *Soranus* libris quos de adjutoriis conscripsit, edocuit. Dehinc ipse *Asclepiades* ait, quosdam *peripneumonicos* dolere: oportuit igitur

155 · 156 · 157

l exsiccans

m ptisanæ

n quæ in aceto est.

Asclepiad. in Peripneumonia venam non secat. cur?

Erroris à Sorano arguitur.

3 De vino passo vid. Plin. H. N. lib. XIV. cap. 9.

o ſub. doloris *p* ſignis præſentibus, & ſtabilibus *q* rationaliter *Vetat omnia externa laxantia.* *r* purgantia

igitur etiam nunc, ſicut in *pleuriticis*, non ex *o* cauſa reprobare *phlebotomiam*, ſed à *p* commorantibus inquirere, utrum in omnibus *peripneumonicis* obeſſe *q* regionaliter videatur. Prohibet etiam *cataplaſmata*, & *vaporationes*, quorum eſt utiliſſimus uſus, ob relaxandam ſtricturam. Item reprobat *clyſteres*, atque omnia *r* *medicamina*, & quidem rectè, ſed
158 non ſuis conveniens placitis. In *phreniticis* enim clyſteres adhibuit. Item libris quos de vini datione ſcripſit, in febricitantibus, jugibus, inquit, utendum clyſteribus. Dat etiam cum aqua mulſa *hyſſopum*, vel *tragoriganum*, & ſunt hæc acria, atque medicoſa, quæ *Græci* φαρμακώδη appellant. Miteſcente inquit interea paſſione, *cataplaſmata* adhibenda, atque *cibis*,

ſ quibus nimirum febris exacerbatur

ſ aſperioribus diebus, nutriendos ægrotantes exiſtimat, quum nos oporteat ſæpe levioribus diebus cibos dare: tunc puriores ſiquidem dimiſſiones occurrunt. Item *Titus* hujus ſectator bis in die adhibendam inquit *defricationem*, quam quidem veluti quaſſantem in acutis paſſionibus reprobamus. *Themiſon* verò alia quædam de paſſione rectè compoſuit. Sed peccat jubendo eos ſecunda vel tertia die *geſtari*, quoniam nondum ſumpſerit paſſio *ſtatum*. Jubet etiam cum *ſcarificatione* adhiberi *cucurbitam* declinante acceſſione, quum ſit adjutorii genus [4] *deſtrictivum*, & propterea proprium dimiſſionis: dat etiam bibere *aquam frigidam*, vel frigidæ vicinam, & non eſt *t* conſequens ſorbilibus cibis, atque curationi laxativæ potus conſtrictivus. Si, inquit, incenſa atque longa fuerit acceſſio, ut ardore ac ſiccitate difficultatem faciat excludendi ea quæ tuſſicula emitti coguntur,

Themiſon partim rectè, partim peccanter peripneumonicos curat.

159

t conveniens

4 quod diſcutiat, & impactos humores digerat, & ut loqui ſolet autor, quòd ſtricturam ſolvat.

guntur, dabimus [5] *pityidas*, vel *nucleos*, aut *cucumeris* semen bibendum cum aqua, aut secundum modum collecta, & sunt hæc maxime [v] contraria. *Augmenti* etenim atque accessionis tempore, etiam aqua quæ nullius est qualitatis, noxia perspicitur. Utitur etiam *amygdalis amaris*, quæ ob amaritudinem tumores vehementius accendunt. Item *Heraclides Tarentinus* eandem judicavit curationem adhibendam, quæ pleuriticis est ordinata. Multi *Empirici* potionibus atque sorbilibus cibis usi sunt. Item *pityida*, & *ruta*, & *menta*, & *tragorigano*, & *abrotano*, & *pulegio*, atque *origano*: alii hæc singula, alii secum mixta adhibentes: sic denique *amylum* cum aqua præcoctum melli admiscent, ac tunc amygdalas amaras tritas addunt, & hæc sorbilia movent ramo hyssopi: dant etiam *irin*, & *gentianam* decoctam cum *pulegio*, & *anagallide* herba, & *eryngio*, & *marrubio*, & his similibus, quæ omnia ratione [w] circumscripta reprobanda sunt.

v noxia ratione temporis

160

Empirici taxantur.

w ponderata

5 Nucum pinearum genus, quartum Plinio dictum, quod ex Pinastris colligitur.

CAPUT XXX.

De Cardiacis. 161

Cardiacam passionem ajunt quidam duplici significatione nuncupari, *communi* & *propria*. Sed *communem* dicunt eam, quæ substantiam in [2] *stomacho* atque ore ventris habuerit, ubi etiam mordicatio sequitur supradictarum partium, ut *Hippocrates* primo & secundo libro *epidemion* commemorat, &

1 Cardiacam passionem dicit, quam nos Syncopen vocamus.
2 Hæc syncope stomachica est.

& *Erasistratus* libris quos de ventre scripsit: *propriam* autem dicunt eam, quæ cum [3] *sudore* fuerit, atque *pulsu* imbecillo, de qua nunc dicere suscepi-
162 mus. *Nomen* autem hæc sumpsit passio, ut quidam volunt, à parte corporis quæ patitur. Siquidem putant principaliter *cordis* esse ægritudinem. *Alii* vero aliter sentiunt. Siquidem vulgus quadam consuetudine, [a] propria atque dominantia magnis nominibus appellat, ut magnum mare, sacrum mare atque [b] *luem deificam* epilepticam passionem. Est igitur in nobis proprium, atque vigens, & dominium vitæ continens, cor: quapropter tanquam magna passio ab ea parte, quæ vim summæ potestatis habet, nomen sumpsit.

a κύρια

b nempe morbum Herculeum

3 hæc vera syncope est affectu proprio cordis excitata.

CAPUT XXXI.

163 *Quid est cardiaca passio, vel quomodo ejus agnitio tradenda.*

DIffinitiones enim *Soranus* dicere declinavit. Cognitio igitur sive intelligentia ejus passionis ab *Artemidoro* Sidensi *Erasistrati* sectatore tradita est hoc modo: *Cardiaca* (inquit) *passio est tumor secundum cor*. Item *Asclepiadis* sectatores ajunt tumorem secundum cor, *corpusculorum* coacervatione sive *obtrusione* effectum. *Soranus* vero (cujus hæc sunt) tumoris inquit signum nullum subesse quod in *cardiacis* videatur. Item *cor* pati, non valde plurimis probabile videtur: sed ait *cardiacam* passionem esse *solutionem celerem* atque acutam, qua disjici [a] corpora per omnes viarum particulas apprehendit. Fit au-
164 tem magis *æstatis* tempore, atque in *viris* potius quam in mulieribus, & calidis atque juvenibus corporibus,

Artemidori definitio, ut & Asclepiad. sectatorum.

a corpora illa prima & atoma, quæ nostri corporis elementa statuebat.

ribus, vel habitudine plenis & exercitis. Sed præcedentes causæ quibus hæc passio sufficitur, multæ atque variæ sunt: magis autem jugis indigestio, vel *vinolentia*, aut post cibum *lavacra*, aut post cœnam *vomitus*, aut *mæstitudo* vel timor, in quæ consentiens corpus solvitur in sudores. Emergit autem frequentius quinta vel sexta die, in *febribus* continuis, vel ardentibuss, atque [b] flammatis.

Quæ sint causæ antecedentes hujus morbi.

[b] inflammatis

CAPUT XXXII.

Quomodo intelligimus eos, qui in cardiacam venire possunt, aut etiam in ipsa constitutos. 165

INtelligimus eos qui in *cardiacam* passionem declives atque proni videntur, & eos qui sunt jam in eadem constituti, ex his *signis* quæ concurrrunt. Sequitur enim in passionem pronos, [1] *febris* acuta, atque celerrima & flammosa: *pulsus* celer, densus, humilis, & quasi humectus toto accessionis tempore, aliquando etiam usque ad dimissionem, ut etiamsi fervoris relevatio fuerit quadam [a] circunscriptione collecta, non tamen simili profectu pulsus quoque erigi videatur, quippe cum magis sui comparatione demersior esse noscatur: aliquando etiam ut *inordinatus* occurrit, sed non ita ut deficiens intelligatur, sed celeritate coactus, implicatis saltibus, ordinibus careat & modo. Sequitur etiam *fastidium*, 166 *sitis* immodica, *somnus* parvus, & facilis in suscitatione, hallucinatio, hebetudo, [b] jactatio. Item genuum gelidus stupor, atque cubitorum & tibiarum, crescente accessione, vel usque ad ejus finem. Hæc concurrunt aliquando non prævexatis viribus, sed ratione passionis effecta: aliquando vero prævexatis

Signa cardiacæ passionis futuræ:

[a] caloris febrilis diminutione

[b] ἄση inquieta corporis jactatio.

[1] talem febrem *syncopalem* vocant Arabes.

xatis ob nimiam *sanguinis detractionem*, vel *ventris* coacervatam effusionem, vel cujusque materiæ corporis immoderatam [2] *eliquationem*, ut pejorantibus febribus dissolutio fit. Addunt vel attendunt quidam

[c populariter & communiter] etiam aeris *æstus*, vel utrum [c] *temporaliter* [3] abundent solutiones, aut æger sit *lactea* corporis habitudine, vel si tenerum atque albidum, & diffusum ac pin-

[d pallidum] gue habuerit corpus, & [d] aquatum colorem; sitne

167 etiam hac passione tentari consuetus. Sed hæc (ut *Soranus* ait) sunt incerta & instabilia. At vero si jam

Præsentis. fuerit *præsens*, sequitur ægros articulorum frigidus *torpor*, aliquando etiam omnium crurum, vel manuum, aut totius corporis: *pulsus* densus, celer, parvus, imbecillis, inanis, & quasi fluens: increscente passione etiam demersus, obscurus, tremulus, &

[e deficiens] formicabilis, & inordinatus ac [e] deferens: atteſtante hallucinatione, *animi desponsione*, cum *vigiliis* jugibus, & quibusdam repentino atque coacervato per totum corpus *sudore*. Quibusdam verò primum cervice tenus, & vultum, parvus, tenuis, aquatus, dehinc per totum, ut supra diximus, corpus plurimus,

[f glutinosus] ac tunc crassus, & [f] tractuosus, atque viscosus, vel

[g morbi progressum.] male redolens, tanquam lotura carnis; *respiratio* parva atque anhela, & insustentabilis, & per [g] profe-

168 ctum rara *loquutio*, ac tremula. *Ora* pallida, *oculi* concavi, *thoracis* gravedo debilitatis causa, *animi defectus* imminentibus accessionibus. Aliquando etiam [4] translatis *lingua* humecta: aliquibus vero ob *complexionem* tumoris parvi in visceribus constituti, arida atque sicca, atteſtante desiderio frigidi potus. De-

2 aut manifestam: aut occultam sensui.

3 an multi velut populari morbo virium dissolutione vexentur.

4 Forsan Cælius hoc *translatis*, reddidit græcum *παράφορος*: scatet enim græcismis.

Deficiente [h] ergo, *visus* obscuritas, *articulorum* livor, *unguium* uncatio, quam γρύπωσιν vocant, & plurimis *mentis* integer sensus, quibusdam vero falsitas intellectus, *cordis* saltus crebrior. Dehinc vehementius deficiente, corporis *superficies* rugosa, & ea quæ pereuntibus frequenter occurrunt, ut *solutio ventris.*

h ægro

Perniciosum etiam signum est involuntaria *lachry-* 169 *matio*, hoc est sine ulla ratione: vel oculorum ex aliqua parte saniosa atque purulenta [i] similitudo, vel ex oculi circulo, quæ nigro colore apparet, nata [5] *albida macula* quæ in unguis similitudinem, vel nascentis, vel crescentis lunæ cornibus respondens paulatim sumit augmentum. Hanc *Græci* ὄνυχα vocaverunt: item coacervata integri atque non masticati cibi *transvoratio*, cum quodam sonitu, perniciem denuntiat, & magis si immutata atque indigesta post sumptionem fuerint immorata plurimo tempore, & tanquam in utriculo, moto ventre, sonitum reddant, quem *Græci* βόμβον vocaverunt. Est enim si- 170 gnum *mortuorum* corporum, ut tanquam inanimato atque insensibili tegmine cibus depositus videatur. *Pejus* etiam omnibus cibi sumptionibus privari, [k] fastidio, atque omnino accipienda recusare, vel etiam *vinum* non appetere, aut post acceptum cibum *gravari* potius, vel febrire: Tunc rursum in [l] *solutionem* recurrere: ut leviter resumptum, celeriter [m] restringi, vel accepta rejicere, & *ventrem* fluere, aut *labiorum* pati tremorem: mordere etiam in accipiendo cibo, vel potu, cochlearia, vel poculorum labra. Etenim deficientis spiritus est signum tanquam [n] lassantis, nec valentis oris partes attollere, sed morsi-

Signa prognostica.

i lippitudo

k ob fastidium

l virium exsolutionem: animi defectum ac deliquium.

m i. ut supra dixit, *solutione tentari*

n lassati

5 Gallice vulgus vocat *la taye*, quasi telam. Ea sæpe videtur in moribundis.

171 bus involuntariis succumbere. Est etiam gravius o *diaphoreticum* delirare. Siquidem neque *vini* datione, neque *varietate* ciborum ad sublevandas constantius vires uti possumus. Item gravius est post dationem ac resumptionem rursum in febres recurrere. Tunc cum quadam *mæstitudine* accidit latenter p disjici per sudorem, atque marcere. Etenim solubile ac q dimissum fit ægrotantibus corpusculi robur: atque visus obtusus: lingua aspera, & arida: præcordiorum etiam raptus ad superiora: & post cibum gravatio. Sic etiam ægrotantes multis diebus marcore quodam de-

o cardiacum

p *sub.* vires

q enervatum

172 mersi moriuntur. Neque enim parvo atque *simplici cibo* sufficienter resici possunt: neque *multo* ac *solido* r valentius tolerata occurrere digestione. In *quibusdam* etiam sine sudore vires solvuntur, & naturalis vigor, *disjectione occulta*, quam *Græci* ἄδηλον διαφόρησιν vocant, extinguitur: quum omnis corporis habitudo laxior, atque dimissa, & s friabilis fuerit facta. At si in *salutaria signa* venire cœperint ægrotantes, *pulsus* resurgit, corporis *frigus* frangitur, & *difficultas respirationis* minuitur, accedente animi quadam *securitate*, & post sumptionem cibi, virium profectu: *somnus* quoque altior, tanquam post laborem dormientium.

Cardiaci sine sudore manifesto.

r i. ob læsam nimis digestionem

s fluxibilis

Signa salutaria.

CAPUT XXXIII.

173 *Utrumne febricitent cardiaci.*

QUæritur etiam utrum *cardiaci* febricitent: & plurimi quidem ante *Asclepiadem* febricitare *cardiacos* negaverunt. Alii vero contraria dixerunt, ut *Apollophanes* Erasistrati sectator. Item *Asclepiades* plurimos inquit non febricitare. Libris enim quos ad

Utrum febricitent cardiaci, nec ne, variæ sententiæ veterum Medicorum

ad *Erasistratum* fecit, & appellavit contradictorios, dico, inquit, *cardiacos* non febricitare: sed secundo libro [a] ὀξέων non, inquit, febricitare frequenter *cardiacos*. Item *Themison* & [1] *Thessalus*, *Demetrius* Aponieus quosdam febricitare ajunt: quosdam negaverunt. *Demetrius* vero Aponieus incipiente inquit passione atque cresente omnes febricitare. Post vero cum vehementescere cœperit febris, passio recedere fertur. Igitur qui nullum ajunt febricitare *cardiacum*, dicunt quòd *febricitantibus* plurimus necessario *fervor* adsit: & *gravedo* cum difficili motu corporis: & *ariditas*: vel tanquam [b] *vulnerationis* singularum viarum sensus, & rubor, atque extentio *præcordiorum*, nihil inquiunt horum in *cardiacis* incurrere: quapropter neque febricitare probant. Dehinc secundum *Asclepiadem febricula* est, *fervor* plurimus in omnibus, sive plurimis *corporis partibus*, commutatione *pulsus* in vehementem, ob *obtrusionem* facta. At in *cardiacis* neque major est pulsus, sed magis humilis, neque vehemens, sed magis imbecillus: neque fervor plurimus, sed magis in altis parvus corporis partibus: in mediis omnino levissimus. Utendum igitur *clysteribus* in his qui sine febribus fuerint jubet constantissime. Quidam vero [c] *conclusioni viarum* causam febrium ascribentes, ajunt disjectionem sive *diaphoresin* diraratis partibus fieri totius corporis: in his vero [d] *febrem* densatis quarum ex *affricatione* quadam nasci ac proficisci fervorem. *Appollophanes* omnes inquit *cardiacos* febricitare secundum *Erasistratum*, siquidem cardiaca passio

a ὀξέων νόσων

174 *Rationes eorum qui febricitare cardiacos negabant*

b doloris lancinantis

Quid sit febris juxta Asclepiad.

175

c obstructioni pororum

d i. febrem vero iis densatis nempe ex affricatione corporum nasci.

1 Methodicus hic fuit sub Nerone, ut videre est ex Plinii H. N. lib. XXIX. Cap. 1. Eadem ætas, inquit, Neronis principatu ad Thessalum transilivit, delentem cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi Medicos perorantem & se ipsum ἰατρονίκην appellavit.

Rationes eorum qui contrarium statuunt. sio ex *cordis tumore* fieri videatur, febricula autem magni tumoris fit ex causa. Item aliqui *novelli scriptores* ajunt non siguum esse periculosæ passionis, sine *febribus* ægrotare, atque malignas passiones accedentibus fieri febribus, tunc *diaphoresin* venire, vel cessantibus [2] *sudoribus* perseverare *febrium* reliquias.

176 Sed hæc utraque *Soranus* excludit, nam primo dicto respondens ait aliud esse *signum*, aliud *accidens*. *Signum & accidens quomodo differant.* Nam *signum*, neque recedit, & semper significato conjunctum est. *Accidens* autem, quod *Græci* symptoma vocant, nunc advenit, nunc recedit, ex [e] quibus esse intelligimus singula quæ febricitantium accidentia dixerunt, ut corporis difficilem motum, gravedinem, tensionem præcordiorum. Etenim aliqui *febricitantes* nulla ex ipsis patiuntur, si febricula secundum *solutionem* fuerit facta: sed *fervor mordicans*, atque febrem designans, tanquam ex [3] alto, quibusdam *cardiacis* inest. *Asclepiades* ait secundo libro acutarum vel *celerum passionum* non semper, sed

177 frequenter ex *febricula* fieri hanc passionem. At si *cardiacos* sine febribus esse voluerit, quoniam non adsunt secundum ipsum febrium signa, respondere poterimus, eum peccare non videndo vera febrium signa. Nam manifeste atque prompte in initiis accessionis articuli frigidi reperiuntur, & pulsus humilis & imbecillus. Quod secundo poterit objici, quo putant *densitatem viarum* esse febrium causam. Item aliqui ajunt [f] complexa ægritudine ægrotare *cardiacos*, qui cum febribus fuerint. Atque ita cum aliæ fuerint viæ *laxatæ*, aliæ *densatæ*, raritate *diaphoresis*

[e] quorum numero

[f] complicata

2 etiam si diaphoreticus sudor cessaverit, repressusque ac sedatus sit, manere tamen febris reliquias, quod ostendit præcessisse febrem, quæ syncopen vel excitaverit, vel comitata sit.

3 tanquam delitescente intus ardore. Nam in cardiacis externæ partes algent.

ſis fiat, denſitate & corporum adfricatione *febricula*. Nos vero *Sorani* ſequentes judicium, & *ſolutione* abſoluta fieri febres [g] accipimus, hoc eſt raritate viarum, ut & ipſis eſt conſequens, ſicut libris de febribus docuit. Item *Eraſiſtrati* ſectatoribus reſpondebimus, *falſum* eſſe omnes febres ex *tumore* fieri: ſiquidem quædam fiant *ſolutione*. At ſi hoc parum etiam probaverint, *cardiacam* tamen nullo ex tumore fieri non negabunt. Nam quum ſint ægrotantes integro judicio mentis, & nullo ſenſu doloris, vel cæteris *ſtricturæ* ſignis afficiantur, cordis ineſſe tumorem erit falſiſſimum, atque omnes *cardiacos* febricitare. Sed neque periculoſas paſſiones ſigno febrium deſignari rectè dixerunt. Eſt enim *cholerica* gravis atque periculoſa paſſio, quæ nunquam cum febribus fit. Antecedere autem febres *cardiacam* paſſionem verum eſt, ſed aliquando ſudoribus ſolvi, ſicut etiam *tumor* ſolvitur in humorem purulentum converſus, collectione [h] ſuffecta. *Falſum* etiam eſſe perſpicimus, ceſſantibus ſudoribus manere febriculæ reliquias. Plerique enim ſine febribus reperiuntur. Dicimus igitur, (ſicut omnes noſtri *methodici*) *quoſdam* ſine febribus eſſe *cardiacos*, ut eos qui ſanguinis emiſſione ſolvuntur: *quoſdam* vero febricitare. Nanque inanibus & [4] celatis locis, vel ſupra quæ jacuerint antea: appoſita manu, tarda perſeveratione occurrit plurimus, & mordicans aſcendens *fervor* ex alto, febrium referens ſignum, atteſtante *anhelatione* ferventi, cum delectatione *frigidi* potus. Quibuſdam etiam *lingua* ſicca atque aſpera invenitur.

[Margin: g ſtatuimus]

[Margin: 178 — *Non omnes febres ex tumore ſeu ſtrictura oriuntur.*]

[Margin: *Falſum eſt ſolos cum febre morbos eſſe periculoſos.*]

[Margin: 179 — h inducta, & conſecuta]

[Margin: *Cardiaci alii febricitant, alii non.*]

4 ilibus, & partibus externis quæ ante viſcera ſitæ ſunt.

CAPUT XXXIV.

180 *Quis in cardiacis locus principaliter patitur.*

Variæ veterum Medicor. sententiæ.
a Pericardion
b corde & pulmonibus
c alii

PRæpati in cardiacis *Erasistratus*, & *Asclepiades cor* dixerunt: Alii [a] *membranam* quæ cor circumtegit: alii *diaphragma*, hoc est membranam, quæ à [b] visceribus discernit intestina: Alii *pulmonem*, [c] atque *jecur*, Sed hi qui *cor* pati dixerunt, ajunt primo ipsius se nominis testimonio juvari: siquidem ideo *cardiaca* dicatur passio, quòd ex cordis veniat causa. Nam καρδίαν *Græci* cor vocaverunt. *Secundo*, quòd eidem cordi, in ipsa passione constitutis, saltus inesse videatur, atque in sinistra parte, secundum papillam, thoracis gravedo. *Tertio* ipsius passionis magnitudo, quæ fieri non posset, nisi aliqua corporis parte principali atque [d] propria [e] patiente. Est autem *cor* præstans atque [f] salutaris corpori particula, præministrans omnibus sanguinem membris, atque spiritum.

d præcipua
e propriè. i. per ἰδιοπάθειαν.
f ad vitam summe necessaria

181 Sed his quidam occurrentes *primæ* propositioni responderunt, quòd passio à magnitudine nomen sumpserit. Secundæ [g] quomodo similis [1] *arteriarum* cordis est motus: quòd gravedo etiam quibusdam *cardiacis* occurrit in toto thorace, & non solum in sinistra parte, quæ si fuerit, poterit [h] *hypezocote* membrana patiente fuisse [i] suffecta, vel cujusquam alterius vicinantis corporis, si locis asscribendæ sunt causæ. *Tertio* dictæ respondentes ajunt, multas fieri periculosas passiones, quæ non patientis cordis habeant causas. Non enim ubi magna fuerit passio, necessario [k] propriam corporis partem pati accipimus. Quippe

g quòd
h pleura
i invecta, genita
k præcipuam & principem

1 nempe motum qui sinistra thoracis parte sentitur, esse arteriarum, non cordis: cùm similes inter se ambo sint.

pe cum omnes [2] partes propriæ ſint corpori. *Alii* vero propterea magis falſum dicunt eſſe, *cor* iſta paſſione vexari. Siquidem eorum teſtimonio qui hoc 182
aſſeverant, ſi [l] propria pars atque principalis ſaluti, & propterea mox * pati cœperit, morte præveniat ſenſum: *vulnerata* denique cum fuerit, ſtatim atque ſine ulla mora, mors vulneris antecedit [m] effectum. At ſi multo parviſſime fuerit læſa, nihilominus mortem neceſſario perficit, & non ſimiliter cæteris partibus, aut emoritur, aut dureſcit, aut in paralyſim ſolvitur. Sed his rurſum primi reſpondentes ajunt, quòd vulneratum *cor* celerius interficiat, quoniam multis ante præciſis partibus vulnus [n] poſſit accipere, & [o] pompoſa, atque coacervata ſanguinis fiat effuſio, nec tamen *diaphoreſis*. Quòd autem neque emoritur, neque edureſcit, neque paralyſi afficitur, argumentum eſt quidem non omnino cor pati negans, ſed leviter pati. Si enim cæteris ſimiliter partibus corporis eſt natura confectum, iiſdem neceſſario ſimiles ſuſtinet cauſas. Nos vero cum ex *Sorani* judicio 183
totum videmus corpus in ſolutionem laxari, totum neceſſario pati accipimus: *neque valde nobis de præpatienti loco* [3] *certandum eſt*, ne in occulta quæſtione verſemur. Non enim aut [p] *ſignificatio*, aut *curatio* ſecundum hæc differenter accipitur, quum oporteat omnibus corporis partibus adjutoria [q] prolatari. Aliqui denique alios ex *corde*, alios ex *membrana* quæ cor circumtegit, ajunt *diaphoreſi* vexari: & proterea eos qui ex membrana cordis [r] ſolvuntur

[l] magni momenti
* ſtatim ac
[m] dolorem inflammationem
[n] forte accipiat
[o] copioſa
Auctoris ex Sorano de Cardiaca judicium.
[p] morbi cognoſcendi & ab aliis diſcernendi ratio
[q] præcogitari
[r] animo linquuntur

2 Si quidem omnes partes nobiles ac principes eſſe dicunt, falſum id eſt: at ſi omnes partes integritati corporis conſtituendæ proprias & neceſſarias eſſe ajunt, verum id, ſed τῇ ὁμωνυμίᾳ & ambiguitate vocis fallit.

3 Methodici, ut ubique in noſtro patet, parum erant de loco affecto ſolliciti, exceptis ſanguinis &c. excretionibus, in quibus in partem afflictam anxie inquirebant.

tur, adjuncto dolore laborare, qui punctionibus crebris ægrum afficiat: eos vero qui ex *corde*, [f] gravedinem ſolam ſuſtinere. Sed his quoque reſpondemus, quòd ſigna ſibi fingunt, vera exiſtimantes, cum oporteat, ſicuti ſupra diximus, patientibus quibuſque vicinis atque contiguis [t] cordi aliquando *ſtimulantem* dolorem, aliquando *gravedinem* conſequi.

f opprimentis gravitatis ſenſum

t ſub. partibus

CAPUT XXXV.

184 *Quomodo diſcernimus cardiacos ab his qui ſtomacho patiente ſudaverint.*

QUoniam pleriſque [a] *ſtomachicis* adeſt in acceſſione ſudor, atque articulorum frigus, cum parvo pulſu, & animi defectu & pallore, quæ omnia ſunt communia cum *cardiacis*, horum quoque diſcretionem faciendam exiſtimo. *Aſclepiades* igitur hæc diſcernens ait, *cardiacos*, atque eos qui *ſtomachi* [b] *ſupinitate* [c] decoquuntur, ita internoſci, quòd in cardiacis omnis *pulſus* ſit parviſſimus, atque imbecillus, *cordis* verò *ſaltus* major, & vehemens, cum gravedine thoracis, atque ſpiratione præfocabili: in his verò qui *ſtomacho* patiente deficiunt, atque coacervant, validus in cæteris arteriis pulſus, cordis vero ſaltus imbecillus invenitur, [d] exceptis cæteris accidentibus, quæ ſymptomata *Græci* vocaverunt. Nos vero magnitudinem [e] *pulſus* in corde fieri *cardiacis*
185 non [1] invenimus. Quippe quum *cor* ipſum pati ſit exiſtimabile potius quam verum: gravantur tamen quidam thorace, atque præfocabili ſpiramento reſpirant: quidam *ſtomacho* patiente defectione virium ſola fuerunt

a cardialgia laborantibus

Aſclep. ſententia.

b imbecillitate, languore, exolutione

c dejiciuntur

d omiſſis

e ſaltus

1 Percipiuntur tamen ſæpius in hypochondriis inſignes palpitationes, nec cordi nec arteriis tribuendæ: ſed ſunt motus convulſivi.

runt vexati: atque rursum, *cardiaci* quidam nulla spiramenti præfocatione jactantur. Dicendum itaque *stomacho* nunc tumente, nunc [f] deficiente in tumore *fervorem* atque *dolorem* fieri sub his partibus pectoris quæ costis teguntur, vel ex adverso inter [g] palas: aliquando etiam post cibum [2] *pressuram*. At verò si defectione fuerit *stomachus* affectus, *fluor* sequitur salivarum, & humecta *aquositas*, & *nausea*, vel vomitus liquidorum, atque cibi, *frigus* etiam articulorum. Initio enim nunc *fervore*, nunc *frigore* afficiuntur. 186
In *cardiacis* verò neque *dolor*, neque post cibum *gravedo*, neque *vomitus* esse perspicitur, & *torpor* frigidus idem atque æqualis perseverat. Dehinc *sudor* aliquando *cardiacis* crassus excluditur, & male redolens, ut saniem vel cruorem simulet: his vero qui *stomacho* patiuntur, tenuis omnino atque aquatus sudor invenitur. Item animi defectio ex stomacho incipiente magis *accessione* fit, cardiacis verò, *recedente*. At si vero utræque passiones eodem *concurrerint* tempore, [h] obscuratur discretionis fides, sed nihil curatio impeditur. Si quidem iisdem adjutoriis curentur. Item in *cholericis*, & *tetanicis*, vel tumentibus *matrice*, aut præfocatis plurimus sequitur *sudor*, adjuncto frigido *torpore*, qui ita discernitur, quum singularum passionum fuerit consideratio perspecta. In [i] *alia* enim vomitum: in [k] *alia* colla inclinari: In [l] *alia* matricem tumere: in [m] *alia* tumorem vehementem esse necesse est. At si nihil ex antecedentibus causis, quæ passionem facere valent, fuerit repertum, sit tamen præsens atque provocata corporis [n] *solutio*, quæ *cardiacam* designet, certo inesse passionem dicimus: nec satis *necessarium*, unde illa so- 187

f flaccido & languido

g scapulas

Symptomata cardialgiæ: aquositas

in quibus a cardiaca passione differat.

h difficilior est

Utraque eodem modo curatur,

i cholerica

k tetano

l tumore uteri

m præfocatione

n virium exolutio

2 vel gravitatis sensum: vel ut aliquot antea locis, somnolentiam.

solutio venerit, invenire. *Non* enim *curatio pro differentia antecedentium causarum mutanda accipitur.* Vocatur autem secundum aliquos quædam passio etiam *Cardimona*, quam *Græci* καρδιωγμὸν vocaverunt. Hanc necessario sequitur *dolor* [o] oris ventris, quem plurimi idiotæ [p] *cordis* dolorem vocaverunt. Generaliter autem *cardiaca passio est solutionis*, *atque una acutarum & vehementium passionum*, sed aliquando huic miscentur quædam *stricturæ* accidentia, ut tensio, vel *tumor* partium [q] mediarum, quæ non speciali concursu, ac significatione sint *cardiacis* adscribenda.

Cardimona
[o] stomachi
[p] τὴν καρδιαλγίαν
Card. passio est ex solutione
[q] hypochondriorum, ilium, ventris

C A P U T XXXVI.

188 *Quomodo descernimus cardiacos ab his, qui prospero sudore liberantur, quem Græci Criticum vocant.*

QUoniam etiam *prosperi sudores*, quos Græci *Criticos* vocant, habent quiddam circa [a] visum similitudinis cum *cardiacis* ob ipsam [b] redundantiam, quippe in [c] *solutionem* vehementium vel continuarum febrium salutari motu venientes, utile duximus eorum ponere discretionem. Multi etenim imperiti *Medici* prosperos atque mediocres sudores constringentes, morbosa ægrotantibus reddiderunt corpora, [d] *diaphoreticos* adjuvantes, causa mortis extiterunt. Quare eorum differentiam necessariò ducimus ordinandam, quæ varia ratione colligitur. Nam primò ex *præteritis*, dehinc ex *genere* passionum, & *magnitudine*, & *temporibus*, & sudoris ipsius *ordine*,
189 & *quantitate*, & *qualitate* significatio firmatur. Ex *præteritis* inquam quum consideramus utrum signa fu-

[a] quod videatur & appareat simile esse
[b] copiam
[c] crisin
[d] pro cardiacis curantes
Quomodo differant Cardiacorum sudores à criticis.

futuri sudoris diaphoretici, an salutaris præcesserint. Ex *genere* passionum, quum qualitatem attendimus passionis. Si enim solutio inest, sudor etiam inutilis ac diaphoreticus esse monstratur: sin verò strictura inest, attendenda magnitudo. *Parva* enim *passio diaphoresim pati non potest.* Si autem magna fuerit, attendendum *tempus*. In *statu* enim totius passionis, atque [e] temporalis accessionis, vel limpida dimissione, *criticus* magis sudor ostenditur, in initio autem vel augmento, *perniciosus*. Ex *ordine* inquam sudoris ipsius. Æqualis enim bonus, inæqualis malus sudor judicatur. Ex *quantitate* signum accipimus moderationem considerantes. Modicus enim sudor bonus, immodicus malus accipitur. Sed denique sudantes, excessa [f] moderatione, diaphoresin incurrerunt. Ex *qualitate* autem significationem accipimus, 190
quum tactus judicium adhibemus. *Salutaris* enim sudor calidus, tenuis, & non malè redolens probatur: *perniciosus* autem sudor, frigidus, & [g] succidus, & malè redolens, atque loturæ carnis similis invenitur. Dehinc ex præsentibus atque *concurrentibus* signis confirmanda significatio. Nam *diaphoreticis*, magis parvus atque creber, & imbecillis, & inanis *pulsus* invenitur, *thorax* etiam gravatus cum respiratione frequenti, & jactatione, ac desponsione animi, *vocis* etiam tenuitate, attestante *pallore*. Rectè autem sudantibus, pulsus erectior, respiratio facilior, ac levior efficitur, & in [h] somno prona delectatio, & omnium adversorum minutio, cum animi atque corporis relevatione.

[e] particularis paroxysmi

[f] cùm sudor nimius & immodicus est.

[g] glutinosus, viscidus, & ut suprà dixit, tractuosus

[h] in somnum propensio jucunda

CAPUT XXXVII.

191 *Quomodo curandi sunt cardiaci.*

Passio cardiaca est morbus curabilis.

Qualis ad mentem Methodicorum conveniat locus:

a constructa *b* tactui difficilia. i. minimè accessa, aut pervia

c resolvens, relaxans

Aer:

d quæ fenestris objiciuntur, vulgò *les chassis.* *e* incommoditas

DEhinc *cardiacorum* ordinemus curationem, (deridendi etenim sunt qui hoc passionis genus incurabile judicantes reliquerunt.) Multos enim omnes *Medici* juxta sententiam *Sorani* liberari videmus. Livore nanque commoti, argumentatione turpi, ajunt quidam, eos liberari, non qui sint, sed videantur esse cardiaci. Quapropter *Sorani* nos judicium servantes, jacere facimus *locis* refrigerantibus, atque umbrosis, & obscuris, ut sunt plerunque *hypogæa*, vel speluncosa, atque ad aquiloniam partem [a] conclusa, vel certè solis [b] tactu difficilia. Semper enim atque magis in ista passione *solem* præcavendum accipimus, & propterea vehementiæ ejus ingressum,
192 si qua ex parte venerit, prohibemus. Convenit etiam neque majora *loca* esse, [c] solubilis enim plurimus aer esse perspicitur: sed neque plus satis brevia: sunt enim præfocabilia, & quæ facilè fervorem ex ingressu hominum concipiant, quos naturalis spiratio aerem accipere, atque reddere anhelitus raptu necessario cogit. Denique si non fuerit naturaliter *frigidus* locus, hoc affectabimus, [d] specularia detrahentes, nisi sol obstiterit, aut aeris [e] inæqualitas. Adjungitur frigori inducto purgatior *aer* ingrediens locum, qui sua *novitate* ac miti accessu reficiat ægrotantem. *Flabellis* etiam latenter aerem frigerandum dicimus, *aqua frigida* aspergentes solum, & ea quæ influxione sui, quam *Græci* ἀπόῤῥοιαν vocant, spi-
193 rationem facilem ægrotantibus facere valent, circum projici jubemus, quæ tamen sine ullo *percussu* atque odore

odore gravi valeant *aerem* facere *conſtrictivum*, ut *vitis* folia, aut *myrti*, aut *quercus*, aut *pini* atque *lentiſci*, aut *mali punici*, vel *roſæ*, atque his ſimilium. Sic enim [f] corporis fluor aëris occurrentis afflatu denſatus prohibetur. Decocto denique ſupradictarum materiarum liquore, frigido tamen, terram perfundimus. *Cooperimenta* præterea atque ſtramenta tenera & tritiora probamus. Etenim [g] nova *vaporatione* ſui corpora reſolvunt. Generaliter autem ipſa lecti *concubatio* neque dura, ſiquidem vigilias faciat, neque plus ſatis mollis, ut eſt floccorum, vel levium plumarum, erit procuranda. Etenim receſſu facili cor- 194
pori [h] cedens utrinque orarum [i] circumlevat tegmina, quæ amplexu quodam corpus cingendo, vaporatione ſui reſolvant. Denique etiam quum fuerit [k] mollior, erit coarctanda [l] ſtraminum velamento, ne facili (ut ſuprà diximus) receſſu concava faciat ſtramina. *Lecti* etiam latitudo atque ſpatium tantum probatur, quantum ſufficiat ægro, alterna *converſatione* alterius loci frigus accipere, ac deſertum vapore carere, quo mutua vice ſemper veluti nova repetendo, frigida inveniat, ut ſine ulla lectorum mutatione, in eodem lecto mutatio fieri videatur. In 195
altera enim parte ægro conſtituto, alteram ſternere poterimus: quippe quum ſæpe tranſlati ægrotantes ex lecto ad lectum ſenſerint defectionem, atque *parvo motu aſperata paſſionis fuerit magnitudo*. Tunc [m] *amplexu* atque ligatione [n] paulo tenaci utemur articulorum, jubentes eos quieſcere, non ſolùm *corporis officio*, ſed ſi fieri poterit, etiam *cura animorum*, lecto mutato ad [o] grabata ægros transferendo. *Augetur* enim *ſolutio meatu quolibet*. Multum denique ſanguine fluentibus prodeſſe immobilitas valuit.

f ſpirituum diſſipatio, διαφόρησις
g utpote denſa & nimis mollia
Lectus:
h lectus juſto mollior
i attollit,
k lecti concubatio
l ſuperinjecto ſtragulo
m linteis ac vinculis, quibus articulos refrigeratos obvolvunt & adſtringunt.
n paulum adſtricta
o lectulos humiles, aut humi ſtrata cubilia.

196 In ſtatu autem *acceſſionis* fovendum dicimus caput
Fotus: *oleo* frigido, atque *Hiſpano* recenti adhibito, etiam
[p] i. flabelli æquali [p] *motu* aëris accommodato. *Denſantur* enim
corpora aëris motu percuſſa, atque plurimus ſudor,
non ſolùm [1] *cedentis* aëris, verumetiam *irruentis* tan-
[q] coercetur, retinetur. quam repercuſſu [q] abſtinetur. Utendum etiam *ſpon-
giis* teneris ex aqua frigida expresſis, quibus *ora* at-
que *colla* ægrotantis circumtegentes virium reſum-
ptionem faciamus, temporum intervallis innovantes.
[r] vultus Tunc totum etiam *pectus* atque [r] *oris* partes, eodem
modo percuramus, frigidam infundentes ſpongiis,
admiſcentes etiam *aceti* quiddam, ac jugitur mutan-
tes, ne perſeveratione tactus ex vapore tepeſcant,
197 & *amiſſo frigore non valeant facere denſitatem.* Ali-
quando etiam linteola tenuia tingentes ſimiliter, aut
ſucco *plantaginis*, aut *polygoni*, aut *portulacæ*, aut
[ſ] pſyllii herbæ [ſ] *pulicariæ*, vel *ſemperviventis*, aut *myrti*,
aut *rubi* comæ, aut *roſarum*, vel *mali punici* deco-
ctionibus, aut *hypociſtidis* herbæ, aut *acaciæ* reſo-
[t] aqua cum aceto lutæ ex [t] poſca, aut oleo Hiſpano, vel lentiſcino,
pectori atque ori ventris apponimus. At ſi ſudorum
Aſpergo: perſeveraverit fluor, probandam etiam *aſperginem*
quæ ſuo frigore ac propria virtute, vel obtruſione
conſtringat, judicamus: cujus generis frigerantia,
[v] emplaſtica, [w] pycnωtica atque [v] obtrudentia tactu, & [w] denſantia ſunt hæc,
terra *ſamia* & [2] *cimolia*: frigerantia verò, *roſa* arida,
[x] per cribrum miſſa contuſa atque [x] creta: etiam *alumen* ſciſſum, *plum-
bum* exuſtum, atque lotum, *gypſum*, *mala punica*,
[3] œnanthe, [4] *acantha* Ægyptia, quam nos Latine ſpi-
nam

1 cedit aer, cum removetur flabellum: irruit cùm admovetur; quoé alternatim fieri ſolet ab iis qui agitato flabello ventum faciunt.

2 cretæ genus, *vid.* Plin. N. H. lib. XXXV. cap. 17.

3 Vix dubito quin auctor hic *Filipendulam*, utpote quæ egregie adſtringit, innuat.

4 Alias *acacia*.

nam Ægyptiam dicere poterimus. Hæc ſingula commixta, atque corpori aſperſa per linteolum rarum, ſudantibus locis, vel omnibus locis prodeſſe probantur. Oportet autet hæc ſingula [5] diligenter conteri, atque ad ſummam *tenuitatem deduci*, ut patientibus irruentia, in iis ingreſſu quodam vehementem faciant *conſtrictionem*, & nulla corpus aſperitate afficiant, qua poſſit æger aliter inquietari. Hinc nanque commotus *Theſſalus* unus è principibus noſtris eorum uſum judicavit cohibendum. Etenim rectè quoque valentibus (inquit) parva cujuſquam aſperitas contagio vigilias facere ſolet, ſtramentiſque irruens, terga jacentium, vel alias corporis partes laceſſendo inquietat. Eſt autem poſſibile ex ſupradictis, & oleo Hiſpano, aut alio ſimilis virtutis, *unctionem* facere conſtrictivam, non irrationabiliter. Nanque plurimi *Medici* ad retinendos ſudores *mannam thuris* ovi alboribus conterentes, ita ut craſſitudinem mellis ſimilarent, tota corpora perunxerunt. y Retenta etenim, ut ita dixerim, his virtutibus corporis ſuperficie, neceſſariò ſolutio conſtringetur. Probamus etiam *cataplaſmata* ejuſdem virtutis, ſed alia ſimplicia, alia ex ſimplicibus compoſita, vel variata. Pro magnitudine etenim paſſionis extendi, atque minui virtutes medicaminum debent, ex quibus ſunt hæc: *Palmulæ nucales* quas [6] caryotas appellant, tritæ cum oleo Hiſpano, aut mirteo, aut lentiſcino, aut melino, aut z roſeo aſperſæ, admotæque, vel polenta, præterea & palmulæ, ſæpe vino infuſæ, aut aceto, aut poſca vehementius, profuerunt. Utemur etiam præ-

[Margin: 198 (beside "nam Ægyptiam"); 199 *Unctio:* (beside "quietat. Eſt autem" / "Hiſpano"); y occluſa; *Qualia cataplaſmata:*; 200 (beside "Palmulæ nucales"); z roſaceo]

5 ut ex iis lenia diaplaſmata fiant.
6 Caryotæ hæ nobiliſſimum ſunt palmularum genus, ſucco ſuo maxime commendabiles. Ex eo orientales gentes vinum parabant, capiti inimicum, unde ipſis nomen.

præinfusis [7] *Thebaicis* palmulis, & malis cydoniis elixis singularibus, vel admixto amylo diligenter contrito, atque creto. Cogente passione etiam *galla* tusa, atque creta admiscenda erit, vel *acacia*, vel *alumen* & *hypocistidis* succus, aut [8] *rhus* Syriacus cataplasmatibus. Utendum & aliis simillimæ virtutis, ut palmulis, & malis contritis singularibus, vel cum altero, vel vitis foliis, atque amylo, & rubi, quem *Græci* βάτον appellant, virgultis contusis, & contri-
201 tis, *myrto* etiam, & *polygono*, & *semperviva* herba, quam ἀείζωον vocant, & *plantagine*, & *rosa*, &
a Solani specie
[a] *uva lupina*, & *portulaca*, & *intybo*, cum polenta, vel palmulis, & pane. Horum singula apponenda sunt *pectori* ægrotantis, & *præcordiis*, ac frequentissime
b diu
mutanda, quò frigida perseverent, atque [b] extenta medeantur. Possunt etiam *rhois Syriaci* [9] sextarii quatuor infusi die atque nocte in aquæ sextariis viginti decoqui, donec quarta pars liquoris remaneat, atque ita colandus, ac rursum coquendus horis duabus donec coagulata omnia fiant, inductibiliáque &
c digitis non adhæreant
digitis convoluta nullam corpori [c] infectionem dimit-
202 tant, ut unam & eandem [d] qualitatem sufficiant. Si-
d cum supra dictis
e restituunt
militer enim imposita constringunt fluida, atque laxata corpora, & stomachi vigorem [e] repræsentant. At si *tumor* aliquis in *præcordiis* fuerit, non sine præcautione erit cataplasmatibus his localibus utendum: supra dictis denique erit *panis* admiscendus, quo nimietas constrictivæ virtutis temperetur. At si plurimus fuerit tumor, adhibendum simplicis [f] *pollinis* cataplasma, sive panis [g] infusi, quod *Græci* ὠμὴν λύσιν vo-

f purissimæ farinæ triticeæ, aut ordeaceæ
g in aqua

7 Harum palmularum crusta s. pars exterior maxime placet.

8 De hujus viribus & usu tam medicinali, quam pro parandis coriis vid. Plin. H. N. lib. XXIV. cap. 11.

9 Videtur hic Cælius de succo ex rhois foliis expresso loqui.

vocant, iisdem scilicet locis, sed [h] neque calidum, ne corpus provocet in sudorem. Nos denique juxta *Sorani* judicium præcordiis imponere hoc *cataplasmatis* genus solemus. *Palmulas* quas *Græci* patetos vocant, conterentes cum *melle* leviter præcocto, asperso *lini* semine, atque contrito, ita ut qualitatem faciat [i] inductibilem, & ut sæpe diximus, quæ attrectata manibus nihil de se inquinamenti dimittat: *Græci* denique ἀμόλυντον vocaverunt. Tunc linteolo illitum apponimus medicamen. Utimur etiam pane cum palmulis: atque secundum *pectus* vel thoracem, prioribus, & à *tergo* partibus aliqua ex supra dictis apponimus.

h minimè

203

i emplasticam

Potum dabimus frigidum, parvum, atque paulatim, ne liquoris multitudine corpus irrigatum laxetur, sed magis tactu frigidæ qualitatis densetur. Tempus autem *cibandi* si adjuncta febricula *diaphoresi* fuerit, erit ex fervore corporis accipiendum, sicut primo libro de febribus scribentes docuimus. At si sine febribus fuerit passio, ex *pulsu* signum accipere poterimus, cum leviter erectum senserimus, atque alia [k] concurrentia fuerint levigata. Etenim [10] nunquam ægros nutrire potest accessionis tempore quicquam datum: quippe cum magis opprimat, atque anxium faciat ægrotantem. Quapropter [l] affectandum artis industria, aliis ex rebus vires usque ad dimissionis tempus servare, & ita [m] cibo nutrire. Utimur nanque *odoramentis*. Hæc enim sensim quodam nutrimento reficiunt, ac resumunt, [n] latentem adjectionem corporis facientia, & cum quadam constrictione ac densitate. Denique neque simpliciter, aut *indiscretè* omnibus debemus bene olentibus uti odora-

204

Qualis potus & cibus, & quando.

k symptomata

205

l conandum

m *sub.* deinceps

n blande refocillantia

10 Hoc Galenus falsum esse monstrat præsertim in natura πικροχόλων, lib. methodi.

o caput tentant, spiritusque irritant.

ramentis, aut omnibus acrioribus. Alia etenim [o] percutiunt: alia diaphoresim provocant in fluorem. Sit igitur *polenta* infusa, atque *panis* assus aceto infusus,
206 vel mala *cydonia*, aut *myrta* & his similia. Hæ enim defectu extinctam corporis fortitudinem retinent, sicut ratio probat, atque *Democriti* [11] dilatæ mortis exemplum fama vulgatum. Utendum etiam *mulso* bene decocto ne ventrem fluidum faciat. Oportet nanque tribus sextariis, etiam tres uncias mellis admiscere, & ad tertiam decoquere partem, & exinde singulos dare cyathos bibendos. Sic enim corporis servabimus vires, usque ad cibi tempus. Aliquando etiam *pyra* concoquenda *duracina*, quæ [12] *crustumina* vocant, vel *cydonia* mala: cum nondum audemus quicquam de *vino* dando tentare his utemur, quæ le-
207 niora proculdubio probantur. Erit enim suave, atque stomachum reficiens, & constringens supra dictum *mulsum*, tunc cum cibandi tempus venerit, quod plurima cum cautione erit [13] apprehendendum. Siquidem plerisque ex initio accessionis febrium sudores concurrant, plerisque etiam in statu, aut declinatione. Cum itaque inhumectum atque siccum fuerit corpus, erit præcurandum *unctione* olei frigidi *lentiscini*, aut *Hispani:* ora etiam fovenda aqua frigida ex spongia, cum singularum partium [p] attrectatione. Tunc collutione oris ex aqua frigida *dentium limus* detergendus. Dandus cibus simplex, sed aliquantulum [q] coagulatus, ac frigidus, ne statim su-
208 dorem corpori moveat adjectus. Sit autem ejus materia *panis* ex aqua frigida diligenter *elutus* ut [r] sui careat

p blanda frictione

q solidus

r facilius digeratur & secedat

11 per triduum, panis calidi vapore & olfactu. *Vide* Laertium lib. 9.

12 Pyra hæc Plin. N. H. libr. XV. cap. 15. cunctis vocat gratissima.

13 observandum, & animadvertendum, ne sudore exeunte ægroti cibandi, declinationisque tempus adesse omnino putet.

careat difficultate, itemque *oryza*, & *alica* ex aqua frigida, vel suavitatis causa quiddam decocti mellis admixtum. *Pultes* etiam non oleatæ, ova ἁπαλά. At si vires minime fuerint reparatæ, febribus declinantibus, ut totius passionis minui magnitudinem demonstrent, *varius* est dandus *cibus*, ut cum prædictis demus aliquid *pomorum*, aut pyra duracina, & cætera quæ stringere valent, & vini similitudinem servant. Sed hæc nunc *cocta*, nunc *syncera* dare de- 209
bemus, mala etiam *cydonia* atque ea quæ *orbiculata* vocant, & *mespila*, & paleales *uvas*, vel pensiles, quæ jandudum fuerint siccatæ, & *damascena*, carnis etiam quiddam sed neque indigestibilis, neque difficilis, neque pinguis, neque [r] *bromosæ*, sed ejus quæ sit & digestione facilis, & corporis densabilis, ac nutribilis, & sufficiens levamento fortitudinis extinctæ, ut sunt pulli *columbarum*, vel *gallinæ* pastæ, assæ *perdices*, *attagenes*, quorum omnium pectora magis offerenda, & horum [f] interius, cocta ac tenuiter accurata ex oleo, aqua, anetho, & sale. Facile enim corrumpunt curiosæ, atque gravabiles conditurae. Item si friabilis fuerit caro assata, tanquam cornea efficitur. Quapropter si quisquam delectatione affectus accurari voluerit, erit primo coquenda, tunc assanda. Dandi etiam porcini *pedes*, *ora*, *auriculæ*, & *summitates* articulorum: dandum etiam *cerebrum* & *vulva*: dehinc *hædina* caro, vel [t] mollium *caprarum*, vel sylvestrium caprarum, aut *aprorum* [v] clunes, quas *Græci* ψόας cocant. Item ex mari *mul*- 210
los, *squillas*, [w] *bancos*, *acus*, *labraces*. At si fastidiosi fuerint ægrotantes, damus *spondylos*, & *conchylia*, *buccina*, *peloridas*. Si hæc omnia fastidio erunt, dabimus *ostrea*, & *echinos*. Item olerum *intuba*, *planta*-

r fœtentis, virosæ, putidæ, à voce Græca βρῶμος

f interiora, i. viscera

t tenellarum ac juvencularum

v lumbi potius

w banchos, ita apud Plin.

211 *taginem*, *aſparagos*. Si neque ita vires ſurrexerint tanquam continuationem ˣ humanioris indulgentiæ pro dedignatione paſſionis accipientes, ad *vini* dationem deſcendimus, quod ita ʸ ſummum generaliter probamus, ut *album*, atque non ᶻ confuſum, & *ſubauſterum* & medii temporis eligamus: qualia ſæpe ita vina probantur, quæ *Surrentina* dicuntur, vel *Falerna*, & *Trifolina*, vel *Albana*, quæ in Italia nata probantur: item Græca, *Chia*, & *Lesbia*. At ſi febres tenuerint corpus, leviora, atque tenuiora offerenda erunt vina, ut ſunt in Italia *Sabina*, & *Tyburtina*, & gentiliter *Surrentina* appellata, vel in A-

212 ſia[14] *Trifolina*. At ſi febres nihil obſtiterint, erit melius *Surrentinum*, vel *Trifolinum*, atque *Albanum*. Si vehementer corpus in ſolutionem disjici viderimus, & ex frigido * corpore vexari ſine ulla febricula, dabimus nutribiliora, ac firmiora vina, ut *Setinum*, & *Falernum*. Sunt enim hæc efficacia & quæ facilius omnia quæ de vino ſperamus, accelerent, ſufficientia fortificare, & totam relevare habitudinem corporis, omni etiam parti atque particulæ ſeſe inſertare, & per omneis tenueis vias celeri ᵃ potu percurrere; alia quoque nutrimenta ſecum trahere, & inducta corporibus inſinuare. Sed hæc cum primum dantur medio cibo ſunt offerenda cum alica, vel quo-

213 libet ſimili ſucco. Aquata etiam atque parva moderatione temperata, vel certe cum pane diſſoluto atque infuſo danda: dehinc paulo plus, ac mediocriter mixta cum aqua frigida, ac recenti, vel nivium liquore. ᵇ Conjiciendum etiam ut mediocriter cibum demus, ſed per intervalla frequentius, præſentientes

ˣ cibi juſto largioris
ʸ in ſumma &
ᶻ turbidum
* torpore
ᵃ motu
ᵇ probe tenendum

4 Vina hæc Plin. H. N. lib. XIV. cap. 7. inter vina tranſmarina videtur appellaſſe Tripolitica. Trifolina autem cap. præcedente inter generoſa Italiæ vina cum reliquis recenſet.

tes jam fuiſſe digeſta prædata. Quapropter melius erit paulatim atque frequenter offerre, quàm ſemel ægrum nutriendo gravare. Multi etenim largioribus cibis oppreſſi refracti ſunt potius quàm reſumpti. Nam ſicut parva ſcintilla plurima coacervatione lignorum opprimitur, vel lucernæ flamma marceſcens, olei multa infuſione fruſtratur, parva autem adjectione atque ſumptione recreſcit, & rurſum ardeſcit: non aliter corporis virtus [c] inſumpta immodicis 214
nutrimentis oppreſſa mortis dabit effectum. *Signa* autem detrahendi *vini* hæc ſunt. Primo *torpor* atque ſtupor corporis [d] infractus: *pulſus* erectior: *ſudoris* quoque fluor primo non frigidus, dehinc [e] abſtinetur: *ſomnus* inſequens, & ad omnia quæque facilis ægrotantis arriſio. Tunc denique oportet, non [f] denſe atque ſemel vinum detrahere, ſed paulatim ſubducere, & magis ſi febres nullæ fuerint repertæ. At ſi poſt ſudoris [g] abſtinentiam, *febrium* fuerint acceſſiones ſubſequutæ, & ægrotantes ſufficienter reſumptos ſenſerimus, omnino *vinum* extemplo detrahimus. Sin vero adhuc imbecillos viribus viderimus, dabimus vinum moderatione cautiſſima. At ſi forte 215
cibum rejectaverint, debilitate ſtomachi concurrente, *conſtrictivis* medicaminibus utemur, non ſolum anterioribus partibus, ſed etiam poſterioribus pectoris apponentes, addita articulorum *ligatione*, & appoſitione *cucurbitæ*, multa flamma ſubjecta, quæ infigenda erit ori ventris, atque interdum à tergo, nunc ante cibum, nunc poſt cibum, qui quidem frequenter ac pene continue erit offerendus. At ſi [h] in toto non [i] tenuerint, cum vino accipientes, tunc ex *aceto* dabimus quicquam. Si neque ita, rurſum ex *aqua* tentabimus dare. Plerique enim ex *vino* atque

[c] diſſipata; exhauſta
[d] diminutus
[e] abſtentus
[f] confertim: ἀθρόως.
[g] quæ vires eſſe reparatas docet
[h] plane
[i] retinuerint

Aquæ uſus pro ciborum retentione.

aceto ſumentes, cum accepta non tenuiſſent, *aqua* conjuncta magis cibos tenuerunt. In his vero qui faſtidio vexantur, erit tentandum ciborum varietate pugnare. Solent enim veluti tentandi pulmenti cauſa, ex multis parva ſumendo, unam facere cibi ſum-
216 ptionem. [k] Affectanda etiam [l] *odoramenti* reſumptio erit, vel nutribilium *cataplaſmatum* atque [m] *inductionum* appoſitio. At ſi omnis ſpes fuerit abſumpta, erit per *clyſterem* cibus injiciendus, ſed neque ptiſanæ, aut cujuſquam labilis qualitatis, quod facile lubrica faciat inteſtina. Eſt enim perniciosiſſimum in *cardiacis*, faſtidio [n] atteſtante ventris fluorem commovere. Quapropter erunt [o] hæc ex *lenticula* adhibenda, & primo parviſſima. Tunc in vino cum aqua *panis* attritus, & expreſſus. Sic enim corpori fit additio: atque vires reſurgunt: & *ſtomachus* jamdudum ſupinus fortificatur, [p] altiora conſtringentur.
217 At ſi omnes partes fuerint ſolutione laxatæ, ſimiliter hæc omnibus ſunt adhibenda, in illis etiam quæ occulta *diaphoreſi* contabeſcunt. Differentia etenim *accidentium* mutata videtur, *genus* autem paſſionis idem manet. Dehinc ſi profectus quiſquam fuerit ſupra dictorum adjutoriorum, erit implenda reſumptio uſque ad perfectionem deſideratam: ſed tunc à *lavacro* temperandum, aut multo tardius adhibendum. At ſi *febres* perſeveraverint, ut in *marcorem* venire ægritudo meditetur, quem *Græci* μαρασμὸν vocant, ad ejus curationem deſcendemus, ſicuti libris de febribus ſcribentes docebimus. Hæc eſt ſecundum *Soranum* cardiacorum methodica curatio.

k tentanda
l odoramentis
m emplaſtrorum.
n præſente
Clyſteres nutrientes.
o *ſub.* clyſteres.
p quam quæ clyſter attingit

C A-

CAPUT XXXVIII.

Quomodo aliarum sectarum principes cardiacos curaverint. 218

ANtiquorum plurimi *cardiacorum* curationem tacuerunt, aliqui verò memoraverunt, ut [1] *Serapionis*, atque *Heraclidis* sectatores, & quidam *Herophili*, item *Asclepiades* & *Themison* parvissime quidem, at iisdem deceptionibus implicati. [2] *Phlebotomant* enim, & *clysteres* adhibent acerrimos, & ob calefaciendum articulorum frigus pannos applicant calidos, & lanas oleo infusas, ac *sulfure* fumigatas. Terunt etiam oleo veteri ac sycionio cum pipere sulfur, & cachry, & ammoniaci guttam, & laserpicium cum bulbis. *Cataplasmant* præterea ex lasere & bulbis, [a] *sympasmatibus* utentes, quæ nos aspergines dixerimus: item & calce cum pipere: *cibis* acribus utentes, atque [b] edacibus: alii salsamento, & lasere: & per totum diem atque noctem, vino usque ad ebrietatem replerunt. Alii vero in [3] *aquam* frigidam ægros deposuerunt. [4] *Eudemus* Themisonis sectator ait per clysterem aquam frigidam injiciendam. Sed hæc omnia gravia, atque execrabilia, & ægrotantibus perniciosa esse perspicimus. Etenim *phlebotomiam nihil jugulatione differre ratio testatur*. Quippe cum hæc faciat quæ ipsa nititur passio, mentem disjicere, & corpus in mortem per sudores

Medici antiqui cardiacis venam secabant. item clysteres aliaque acria adhibebant.

a alii vocant διαπάσματα

219

b erodentibus

Taxantur a Cælio.

1 Serapion hic fuit Empiricus, qui primus ratiocinia e medicina ejecit, omnia experientiæ tribuens.

2 Ea remedia videntur instituta ad ἀποπληξίας, quas ob symptomatum similitudinem veteres ii medici ad Cardiacum morbum pertinere credebant.

3 id valet ad syncopen natam ex immodica diaphoresi.

4 Methodicus hic fuit, Liviæ & Medicus & adulter.

dores solvere, ac ad suæ [5] primordia revocare deflu-
220 xionem atque casum virium augere. Quibus denique
commoti eorum successores ajunt esse eos *phleboto-
mandos* qui proni ac declives in *cardiacam* sint passi-
c quod — onem, non advertentes, [c] quia ipsa quoque in pas-
sionem prona declivitas nulla re alia corpus affici quàm
solutione testatur. *Clysteres* etiam adhibentes quos
utiles probaverunt, corpora resolvunt, & ob acri-
moniam aperiunt. Sed ajunt coacervatam atque ce-
d dissipationem — lerem per superficiem corporis [d] insumptionem re-
tineri; cum ad ventrem, vel intestina fuerit con-
Malum circa clysteres ratiocinium. — versa fluentia. Hoc quidem si more mechanico, ac
simili miraculo se facere posse promittunt, ut ape-
rientes ventris interiora, superficiem corporis clau-
221 dant, erit credibile quod promittunt. Sin vero, ut
in omnibus videmus, superficie fluentia augeri po-
tius quam minui interiorum fluxu, debilitate cre-
e noxius & inutilis — scente cognoscunt, [e] contrarius proculdubio clyste-
f cognoscitur — ris usus [f] accipitur, atque fluentium relaxator. De-
hinc consequens non est, imò etiam incongruum
g igneæ acrimoniæ — judicandum, articulos [g] igneis medicaminibus con-
fricare, ut ex alto ad semet materiam ducant. Inji-
cere quoque intestinis acriora, ut illuc concurrens
ex articulis materia, atque ex omni corporis super-
ficie attrahatur, rursum ad altiora corporis conducta,
similis erroris esse probatur. *Est* igitur *melius propria
viarum ac naturæ spiramenta servare, & non infra-
cta corporis fortitudine, acutiori atque celeri solutioni*
222 *corpus aptare.* Ferventia vero & ignea & urentia ad
h quantum ratio exigere videtur — [h] visa mentis simplicia, quæ appellant *phantasiam*,
sunt frigori atque torpori congrua, ad virtutem ta-
men

5 E superficie corporis materiam retrahere ad cor, & eas partes quæ præcipuè ac potissimum sunt affectæ.

men incongrua. *Est* enim *solutioni accidens atque comes corporis frigidus torpor*, qui ferventibus rebus aucta passione necessario duplicatur. [6] Serviunt enim dominantibus appendentia. Dehinc acria, siquidem non sint mitigativa, celeritatem passionum acutiorem faciunt adjuvando. Prohibemus [i] injectionem aquæ *frigidæ*. Siquidem celerrimè calefacta interiorum fervore, adjuvet solutionem: faciat etiam [k] delectatione quadam ventris officium provocari. Non aliter & in *aquam frigidam* deponendos prohibemus ægrotos: non enim manet lenis atque mitis [l] constrictio. Item ex *sinapi* cataplasma prohibemus. Siquidem sit *recorporativæ* virtutis, quam *Græci* *μετασύγκρισιν* vocant, cum passio atque ejus celeritas mitem demonstret atque exigat curationem. Præterea *sinapismi* acrimonia hortationem fieri *sudorum*, nemo est qui nesciat. Sicut enim semper *lachrymam* commovet oculorum acrioris humectatio *collirii*; non aliter supradicta contingunt. Item *bulborum* putamina molliunt, non constringunt. Illa vero quæ eorum [m] *corpulenta* videntur, recorporativæ virutis esse noscuntur. Reprobamus etiam *aspergines* ex calce atque fæcibus, & pipere. Hæc enim singula corpus incendunt, & in ignis vicem suburunt, & superficiem corporis vulnerant: quo fit ut sæpe transitum faciant in gravissimos tumores. Non sunt hæc denique ex genere mitium adjutoriorum. Est etiam [n] iners *allium* dare atque *laser*, & *salsamenta*, vel communiter acriores cibos sunt enim digestione in ventre difficiles, atque in [o] spiratione corporum tardi, & inflant. Hæc nunc communiter omnibus respondenda.

i cum clystere

k irritatione

223

l quæ ex aquæ frigidæ balneo perficitur.

Apta comparatio.

m succus bulborum acris

224

n non secundum artem

o digestione ac distributione in corpus.

6 si frigidus torpor solutionem sequitur, & acria solutionem augent, augebunt & torporem. Nam torpor qui appendet solutioni dominanti, ei servit, & cum ea simul augetur.

denda. Etenim *Tarentinus Heraclides* phlebotomat atque clysterizat, & calidis, & laxativis utitur cataplasmatibus. Nunc quomodo *Asclepiadem* adhuc quidam rectè loquutum accipiant, & ea quæ posuit principalia, retractemus.

CAPUT XXXIX.

225 *Utrum rectè Asclepiades cardiacos curaverit.*

Acrium clysterum usus reprehenditur.

a aversionem, & revulsionem

HIc quoque secundo libro *celerum*, vel acutarum passionum providens ne qua sit in corpore cruditas, *clysteres* adhibet operantissimos, ob [a] transversionem faciendam. *Primo* nescius quæ sit operans in *cardiacis* causa, & tanquam *Herophili* sectator indigestionem, atque corruptionem intuendam existimans: *Secundo* ignarus, quia post antecedentem diem esse in corporibus indigestio potest: at verò *cardiacorum* passio frequenter quinta, vel sexta die emergere perspicitur. *Tertio* est gravis atque noxia clysteris injectio, non solùm *solutione* laborantibus celeri, sed etiam *strictura* affectis. Siquidem commoveat atque turborem corporis efficiat, quando fuerit operosior ac frequens, ut *Asclepiades* jubet: in diaphoreticis vero [b] interfici*, livor esse probatur. Ipse denique *Asclepiades* de peripneumonicis scribens confitetur noxios esse *clysteres* dicens, clysterum genus non in peripneumonicis solum noxium, sed in omnibus etiam sine febre passionibus insidiosum, atque vexabilem corporum eorum usum judicans: item specialiter indicans injectionum vexatione corporum *solutiones* augeri, atque jactationes, & sitim vehementem: *Siquidem sint*, inquit, *virium captrices.*

226

b injici noxium

* interficiens

Nota bene.

trices. Idem clysterum vexationem etiam in *pleuriticis* demonstravit. Similiter & in *phreniticis* tan- 227
quam interfectricem metuit ventris turbatam solutionem, quorum debuit memor neque in *cardiacis* clysteres adhibere. Alios enim plurima *stercorum* gravatione oppressos, & propterea *sudantes* salutare est relevare *clystere* ad mentis [c] alienitatem detrahendam, sed hoc simplici atque miti usu clysteris, quos ita affectos non dicimus esse *cardiacos*. Item post injectionem adhibet *cataplasma* sinistræ mamillæ constrictivæ virtutis: sed corpus, ob excludendum frigidum torporem, calefaciendum probat *unctionibus* olei veteris, ac defricandum manibus calidis, & pannis circumtegenda loca: ex quibus, calefactiones atque unctiones superioribus dictis excludendas asseruimus. *Constrictiva* verò *cataplasmata* non solum 228
sinistræ mamillæ erunt apponenda, sed omni pectori, atque præcordiis. Erat autem *Asclepiadi* consonans approbanti *tumorem* in corde constitutum, similiter laxativa cataplasmata eidem adhibere. Dehinc est incongruum, atque non consequens affectare per clysterem è corde aliquid trahere, & constrictivis cataplasmatibus è superficie corporis materiam ad id quod patitur revocare, ut stricturam, quam esse in tumore cordis adverterat, duplicare videatur. Jubet etiam dari *vinum* [d] noctibus, diurnis, atque jugiter: sed id vinum cui *salem* miscuerimus, & quod appellavit τεθαλασσωμένον. Citò enim inquit currit, ac labitur, & ad omnia corporis membra pervenit. *Cibum* 229
dat betam cum lenticula, quem appellavit *seutlophacen*, vel lenticulam cum ptisana, aut oryza, aut alica, vel aliqua ex maritimis, & quid ultra inquit? ea nos dare convenit, quæ ægri fuerint voluntati

gra-

Quando clysteres prosint.

[c] alienationem

Asclepiades sibi contradicit.

[d] noctu, interdiu

gratissima. Probat autem *vinum* dandum post cibum: siquidem [e] solum facilè penetret, ac pertranseat corpora, non aliter quàm si sine ulla fæce per [f] liquatoria fundatur, quorum cavernæ, nullis obstantibus, facilè accipiunt, atque reddunt accepta. At si post cibum (inquit) datum fuerit, manebit, non aliter quàm si cum fæce, ut supra dictum est, in liquatoria fundatur. Jubet etiam *meracum* non mixtum da-
230 ri. Hac enim ratione (inquit) *exustæ viæ* tanquam ex igni conductæ sudorem retinendo constringunt.
Asclep. in diæta præscribenda errores. Est autem iners, & inertiæ plenum, tota die atque nocte vinum dare, & cibo nutrire. *Plurima* enim *adjectione nutrimenti vires opprimi necesse est.* Item *ptisana* ventrem commovet, in fluorem lapsum, suæ faciens [g] qualitatis. Contraria denique lenticulæ qualitati probatur. Vinum quoque incongruum, atque intemporale, & immodicum probatur. *Incongruum*, siquidem sit *salsum*, quod appellavit τεθαλασσωμένον, & propterea ventrem solvat, & ex omni corporis parte vires deponat. Sit præterea *inflabile*, atque virium vexabile, non solùm ægrotantibus, sed etiam sanis hominibus. Forsitan [h] hoc & *fervens* [i] de-
231 derit. Tacuit enim frigidum dandum. [k] Culpans denique libris, quos de *lue* conscripsit, *Cleophanti* sectatores vinum frigidum dantes. *Immodicum* diximus, siquidem plurimum det atque extentum: & meracum temperamento quærit, cùm etiam sani quanto plus biberimus, tanto plurimum sudoris effundimus. *Intemporaliter* autem: siquidem ante declinationem dandum jussit. Est præterea *ridiculum*, quòd post cibum dandum vinum propterea dicat, ne citius currens corpora pertranseat, probans econtrariò *salsum* dandum, quo citius corpora penetret, ac suos effe-

[e] i. ante cibum datum
[f] colum
[g] i. laxum, lubricum
[h] vinum
[i] Asclepiades
[k] culpat

effectus exhibeat. *Hic* eſt ille *Aſclepiades frigidans, atque calefaciens, exantlans atque replens, & contrariis ſemper utens rebus, in his paſſionibus.* *Aſclepiadis character.*

CAPUT XL.

Utrum rectè Themiſon cardiacos curaverit. 232

Themiſon verò quædam *rectè* dixiſſe perſpicitur ob *cardiacorum* curationem, quædam *pravè*. *Vino* nanque cum *amylo*, trito cum *bulbis*, & *ammoniaci* gutta cum vino & ovi albore, & *pipere* trito cum *ſinapi*, corpora defricanda exiſtimat. Dat etiam cibo *allium* cum pipere: dehinc in ſcaphulam deponi jubet ægrotantes, quæ ſit aqua plena calida. Item poſt cibum adhibet *geſtationem*, ſiquidem ſint, inquit, imbecilla ac debilia nimium corporis officia, & indigeant hoc adjutorio, quo partim etiam *caro* commoveatur, ſua [a] promota ſubſtantia, hoc eſt *ſpiritu*, atque *nutrimento*, ex quibus concreta perſpicitur: quæ omnia facere valet geſtatio, omni corpori ſuffundens materiam. 233 Mox denique inquit allevatos, atque magnitudinem accipientes pulſus invenimus. Sed hæc *Aſclepiadis* nugis ſunt adjungenda. Demonſtravimus enim ferventium medicaminum fricamenta eſſe neceſſariò noxia, & ſinapi. [b] Tentat etiam *inflabiles cibos:* & quanquam hæc ſint omnibus celeribus atque acutis paſſionibus inimica, multò tamen vehementius *cardiacis*. Geſtatio verò & incongrua, & intemporalis eſſe probatur. *Incongrua* inquam, ſiquidem ſit laxativa. *Omnis* etenim *motus viarum efficit raritatem*. 235 *Intemporalis* autem, ſiquidem poſt cibum fieri jubeatur. Etenim

Cælii de Themiſone judicium.

[a] *i.* ſpiritibus & humoribus celerius motis

[b] in uſum vocat

Omnis motus laxat.

nim si sanos post cibum vexat motio, non permittens naturæ quadam requie, ac tacito motu ad suos effectus [c] accepta perducere, quid sperare de ægris ac solutione laborantibus poterimus? *Pulsus* verò post gestationem erigitur *cardiacorum*, non ob resumptionem virium, sed ob turbationem corporis motu conceptam, ex qua magis [d] adjuvari passionem dissolutione corporis judicamus. Hìc ratio celerum cum febricula passionum curationis terminatur. Nunc transeundum ad eos qui sine febribus esse noscuntur.

[c] cibum ac potum

[d] augeri

LIBRI SECUNDI FINIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
METHODICI SICCENSIS
ACUTORUM MORBORUM
LIBER III.
CAPUT I.
De Synanche.

1

CElerum *cum febricula* passionum curationem præscriptis tradidimus libris: nunc autem earum quæ *sine febribus* esse noscuntur ordinabimus, quo cunctarum perfecta distinctio compleatur. Initium nanque à *synanchica* passione sumemus, quæ nomen à *suspendii* similitudine habet, quòd non aliter quàm laqueus præfocans interficiat: nam *Græci* ἀγχόνας suspendia vocaverunt, sive quòd spiritum continendo spirationem neget: *Græci* enim συνέχειν continere appellant. Alii verò etiam *cynanchen*, vel *lycanchen* hanc passionem vocaverunt, siquidem frequenter hæc animalia afficiat. Nam canes κύνας, lupos λύκες vocaverunt, quorum quoque similes voces sive ulultatus in synanchica passione constituti, cùm præfocari cœperint, emittunt. *Synanches* igitur alia est *sine* manifesto indicio, alia *cum* visibili atque manifesto: & alia *intra* oris spatium, alia *exterius*, alia ex *utroque hoc*, exteriore atque interiore, parte *dextra* vel *sinistra*, aut in *utraque*. Denique quidam specialem discretionem etiam nominibus posuerunt, ut [1] *Valens*

Argumentum hujus libri.

Synanches etymologia.

Synonima.

2

Differentia.

[1] Valens hic forsan idem est quem Plin. H. N. lib. XXIX. cap. 1. appellat Vectium Valentem adulterio Messalinæ nobilitatum, & eloquentiæ affectatorem.

lens physicus libro tertio curationum. Eam igitur quæ
sine manifesto tumore est, sine nomine reliquerunt.
Eam verò quæ cum manifesto, si in utraque
a faucium (ajunt) parte [a] *interiorum* fuerit, *cynanchen* vo-
3 candam. Siquidem faciat difficultatem *spirationis*,
Cynanche atque *oculorum* prominentiam, & *linguam* prociden-
tem, tanquam canibus avidis sæpe contingit, cum
ea quæ minime transvorare possunt, admonente na-
tura, aviditate impavida, minas contemnentes in-
vadunt, quæ sæpe faucibus inhærentia, atque anci-
piti retentione tardata, neque percipere, neque red-
Paracynanche. dere valuerunt. Eam verò, quæ in altera fuerit par-
te, *paracynanchen* vocaverunt. Item in exterioribus,
Hyanche. atque utraque parte tumore constituto *hyanchen* ap-
b *forte* inflammationibus pellaverunt. Siquidem *suum* colla his sæpissime [b] in-
flationibus afficiantur, quos *Græce* hyas appellant.
Quid sit synanche. At si *interius* atque *exterius*, & in *utraque* parte fue-
Quid parasynanche. rit tumor, tunc proprio nomine *synanchen* memo-
rant nuncupandam. At si in *altera* fuerit parte, *pa-*
4 *rasynanchen.* Nihil autem refert speciales differentias
Causæ antecedentes. proprietate nominum separare. Antecedentes *causæ*,
quibus hæc sufficitur passio, aliquæ sunt *occultæ*, a-
liquæ *manifestæ*, atque cæteris quoque communes
passionibus, maxime tamen conabiles atque laborio-
si *vomitus*, plus etiam si post cibum jam corruptum.
Item *vinolentia*, vel *nivis* potatio, aut *exclamatio*
vehemens, atque eodem modo perseverans, quam
Græci monotonon vocant: Item *Catarrhus*, & acrio-
res cibi præter consuetudinem accepti, item ferven-
tia, atque *ignita medicamina* pota, vel purgatio per
helleborum provocata, quibusdam etiam *fœminis* men-
strualis retentio purgationis. Afficiuntur autem hac
passione magis *viri* quàm mulieres, quorum plus *æ-*
tatis

tatis mediæ & juvenes, quàm pueri atque senes. Hanc 5
diffiniens *Asclepiades* passionem secundo libro expla- *Asclepiadis definitio.*
natorio aphorismorum *Hippocratis*, *synanche*, inquit,
est humoris fluor, sive humectatio faucium, vel summi-
tatis ipsarum, sæpissime ex capite accidens: sed hoc
peccanter diffiniunt. Omnis enim humoris fluor quem *Quid sit Rheumatismus.*
rheumatismum vocant, multi liquoris est lapsus, si-
ve egestio. In *synanchicis* vero tumor videtur, &
non, ut supra diximus, humoris plurimi egestiones,
nisi hoc aliquando ex *pressura* venerit. *Nos* vero jux-
ta *Sorani* sententiam *synanchen dicimus difficultatem* *Synanches definitio.*
transvorandi atque præfocationem acutam ob vehemen-
tiam tumoris faucium, sive in locis quibus nutrimen-
ta transvoramus. Adjecta est autem transvorandi dif- 6
ficultati præfocatio celerrima, sive acuta, ad discre-
tionem tumoris *tonsillarum* sive *uvæ*. Ubi enim *synan-*
che fuerit, etiam tumor necessario locorum supradi-
ctorum consequetur, sed non illico, ubi tumor fue-
rit eorundem, etiam *synanche* nuncupatur. Siquidem
qui mediocri difficultate fuerint transvorandi impe-
diti, nondum *synanchici* videntur. Hæc enim in ma-
gno tumore passio intelligitur habere substantiam.
Item ad discretionem præfocationis illatæ per *laque-*
um. Est enim ipsa quoque acutissima, atque celerri-
ma præfocatio, sed non ex tumore [c] descendens. [c] orta

CAPUT II.

Quæ consequantur synanchicos.

SEquitur autem eos qui jam passione tentantur *que-* 7
rela sine ulla ratione, atque difficilis motus *colli*, *Signa Synanches nascentis*
& *gutturis*. Item *salivatio* plurima præter tumorem,
& subdolens *faucium* sensus, cum asperitate sensibi-

li. Item *difficultas* transvorandi liquoris soliti, salivarum more collecti: tunc spirationis velut impedimentum, tanquam obstantis crassioris humoris. Surgente vero ac crescente passione, sic ut manifesto *tumore* pars fuerit rubens facta, videbitur tumor *faucium*, atque *uvæ*, & supra *linguam* partium, & summitatis *gutturis*, cum difficultate transvorationis omnium acceptorum: *Præfocatio* etiam pro tumoris modo, spirationis difficultas, & nausearum provocatio. Dehinc sicca [a] *tensio* si quis os ægrotantis aperuerit, & digito linguam [b] oppresserit, invenitur. *Crescente* vehementius passione, omnium *tumor* efficitur, *colli* atque *vultus*, & humoris crassioris ac salivarum fluor, *oculi* prominentes, sanguinolenti, & venarum extentio. At si pejus increverit, *linguæ* ultra dentes ad exteriora *prolapsio*, ariditas sive siccitas *faucium*, articulorum gelidus torpor, *pulsus* celer, densus, jacendi difficultas, & magis in supino schemate, vel in latere: frequens etiam sedendi cupiditas, item loquutio non articulata, sed confusa, atque cum dolore. At si in *exitium* passio cœperit ferri, *livor* vultus: *vocis* amputatio: gutturis atque pectoris *stridor*: & *recursio*, sive recursus poti liquoris: *pulsus* defectio, quam *Græci* ἀσφυγμίαν vocant, & quibusdam caninus vocis sonitus, quibusdam oris spumatio. Tunc etiam necessario *mortis* effectus. At si sine manifesto tumore fuerit passio, sequitur *collorum* tenuitas, cum *extentione* atque subrectione inflexibili. Item *vultus* & *oculorum* cavitas: *frontis* extentio, *color* plumbeus, *spirationis* difficultas plurima, nullo, ut supra diximus, manifesto tumore, sive [c] inflatione aliqua apparente, neque in internis, neque in externis partibus, hebe-

jam natæ,

[a] ex inflammatione

8 *Increscentis,*

[b] depresserit

Tendentis ad mortem.

9 *Symptomata Synanches sine tumore notabili.*

[c] inflammatione

betudo plurima, atque imbecillitas ægrotantis: & celerrimus, vel acutus cum præfocatione, mortis effectus. At si circum colla se *ignis sacer* infuderit, sive in *pectore* apparuerit, & fuerit *perseverans*, frequentissime bonum portendit. Siquidem ascensus tumoris *ex alto ad superficiem* venire videatur. At si sine ulla ratione adjutorii cujusquam medicinalis beneficii, repente [d] non apparet, salutem negabit: descensus enim à *superficie corporis ad altiora* monstratur. At si forte non [e] *secundo* irruens, vel ex alto acceptus ad superficiem fuerit *ignis sacer*, sed antecedens passionem, aut eidem concurrens, *omnia mala* significat. Humor autem plurimus, sive *salivarum fluor* in crassitudinem coactus si *in statu* apparuerit, mala ostendit. *Post statum* vero passionis, salutaria pollicetur. [f] *Alias* enim plurimam *præfocationem* significat, [g] *alias* corporis *laxamentum*: in quibusdam etiam tantum rumor increscit, ut stricturam faciat in faucibus atque gutture, & mento. *Est autem passio stricturæ acuta, atque celeris, & vehemens*, & sæpissime continua, aliquando intercapedinata.

Quid erysipelas in Synanche significet.

10

d introrsum redit, atque divanescit

e i. in statu morbi

Salivatio quid portendat.

f i. in statu

g i. post statum

CAPUT III.

11

Quomodo curandi sunt synanchici.

OPortet in passione constitutos, jacere *loco lucido*, atque moderatæ amplitudinis, nullo etiam *odore* corrupto, *calido*. Est hujusmodi laxativus aër, & qui primus tumentibus partibus misceatur. Jacendi *schema* esse supinum convenit, paulo levatius capite collocato, firma atque immobili positione vel qua se magis relevari ægrotantes dixerint. *Omnis* enim *motus*

Qualis locus & aër conveniat Synanchicis.

Quale schema jacendi.

a molestus *tus* [a] *dolidus est tumore oppressis.* Lanis etiam mundis ac mollibus & non infectis, dulci atque calido oleo infusis *colla* protegenda cum *thorace*, adhibita arti-
12 culorum blanda fricatione. Transmittitur enim naturalis vaporis laxamentum, etiam ad illas partes quæ patiuntur. Adhibenda quoque *requies* & *abstinentia* usque ad primam diatriton cum *gargarismate* laxativo, cujus species sive materias paulo pòst subjiciemus.
Qualis fomentatio. Adhibenda etiam *fomentatio* olei dulcis calidi, & apponendæ exterioribus partibus vesicæ oleo dulci calido semiplenæ. Adhibenda etiam *phlebotomia* si ve-
Quando vena secanda. hementer passio coegerit, *intra diatriton.* Etenim indiget repentina sanguinis detractione, ob celerrimum laxamentum. Si autem minus necessitas impulerit, *in ipsa diatrito*, vel durantibus viribus etiam *post ipsam*, phlebotomia poterit adhiberi, sit tunc ne-
13 cessitas emerserit faciendi. Cujus facti rationem de
Quid agendum post V. S. specialibus adjutoriis scribentes docebimus. Igitur inrra diatriton phlebotomato erit post detractionem sanguinis *caput fovendum*, atque *collum* oleo calido, & ex eodem *auribus* quiddam immittendum, tunc *gargarizandum.* Potum dabimus *aquam* calidam, vel *mulsum*, & non coacervatim, sed paulatim, ne trans-
b irritentur voratione gravi ac percussu tumentia [b] indignentur. At si in ipsa diatrito phlebotomiam adhibuerimus, oportet post detractionem factam circumungere *corpus* ægrotantis oleo dulci, atque calido, & *faciem* aqua calida mediocriter fovere. Tunc *sorbilem cibum* dare, sed omnino tenuem, vel fluidum, vel panem ex mulso tinctum. At si *transvoratio* fuerit difficilis, qua obsistente non percipiant ægrotantes accepta, erit sufficiens viribus fulciendis *mulsum* guttatim faucibus infusum: perseverandum etiam usque ad declinationem pas-

paſſionis, in alterna dierum cibi refectione. Convenit præterea *poſt phlebotomiam* ſequentibus diebus *cataplaſmatibus* uti, quæ circum colla erunt extrinſecus apponenda, miti tamen ſimplicitate confecta, ut eſt *panis* calidus ex aqua & oleo, vel mulſo diligenter emollitus, vel *pollines* tritici aut hordei, aut ſeminis *lini*, aut *fœnugræci*. Singula hæc ſive commixta ex calida & oleo & melle, vel aqua in qua fuerit decocta *hibiſci* radix, aut contrita & admixta. Mutanda præterea frequentius erunt hæc *cataplaſmata*, ne perſeveratione ſui, corrupta corporis exhalatione, in *acorem* veniant. Erunt etiam calefacienda, quo [i] tardius maneant evaporata, poſitis extrinſecus *ſaccellis* ex [1] cantabro aqua cocto confectis, vel *veſicis* calida & oleo ſemiplenis. Convenit etiam *ſpongiarum* vaporatio, expreſſarum ex aqua calida, aut admixto oleo, vel decoctione mitium materiarum laxativæ virtutis. Apponendæ quoque ſpongiæ *collo* atque *gutturi*, & his partibus quæ [k] hauſtum negant, vel ori & naribus: jubendus etiam æger *aperto ore* ad ſemet vaporem rapere. Deſcendentes enim ad altiora hauſtu raptæ vaporationes tumorem relaxant.

Cataplaſmata

15 *ſæpe mutanda.*

[i] diutius calida maneant

[k] deglutitionem impediunt

Sunt etiam *gargariſmata* congrua cataplaſmatibus, ut *oleum* dulce eſt, atque calidum, vel calida & oleum: tunc *mulſum* aquatum, & decoctum: & *lac* ſingulare, ſive cum melle, aut aqua admixtum, ut omnia detergantur, quæ forte lactis tactu fuerant [l] derelicta, ne remanentia fervore locorum in acorem veniant. Item utendum *decoctione* cantabri atque glycyrizæ, vel lini ſeminis, ac fœnugræci, ſed nuſquam ad

16 *Gargariſmata*

[l] nimirum partes lactis caſeoſæ

1 Legiſſe alicubi memini *cantabro* denotari furfures. Cumque admodum ſit veriſimile Cælium hic & paſſim, ubi voce hac *cantabro* utitur, de furfuribus loqui, conjecturam meam lib. II. cel. paſſ. §. 53. allatam, ac ſi cantabrum *herbam* Plinii *cantabricam* ſignificaret, damno.

non sint viscida.

ad crassitudinem succi facta dococtione, ne ob viscosam tenacitatem, humorum fluori connexa, difficultatem faciat spirationis. Tunc etiam decoctione *hibisci* utendum, vel *malvæ* agrestis, aut [2] *myxarum* Syriarum, aut [3] *musci* herbæ, atque palmularum pinguium, vel fici succulenti. Item succo halicæ aut ptisanæ.

Leviter adstringentia in principio prosunt.
m στύφοντα

17 At si passio cœperit declinare, convenit etiam *Sybariticum* & *Creticum* passum. Ea vero quæ sunt leviter *stringentia*, & quæ appellant [m] *stymmata*, nunc incongrua judicamus. His enim utemur quoties *initia* fuerint passionis, levibus adhuc querelis affecto ægrotante, aut dolore levi in *faucibus*, vel *uva*. Tunc enim etiam *Thessalus* adhibendam *poscam* judicavit, siquidem pronos atque in passionem *synanchicam* declives, nec dum tamen patientes [n] vocaverit. Utendum denique non solum posca, sed etiam *decoctione* leviter constringentium materiarum, ut *rosarum*, *palmularum thebaicarum*, *lenticulæ*, *myrti*, *lentisci*, *mastichis*, quæ singula erunt in mulso decoquenda, vel quolibet ex supradictis succo, quoties viderimus constrictivam virtutem admixtione laxativi liquoris esse frangendam.

n curaveris

18 Facit etiam *oryzæ* succus, atque *diacodion* medicamen mulso resolutum, ac sæpe [o] substantia servata faucibus illitum. Non aliter etiam quod *diamoron* appellatur & [4] *dioporon*, & [p] *dyamirrhion*, sive Andronis, & Polyidæ [q] *sphragis*, & [5] *anthera* cum melle, & omne medicamen quod

o i. non dissolutum
p diamyrtων: vel *διαμυρρίνης. vid. Aëtium.*
q an Trochisci sigillo aliquo notati? an Herba hodie sigillum Solomonis dicta;

2 sunt hæ prunorum genus, è quibus etiam vinum paratur.

3 Forte *clavati* aut *Lycopodii*, ejus vis inflammationibus resistens a Botanicis laudatur.

4 Plin. H. N. lib. XXIII. cap. 14. describit medicamentum, quod *oporicen* vocat, quod forsan idem est cum hoc *dioporon*.

5 Ἀνθηρὰ, medicamentum compositum. Vid. *Cels.* lib. VI. cap. 11. *Plin.* H. N. lib XXIV. cap. 9. in compositionibus, quas antheras vocant.

quod confectum sit ex *malo cotoneo*, aut *punico*, vel
rosæ floribus, vel mali *punici* cortice, sive *galla*, vel
omphacio aut *lycio*, & his similibus. Sed in augmen-
to passione constituta illis utemur, quæ supra jamdu-
dum memoravimus. Humorem præterea fervore [r] nu- *r densatum*
tritum si glutinosum viderimus factum, tanquam in
oculis supernatantem, spongia calida detergimus: sin
vero in [s] *alto* fuerit constitutus, [6] *dypyreno* immisso *s in imis faucibus*
prætecto ejus capite lana molli, ac limpida. Etenim 19
si remanserit, præfocationem magis accelerat. At si
nimium *altiora* tenuerit, ut videri non possit, erit
tenuandus, dando *mulsum*, sed præcoctum. Est e-
nim efficacioris virtutis, quam si non fuerit coctum.
Quidam etiam *ptisanam* dederunt parvo sale admix-
to. Sed sunt fugienda quæ usque ad sensum veniunt
mordicationis: siquidem tumoribus provocatis fluor
quoque humorum crassescat. At si *venter* officium *Quando & qualis clyster conveniat.*
non agnoverit, etiam *clystere* utemur, injicientes
aquam calidam cum oleo, nunc solam, nunc admix-
to melle. Etenim surgens ex isto liquore *vaporatio* 20
[t] collaxat tumentia, & egestus venter facilia facit *t colla laxat*
spiramenta non solùm *synanchicis*, sed etiam sanis
hominibus. Manens enim [v] *alienitas* gravat, atque *v excrementorum aliena & supervacua fæx*
oppressione quadam acerrimas facit corporis exhala-
tiones, quibus tumentia provocentur, caput implea-
tur. Sed post clysteris usum erunt etiam *cucurbitæ* *Cucurbitæ quando adhibendæ:*
cum scarificatione apponendæ, dimissionis tempore.
At si continuatio fuerit, initio lucis, quo tempore
etiam cæteris [w] *districtivis* adjutoriis uti conducit. *w stricturam dissolventibus*
Apponendæ aliæ igitur *collo tenus*, vel *gutturi* quæ
loca anthereona *Græci* vocaverunt: item *cervici*, si-
ve

6 Τὸ διπύρηνον instrumentum est chirurgicum duas cuspides habens. *Gal.* de alimentis lib. II.

21 ve nervis majoribus, quos tenontas appellant. Item singulæ ex utraque parte sub *aurium lacunis*, quibus in locis etiam faucium positio esse perspicitur. At si passio perseverarit, & æger ad perferendam curationem fuerit mollis, ut ferri cuspide metu se contingi prohibeat, *sanguisugas*, quas *Græci* βδέλλας appellant, apponemus iisdem locis, quæ supra memoravimus. Tunc post earum casum, si [x] minime factam sanguininis detractionem viderimus, *cucurbitas* apponemus, ut præfecta sanguisugarum vulneratione, raptu cucurbitæ detractio compleatur, & olei *fomento* utemur atque *cataplasmatibus* [y] consequentibus & vaporationibus: dehinc epithematibus oleo calido infusis: tunc superpositis *spongiis* ex ea-

22 dem materia expressis vaporamus. Etenim *saccellorum* siccam vaporationem tanquam densabilem reprobamus. At si major fuerit tumor, ipsam quoque *linguam* scarificamus, atque *fauces* & *palatum* tenui ac longiore phlebotomo. Etenim *locali sanguinis detractione tumentia relaxantur*. Tunc post scarificationem mitibus gargarismatibus utemur. Si declinare passio cœperit, etiam *subunctionibus* faucium, vel interiorum utemur, ut melle decocto: vel medicamine confecto decoctione agrestis malvæ, & fœnugræci seminis, & lini, cum amylo, & melle, & oleo: vel uvæ passæ medio, projecto ac secreto semine, contritis cum pane, vel decoctione lini seminis: vel melle, & passo cretico, quibus incocta sit radix agrestis malvæ, vel alicæ, atque li-

23 ni seminis pollines. At si passio perseveraverit, secundo vel tertio scarificationem adhibemus, non solum *gutturi*, vel tonsillarum vicinitati, quam *Græci* anthereona vocant, & nervis majoribus cervicis quos

item hirudines.

x parcius justo

y convenientibus, idoneis

Ipsa lingua & partes vicinæ scarificandæ.

Quibus fauces inungendæ.

quos tenontas appellant, sed etiam *occipitio* & [z] *palis*, & *interscapulæ*, quod *Græci* metaphrenon vocant, & *pectori*. Etenim quanquam vehementer loca transvorationis patiantur, cæteræ quoque partes corporis necessario consentiunt. Multi denique non advertentes rationem [a] revincendæ passionis, sola *aversione* materiæ pugnantes, atque in [b] *liquidis* caussis ponentes, principaliter ajunt *inguinibus* cucurbitas infigendas, tum *præcordiis*, tum supra *mammas*, cum scarificatione, dehinc *gutturi*, atque *collo*, ejusque partibus. At si *declinatio* fuerit confirmata, dabimus cibo *pultem*, atque *ova* sorbilia, vel porcinum *cerebrum*, longe [c] servantes omne quod fuerit *acre*, sive immodicè [d] appetibile, vel *inurens*, vel *vinosum*, vel asperum, aut aridum, vel quod valeat transvorationis loca lacessere. Facilè etenim passio ex occasione parva recurrit. Apponenda etiam *cerotaria* ex oleo dulci, aut cyprino, vel[7] gleucino, aut irino confecta, vel malabathrino, cum radice hibisci. Tunc *lavacro* utendum, ac deinde *vino*.

[z] ωmoplatis

[a] evincendæ

24

[b] morbi caussam *liquidis* sive *humoribus* tribuentes.

Quid in declinatione agendum.

[c] rejicientes fugientes

[d] aperibile, ecstomωticum. infra §. 134. *apertibile.*

7 Vid. Plin. H. N. lib. XXIII. cap. 4.

CAPUT IV.

Quomodo Synanchicos aliarum sectarum principes curaverunt.

25

Antiquorum *Hippocrates* libro quem ad sententias [1] *Cnidias* conscripsit, ex * utroque oportere inquit brachio *synanchicos* phlebotomari. Sed hoc erit evitandum. Siquidem coacervata sanguinis effusio, animi

Hippocrates.

* φλεβοτομίην τε ποιεύμενος ἀπὸ βραχιόνων.

1 Totus hic locus Hippocr. ad verbum ex lib. de victu acutor. desumtus est. Ex hoc plurimisque aliis locis apparet, nonullos Hippocr. libros olim aliter fuisse inscriptos.

animi faciat defectionem , & propterea prohibeat tantum detrahi, quantum sufficiat ad relaxandam

* καὶ τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας ὑποτάμνων,

stricturam. Dividit etiam * *venas sub lingua* constitutas, quod est non solum *inutile*, verum etiam *noxium*. Siquidem incongrua sit ex locis patientibus sanguinis per venas detractio. Plurima etenim in exitum provocata materies confluens, necessario completis locis abstenta, modum superat detractionis, ut gravatæ partes potius adventu, quàm relevatæ recessu materiæ videantur. Dehinc ª sublevandarum venarum causa erit *laqueus* collo circumdandus, & tunc maxime, quando sine ullo manifesto tumore *synanchica* fuerit passio. Laqueus autem, quòd præfocationem augeat, nulli dubium est. Quinetiam sanguinis fluorem ex supradictis venis difficile posse abstineri perspicitur. Neque enim aliqua constrictiva adhibere sine ullo periculo poterimus, neque divisa colligare erit cuiquam possibile. Est etiam naturale tumentia loca post divisuram in fluorem sanguinis facile devenire. † Utitur quoquo *gargarismatibus* calidis, atque *vaporationibus* quorum materiam non enarravit. Dehinc *caput* corradi, & jugiter vaporari jubet *spongiis*, tunc contegi *cerotario* atque *lana*. Potum dat *aquam* calidam & *mulsum*. Passione declinante *succo* cibandos dicit, cujus speciem non enarravit: nescius etiam, quòd in plerisque *declinatio* post quinque dies, vel sex adveniat, & sit *immodica* usque ad ejus initium cibi *abstinentia*. [2] Vaporare verò oportet, sed non *caput* magis, quam *colla* atque *gutturis* exordium, quod *Græci* [3] anthereona vo-

26

ª elevandarum

27

† καὶ φαρμακεύων τοῖσιν ἐκλεικτοῖσι, καὶ ἀναγαργαρίζων θερμοῖσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ὑποξυρῶν, καὶ κήρωμα κεφαλῇ καὶ τραχήλω περιτιθέναι, καὶ εἰρίοις περιελίσσειν, καὶ σπόγγοισι μαλθακοῖσι, καὶ ὕδατι θερμῷ ἐκπιεζῶντα πυριῆν, πίνειντε ὕδωρ καὶ μελίκρητον μὴ

2 Cælius noster vix ullam veteribus, & imprimis Hippocrati contradicendi occasionem prætermittit, eosque licet sibi fere consentiant, alicubi carpere gaudet. Quem morbum tanto viro inesse nollem.

3 Ἀνθερεῶνα Græci mentum potius quam guttur ejusve partem vocabant.

vocant. Tunc poſt vaporationem fovere, atque *cero-*
tarium declinante paſſione apponere. Item neque *po-*
tum, quantum dandum, vel quomodo, vel quando, ma-
nifeſtavit. Præterea [4] ſecundo libro de morbis, * cly-
ſterizandos inquit, atque *purgativis* medicaminibus re- 28
levandos, quæ *Græci* cathartica vocant; quorum ex
acrimonia magis tumentia provocantur. † *Phleboto-*
mari quoque ex locis ſub *mamilla* conſtitutis, noxi-
um atque putidum judicamus. *Noxium*, ſiquidem
plurima oportet corpora dividi, cum neque facilè
ſub viſum venæ devenire poſſint. *Putidum*, ſiqui-
dem ſine ulla difficultate ex *brachio* poterit ſanguinis
approbari detractio. Dehinc jugis atque [b] coacervata
materiarum detractio, clyſterum & purgativorum
medicaminum, & phlebotomiæ, vexabilis eſſe per-
ſpicitur. Item ſi plurima (inquit) *præfocatio* occur- 29
rerit, ‡ clyſteris *auliſcum* quem nos tibiam dicere
poterimus, *faucibus* inquit immitendum, incen-
dens *hyſſopum*, *ſulphur*, *bitumen*, quorum rapere
odorem præcipit ægrotantem per eandem fiſtulam:
quorum ſine dubio promptus eſt error. Nititur enim
immittere *fiſtulam* faucibus, quæ neque *aërem* te-
nuiſſimum percipere poſſunt, vi paſſionis oppreſſæ.
Dehinc auſtero *fumo* ægros implendos exiſtimat, quo
ſæpe etiam ſani præfocatione afficiuntur. Ultimo et-
iam ex duobus *brachiis* atque * venis *ſub lingua* con-
ſtitutis ſanguinem detrahendum probat, quod ſupra
damnantes [c] fruſtravimus. Non enim ſine multa cor-
poris vexatione fiet.

ψυχρά. χυλόντε προσφέρειν, ὁκόταν ἐκ κρίσιος ἐν ἀσφαλείῃ ἤδη ᾖ

* Χρὴ δὲ καὶ τὰ κάτω καθαίρειν φαρμάκῳ ἢ κλύσματι

† φλεβοτομέειν χρὴ, μάλιστα ὑπὸ τὸν τιτθόν.

b ſimultanea

‡ Καὶ τοὺς αὐλίσκους παρῶσαι τὴν φάρυγγα, ὡς ἕλκηται τὸ πνεῦμα ἐς τὸν πλεύμονα. καὶ ὑποθυμιᾶν δέ ὕσσωπον καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτον &c.

* καὶ τὰς φλέβας τὰς ὑπὸ τῇ γλώσσῃ τάμνειν.

c fruſtra fieri probavimus

Diocles verò libro, quo de paſſionibus & cauſis & 30
curationibus ſcripſit, *ſanguinoſos* inquit homines ex
utroque brachio phlebotomandos. Eos autem qui *mi-*
nus

Dioclis methodus.

4 Locus hic in noſtris exemplaribus extat lib. III. de morbis §. XI.

nus ſanguinis habuerint, ſolum ſcarificandos. Tum *felle* taurino cum herba *pediculari*, quam ςάφιδα ἀγρίαν vocant, & *nitro*, & [d] *cocco cnidio*, jugiter inquit ungendos, utens etiam *gargariſmatibus* iiſdem. Dat quoque ſub lingua *piper* continendum, vaporans *ſpongiis* collum, & *cerotariis* contegens, præcipiens ægrum tenuandum, ultra quam fas eſt. Neque nunc *ſolos* phlebotomandos *ſanguinoſos* probamus, ſed *omnes* paſſione affectos, permittentibus viribus, neque ex *utroque* brachio, ut ſupra docuimus, neque acerrimis utendum unguentis, & gargariſmatibus, ſicut neque in tumoribus oculorum ſimilibus inunctionibus. Etenim *ſtaphiſagria* etiam ſanos plerunque *ſynanchicos* fecit, quum repente [e] inflationem *faucium* fieri cogit. Dehinc omnino neque tenuari, deducendo corpus, ſive ejus habitudinem, convenit medicinæ, ſed relaxare tumentia rebus congruis ac remiſſivis.

[d] ſemine chamælææ

31 *partim emendatur, partim rejicitur.*

[e] inflammationem

32 Item *Praxagoras* quarto libro curationum, *ſynanchicos* clyſterizat, & ſudoribus provocatis [f] deducit, aliquando etiam phlebotomat, dans quoque medicamen vomificum, quod *emeticon* appellant. Tunc *uvam* præcidit, vel aliquando [g] dividit, & pice lenta vulnera curat, ſed horum judicium ex aliis accipiendum probamus. Nam *vomitus* ingens diſtentione & præfocatione ſæpe peremit. Dehinc tumens *uva* laxatione indiget, non amputatione, ſicut neque aliæ quoque corporis partes, quæ neceſſario erunt mitigabiliter relaxandæ.

Praxagoræ methodus

[f] extenuat, emaciat.

[g] ſcarificat.

ut periculoſa damnatur:

33 *Eraſiſtratus* ſecundo libro *anatomicorum* de ſingulis paſſionibus ſcripto, in quibuſdam inquit *ſynanchicis* vaporatione utendum ſpongiarum, atque cataplaſmatibus, & ex vino medicamen tranſvorandum

ut & Eraſiſtrati.

dum quod catapotium appellavit, ex castoreo confectum: sed omnia *peccanter*. Etenim *vinum* constringit: *Castoreum* vero acerrimæ esse virtutis nemo negat, quæ indubitanter sunt tumori contraria. *Herophilus* de synanchicis nihil dixit.

Asclepiades verò secundo libro celerum vel acutarum passionum inquit: *synanchicis* convenit *sanguinis* detractio atque *ventris* depurgatio, & *cataplasmata*, & *oris* collutio, & *gargarismata*, & *superunctiones* tenuabiles, atque [h] *apertibiles*, ut sunt ex hyssopo, origano, & thymo, meliloto, absinthio, fici coctione, nitro, staphide agria, centaurea, elaterio, felle taurino, [i] cedria, adjiciens etiam *cucurbitæ* usum cum scarificatione. Negans quidem [k] quicquam posse sanguinis elicere, sive, inquit, quòd cum febribus sit passio, sive quòd major causa sit tumentium partium, quæ contrario raptu superet cucurbitæ fervorem, ut non possit efficere detractionem. Tum *phlebotomiam* probat ex fronte faciendam, vel angulis oculorum, vel venis quæ sub lingua sunt, vel è brachio. At si major (inquit) passio fuerit, [l] dividendæ sunt *fauces*, hoc est *tonsillæ*, & partes supra uvam constitutæ: etenim [m] summa est in his æqualis sive par incisura, quam appellavit [n] *homotomiam*. Dehinc à veteribus probatam approbat [o] arteriæ divisuram, ob respirationem faciendam, quam *laryngotomiam* vocant, variè ac multipliciter peccans. *Omne* etenim *quod acre fuerit, atque tenuans, incendit humorem*. Ipse denique in *phreniticam* venturos passionem multa inquit affici materie, ad hæc ejusdem acrimonia. Est etiam noxia & patientibus locis *phlebotomia*, sicut suprà docuimus. Item *clysteribus* utendum ob avertendam ma-

34 *Asclepiadis methodus*

h aperibiles

i *sub.* resina

k quidquam posse cucurbita sanguinis elici

35

l scarificandæ

m summi auxilii

n homoiotomiam

o *sub.* asperæ

36 *ut noxia reprobatur.*

teriam, vel avocandam à locis patientibus, inconſequenter jubet. Eſt enim *contrarium* detractioni per venas ex patientibus locis faciendæ, quam ipſe probavit. Item *inordinaliter* ſcarificandum primo, dehinc phlebotomandum judicavit. Etenim [p] *locales* [5] detractiones inſidente atque [q] infirmata, & ſtante paſſione, adhibendas reprobamus. Eſt etiam *inexerciti Medici* ob febrium cauſam ſuſpicari materiam raptu cucurbitæ non elici. In uſu enim videmus ſine ullo impedimento in febricitantibus effectum cucurbitæ provenire, atque eductam detrahi materiam. Adducitur nanque *caro*, & *ſpiritus*, & *ſanguis*. Dehinc neque creſcente acceſſione cucurbitas inſigimus. tempore quo ad [r] altiora materia conducitur. *Eſt* præterea *tumentium partium moleſtiſſima atque periculoſa diviſura*. Vehementes nanque ſanguinis effuſiones efficit, & quæ prohiberi minimè poſſint. Si enim eaſdem *conſtringere* voluerimus, celerrima *præfocatio* conſequetur: at ſi abſtinere neglexerimus, celerior mortis effectus ſanguinis effuſione perſpicitur; vel ſi fortè ſanguinis fluorem effugerit quis, [6] *cancrum* [s] atque *gangrænam* non effugiet, ob augmenta tumoris. Nos enim naturali habitu conſtituta cum dividuntur, quanquam conſtrictive tractata ſæpiſſimè tumeſcere videntes, in tumore conſtituta cùm diviſa fuerint, at ſi conſtringendi caruerint facultate, vehementius in tumorem venire, deſperare poterimus. Nam omnino in tanto *tumore*, in quo *digitorum* immiſſio [t] improba eſſe perſpicitur, atque *cataplaſmatum*, & *gargariſmatum* uſus [v] æger atque diffi-

[p] i. ex loco affecto
[q] confirmata

37

[r] partes profundiores

38

[s] ſive

[t] laborioſa, moleſta
[v] gravis

5 Methodici detractiones has locales, nimirum per cucurbitulas ſcarificatas, ſanguiſugas &c. declinante demum paſſione, id eſt ſtrictura jam laxata, uſurpabant & quidem optima ratione: in ſtatu enim adhibitæ ſtricturam augerent.

6 *Cancer* & *gangræna* hic Cælio videntur eſſe ſynonyma.

difficilis ægrotanti videtur, quomodo non altiorum divisura inimica saluti probatur? Est etiam *fabulosa* arteriæ ob respirationem divisura, quam [7] *laryngotomiam* vocant, & quæ à nullo sit antiquorum tradita, sed [w] caduca atque temeraria *Asclepiadis* inventione affirmata: cui, ne nunc occurrentes, latius respondere videamur, aut tantum scelus angusta oratione damnemus, libris quos de adjutoriis sumus scripturi, respondebimus. *Themison* verò sine febribus acutas passiones rectè curare *Asclepiadem probans*, huic accusationi subjicietur. 39

w sine ratione

Themison per Asclepiadis latera petitur.

40 *Serapion* primo libro curationum, *clysteribus* synanchicos evacuat, atque *phlebotomia*, & *cataplasmatibus*, & *unguentis* acrioribus utitur, & provocativis, & apertivis, quæ [x] *anastomotica* appellant. Præcavet autem in omni abstinentia cibum vel potum dare. Sed est etiam hic facilè accusabilis. Etenim acria atque tenuantia excitare tumorem nemo dubitat: phlebotomia verò adjecta clysteribus vexabilis esse perspicitur. Dehinc dicens [y] *materiarum* nomina, ea ex quibus [8] *adjutoria* conficiuntur scribere neglexit. Cùm nullo alio quolibet adjutorio minus utilis *cibatio*, atque *potus* probentur, arte adhibita, atque formata.

Serapionis methodus

x ἀναςομωτικά

pariter reprobatur.

y medicinarum

41 *Heraclides Tarentinus* 3. lib. curationum, de internis scribens, eos, inquit, qui sanguinis *multitudine* vexantur, clystere præpurgatos *phlebotomamus*, nunc ex *brachio*, nunc ex venis quæ sub *lingua* sunt: vaporationibus *spongiarum* admotis collo atque gutturi, ex aqua calida, in qua fuerit præcocta

Heracl. Tarent. methodus

7 Methodici usque adeo abhorrebant remedia drastica, quæque cum aliquo discrimine agebant, sive ea ex Pharmaceutica sive ex Chirurgia peterentur, ut ea, licet sæpe salutaria, imo necessaria, fere semper rejicerent: at non semper cum ratione, ut hic Laryngotomiam.

8 Hoc adjutoriorum nomine implicat etiam diætam, quam à Serapione neglectam esse Cælius ait, licet summopere necessariam.

cocta *ruta*, vel *pulegium*. Tunc *cataplasma* apponendum probat quod ὠμὴν λύσιν appellamus, ex mulso confectum, cui erit admiscenda chamæpitys, vel iris illirica, aut ficus. Nocte verò, inquit, *cerotarium* apponendum ex irino oleo, atque resina justa parte
42 in comparationem ponderis ceræ. In his verò quibus z *locorum* crassitudinem suspicatur, ungendas inquit fauces *melle* atque *omphacio*, & gargarismate utitur mulso in quo præcoquit ficum, vel origanum, & admiscet *piper*. Dat etiam *elaterium* in pondere [9] *denariorum* septem. Multis verò *obolum* dimidium cum melle & aqua, aut mulso. Dehinc medicamen quod appellavit *emeticon* vomificæ virtutis, & conficitur hoc modo: *Origani*, atque *heracleotici panacis*, manipulum accipiens, demerge, inquit, in vasculum rubri æris, tum [10] *rhus* quòd appellamus *rubrum*, heminas quatuor, atque *cepulas* [11] *germanas* viginti, quibus circumtollemus exteriorem corticem, & has
43 quassantes immittemus. Tunc infundemus *vinum Chium*, vel *Rhodium*, aut *Cnidium* quatuor heminis, & sub sole ante ortum caniculæ viginti diebus, atque post ortum viginti diebus, ponemus. Tunc cum fuerit liquor insumptus, infundemus alias quatuor heminas, atque ita sub sole linquimus. Tunc iisdem diebus mittimus medicamentum in pilam, & conterentes formamus *trochiscos*, quorum majores erunt drachmarum singularum, & dimidiæ: Alii verò drachmarum

z succorum

Descriptio emetici.

9 Si Cælius loquitur de elaterio intus sumendo, locus hic enormiter mendosus est: sufficit enim denarii sive drachmæ pars septima: imo obolus dimidius, id est grana quinque.

10 Rhus in omni genere usurpatur. Galeni tempore, masculino, & muliebri genere usurpatum constat lib. VI. cap. 2. de Compos. med. sec. loca. Cælius hic in neutro genere utitur. Plin. H. N. lib. XXIV. cap. 11. in fæmineo, ubi ait, Rhus, quæ erythros appellatur &c. alvos solvit.

11 Germanas: sic fortassis bulbos vomitorios appellat.

marum singularum: item alii dimidiarum drachmarum: singulos dabimus, virium comparationi congruos, cum mulso, vel pro [a] *eclectario* cum melle. Etenim 44
vomitum humoris viscosi hoc efficit, & *ventrem* deducit. Aliqui, inquit, etiam *melanteriam* admiscent, & *thapsiæ* [b] succum obolos tres. At si *difficilis* fuerit *vomitus*, penna oleo veteri intincta, atque faucibus immissa provocandum probat. Utitur etiam aliquando medicamine ex *omphacii* succo, & *elaterio* confecto, atque *diagridio*, cum nigro *helleboro*, & *sale*, si fuerint in vomitum difficiles ægrotantes: vel *elaterio* cum *aceto*, & *ruta*, & rursum *elaterio* cum *sinapi*, & *salibus*. Eos inquit qui [c] *perfrictione* synanchici fuerint effecti, phlebotomari prohibemus, atque clysteribus depurgari, cæteris verò omnibus ex qualibet causa synanchicis effectis, erunt hæc adhibenda: fulciendos etiam omnes judicat vel nutrien- 45
dos *sola aqua*, vel *mulso*, cætera quoque ciborum prohibet. Sed hoc omne experimentum sive tentatio [d] promptissimè ex [e] occultis suspicionibus videtur esse provisa. Etenim [f] *empiricus* solam [g] servationem intuens, quam τήρησιν vocant, *sanguinosos* [h] nunc phlebotomandos existimat, non advertens [i] quia omnes *synanchicos* ob stricturæ vehementiam oportet plebotomari, promittentibus viribus. Denique ridendum est etiam, quòd eos qui ex perfrictione *synanchici* fuerint effecti, phlebotomandos negat, non advertens *præsentia*, & inquirens factorum *causas*. Noxia etiam sunt *cataplasmata*, quæ adhibenda pro- 46
bat, atque *vaporationis* genus, acrimoniæ causa earum specierum quas admiscendas jubet: siquidem sint incendiosæ. Item *vomifica*, quæ emetica appellat, etiam non tumentia in tumorem faciunt devenire.

[a] electuario
[b] succi
[c] ex suscepto frigore
[d] facillime
[e] dubiis, & incertis, non manifestis & apertis.
[f] Serapion, vel Heracl. Tarent. *deridetur*,
[g] observationem
[h] tantum
[i] quod

& tanquam noxia damnatur.

Thapsiæ vires. Etenim *ferulago*, quam thapsiam appellant, sufficiens est etiam [k] *putredinem* partium quas attigerit facere, atque [l] *inflare* naturali habitu constitutas. Non aliter etiam illa quæ conficiuntur ex *cepe*, & *omphacii* succo, & *rhu* rubro, vel horum similibus. Item oleum vetus acre est. Illa verò, quæ *cathartica* appellat, per clysterem adhibenda, quæ nos purgativa vocamus, turborem magnum faciunt, atque stomachum vexant, & cætera quæque nervorum. Est

k uredinem
l inflammare

47 *Methodicor. quorund. errores.* præterea iners, tempus dandi cibi non definire. *Nostræ* etiam *sectæ* quidam adhuc veterum errore detenti, insuetas graves materias adhibendas probaverunt. Nunc *urinam* sive [12] *fimum* humanum cum *melle*, & *myrrha*, atque *ruta*: nunc *centauream*, & *absinthium*, & *abrotanum*, & *thymum*, & *aristolochiam*, & *tymbram*, quam nos satureiam dixerimus, & *sinapi*: nunc *Pythagoricum* atque *Isyperium trochiscum*, nomine inventoris appellatum: nunc *Polyidæ sphragida* quam appellant, atque [m] constrictiva, tum unctiones & cerotaria ex unguentis *sampsuchi*, atque *roris marini*, quorum singula tumoris sunt provocativa ob *fervoris* nimietatem, atque desiccandi virtutem, & [n] recorporandi, cum sit *celeritas* passionis, ac simplicibus curanda [o] *virtutibus*.

m districtiva: ut suprà §. 20.
n τοῦ μετασυγκρίνειν.
o medicamentis.

12 pueri, & canis stercus Galenus probavit.

CAPUT V.

84

De Apoplexia.

Apoplexia unde dicta. *APoplexia* dicta est, quod tanquam ex letali *percussu* repentinum faciat casum. Est autem oppressio sæpe sine febribus, repentina, & quæ sine febribus

bribus sensu privet corpora, & semper celerrima, & nunquam tarda esse probatur. Sed ejus antecedentes *causæ* communes cum cæteris esse accipiuntur, magis tamen jugis *adustio*, & *perfrictio* vehemens, & *indigestio* frequens, lavacris excita, usus etiam *veneris*, & magis in *senibus*. Item vulneratio [a] *membranæ*, in pueris vero etiam vehemens [b] *saltus* membranæ cerebri. Quibusdam igitur ante casum nullum prævidetur *signum*: quibusdam vero præcedunt quædam significantia passionem, ut *gravedo*, vel dolor capitis, aut *vertigo*: aut aurium *tinnitus*, & in solitos usus difficilis motus: vultus mœstitudo: [c] *saltus* membrorum, & magis præ cæteris partibus *labrorum*: tremula *loquutio*, & veluti minus expressa: aut interruptio proferendi sermonis, sine ulla ratione: vel *oblivio* mox dictorum: vultus etiam plenitudo: egestionum difficultas. Sed hæc communiter antecedunt, vel præeunt etiam his qui in *epilepsiam*, vel *furorem* venturi videntur. Irruente passione *vocis amputatio* sequitur, & *mentis oppressio* ex repentino casu, *immobilitas* perfecta totius corporis, atque *conductio* vultus: quibusdam etiam suspensio *palpebrarum*, atque *oris* hiscens distantia: *pulsus* densus, & quadam persecutione fugatus: articulorum gelidus torpor: parva respiratio: *color* plumbeus, atque involuntaria lachrymatio. Pejorante passione atque in *exitium* ægrotantis crescente, *vultus* adductio, ita ut longior nota videatur imago: *præcordiorum* prominentia, atque totius corporis frigidus torpor: *pectoris* stridor, & superiorum partium *sudores* frigidi: immobilis etiam & super suspensa palpebrarum ac superciliorum positio. At si passio fuerit levigata, & in *salutaria* devenerit signa, corporis fugabitur *torpor*, atque frigus

Quid sit. Ejus causæ antecedentes.

[a] meningis quæ cerebrum tegit
[b] ex ictu vel casu

49

Signa apoplexiæ futuræ;

[c] palpitatio παλμός.

Præsentis;

50

In pejus ruentis;

In melius vergentis.

gus redeunte *fervore:* partes etiam quædam *ſaltu* errante movebuntur, in his qui omnino caruerant: diſtillatus humor *faucibus* tranſvoratur, quanquam difficile, nec tamem [d] priſca interceſſione impeditur.

[d] æquè moleſta ac prius

51 *Punctus* etiam vel *inclamatus* ægrotans palpebram movet, atque *labia* conducit, ſignificans ſeſe audire vocantem poſſe: & univerſali dicto, quod *Græce* [1] catholicon cocant, quidam prima die *moriuntur*, quidam duobus, vel tribus diebus *ſupervivunt:* Alii vero *ſalvantur*, quorum alii ſtatim ſeſe reſumunt, alii *paralyſi* partis, vel partium corporis vexantur. Item quidam parva [e] *converſione mentis* afficiuntur, ut aut alienentur, aut triſtes, & ſomnioſi videantur, ut ſi eos quiſquam è ſomno excitaverit, aliquid alienum loquantur.

[e] perturbatione

52 Eſt autem paſſio *ſtricturæ*, atque celer & *acuta*, & vehemens, & in *ſenibus* abundans, & *hyemis* tempore & autumni fine. Vocatur etiam à quibuſdam *paraplexia.* Vehementius autem in iſta paſſione patitur *caput*, ſicuti conjiciendum ex his quæ antecedunt, atque corporis oppreſſione. Et ſunt *difficiles curationes* fortium hominum. Debiles etenim oppreſſionibus magis ſuperantur, atque ferre majora adjutoria minime poſſunt. Hinc etiam *fœminas* ſpecialiter difficilius viris curari perſpicimus, atque *ſenes*, & *pueros*, à perfectis ætatibus, & *tabidos* magis, quam qui habitudine vigent. Item eos qui *prætacti* fuerint ægritudine, magis quam qui nulla fuerint morbi contagione ſauciati.

Qualis ſit paſſio, & cui ætati, quoque tempore magis ſit infeſta. Ejus curatio ſemper eſt difficilis.

53 Adjuvat etiam difficultatem *hyems*, nonſolum quod corpora denſet, verum etiam quod quibuſdam adjutoriis [f] oppugnet, ut geſtationibus [g] liberis, ac nudis. Similis autem ac vicina eſt apoplexiæ *lethargia*, *epilepſia*, matricis *præfoca-*

[f] repugnet
[g] non opertis, ut in lectica

1 καθολικὸν dictum, quod ad omnes in univerſum patet, & ſpectat.

focatio, secundum aliquos, & *paralysis*, & gravatio, quam Græci *Caron* appellant, & [h] dissolutio Discernitur ergo à *lethargo*, siquidem omnis lethargus [i] in *febrem*, atque cum febre fiat, rarum habeat pulsum, & neque semper *sensibus* privet: *Apoplexia* vero & sine febribus fiat, & parvum atque densum faciat pulsum, & repentinum tanquam ex letali percussu faciat casum. Item quod ex membranæ vulneratione apoplexia fiat, [k] *lethargia* vero nunquam. Discernitur etiam ab *epilepsia*. Siquidem *epileptici* quidem totius corporis [l] *conductione* agitentur, & spumas agant, *apoplecti* vero nunquam: Item *post accessionem* epileptici integro habitu consurgant frequentius, apoplecti vero *paralysin* partium sustineant: Item apoplexia acuta atque *celeris* semper accipiatur, Epilepsia vero etiam *tarda* sæpissime inveniatur. Item a *matricis* præfocatione discernitur. Siquidem non præcedat *capitis querela* matricis præfocationem. Item in accessione conducta atque sese sustollens *matrix* inveniatur, in apoplecticis vero hoc nunquam contingat. Dehinc cessante accessione *apoplectæ* fœminæ nesciunt gesta, illæ vero quæ *matrice* fuerint præfocatæ, resipiant atque narrent quemadmodum fuerint oppressæ. Item matricis præfocatio *tarda* esse perspicitur, hoc est *chronia*, *Apoplexia* vero nunquam. Discernitur etiam à *paralysi* apoplexia, quanquam idem multis videatur veteribus, ut [2] *Hippocrati*, & *Diocli*, & *Praxagoræ*, & *Asclepiadi* Titiensi, & *Demetrio*, & si qui alii præterea. Inquiunt enim *apoplectos* toto corpore vitiatos paralysi, *Paraplectos* vero particulis. [3] *Themison* vero capitis vel

Affectus apolexiæ affines.
h cardiaca passio sive syncope
i post
Quomodo differat à lethargo;
k hoc falsum
54 *ab epilepsia;*
l motu
a suffocatione uterina;
55
a paralysi.
56

2 Is putavit ἀποπληξίαν esse corporis universi παράλυσιν.

3 Hæc Themisonis theoria rationi & experientiæ valde congruit, & Cælii

vel in capite paralysin cum mentis impedimento, proprie *apoplexiam* vocat. In aliis vero partibus corporis, sine impedimento mentis, hanc ipsam *paralysin.* Sed non oportet certare de his ex quibus curationis ratio non sumitur. Solum tamen commemorandum est, quòd *apoplexia* celeris atque *acuta* natura intelligatur, *paralysis* vero propria quæ dicitur, *tarda* semper intelligatur. Item [m] gravatio & [n] dissolutio inter [o] resumptionem veniunt, & nunquam præcordia suspendunt, & neque difficultatem resurgendi ut [p] alii, faciunt.

m κάρος
n κατάληψις
o iis qui ex morbo convalescunt:
p Apoplexia

57 *Curationem* vero principaliter *apoplexiæ* nullus nobilium priscorum tradidit. Siquidem *paralysi* generaliter hanc putent adscribendam. Solus *Hippocrates* ait, [q] *apoplexiam* vehementem solvere impossibile, imbecillem vero non facile. Item aliarum *sectarum* successores *aceto* atque *oleo* caput fovent, cæteras autem partes corporis *vino*, & *oleo*, lanis contegentes rudibus, atque intrectatis. Secundo studiose caput fovent, admiscentes *hederam*, vel *serpyllum*, aut *peucedanum*, quorum fugienda est acrimonia atque constrictio. Adhibenda est igitur passioni congrua *curatio.* Nam locandi sunt ægrotantes loco *lucido* mediocriter, atque *calido.* Utendum etiam *articulorum* blandi tactus [r] continentia, atque limpidæ lanæ tectione mediis partibus capitis, & collo. Adhibenda etiam olei *fomenta* dulcis, atque calidi, & expressa ex aqua calida *spongia* vultus circuntegendus. *Potus* dandus aqua calida, vel mulsum distillandum sensim faucibus. Adhibenda etiam *phlebotomia*, non necessario expectata *diatrito*, dimisionis tamen tempore,

q Aphor. 42. sect. 2.

Curatio apoplexiæ ex mente Cœlii.

58

r contrectatione

Vena secanda, & quando.

lii ad eam instantia non admodum gravis: si enim ipsa illa paralysis, quæ diu membrum aliquod particulare vexat, in cerebro sedem figeret, æque foret celeris & acuta.

pore, vel circa primæ lucis exortum, cum ex aliqua parte corporis frigidus torpor visus fuerit egelari. Etenim qui prius quam hæc provisa sunt, in materiæ detractionem festinavere, latenter accessionis tempore decepti, phlebotomiam adhibent, vel certe jam expirantes ægrotos phlebotomando, nihil prodesse potuerunt. Siquidem neque materiæ fieri potuerit exitus, cum corpus *ſ* desertum exitum sanguinis negat, quanquam divisa venula videatur. Adhibenda etiam *abstinentia*, usque ad primam diatriton: tum *unctio* calida; atque spongiarum calida expressarum *vaporatio*, & *sorbilis* cibus, vel *panis* aqua calida infusus, vel mulso. At si ventris officium non cessaverit, *clyster* simplex adhibendus, cum *cucurbitæ* appositione cum *scarificatione*, tempore quo * sæpissime docuimus, *occipitio* atque omni *spinæ:* spongiarum vaporatione utendum, & *cataplasmatibus* laxativis, tum *radendum* caput totum, & multis partibus ejus cucurbitæ similiter apponendæ, & usque ad declinationem passionis, *alternis* diebus cibus dandus: vel si viribus fuerint ægrotantes fatigati, erunt quotidie nutriendi. At si passio declinaverit, *cerotaria* apponenda, & in oleum, vel in calidam & oleum deponendum, atque fovendum corpus. Tum *varius cibus* dandus, adjectis oleribus, tunc piscibus, & volantum carnibus: dehinc etiam *lavacrum* adhibendum, atque *pomorum* quicquam dandum: dehinc *vinum*. *t* Servandus etenim magis est supradictorum counatus atque coacervatus usus, ob passionis difficultatem. At si quisquam ex *apoplexia* liberatus aliquas corporis partes paralysi *v* *vitiaverit*, harum curationem ex libris quos de *tardis* passioni-

59 *ſ* viribus destitutum

60 *Quid agendum, cum morbus declinat.*

t vitandus

v vitiatas habuerit

 bus

* Iis nimirum intervallis, quibus morbus maxime est remissus.

bus ſcribentes docebimus, ſumendam jubemus. Eos verò qui *membranæ* vulneratione in hanc paſſionem cadunt, ita curandos monemus, ut inferius demonſtrabimus.

CAPUT VI.

61 *De conductione, quam Græci Spaſmon vocant, & diſtentione, quam Tetanon appellant, & earum ſpeciebus.*

CONſequens eſt de *conductione* atque *diſtentione*, & earum ſpeciebus dicere. Utraque igitur paſſio ab *accidenti* nomen ſumpſit, *conductio*, à conducendo atque contrahendo: *extentio*, ab extentione patientium partium. Sed ejus ſpecies ſunt, *emproſthotonia*, & *opiſthotonia*, quas nos pronum raptum, atque ſupinum appellare poterimus, alterum ab eo, quod in *anteriora* conductionem facit, alterum quod ad *poſte-*
62 *riora*. Sed antecedentes *cauſæ* ſupradictarum paſſionum, ſunt hæ, *percuſſus* majorum nervorum, quos *tenontas* appellant: vel ſupra ipſos jacendi jugis poſitio, duris incumbens ſuppoſitis: vel grave quicquam cervicibus inpoſitum: vel *meracum* potum, aut profunda [a] *perfrictio:* aut, ut ſæpe contingit, *vulneratio* nervorum, vel muſculorum, atque *vinum* iiſdem vulneribus manentibus potum, vel [b] *frigidum*, & magis eo tempore, quo ſordibus* carentia purgari vulnera videntur, vel in cicatricem venientia, ſæpiſſime [1] *raptus* occurrit. Aliquando etiam celerius, hoc eſt, adhuc *vulneribus* in [2] tumore conſtitutis. Eſt

Spaſmi ſpecies.

cauſæ.

[a] ψύξις frigoris ſenſus

[b] frigidæ aquæ uſus

* ſcatentia

1 Quoniam ichor in parte vulnerum profundiore retinetur, unde nervi irritantur.

2 Hoc contingit præcipue in nervorum tendinumve punctura, laceratione, aut non plena abſciſſione.

Est autem juxta diffinitionis formam *conductio*, quam 63
Spasmon *Græci* appellant, *involuntaria tensio, atque* *Definitio secundum Cælium;*
conductio partium, cum vehementia, & acuto dolore,
ob stricturæ nimietatem. Distentionem autem, quam
Tetanon vocant, *Asclepiadis* sectatores dicunt extensionem corporum,* ut alii vero partium; nescii [c] quomodo etiam voluntate tendimus quasdam partes: & in his qui *satyriasi* vexantur, vel *podagra*, extensio est genitalium partium, vel pedum, nec tamen *distentio*, quam *Græci* Tetanon vocant. *Alii* ajunt distentionem esse *tensionem musculorum secundum colla, atque* [d] *buccarum*, quos Siagonitas vocant, *cum tensione, ac dolore effecta.* Alii nostræ sectæ scriptores pro tensione [e] *conclusionem* vocaverunt, sub alio nomine id ipsum significantes. Hanc enim *causam* passionis esse voluerunt. Sed his omnibus communiter respondendum est, quomodo causa à passione plurimum differt. Dicendum est igitur non quæ *causa* sit distentionis, sed quæ sit *distentio*. Etenim causa, siquidem sit occulta [f] discrepat, atque pro captu mentis signorum [3] varia esse invenitur. Ea vero quæ concurrunt passioni, hoc est conductioni, prompta, atque manifesta, & omnibus intelligibilia esse probantur. Et 65
est [g] *amandum*, ut vires patiuntur, *ex his quæ non discrepant, disciplinam si tradamus.* Secundum nos igitur, distentio, sive extentio, quam, ut supra diximus, *Tetanon* Græci vocaverunt, est involuntaria tensio, recto atque inflexibili porrecta [h] *cremento collorum*, ob vehementem *stricturam*, sive tumorem. *Raptus* vero po-

* aut aliquarum partium
[c] quod

secundum alios.

[d] buccas

64

[e] nervorum sc. & tendinum

[f] varia atque varia est: differentias multas habet

[g] Græcismus i. æqui bonique consulendum.

[h] rigida & inflexibili constantia

3 Cælius hoc loco & alibi passim nimis est Methodicus, dum causarum cognitionem non solum negligit, sed spernit, imo impugnat; cum tamen sæpius totius curationis cardo in ea versetur. Aliàs laudandus, quod tam accuratas morborum historias nobis tradat, ubi palmam omnibus fere scriptoribus præripit.

posterganeus, quem *Opisthotonon* Græci vocant, est involuntaria colli *retractio*, ob nimiam stricturam, sive tumorem. *Pronus* item raptus, quem Græci *Emprosthotonon* vocaverunt, inclinatio colli in anteriores partes involuntaria, ob vehementem tumo-
66 rem sive stricturam. Sed *involuntaria* hæc dicta sunt, ad discretionem eorum, qui voluntate sua colla hoc schemate componunt: ob tumorem autem, sive *stricturam*, ad discretionem eorum qui [i] ligationibus *tormentuosi organi*, eas partes sic positas habent. [k] Tentantibus igitur in has passiones devenire hæc obveniunt: difficilis *cervicis* motus: jugis *oscitatio*, & * magis [l] locis volentibus: sequitur etiam non sine dolore *jacendi* positio, atque *nervorum* majorum quos tenontas appellant, levis *tentio*, & durities: *punctio* interpellans ex spina usque ad occipitium, atque bibendi difficilis transvoratio, contemptibilis tamen:
67 [4] *temporum* dolor & magis eo tempore crescens, quo hiscere atque os aperire voluerint patientes: *auditus* gravis: *linguæ* impedimentum, & imprompta loquutio: *salivarum* fluor continuus: surarum atque vestigiorum dolidus sensus, & sine ratione veluti *ridens* vultus, cum quadam [m] *mobilitate* suarum partium. Ascendente passione, atque erumpente, *distentio* dura, & durities partium fit, cum *dolore* vehementi *colli*, atque musculorum qui *buccas* colligant: *rubor* vultus, & [n] *colligatio* supradictorum musculorum: *dentium* quoque concubitus, hoc est, incumbens confixio: sudor plurimus: *articulorum* frigidus
68 torpor: *pulsus* obscurus: *extensio* colli: *spiratio* difficilis: *contractio* crurum atque manuum, & infusi & destillati liquoris in os, *recursio per nares* fit: quibus-

i quibus a carnifice torquentur

k pronis, declivibus

Signa spasmi instantis;

* maxime locis quibus nolimus

l locis in affectum venientibus

m palpitatione

præsentis.

n fortissima contractio

4 Ob affectos musculos temporales.

busdam etiam mentis *alienatio*, cum celerrima spiratione sequitur: gutturis & pectoris *stridor*. Sed *tetanicis* recto ductu distenta magis videntur colla, atque ita, ut inflexibilia fiant. *Opisthotonicis* vero contractus ad posteriores partes fit, cum nimia tensione, atque dolore *dorsi*, & *clunium*. His etiam crura conducuntur, & neque manus distenduntur: *digitos* conductos atque implicitos habent, ut *Hippocrates* ait, & majorem digitum, hoc est, *pollicem* cum cæteris tenent, ut frequentius contingit: se quoque 69
continere non possunt, sed quadam mobilitate resiliunt, cum dolor irruerit. Hi sunt *pejores* tetanicis, & omnes [o] ab alteris, quoties non sine *vulnere*, sed in vulneribus [p] *propriorum* ac salutarium locorum his ægri fuerint affecti passionibus. *Emprosthotonicis* autem colla conducuntur in *anteriorem* partem, atque *mentum* pectori configitur: tenduntur *ilia*, & præcordia cum frequenti [q] delectatione *urinæ* egerendæ, & difficili flexu digitorum. Liberari vero ex his omnibus difficile ægrotantes, si in *vulneribus* spasmus emerserit, vel si *spinæ* fuerit innata durities. At 70
si sine febribus spasmus irruerit, facilius liberantur. *Febrem* verò secundum [r] *Hippocratem* in spasmum venientem, *salutarem* accipimus; *Spasmum* autem in febrem, *perniciosum*: quanquam ejus [5] excludant sententiam, dicentes quia secundum ipsum *febrem* corpora gravant, multo magis geminant incommodum, cum vehementibus doloribus. *Laxat* enim, inquiunt, tumorem naturalis ac *mediocris fervor*: febrium verò acer, & contra naturam *immodicus*, vexat. Quapropter ex minutione eorum, quæ

Signa specialia Tetani; *Opisthatoni*; *Emprosthotoni*. *Signa prægnostica*.

[o] sc. pejores sunt quam alii

[p] principum partium

[q] irritatione

[r] aph. 26. l. 2.

5 Cælius hic suum Hippocr. contradicendi studium celat, nec immerito. Cous enim & rationem & experientiam in suis partibus habet: nec loquitur de tali febre quæ sola hominem interimere potest.

l quæ passioni adjuncta sunt

quæ *l* passionis sunt, spem futuræ sanitatis melius accipimus.

CAPUT VII.

71 *Quomodo discernimus raptum quem Græci Spasmon vocant, a tremore atque saltu.*

a palpitatione

Variæ veterum Medic. de spasmi differentia sententiæ.

DIscernens raptum à *tremore* atque [a] *saltu* Demetrius *Herophili* sectator, in corporibus inquit, *raptu* vexatis, motum fieri per *extentionem*, atque *conductionem:* in iis verò qui *tremore* afficiuntur, *agitatione crebra.* Item in his qui *saltu* afficiuntur, levabilem & passibilem motum fieri indicavit, & magis in partibus sensibilibus, ac nervis qui voluntario

72 [b] motu subjecti sunt: *spasmum* verò etiam in [c] colligationibus membrorum fieri sensit, & non solùm in quibusdam sensibilibus partibus, verum etiam in his quæ sensu carent, atque ita inquit, [1] *gaudio* quædam membra saltum sustinere, quædam verò nunquam: irem *senectute* tremorem fieri, non raptum, asserit. Addendum tamen, [d] quomodo sine ulla distentione saltus movetur, atque tremor efficitur: cum tensione autem vehementi, raptus membrorum fit. Item secundum [2] *Asclepiadem* extensio atque *conductio* par-

b motui

c in ligamentis

d quod

73 tium tarda, & perseverans esse perspicitur: [e] *spasmus* verò brevissimi temporis, & [f] celerrimi *tremor.* Sed saltum ab his discernentes quidam *Asclepiadis* sectatores ajunt, non extensione vel conductione fieri, sed *levatione* ac *depositione*, quod quidam non con-

e motus spasmodici

f sc. temporis

1 Id est cum voluptate. Videtur hic respicere ad palpitationem illam quæ in feminis ejaculatione contingit.

2 Voces hæ Asclepiadi, aliisque priscis Medicis usurpatæ hodie non idem significant. Quod enim ille *extensionem* & *conductionem* vocat, nobis *spasmus* audit: quod illi *spasmus*, nobis motus *convulsivi.*

consenserunt. Etenim ex tanta levatione, inquiunt, atque depositione quam sustinent, [g] atque levata [h] ut depositia, extensionem, atque incurvationem vel flexum fieri probant. Hos denique motus manuum, quos ita fieri perspicimus, medium ajunt esse *saltum* [i] raptus, atque tremoris, magnitudine ac distantia temporis, jugem extentionem atque conductionem in *tremore* fieri magis quàm in saltu, raram verò in *raptu:* Item *parvam* extentionem ac conductionem in tremore, *majorem* vero in saltu, *ingentem* in raptu. Dehinc nomen quoque dicunt communius esse atque latè diffusum, quoniam saltum solemus etiam *cordis* vocare & *arteriarum* motum. *Hippocr.* denique inquit *frontis* venas saltum sustinere, cum neque tremor in his partibus fiat. Est enim passio nervorum. Sed his respondendum est, oportere etiam venas atque arterias & raptu vexari, atque tremore affici, quantum in ipsis est. Siquidem etiam motus earundem partium alios atque alios fieri magnitudine atque temporis distantia differentes videamus.

[g] æquè
[h] ac
[i] inter raptum & tremorem

74

CAPUT VIII.

De Curatione.

75

Qualis locus ac decubitus conveniat.

Ægrotantes jacere oportet *loco* sufficientis magnitudinis, *lucido* mediocriter, atque *calido*, nullo etiam *odore* infecto, mollibus atque calidis stramentis. *Prima* enim *celeritatis morborum mitigatio est straminum mollities.* Dehinc *sine cibo* facimus ægrotos durare usque ad primam *diatriton*, si vires permiserint, summo cum silentio jacentes. Tum *lanis* mollibus, ac mundis, *oleo* dulci & calido infusis, colla circuntegemus, & buccarum musculos quos *siagonitas* vocant,

Nota.

Qualia fomenta.

cant, & majores nervos cervicis, *tenontas* appellant:
76 tum clunes, atque omne quod doluerit. Sed [a] ob permanentem fervorem, erunt extrinsecus apponendi *saccelli*, vel cujusquam materiæ vaporationes, aut *vesicæ* oleo calido repletæ, aut *panni* calidi, aut, ut supra dictum est, saccelli *lini* semine torrido pleni, vel [b] *cantabro*, fervente aqua & oleo decocto. *Articulos* quoque manibus tenentes calefacimus, & *sudorem* ob pressuram ac turborem venientem pannis calidis excipimus. Frigescit enim [c] permanens, & consensu partium passionem geminat. At si vehementes fuerint dolores, erit adhibenda *phlebotomia*, dimissionis tempore, atque ante tertium diem, si passio coegerit: si minus in ipsa *diatrito*, aut post ip-
77 sam, viribus permittentibus. Tunc colluere aqua *calida* permittimus, & potum accipere. In ipsa verò *diatrito* oleo dulci atque calido, & mulso corpus omne perungemus. Ora etiam aqua calida foventes, tunc cibo nutrimus *sorbili*, atque tenui, ex *alica* vel *amylo*, aut *pane* ex mulso, vel pane insuccato ex eodem mulso. Oportet enim etiam cibum ebibi potius quàm masticari, ob dentium conclusionem: quam leviter digitis aperire tentabimus, prohibentes ligneos, ut plerique adhibent, cuneos. Etenim quassationem partium atque indignationem faciunt, to-
78 to tempore cibi sumendi permanentes. Tum cæteris diebus ea quæ fovimus, *cataplasmatibus* curamus: dehinc etiam *spinam* totam cum *lini* seminis polline, & *fænugræci* semine, singularibus, vel commixtis ex aqua mulsa, cataplasmamus, superponentes extrinsecus quicquam de supramemoratis calefactionibus, quo possint cataplasmata multo tempore calida permanere. Item per *clysterem* oleum calidum in-

[a] ut permaneat fervor lanæ quæ admota est.

[b] furfure

[c] i. non detersus sudor

Quando vena sit secanda.

Qualis diæta prosit.

Quando, & qualibus cataplasmatis utendum.

Quibus Clysteribus.

injicimus: vel calidam & oleum: aut aquam in qua fuerit decoctum semen *fœnugræci*, vel radix agrestis *malvæ*. Simul enim & stercora detrahimus præminentia, & tumentes partes fovendo relaxamus.
Utimur præterea *cucurbitis*, & magis cùm passio 79
sumpserit statum: sed in *accessione*, levibus: in *dimissione* verò, etiam scarificatione adjecta. Erunt autem infigendæ *occipitio*, & *collo*, Sed aliquando ante impositas cucurbitas, expressas *spongias* ex aqua calida oleo, aut decoctione fœnugræci, aut lini seminis, aut hibisci apponemus. Apta etenim vehementer ex his vaporatio lentescenti liquori ac nervis laxandis [d] accipitur, & quæ musculos buccarum, quos *siagonitas* vocant, sit sufficiens relaxare. Tunc
post vaporationem cataplasmatibus utendum. Aliqui 80
denique non sine ratione commoti, etiam teneris & [e] exercitis *pellibus* agnorum, vel hœdorum, oleo calido tinctis, atque madefactis, loca patientia vaporaverunt. Damus etiam oleum calidum *ore* continendum, & quanquam omni tempore conveniat, magis tamen cùm *cataplasmata* apponimus, hoc probamus faciendum, quo ex interioribus quoque *buccarum* colligatio laxatur, cibum dantes alternis diebus, donec passio declinet: si vires ægrotantis permiserint, in iisdem perseverabimus, solam aquam calidam, vel mulsum calidum, dimissionis tempore, offerentes.

Quando cucurbitis.

[d] vero simile videtur

[e] paratis

Tunc cùm ex parte passionem *mitigatam* senserimus, 81
embasim olei vel aquæ & olei adhibemus: cujus rationem atque ordinem libris specialium adjutoriorum docebimus. Dehinc quotidianis diebus humaniore *cibo* nutrimus, præcaventes etiam nunc *dura* quæque ac difficilis transvorationis dare manden-

Quid agendum morbo mitigato.

da, ſed magis *pultes* offerentes, vel *olera*, vel *cerebra*, vel *piſces* teneros, & omne quod facilè accipi ac digeri poteſt: ne ob vehementem maſticationem naturales colligationes buccarum, quas *Græci* [f] χαλινȣ̀ς
82 vocant, moveantur. Erunt præterea loca ipſa quæ patiuntur *cerotario* curanda ex oleo dulci, vel cyprino confecto. Item *diachylon* medicamento, & quod appellant *Mnaſei*. Tunc etiam *acopis* utemur quæ fiunt ex amylo, atque adipe, & ex infuſionibus ac decoctionibus fœnugræci, & lini ſeminis, & his ſimilibus. Tunc *lavacrum* adhibemus, præcaventes aquam frigidam: dehinc dabimus etiam *vinum*, ut ſæpe docuimus, qualitate, atque natura, & quantitate congruum.

f tanquam earum fræna, & compages.

83 Veterum medicorum *Eraſiſtratus* tetanicam paſſionem non memoravit. *Herophylus* verò nihil plus inquit, niſi quòd vehemens *opiſthotonia* rectiora facit ea quæ nodorum ſpinæ [g] evulſione arcuata videntur, & quòd *febricula* irruens paſſionem ſolvat. Item *Serapion* primo libro curationum ſic inquit curandos *tetanicos*, quemadmodum *phreniticos*, quapropter ſumendæ ſunt contra ipſum reſponſiones, quas de phreniticis dicentes docuimus: item ex [h] his curationem hujuſmodi paſſionis tradiderunt. *Hippocrates* libro quem ad ſententias [1] *Cnidias* ſcripſit, *cerotario* inquit ungendos opiſthotonicos, & *aqua* calida eo-
84 rum crura fovenda. Jacere jubet in *lineis* ſtramentis, utens ad ventrem movendum collyriis quæ appellavit [i] *balanos*, & potionibus ex radice [k] *bryoniæ*, & *dauco*, atque *vino* confectis. Offert præterea *farinam*

Herophili & Serapionis ſententiæ.

g curvatione: *alii* connexione

h *ſub.* principiis

Item Hippocratis

i hodie ſuppoſitoria

k τȣ̃ μάδȣ τῆς ῥίζης τρίβωνεν οἴνῳ εὐώδει, καὶ δαῦκον πίνειν δίδȣ.

1 Libro 4. De rat. vict. in morb. acut. Epidemior. lib. II. notabilis extat Hiſtoria Phœnicis cujuſdam Opiſthotonici, ex quo loco, ut & hoc ad ſententias Cnidias, ſive de victus ratione in acutis, Cælius ſequentia deſumſit, nec ſine malignitate.

nam coctam tepentem in partem cibi, ut sæpissimè
facit, permittens etiam vinum superbibendum, quan-
do voluerint ægrotantes. Tetanicos verò phleboto-
mat, non advertens adhibendam vere *phlebotomiam*,
sed non solam. Non enim dignum atque sufficiens *maligne car-*
tantæ passionis unum adjutorium esse probatur. Item *pitur.*
collyria, sive balani, & *potiones* suprà memoratæ,
& *vinum* intemporaliter datum patientibus, contra-
rium atque saluti noxium monstratur. Talia enim 85
tempore [l] importuna nervis officiunt. Item [2] *secundo* [l] importuno
libro quem de morbis scripsit, ait esse aliquando con-
ducibile *tetanico* sine vulnere effecto atque [m] *pri-* [m] juvenili
mævo corpore, & habitudine vigenti, æstatis tem-
pore plurimæ frigidæ ablutionem, siquidem fervo-
rem reclamet ac revocet. Dat etiam nigrum *hellebo-*
rum cum pipere, & lacte *asinino* [n] carne concocto [n] cum carne
potat, atque *sternutamentum* commovet. Mirandum
igitur quòd in his qui tali passione afficiuntur, *frigida*
utendum existimat *Hippocrates*, qui jamdudum [o] ait [o] Aphor. 18. lib. 5.
frigida quæque esse inimica *ossibus*, *nervis*, *dentibus* &
cerebro. Sternutamenta etiam commovere tumores, 86
nulli dubium est. Item asininum lac nulla ratione laxa-
re tumentia probatur. Dehinc stomachum evertet:
siquidem sit tetri odoris & saporis. Item *helleborum*
nigrum nervos obsidet, atque purgando, vel [p] de- [p] extenuando
ducendo corpus, exagitat. *Diocles* libro quo pas- ac emaciando *Diocles*
siones atque causas, atque curationes scripsit; *teta-*
nicis inquit adhibenda mictoria medicamina, quæ
appellavit *diuretica:* tum *ventrem* deducendum, at-
que vacuandum: dat etiam bibendum *passum* aqua-
tum pueris, vel his qui ex vulnere in passionem ce-
ciderunt. Prohibet etiam *cibum* dari, & jubet ea quæ

[2] Hoc idem scribit lib. de Humoribus, & Aphor. 21. lib. 5.

87 paſſione tenduntur, vaporari, & emolliri. Item *tertio* libro de curationibus, ſimiliter *clyſtere* utitur, & *vinum* dulce dat bibendum, adhibens *vaporationes* nunc ſiccas, nunc humectas: & ungit *cerotario*, atque *lanis* patientia contegit loca. Sed ex his primo *mictoria* veſicam moventia omnes provocant nervos, qui tunc ſummo atque attento ſenſu [q] habitantur. Dehinc *clyſteres* acerrimi, adurendo, tumores aſperiores efficiunt, quos adhibendos exiſtimat. Eſt etiam *vinum* repugnans, priuſquam paſſio declinaverit. Et quanquam omne, magis tamen dulce, quod & opportunè datum inflat: denique etiam jam ſanos, indige-

88 ſtos, atque [r] inutiles & [ſ] implicitos facit. Eſt etiam profectò peccantius prohibito cibo vinum dare. Item *vaporationes* humidæ ſiccis atque aridis repugnant: & uſus *cerotariorum* ſoli paſſionis declinationi conveniens invenitur. *Praxagoras* tertio libro curationum *vaporationibus* utitur, & *clyſtere*, & *vomitu.* Quanta autem vexatiò ſit vomitus, arbitror ſuperfluum dicere. Eſt enim etiam impoſſibilis uſus ejus in his, qui neque ad tranſvorandum potum os aperire poſſunt. *Heraclides* Tarentinus ſecundo libro interiorum paſſionum tetanicos & opiſthotonicos *clyſtere* curat, & præpotat jure gallinaceo & *laſere*, cùm primo ſint hæc ventris inflabilia. Item laſeris virtus acerrima, clyſterum verò incendioſa.

reprehenditur.

[q] afficiuntur

[r] ſegnes, tardos

[ſ] anxios, mœſtos

Ut & Praxagoras,

& Heraclides.

89 Dehinc *Aſclepiades* ſecundo libro celerum vel acutarum paſſionum, incipiente, inquit, dolore *tetanicos* aqua *calida* fomentamus, *nocte* atque *die* ſcilicet, ut præter incongruæ qualitatis percuſſum, etiam temporis peccato, atque immodicæ quantitatis, dolentia provocentur, quum ſit tunc mitigationis atque blandimenti opportunitas. Interea inquit *ſaccellis*

Aſclepiadis methodus

ut noxia paſſim notatur.

cellis

cellis ex milio confectis fovemus, vel [t] *cachry*, vel *salibus*, quæ quidem sine dubio ob acrimoniam acutis passionibus sunt contraria, tanquam acre collyrium his qui acutis doloribus oculorum afficiuntur. Hic præterea etiam inquit *aridas* vaporationes operantius mederi, quàm *cataplasmata*, non advertens, quia tunc *nervi* ob colligationem tumoris indigent laxamento atque indulgentia. Ex siccis autem vaporationibus, ut etiam ipse [3] confitetur, siccantur, & tenuantur, & arescunt corpora. Convenit etiam (inquit) *cataplasma* simplex, quod ὠμὴν λύσιν appellant, *pueris* atque *mulieribus*, & *viris* quorum corpora fuerint [v] dimissa, atque molliora, vel tenera, cùm potuerit id omnibus conveniens dicere. Quid enim tam [4] vanum atque (ut ita dixerim) ridiculum, quàm ob usum cataplasmatum naturam, vel ætates, ac vitæ consuetudinem [w] præservare? Dehinc possunt pueriles ætates, vel muliebria corpora non libere educata, neque mollia inveniri: quo fit ut communiter in omnibus utilissimum cataplasmatis adjutorium prohiberi videatur. Ob [x] istius errorem qui non manifestis intentionibus res advertendo, *falsis curationibus* implicatur, adhibet etiam *clysteres* acerrimos, atque vehementius operantes, salutarem putans ex his *febrem* generari, quo raptus, sive adductio materiæ è partibus patientibus ad *intestina* fiat. Quæ igitur major accusatio esse potest acerrimi *clysteris*, quàm quòd *febrem* facere promittatur? Quid enim utile ex eo sperare possumus, ex quo id perficitur quod etiam sine tetanica passione grave corporibus existimatur? Probat etiam vehementes [y] *fervores* simi-

t semine roris marini

Nota comparationem haud illepidam.

90

v laxa

w observare

91

x istum

y vapores calidissimos.

3 lib. 1 de rat. vict. in morb. acut. idem Hippocr. scribit.

4 Hoc falsum, & si credatur, perniciosum.

similis acrimoniæ, jubens saccello *sale* pleno aqua calida tincto partes quæ patiuntur vaporari: Tunc duo-
92 bus [z] *cauteribus* alternis sales incendi, ut ex ipsis invadens quædam spiratio penetret altiora. Sed horum acrimoniam jampridem reprobavimus. Idem [a] *ignem* plurimum accendens, & [b] superponens ægrotantem, omnes *spondylos* spinæ oleo per diem atque noctem jugiter fricat, at est vehementer culpabile. Omnis etenim [c] impressio, & *tumentia* provocat & *dolorem* geminat. Item jugiter diem atque noctem id facere jubet,* usu etiam sanos potest quadam vexatione [d] in consensum mittere: quippe cum sæpe in uno latere jacentes, atque eodem tardantes schemate, vexe-
93 mur. Item plurimus *frictionis* usus densat: denique etiam in ferventibus *lavacris* corporis superficies perstipatur. Et quid ultra dicam? cum sit evaporativæ virtutis *paroptesis*, tetanos autem *mitigatione* indigeat, ob celeritatem sui. Item ait *cucurbitam* utilem magis quam *phlebotomiam* huic probari passioni, nisi (inquit) febres prohibuerint materiæ [e] detractionem: vel in venis plurima fuerit plenitudo. Tunc enim erit phlebotomia adhibenda in ipsa vehementiæ summitate. Difficile enim inquit detractionem fieri *cor-*
94 *pusculorum* posse, tempore dimissionis. Sed dicimus contra neque raptum *cucurbitæ* posse febribus cohiberi, sicut in ipso sæpe opere probavimus: neque melior quam phlebotomia, vel [f] prælatior usus cucurbitæ esse potest. Etenim in *augmento* phlebotomia locum habet, quo tempore *cucurbitam* adhibere non licet: neque cucurbitæ tempore phlebotomiam, quo noxia probatur. *Tempus* etiam *phlebotomiæ* illud est, quod etiam aliorum [6] *amputantium* adjutoriorum,

g ut

[z] ferris ignitis
[a] *παρόπτησις Asclepiadis, mirum auxilium*
[b] prope apponens
[c] rudis tractatio
[d] dolorem in iis per consensum excitare.
* & sic
[e] per cucurbitulas.
V. Sectio & cucurbitæ se mutuo excludunt.
[f] magis præferendus

6 Quæ nimirum cito magnaque copia peccantes humores detrahunt, ea recentioribus eradicativa vocantur.

[g] ut est [7] *dimissionis*, in totius *augmento* passionis: in *accessione* cum *simpliciter mitigantibus utimur adjutoriis*. *Asclepiades* autem ob extinctam falsis intentionibus [h] causam, neque aptum scire potuit phlebotomiæ tempus. Declinante igitur passione ægrotantes nutrit, atque *succis*, & *sorbilibus* cibis. Sera 95
igitur si declinatio fuerit, quam expectandam ob nutriendum putat, aut ut sæpe contigit, post decem dies effecta, immodica atque *interfectrix* tanta *abstinentia* judicatur. Dehinc quæ ægro adhibenda sint, docere neglexit, utrumne *piscium*, an *volantium*, vel *quadrupedum*, sed omne genus [i] corruptibile atque inflabile complexus est. Præterea linquens verè *resumptoria* adjutoria, quæ magis fuerant demonstranda, aliena ordinavit. Hæc sunt quæ Asclepiadi respondenda probamus. *Communiter* autem *repudianda est omnis alia* [k] *quæque fuerit acrior materia*. 96
Etenim quidam, sicut *Clodius* Asclepiadis sectator memoravit, *laser*, quem *Græci* opon Cyrenaicon vocant, cera involutum bibendum tradiderunt. Dant etiam *castoreum* præbibendum, & *ferulagine*, cum *euphorbio* colla perungunt, atque spinam. Item plerique superficiem vulnerant *ignis* ustura, & ex *sinapi* atque fico adhibent cataplasma. *Alii* frigida fovent, cum nimiam viderint tensionem, & post perfusionem frigidæ, fricant calidis rebus. *Alii* utuntur etiam lauri baccis, & thymo, & origano, & nepeta, & hysopo, & herba salvia, & butyro & cedria, & herba [l] pulicaria, & [8] semperviva: ausi etiam quidam [9] *viscellum ranarum* dare, quæ omnia prompta 97
at-

[g] nempe *Norma Methodicorum catholica.*

[h] rationem, judicium

[i] nempe succos & sorbilia

[k] quæcunque fuerit

Clodii aliorumque methodus rejicitur.

[l] Psyllio

7 Quando nimirum æger tempore, quo morbus increscit, se habet meliuscule.

8 Ut illarum humore duritiem, tensionem, siccitatem nervorum mollirent, laxarent, emendarent.

9 Nimirum sperma, quod instar gelatinæ seu visci aquis innatat. Aliis viscellum hoc jecur audit.

atque manifesta peccata probantur. *Alia* enim ob acrimoniam tumorem [m] provocant, ut *euphorbium*, & *ferulago*, & *laser*, & *sinapi*, vel his similia: *alia* constringendo perfectam stricturam [n] contendunt, ut herba *pulicaris*, quam psyllium vocant, & *sempervīva*, quam aizoon vocant, & aqua frigida. *Viscellum* autem ranarum [o] *experimentum* esse dicitur, & est odiosum, in semet nihil habens commodi, quod ratio probet.

m irritant

n intendunt, augent

o nulla artificiosa ratione inventum

CAPUT XI.

98

De Hydrophobia.

Hydrophobiæ etymologia.

DEinde *hydrophobia*, quæ nomen sumpsit ab accidenti. Est enim vehemens *timor aquæ*. Nam *Græci* timorem *phobon* vocant, aquam *hydor* appellant. Ii denique detracta *litera* δ adjicientes γ, *hygrophobiam* vocaverunt, quod omnem [a] liquorem metuat: sed consuetudo magis primum obtinuit nomen, siquidem plus *aquam* timeant ægrotantes, vel quod inter cæteros liquores plurimum aqua præstet. Alii quoque *phobodipson* appellant, quod cum timore sitiat: *Polybus* pheugydron: siquidem aquam fugiat. Nos denique *aquifugam* dicere poterimus. [1] *Andreas* Cynolysson vocavit, veluti ex *rabie canina* morbum

a liquorem ægri metuant

Causa. 99

conceptum. Accendens autem *causa* passionis, est *canis rabidi morsus*, velut quidam memorant, cæterorum quoque animalium, quæ sint simili rabie noxia, ut *luporum*, *ursorum*, *leopardorum*, *equorum*, & *asinorum*. Hominum *hydrophoborum* quidam in hydrophobicam passionem devenerunt solius *aspirationis*

1 Andreas hic Herophili fuit sectator, medicamentorum imprimis indagator. Verum Galenus eum falsitatis, vanitatis & superstitionis arguit.

nis odore ex rabido cane adducto, cum [b] deflectione quadam naturalis ſpiratio vexata *venenoſum aerem* adducit, & [c] talibus inſerit partibus. Alii rabidi animalis *unguibus* læſi in rabiem devenerunt. Memoratur denique ſic *mulierem* in hydrophobicam paſſionem veniſſe, cui *facies* fuerit leviter à parvulo [2] *catulo* laceſſita. Quidam à *gallo* gallinaceo pugnante leviter læſus in rabiem veniſſe dicitur. *Sartrix* etiam quædam quum chlamydem ſciſſam rabidis morſibus, ſarciendam ſumeret, atque ore ſtamina componeret, & lingua pannorum ſuturas lamberet [d] aſſuendo, quò tranſitum acus faceret faciliorem, tertia die in *rabiem* veniſſe memoratur. Eſt præterea poſſibile, ſine manifeſta cauſa hanc paſſionem corporibus innaſci, cum talis fuerit ſtrictio ſponte generata, qualis à veneno. Interea poſt *morſum* quidam celerius in paſſionem veniunt, quidam tardius. Ideo etiam poſt annum aut eo amplius afficiuntur, ſed magis plures poſt *quadraginta* dies.

b defatigatione

c principalibus

100

d aſſugendo

2 Fortaſſis Meliæo, quem in deliciis habebat muliercula.

CAPUT X.

Quæ eſt diffinitio ſive agnitio hydrophobiæ. 101

Definitio.

EST agnitio hydrophobiæ, *appetentia vehemens, atque timor potus, ſine ulla ratione, ob quandam in corpore paſſionem.* Adjectum eſt autem, ſine ulla ratione, atque ob quandam in corpore paſſionem, quod alii timeant potum, ut veneni admixti ſuſpicione, vel arte providentes: quia ſi intemporaliter ſumpſerint, periclitabuntur. Neque illico hi ratione timentes, hydrophobi eſſe vel dici poſſunt.

CAPUT XI.

102 *Quæ ſequuntur eos qui in hydrophobicam paſſionem proni ac declives eſſe videntur.*

Signa hydrophobiæ futuræ:

SEquitur eos qui in iſtam paſſionem proni ac declives eſſe noſcuntur, cum jam prætangi cœperint, *anxietas* quædam ſine ulla ratione, atque *iracundia*, & corporis *difficultas*, inſolitus motus: *ſomnus* etiam ſuſpenſus, atque turbatus, vel *vigilia*, & ſimul cibi corruptio, *ſtomachi* gravedo, crurum atque brachiorum extenſio, *oſcitatio* jugis, & impigens [a] levandi voluntas: inſueta etiam *querela aeris*, tanquam auſtrini, quamvis ſerena fuerit quies: Item difficilis toleratio, atque tædium, & recuſatio imbrium, parva bibendi voluntas contra conſuetudinem.

a levandi ſtomachum. i. vomendi

103 *Præſentis.* Obtinente paſſione *appetentia* bibendi, atque *timor*, primum ad ipſius *aquæ viſum*: ſecundo etiam ſi ejus audierint *ſonitum*, vel *nomen*. Dehinc timor *fomentationis* olei, *pulſus* denſus, parvus, inordinatus: quibuſdam *febricula*, ſaltus *ſtomachi*, torpor atque ſtupor *articulorum*, ſubreptio atque extentio *præcordiorum* ad ſuperiores partes, & officii *ventris* abſtentio. *Urinæ* reddendæ paulatim frequentatio, *tremor* atque conductio nervorum, *vox* obtuſa & velut *latrabilis*, [1] corporis ſpiræ ſimilis, ſive canina involutio: *ſpiratio* difficilis, [b] *jactatio* corporis omnis ad ingreſſum hominum, tanquam ſecum *aquam* afferentium. *Rubor* vultus, atque oculorum, & corporis tenuitas, atteſtante pallore, cum *ſudore* partium ſuperiorum, *veretri* frequens tenſio cum ſeminis involuntario jactu

b anxia inquietudo totius corpotis.

1 Corporis decubitus canum dormientium contractioni ſimilis.

ctu: *lingua* prominens. In ultimo etiam *singultus*, & 104
vomitus fellis, ac frequentius nigri: quibusdam etiam [c] *timor*: manus [d] oculis tenus admotæ, vel circum tractæ: *quidam* se agnoscere fatentur esse naturalem vel consuetum *aquæ* liquorem, cum sibi monstratur, sed commoveri cum viderint, ut seipse quoque *Soranus* vidisse testatur, in hac passione constitutum sese hortatum liquorem ut sumeret, nec tamen potuisse. Ajunt & *militem* quendam, ut *Artorius* memorat, in passione constitutum, sibi indignatum, quia in bello nulla timuerit vice, sed nunc aquam cum vidisset, quæ esse consuetudini jucunda solet, metu inenarrabili terreretur. *Eudemus* The- 105
misonis sectator memorat fuisse *hydrophobum medicum*, qui cum prænosceret periculum, suppliciter ingredientes exoraret, & cum *lachrimarum* fluore guttis destillantibus tangeretur, exiliens vestem conscinderit. Dehinc *Soranus* memorat se *infantem hydrophobum* vidisse *ubera* matris expavescentem. Item ait quendam *Atheniensem* sibi retulisse, quòd viderit *hydrophobum* ex domo fugatum ad locum venisse ubi inclusus, corpore [e] implicato, vitam finiverit: sed in ipso loco fuisse canem jacentem, quem rabie accensus repente accurrens momorderit. Communiter autem est passio *stricturæ*, atque *vehemens*, & *acuta*, vel celeris. Etenim ob nimium tumorem, & humoris defectum ægrotantes celeriter interficiuntur. Nec 106
Demetrio danda fides est dicenti, quòd etiam *tarda* hæc passio possit esse, hoc est, diuturna, quam *Græci* chroniam vocant: siquidem dicit in ista passione levi [f] timore affectos *biennium* transegisse. Neque *Asclepiadis* sectatores intelligibile quiddam afferunt, qui propterea passionem tardam putant, quia post

Historiæ quædam.

Qualis sit passio.

[c] tremor
[d] poculis
[e] canis more convoluto
[f] nempe aquæ

plurimum tempus morſus inflicti, ægri morte afficiuntur. Cum non oporteat illud tempus ægrotanti imputari quo nondum *rabie* vexatur, quippe cum paſſio necdum corpus afficiat, & cum [g] emicuerit, non habeat [h] *ſuperpoſitiones*, ſeu dilationes, ſicut qui ſpecialiter tardis afficiuntur paſſionibus, & ob hoc celerrime ægrotantes interficiat, non ſolum ut *acuta*, ſed etiam ut *continua* paſſio.

g ægrum corripuerit

h excerbationes, per intervalla ſeſe remittens. ingraveſcens.

CAPUT XII.

107 *Quæ ſunt ſimilia hydrophobiæ: & quomodo internoſcuntur.*

Quomodo differat à mania & phrenitide:

a Maniacis

SImiles ſunt hydrophobicæ paſſioni *phrenitis*, *mania*, quam nos furorem, ſive inſaniam dixerimus: ſed hæ diſcernuntur, ſiquidem plus in [a] ipſis *caput* patiatur: in *phreniticis* verò etiam febres ſequantur: in *hydrophobicis* vero plus ſtomachus: & *ſine febribus* eſſe perſpiciatur, & acuta atque celeris paſſio. *Mania* vero etiam tarda frequentius inveniatur. *Eudemus* Themiſonis ſectator inquit *melancholiam* eſſe hydrophobicam pasſionem, ſed ab hac quoque diſcer-
108 nitur. Siquidem *tarda* ſit melancholia, *acuta* vel celeris hydrophobia. Alii quoque *aërophobos* ajunt eſſe ſimiles ſupradictis, ſed internoſci. Siquidem aëris ſit timor, quod generaliter *phreniticis* aſcribitur. Etenim *phrenitici* quidam aërem *lucidum* extimeſcunt, quidam *obſcurum*. *Andreæ* ſectatores memorant eſſe *pantaphobos*, quos nos omnipavos dicere poterimus, ſiquidem omnia timere dicantur. Si vere tamen hæc eſſe poterit pasſio. Diſcernitur quidem quòd non ſolius potus, ſed omnium rerum timorem faciat.

à melancholia.

C A-

CAPUT XIII.

Utrumne animæ an corporis passio sit hydrophobia. 109

QUæsitum etiam utrum animæ an corporis passio sit *hydrophobia*. Etenim quidam esse ajunt *animi* passionem. Siquidem appetere vel desiderare est animæ speciale, non corporis. Denique purpuram cupientes, vel statuam, vel militiam, aut regnum, aut pecuniam, neque venis, neque nervis ægrotare dicuntur, vel arteriis, sed animæ affici passione: quo fit ut etiam *hydrophobia* animæ sit passio. Est enim appetentia potus: quippe cum timor & mœstitudo & iracundia passiones sint animæ. Timent igitur aquam *hydrophobi*, quo necessario animo ægrotare noscuntur.
Nam omnis *phantasia*, cujus diversitates *Latini visa* 110
vocaverunt, ut *Tullius*, sive illa naturalia sive contra naturam fuerint, animi non corporis esse noscuntur. *Hydrophobi* igitur phantasia jactantur, scilicet ea quæ contra naturam esse videatur: quo assumitur, eos animi affici passione. Sed his qui hæc asserunt consentiendum non est. Etenim appetere vel delectari potu, sicut etiam mandere, ex *corporis* quadam nascitur passione. *Timor* enim per consensum animæ corpori compatientis nasci perspicitur:
quo fit ut *corporalem esse passionem hydrophobicam ma-* 111
nifeste perluceat. Etenim antecedens *morsus*, ex quo causa descendit, utique corporis fuit, & non animæ. Antecedentia autem atque consequentia, ut est *singultus* & difficilis corporis motus, & *gravedo*, & his similia corporis esse noscuntur. Nam animæ *passiones*, ut *philosophi* volunt, nostri sunt judicii: *hydrophobica* autem passio ex corporis necessitate descen-

Hydrophobia est passio corporis.

Quomodo differant animæ & corporis passiones.

ſcendit: quo fit ut ſit *corporis* paſſio, ſed etiam *animæ* occupet qualitatem, tanquam in *furioſis* vel *melancholicis*.

CAPUT XIV.

112 *Quis locus in hydrophobicis patitur.*

VIcina etiam quæſtio eſt ſupra dictæ, quisnam in *hydrophobicis* locus corporis patiatur. Equidem [1] *Democritus* cum de Emproſthotonicis diceret, *nervos* inquit: conjiciens hoc ex corporis [a] *conductione*, atque *veretri* tentigine. *Aſclepiades* ſectatores alii *membranam* ajunt *cerebri*. Siquidem ſecundum Aſclepiadem omnis paſſio quæ mentem turbaverit in ipſa conſiſtat, ut *phrenitis*, *lethargia*, *epilepſia*. Quo aſſumitur, ut etiam *hydrophobica* paſſio eidem membranulæ aſcribatur, quæ animum conturbat. *Alii* ajunt *diaphragma* pati, ſiquidem in ipſo ſit dolor con-
113 ſtitutus. *Arthemidorus* Eraſiſtrati ſectator, & [2] *Artorius* Aſclepiadis ſectator, de hydrophobia ſcribentes, atque plurimi noſtræ ſectæ ſcriptores, ajunt [b] *ſtomachum* pati: ſiquidem *ſingultus* ſequatur & *vomitus* fellis, & appetentia inſatiabilis bibendi, quorum ſingula ſtomachi paſſionis eſſe noſcuntur: conſentire tamen etiam *membranas* cerebri. Sed nonnulli *Aſclepiadis* ſectatores *ſtomachum* atque [c] *ventrem* pati dixerunt. Etenim bibendi appetentiam non ſolum ſtomachi parviſſimis viis, ſed etiam ventris fieri probant: *vomitum* quoque utriuſque partis effici paſ-

Sententia Democriti: a ſpaſmo & convulſione

Aſclepiadis ſectatorum:

Arthemidori & Artorii:

b ventriculi os

c τὴν ἀναγαςέρα: ventriculum

1 Democritus Philoſophus & Medicus, diligentiſſimus rerum naturalium inveſtigator, Hippocrati fuit coævus. Sunt qui eum ſuperſtitionis & magiæ damnant.

2 Hic fuit Auguſti & amicus & Medicus, cui in campis Philippicis, licet ægro, in aciem prodire conſuluit, & ita ſervavit: alias a Bruto fuiſſet captus.

passione *Gajus* Herophili sectator libro quo de timore aquæ scripsit, ait *cerebrum* & ejus *membranam* pati. Etenim voluntario [d] motu servientes *nervi* atque stomachum colligantes, initium vel originem inde sumpsisse noscuntur. [3] *Magnus* vero *Ephesius* secundo libro epistolarum, ait sigillatim esse dicendum, omnia, quæ difficultate motus in hac passione afficiuntur, pati, hoc est *cor*, *stomachum*, *diaphragma*, *caput*, *ilia*. Non enim *pulsum* malignum fieri posse suspicatur, nisi [e] præpatiente ea parte corporis unde initium sumit, quæ necessario [f] sine ulla fuerit vexabili passione. *Pulsus* mutari in pejus nunquam etiam potest, neque *difficultas* spirationis fieri, si diaphragma atque pulmo naturali positione maneant, ac nullo modo tentata: neque *tentigo* frequens, atque ultra naturam, nisi virilia, sive *radius virilis* fuerit in tumore constitutus: neque visa mentem fallentia, quæ *Græci* phantasmata vocaverunt, nisi capite patienti fieri possunt. Siquidem in [g] ipsa vel in [h] ipso sensus omnes sint constituti, ac sensuales viæ ex ipso ad cor referantur, quorum nihil est ad medicum necessario pertinens. Sufficit enim agnovisse *caput* pati tempore quo mens fuerit alienata: quippe cum etiam ex antecedentibus signis pati noscatur. Præcedit enim quibusdam *dolor* capitis atque aurium *tinnitus*: visus quoque falsitas, provolantium veluti *animalium minutorum* tanquam culicum aspectu, quapropter palpebrationem frequentant: nec non etiam *vultus* fervor cum rubore per ora se insinuans, attestante *lachrymarum* fluore, cum *angulis* oculorum sanguinolentis, extantibus *venis* ex utraque parte temporum, apparet. Sed horum singuli

Gaji; 114 *d* motui; *Magni Ephesii*: *e* prius patiente; *f* cum ulla; 115; *g* mente; *h* capite; 116

3 Magnus hic Athenæi fuit sectator, scripsitque librum de inventis post Themisonem.

C. Aureliani. guli ratione commoti, vera quidem, sed deficiente, hæc posuerunt. Præpatitur enim ea pars, *quæ morsu fuerit vexata*, unde initium denique passionem sumere nemo negat. Patitur enim *totum corpus*, quod probamus ex his quæ singuli dixerunt. Cum enim alii alias asserunt pati partes, omnes pati confitentur.
117 Fit autem probabilius ex his quæ manifeste *hydrophobicos* sequuntur. Ea sunt *saltus* membrorum, *raptus* sive contractio nervorum, *sitis*, *aquæ timor*, *tentigo*, abstinentia vel retentio egerendorum. Plus tamen *stomachum* pati, atque ventrem recte dicimus. In ipsis enim plurima sunt accidentia signa, & manifestiora, ut *singultus*: *saltus*: egerendorum *retentio*: conductio vel contractio: *sitis* intolerabilis. Sed nihil horum ad curam necessario refertur. Ubi enim passionem invenerimus, eidem parti juxta magnitudinis comparationem adjutoria adhibemus.

CAPUT XV.

118 *Utrum nova passio sit hydrophobia.*

QUidam [a] *logicorum* quæsiverunt * pro [b] *loco*, utrum nova passio sit *hydrophobia*, ut si novam invenirent, novam etiam causam atque curationem inquirerent: quod à nobis quidem alienum est. Fieri enim potest ut particulares vel speciales passiones novæ fieri possint; generales autem vel principales, quarum dominio cæteræ quæque subjiciuntur, fieri nunquam possint. Hæ denique consuetis atque congruis curationibus similiter curantur: sed ut plenius omnia perspiciantur, singulorum placita: sive visa, vel existimationes [c] ordinamus. Etenim quidam ajunt novam

[a] rationalium medicorum
* primo
[b] suo captu
[c] ordinabimus

esse

esse hydrophobicam passionem, quidam negaverunt. Et alii [d] omnino, ut *Artemidorus* Sidensis. Alii [e] specialiter, ut *Caridemus* sectator Erasistrati. Item non novam esse passionem plurimi dixerunt, sed ob [f] astrictionem probandæ novæ passionis, ajunt, neminem veterum hanc memorasse passionem, ac soli, inquiunt, novelli [g] *inventores* eandem adverterunt. *Certè* [h] si sunt apud veteres, nec tamem hæc memorata cognoscitur. *Secundò* confundit atque turbat hæc passio non solùm inertes, sed etiam artifices: quo probatur ob tantam ostentationem magnitudinis nova inveniri. Dehinc aliarum passionum *causæ* apprehensibiles sunt, scilicet activæ atque operantes, quas *synecticas* vocant: istius autem passionis incomprehensibilis est, quod est signum probabile novæ passionis. Additur etiam quòd sit incurabilis. Sed his contraria sentientes falsum esse inquiunt, quòd hanc passionem nullus veterum memoraverit. Etenim [1] *Democritus* qui *Hippocrati* convixit, non solùm hanc memoravit passionem, sed etiam ejus causam tradidit, cùm de *opisthotonicis* scriberet: ipse quoque *Hippocrat.* etsi non principaliter de ipsa passione tractans, sensu tamen dictorum hanc memorasse monstratur, in *Prædictivo* libro dicens phreniticos [i] *parvibibulos*, sono quolibet pulsatos, tremore affici. Alienatione autem mentis *hydrophobos* vexari videmus: quapropter hos *Hippocr*. phreniticos dixit parvibibulos, quos *brachypotas* vocant, hoc est, [k] quòd modicum biberent, ob timorem liquoris. Item *Polypus* hanc passionem memoravit, dicens *aquifugas* citò interire, quos *pheugydros* appellavit. *Homerus* quoque hanc agnovisse passionem probatur. Conjicit enim per figu-

Recensentur variæ sententiæ.

119

[d] nullam esse novam

[e] hanc non esse novam

[f] difficultatem

[g] auctores s. scriptores

[h] multæ descriptæ sunt

120

Probatur ea, quæ novam non esse hydroph. asserit, auctoritatibus,

[i] βραχυπότας

[k] qui

121

1 vide initium capitis præcedentis.

guram cùm de *Tantalo* dicit. Item ubi inducit *Teucrum* occisis octo, *Hectorem* non potuisse percutere, atque ita loquutum ut diceret se hunc interficere non posse *rabidum canem*. Cum igitur memoravit Homerus id ex quo fieri *hydrophobi* possunt, erit consequens, ut &, quòd fieri possint, scierit. Item Comicus *Menander* inducens senem irascentem, istius passionis imaginem vinolentis adscripsit, dicens non posse bibere eos qui vinum usque ad vexationem po-
122 *& rationibus.* tant. Ratio quoque hoc ostendere videtur. Etenim superioribus temporibus aut erant *canes*, aut non erant: sed non fuisse quis dicere audeat. Passionis etenim causam prompte *Homerus* memoravit. Si igitur fuerunt, etiam *rabie* affecti sunt: quo fit ut cum fuisse causa ex qua *hydrophobi* fierent, atque homines qui fierent, vel pati potuissent, demonstretur, erit rationabile, ut apud antiquos hæc passio fuisse credatur. Expavescere autem sive confundi, ut ajunt, non solum inertes, sed etiam artifices hac passione, non necessario signum est eandem *incurabilem* pronuntiandi. Etenim plurimæ aliæ passiones non aliter videntium mentem confundunt, ut *saty-*
123 *riasis*, *apoplexia*. Item causa præcedens ejus passionis, incomprehensibilis, ut putant, non est, quam plurimi medicorum atque philosophorum tradiderunt. At si esset incomprehensibilis, quod ex ea sequitur, manifestò esse apprehensibile, nulli negant, vel si esset incomprehensibile, id quod sequitur, hoc est passio, non tamen incurabile. Ac si incurabile, non necessario novum, ut neque *carcinoma*. Sed ajunt

2 Hoc Cælianum frigidum; non enim Homerus est auctor fabulæ Tantali. Communi Cælius hic veterum scriptorum morbo laborat, qui omnium artium auctoritatem, omnisque antiquitatis consilia ex illo auctore petebant.

ajunt principaliter ex his quæ ſequuntur, vel deſignant *hydrophobicam* paſſionem nihil eſſe ejuſdem proprium, ut *ſingultus*, qui quamquam eos ſequatur, ſit tamen communis eorum qui *hydrophobi* non ſunt. *Sitis* etiam ſequitur, atque *vomitus fellis*, ſed febricitantibus hæc ſæpe contingunt. Item *turbatio* men- 124
tis atque *timor*, ſed etiam phreniticos ſæpe comitantur. Si igitur nihil proprium ſequitur *hydrophobos*, ſed ſunt omnia communia aliis paſſionibus, non poterit nova paſſio nuncupari. Nos quoque his conſentimus. Videtur etenim hæc paſſio etiam frequentare quibuſdam temporibus, vel locis, ut apud *Cariam* atque *Cretam*. Hæc enim inſula aliorum venenoſorum animalium [l] difficilis, atque pene libera, ſola *canum rabie* vexatur frequentisſimè. *Poetarum* quoque teſtimonium longè vetuſtisſimum, atque non rectis neceſſariò verbis deſtinatum, accipiendum ducimus. Item *Hippocrates* magis phreniticos memora- 125
vit, non hydrophobos, *parvibibulos*. Nam inquit eos, quod in quibuſdam phreniticis frequentare videmus, aut faſtidio poſſeſſos, non ſolùm cibum, verumetiam potum refugere: vel certè traductos viſis, quæ *Græci* phantaſiam appellant, (ut ait *Eudemus*) ut accipiendum non exiſtiment potum: vel ſuſpicione [m] delirationis affecti, admixta putent venena liquori: tremunt quoque nonnunquam debilitate nervorum, & ad omnem ſonitum commoventur, ſcilicet alienationis proprietate, & non neceſſariò *hydrophobicæ* paſſionis. Quapropter aliis utendum eſt rationibus, ad demonſtrandum, eſſe novam hydrophobicam paſſionem.

Quibuſdam locis & temporibus magis frequens eſt hydrophobia.

[l] raro altrix & procreatrix

[m] ob delirationem

C A-

CAPUT XVI.

126 *Quomodo curandi sunt hydrophobi.*

Quis locus conveniat hydrophobis: [a] servari
Quæ cura membris affectis.
Strategema medicum.
Quando & qua cautela sit vena secanda.
Quando, & quomodo sint ungendi ægri.
[b] diatrito
[c] inunctis
Quando & qualis cibus dandus.
[d] hac ratione
Qua cautela potus sit offerendus.

CUrandos *hydrophobos* convenit jacere loco medio-
criter *calido*, atque *lucido*, adhibita articulorum
defricatione, [a] servatos etiam *insomnes* usque ad la-
xamentum temporale. His quoque partibus quæ ra-
piuntur, vel conductione vexantur, calidis atque
mundis *lanis*, aut pannis prætectis, adhibendæ etiam
molles *vaporationes*. In statu accessionis, dulci atque
calido *oleo* clam lanis tinctis, vel foris à cubiculo in-
fusis, tum immissis fovendæ, ne visu liquoris ægro-
127 tantes in commemorationem timoris reducantur. At
si aliqua fuerit *indulgentia* passionis, quæ erit appre-
hendenda, si etiam *febres* fuerint, ex minutione
fervoris, si etiam non fuerint, minutione *timoris*,
erunt phlebotomandi ex brachio, quo vena facilior
occurrerit. Ita in fluenti sanguine avertenda sunt
ægrotantium ora, atque manu excipiendus fluor,
ne sonitu perculsi commoveantur. In *diatrito* verò
erunt primò perungendi, sed pannis oleo tinctis (eo-
rum enim tractu latenter corpora perungentur) ex-
tergendi quoque: at [b] *alia* foventur aliis calidis at-
que [c] immundis consequenter pannis, vel linteolis:
tunc post perunctionem *cibus* dandus tenuis, & *sor-
bilis*, quo latenter cum cibo etiam potus induca-
128 tur: & *panis* aqua infusus, vel *alica* ex aqua: facilè
enim accipiunt. Sed oportet magis tempora dandi
servare cibum & pótum: quod fiet [d] hoc genere, ut
ex obliquo fabulantes de consueta vita loquantur,
lavacra memorando, atque *bibendi* copiam. Tunc si
ægris his dictis placidi permanserint, fidenter offeri-
mus

mus *potum*, dimissionis tempore invento. At si commoti, vel *irati* fuerint, audito lavacro, vel potu, erit differenda oblatio: dandus interea potus in *fictili* vasculo, subtili caverna perforato, tanquam sunt papillæ uberum, & dandus ægrotantibus, [e] præfecto *obstaculo* oculorum, vel temporaliter clausis fenestris. Est enim omnifariam *mitigatione* passioni providendum, ut nulla occasio detur excitandi furoris. Oportet denique etiam *ministros* aptissimos esse, & primò ut sint *taciti*, neque fabulas injicientes, sed ejus respondentes dictis, & ita respondentes, ut cedenter, ac sine ulla [f] constantia eum consentiendo coerceant, atque ejus visa, quæ mentis falsitate efficiuntur, eidem sensim displicere, atque incredibilia faciant. Dehinc convenit laxativis *cataplasmatibus* thoracem curare, & à tergo inter utrasque [g] palas, quod *Græci* metaphrenum vocant.

[e] prius facto

129 *Quales debeant esse ministri.*

[f] resistentia, obstinatione

[g] scapulas

130 *Quid agendum in statu morbi.*

Cùm autem *statum* sumpserit passio, etiam *cucurbita* apponenda iisdem locis, cum *scarificatione:* tum spongiarum *vaporatione* utendum: quæ quidem *latenter* erunt ex oleo atque calida exprimendæ, & apponendæ, obvolutæ pannis vel linteolis, ne humoris sensus aut sonitus exagitent ægrotantem. Tunc etiam *caput* detondendum, & iisdem adjutoriis concurandum: *gestatio* adhibenda, in lectulo suspenso, sive portatoria sella. At si passio perseveraverit, iisdem perseverabimus adjutoriis. Illud etiam erit affectandum, ut si omnino *potum* recusaverint, qualibet tamen parte quiddam liquoris assumant, & nulla indignatione ægrotantes afficiantur visu perterriti. Quod ita facere poterimus, si calidam atque oleum *clystere* per podicem injiciamus, & hoc si fieri potuerit, diurnis diebus: parvum quidem: tunc enim poterit

Quid, si æger omnino potum recuset.

131

rit contineri. Nam si fuerit plurimus humor, sua redundantia ac pondere provocat excludi. Erit enim ejus continentia *utilis* ad minuendam *sitim*. Nam neque solùm *dysentericis* injectum medicamen superiora invadens sæpe stomachum atque caput vexare accipimus, siquidem eò necessariò perveniat; sed etiam calidam & oleum pervenire posse concipimus, quo partibus iisdem irrigationis præbeat laxamentum. Post injectionem denique manibus admotis, impressione moderata, ex inferioribus ad superiora ducentes, liquorem ascendere provocamus. Declinante passione erunt ægrotantes resumendi, sed multo tempore à *lavacro* abstinendi, atque *vino*, ne in periculum redeant. At si ex ista passione, ut sæpe contingit, [h] *satyriasis* fuerit effecta, erunt adhibenda ea quæ paulo pòst dixerimus. *Antiquorum* autem medicorum nullus istius passionis tradidit curationem. Ajunt denique [1] *Themisonem* quanquam volentem, non potuisse: siquidem ex *rabido cane* quondam fuerat vulneratus, etsi ejus curationem assumeret mente, quippe scripturus, continuò admonitus in eandem [i] laberetur. *Democritus* verò jubet *origani* decoctionem dari, atque ipsum poculum quo bibunt, in *sphæræ* rotunditatem formari. Est autem hoc genus decoctionis acerrimum, atque stomachum vexans, & incendens: in quo etiam idem sibi repugnare perspicitur. Ait enim *hydrophobiam* esse incendium nervorum. Quidam Medici, ut *Artorius* memorat, alios in vasculum plenum frigida miserunt, alios in *puteum* posuerunt, saccis immissos, vel inclusos, ut necessitate bibere cogerentur, alii in aquam calidam, nescii quòd *passionis*

Clysterum utilitas.

132 *Quid faciendum, quidque cavendum in declinatione.*

h veretri, ut antea dixit, tentigo.

Quid alii medici de hoc morbo reliquerint.

i relaberetur

133

1 *Diosc. cap.* 36. *lib.* 6. Themisonem quorundam sermonibus *ait* à cane demorsum fuisse, aliorum verò fama, in hunc furorem incidisse, quod amico aquam expavescenti inservisset, ac officium exhibuisset.

ſionis curatio illa ſit, non ut bibant ægrotantes, ſed ut bibere velint: quod fiet cùm paſſio fuerit adjutoriis deſtructa. Multi denique etiam bibentes raptu affecti ſunt graviore. Quapropter etiam toto corpore infundendos, ut putant, in aquam frigidam, magis vexabile comprobamus. Omne etenim frigus extendit tumentia. Nam propterea, ut *Artorius* dixit, 134
raptu interficiuntur. *Ariſtoxenus* ad [k] correptionem atque abundantiam liquoris intentus, [l] prædandum dicit potum, atque clyſteribus utendum, communiter omnibus, depurgativæ vel temperativæ virtutis: ſed hæc tumorem paſſionis intendendo geminant [m] comitantia. *Tullius Baſſus* etiam ſternutamentis utitur, & clyſteribus, cum generaliter hæc paſſio mitigatione indigeat ob acutiſſimam celeritatem, & non, ut hic putat, *recorporativis* adjutoriis ſit [n] aſpergenda, quæ *Græci* metaſyncritica vocant. *Niger* ejus amicus etiam album helleborum dedit. *Eudemus* autem phlebotomans, helleborum dat ſecunda vel tertia die, atque cucurbitas affigit uſque ad partium puſtulationem. *Agathinus* libro de helleboro 135
conſcripto, jubet etiam dari helleborum in initio paſſionis. *Alii* podicem cataplaſmandum jubent helleboro. *Alii* collyria ex ipſo facientes quæ appellaverunt balanos, podici ſupponunt. Sed erunt communiter omnes *culpandi*, cum ſit pasſio acuta atque celeris, & vehemens, ac ſæpisſimè continua. Quippe cum nunquam puram atque ſinceram habeat dimiſſionem, & eſt *helleborum* recorporativæ virtutis, ac propterea *tardis* pasſionibus conveniens, quas *Græci* chronias appellant, & in earum principaliter lenimento, atque regulis ciborum ægrotante præparato, [o] quod *Græci* diætam vocant, quod utique

[k] ingurgitationem
[l] ſemper dandum
[m] ſymptomata
[n] exaſperanda
Omnes eadem opera perſtringuntur.
[o] quas

non sine tempore prolixo fieri potest. Sine his igi-
136 tur *nihil veneno differet helleborum* datum. Est etiam grave usque ad pustulationem corporis cucurbitas apponere. Et simile quiddam, tumentes oculos ligneo baculo inungere. *Quidam* castoreo potandos jubent *hydrophobos*: *alii* rosaceo oleo: *alii* diagridio, aut elaterio, aut lacte, vel pinguibus jusculis incongruè agitantes atque gravantes ægros, & non eo tempore quo permitti potuit usus supradictorum, præcautionis causa ac effugiendæ passionis. *p* Nunc etiam si præsens indigeat congrua curatione, Glystere *quidam* depurgant vel temperant vim veneni, quæ semper post effectam *q* passionem contemnenda est, urgentiore cogente [2] *cœnoteta*. *r* Item nihil aliud quam potum dare quoquo modo nituntur, nunc gelu, vel *nivem* offerentes ægrotis, nunc viridem *ficum*, vel *pyrum*, aut
137 *cucumerem*, & his similia. *Alii* calami perforati initium ori ægrotantis immittunt, dehinc ex alia parte per *s* aliam cavernam aquam infundunt. *Alii* poculo *t* lineo panno superimposito, vel [3] beluæ pelle, potandum putant; scilicet [4] *superstitione* traducti, quod naturalis *authoritas beluarum* quæ canibus est contraria, timorem ægrotantium solvat. Sed hæc quæ vulgus per experimenta probata putat, longè aliena ab arte monstrantur. Alia quoque quæ facienda ordinaverunt, ratione rejicienda sunt, ut ea quæ sunt *vinosa* ante declinationem offerenda. Item *frigida* sunt

Helleborus in morbis acutis venenum. Apposita comparatio.

p sub. cum morbus jam in statu est, acribus hujusmodi utuntur

q jam factam rabiem

r sub. quidam

s illius

t ligneo

2 κοινότης Methodicis est analogia quædam, quam morbi eosque curandi modi ad se invicem habent.

3 Lupi. Ad id laudat Aetius pellem Ursi, & Phocæ; sed præcipue Hyænæ, ut legendum putem, (vel Hyænæ beluæ pelle.) Plin. cap. 30. lib. 8. ait, umbræ Hyænæ contactu obmutescere canes, eamque vomitum hominis imitari, ad canes sollicitandos, quos invadat.

4 Methodici omnia specifica semel e medicina ejiciunt, eaque sine ratione pro superstitiosis habent: cum tamen sæpissime longe sint præferenda remediis manifesta qualitate agentibus.

sunt ob tumorem incongrua. Constringunt enim atque extendunt *stricturæ* difficultatem, ex qua sine dubio *hydrophobica* passio confecta probatur.

CAPUT XVII.

De acuto tormento, quod Græci [a] *ileon appellant.* 138

Tormentum dictum est, quòd existiment ægrotantes convolvi, atque torqueri suorum intestinorum [b] *vetricula:* vel quòd spiritus ob [c] abstinentiam clausus sese involvens, [d] vinctiones atque tormenta efficiat, vel quod vehementia dolorum supra eas partes quæ patiuntur, ægrotantes arcuati convolutique plicentur. *Salimachus* autem ait quosdam *Pythagoricos* apud *Siciliam* medicantes Græco nomine [e] *phragmon* vocare, siquidem obtrusis naturalibus ventris officiis fieri videatur. Item hanc passionem 139 tertio libro acutarum vel celerum passionum Asclepiades diffinivit hoc modo: *Tormentum* est *contortio extenta, atque longi temporis intestinorum:* sed hoc improprie dixit, quod sit longi temporis tormentum. Est enim acuta atque celeris passio. Denique *intestinorum tormentum* dicimus esse, *contortionem* [f] *extentam, atque perniciosam.* Sunt autem ejus antecedentes causæ communes, quæ etiam alias facere valent passiones: sed magis *perfrictio*, *indigestio:* atque *cibi* gravabiles & inflabiles, vel novi: aut *venenum* potum, aut cibo datum, aut *fungi* comesti. Sequitur 140 autem in passione constitutos ventris vehemens *inflatio* & intestinorum, & dolor nimius *iliorum*, atque ossium, quæ à pube usque ad ilia perveniunt, quæ *Græci* ephebia appellaverunt, totius quoque ven-

[a] passionem iliacam

Morbi hujus Etymologia.

[b] sinuosos anfractus

[c] compressionem exitumque negatum

[d] spasmodicas contractiones

[e] sepimentum: occlusionem

Definitio Asclepiadis.

C. Aureliani.

[f] acutam

Causæ antecedentes.

Signa & symptomata.

ventris atque superpositæ cutis *inflatio*, & membranæ majoris, quam *peritonæum* vocat, scilicet quæ omnia interius tegit atque continet viscera. *Consensu* etiam, vesicæ, & officii ventris perfecta abstinentia: *stomachi* eversio per nauseam, *salivarum* fluor,
141 *sitis* vehemens: *spiratio*[1] hirta, atque anhelatio: *articulorum* frigidus torpor: *pulsus* densus: *singultus*: exitus per podicem venti nihil relevantis: ac si quicquam per clysterem fuerit injectum, aut non admittitur ob nimietatem stricturæ, aut admissum retinetur exitu negato: aut si fuerit redditum, erit connexum pinguibus ac [g] vesiculosis *. *Mulieribus* etiam matricis adductio ad superiora fit, *vomitus* quoque humorum [h] pinguium, qui in ventriculo & ipsius orificio adhærescebant contumaciter. His vero qui perniciosius atque [i] specialius jactantur, etiam *stercorum*
142 vomitus fit. Tunc quoque pulsus concidit: nigrescit corpus cum nimia linguæ asperitate: aliquando etiam, ut *Heraclides Tarentinus* memorat, quarto libro de internis passionibus, *intestinorum verticula* distentis cutibus apparent, cum [k] *peritonæo* disjecto sola fuerit ac superposita cutis. *Alii* vero memorant *ventum* per podicem redditum sine odore tetro *perniciosum* fore; at si fuerit odoris tetri, *salutem* promittere. In *illis* enim ob nimiam *stricturam*, tanquam liquatus spiritus purior excluditur, in *his* autem ob quandam *laxamenti* facultatem infectus exhalationibus stercorum, excludetur. [l] Torminosa igitur ab ista passione, quam specialiter *tormentum* diximus, magnitudine differre monstramus. Hi enim levi dolore afficiuntur, & ob hoc ventriculosi sive torminosi vocantur.

[g] spumosis
* viscosis
[h] crassorum, viscidorum
Prognosis.
[i] exitialius
[k] peritonæi distenta tela
Observa
143 *Quomodo differat à torminibus*:
[l] cæliacum affectum

1 τὴν δασεῖαν, quæ vox significat & densam, & hirtam, non satis apte hic vertit hirtam.

tur. Item discernuntur dolore ventris. [m] *Ventriculatio* enim [z] superius magis ventre est, atque sub præcordiis, & sæpe sine intestinorum tormento. Discernitur etiam à *coli* vexatione. Est enim principaliter coli vexatio, *unius intestini* passio, atque *tarda*, quam *Græci* chroniam vocant, & diutissime perseverans. *Tormentum* autem [n] solius acutæ pas- 144
sionis, est omnium intestinorum vexatio. *Alii* hanc passionem *Chordapson* vocaverunt, quòd non aliter quam chordæ intestina tendantur. Nam veteres *Græci* intestina chordas vocaverunt: sed hoc quoque nomen alii commune vocabulum tormento posuerunt, ut *Hippocrates*, *Praxagoras*, *Euriphon Gnidius*. Alii differre [o] dixerunt, ut *Diocles* libro de passionibus atque causis & curationibus scripsit. Etenim *tormentum* non sine ructationibus fieri dixit, atque emisso per podicem vento, sine stercorum egestione, ventrem quoque non necessario durum fieri, & clysteris injectionem accipere, doloris etiam 145
initium è superioribus magis accedere. In *chordapsò* rejicere ægrotantes, si *mediocris* fuerit passio, humorem: si *vehemens*, stercora: & neque injectionem clysteris admittere, ventrem durum, atque extentum jugiter, in orbem tumoris sublevatum, [p] interiores intestinorum partes doloribus effici, *stomachum* quoque [q] immobilem ac fixum, vel inflexum permanere.

Sed de his huic dissentire necessarium non est: o- 146
portet enim intentionem adhibere, atque intelligere, quòd sit passio stricturæ, atque acuta celeris, & vehemens. Quapropter habendi sunt ægrotantes loco

m ab effectu cœliaco: ἡ τῶν κοιλιακῶν διάθεσις. à colica.

n nunquam non acutus morbus

o nimirum tormentum à chordapso

p inferiores

q ob nimiam stricturam à nimis contractis fibris

Curatio perficitur.

z Observa discerni ventriculosos à colicis. Ventriculosos Græci vocant κοιλιακούς.

loco apto: *loco* mediocriter *calido*, atque *lucido*: adhibita *re-*
quiete & ab- *quie* cum silentio, & *abstinentia* cibi usque ad pri-
stinentia. mam diatriton: prohibito quoque *somno*, donec ac-
articulorum cessio declinet. Incipiente autem eadem, *articulo-*
calefactione: *rum* adhibenda est blanda ex manibus *calefactio*, &
partes quæ doluerint, contegendæ mundis, & mol-
147 libus lanis. Apponenda etiam mediocris *vaporatio*,
vaporatione: qua mitigari dolor possit, ut sunt panni calidi, at-
que linteola, vel vesica, calida & oleo semiplena,
vel *saccelli* ex cantabro calido completi, vel polline,
vel lini semine ex aqua mulsa. Cum autem *statum*
sumpserit accessio, jubemus eos, si pati potuerint,
fomentis in jugiter *foveri* oleo dulci atque calido, scilicet usu
statu: [r] consumpto dextero, quo [r] prærepto nuper infuso mox novum
venæsectio- superfundatur oleum. At si *dolor* coegerit, phleboto-
ne: mandi erunt, scilicet ex brachio, dimissionis tem-
148 pore. Et si ante diatriton id factum fuerit, foventes
primo os, deinde colluere permittimus ex aqua ca-
lida, deinde dabimus *potum parvum*, ob mitigan-
dum. Si enim plurimum sumserint gravatis tumen-
tibus, provocabitur passionis asperitas, sicut fit cum
grave quisquam *cataplasma* apponendum putarit, ex
[f] magnæ molis plurima, atque [f] corporosa inductura. At si in ipsa
diatrito fuerit adhibita *phlebotomia*, parum differen-
unctione, & tes ob resumptionem, *unctione* corpus curamus, &
tenui victu: sorbile damus quiddam, tenue, atque panem ex aqua
149 calida non quidem plurimum. Ea enim quæ ob ap-
positionem cataplasmatis exterius admoti asperantur,
magis plurimum distenduntur cibis uberioribus gra-
vata. Alternis denique diebus *cibum* dabimus, donec
in declinatio- passio declinet: dehinc *cataplasma* adhibemus ex
ne cataplas- pollinibus, & lini atque fœnugræci seminibus, ex
matis: [t] aqua mulso confecta, vel [t] calida & oleo, illud curantes,
ut

ut calida perseverent plurimo tempore, & neque
v validam atque robusta inductione gravabilia fiant pon- *v magna copiosaque infartura*
dere. Faciunt enim ægrotis dolores augeri. Tunc
etiam *cucurbitas* apponimus, sed eas quæ sint oscu- *cucurbitis:*
lo latiore, atque labiis flexis. Lenius enim, atque 150
blando tractu arripiunt membra. Tunc etiam *scarificatione* utemur, vel in cucurbitarum vicem, ne earum pondere grave quicquam ægrotantes sentiant, *vitrea* apponimus vascula, vel *testea*, quæ *Græci* amphoras vocaverunt. Tunc *spongiis* vaporamus expressis ex calida, & oleo, vel decoctione fœnugræci, aut lini seminis, aut agrestis malvæ, & rursum cataplasmamus. Injicimus etiam per *clysterem* oleum calidum, vel calidam & oleum, & ex *clystere:*
supradictis decoctionibus quicquam. Est etiam con- 151
suetum nobis aquam oleo dulci, æquali modo commixtam, cum *hibisco* coquere, donec aqua insumatur. Tunc oleum remanens concepta lenitate, atque w *pinguedine* ex radice supradicta, injicere per *w quod hodie mucilaginem dicimus*
clysterem. Nam si solum oleum fuerit cum radice hibisci non admixta aqua decoctum, necessario *nidorosum* fiet. Adhibemus etiam *encathismata* ex calida & *balneo:*
oleo, vel quarumcunque laxativarum materiarum decoctione. Cum autem declinare passio cœperit, etiam *embasim* adhibemus ex oleo, vel calida & oleo, aut decoctione laxativarum materiarum, non sine
cautione. Declinanda est enim x *perfrictio:* quapro- 152
pter erit facienda in calido loco, vel *balnei* [3] forni- *x frigoris susceptio*
ce, quem appellant y * *achicholum*, sive cameram. At *y aliqui Tholum, vel architholum* ** Achæi tholum*
si sensus aliquis permanens erit duritiæ, cataplasmabimus ex ordei farina, & adipe porcino recente, & pi-

3 *Tholus*, testudo, sive camera. In thermis duplex is fuit: alter ξηρός, quod Seneca sudatorium vocat, Assa, Cicero. Alter quem τὸν ἔξω οἶκον, & μαλακτικὸν, Trallianus vocat, ubi ungebantur.

Emplaſtris: pice liquida. Tunc *cerotaria* apponemus, & malagmatum leniora, ordinantes etiam *lavacrum*, & *va-* *a quibus cavendum.* *rium cibum*, & *vinum* ultimo, præcaventes multo tempore frigida quæque, atque indigeſtionem, & inflabiles, vel acres, & minus digeſtibiles cibos.

153 *Methodus Hippocr.* Veterum autem medicorum, *Hippocrates* [4] ſecundo libro de *morbis*, communiter inquit refrigeranda ſuperiora, particulariter autem adhibenda *vomifica* medicamina, & *phlebotomia* ex brachio, & capite. Tunc in vaſculum aqua calida plenum deponere jubet ægrotantes: facere etiam *collyrium* decem digitorum, quem appellavit *balanum*, atque hunc ſum-
[z] profecerit mo tactu felle taurino ungendum: Tunc ſi nihil [z] per-
154 fecerit *clyſterem* adhibendum. Vel ſi [a] hoc quoque mi-
[a] hic nus valuerit, *folliculo* artis ærariæ immittendum in-
[b] diſtentio quit *ventum* per podicem, quo [b] diſtantia ventris atque inteſtinorum replicatis folliculis fiat, tunc ſtatim adhibendum *clyſterem* probat, detracto ſupradicto folliculo, & podicem cum *ſpongia* obſtruendum, atque in *aquam calidam* ægrotantem deponendum. Utendum inquit primo tempore paſſionis *melle* decocto, atque *vino*. Secundo libro *epidemion* multum *vini* meraci, atque frigidi dari jubet, donec *ſomnus*, vel *dolor* fiat crurum, ſuſpicione cauſarum ſollicitatus: exiſtimat enim vel conſtituit fieri paſſionem *in-*
155 *cendio* ſuperiorum, & *frigore* inferiorum. Contrarias igitur virtute materias adhibendas judicavit, non in-
improbatur. tuens paſſionem ex tumore fuiſſe confectam. Denique principio *vomitus*, quem adhibendum probat, aſperat ejus celeritatem: ſiquidem disjiciendo corpora commovet. Phlebotomare autem convenit, non poſt

4 In noſtris exemplaribus quod citat ex Hippocrate, legitur libro tertio de morbis, non ſecundo.

poſt vomitum, ſed *laxamenti* cauſa, non ut *Hippocrates* affectandum putat, ob *frigidandum* corpus. Dehinc ex brachio, non ex capite, neque ſimul ex multis partibus phlebotomare oportet. Etenim repentina ſanguinis effuſio virium defectum faciens, non ſinit congruam fieri detractionem, vel quantum magnitudini paſſionis eſt conveniens. *Collyrium* au- 156
tem felle taurino perunctum, omnifariam nocens accipimus. Etenim ob *acrimoniam* fellis atque mordicationem tumentia provocat in fervorem, & ob longitudinem digitorum decem immiſſum, premit eas partes quæ neque tenuem liquorem ſine gravatione accipere, vel ferre valent. Nam de ærario *folliculo* quid dicere oportet, ſi ubi inflationis metus eſt, immittendum extrinſecus exiſtimat *ventum*, atque, quod eſt maximi peccati, *frigidum* his partibus, quæ etiam [c] naturali tactu prægravantur, non aliter, 157
quam ſi quemquam in *tetanica* paſſione conſtitutum cum ſit [d] poteſtatis, *laxativis* curare virtutibus, eundem organis diſtendere contendamus. Advertendum igitur, quod magis [e] roborat vexationem, vel duplicat corporis inflationem, adjiciens graviora, quod etiam per clyſterem liquoribus magis prægravet corpus, et tumentia importune *vento* vexata, etiam liquoris *percuſſu* intemporali feriantur. Item *ſpongia* apponenda quam probat, [f] extenta magis premit. Utitur autem *vino*, malis quidem, ſed ſui ſimilibus conſiliis. Neque enim temporaliter declinationem 158
paſſionis obſervavit. Præterea uſu immodico, ſiquidem plurimum dari jubet, & [g] intemperato, quod ſæpe in ſanitate conſtitutos alienari mente perficit. Tunc etiam incongrue, ſiquidem frigido. *Omne etenim frigidum tumentia auget.* Repugnanti ergo ju-

[c] dolore ex morbo
[d] in noſtra poteſtate
[e] auget
[f] inflata
[g] mero, ἀκράτῳ

judicio vinum dare perspicitur, effectum somno atque dolori crurum ascribens; somnus etenim levigata atque soluta passione efficitur: dolore autem pejorante, & asperato tollitur. Quod ita manifestum est ut demonstratione non indigeat.

159 *Dioclis methodus.* *Diocles* autem libro quo de passionibus, atque causis & curationibus scribit, *phlebotomat* in passione constitutos, atque *cataplasmatibus* curat ex polline, quod *Græci* ὠμὴν λύσιν vocant, & adipe & vino, & fæce. Tunc *præpotat* atque *clysterizat*, ex abrotani semine cum mulso, ex aceto & aristolochia & cumino, & nitro, & fœniculi radice decocta ex vino, admixta aqua marina, vel passo, vel acriore vino, sive lacte cum decoctione lini seminis, & mellis, vel similibus. Quarto autem libro de curationibus, *juvenes*, inquit, atque habitudine robustos, & magis

160 *h* manus dextræ interiore vena quibus dolor ad latera fertur, *phlebotomandos* probo ex *h* manu dextera interiorem venam, & submittendos in *aquam calidam*, fotis ventri injicere admixto sale *clysterem*, & rursum in aquam calidam deponere, & fovere. Præpotandos autem jubet etiam medicamentis, hoc est, *panacis* dimidia drachma, in

i & mulso *i* ex aceto tepido resoluta, & *myrrhæ* obolos duos cum [5] *peristereonis* herbæ foliis in vino albo, vel *cumino* æthiopico. Adjuvat etiam plurimos *plumbi* catapotium transvoratum. Impellit enim pondere, & excludit obtrudentia. Diurnis, inquit, præterea diebus sitientibus potandum *vinum* dulce, vel *aquam* temperatam, aut *marinam* cum vino albo, aut cen-

161 *k* furfuris tauream herbam, aut nitrum vel ejus spumam, ut ea quæ potuerit solvat. Danda etiam *sorbilia*: vel *k* *cantabri*

5 De hac herba, quam & *Alceam* vocat, videatur Plin. N. H. libr. XXVII. cap. 4.

tabri lotura cum melle: vel [l] *bromi* succus: vel ptisanæ: aut cum farina olera cocta, alia ex adipe, alia ex halica atque sale: sorbendum etiam & juscellum *scari* piscis, & *carabi*, & [6] *buccinarum*, & *cancrorum*. Tunc resumptio, inquit, adhibenda. [m] Cujus quidem materies percurrit, quas superfluum est recensere. Etenim ex supradictis varia atque iners commixtio materiarum demonstratur. Non enim solos oportet *juvenes* phlebotomari, sed etiam alios in *aliis ætatibus* constitutos; neque semper è dextera manu vel interiore vena, sed etiam ex sinistra atque exteriore. Facta detractio enim tumentia relaxat. [n] Usus 162 atque acrimoniæ causa erigit in fervorem tumentia. Est præterea vexabilis præbibendi *medicaminis* potio. Etenim sunt acria atque mordentia, & quæ non sint mitigativa celeritatis, neque tumoris relaxantia. [7] *Plumbum* vero transvoratum premit quidem, atque impellit pondere, sed tactu necessario frigidat, atque intestina densitate coacta vexatione distendit. *Juscella* autem in corruptione facilia, & inflantia esse noscuntur. Item ptisanæ succum eadem perficere. *Vinum* quoque in augmento inimicum.

l avenæ

m nimirum nutrimenti

exagitatur.

n Usus autem clysterum acrimoniæ

Praxagoras tertio libro curationum, *clysterem* jubet adhiberi, dans medicamina *purgativæ* virtutis, 163 atque per *vomitum* corpora desiccare: contendit etiam potandum [o] *mulsum* ex aceto, cum pipere atque nitro, & recenti lacte cum mulso, & aqua. Dat etiam [p] *radices* circa vesperam comedendas, prædato aut superdato oleo. Utitur præterea ad podicem *collyrio*, & clysterem injicit, atque præpotat *absinthio* ægrotantes cum aceto, & vino sincero, cum oleo

Ut & Praxagoræ.

o omymeli

p radiculam vomitoriam, sive raphanum

6 Concharum generis, purpura minorum, quæ petris adnascuntur.

7 Mirum quod plumbi venenatam fere qualitatem esse non scribat, ut quæ dysenteriam efficiat.

[q] ac — oleo irino: [q] sed vomitu utitur, donec *stercora* faciat evomi. Aliquos etiam post vomitum phlebotomat, &
164 *vento* per podicem replet, ut *Hippocrates*. Item libris de caussis atque passionibus, & curationibus, *vinum* dulce dari jubet, & rursum *Hippocratis* ordinem sequitur, congerens omnia peccata, & nihil aliud quàm facere diruptionem intestinorum affectans, per acrimoniam medicamentorum id tentat, & inflabilium potionum, & injectione virtute similium, quæ infesta tensione, ac tumore intestinorum aut *retenta* ruptionem perficiant, vel putredinem, aut *acervatim exclusa*, alio genere interfectionem faciant. Item *omne stercus per vomitum emissum* [r] *tumoris intestinorum est argumentum*. Non enim sine tumore nimio hoc

[r] phlegmones

165 perfici potest. Nam ex intestinis expressum per ventrem transiens, stomachoque incidens stercus per eam partem excutitur, quo probatur magnificam mortem *Praxagoras* magis quam curationem voluisse scribere. [s] Quibusdam etiam *manibus* premens intestina, magna quassatione vexavit, [8] quibus *intestinum*, quod *Græci* τυφλὸν ἔντερον appellant, in [t] *folliculum* fuerat lapsum, plurimis stercoribus confertum. Item confectis quibusdam supradictis adjutoriis *dividendum ventrem* probat pubetenus: dividendum etiam *intestinum rectum*, atque detracto *stercore* consuendum dicit, in protervam veniens *chirurgiam*. Oportebat enim, si ad hoc accedendum necessitas imperabat, enterocelicorum approbare curationem.

[s] Quosdam

[t] scrotum

Audacissima chirurgia.

166 Temere *Erasistratus* secundo libro de *ventre* scribens, culpans copiam atque acrimoniam clysterum, ab antiquis ordinatam, ipse quoque utitur *clystere*, ex

Quod in aliis reprobat Erasistratus, ipse facit.

8 Nam ea volvuli sæpe caussa est, quemadmodum in multis accidisse vidi.

ex *nitro* atque *sale*. Injiciendum etiam probat acre
collyrium, & similibus utitur cataplasmatibus, hoc
est, ὠμῇ λύσει cum myrto, vino, ficu, & chamelæa,
& abstinet à *cibo* usque ad passionis declinationem.
Tunc dat *mulsum* tepidum, dehinc sorbilem *ptisanæ*
succum. Sed hic aliorum accusationi jungendus est,
etenim culpans tanquam nocivam acrimoniam inje-
ctionum, non [v] custodit earum vexationem: quin *v* vitat
etiam ex *cataplasmatibus* constringens atque densans
tumentia, gravius ægrotantes affecit. Est etiam qui- 167
busdam usque ad passionis declinationem abstinentia
vexabilis. Hic autem jam declinante passione, mul-
sum dandum probat, quod ante declinationem fue-
rat ordinandum. *Herophylus* de his nihil loquutus est.

Asclepiades tertio libro *celerum*, vel acutarum pas- *Asclepiades sibi parum constat.*
sionum, aliqua gratissimè, aliqua valentes ordina-
vit, in quibus est etiam inhibitio *vaporationum* ex
aqua calida, tanquam facilè frigentium: sed frican-
das inquit partes, quæ patiuntur, oleo, plurimo
tempore, atque operosè, quantum loca ipsa pati po-
tuerint; fugienda inquit etiam declinationis tempo- *w* animadvertens
re *lavacra*, non [w] conjiciens [x] quoniam *usum* vapo- *x* quod
rationum, non *genus* damnavit. Potest enim quis- 168
que etiam in alia vaporationum specie perfrigescere,
nisi dextro usu fuerint adhibitæ. *Defricatio* autem, *Frictiones non acutis, sed chronicis morbis conveniunt.*
adjutorium est chronicæ passionis, non acutæ, vel
celeris, sed magis, si, ut jubet, operantius fuerit
adhibita, atque multo tempore. Si igitur vera inten-
tione loquamur, neque sibi hæc quæ ordinavit con-
veniunt. Ait enim debere *fricationem* adhiberi mul-
to tempore, vel quantum ipsæ partes patiuntur, cùm
neque tumentia ex initio fricationem fieri admittant,
quippe cùm neque cataplasmata gravia valeant susti-

nere. [9] *Lavacra* in declinatione adjuvant passionis
169 solutionem. Utitur etiam *embasi* ex oleo adhibita, & tempus non finit adjutoriis. *Serapion* verò, qui tertio libro curationum, alia similia *Erasistrato* ordinavit, denique ejus accusationi jungendus est. Utitur etiam catapotio ex *plumbi* ramento, & [10] *cocco cnidio*, & *sale*, & *elaterio*, & *resina*, & *castoreo*, & *diagridio*, quorum singula accerrimæ esse virtutis probantur: atque percutientia, & neque celeritati passionum, neque tumori congrua.

Serapion idem fere sentit cum Erasistr.

Heraclides autem *Tarentinus* libro quarto internarum curationum, [y] existimabiles constituens suspiciones, aliter inquit curandos [z] *tumore* affectos, aliter eos qui [11] crassioribus intestinis laborant, & ster-
170 coribus opprimuntur. Utitur autem per diem, & noctem *cerotariis* ex cera, & resina, & irino oleo, vel cyprino oleo, aut anethino: miscet etiam ὠμῇ λύσει panacem tritum, & chamæpityn cum absinthio & cyprino oleo. Scribit præterea *potiones*, quibus inquit præpotandos ægrotantes, ex aniso, castoreo, nitro, hyssopo, calaminthe, [a] mulso ex aceto. *Clysterem* etiam adhibet admixto absinthio, vel centaureo, aut cucumeris agrestis radice. Dat etiam mulsum ex aceto, & purgativum potandum medicamen,
171 ex *diagridio*. Alia quoque virtutum millia conscribit purgativorum medicaminum, quæ præbenda jubet, non aliter quam cætera acriora medicamina, & nullam curam adhibet mitigationis laxativæ, respiciens quâ possit tumor mitigari. Sed ait communiter omnibus

Heraclidis method. cum præcedentibus fere convenit.

y probabiles opiniones.

z nimirum inflammatorio

a oxymeli

9 Balnea Methodici, & quidem optimo consilio, in morborum declinationibus demum in usum vocabant, ad morbosas reliquias, fibris nimirum relaxatis, facilius expellendas.

10 Botanici peritiores coccum cnidium esse fructum chamelææ vel thymelææ admodum probabiliter credunt.

11 per quorum intestina crassiora stercus descendere non potest.

mnibus aliarum sectarum principibus, quomodo intestina tumore densata, atque contenta plurima materia, & acerrima, & [b] vulnerabili, ut illi probant, onerata, interfectionem faciunt ægrotantis. Denique si forte quisquam *iliacam* evaserit passionem, necessariò ex supradictis *dysentericus* fiet.

b rodente, lancinante

Item *Thessalus* primo libro de regulis, quas *Græci* diætas vocant: alia quidem ut *methodicus* scripsit, alia culpabiliter, adjiciens quòd exiguum potum dare debeamus, siquidem ad loca patientia descendat: quod contra *sectæ* disciplinam videtur sensisse, & contra seipsum [c] inconsequenter fuisse commotus, siquidem pro patientibus locis velit esse mutabilem curationem. Secundo libro quem *comparationem* appellavit, contradicens *Erasistrato*, hæc eadem ait, apertissimè discordantia veris sermonibus. Non enim pro differentia partium mutatur liquidorum quantitas, sed ob stricturam; vel solutionem. Inconsequenter igitur is in *iliacis*, patientis loci causa, potus quantitatem minuendam existimat. Erat enim promptè dicendum, atque demonstrandum, quomodo consideratione acutæ atque celeris passionis minuenda fuit potus quantitas. Quidam nostri scriptores *Themisonis* sectatores, *cuminum* oleo decoxerunt ob adhibendum fotum, aut tritum lanis asperserunt. *Alii* oleo rutam decoquentes, injiciunt per *clysterem*, & jubent vaporari ex *cineribus*: [d] mixtos etenim oleo, vel quodam laxativo liquori, ex decoctione congruarum materiarum [e] præfecto, in vasculo duobus digitis alto, atque ambitu simili loci patientis [f] mittendos, suppositis carbonibus, non flammosis, donec liquor insumatur. Tunc circumtento linteolis vasculo, atque parum refricto, convertendos in linteola,

172 *Thessali curandi modus:*

c sine ratione

173

& aliorum quorundam Methodicorum.

174

d cineres, *sub*,

e ante præparato

f *sub.* jubent

ac

g effundendos — ac g refundendos cineres, colligatòque vasculo fundo tenus, & constricto linteo fortiori, patientia vaporare loca. Equidem verè obtunditur admixtione olei & aquæ, cumini vel cinerum asperitas, sed est melius ex initio usque ad finem, recta intentione, congrua passionibus adhibere.

CAPUT XVII.

175 *De Satyriasi.*

Satyriasis definitio. — *a* i. rigida veretri — *Etymologia.*

SAtyriasis est *vehemens veneris appetentia, cum* [a] *tensione ob ægram corporis passionem.* Vocatur autem, ut quidam volunt, translativè à similitudine *satyrorum*, quos, ut vulgus loquitur, sive fabula fingit, vinolentos, atque in usum veneris pronos dæmones accipimus: vel, ut alii dicunt, ab herbæ virtute, quam *satyrion* vocant. Hanc enim accipientes in venerem provocantur, cum *tentigine* genitalium partium. Sed antecedentes istius passionis *causæ* sunt epota medicamina, ob usum [1] venereum ex-

Causæ.

176 citandum, quæ *satyrica*, vel ἐντατικὰ vocant: quæ sunt acria, atque incentiva, & nervis improba. Item

Subjectum.

immodicus atque intemporalis *usus veneris*. Est autem communis passio viris atque fœminis, quæ solet accidere ætatibus mediis, atque juventuti. Hortatur etenim in usum venereum provocans ætatis vi-

Symptomata.

gor. Sequitur autem ægrotantes vehemens genitalium *tentigo*, cum *dolore*, atque *incendio*, cum quodam *pruritu* immodico in veneream libidinem cogente: *mentis* alienatio: *pulsus* densitas: *anhelatio* crebra atque creberrima: [b] desponsio: vigiliæ: hallucinatio: sitis: cibi fastidium, & difficilis *urinæ* egestio,

b desperatio

1 ut sumptis cantharidibus sæpius accidit.

gestio, ita ut plerunque stercorum abstentio fiat: quibusdam etiam febres. Omnibus tamen in ultimo [2] *conductio nervorum* fit, quam *Græci* spasmon vocaverunt, & involuntarius *seminis* jactus. Initio autem se leviter putant relevatos ex *usu venereo*, atque seminis jactu, sed paulo pòst vehementer extenduntur. Nocentur enim atque vexantur hoc usu, quanquam parvi temporis relevationem falsam sentire videantur, non aliter quàm si *scabiosi* pruritu affecti, vel *lippientes*, manuum contactum affectare frequentent, quod *Græci* [3] χειραψίαν vocaverunt. Declinante passione omnia supradicta minuentur, quæ *Græci* symptomata vocaverunt, nos accidentia passionis. 177

Coitus magis nocet quam prodest.

similitudo.

Hæc omnia etiam *mulieribus* passione affectis, sed plus in ipsis prævalet *prurigo* ob naturam. Indecenter enim ipsa in [c] *loca* manus mittunt, prurientibus verendis, atque omnes ingredientes [4] appetunt, & suæ libidini servire supplices cogunt. Differt autem à satyriasi *gonorrhœa*, quam nos seminis lapsum vocamus, siquidem sine tensione veretri fit seminis involuntaria atque jugis elapsio. Dehinc quòd *satyriasis* tarda non sit, quam *Græci* chroniam vocant, ac simile quiddam habeat passioni, quæ à *Græcis* est appellata *priapismos*. 178

c pudenda

Quomodo differat satyriasis à Gonorrhœa.

Ejus memor est in libro signorum *Demetrius Attaleus*, dicens quòd hoc in quodam viderit sene, atque in seipsum [d] manu operante, nec quicquam tamen potuisse peragere: *tensionem* autem fuisse 179

Historia ex Demetrio Attaleo.

d mastuprante

Ii

2 C. Aurelianus toto hoc capite duos diversissimos affectus confundit; alter enim, qui hujus classis est, revera est convulsivus, coitusque adeo nocet, ut ægrum interimere queat: alter μανία ἐρωτικὴ dictus, est morbus chronicus, ex seminis nimia acrimonia ortus, cujus optimum remedium, modo mens loco nimis mota non fuerit, est validissimus coitus.

3 Hanc χειραψίαν noster infra Chron. lib. 1. cap. 4. vocat manutigium.

4 Hoc symptoma ut & præcedens est *Furoris uterini*, qui ab hac passione, quam Cælius hic describit, quæque viris fere propria est, plurimum differt.

fuisse *veretri* nimiam, cum *parvo dolore*, ut cornu putaretur, & ita perseverasse multis mensibus, nulli quoque adjutorio medicinali cessisse, sed tardo atque longo tempore requievisse. Quo fit, ut sit *priapismus* discernendus à *satyriasi*. Siquidem illa celer sit, nec tardet in corpore: ac fiat sanè e contractu nervorum, & stimuloso desiderio in veneream voluptatem. Est autem passio *stricturæ* & *celeris* atque *vehemens*.

e id est convulsione, ut paulo post.

180 *Satyriasis qualitas & pars affecta.*

Patitur enim tota *nervositas*, quod est conjiciendum ex mentis alienatione, & contractu membrorum: sed plus atque præstantius pati *seminales vias* accipimus, quas *Græci* spermaticos poros appellant: pati etiam eas partes gravius, quarum congressione usus venereus celebratur.

Curatio in principio:

Curantes igitur, jacere facimus ægrotantes *loco calido*, atque vigilanter *silere* jubemus, *lanis* limpidis eorum clunes, atque pubetenus, quod *Græci* ἦτρον appellant, cum inguinibus & ipso veretro contegentes, prohibentes etiam hominum ingressum, & magis *juvenum fœminarum*, atque puero-

181 rum. Pulchritudo enim ingredientium admonitione quadam provocat ægrotantes: quippe cum etiam sani sæpe talibus usi statim in veneream veniant voluptatem, provocati partium effecta tentigine. *Initio* itaque accessionum convenit nos eorum articulos manibus apprehensos continere, & ipsorum manus à lo-

in statu; cis patientibus arcere. Cum statum sumpserit accessio, ex dulci atque calido *oleo* lanas expressas, vel decoctione *fœnugræci*, aut *lini* seminis, vel *hibisci*

in dimissione. apponere. In *dimissione* vero ob vehementiam etiam *phlebotomiam* adhibere, cogentibus rebus, *intra* dia-

182 triton: permittentibus autem, in ipsa diatrito. Intelligimus sane dimissionem, si etiam *febres* affuerint,

rint, ex earum *f* indulgentia. Necesse est enim quando passio asperatur, tunc etiam febres extendi: & cum rursum fuerit remissa, febres quoque levigari. At si febres non fuerint, ex cæteris accidentibus, quæ *Græci* symptomata vocant, cum ea indulgentiora viderimus, ut *ruborem*, *fervorem*, *pruritum*, vel in usum venereum cupiditatem, aut genitalium *tentiginem*, vel his similia. Post phlebotomiam corpus perungemus, atque ora lavantes, cibum damus *halicam* ex melle, vel *panem* lotum ex aqua, & *ova* sorbilia. Aliis autem diebus eas partes quas lana texeramus *cataplasmate* curamus, ex fœnugræci atque lini seminibus, aut pollinibus aqua resolutis, quod *Græci* ὠμὴν λύσιν vocat, aut aqua & melle. Tunc etiam *cucurbitas* apponemus: sed in accessionis statu *leves*: in dimissione autem cum *scarificatione*, clunibus, atque pube tenus; perrasis *g* capillis. Apponimus etiam *sanguisugas*, & spongiarum *vaporatione* utimur, præcoctis in aqua quibusdam laxativis. Adhibentes etiam *clysterem* ex oleo calido, aut calida & oleo, tunc rursum cataplasmantes ante cibum. Præterea etiam *h* *encathismatibus* utimur, nunc ex oleo confectis, vel ex calida & oleo, nunc ex decoctionibus mitigantibus & laxativis. In *mulieribus* autem etiam *pessulum* oleo calido infundentes, sensim cum *i* sexualibus manibus in muliebre verendum mitti jubemus. Externas vero partes per latitudinem lanis contegimus vel cataplasmamus, & utrique *k* fibræ cucurbitas infigimus. Declinante passione, *gestationem* adhibemus, & in oleum vel calidam ægros infundimus, scilicet *embasim* facientes. Tunc etiam *lavacrum* adhibemus, atque melioribus succis, & *variis cibis* nutrimus, fugientes acriora, pulmentum atque vi-

f remissione ac imminutione.

Quis cibus dandus.

183

Quid porro fieri oporteat.

g pube

184

h balneis

i fœminæ alterius

k pudendi alis

Quid sit agendum in declinatione.

185

vinum, multo tempore. *Cerotaria* etiam patientibus partibus apponimus. *Mulieribus* vero liquidiora facientes [l] acrium vice utimur. Adhibentes etiam æque ex adipibus, atque medulla, & meliloto, vel his similibus *pessaria*, de quibus latius in libris quos sumus de mulieribus scripturi, docebimus. Aliorum autem medicorum, excepto *Themisone*, nullus hanc passionem conscribit, cum non solum raro, verum etiam coacervatim, sæpissime invasisse videatur.

l clysteris vice injicimus.

186 Memorat denique *Themison*, apud Cretam multos *satyriasi* interfectos, quod quidem, quantum creditur, factum est ignorantia ciborum, quod frequenter ac plurimam manderent *satyrion* herbam. Ait præterea apud *Mediolanum* juvenem fœminam, atque aliàs [m] decentem, nuptam cuidam nobili, se vidisse *satyriasi* interfectam. Ponit etiam ejus passionis curationem secundo lib. epistolarum, ad *Asilium* scribens, imperans *phlebotomiam*, atque *fomentationes*, & *cataplasmata* frigidæ virtutis adhibenda, quibus possit extingui veneris appetentia: dans etiam

In Creta satyriasis frequens, & unde.

m pudicam, modestam

187 *potum frigidum:* quæ omnia sunt inconsequentia, atque incongrua. Siquidem pugnent phlebotomiæ laxamento, ex quo indulgentia corporis fit, & est cataplasmatibus, & fomentis ex frigido potu effecta constrictio, atque condensatio, ut supra diximus, contraria: quippe cum *appetentia* ac delectatio concubitus accidens sit verendorum partibus ob tumorem, sicut etiam *mentis alienatio* membranis cerebri tumentibus, quo fit ut ex frigidis atque constrictivis rebus augeatur etiam, vel geminetur veneris cupiditas.

Themisonis Consilium sibi repugnans.

CAPUT XIX.

De Cholericis. 188

Cholericam passionem ajunt aliqui nominatam à *fluore fellis, per os atque ventrem effecto*, veluti fellifluam passionem. Nam χολὴν fel appellant, [1] ῥοιὰν fluorem: *alii* à multitudine fluentium humorum qui sunt similes felli. Non enim inquiunt esse fella, sed esse liquida in eundem colorem transeuntia: sed hoc differt nihil. Non est enim necessarium de *etymologia* certare passionis. *Asclepiades* libro de finibus hanc diffinitionem passionis dedit: *Cholera*, inquit, est *humoris fluor, celer ac parvi temporis*, [a] *ventris atque intestinorum*, ex concursu sive obtrusione corpusculorum, atque ut sæpe contigit, ex indigestione initium sumens. Hanc quoque diffinitionem quidam [b] differentes ajunt, humoris fluorem dictum, siquidem hæc sit generaliter *cholera*: parvi etiam temporis, adjectum, ad discretionem *cœliacorum*: siquidem etiam ipsis fluor est humoris, sed longo frequentius tempore: concursu autem corpusculorum, siquidem etiam [2] *navigantium* quidam humoris fluxu afficiantur, nec tamen ex corpusculorum concursu. Adjectum etiam frequenter ex *indigestione* hoc fieri, siquidem ex aliis quoque causis fiat cholerica passio. *Aliqui* nostrorum tradiderunt eandem diffinitionem, solum concursum corpusculorum detrahentes, atque viarum raritatem adjicientes. Nos autem superfluum fuisse causas passionis dicere judicamus, cum sit necessarium id quod ex causis conficitur, edocere.

Unde dicta sit cholera.

Asclepiadis definitio.

[a] ventriculi

189

[b] explicantes

190

Superflua.

1 Potius ῥοὴν, nam ῥοιὰ non nisi in compositis, ut διάῤῥοια, γονόῤῥοια &c. usurpatur.

2 Cum primum navigare incipiunt, maris jactatione ac fluctuatione.

Multò autem ac magis ſuperfluum dicimus, etiam cauſas antecedentes diffinitionibus adjungi, quippe cum nec ſola cholerica paſſio ex indigeſtione fiat, neque ſola indigeſtio hanc faciat pasſionem, ſed etiam aliæ cauſæ ſpeciales, atque contrariæ virtutis, quarum nihil ex iſta diffinitione monſtratur. Dehinc *rheumatiſmus* ſive humoris fluor, non ſolum ventris

191 atque inteſtinorum eſt, ſed etiam ſtomachi. Quapropter, ut *Soranus* ait, *Cholerica paſſio eſt ſolutio ſtomachi, ac ventris, & inteſtinorum cum celerrimo periculo.* Sed antecedentes cauſas ejus paſſionis dicimus, *vinolentiam*, vel *malum medicamen* potum, aut [c] *aquarum calidarum* potationem, vel *jactationem maritimam* primæ navigationis, quæ commoveat inſuetos: ſed vehementius hoc facere dicimur ubi continuamus *indigeſtionem* ob plurimam ſumptionem cibi, aut inſueti, aut curioſè conditi: quorum ſane intellectus aptus rationi eſt ob cauſarum ſcientiam, inutilis vero nec neceſſarius curationi, vel naturæ. Huic paſſioni ſimilis ac vicina eſt *diarrhœa*,

192 atque *ſtomachi reſolutio.* Sed diarrhœam *Aſclepiadis* ſectatores diſcernunt. In *cholericis* ajunt ventris & ſtomachi rheumatiſmum, hoc eſt humoris fluorem, in *diarrhœa* vero ultimarum partium profluvium. Nos vero dicimus in *ſtomachi ſolutione* ſolum vomitum frequentare, & neque ſimul ventris fluorem: qui ſit [d] fuerit rurſum vomitu non [e] atteſtante, ſolius ventris ſignificat ſolutionem, & appellabitur *diarrhœa*: in cholerica vero pasſione utrunque concurrit, hoc eſt vomitus atque ventris fluor, cum aliis quibuſdam accidentibus ſignis, quæ poſt memorabimus. Item *indigeſtionem* ajunt [f] genere differre: ſed *Aſclepiadis* ſectatores magnitudine inquiunt, ſiquidem *parvus* in

Diar-

Cælii definitio ex mente Sorani.

Cauſæ antecedentes.

[c] ut ſulphuroſæ, nitroſæ, &c.

Morbi vicini quomodo a cholera diſtinguantur

[d] adfuerit
[e] præſente

[f] &. pro ea differentia nunc Diarrhœam, nunc choleram excitare

Diarrhœa fiat ex indigestione corpusculorum concursus, sive obtrusio, *major* autem in *cholericis*: tempore etiam differre inquiunt: siquidem præce- 193
dat indigestio choleram: sed horum prompta atque facilis est discretio. Etenim *indigestio* conficitur ex corruptione ciborum, etiam si quis neque vomat, neque humoris fluorem sustineat, quem *Græci* rheumatismum appellant, per ventrem effectum. *Cholera* autem ex vomitu atque ventris fluore turbatio est, etiam si cibus non fuerit corruptus: Nam & ex aliis antecedentibus causis advenire, intelligi potest.

CAPUT XX.

Quæ sequuntur eos qui cholerica passione afficiuntur. 194

PRæcedit frequenter cholericos *stomachi gravedo* atque *tensio: anxietas: jactatio: vigiliæ: tormentum intestinorum* cum sonitu, quem *Græci* borborismon vocant. *Ventris dolor:* atque per podicem *venti fluor* nihil relevans: *ructationes* fumosæ: *nausea:* salivarum fluor: *gravedo* thoracis cum membrorum [a] defectu: surgente passione *jugis vomitus*, & primo corrupti cibi, sicut frequenter occurrit, & humoris atque fellis flavidi: dehinc vitellis ovorum similis: tunc [b] prasii, atque æruginosi: ultimo etiam nigri: 195
ventris quoque *turbatio* cum dolore: & *egestio* vomitorum similis, hoc est spumosa, & acerrima; cum frequenti [c] delectatione vomendi. Crescente passione *aquati* atque tenuis liquoris fit *egestio*, & aliquando similis *loturæ carnis.* Feruntur etiam cum his humoribus plerunque *subalbida* [d] *desputa:* sequitur etiam densitas *pulsus*, & *articulorum* frigus, atque *vul-*

Signa Choleræ futuræ:

[a] lassitudine *præsentis;*

[b] Prassini. i. Porracei

[c] irritatione *in pejus vergentis;*

[d] pituitosa ramenta

vultus nigrore fuscatus: *ardor*, atque sitis insatiabilis: *spiratio* celerrima: & *contractio* vel conductio membrorum, cum nervorum tensione, ac surarum & brachiorum. *Præcordiorum* etiam ad superiora raptus, cum dolore iliaco simili: aliquando etiam *egestio ventris sanguinolenta*, *vultus* in maciem atque
196 tenuitatem deducti: *oculi* rubri: & in ultimo *singultus*. Ista denique acuta atque celerrima passio esse à veteribus memoratur, ut nunquam in secundum veniat diem. At si in meliorem partem vergere cœperit, ut levior fiat, *articulorum* atque corporis *frigus* [e] infractum mitescit: & *pulsus* assurgens manifestior fit; ex altioribus ad superficiem veniens: parvæ etiam, atque intervallis longioribus *egestiones* fiunt: & paulatim relevatior æger efficitur. [f] *Accessiones* autem apprehendimus ex his, quæ sunt passioni consequentia. Cum enim anxietas atque jactatio, confluentibus ad stomachum liquidis, & contractio articulorum occurrerit, accessionem præsen-
197 tem dicimus. At si post vomitum minus sibi æger [g] cœperit displicere, stomachi occurrerit relevatio, & mitigata ventris mordicatione, cuncta minui adversa cœperint, dimissionem pronuntiamus. *Generaliter* autem passio est *vehemens*, atque *acuta*, vel celeris, & *aliquando* solius solutionis, *aliquando* adjuncta ex aliqua parte strictura, ut dolores ostendunt stomachi, atque ventris, & intestinorum, & articulorum contractio. Magis autem patiuntur in ista passione *stomachus*, & *venter*, & *intestina*: cætera vero membra omnia corporis consentiunt.

in melius mutatæ.

e diminutum

f paroxysmos particulares

g minus anxius fit

Cujus generis morbus sit cholera.

Quid maxime in ea patiatur.

CAPUT XXI.

Quomodo curandi sunt cholerici. 198

Methodus curandi Cæliana.

Cholericos oportet primo similiter ut *cardiacos* locari, atque ut [a] *indigestos*, vel qui cibos [b] excludunt: *potum* dari decet tepidæ, ut quod immutatum corruptione videtur, tanquam veneni materia per vomitum depurgetur. At si hæc corrupta excludi desierint, erunt ægrotantes servandi in eodem [c] schemate. Provocabiles sunt enim liquidorum fluxionibus motus. Convenit etiam *articulorum* levis atque impressa *defricatio* cum quadam perseverabili tenacitate: tum etiam eorum *ligatio*, quæ cum fuerit [d] densa, [e] phthisicum consentire stomachum cogat. Sed 199
ne ex his *ligamentis* superiora torpescant, erunt sæpius commutandæ ligationes. Tunc *stomacho* atque ori ventris *spongiæ* admovendæ jugiter ex aqua frigida expressæ, dehinc etiam ex *posca*, atque iisdem *facies* detergenda, quò [f] defectione submota in resumptionem veniant ægrotantes. Utemur etiam *odoramentis*, sicut in cardiacis ordinavimus, atque *flabris*, & *cataplasmatibus* frigidæ virtutis, secundum thoracem ac ventrem. Sed ut non sæpius hæc mutare cogamur, neque contrario, permanendo calida efficiantur, spongiis frigida expressis atque superpositis ea 200
frigidamus, ut non [g] sæpius virtute constrictiva, verum etiam frigido tactu fluorem constringant. At si *dolor*, vel intestinorum *tormenta*, plurimum coegerint, pro frigidis spongiis aliqua [h] temperantia admovemus: tum tectione mundarum lanarum, vel olei dulcis, atque calidæ infusionibus utemur. Similiter

[a] qui cruditate ventriculi laborant.
[b] vomitu rejiciunt
[c] i. quieti
[d] arcta
[e] tabidum, fluxum
[f] animi deliquio
[g] tantum
[h] dolorem mitigantia

i spasmos, convulsiones *k* cooperimus, deligamus

liter etiam propter [i] *contractiones*, articulos lana circuntegimus, & pannis calidis [k] colligamus. Infigimus præterea *cucurbitas leves*, quas *Græci* κούφας vocant, scilicet sine scarificatione. Has frequenter de-
201 trahimus, atque differentibus locis infigimus, quo latenter ac sensim etiam *strictura*, quæ irruerat, resolvatur. At si dolores coegerint, & plus urgere *vomitum* viderimus, solutione obtinente, ita cucurbitas infigemus, ut in cardiacis memoravimus, hoc est, *constrictivas* ori ventris, atque subsequentibus partibus. Aliquando etiam à *tergo* per intervalla dimissionis adhibemus. Præterea *aquam frigidam* sorbendam damus, per intervalla quidem. At si vehementius *vires* amputari, ac *solutionem* crescere viderimus, præcuratis ægris, ut in *cardiacis* docuimus, *cibum* damus dimissionis tempore, non expectata pri-
202 ma *diatrito*, defectionis coacti periculis. Dabimus igitur *panem ex aqua frigida*, diligenter prælotum: *halicam*, vel *oryzam* ex aqua, vel posca: aut *ova* ἁπαλά, aceto prius infusa, & *pulticulam* sicciorem. At si accepta rejecerint, paululum requiescentes, post intervallum rursum cibo nutrimus. Tunc, si res coegerit, etiam *tertio* id facimus, vel *quarto*: & ob retinendum cibum *cucurbitam* latioris osculi unam vel secundam plurima cum flamma infigimus *ori ventris*, infra costarum finem eodem tempore
203 quo cibum damus. Tunc post ejus sumptionem idem facimus, quo constrictione atque raptu corporis, ad inferiora venire, & illic permanere cogantur accepta. Oportet præterea *adjutoriorum* mediocritatem [l] intueri. Nam plurimo atque jugi cibo oppressione præfocati sæpe sunt ægrotantes. At si distantia temporis longiore fuerit vomitus intercapedinatus, & ven-

Cucurbitarum usus pro retinendo cibo.

l observare

ventris effusio iisdem dilationibus [m] dirarata, tunc, ut in declinatione totius passionis, ob appetentiæ destructionem dabimus quicquam pomorum, ut *pyra*, vel *mala cydonia*, aut *sorba*, aut *mali punici* grana, aut damascena, vel recentium uvarum [n] palealium, *intybi* thyrsum, atque volantium pectora, sed non pinguium, ut *perdicis*, vel [o] *phassæ*, vel similium, in posca decoctorum vel assorum cum aspergine corticis mali punici, in pulverem comminuti. Dehinc è *cellario* quod *Græci* apotamiam vocant, *colymbadas olivas* fractas. At si sufficienter ægrotantium surrexerint vires, dabimus etiam *panem ex vino mediocriter austero*, aqua frigida temperato. Dehinc etiam bibendum dabimus ex ipso mixtum *potum*, sed eo tempore quo cibum dabimus: multum enim bibere prohibemus: siquidem sitis siccare valeat humecta. At si *febres* fuerint consequutæ, & vires ægrotantis permiserint, abstinentiam cibi adhibemus una die: si autem hoc ferre non potuerint, dabimus cibum dimissionis tempore: sin verò febres non coegerint, & passionem cessasse viderimus, non sine cautione ac *diligenti cura* resumimus ægrotantem paulatim, atque modicis adjectionibus *potus*, vel *ciborum*, præcaventes superfluos cibos, ne in commemorationem passio reducatur. Resumptis igitur viribus, etiam *lavacrum* adhibemus. Hæc est *secundum nos cholericorum cura*.

[m] rarius incitata

204

[n] in palea reconditarum, & asservatarum

[o] phasianæ avis

205

206 Veterum autem medicorum sententiæ variant. *Hippocrates* fel quoddam appellans [p] *choleurecam* nominavit, atque iliacæ passionis esse particulam sive concursum constituit. Ille denique ejus *curationem*, neque memorare dignum arbitratus est, sed quinto libro *epidemion* cholericorum signa tradens,

Veterum quorundam Medicorum.

[p] cholericam ægritudinem

 hel-

[1] *helleboro* dicit utendum cum lenticula, ac ſingularem
ſuccum lenticulæ bibendum: Tunc inquit *vomitum*
provocandum eſſe, quod eſt non aliter *contrarium*,
quàm ſi quis *fluore ſanguinis* pereuntem, vel *diaphoreſi*
diſſolutum phlebotomare, vel ita ut *cardiacum* ſudore
defluentem calido lavacro, vel ſudoriferis vaporibus
207 velit adjuvare. Quod id ipſum quod paſſio nititur,
adjutorium quoque fieri vehementius cogat. Ete-
(q ex Helleboro) nim [q] in *helleboris* vomitus factus, etiam his qui nulla
ſolutione afficiuntur cholericæ paſſionis, periculum
ſolet fieri, & magis, cum non præparatis corpori-
bus adhibetur. At ſi quiſquam [2] *Hippocratem* defen-
dens dixerit, ab eo non datum, ſed memoratum,
quod quidam *cholericus* acceperit, vel ſibi ipſe dede-
rit, frigida utitur defenſione. Ait enim *Hippocrates*
profuiſſe datum: quod ſi diſpliceret, culpare debue-
208 rat. Item *Diocles* libro quo de paſſionibus atque ea-
rum cauſis, & curationibus ſcripſit, *frigerandos* in-
quit *cholericos*, & donec depurgentur, nihil eis ac-
cipiendum: ſed tunc cum tempus viſum fuerit, dan-
dam *frigidam* & in vomitum provocandos: *balanos*
etiam per podicem indendos. At ſi *hyems* fuerit, ca-
lida aqua utendum: tum nigrum dandum vinum cum
polenta, atque provocato ſomno, quieſcendum: *ſin-
(r ſub. cohibendam) gultui* vero abſinthium dicit convenire, & ad [r] *ſolu-
tionem* bubulum vel caprinum lac, dimidiæ heminæ
quantitate, cum papaveris albi ſucci cyatho dimi-
209 dio, & mali punici ſucco. Scribit etiam aliud cura-
tionis genus, quo memorat cumino quoque atque
ſale & origano, & his ſimilibus potis utendum. *Cul-
pan-*

1 De Athenienſi quodam, cholera correpto, id ſcripſit Hippocr.

2 Verba hæc ſunt Hippocratis. Hic Veratrum in lentium ſucco bibit: & alterum lentium ſuccum inſuper bibit, quantum potuit: & poſtea vomuit: coactaque ſunt & adſtricta ipſi ambo (nempe vomitus, & alvi profuſio) &c.

pandus igitur primum eſt, quòd calidum potum dari jubeat *cholericis* cùm tempus hyemis intuetur, & non paſſionis conſiderat vires, neque conjicit quòd calidum quicquid eſt, laxando provocet vomitum. Addidit etiam nihil dandum, donec ægrotantes depurgentur, & non docuit tempus cibi offerendi, neque demonſtravit quando poſt depurgationem corruptorum, dimiſſionis tempore erunt ægrotantes nutriendi: denique tempus vini dandi non memoravit. Item *abſinthium* eſt acerrimæ virtutis, & propterea incongruè atque imperitè ſingultientibus ordinatum. Eſt enim ex tumore ſtomachi veniens ſingul- 210
tus. *Lac* etiam in ejuſmodi paſſionibus facilius aceſcit, & effuſionem ventris provocatam extendit. *Cuminum* quoque & *origanum* acerrimæ virtutis eſſe nemo eſt qui neſciat. Quo fit, ut aperiantur magis quàm claudantur fluentia, & provocentur mordicationibus quæ fortè ſunt in tumore conſtituta. *Praxagoras* primo libro de curationibus contrà docens, jubet dari plurimum *mulſum* ex ſ aceto confectum ebibendum: & calido *paſſo*, atque *abſinthio* potandos probat. Vomentibus verò prius inquit calidum potum dandum. Tunc ſi plurimus inquit vomitus fue- 211
rit, *lavandos* ægrotos calida, & poſt lavacrum *ſomno* dimittendos. At ſi dormire non potuerint, danda polenta, atque bibenda ex mulſo, vel paſſo, vel frigida. Et cum vomitus quieverit, *lenticula* nutriendos, & *vino* potandos. At ſi vomitus perſeveraverit; poſt t dationem, rurſum lavandos, atque iiſdem utendum: at ſi perſeveraverint ea quæ per ventrem feruntur, manente etiam vomitu, alia die rurſum lavandos, atque ſimilia adhibenda. Apparet etiam in hoc morbo *erroribus* implicari. Etenim *mul-*

ſ Sic vocat oxymeli

t calidæ: ut ſuprà

sum ex aceto doloribus est incongruum, ut quod inflet tumentia ex *aceti* qualitate: *absinthium* verò est
212 nocens, ut superius memoravimus. Item *calidus* potus vomitibus est inconveniens: *lavacrum* quoque fluenti corpori vehementer inimicum, quod iste non semel, sed sæpius adhiberi confirmat: & neque cibo nutrit, quo facilius vires ægrotantis diversis intereant detrimentis. Neque saltem semel, sub hac [3] lavacri frequentia dormire permittens, ut ipse voluit. Item *mulsum* ventrem dissolvit, quippe non decoctum. Non aliter etiam dulce vinum. *Ridiculum* quoque est, atque cachinnos commovens, pausante vomitu, lenticulam dare: perseverante verò, lavacrum
213 adhibere; cum sint hæc in utroque contraria. Etenim *lenticula* constringit præsentem fluorem, *lavacrum* verò corpus [v] coæquat post vomitus cessationem. Item *Erasistratus* secundo libro salutarium, utitur *tepido potu*, vomitum provocans, vel acrimoniam temperans fellis. Contra dolores autem *tepidis* utitur *vaporationibus*, & *cataplasmatibus* ex farina & vino: at si sitis defectio coegerit, vino potat *Lesbio*, cum aqua frigida, sed in aquæ cyathum vini guttas duas admiscendas jubens vel tres, ut solum, inquit, odorem vini habere aqua videatur, atque hoc bibendum post singulos imperat vomitus, & post sin-
214 gulas ventris effusiones. *Plus*, inquit, *aquæ* admiscendum si febres irruerint, & similiter *lenticulam* dandam & *vinum*, aut malorum infusionem, vel decoctionem pomorum, aut pyrorum: & etiam *lavacrum* probat & resumptionem adhibendam. Sed hic quoque excludendus in quibusdam est. Etenim contra

[v] fibrarum stricturas resovit

4 Nam tam frequens balnei usus somni, quem semel ab ægro capi vult, occasionem & opportunitatem ægro præripit.

tra dolores * quomodo calidis, sic sine vino cataplasmatibus utendum: siquidem *rigore quodam naturali*, sive mordicatione, quam *Græci* ῥῖγος vocant, *vina constringant*. Est præterea eorum datio ante declinationem passionis contraria, & magis cum sine cibo danda ordinantur, & immodicè: siquidem post singulos vomitus id fieri præceperit, cùm propter virium solutionem oportuerit etiam cibi quiddam offerre, & non solum vinum potandum dare. *Febribus* quoque irruentibus, & quantum credendum est *humore* [w] *interposito*, inconveniens est lenticula, & infusiones sive decoctiones constringentium materiarum. Harum enim ad vomitum cogendum tantum fuerat usus necessarius. At *Herophilus* cholericorum curationem secundum se aliis nullam tradidit. *Asclepiades* verò tertio libro celerum vel acutarum passionum, [x] affectans *vomitum* ex rapaci haustu transvoratis potionibus, eodem die lavat ægrotantes, & *vino* potat cum polenta: & quid ultra? cum plurima approbet veterum curationum, solùm prohibens ea die lavandos, nisi vires fuerint [y] reparatæ. Oportebat etiam *vini tempus* diffinire, atque *post cibum* dandum ordinare. Empiricorum *Serapion* primo libro curationum, istius passionis medelam tradidit. Item *Heraclides Tarentinus* libro quarto, sed communiter uterque rationalis [z] *logicorum* consentiunt curationi: adjiciunt etiam medicamina, quæ *catapotia* vocaverunt, multis ex speciebus confecta, atque Φαρμακώδη dicuntur, necnon *potiones* etiam ad retinendos exitus fluentium materiarum, ex quibus sunt, *Hyoscyami* seminis, quem nos altercum dicimus, drachmæ duæ: *anisi* drachma una, *opii* drachma semis,

*quemadmodum

215 (margin, beside "danda ordinantur")

w intercepto, i. inculcato, nec libera ventilatione difflato.

x moliens ac procurans

216 (margin, beside "no potat cum polenta")

y vino & polenta

z Medicorum rationalium

217 (margin, beside "drachmæ duæ")

mis, contrita & superflua aqua dulci. Tunc collecta,
& in *triginta* partes divisa: [4] singula faciunt *catapotia*, quæ dantur in aqua frigida, cyathis duobus.
[a] Abstinent, inquit, etenim ventrem. His verò qui
fuerint viribus illæsis, convenire dicit medicamen ex
myrrha atque *papavere*, & *croco* confectum, in quantitatem ervi datum, cum vini cyatho: sed hæc [b] vehementius ostendit *Heraclides Tarentinus*, dans etiam halicam cum vino ultimæ expressionis, ὑδατώδη
Græci vocant, nos abusive tortivum, vel cum *absinthio* & oryza: vel *lenticula*, aut *ptisana*, cùm contrariam virtutem halicæ lenticula atque ptisana obtineat.
218 Item primo libro regulari, sive, ut *Græci* dicunt, *diætetico*, nutriens *cholericos* prima die, cæteris utens congruè. Postera, inquit, die eos ante vomitum usque ad tertium diem, neque cibo nutriendos, neque os colluere permittendos, si quicquam
fuerit suspicione [c] solicitum. Post tertium verò diem
continenter atque cum cautione resumptionem faciendam. Sed huic erit respondendum: Utrum in declinatione passionis dari dixerit vinum, atque varium
cibum, an ante ipsam, quod est intemporale atque
219 importunum. Sed in declinatione, cur declinante passione, & quantum creditur, forsitan exclusa, usque ad primam diatriton abstinendos existimat ægrotantes? His enim qui forsitan * ob ejus defensionem dixerint, eum præcavere rursum ne febres irruant, respondemus, hoc esse occultum, & non
oportere *methodicum* esse suspicionibus incertis occupatum, * & verè. At si ob irruentem febriculam, quæ
jam præsens esse videtur, abstinentia putat utendum,
erat

a ventris fluxum cohibent

b prolixius extendit

c metuendum de morbi aut recursu, aut perseveratione

* ad

* sed veris

4 Hac ratione singula catapotia pendunt grana septem.

erat melius dicere, cessante vomitu, emergenteque febricula abstinentiam esse adhibendam, quod quidem facere vel memorare neglexit.

CAPUT XXII.

De defluxione, quam Græci diarrhœam vocant. 220

DEfluxio est secundum *Asclepiadem* rheumatismus, sive *fluor parvi temporis, ultimarum partium coli atque sessionis*, sive [a] longanonis, ut nos appellamus, quæ fit, inquit, ex conventu sive concursu atque *congressu corpusculorum*. Sed huic quidam responderunt, quòd non solùm ultimarum partium coli defluxio esse videtur, sed etiam superiorum: item ex corpusculorum concursu, sive conventu, quem ἔντασιν appellavit, negant fieri posse *defluxionem*, sed magis abstinentiam, vel *retentionem*.

Asclepiadis definitio.

[a] recti intestini

221 Alii rursum defluxionem dicunt *fluorem*, sive ut *Græci*, rheumatismum, *parvi temporis, intestinorum, atque sessionis vel longanonis secundum viarum raritatem*. Sed superfluum est causas adjicere, cùm passionem diffinimus, quibus fuerit confecta defluxio. Item alii defluxionem esse dixerunt *ventris turbationem celerem*, vel acutam, *quæ fit ex corruptione ciborum*. Sed etiam nunc habet quædam superflua diffinitio. Dehinc etiam sine corruptione ciborum, aut simili causa posse defluxionem fieri, probè videmus.

Aliorum definitio.

222 Sequitur autem defluxione laborantem *sine ullo dolore effusio liquidorum per podicem*, hoc est, per anum, quæ corporis facit [b] *corruptionem:* aliquando etiam perseverando *intestinorum vulnerationem*, ex qua dysenteria sæpe sequitur. Utendum ægrotante

Symptomata diarrhœæ.

[b] colliquationem

Curatio. commodè locato, *silentio*, atque *abstinentia cibi*, & *vini*. Tunc etiam *cataplasmatibus* constrictivis, secundum clunes, atque ventrem, vel pubetenus admotis. *Alia* die, si *defluxio* cessaverit, cibus adhibendus constrictivus. *Tunc* etiam vinum atque lavacrum adhibendum, & cætera quæ resumptionibus convenire videntur.

OXEON LIBRI TERTII FINIS.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
SICCENSIS
IN V. LIBROS MORBORUM CHRONICORUM
PRÆFATIO.

PRÆSCRIPTIS[a] celerum passionum libris, 1
tardarum placet curationes ordinare, quæ solo [b] *suprapositionis* tempore superioribus sunt similes, in lenimento vero varia [1] *recorporatione* formantur, & peritis medicinæ claram æternàmque gloriam [c] quærunt. Celeres enim, vel acutæ passiones etiam sponte solvuntur, & nunc fortuna, nunc natura favente. Quo fit ut ignari homines [d] elati sæpe *medicos* fugiant, cum hos [e] proventus incantationibus novis ac [f] ligamentis adscribant, aut fortunæ; cum [g] quoties repentino nuntio læti aut territi ægrotantes, mutatione quadam corporis morbos excludunt; vel ea per [2] intemperantiam gerunt, quæ ratione occulta sibi profutura nescientes, duce desperatione committunt. In [h] utrumque enim faciles *celeres passiones* accipimus. Pelluntur enim aut fluore *sudoris*, aut *sanguinis* per nares, aut *ventris*. Chroniæ autem vel *tardæ passionis* morbi, qui jam præjudicio quodam corpora possederint, solius *medici peritiam* poscunt, cum neque natura, neque fortuna solvantur. *Podagram* denique, vel *Phthisin*, aut *Elephantiasin*, vel similes tarditate passiones resolvi, nulli sectarum principes meminerunt, sicut sæpe

[a] olim, vel ante scriptis
[b] exacerbationis per intervalla redeuntis τῆς ἐπιτάσεος
[c] parant
[d] cursim, festinanter
[e] eventus
[f] τοῖς περιάπτοις: amuletis
[g] aliquoties
2
[h] lætum aut tristem exitum

Morbi chronici soli arti cedunt.

1 Quid sit Methodicorum *recorporatio* in notis ad passiones celeres diximus, Cæliusque in hisce *Chronion* libris passim ipse indicabit.

2 Nil crebrius exemplis ægrorum, qui vescentes cibis a Medico prohibitis convaluerunt.

pe febres acutæ ſolvuntur. Hinc denique Græci *Aſclepium* [i] nomen ſumpſiſſe dixerunt, quod dura curando primus ſuperaverit vitia. Scribentium igitur medicinam nullus ante *Themiſonem* tardarum paſſionum curationes [k] principaliter ordinavit. Alii vero has omnino tacuerunt, tanquam impoſſibiles judicantes, vel [l] incurabilium paſſionum. Alii *Alyptarum* officio [m] tranſmittendas crediderunt: Alii diſperſe atque de aliis paſſionibus [n] ſcribentes, ut podagra, ſanguinis fluore, hydropiſmo, paralyſi, alopecia, vel quartanis typis, ut *Eraſiſtratus*, & *Aſclepiades*. *Themiſon* autem tardarum paſſionum tres libros ſcripſit: item *Theſſalus* ſecundo libro Regulari earum curationem ordinavit. Dehinc *Soranus* pleniſſime cunctarum diligentiam tradidit, atque ſpeciale corpus ſcripturæ formavit, de paſſione capitis initia ſumens, quod nos quoque faciendum aſſumimus.

i & Dei, & glorioſi medici.

3 *Aſclepius unde nomen invenerit*

k aliqua methodo

l inter incurabiles paſſiones

m committendas

n ſub. de chronicis tractaverunt

CÆLII

CÆLII AURELIANI SICCENSIS

MORBORUM CHRONICORUM LIBER I.

CAPUT I.

De capitis paſſione, quam Græci Cephalæan nominant. 4

A Parte corporis quæ patitur, paſſio *nomen* accepit. Nam κεφαλὴν *Græci* caput vocaverunt. Generatur autem ſæpius *perfrictione* aut frigiditate, aut è contrario *ſolis exuſtione*, aut continuatione *vigiliarum:* ſed vehementius *fœminas* tenet ob diligentiam [1] capillorum. Sequitur in paſſione conſtitutos dolor vehemens capitis *totius*, aut *dimidii*, quem conſueto nomine *hemicraniam* vocant, vel certe temporum, [a] quem dolorem crotaphon appellant. Occupat etiam *oculorum* radices, & *occipitium*, atque *colla*, tendens uſque ad ſpinæ partes, ut cum ſedere ægrotantes voluerint, *vertigine* adficiantur, atque oculorum caligine, cum *nauſea*, & *fellis vomitu*. At ſi paſſio [b] vehementer cœperit, rubri atque prominentes *oculi* fiunt, dejectis & concluſis *palpebris* evitantes lumen, cum *lachrimarum* fluore, cibi etiam jugi *faſtidio*, & obtuſione viſus, *aurium* tinnitu, & difficili auditu. Sequentur etiam *vigiliæ* juges, aut frequentes, *dentium* dolor, & acceſſionis initio *ſanguinis* è naribus parviſſimus guttarum fluor, nihil relevans. Erit igitur locandus ægrotans, ſi *to-*

Cephalææ nomen.

Cauſæ.

Fœminæ obnoxiæ cephalææ.

Signa & ſymptomata.

[a] quæ κροτάφους

5

[b] vehementeſcere, ut multis locis hujus operis.

[1] quos cum pectunt, comunt, tingunt, ſummittunt, caput ſæpius lavant.

6 *tum* caput doluerit, *ſupinus.* Si autem *ex parte*, ea parte quæ patitur. Mitigatur enim quodam blandimento ſtraminum, pars in dolore conſtituta. *Pejorante* paſſione ſequitur *vultus* depravatio, *pulſus* obſcuritas, & omnes *ſenſus obtuſione* afficiuntur. Hac paſſione *alii* celeriter atque cum febribus laborant, quem dolorem proprio nomine ſectarum principes [c] *capitis* vocaverunt: *Alii* tarde, atque ſine febribus, per intervalla temporum admoniti, & ſolo dolore capitis oppreſſi, quam paſſionem veteres *cephalæan* vocaverunt. Pati autem *aliqui* membranam cerebri dixerunt, *alii* eam quæ teſtam circuntegit, *alii* omnem cutem capitis, *alii* temporum atque buccarum muſculos, quos [2] *ſiagonas* appellant.

7 *Nos* vero *aliquando* iſtorum aliqua, ſecundum quod ſe ſenſus doloris extendit: *aliquando* omnia, ſecundum quod [d] fomenta vel acceſſiones paſſionum ordinate ſe ingerunt: ſimiliter etiam ſicut dimiſſiones atque delinimenta convariant, & nunc longiores & [e] puras, nunc anguſtas & ſordidas accidentium malorum reliquias in acceſſionem reliquerint. *Item* ſecundum ſuperpoſitionem tempore acceſſionis. *Item* ſecundum quod nunc [f] diurnas, nunc intercapedinatas exacerbationes interpoſitis diebus, uno, vel duobus, ſicut quos *typicos*, aut *periodicos* circuitus appellamus, aut *hemitritaicos*, pro [3] reſponſione temporum habuerint variantes.

8 Igitur de dolore capitis, in acutis febribus accidenti, prius libro de febribus memoravimus: De illo vero qui ſine febribus, atque tardus, & [g] ſuæ paſſionis eſt, nunc dicemus.

Qualis decubitus conveniat.

Diviſio.

[c] cephalalgiam

Pars affecta.

[d] cauſæ

[e] omnis doloris vacuas, cujus antitheton ſordidas, ſed valde improprie

[f] continuas

[g] ipſe morbus primarius

Cum

2 Siagonitas, ut multis locis operis περὶ τῶν ὀξέων: quamvis in hoc libro paſſim Siagonas legamus.

3 Crediderim librarium aliquem vocem hanc ex non ſatis inſpecta minuſve intellecta nota abbreviata vocis *ratione*, male deſcripſiſſe.

Cum itaque adhuc parvus fuerit [h] ſenſus, oportet
ægrotantem jacere *loco mediocriter frigido*, atque
obſcuro, paulo levatius *capite* collocato, adhibito *ſi-
lentio*, atque corporis & animi *requie*, cum abſti-
nentia *cibi* uſque ad primam diatritum. Adhibenda
etiam *articulorum* levis fricatio, cum capitis *fomen-
to* ex oleo frigido atque [i] viridi, vel ſucco quoli-
bet admixto, qui ſine repercuſſu valeat aſtringere,
ut *polygoni*, [k] *arnogloſſæ* herbarum, aut *intybi*, aut
portulacæ, aut *rubi*, quem *Græci* βάτον appellant, aut 9
[l] anulorum *vitis*, quos ἕλικας vocant, vel [m] *uvæ lu-
pinæ*, aut *anagallidis*, vel *ſideritis* herbæ, aut [4] *mur-
tæ*. Hinc etiam *cataplaſmata* adhibenda ex horum
ſingulis, aut admixta polenta, vel compoſitum ex
multis ejus virtutis medicamen fronti apponendum,
ut eſt [n] *diatheton*: ſi verò vehementior fuerit dolor,
erit locandus ægrotans *loco amplo* atque calido me-
diocriter, & neque plurimum lucido, ne nimius
ſplendor officiat. Apponendæ etiam *lanæ* lenes ac
tenues, & limpidæ iiſdem partibus, cum jugi fo-
mento ex *oleo* dulci atque calido. Ac ſi coegerit do- 10
lor, [o] πτύγματα erunt viciſſim & lanæ, æquè mollia ap-
ponenda, ex oleo calido expreſſa, [p] temporibus ſub
buccarum muſculis immota. Tunc etiam *veſicæ* ſe-
miplenæ ex oleo calido, vel *ſaccelli* ex pollinibus ca-
lidis conferti, manu etiam calida atque digitis, mol-
li tactu loca dolentia contingenda, cum omni ſilen-
tio ac requie ægrotantis. Si autem dolor ad *dentes*
tetenderit, *mulſum* calidum vel *oleum* damus, quod
in ore ſine ullo motu contineat: niſi quis hoc hor-
reſcens in nauſeam fuerit provocatus.

At ſi *vehementius* dolor convaluerit, & majora 11

exe-

Curatio.

[h] *ſub.* doloris

[i] omphacino, ὠμοτριβεῖ

[k] plantaginis

[l] capreolorum, clavicularum

[m] Solani. vide lib. 2. c. 7.

[n] Diatheſis, quod deſcribitur à Gal. κατὰ τόπȢς & ab Aetio.

[o] complicati panniculi

[p] & ſub temporibus buccarum muſculis admovenda: tum

4 in hoc exemplari ſic perpetuo ſcribitur pro Myrti.

Quid faciendum dolore urgente.

q exegerit remedia, etiam

In Hemicrania sanguis mittendus brachio opposito.

q exegerit, diu etiam permittentibus viribus in ipsa diatrito, vel ante ipsam, sanguis erit detrahendus, *phlebotomia* scilicet: sed totum caput dolentibus, ex eo brachio quod facilius fuerit, detractio facienda. At si *altera* pars capitis doluerit, ex ejus *contraria* detractionem faciemus, quo longius adjutorii commotio à parte patienti remota videatur. Tunc *os* colluere permittimus, & *aquæ* calidæ potum damus. In ipsa vero diatrito *unctionem* adhibemus ex oleo dulci atque calido. Tunc facimus foveri *faciem* ex a-

12 qua scilicet calida. Dehinc potum atque cibum damus, ut est *panis* aquæ calidæ elutione purgatus, quo difficultate deposita [r] politus fiat. Vel certe *s*aliqua similiter [t] fiant, aut cum *mulsa* mediocriter cocta, [v] aut ex panis pulticula confecta, quam τορυνητὸν *Græci* vocant, cum parvissimo anetho, aqua, sale, & melle: item *ova* sorbilia. Quæ quidem cibatio erit *alternis* diebus adhibenda, donec dolores declinent. At si passio duraverit, erit *tondendus* æger usque ad cutem. Hinc etiam patientes partes levantur, cum ex alto *reflatio* quædam viarum nuditate permittitur, & localibus interea adjutoriis præparantur.

r remoto furfure suavior & jucundior fit.

s alica

t fiat

v aut pulticula ex pane confecta.

13 Tunc *novacula* radendum caput, atque cataplasmatibus, & levi *cucurbita* in accessione, cum scarificatione autem in dimissione relevandum, ex illis scilicet partibus quæ plus patiuntur, vel fortiore dolore vexantur. Atque ita *sanguisugæ* apponendæ, quas hirudines appellamus, & magis si locorum inæqualitas cucurbitæ non fuerit capax, quo inhærere minime possit. Tum *vaporationes* spongiarum ex aqua calida expressarum adhibendæ, vel calida & oleo, aut de-

5 τορυνέειν est in olla coquere & elixare. τορυνητὸς pulticula in olla elixa, & inter coquendum rudicula vel cochlearis assiduè & curiosè agitata, ne uratur, aut nidorem oleat.

decoctione *hybiſci*, quam althean vocant. Ac ſi *venter* non fecerit officium plurimis diebus, tunc [w] calidæ, & oleo rutæ, admixto melle, erit injiciendus *clyſter:* ſic enim & inteſtinorum fotus fit, & ſtercorum detractione caput relevatur, quorum motu, ac expirationis aſcenſu amplius gravabatur. Quapropter etiam pridem, ſi officium venter non agnoverat, oportuit adhibere clyſterem, priuſquam cucurbitæ uſus acceſſerit: dehinc *cataplaſmatum* genus nunc laxativum convenit, ut eſt ex lini & fœnugræci ſeminibus: atque polline, ex aqua & oleo, admixto melle concocto: vel ex panico diligenter emollito.

[w] ex calida

14 *Clyſteris in Cephalæa utilitas.*

Declinante paſſione, *cerotariis* atque malagmatis ſimplicibus utendum, ut eſt [x] *diachylon.* Tunc *cibus varius* dandus, prædictæ ſimplicitati vicinus, ut eſt cerebrum porcinum, vel hœdinum, piſces teneri, turdi, columbarum pulli, vel domeſticarum gallinarum: olera quoque cucurbitæ, malvæ, betæ, nunc ex aqua cum oleo atque garo curata, nunc conciſa atque trita, & [y] interius condita: magis enim ex his facilis venter efficitur, quod ſæpe etiam ſanitatis tempore omnibus profuit, quibus unius diei ventris dilatio caput implevit. Ante cibum præterea erit adhibenda *geſtatio*, [z] portatoria ſcilicet ſella, ſine vehementi motu, quo partes vehementer patientes releventur. Tunc etiam *deambulatione* utendum, & poſt perunctionem capiti adhibendus *fotus*, cum [a] toto corpore ſupradicto motu laxatum, & ſpiramentis facilibus agitatum ſit. Etenim *motu denſa laxantur*, & *retenta tenuantur*. Dehinc cum declinatio [b] firmior eſſe cœperit, *lavacrum* adhibendum. Tunc in alia diatrito quiddam *vini* aquati offerendum. Ita cum capitis pauſaverit dolor, longo tempore horæ ſolitarum ac-

Quid agendum morbo declinante.

15

[x] διὰ χυλῶν

[y] curioſius, ut paulo poſt

[z] fertorium paulo poſt vocat

16

[a] totum corpus

[b] magis confirmata

Quomodo recidiva præcavenda.

acceſſionum erunt evitandæ, atque è memoria ejiciendæ: quibuſdam etiam temporibus in requie ſer-
17 vemus ægrotos. Declinandum etiam omne quod poteſt acceſſionem in [c] *commemorationem* reducere, ut eſt *aduſtio*, *indigeſtio*, *venus*, [d] *meratus potus*, vel plurima maſticatio durioris cibi, aut curioſè conditi, necnon etiam *vapores vehementes* atque [e] ignea lavacra, *exclamatio* vehemens, *iracundia*, vel *venter* nimis adſtrictus, & magis poſt cibum, ſpiritus retentio, & ejus ad ilia [f] deſcenſus. Sic enim oppreſſio quædam omne caput extendit.

c ejus recidivam facere
d meracus
e calida & ferventia, tam naturalia quam arte parata
f ex nimio ventrem exonerandi conatu

Dein [g] tardante paſſione, & nunc *ſuperpoſitionibus* exaſperata, nunc *lenimentis* levigata, oportet in ſuperpoſitione temporis animadverſionem habere,
18 iis denique quæ ſupra ſcripſimus, uti. Etenim quæ mitigant celeres vel acutas paſſiones, ea tardarum ſuperpoſitioni conveniunt. In *lenimento* vero paulò audacius reſumendi ſunt ægrotantes, & non, ut nuper, timoris adjuncta cautione, tempore ſcilicet quo ſuperpoſitionis aſperitas declinabat. Adhibenda igitur *vectatio* pro viribus ægrotantis [h] fertorio, vel [i] ſella procurata. Ac ſi purius occurrerit lenimentum, & neque æger fuerit viribus prævexatus, tunc hominum manibus, aut animalium actu [k] vehiculum adhibemus, æquali videlicet motu, ſed perfecto, atque æquabili, lucido, & mediocriter calido loco.
19 Ac ſi temperata, & ſine flatu aëris fuerit qualitas, tunc etiam ſub cœlo erit adhibenda geſtatio. Sed neceſſariò *longitudo* loci curanda, ne frequenti reverſione vehiculi circulatus greſſus *vertiginem* ingerat ægrotanti. Tunc etiam *deambulatio* adhibenda, ſed primo tarda, dehinc medio tempore fortior, atque paulo [l] erectior extentis cruribus. Iis vero quibus caput

g in morbum vere chronicum abeunte
h fertoriam ſellam poſthac vocat cap. 5.
i portatoria, ut ſupra
k vectationem
Quid cavendum in vectatione.
l concitatior

put fuerit plurimum relevatum, etiam *lectio* ante deambulationem erit adhibenda, si studiosi fuerint ægrotantes, sed levi exercenda voce: tum *exercitium*, atque *unctio*, quæ æqualiter corpus moveant atque curent, ut *vestitos* faciamus currere, *nudos* vero cum defricatione perungi. Tunc manus suo 20
motu [m] exerere, vel certe *luctationem* jugem facere, adhibito [n] *doctore*, cujus præceptis pareat, * adhibitis, [o] sanè iis rebus, quæ implere atque commovere caput valent, ut sunt ea quæ cum [p] objectione plurima corporis fieri jubentur: necnon etiam *circulatos* ductus, atque [6] *retrogressus* cum saltibus. Tunc ora lavanda, atque articuli fovendi, vel lavacrum per intervalla dierum adhibendum. Deposita autem corporis turbatione, erit *aqua* præpotandus ægrotus. Tum *cibum* sumere succi facilioris debet, id est, mediæ materiæ, quam μέσην ὕλην vocant *Græci*. Dandum 21
etiam *vinum* tenue, parvum. Sed eo tempore quo cibamus, adhibenda quoque *animi laxatio*, quam διάχυσιν vocant, quæ fiet aut ludicris rebus, aut joculari facetia, quæ singula artis moderatione adhibita, *cyclorum* ductu augeri atque minui debent, [q] prædato initio, cui perfectio consummata respondeat.

Lectio quando adhibenda.

[m] exercere
[n] aut Pœdotriba, aut gymnaste
* prohibitis
[o] etiam
[p] jactatione
[q] præscripto

Est autem *resumptivi cycli* ordinatio formanda hoc modo. *Prima* die parvo cibo atque aqua nutritus ægrotans, vel si ferre valuerit, ab omni nutrimento abstentus, *alia* die levi motu erit exercendus, atque oleo perungendus: tunc & cibo nutriendus, id 22
est, tertiam accipiat partem solitæ quantitatis, quam facile percipere atque digerere solebat. Sed *panem* dabimus limpidum, fermentatum: [7] *pulmentum* autem

Quid sit cyclus resumptivus.

6 Gal. lib. 2. tuendæ valet. id genus exercitationis ἐκπλεθρίζειν vocat.

7 Hac voce pulmenti Cælius intelligit varii generis cibos, μέσης ὕλης dictos, coctura & elixatione teneros.

tem ova, vel holerum betas, aut cucurbitas, vel malvas, aut [r] lapathos, aut bulbos, vel pisces teneros, ut sunt scari, aselli, [s] julides: & aviculas, ut sunt turdi, ficedulæ: vel cerebrum porcinum aut hœdinum, in hac perseverantes qualitate, atque quantitate, *duobus* vel *tribus* diebus, juxta virium possibilitatem, quo neque parva dando debilitentur,

23 neque adjectionibus perturbati opprimantur. *Tunc* detractæ partis partem *tertiam* adjicientes, *pulmentum* damus turdorum, ficedularum, aut ex pullis columbarum, vel gallinarum. *Tum* rursum post *tres* vel *quatuor* dies aliam tertiam partem panis adjiciemus, & agrestia dabimus pulmenta, ut leporis, aut capreæ: atque ita æquali numero dierum peracto, ultimam partem panis addemus. *Pulmentum* dabimus porcinum, tenerum, ex aqua, vel non curiose conditum ex anetho & sale. *Præterea* simili modo erit etiam *vini* facienda partitio, atque per singulas pulmentorum mutationes adjectio: ac si plus ægrotans

24 bibere, quàm damus, voluerit, aquam sumat. Simili modo etiam *gestatio*, atque *exercitium*, sive motus erit augendus aut minuendus, ad comparationem quantitatis ciborum.

Perfecto *resumptivo* cyclo erit *metasyncriticus* adhibendus, primo ex parte, dehinc perfectus. est enim passio facilis in [t] motu, & natura caput injuriis aptissimum: siquidem non facile rerum repentinas perferat mutationes. *Prima* igitur die erit cibo abstinendus ægrotans: tum *alia* die parva adhibita gestatione, atque unctione corporis, vel si passio permiserit, lavacro, rursum *panis* dabimus *tertiam* partem solitæ quantitatis, quam ante initium curæ

25 facilè accipere atque [v] perferre solebat. *Pulmentum* da-

[r] Λάπαθον.

[s] Vid. Aristot. Hist. anim. lib. IX.

Κύκλος μετασυγκριτικὸς, *seu recorporativus.*

[t] facile revertitur

[v] digerere, ut suprà

dabimus salsum, assum, vel [w] coctum, dabimus etiam cappares sinapi madidatas, atque olivas ex viridi novitate messas, quas *colymbadas* vocant, præcaventes ea quæ facilè caput implent atque gravant, ut est porrum, allium, cepe. Potum dabimus *vinum*, & si perferre voluerit æger, in iisdem *duobus* vel *tribus* perseverabimus diebus: sin minus, *secunda* die salsamentis admiscemus [x] cerebrum, vel piscem. Tunc *sequenti* die panis detracti partem *tertiam* addimus: *pulmentum* damus, holus, cerebrum, piscem tenerum, hoc *tribus* vel *quatuor* servantes diebus. *Tum* rursum aliam tertiam partem panis addentes, transimus ex mediæ qualitatis materia ad volantum qualitatem, atque in eadem simili dierum numero perseverantes, *ultimam* partem panis addemus: *pulmentum* dabimus porcinæ carnis. Sed si multas mutationes facere voluerimus, in *quatuor* partes medietatem panis dividimus, ut singulas singulis [y] mutationum pulmentis adjiciamus: hoc est, *unam* mediæ qualitatis materiæ applicantes, *aliam* volantum, *aliam* agrestium, *aliam* porcinæ carnis. Sed ne quid odiosum è quantitate multorum dierum fiat ægrotanti, hoc est, pulmentorum similis oblatio, erit in communi qualitate specierum diversitas varianda, 26
ut quibus diebus [z] salsum damus, Græci [8] *drimyphagian* appellant, ejusdem speciem variemus: nunc, exempli causa, dantes piscem, nunc sardam, nnnc [9] cordulam: atque ita in usu mediæ materiæ, quam μέσης ὕλην appellant, nunc turdos, nunc ficedulas, sive quas [10] miliacas vocant, nunc columbarum pullos, 27

w tostum

x suillum; aut hœdinum: ut supra

y pulmentorum mutationibus

z salsamentum

8 Ejus modum & ordinem vide lib. 3. cap. 2.

9 Cordyla, thynnorum partus, qui fœtas in mare autumno redeuntes comitatur. Plin. H. N. lib. IX.

10 Vel milio pastas & saginatas: vel

los, ac gallinarum. Hoc denique etiam in aliis qualitatibus *pulmentorum*, ſive materiarum erit ſervandum, ut ejuſdem virtutis pulmenta ſpecierum mutatione varientur. Erit præterea *pomorum* quiddam adjungendum, quod inflare non valeat. Sed tempore quo *porcina* utemur, erunt etiam *olera* offerenda: ſolumque id ſervandum, ne modum quantitatis ex-

28 cedamus, ſive qualitatem rerum datarum. Augetur enim [z] oblatio non ſolum ſi plurima fuerint diverſarum ſpecierum, ſed etiam ſi plus nutrire valuerint.

z *ſub.* ciborum

Quid in quavis ciborum mutatione obſervandum.

a vid. initium hujus §.

In omni igitur *mutatione*, hoc eſt tranſitu ex qualitate ad quantitatem, prima die oportet curandum [a] *aqua* vivere, adhibita *perunctione*: In aliis vero diebus etiam *vinum* accipere, & *lavacro* corpus recurare, ſed non omnibus neceſſariò diebus: ſiquidem facile caput jugi lavatione ad paſſionis veſtigia revocetur. Similiter autem oportet etiam *motus* corporis augeri atque minui.

Alia cycli ſpecies,

29 Tunc iſto *cyclo* perfecto, erit alius adhibendus ſolo ex *vomitu*, detracta *drimyphagia:* In quo oportet *prima* die in parvo cibo, & aquæ potu ægrotantem ſervare: Tum *alia* die [b] levi deambulatione motum vomitum exagitari, ex radicibus *raphani*, vel iis ſimilibus ſpeciebus, ſi loci aut temporis cauſa defecerit radicum copia. Oportet igitur *radicis cortices* in fruſta minui parviſſima ad *libræ* pondus, quod excedere fas non eſt. Tunc infuſo *mulſo*, & *aceto* confecto ſimplici, vel *ſcillino* hauriendum, atque [c] mandenda dare ægrotanti, ſed paulo prius quàm cibum libero tempore accipere ſolet, ut neque [d] *ſupinus* adhuc ſtomachus, hoc eſt, cibi adpetitu non admonitus

b poſt lenis deambulationis

Vomitorium ex raphano.

c vid. paulo infra

d famis ſpicula nondum percipiens

vel cenchridas à milio dictas, avium peculiare genus. Aves quidam eſſe volunt, quas ortolanos Itali vocant, quod mirum in modum & pinguescant, & delectentur milio.

nitus, ſine ulla commotione revomat: neque rurſum 30 appetentia ſoliti temporis excitus [e] digeſtioni incitet accepta. *Tum* tenuiter [f] *maſticans*, & jugiter ex illo mulſo ex aceto confecto ſorbens, tranſvoret, atque cùm omnem modum ſumpſerit, [g] levi deambulans motu, requieſcat, donec ructante ſtomacho è retento ſpiritu mordicatione quadam, ſive fervoris ſenſu ſentiat altiora pulſari, quod quidem interpoſita hora [h] occurrere probamus. *Tum* aquæ tepidæ ſumens cyathos duos, ne plurimo potu acrimoniam radicis obtundat, *immiſſis digitis* vomitum provocet, atque cùm omnia reddiderit accepta, *aquam* ſuperbibat plurimam, ut & ſtomachum lavet, reliquias fervoris extinguat: atque ita provocato vomitu rejecto potu rurſum bibat. Hoc cum *tertio* aut *quarto* fecerit, & 31 potum [i] liquore limpido reddiderit, *capiti* levis fotus eſt adhibendus, atque *ora* aqua calida fovenda. Tum levi deambulatione movendus eſt, ob tranquillitatem [11] *capitis* faciendam, niſi ſit ſolvendi [k] *torporis* ex nocumento vomitus illati cauſa, perungendus, hoc eſt, ex ſuperioribus ad inferiora membratim deductis manibus defricandus. Sic enim capitis denſitas quæ videbatur illata, ſolvetur, cum inſpiratio facilis totum per corpus fuerit effecta. *Tum* epotis duobus cyathis aquæ calidæ, lecto recollocandus, & ab omni cibo vel potu abſtinendus, ſumma cum requie animi atque corporis. Dehinc laxata capitis ſtri- 32 ctura [12] *ſomno* dimittendus: quoniam priùs quàm denſitas ex adjutorii commotione illata ſoluta eſt, qui in ſomnum facilè devenerunt, non ſolùm [l] ſuæ cauſa capitis gravationem ſervaverunt, ſed etiam majorem

e digeſtione coquat

f radicem in fruſta conciſam.

g leni

h fieri obſervamus

Aqua inter vomendum plurima bibenda.

i liquorem limpidum

k gravitatis capitis

Defricationis in capitis repletione uſus.

l ſc. paſſionis

11 quod vomitione turbatur & repletur.

12 Putabant Methodici ſomno corpus denſari, laxari vigiliis.

jorem fecerunt, cum nullo ſpatio interjecto ſomnum adjutorio jungentes denſitatem [m] corporis junxerunt. Eſt igitur, ut dicimus, *cibo abſtinendus*, ne ſumpta corrumpat ex corporis remanente torpore, poſt agitationem vomitus, atque fervorem. Quippe cum ſæpe manentibus in ſtomacho ſquamulis vel folliculis radicum, requie ſuperaddita, atque cibo novo commixto, ejus neceſſariò faciant corruptionem, ex

33 qua conſequenter caput impletum, etiamſi ſua paſſione prævexatum non fuerit, neceſſariò conſtrictum graveſcit, cùm ex illa putredine [n] corruptionis exhalationes aſcenſu quodam caput [o] obſidunt. Sicut enim *Themiſon* ait, eſt natura *caput* carnibus [p] pauperum, & nervoſum, & duris cutibus & capillis obtectum, & ſpiramentis difficilibus natura: tum [q] ſenſibus quoque univerſis [r] formatum, inſidens corporibus, atque accipiens eorum cunctas exhalationes, cùm ſpiritus naturaliter ſuperna petens ex inferioribus trahit [ſ] corpora ea per arteriam atque ſtomachum,

34 quæ ſunt corporis veluti majora fumaria. *Dehinc* alia die *lavacro* utemur, atque *pulmento* mediæ qualitatis. Tum poſt *duos* vel *tres* dies cæteras *cycli* partes adhibemus. Ac ſi *radices* loci aut temporis cauſa defuerint, adfectandus ordine ſupradicto vomitus ex granis *ſinapis* madidati, vel ex liquido ſinapi poto, aut *mulſo* ex *aceto* & *pipere* confecto, vel [t] *cardamo*, aut *erucæ* ſemine, aut decoctione *thymi*, vel *origani*, aut *hyſſopi*, aut ſalſamentis, & multis offis, cum aceto, vel mulſo ex aceto. *Tunc* [v] profectu cedente, atque limpido linimento perſpecto, reſumpto etiam ægrotante & convaleſcente, ut perferre nunc *vomi-*

35 *tum* poſſit, nunc *drimyphagian*, audemus integrum atque perfectum *cyclum metaſyncriticum* adhibere, ut

[m] univerſi ſc.
[n] corruptæ
[o] obſident
[p] pauperum dixit pro carens
[q] ſenſuum organis
[r] ſoratum
[ſ] vapores eos.
Raphanorum ſuccedaneum.
[t] naſturtio
[v] bene procedente curatione

ut initium à vomitu ſumentes, drimyphagian jungamus, ac deinde per cæteras cycli materias decurramus.

Ordinantes præterea etiam *localia adjutoria*, quorum prima ſunt adhibenda leviora, & quæ longè remotis partibus admota [w] tranſmiſſa patientibus ingerunt curationem: tum etiam vehementiora. Erit igitur *radendum caput*, nunc [13] pro capillatura, nunc contra capillaturam, donec cutis *rubore* adficiatur: ac deinde in *balneo* nitri pulvere [x] aſpergi, & confricari paulo antequam in ſolium deſcendat ægrotans. Tum etiam [y] πυρόπτησις adhibenda erit ex carbonibus æquali [z] vapore medentibus. *Alia* etiam die *cucurbitæ* infigendæ plurima cum flamma: & *primò*, dorſo atque cervici, vel cæteris nervis, quos *tenontas* appellant, *tum* capiti, quæ quidem capiti erunt magno raptu detrahendæ. Dehinc *dropax* adhibendus, *primò* cruribus, *tum* thoraci, & dorſo, [a] ex primo cervicis ſphondylo uſque ad clunes, vel earum ultimum ſphondylum. Plurimi etenim *nervi* inferiora quæque communi natura [14] complexi iiſdem paria faciunt ſuperiora. *Tunc* [b] partium propungentibus pilis capitis, atque buccarum, vel temporum muſculis, quos *ſiagonas* appellant, collo, & mento, cum ſubjectis gutturis, quæ [c] ante rumam vocant, *dropacem* apponemus. Sed ne cæteri corporis partes nudæ interea *perfrigeſcant*, erunt à duobus miniſtris mediocri *unctione* fricandæ, atque ita cùm *dropacem* detraxerimus, totum perungi corpus oportebit, ipſo quoque capite manu leviter pertractato, & *lavacro* dabimus ægrotantem. His itaque *adjutoriis* relaxatis,

Remedia externa pro Cephalæa.

w tranſmiſſu

x aſpergendum, & confricandum

36

y q.d. adaſſatio

z calore ardentibus

a à capite

b præraſis prominentibus pilis, capiti

37

c anthereωna, ſive rumam, ut inf.

 atque

13 Eodem genere locutionis utitur infra cap. 4. §. 98.

14 In eas partes diſperſi, veluti nexu quodam illas cum ſuperioribus vinciunt, ac mutuum illarum conſenſum efficiunt.

d relaxatis

atque [d] lentefcentibus capitis partibus, *vocis* quoque *exercitium* adhibemus, quod *Græci* ἀναφώνησιν vocant: tum frequentior *finapifmus*, ac deinde *ptarmicum* utile eft.

38 Plurimum denique prodeft poft deambulationem finapi adhibitum in *gargarifmum*, madidatum, prius quàm lavacro æger utatur, vel aridum, ac mafticatum: deinde *aqua calida* fumpta, & in ore paulifper retenta: vel piper cum melle.

Verus gargarifmi ufus.

Non quidem hæc humoris, five *phlegmatis* trahendi caufa, *methodus* ordinavit, fed ut etiam oris interiora adjutoriorum *agitatione* capiti beneficium tradant: quippe cùm dolor fæpe ipfas quoque partes afficiat. Ifta igitur regula [e] confequenter etiam *betæ* nigræ, vel *cyclamini* herbæ fucco, in cochlearis quantitate, reclinato capite ægrotantis, pollicis finiftræ manus impreffione [f] inflatis narium cavernis infufo uti poffumus.

e juxta iftam regulam

f dilatatis

39 Etenim fit [g] mucilenta humoris excuffio, qua ægrotans relevatur, non ob *detractionem*, ut fuprà diximus, materiæ, fed quòd adjuncta *agitationis* utilitas capiti beneficium tradat. Eft etiam ex *localibus* [h] adjutoriis ufura corporum, ut funt ea quæ conficiuntur ex *euphorbio*, vel [15] *adarce*, *opobalfamo*, *aphronitro*, [i] *murra*, vel aliis fimilibus virtute rebus. Utendum etiam [16] *malagmatibus*, quæ valeant ex alto caufas inductione propria [k] detergere, quæ *Græci* [l] μινυθικὰ vocaverunt.

g mucilenti

h adjutoriis corporum ufus acriorum

i myrrha

k refolvere, diffipare

l aliàs diaphoretica

Cautela in mutatione externorum

Meminerimus tamen non prius effe ab *adjutorio locali* ad aliud tranfeundum, quàm *turbatio* corporis fuerit delinita, atque patientes partes aliam rectè pofcere [m] *commotionem* adjutoriorum fuerint vifæ. Qua-

m mutationem

15 Ἄδαρκις, falfugo eft congelata in paluftribus nafcens, & arundinibus adhærens, unde Græcis καλαμόχνους. vide Hermolaum in Plinium.

16 Malagmata funt emplaftri fpecies, quæ in integram cutem injiciuntur.

Quapropter ſi plurimum vexata corpora viderimus, 40
ſufficere intelligimus uno in *cyclo* unum locale adjutorium. In iis verò quæ minus vexata noſcuntur, vel viribus medicamentorem [n] depurgata, etiam *ſecundo* uti licet. Singula igitur *adjutoria* adhibenda eſſe meminerimus ſequenti die quàm *mutatio* facta fuerit materiarum, hoc eſt, qualitatis pulmentorum in aliam tranſitus qualitatem, ut ex antecedenti *abſtinentia* ductile atque aptum corpus adjutoriis fiat. Specialiter autem erit *dropax* adhibendus tempore quo mediæ qualitatis utimur materia. Παρόπτησις vero & *ſinapiſmus*, & *ptarmicum*, quod [o] ſternutamentum dicere poterimus, tempore quo volantum utimur *pulmentis.* Etenim neque adhuc corpus poſt uſum *ſalſamenti* debile, neque rurſum plurimum nutribili qualitate videtur eſſe [p] confertum. Cavenda 41
etenim vehementer eſt *capitis commotio*, quæ [q] ſæpe corporis *plenitudine* fit, quippe cum ſanos homines plerumque vinolentia, vel indigeſtione confuſos, capitis motu vexatos in *catarrhum* atque coryzam venire videamus. Solo igitur tempore, quo *drimyphagia* utemur, omne erit locale adjutorium prohibendum: vel ſi quiſquam omni ex parte fuerit viribus plenus, leve quiddam [r] addiderit. [ſ] Sufficiens quippe cum *drimyphagiæ vehementia* atque recorporatio 42
altiorum eo tempore totum penè habitum mutare videatur, & ſi [t] *timoris*, ita corpus adjutoriis exercere, ut eodem tempore *ſuperficies* cum altioribus agitetur. Utendum etiam *fomentis*, ſive vehementioribus illiſionibus aquarum, *Græci* cataclyſmos appellant, & primo calidarum, deinde frigidarum. Ordinandæ etiam mutationes earum ad uſus [v] *naturalium aquarum*, ſcilicet earum quæ non odore percu-

[n] puriora magiſque ſana reddita

Tempus dropacis adhibendi

[o] Sternutatorium, *quamvis ſic paſſim in hoc opere legatur*

[p] immodice plenum, & ſanguine abundans

[q] ſuper *i.* cum

Quid in Drimyphagia cavendum.

[r] applicare poterit

[ſ] quippe cum ſufficiens

[t] *ſub.* res plena

Κατακλυσμός

[v] mineralium

w opertis, cutiunt. *Natationes* vero ſub divo fieri reprobamus.
contectis, demerſis Cæteris enim corporis partibus aqua [w] complexis,
x ſuperextans ſolum [x] ſupernatans remanet caput, quod neceſſariò
43 perfrigeſcens [17] *inæqualitatem* corporis facit. At ſi minus cedere *paſſionem* viderimus, & poſt frequentiam ejuſdem, iterataque curatione, & fortificato corpore, ægrotantis querimonia permanſerit, *hellebori* uſus adhibendus: ſed primo ex ejus inſertatione [18] radicibus penetratis, [y] vel mulſo ex aceto confecto infuſis. Dehinc etiam coquis utendum eſt, atque diverſis ciborum pulmentis, quod quidem latius tertio *Reſponſionum* libro jamdudum docuimus. Vehementi enim motu corpus apertum [z] deſpuit, ut ita dixerim, [a] *paſſionis carnem*, qua depulſa, [b] *naturalis* atque nova ſuccedit. Dehinc etiam his geſtis, *paſſio* permanens erit, *ſecundo* vel *tertio* utendum helleboro, ſed [c] præſumptis viribus ex *corporis* refectione.

Helleborus quomodo adhibendus.

y ac

Libri reſponſionum Cælii.

z depellit, emungit

a morboſam

b ſana

c ante reſumptis

44 *Tunc* etiam naturalibus *aquis* utendum, vel ſiccis *vaporationibus*, & longa per maria *navigatione* Etenim fluminales vel portuoſæ, atque ſtagni navigationes incongruæ judicantur, quoniam humectantes caput infrigidant exhalatione terrena: *maritimæ* vero latenter atque ſenſim corpus aperiunt, & ſalſæ proprietatis cauſa corpus adurunt, atque ejus habitum quadam mutatione [d] reficiunt. Affectandus etiam in *aëres* [e] *teneros* atque *aquilonios* tranſitus, vel contrarios iis qui paſſionem aſperare valent. Adhibenda præterea *animi laxatio*, & magis poſt cibum. Omnis enim mentis intentio caput implet. Hæc eſt ſecundum *Methodicos* ordinata curatio.

Maritima navigatio.

d renovant

e ſubtiles

45 Plurimi autem diverſarum *ſectarum* principes *fomenta*

17 Æquilibrium corporis partium tollit.
18 Fibris hellebori raphano infixis.

menta probaverunt ex oleo rosaceo, atque aceto, & ruta, & herpyllo, peucedano, castoreo, sylphio, atque semine herbæ quam ἄγνον appellant, [19] samsuco, hederarum coma: ex quibus in accessione *caput impletum* augmentis asperrimis agitatum, atque gravatum, totius passionis duplicat modum. Est enim supradictarum materiarum *f* *repercussibilis* usus, eo adhibitus tempore, quo *mitigatio* convenire perspicitur. Utuntur etiam purgativis medicaminibus, quæ καθαρτικὰ vocaverunt, hoc est, ventrem deducentibus, ex quibus *stomachus* *g* inficitur, & omnis *nervositas* *h* vitiatur. Item *arteriotomiam* probant, & *usturam* ex cauteriis *i* ferratis duorum digitorum spatio super ipsas venulas effectam. Tunc *k* longo tempore vulnerationis servata qua *l* ferri *materia* 46
purulenta ex alto *m* atque superficie passionem *n* relevare promittunt, quod nos in *accessione* noxium atque *exitiale* judicamus, ob vehementiam motus: in *lenimento* verò inutile, atque adjutoriorum medelæ contrarium, siquidem prohibet eorum beneficia penetrare. Non enim *fricationes*, vel *cucurbitæ*, vel *dropaces*, aut *sinapismi*, aut *ptarmica*, aut *cataclysmi*, quos nos aquarum illisiones appellamus, vulneratis locis adhiberi, aut *o* perferri aptissime possunt.
Utuntur etiam frigido lavacro *Græci* ψυχρολουσίαν appellant, quod necessariò *nervos* indurat, ac congelare consuevit, ob densationem cutis, ac totius corporis. Utuntur etiam *locali venarum divisura*, ex qua patientes partes implentur. Dant quoque *mastichen* masticandam, ex quo in passione *p* constituta densatus constrictivæ virtutis cassatur. *Themison* primo libro tardarum passionum, quas chronias vocant, phle- 47

Aliorum Medicorum sententiæ perstringuntur.

f vi quadam percutiendi nocens
g male afficitur
h vexatur
i ferreis
k vulnere diu aperto relicto
l duci
m in superficiem atque
n relevari
o ab ægro
p constitutus potentia constrictivæ virtutis densatus quassatur.

19 Sampsuco: quamvis in hoc toto opere sic legatur.

[q] post

phlebotomat, atque *constrictivis* fomentis utitur [q] ad
laxamentum phlebotomiæ, frustratus, errore se-
quenti ex fomentis incongruis. Item imminente *aug-
mento*, duas præcavens horas, *unctiones* adhibet acer-
48 rimas, & durissimam *fricationem*, atque constrictio-
nem articulorum, & tum *sinapismum* adhibet ulti-
mis membrorum partibus, sive summitatibus articu-
lorum, ob avertendam materiam: plurimas etiam
fronti *sanguisugas* apponit, atque humeris, & tem-
poribus capitis, quod est contra [r] sectæ rigorem.
Affectandam igitur corporis laxationem, non aver-
sionem materiæ ejus dicimus. Quippe cum non [s] con-
currat, neque conveniat quod faciendum putat, ut
eodem tempore articulorum *constrictione*, & *san-
guisugarum* appositione [20] utamur, præservatis horis
duabus, antequam passionis [t] implicent augmenta,
cum illo tempore sit *requies* adhibenda, & sæpe con-
49 tingat, ut [v] præveniens corpori jam [w] occupato que-
rela, & accessionem denuntians, ipsum quoque tem-
pus quod elegisse videtur, turbare noscatur, sitque
nocens appositio *sanguisugarum*, ex quibus [21] perfri-
catio, atque commotio, vel ex earum morsibus
[22] amentia, aut si aliquò sanguinem detrahunt, gra-
vis ægros vexatio consequitur. Probat etiam appo-
nenda *malagmata* dolori contraria, quæ anodyna vo-
cantur, vel castoreum, aut rutam; aut spondylion
herbam, cum *cerotario* ex oleo rosaceo, atque pice
liquida confecto. Ex iisdem jugiter jubet *odorem* ca-
50 pere ægrotantem, omnifariam caput implens. At-
que ita si *dolores*, inquit, mitigati non fuerint ex
cali-

[r] *sc.* Methodicorum

[s] congruat

[t] ingruat paroxysmus

[v] solito citius veniens

[w] in exacerbationem prono

Μαλάγματα ἀνώδυνα.

20 Illud enim stringit, hoc laxat.

21 Ante enim quam sanguisugæ applicantur, pars ad rubedinem fricatur, quo venæ magis replentur.

22 Crediderim Cælium hic Græcum ἀψυχία, quod Hippocr. sæpius pro animi deliquio usurpat, per *amentia* vertisse.

calidis rebus, [x] *frigidæ spongiæ* apponenda, ad *empiricorum* consilia devolutus, qui ex contrariis ad contraria transeundum, causis [y] resistentibus, probaverunt. Utitur etiam *escharoticis*, hoc est, quæ cutem [z] extendere vel corrumpere valeant: & cessante accessione, imperat *fricationem* adhiberi, atque *fomenta*, quorum item usus non declinantis est accessionis, sed in toto recedentis. Denique peccatis indulgendum methodicorum princeps *Soranus* [a] dignissime judicavit. Adhuc enim, inquit Themison, *Asclepiadis* erroribus, & [b] rudimento temporis *methodici* fallebantur.

x aqua frigida imbutæ

y contumacibus

z urere

a æquissimè

b rudioris sæculi ignorantia

CAPUT II.

De [a] *Scotomaticis.* 51

a Vertiginosis

SCotomatica *passio* ab accidenti nomen sumpsit, quod repentinas oculis ingera *tenebras*. Afficit frequenter *vacuos* homines, hoc est, sine aliquo exercitio vitam ducentes, & *vinolentos*, vel consuetos *ventrem* purgare medicaminibus potis, & ab eorum usu repente desistentes: item *hæmorrhoides* longo tempore affectos, & post earum amputationem nulla *recorporatione* curatos. Vehementescit autem hæc passio *hyeme*, vel *verni* temporis initio: præterea sæpe futuram denuntiat *epilepsiam*. Veteres denique parvam epilepsiam vocaverunt. Nam in passione constitutos repentina visus [b] *tenebratio*, atque nebula, cum capitis [c] *vertigine* consequitur, ut omnia secum moveri existiment. Item ante oculos quosdam sentiunt *marmorum maculis* similes tractus, quos μαρμαρυγὰς *Græci*

Σκότωμα, καὶ σκοτωμία, καὶ σκοτωματικὸν πάθος

Vertigini maxime obnoxii.

tempus.

signa.

b hic affectus σκότωμα est

52

c hic affectus σκοτόδινος vocatur

1 In hoc toto opere Hæmorrhoidas primæ declinationis, & hæmorrhoidarum legitur.

Græci vocaverunt, cum tamen conversis oculis omni ex parte non [d] deserant visum: Item capitis atque oculorum *gravatio*, & sedere volentibus *timor*: siquidem secum omnia putant impelli, vel cadere: aurium *tinnitus*: superiorum corporis *sudor*: aut repentinus casus cum celerrima surrectione. Asperatur præterea passio si ex alto aspexerint ægrotantes *meatum fluminis*, aut rotæ *vertiginem*, sive ignis, item si proni quicquam gesserint, vel majorem vocem auribus acceperint. Discernitur ab *epilepsia* hæc passio,

[d] amittant

Quomodo differat a morbis vicinis.

53 siquidem neque sensibus privat ægrotantes, neque spasmo, id est diverso raptu adficit: item à capitis passione, quam *cephalæan* vocant, discernitur, quod dolorem non faciat. Separare autem ab ista passione *vertiginem*, sive obscuritatem, necessarium non est. Siquidem ex his veluti partibus *scotomatica* passio confecta esse videatur. Est denique istius passionis affectio saluti *innoxia*, hoc est sine ullo periculo, nisi quis maretenus, aut ex alto cadens, ratione casus potius, quam passionis violentia, perire videatur.

Prognosticum.

Curatio.

Curationem vero eandem adhiberi convenit, quæ nuper passioni capitis est ordinata, non solum *generali*, sed etiam *speciali* ratione.

CAPUT III.

54

De Incubone.

Incubi etymologia.

INcubonem aliqui ab hominis forma vel similitudine nomen ducere dixerunt: aliqui à *phantasia* qua patientes afficiuntur: siquidem veluti ascendere atque insidere suo pectori sentiunt quicquam. *Themison* secundo epistolarum libro Πνιγαλίωνα vocavit, siquidem

quidem præfocat ægrotantes. Quidam veteres ἐφιάλτην *Synonyma.*
vocaverunt, alii ἐπιβολήν, quod [a] utilis patientibus *a* aut talis
perhibeatur. Afficit *crapula* vel *indigestione* jugi ve-
xatos. Accidens igitur semel, ita ut nullam vigilan-
tibus querelam, aut [2] displicentem sanitatem faciat,
sed solius somni turbatio [b] noscatur, minime passio *b* percipiatur
dici potest, sicut neque semel effectus per somnum
seminis lapsus, quem *Græci* ὀνειρόγονον appellant, pas- 55
sio nuncupatur, nisi jugiter, atque cum corporis in-
commoditate fuerit effectus. Est autem supradicta *Est Epilepsiæ species.*
passio *epilepsiæ* [c] tentatio. Nam quod neque *deus*, *c* prænuntius
neque *semideus*, neque *Cupido* sit, libris causarum quidam, &
quos αἰτιολογουμένους appellavit, plenissime *Soranus* ex- quasi princi-
plicavit. Ista igitur *passione* possessos sequitur corpo- pium *Ejus signa.*
ris tardissimus motus, atque torpor, & magis per
somnium gravedo, atque pressura, & veluti *præfoca-
tio*, qua sibi quenquam irruisse repente existimant,
qui sensibus oppressis, corpus exanimet, neque cla-
mare permittat. Quo fit ut sæpe erumpentes non ar-
ticulata, sed confusa voce exclament. Quidam deni- 56
que ita inanibus adficiuntur visis, ut & se videre cre-
dant irruentem sibi, & usum *turpissimæ libidinis* per-
suadentem: cujus si digitos apprehendere nixi fue-
rint [d] fugatum existiment. Tunc autem cum *somno* *d* fugientem
surrexerint, faciem atque transforationis [e] partes u- *e* oculos: na-
vidas & humectas sentiunt, attestante gravedine *cer-* res: aures:
vicis, cum *tussicula* [f] levi, molli stimulatione com- anum. *f* leni
mota. [g] Plurimum autem possessis accidit *pallor*, & *g* diu morbo
corporis *tenuitas*, quippe cum somnum, timendo, laborantibus
non capiant. Apparet igitur *stricturæ* passio ex gra-
vedine, *tarda* autem ex temporis [h] tractu, & non *h* diuturnita-
semper sine periculo salutis. Cum enim vehementer te

Oo im-

[2] Δυσαρέστησιν significat, quam alibi *displicentiam* vertit. *cap. ult. lib.* 5.

57 impresserit *præfocatio*, quosdam interficit. Memorat denique *Silimachus* Hippocratis sectator, contagione quadam, plurimos ex ista passione, veluti *lue*, apud urbem [3] *Romam* confectos. Quapropter

Curatio.

curandos oportet jacere *loco* lucido, atque mediocriter calido, adhibita *requie* animi, & corporis, *abstinentia* usque ad tertium diem, quem *Græci diatriton* vocaverunt. Tum *colla* tegenda, atque *caput*, *stomacho* lanis limpidis ex oleo calido præcincto: adhibenda etiam *oris* collutio ex potu aquæ calidæ. Ac si plurima stomachi, vel capitis, vel colli fuerit querela, adhibenda *phlebotomia*, & post [i] detractionem

[i] nimirum sanguinis

58 *perunctio* ex oleo calido. Tum *ora* fovenda: *cibus* dandus simplex, succi facilioris, parvus, sorbilis: & si passio perseveraverit, *cataplasmata* adhibenda: *cucurbita* quoque, nunc simplex, nunc adjuncta scarificatione, ex utraque parte gutturis, quam *Græci* ἀνθερεῶνα vocant, nos *rumam*. Tunc *vaporatione* utendum, & alternis diebus cibus dandus. Illa vero adjutoria quæ adhibenda, [k] diurnis erunt diebus adhibenda, sed longe remotius à nocturno tempore. Tunc etiam *gestatio*, atque *varius cibus*, & *lavacrum*, & aquatum *vinum*. Illis vero partibus quas curamus, erunt primo *cerotaria* apponenda: tum *malagmata*, ut Diachylon, aut [4] Diamelilotum, aut

[k] continuis

59 Diamsucum. *Fricatio* etiam capitis, & densi pectinis capillorum decursio: suspiciones etiam sive metus imminentium somniorum avertendi procul, fabularum lenitate robore adjecto. Plerique enim sibi fingentes vel formantes futura, voluntarios pene caussarum motus efficiunt. Ac si *passio* tardaverit levioribus

Vis imaginationis.

3 Populari & pestilenti huic incubo *sudor Anglicus* non dissimilis est.

4 Malim legere *Dia Meliloti*; *Dia Sampsuci*; cæterum toto opere nominandi casu hæc leguntur.

ribus [l] admonita monitis, convenit etiam radicum *vomitus*, atque *drimyphagia*: capitis quoque *detonsio*: ac [m] corporum usus acriorum: Item *dropax*. Sic enim aut ex supradictis adjutoriis ægritudo solvetur, aut si pejoraverit, *epilepsia* necessariò sequetur

l curata medicamentis

m ciborum; *quamvis iisdem verbis* §. 39. *legitur* corporum.

CAPUT IV.

De Epilepsia.

60

EPilepsia vocabulum sumpsit, quod sensum atque mentem pariter apprehendat. Appellatur etiam *puerilis* passio, siquidem in [a] ipsis abundat ætatibus: & *sacra*, sive quod divinitus putetur immissa, sive quod sacram contaminet animam, sive quod in capite fiat, quod multorum *philosophorum* judicio sacrum templum est partis animæ in corpore natæ: sive ob magnitudinem passionis: *majora* enim *vulgus sacra vocavit*. Inde sacrum dictum mare & sacra domus, velut tragicus poëta sacram noctem, hoc est magnam appellavit. Fit plerunque vel nascitur ex 61 *vinolentia*, aut *indigestione*, aut *contusione*, vel ut *Asclepiades*, percussu atque divisura [b] *membrorum* quæ cerebrum tegunt, aut nimio *timore*. Sed ejus passionis *species duæ* esse probantur: *alia* quæ somno similis altissimo videtur: *alia* quæ diverso raptu corpus afficit. [c] Quarum *prima* gravior judicatur: siquidem est similis *apoplexiæ*. Earum quidem commixtio *tertiam* facere speciem potest. Plerique enim *raptu* atque contractu corporis adfecti, vel adprehensi, [d] secundo in altissimum *soporem* devenerunt. Sed horum differentia generaliter inutilis curationi invenitur. *Pronos* autem seu declives, aut venturos in ipsam- 62

Ἐπιλήψίας *etymologia.* *Synonyma.*

a ipsorum

Causæ.

b membranarum

species duæ.

c Harum

d exinde

Signa Epilepſiæ futuræ: paſſionem ſequuntur communia accidentia etiam cæterarum paſſionum, quæ ex membrana cerebri oriuntur, ut *gravedo*, atque *vertigo* capitis, & interior ſonitus, conſenſus etiam *occipitii*, oculorum [1] intentio, aurium *tinnitus*, aut difficilis auditus, & cum vertigine *viſus* obtuſio, vel quædam præ oculis quaſi [e] propendentia, macularum marmoris ſimilia, quæ Græci *marmarygmata*, ſive *marmarygas* vocant, vel araneorum caſſibus, aut nubibus tenuiſſimis ſimilia, aut parvulis volantum animalibus, ut
63 ſunt culices. Item velut *ſcintillarum* micas, aut circulos *igneos* circunferri præ oculis ſentiunt ægrotantes. *Linguam* quoque inflexibilem, cum *ſaltu* muſculorum, & *dolorem* à tergo inter ſcapulas. Sequitur etiam *gutturis* durities, atque *præcordiorum* jugis inflatio, cum *oſcitatione*, *ſternutamento*, & *ſalivarum* fluore, & cibi *faſtidio*, aut immodico *appetitu*: *vigiliæ* juges, aut plurimus & [f] inanis *ſomnus*, *inſomnia* turbata, & ciborum difficilis egeſtio, vel nulla: & ſine manifeſta cauſa *veretri* tentigo: & frequens Veneris delectatio. Aliquando etiam per ſomnum *ſeminis lapſus*, quem *Græci* ὀνειρόγονον vocave-
64 runt: mens ſuſpenſa cum *anxietate*, & nullis ex majoribus cauſis facilis *iracundia*, atque paulo ante geſtorum *oblivio*, & eorum quæ caliginem facere valent, facilis ſenſus. Obtinente paſſione, & jam occu-

Præſentis. pato corpore, *ſenſuum privatio*: acceſſione dominante, ſequitur & quibuſdam *immobilitas* perfecta, cum *ore* demiſſo, atteſtante *pallore*, cum *aſpiratione* tarda, & *pulſu* magno, atque alti ſoporis ſimili oppreſſione. *Alios* vero raptos, diverſa membrorum *diductio*, atque *ſaltus*, & *vultus* contortio, vel *oculorum*

[e] proſplendentia

[f] qui ad valetudinem nihil conferat

[1] Veluti defixus viſus, rigentibus oculorum muſculis.

rum, sequitur, quæ sæpe perseverans, etiam post
accessionem *strabos* [g] fingit ægrotantes: at contrariò
quibus [h] tarda fuerit correptio, naturalis visus simu-
lat æquitatem. Sequitur etiam *gutturis* stridor, & 65
singultus, cum rubore *vultus*, & *venarum* inflatio-
ne: & aliquando pulsus atque spirationis *cessatio:* tum
per intervalla *resumptio:* palpebrarum quoque suspen-
sa positio: & illisio *dentium* atque stridor, & *linguæ*
prolapsio, quæ sæpe [i] quassatione, sæpe incisura
vexatur. Sequitur etiam *præcordiorum* ad superiora
raptus, vel *stercorum* & *urinæ* involuntaria emissio,
sudor roscidus rigenti corpore. Aliquibus etiam con-
fusæ *vocis* emissio, & ante dimissionem per os atque
nares *spumarum* fluor. Accessione *cessante*, omnium
gestorum *ignorantia*, atque corporis dimissa voluta-
tio, cum *mœstitia* vultus ægrotantis. Sequitur tunc 66
oscitatio & [k] *distentio* corporis veluti voluntaria, &
insolitus [l] visus. Piger motus & totius corporis mar-
cor: oculorum etiam permanens turbatio, atque
venarum frontis extantia. Aliquibus etiam *mentis*
alienatio, & nulla notorum *agnitio*. Alio autem tem-
pore plurima ex antecedentibus consequuntur, quæ
supra memoravimus: hoc est, tenebratio, vel *cali-
go*, cum proni quicquam gesserint, ægrotantes, aut
navem, aut rotam figuli celeri motu ferri conspexe-
rint: aut aquam fluentem, vel magnam loci altitu-
dinem, aut rupem viderint, aut strepitum vel *clamo-
rem* audierint, aut vehementer *refrixerint*, vel [m] igneis
lavacris usi fuerint, aut *odoribus* nimium bonis vel ma- 67
lis adfecti, ut [n] storacis incensi, aut thuris, aut bdellii,
aut gagatis lapidis, vel bituminis, aut cervini cornu.
Præterea accessionum motus nunc *ordinatos*, nunc
inordinatos ægrotantes accipiunt: & nunc intervallis

lon-

[g] efficit

[h] lenis, parvâ

[i] quæ sæpe dentibus illisa contunditur: sæpe dentibus præciditur

Cessantis.

[k] pandiculatio

[l] nisus, pandiculandi conatus

Morbi reliquiæ.

[m] nimis calidis

[n] styracis

Intervalla paroxysmorum.

longioribus, ut mensium duodecim, nunc *angustioribus* plurimum, vel parum, ut eodem mense, vel die, frequenter agitentur. Noctibus quidam inquietati, antecedentibus signis *accessionem* fore denuntiant: quidam sine ullo denuntiativo motu corripiuntur, quo fit ut magis periclitentur. *Alii* enim prænoscentes *futura*, motibus solitis admoniti, in domibus se continendo tutantur, accessionem prævenientes:

Alii præsentiunt morbum.

68 quam cum sentiunt propinquare, eligunt locos, quibus tutò, ac sine ulla turpitudine jactentur. *Alii* vero istorum *ignari*, publicis in locis cadendo fœdantur, adjunctis etiam externis *periculis*, quæ passionis non esse videntur, loci causa præcipites dati, aut in flumina vel mare cadentes, aut in balneis [o] ventris solutione coacti, *Signa* autem sunt post lenimentum *futuræ* rursus accessionis, ex quibus affici in passionem venturos memoravimus, *somnus* turbatus, vel cibi *corruptio* sine ulla manifesta causa. Item *veretri* sine ratione tentigo, & Veneris appetentia, vel *seminis* per somnum jactus, quem ὀνειρόγονον *Græci* vocant: *iracundia*, *mæstitudo*, & cætera quæ nuper

Alii non.

[o] ventrem solvere.

69 posuimus. Item *segnities* cum pigro motu in officia solita, & gravatio cum quodam somnifico *mærore* vultus, decolor atque [p] major [q] *inflatio*, [r] *oculorum* quoque veluti depravatio, cum dejecto quodam visu. Nam suspicere difficile est ægrotanti, hoc est in aerem supernum [s] attendere. Quod si tentaverint, facilè rursum abducti [t] vicinas eousque oculorum [v] partes ad inferiora convertunt: ac si *repentino motu* caput in alteram converterint partem, *vertiginem* sentiunt cum *tremore* atque torpore, cum *digitorum* contractu, vel dolore, aut *crurum* gravedine, & [w] summitate manuum vel pedum. Ex qui-

[p] sc. solito
[q] sub. vultus
[r] visus

[s] oculos intendere
[t] victas
[v] pupillas

[w] summitatis

70

bus

bus multis vel cunctis interrogatione acceptis passionem dicere poterimus, nisi præsentibus in accessione facilius nobis cognitio fuerit declarata, vel ætatis, aut aliqualibet causa æger sua narrare non poterit accidentia, quæ supradicta ratione apprehendere poterimus, & accessionem futuram prænoscere: conjicientes etiam temporum [x] responsionem, [y] quanquam, summatim, accessionum ordo sæpe servatur. Communiter autem hæc *passio* frequens est in *pueris*, & magis tempore quo [z] *dentium* nativitates habentur. Accidit etiam *primævis*, atque *mediis* ætatibus: *senibus* verò difficile: nam vehementius afficit proximos nativitati infantes, quàm pueros, aut vergenti ætate atque seniores: siquidem [2] viribus invalidi passionum impetum tolerare non possunt. Solet denique hæc passio [a] *pubertatis* tempore, sive novæ [b] *purgationis* in fœminis, aut *primi partus*, quadam naturali [c] *novitate* facile detergeri corporis mutatione suffecta; quod si minime venerit, plerunque patienti consenescit, nisi aut longo tempore [d] *natura* pugnante, aut *medicinæ* diligentia fuerit superata. Irruit autem omni tempore corporibus, sed magis [e] *verno*. Frequenter simile pati epilepticis, & à *matrice præfocatæ* mulieres inveniuntur: siquidem non aliter sensibus privantur, sed discernuntur quod in ultima accessionis parte, per os atque nares, *spumarum* fluore non afficiantur. Hæc est passionis cuncta specialis significatio.

[x] solita paroxysmorum intervalla

[y] quoniam

Quæ ætas magis sit Epilepsiæ obnoxia; 71

[z] Aphor. 25. lib. 3.

[a] Aphor 45. lib. 2. & 7. li. 5.

[b] i. menstruæ

[c] temperamenti mutatione

[d] naturæ pugna & quo tempore.

[e] Aphor. 20. lib. 3.

72 *Differentia Epilepsiæ ab uteri suffocatione.*

Curationis autem adhibendæ causa erit necessariò [f] adhibendum genus, quod sit passio *stricturæ*, atque vehemens, & [g] difficulter frequentans, *tarda*, super-

Cujus generis sit morbus.

[f] considerandum

[g] cum maxima molestia frequenter revertens.

2 Hæc ratio non probat magis affici pueros, sed gravius, & cum majore periculo.

superpositionibus atque lenimentis variata: [3] cujus
quidem superpositiones nunc plurimis tempora tem-
poribus accessionis generalia superpositionis occur-
rerunt. Sed quæ fortè *superpositiones* plurimis ex ac-
cessionibus fuerint confectæ, nunc quotidianos, nunc
73 tertianos, nunc hemitritaicos faciunt typos. Difficilè
est enim hanc passionem in continuationem venire:
siquidem præventu mortis interveniente, minimè con-
tinuatio intelligi potest, & est impossibile, jugibus
diebus aut *sensibus* privatum, aut *motu* carentem,
aut diverso *raptu* affectum in vita manere. Item *leni-*
mentorum aliqua *pura* ac limpida, aliqua *turbata* [b] con-
currunt: & aliqua latiora, aliqua angusta, aliqua
horum mediocria. Patitur enim communiter omnis
nervositas, sed principaliter *caput*, sicut ex antece-
dentibus conjicere poterimus, & ex iis quæ post
accessionem remanere videntur. Curandum autem
oportet, primò, cum tenebricositate vel *vertigine*
vexatur, jacere *loco* lucido, atque mediocriter cali-
74 do, altioribus *stramentis* capite sublevato: & si [i] *ra-*
ptus fuerit consecutus, digitis erunt *palpebræ* [k] diffe-
rendæ, atque jugiter ab omni motu servandus ob
spasmi passionem. Jubendum etiam *ministris* mani-
bus calidis nunc caput atque frontem cum blanda
fricatione, nunc collum atque gutturis partem,
quam ἀνθερεῶνα vocant, contingere: aliis etiam ma-
nuum summitatem atque pedum tenere jubemus.
Præterea *frigescentia* corporis vaporari, [l] corrigi e-
tiam ea quæ forti raptu torquentur: ac si minimè
[m] consenserint, erunt in eodem schemate servanda,
ne ulterius torqueantur. Tum quodam *laxamento* ca-
ptato

[b] occurrunt

Quis locus affectus.

Ejus curatio.

[i] motus epilepticus

[k] disparandæ

[l] in situm naturalem reponi

[m] se reponi ob rigiditatem patiantur.

3 Cujus superpositione, accessionis temporibus plurimis, superpositionis alius tempora occurrerunt. *i.* priusquam desierit paroxysmus, invadit alter.

ptato corrigenda, ne nimio [n] occurrentia certamine superare cupientes, *nervorum* quassationes faciamus. *Linguam* quoque [o] relocare curabimus, aut 75 *mentum* corrigere, vel coæquare: tum calidis pannis *thoracem* vaporare, atque inter *scapulas*, quod *Græci* μετάφρενον vocant. Laxatis enim *diaphragmatis* partibus, quod nos thoracis atque ventris discrimen dixerimus, laxato etiam [p] *hypodymate*, sive membrana quæ latera ex interioribus contegit, sine ullo periculo poterit collectus spiritus exhalari. Apponenda etiam *vesica* oleo calido semiplena *pubetenus*, atque vesicæ partibus, ut ipsæ quoque mitigatæ conquiescant: ac si *dentes* [q] conciderint, ut præfocationis excitent metum, immissione digitorum [r] sinistram compaginem, quam *Græci* χαλινὸν vocant, [s] hiscentes dimittemus, ne *spumarum* emissio tardetur. Tum 76 per intervalla ægrotantem *inclamantes* excitamus, & ejus ora *spongia* ex aqua calida expressa detergemus, dehinc *caput* fovemus jugiter. Cùm *statum* sumpserit accessio, plurimo atque dulci *oleo* calido & lanis mollioribus infuso omnia contegimus: magis autem *occipitium*, & majores *nervos*, quos τένοντας appellant: tum *gutturis* atque *rumæ* partes, quas ἀνθερεῶνας appellant, cum *temporibus*, & *buccarum* musculis, quos σιαγόνας appellant. *Sudores* etiam si fuerint ingruentes, raptim detergemus, ne corpora perfrigescant: tum collectum [t] *humorem* detrahimus appositione digiti, aut lanæ, aut spongiæ [v] melotæ involutæ. Perseverans enim longioris temporis facit ac- 77 cessionem: ac si minimè se resumentem viderimus, erunt *cucurbitæ* leves apponendæ, quas *Græci* σικύας appellant, stomacho atque thoraci, & interscapulis, atque præcordiis. Sed si *infans* ætas fuerit patientis,

[n] resistentia

[o] exertam in os ultra dentes reducere

[p] pleura & mediastino

[q] coinciderint

[r] alterutram

[s] ut hiscant diducemus

[t] in ore & faucibus

[v] μηλωτὴ est ovilla pellis

erunt [w] majora prohibenda ob debilitatem virium: sed eum *nutrix* amictu contegens, oleo fovens, conclusu corporis corrigere meditetur: aut si *spumarum* quicquam comparuerit, quod in ore teneatur, *mulsum* tenue destillet paulatim, & neque jugiter, quo [x] commorationem faciat spirandi: Tunc [4] *lac* caprinum offerat dimissione perfecta, siquidem est

78 crassius, atque *majoris nutrimenti.* Dehinc cùm fortè potuerit post accessionem *mammam* sumere, erit melle papilla linienda, quo facilior sumptio fiat, atque [y] *nervorum* laxatio celebretur: corpus quoque alimento necessario nutriatur: [z] tenuatur præterea etiam liquidorum *crassitudo*, & *venter* [a] mollitur, [b] conjicientes etiam singula passioni accidentia, quæ ita corrigere debemus, ut à generali regula nihil dissentire videamur. Tunc etiam curationis diligentiam per *nutricem* ægrotanti præstare tentabimus, jubentes eam à *lavacro* abstinere, atque sine *vino* atque *carnis* esu perseverare, tum deambulationibus atque *exercitio* levi [c] gestari, quo humeros magis exerceat, ut est *sphæræ* ludus, vel exultationis cujuspiam.

79 Item jubendum *cibum* sumere succi facilioris, vel interea mulsum. Ac si fortè ipsam quoque hac passione vexari viderimus, erit ab officio removenda: non aliter etiam si qualibet passione affecta [d] malo *succo* atque *corpore* habituari videatur: hoc *Græci* καχεξίαν vocaverunt. Erunt igitur his [e] præfectis *aliæ nutrices* exhibendæ, ex quarum sano lacte infans nutriatur. Quomodo autem *sanum lac*, vel communiter nutrices bonæ probentur, *muliebribus libris*, quos *Græci* γυναικείων vocant, docebimus. Interea ipse quoque *infans*

w sc. remedia

x commoditatem

y distentione & raptu adhuc rigentium

z tenuetur

a molliatur,

b ponderantes

c agitari

d pravi habitus esse tam quoad liquores, tam quoad carnes

e ante curatis

Γυναικείων *Cælii libri.*

4 Nam ob recentem convulsionem fessis, infans ex uberè nutricis lac sugere non potest. musculis buccarum & linguæ adhuc

infans erit à *lavacro* ſervandus: tum poſt tertium
diem in *f domo* lucida, & mediocriter calida locan-
dus, & primo *oleo* calido, tum oleo & aqua calida
fovendus. Vitanda præterea quorum *timore* infantes 80
afficiuntur, ut ſæpe *ficta formidines*. In ætatibus ve-
rò quæ ferre majora adjutoria poſſint, acceſſione
tranſacta erit *phlebotomia* adhibenda.

f cubili

Aliqui enim *Medici* ſtatim phlebotomandos pro-
bant, ſicut etiam *Theſſalus* ſe velle demonſtrat. *Ali-
qui g* prima *diatrito* ſervandum exiſtimant, quo ſpe-
culentur utrum poſt unam acceſsionem paſsio ſoluta
receſsiſſe videatur, *h* ſit præterea non ſolùm inane,
verumetiam noxium phlebotomiam adhibere. Quip-
pe cùm prædicendum *i* probent ex acceſsione *ſecun-
da*, utrum paſsio augeatur, & hoc *phlebotomiæ* exi-
gat adjutorium, & phlebotomatus cibi refectione *k* to-
leretur. Alii verò *l diſcernenter* ajunt hoc adjutorii 81
genus ſic adhibendum, ut qui fortè jam *conſueti* paſ-
ſione afficiuntur, ſervato ordine lenimentorum, ſta-
tim acceſsione facta phlebotomentur, ii autem qui in
prima incurſione paſsionem accipiunt, in tertium
diem, ſive ut *Græci* vocant, *diatriton* differantur,
ſiquidem ſit incerta acceſsionis recurſio. Nos verò,
ut *Soranus* docuit, neque omnes intra *diatriton* phle-
botomamus, & magis eos qui primo incurſu paſsio-
nis afficiuntur. Plurimi ægrotantes *corrupto cibo* ad-
monentur, & eſt præcavendum *m indigeſtione* faucia-
tos phlebotomare: Neque rurſum omnes in tertium 82
diem probamus reſervandos. Cogente enim paſsione,
nullo *n* ſubjecto *indigeſtionis* obſtaculo, erit arripi-
enda *phlebotomiæ* commoditas, non ſolum in iis qui
jam ſæpe admoniti paſsione videntur, ſed etiam in
illis qui primo invaſu afficiuntur. Ceſſante etenim ac-

Aliorum Medicorum ſententiæ.

g primam diatriton ſervandam

h an ſit

i credant, putent

k ſuſtineatur

l cum diſtinctione

m i. ne præcedente indigeſtione jam debilibus, inſuper ſanguinem detrahamus.

n objecto: *alii*, ſuggeſto *V. Sect. neceſſitas.*

cessione inesse [5] *passionem* conjicimus, siquidem generaliter est *maligna*, & frequentius *tarda* quàm celer, nisi adjutoriis medicinalibus destructa à corpore depellatur, aut ullo *naturæ*, aut [6] *fortunæ* beneficio, nisi tardando sic corpus tenuerit ut solius [7] *medici-*
83 *næ* diligentiam poscat. Judicare etiam est *incertum*, utrum passio post accessionem primam inesse corpori, an soluta videatur, siquidem ex occulta venit apprehensione causarum, & oportet *methodicum* sine ulla falsitate regulas intendere curationum. Videmus denique [o] phlebotomiæ convenire. Nam passionales [8] κοινότητες argui videbuntur, si utrum passioni conveniat fuerit [9] dubitatum. Sed quia sola temporum quæstio flagitari præspicitur, erit conjiciendum ante *secundam* passionem adhiberi posse *phlebotomiam*. si quidem initium, vehementiæ atque magnitudinis causa, passio transcendat, ut sæpe *contusio* corporis, aut ossium *fractura*, vel ignis *ustura*, phlebotomiam poscunt: stare autem, [p] nec declinare [q] poterit pas-
84 sio. Horum enim difficilium morborum proprium est sine ullo [r] *destructivo* adjutorio [10] non celeriter temporum [s] nequitia transire, hoc est accessionis augmentum. Sed neque propter *abstinentiam* cibi, quam ne-

[o] phlebotomiam
[p] sed non
[q] primi Paroxysmi circuitu, & insultu
[r] valido & eradicante
[s] nequitiam

5 Ejus causam in corpore delitescentem, quæ uno paroxysmo exhausta non sit.

6 Ut loci mutatione, cum invitus æger in locum ficciorem & salubriorem abducitur. Aphoris. 45. lib. 2.

7 Nam passio hæc diuturna, & obfirmata, nec fortuito casu, nec solius naturæ beneficio curatur, sed medicinæ remediis tantum cedit.

8 Κοινότητες sunt morborum ἀναλογίαι & indicationes communes stricturæ, & solutionis.

9 De hac quæstione sic statuebant Methodici, sanguinis missionem commode fieri principio & augmento morborum, in quibus convenit: minus commodè, sed tamen utiliter, in statu: supervacuam esse in declinatione. Cum ergo, ut morbus comitialis futurus sit brevissimus, vix ad statum secundo paroxysmo veniat, nunquam vero ad declinationem, à prima statim accessione venam secari oportere.

10 Sensim enim sæpiusque repetitis paroxysmis, tales morbi in pejus ruunt, & ad statum veniunt.

necesse est post phlebotomiam adhibere, erit hoc adjutorium declinandum, quando corporis vires ferre valuerint, hoc est, ut & *sanguinis* detractionem, & [11] *abstinentiæ* tolerent. Denique etiam aliis passionibus affectos, ut exempli causa, *synanchicos* sine ulla [t] ratione phlebotomamus. Quare, sicut superius diximus, post casum [v] rectos epilepticos, cessante accessione, parvo tempore *phlebotomiam* differimus, quo *turbore* spiritus, atque liquidarum materiarum deposito tranquillentur. Erit [w] enim speculandum, 85 ne qua *indigestio* sive corruptio cibi subesse videatur, quod ita intelligere poterimus, si nauseantem vel ructantem *fumosas exhalationes* ægrum viderimus, attestante mordicatione, atque tormentis, intestinorumque inflatione: quæ si non fuerint, perfecte digestum cibum judicabimus; quippe cum forsitan præoccupato corpore jamdudum futuræ accessionis causa aut parvum sumpserit cibum, aut in totum abstinuerit. Sed si, ut supra dictum est, corruptus extiterit cibus, erit phlebotomia in tertium diem differenda, fovendumque caput cum cæteris partibus, oris adhibita collutione, cum vini abstinentia. Tum 86 erunt *somno* dimittendi, atque à cibo servandi usque ad primum diem. Sed si quicquam corruptionis ex indigestione superare viderimus, erit per *vomitum* depurgandum, ac si nulla fuerit corruptionis vel indigestionis suspicio, erit statim adhibenda *phlebotomia*, moderata detractione, ex brachio scilicet, sed cum præcautione animi defectus, quem *Græci* λειποθυμίαν vocant, siquidem facile passionis accessionem imitetur.

Quid in ea cavendum.

t dubitatione

v erectis epilepticis

w etiam

Tunc post phlebotomiam erit adhibendus *fotus*, atque

Quid postea sit agendum.

11 Abstinentiam necessariam instituendis Cyclis, & resumptivis, & recorporativis, *sup.* §. 24. *&c.*

atque oris *collutio*, cum parvisſimo *potu*, & *ſomno*
87 abſtinendus. Ac ſi acceſsio in *ſecundum* diem duraverit, prædicto *periculo* ejus propinquis, vel miniſtris, atque *adjutoriorum* ex ratione venientium [x] exitum incertum, ne nobis quicquam male geſtum imputetur, ſi forſitan vi paſsionis ſuperatus *ægrotans* vitam finierit, & intemporaliter nos quiſquam adjutorium adhibuiſſe arguat, *phlebotomiam* adhibemus, tanquam in continuationibus parvam indulgentiam pro dimisſione accipientes, ut ſi *exempli* cauſa parum requieviſſe *agitatione* [y] ſepoſita ægrum viderimus, ut nullo *raptu* tentetur, vel contrariò, ſi forte oppreſſis ſenſibus, cum motu caruerit, aliquas partes corporis movere videatur, ut palpebras, quæ jamdu-
88 dum [z] motus ſimilitudine poſſeſſæ ſiluerant. Dehinc poſt detractionem ſanguinis [a] procurata *facie*, ex ſpongia calida erit [12] *mulſum* in os ægrotantis diſtillandum: tunc *ſecunda* die dandi mulſi *cyathi* duo, vel tres: *Tertia* vero die ante horam ſolitam erit *perungendus* oleo calido, atque dulci, toto corpore ſub [b] ſtramentis. *Tunc* detectus aqua calida *ora* foveat, & poſt [c] *æquatum* corpus accipiat [d] *ſuccum* parvum, ſucculentum, mollem, lenem, calidum, digeſtibilem, ut eſt *panis*, vel *alica* ex aqua confecta, aut *pulticula* ex pane, quam [e] *torſiniton* vocant, ex oleo, aqua, ſale, vel melle condita, ex prima diatrito uſque ad declinationis tempus: quod [f] probare poterimus ex minutione acceſsionum, ſive accidentium.
89 *Alternis* diebus cibum ſumat, ne paſsione affecta *nervoſitas* etiam illatione cibi gravata digeſtionis offi-

[x] exitu incerto
[y] intermiſſa
[z] mortis ſimilitudine oppreſſæ
[a] directis, compoſitis, & conformatis partibus, quas in ea morbi vis diſtorſerat
[b] ſtragulis
[c] omni ſtrictura ſoluta
[d] cremorem aliquem τὸν χύλον
[e] toryniton, vide ſupra §. 12.
[f] deprehendere

12 Non dubito quin Cælius ſemigræcus hic reſpiciat ad græcum ὕδωρ, & intelligat ὑδρόμελι: mulſum enim Latinorum eſt οἰνόμελι, cum tamen paulo antea Cælius vino interdixerit.

13 Nervoſum ventriculi corpus, cujus morbos facile nervi ſentiunt.

officium vix sustineat, sed magis laxamentum ex abstinentia consequatur. Tum si *venter* non fecerit suum officium, aut non impleverit, ob detractionem gravatum corpus quo relevetur, erit [g] injiciendus calidæ & oleo per *clysterem*. Tunc *præsentato ventris officio, erit [h] *tondendus*, atque novacula omnis capillatura radenda. [i] Ita in alia diatrito *cucurbita* occipitio apponenda, collo, vertici, & temporibus capitis, cum *scarificatione*: & communibus *cataplasmatibus* utendum, quibus omne caput cum nervis majoribus, quos tenontas appellant, contegamus, tum buccarum musculos, quos siagonas appellant, atque 90 omnes interscapulas partes, cum stomacho, usque ad locum quo discernitur venter, quem *diaphragma* vocant: ac deinde præcordia, atque vesicam simili curatione laxamus. Singula etenim passione raptus vexata accessionis tempore [k] accipimus: ac si aliqua in parte corporis *querela* extiterit, cucurbita imponenda. Sed neque *coacervatim*, neque uno tempore omnes erunt partes curandæ, sed *partiliter*, atque diverso, ut nunc stomachus, nunc vesica, nunc interscapulæ releventur, quo necessariò caput relaxatum adquiescat. Tunc spongiæ *evaporationibus*, [l] qui curationem labori sustinuerunt recuramus, atque *ungentes* oleo communi, sive quia jam licitum 91 est, cyprino, vel irino, tum *cerotariis* mollibus, ac deinde scarificatis locis inducta apponimus cerotaria. Convenit etiam *embasin* adhibere, de qua *Adjutoriorum* libris docuimus. Dabimus etiam tum *cibum* plurimum atque [m] panosum. Si aliqua in parte capitis *gravedo*, vel *dolor*, aut punctio, aut torpor occurrerit, erunt *sanguisugæ* circulatim apponendæ: quæ si sufficientem fecerint detractionem, adjutoriorum

mo-

[g] injicienda calida cum
* prætentato
[h] tondendum caput
[i] item
[k] judicamus
[l] eos qui curationis laborem
Libri Adjutoriorum Cœlii.
[m] ex pane arido; vel succo aliquo liquido condito: vel jure

modum dabunt: ſin minus, his detractis *cucurbitas* inſigemus, ut per earum vulnera detractio procuretur. Tunc rurſum *cataplaſmatibus* utemur, atque *vaporationibus* ſpongiarum, dehinc *cerotario partes* contegimus.

92 *Quomodo æger reconvaleſcens ſit curandus.* Profectu accedente dabimus olera non acriora, atque ita *geſtationem* [n] adhibemus [o] ſellarem. Etenim vehiculi motus *rotarum* vertiginem caliginemque facit ægrotanti, quæ paſſionis imaginem ferat. Tunc *deambulatione* movendus pro [p] temporis aëre, atque loco lucido, & longo ductu, ne jugi converſione vertiginem ſentiat. Dehinc ſi ferre valuerit, etiam *vocis* atque *corporis* exercitio utemur, monentes ut neque ſpiritum retineat, neque pronus vel circunflexus, aut ſæpe converſus aliquid gerat, ſed pingui unctione defricatus [q] ſtanti exercitio moveatur. Tunc,

93 cum facilitas corporis fuerit accepta, *lavacrum* adhibemus, caput foventes ſine ullo [r] *percuſſu* manibus ſubterpoſitis: implet enim [ſ] ſenſum ejus *demerſio.* Tunc etiam in aqua calida, quam [14] *pygolithon* vocant, deponendi ſunt ægrotantes: ne percuſſu frigoris *nervoſitas* afficiatur. Poſt lavacrum vero parum [t] differentes, quo fervor ex capite relevetur, dabimus *aquam* præbibendam: Tum *cibum* varium, ſimplicem ex media qualitate confectum. Et poſt *primam* vel *ſecundam* diatriton dabimus quædam in cibo quæ *vinoſæ* ſint qualitatis, ut ſunt poma, quo corpus, vinum daturi, prætentemus, ut tutò dare poſ-

94 ſimus. Atque ita [v] ſervandum, ne his geſtis *ſomnus* ſuſpenſus, vel conciſus, aut adjuncta phantaſia ſequatur, & *inſomnia* faciat turbulenta; quod ex rela-

[n] adhibebimus
[o] in fertorio, aut ſella portoria: ut ſupra §. 18.
[p] i. vel ſub dio, vel ſub tecto pro aëris temperie
[q] *pro* ſtatario
[r] aquæ colliſu
[ſ] ſenſuales vias
[t] quieſcentes
[v] cavendum

14 Rhigolethron, quaſi rigoris exitium, quod rigores & perfrictiones corporis profliget, & abigat. Alii Rhigolyton.

latione patientis diſcere poterimus. *Item* ſi gravedo vel torpor in aliqua parte corporis fuerit, aut dolor, aut punctio, vel ſaltus, erit in aqua calida perſeverandum, atque illa prohibenda, quæ vinoſæ qualitatis danda præcepimus. Sin vero ex his nulla fuerint [w] proſecuta, dabimus lavacro remoto, mediocriter *vinum* lene, parvum: ut exempli cauſa, ſemunciam, vel unciam, medio ſcilicet cibo, *aquatiſſime* temperatum: tum in alia *diatrito* lavacro vinum jungemus. Sed præ cæteris erit *animi laxatio* 95
procuranda, quo corpus conſentiens nullis obſtantibus curis facile ſanitatis [x] repetat qualitatem. Ac ſi *reſumptio* [y] recurrens nihil [15] virium perficere permiſerit, quo etiam [z] carnatum corpus oſtendat, bono atteſtante colore, erit [a] *conſuetudini* dimittendus ægrotans. Eadem ſanè curatione utendum etiam in iis qui cum nondum ſunt *epileptici*, eo tamen ferri videntur. Hoc enim ſolum ſervabimus, quum ſignis paſſionem minantibus fuerint [b] abſoluti ut eos [c] conſuetudini revocemus. Facilius eſt enim *imminentium* averſionem, quàm *præſentium* depulſionem facere.

[w] conſecuta
[x] recipiat
[y] repetita
[z] εὔσαρκον
[a] diætæ ſibi familiari
[b] liberi
[c] ad conſuetudinem

Sin vero *paſſio* tardaverit, & propterea plurimis 96
fuerit acceſſionibus variata, erit partienda *curatio* ſecundum ſuperpoſitionem & lenimentum, ita ut *ſuperpoſitionis* tempore iiſdem utamur adjutoriis quibus acutas paſſiones curari perſcripſimus. Neque enim [d] *phlebotomum* reprobamus, permittentibus viribus, ſi quidem longo interſtitio ſuperpoſitiones occurrere videantur. In *lenimento* verò reſumendos dicimus ægrotantes & cum *recorporativa* curatione dirigendos, juſta *cyclorum* regula, ſicut latius, cum

Quomodo ſit curanda Epilepſia chronica.

[d] phlebotomiam

[15] Id eſt, ſi vires ex modo cibandi antea deſcripto, nondum fuerint refectæ, & tamen corporis habitus ſit probe carnoſus, & boni coloris &c.

d sup. cap. 1. de [d] *capitis passione* diceremus, scripsimus. Quapropter ob resumendum corpus adhibenda *gestatio*, sella, vel cathedra, aut *deambulatio*, aut *vocis* exerci-
97 tatio. Item *lectionem* & perunctionem *aliptarum* præ-
e fricatione imperamus ceptis ordinatam, sine ulla capitis [e] inflatione geramus,
f caput ne immodico labore affectum [f] corpus vexare potius, quam reficere videamur. Tunc *lavacrum* langorum intervallis adhibendum: *varius* dandus cibus & panis limpidus, atque studiose elaboratus. *Pulmentum* vero ex mediæ qualitatis materia, ut ova, pultes, olera, quæ non sunt acerrimæ virtutis. Item volantum leviora, & piscium teneriora. Dehinc post resumptivum cyclum adhibendi *recorporativi*, & primo *ex parte*, tum *perfecti*, in quibus esse *vomitus*
g similium ex radicibus debet, vel [g] similibus materiarum re-
h supr. §. 13. bus, ut nuper [h] docuimus: atque ita *drimyphagian*,
i congruas exinde [i] contiguas sibi pulmentorum materias ordi-
98 namus: item adjutoria *localia*, ut exempli causa, pri-
k denso pectine ut cap. 3. §. 35. mo *capillos* decurramus [k] ex pectione, nunc pro [l] capillatura, nunc contra capillaturam: tum *tonsuram*
l eodem genere locutionis utitur cap. 3. §. 35. adhibentes, dehinc novacula caput radentes, *cucurbitas* aliis atque aliis capitis partibus [m] *recorporativas* imponimus: tum *dropacis* raptum adhibemus, sed
m cum plurima flamma admotas, & ut ait ibid. §. 36. detractas magno raptu primo longe remotis partibus, tum vicinis, dehinc patientibus: dantes etiam *masticandum* sinapi, vel piper, aut staphysagriam. Item *sternutamentum* ex helleboro, vel [n] astrutio, & pipere, & castoreo,
n imperatoria vel his similibus adhibemus naribus, *apophlegmatismum* quoque adjicientes, atque [o] *fricatione* balnea-
99 rum nitri pulveris, & cæteris [p] *sympasmatibus*, quæ
o fricationem in balneis ruborem facere valeant, ut sunt ex pyretro, staphysagria, adarce, euphorbio, pipere, calcis gleba,
p pulveribus qui corpori insperguntur & pumice: tum *cataplasma* ex sinapi, atque malagmata,

mata, quæ detergere & papulis afficere corpus valeant: item[16] *acopa* acriora, sed quæ tetri odoris non sint, toto corpore illinienda, magis tamen capiti, atque ori, conclusis palpebris: immittenda sunt etiam hæc *aurium* cavernis: *gargarizandum* sinapi: adhibenda etiam *aquarum illisio*, qua patientes partes percussæ mutari cogantur, quod Græci *cataclysmum* appellant. His deinde perfectis *cyclis*, resumpto corpore, *helleborum* adhibemus, sed longe superpositionis servantes occursum, quod in omnibus quidem adjutoriis [p] *exercitioribus* adhibendis, tum magis in helleboro monemus præcavendum. Denique si nullam accessionem denuntiaverint signa, iis qui ordine servato admonentur, ante *decem* vel *duodecim* dies, vel generaliter pro longitudine lenimenti, [q] porrectius erit adjutoriorum regula dirigenda. In iis vero qui *ordinate* admonentur, eo tempore adhibenda curatio, quo conjicere possumus *medium* præteritæ atque futuræ accessionis. Sic igitur hoc genus diligentiæ instituendum, ut cum *æger* somnum decusserit, primo requiescat paululum jacens, non solum suspicans indigestionem cibi, verumetiam donec [r] persecutione quadam [s] propria corporis fuerit facta [17] digestio, ne ex *vigilatione* sequenti, atque laxamento membrorum, & [t] tenuitate, vel purgatione humorum spiritus jamdudum somno turbati crassi fiant, quo etiam sæpe officia impediri noscuntur, cum [v] nondum totum recurrens occupaverit corpus. Unde sæpe factum est, ut [w] experrectis hiis quæ illico intueantur fallant, nisi [x] perfricatis oculis intenderint.

Acopa.

Hellebori sumendi cautio.

100

p vehementioribus δραστικοῖς.

q an correctius?

101

r perfectione

s in alimentum abierit

t tenuatione

v *sub.* alimentum

w experrectos eos

x perfricatos oculos

16 Ἄκοπα sunt linimenti genus, cujus antiquis in demulcenda membrorum ex vehementi aliquo exercitio lassitudine familiaris & curiosus usus erat.

17 Nam Methodicis somnus adstringit: vigiliæ vero laxant, crassa tenuant, excrementa purgant.

rint. Neque clamare vel currere facile possunt: siquidem vi quadam somni tunc *arteria*, hoc est gutturis via, asperatur, & raucos facit: ac fatigata corpora [y] *densitate* nervorum, irruente spiritu crassiore, afficiat percussione vel quassationi similes plagas ingerendo.

[y] quæ per somnum accidit

102 Has igitur ob causas æger plurimo tempore somno deposito tardare debet; præcavens *luci* [z] *autoritatem*, quam mox discusso somno intueri minime potest, ne repentino ejus occursu percutiatur visus. Item *disputationibus* vehementibus animum exercere declinet. Tunc resumptus atque relevatus somni plenitudine, sub stramentis leni *unctione* tangatur semel, secundum corporis singulas partes laxamenti mediocris causa, [a] atque frigoris cautione levem & delectabilem *gestationem* adhibeat ut fertoria sella, vel cathedra. Sed prohibenda erit *exclamatio*, siquidem vehementer movet partes patientes.

[z] claritatem

[a] ac cum

103 Tunc deposito turbore motus *unctione* olei fricetur, conductis & extentis brachiis, flexo atque extento *motu* relevans singula crura commoveat, quo fortioribus motibus faciat aptiora. Fovenda etiam *ora* aqua calida: nunc enim erit lavacrum prohibendum: atque ita post perunctionem *cibum* accipiat parvum, succulentum, & levem, ut ova, pultes, piscis teneri, quæque ex volantibus parvæ ætatis atque formæ, ut ficedulæ, turdi: declinans omne quod fuerit acrioris virtutis, sive inflare valentis, aut carnosæ, vel gravis. Quapropter etiam à *vino* erit abstinendus, ac per intervalla ab omni cibo servandus. Relevatur enim hoc [b] genere corpus jejunitate [c] reflatum.

[b] hac ratione

[c] ab inflationibus liberatum: plenitudine exoneratum

104 Sin vero aliqua *signa* accessionis *futuræ* apparuerint, ut somnus turbatus, vel cibi corruptio, vel iracundia inanis ac sine ratione, item mœstitudo vel sternuta-

tamentum, aut aurium tinnitus, vel præ oculis ſcintillarum ſingibilis viſus, aut inflatio præcordiorum, & per ſomnum ſeminis involuntarius jactus, quem ὀνειρόγονον vocant, & horum ſimilia, non ſolum ad hanc *vitæ* [d] *regulam* tranſeundum eſt, verumetiam initium ex abſtinentia ſumendum. Tunc levis adhibendus *motus*, atque *perunctio*, & *cibus*, quo corpus [e] ſalutaribus officiis non deſeratur. Ut enim iiſdem ciborum regulis perſeverare tutum non eſt, ſic è contrario jugis mobilitas, atque cibi abſtinentia vacuato corpore ſolitis nutrimentis, vires extinguit futuris temporibus neceſſarias. *Quæſitum* etiam utrum [f] contradicentibus ſignis, acceſſionem fore, an præſentem ſive factam [18] judicemus. Sed tunc erit *acceſſio* judicanda, quoties ceciderint in ea ægrotantes: quo diſcere poterimus, quo tempore *diatriti* tempus ſit numerandum, ut recte poſſint curationes ſuis reddi temporibus: Nam [19] *denuntiata ſigna* jam præſentia acceſſionis eſſe contendit. Nos vero prætangi *nervoſitatem*, atque in acceſſionem urgeri recte probamus, ut augmenti indicia tanquam præludere videantur, ut ſunt in *hemitritaicis* febribus frequenter acceſſione imminente corpora præoccupata, cum noctis anxietate pulſata, diei fore aſperitatem ſignificant. Ita igitur, vel ſimili ratione, præmonitus 106
epilepticus, tanquam ſi acceſſione vexaretur, erit uſque ad primam diem [g] abſtinendus, & neque ſimiliter [h] agendus, ut pridie, cum [i] fuiſſet in lenimento

d reſumptivam
e neceſſariis viribus non exhauriatur
105
f ex præcedentibus his ſignis. *Alii* ex prædicentibus
g ab omnibus huic morbo contrariis
h regendus
i foret

18 An ſtatim atque viſa fuerint hæc ſigna quæ paroxyſmum minantur, de illo tanquam præſente faciundum ſit judicium, ut tum inedia diatritos præſcribatur, an expectandum, donec paroxyſmus invadat.

19 Denuntiantia ſigna præſentiam acceſſionis oſtendunt. Denuntiantia vocat præſentem morbum indicantia: Præcedentia vero, ſive prædicentia, quæ futurum: hæc *Gal.* in *Definit.* vocat *Prognoſtica*: illa *Pathognomonica*.

to puriſſimo. Quapropter *abſtentus* una die, ſequentibus levi *motu* agitetur antecedente *unctione*, atque parvo *cibo* nutriatur: *aquam* bibat. Tunc ſi rectius habuerit, ut laudabilior ſanitas appareat, augenda oblatio cibi, alternis ſcilicet diebus, nunc qualitate, nunc quantitate. Tunc niſi ex omni parte *ſigna* ſupradicta [k] erit rurſum abſtinendus una die. Sin vero fuerint expulſa, vel depugnata, non erit illico reddenda ægrotanti conſuetudo, tanquam nihil ſit

[k] ceſſaverint, erit

107 quod ſollicitudini remanſiſſe videatur: neque rurſum inani ſuſpicione, tanquam jam imminentis ſuperpoſitionis metuentes adventum, in tenui vitæ regula retinere debemus patientem. Ut enim oportunitas adhibita *abſtinentiæ* futuras amputat ſuperpoſitiones, atque earum occaſiones detrahit, ſic *importune* adhibita corpus vexat, atque fatigatione affectum tarde ſurgere facit in ſolitas vires. Quapropter cum ſumma *cautione*, & ſine ulla nimietate ſervati, blanda regula reſumendi ſunt ægrotantes, quo aſperatas acceſſiones fore non metuamus. *Tutius* autem eſſe probamus, ut [l] ſupradictum eſt, longe ante futuram

[l] ſup. §. 97.

108 acceſſionem ad *hellebori* uſum accedere: quo accepto ſi irruerit acceſſio, erunt omnia mitigativa adhibenda, quæ acceſſionem valeant temperare. In *ſtrictura* enim conſtitutis [m] altioribus, hoc eſt *ſtomacho* & *ventre*, mitigativa laxatio adhibita etiam medicamini excludendo præparat viam, & præfocationis amputat metum. Sin verò nullum periculum ſubierit *præfocationis* poſt purgationem cauſa refectionis adhibenda reſumptio eſt, cum iis quæ valeant acceſſionem temperare, ut *odoramenta* ſine ullo [n] percuſſu medentia: atque *nutribilia*, ut eſt panis calidus, melo, cucumis, & his ſimilia. [o] Deſtillandus

[m] occultis, & in profundo ſitis viſceribus

[n] quæ caput nec implent, nec gravant

[o] inſtillandus

dus [20] etiam [21] *helleborismus*, sed ex melle decocto. 109
Ac si initio *vomitus* ex accessione [p] emerserit, *cucur-* [p] *sub.* Epilepticus
bita multa cum flamma supposita *ori ventris* infigenda,
tunc [q] sequenti parti, secundum quod medicamen [q] intestinorum ductui
ad inferiora [r] teneatur, donec accessio levigetur [r] trahitur
temperamentis supradictæ rationis, ne *concursus* passionis & adjutorii præfocet ægrotantem. Erit igitur
sustollendus *ægrotans* subjectione manuum ex utraque alarum parte, cum capitis sustentatione, atque
leviter inclinandus. Tunc si medicamen ad *superio-* [s] fauces & œsophagum
ra cucurrerit, & [s] transvorationis ceperit partes, quo
[t] *spiramenta* obstruere videatur, illisis dentibus, at- [t] guttur & laryngem
que ore clauso, vel erumpens per [v] *naturales vias*, 110
quæ ad fauces de capite feruntur, in nares defluxe- [v] nasi in fauces hiatum
rit, ac rursum decurrens gutturis meatum clauserit,
præsens præfocatio metuenda. Quapropter immissis
digitis, ex utraque parte buccarum circa majores
dentes, oris facienda *distantia*. Tunc imponenda
[w] *ptygmata* multiplicia, quæ si fortè defuerint, *cu-* [w] complicati panniculi
neos ex ferulis scissis [x] mittere poterimus, quo [y] scien- [x] immittere, intrudere
tes ægrotantem servemus, atque medicamen ad fau- [y] certe
cium partes veniens spatio quodam exceptum faci- [z] observanda
lius excludatur. [z] Servanda etiam *tempora*, quibus
medicamen faucibus occurrit, adjuvantes ejus exclusionem, in faciem inclinantes ægrotantem, atque ejus ora calida spongia detergentes, distillantes
etiam in os [22] *mulsum*. Sic enim veluti despumans 111
[a] resumit, aut deponit *accessionis pressuram* releva- [a] resumitur
tus

20 Id est, si non sufficiens fuerit hellebori prius dati agitatio, ut paulo infra.

21 Helleborismum ex decocto melle Aetius vocat *hellebori decoctum*, ejusque compositionem docet pag. 155, ac si helleboro sumpto urgeat suffocatio, cremoris bibendos tres cyathos ait, qui utcunque a decocto diversus est.

22 Mulsum enim imbecillas vires reficit, spiritus instaurat, inflationem discutit, pituitam lentore adhærescentem abstergit & educit.

tus ægrotans. At si non sufficiens *hellebori* fuerit agitatio, quam *Græci* [b] σπαραγμὸν vocant, & parvo [c] eventu successerit, perseverante passione, erit etiam *secundo*, vel *tertio* hellebori usus adhibendus, sed [d] præsumpto viribus ægro: quippe cum non iisdem uti omnibus necesse sit, & destruendæ passionis causa *una sola* sufficiens & [e] perseverans exhibitio non approbetur. Utendum etiam *aquis naturalibus*, hoc est, naturali virtute medentibus, sed quæ nulla odoris vexatione adficiant ægrotantem.

b inanem cum magna anxietate conatum
c ægri bono
d resumpro
e persanans

112 Adhibenda igitur [f] *natatio*, & *sole* corpus torrendum, quod *Græci* ἡλίωσιν vocant, sed prætecto capite. Utendum etiam *potabilibus* medicaminibus, vel *electariis* ex hyssopo, & origano, & thymo confectis. Principaliter enim corpus mutant, *recorporationem* faciendo ob acrimoniam: dehinc etiam corpus, & succorum naturalium [g] tenuant qualitate. Emolliendus nanque venter, & *peregrinatio* imperanda terrena atque maritima, si ferre navigationem potuerint patientes. Tunc etiam *exercitia* vehementiora, quæ labore corpus afficiant, affectanda, quo magis

f in aquis medicatis & naturalibus
g attenuant qualitates

113 [h] fortitudo, quam corporis [i] robur augeatur. *Est enim semper gravabilis* [k] *carnatio & magis si tenuibus fuerit imposita viribus, & in iis passionibus quæ in nervis esse noscuntur.*

h laboris tolerantia
i moles
k obesitas, & carnosior habitus

Unde neque facilè curationis est credendus effectus, quo depulsam passionem judicemus, nisi legitima *accessionum tempora* soliti concursus, sine ulla inquietudine, atque plurima, transierint ægrotantes: *somnos* quoque sine ullo impedimento duxerint, & *vigilias* placidas, ac liquida sanitate moderatas, nulla etiam difficultate officiorum *animæ* vel *corporis* impeditas, attestante cibi sufficienti *appetitu*,

Non fidendum subitæ sanitati.
Signa curatæ Epilepsiæ.

tu, cum *digeſtione* congrua, & corporis *nutrimento* mediocri, vel *egeſtionum* naturalium moderato exitu, bono atteſtante, vel [l] immutato *colore*. [m] Ser- 114
vanda præterea multo tempore omnis *nimietas*, ut frigus, uſtio, indigeſtio, vinolentia, *libido*, lavatio, & magis ea quæ ſpecialiter paſſionem in commemorationem ducunt, ut *odores* percuſſibiles aut ſplendor nimiæ lucis, aut [n] reſultantium materiarum: item ſtrepitus, clamatio, circulatus curſus, [o] extentio, aut ex alto deſpectio, ſive fluminum celerrimus fluor. Ut enim *ulcerum* recentes *cicatrices* facili occaſione ſolvuntur, non aliter hæc *paſſio*, vel alia quæque ſimilis [p] nequitia, parvo impulſu repetit corpus, quod proximè dimiſiſſe videbatur. Ac ſi for- 115
tè neque ita fuerit æger ab *epilepſia* liberatus, nihil minus adhibendum, ſed magis perſeverandum in curatione probamus. Dabit enim hæc *diligentia* vel ex parte beneficium, quo neque frequentius admoneatur ægrotans, neque longioribus acceſſionibus opprimatur, neque turpiter in [q] furore, vel publicis locis apprehenſus, etiam poſt paſſionis impetum *animi* [r] *luctatione* vexetur. Quibus enim *prima* [s] vel optata non proveniunt, [t] erit *ſecunda* mitigationis cauſa capienda. Hæc eſt ſecundum ordinem *methodica epilepticorum curatio.*

[l] in melius mutato
[m] cavenda, vitanda
[n] lumen fortiter repercutientium
[o] viſus intentio: nam *ut ait ſup.* §. 69. ſuſpicere ægrotanti difficile eſt
[p] τῇ κακοηθείᾳ, malignitate
[q] foro
[r] dolore, moleſtia
[s] &
[t] erunt

Aliarum verò *ſectarum* principes varia rerum tem- 116
peratione, ſive *experimento curationis* adjutoria cumularunt, caput *foventes* aceto atque oleo roſaceo puro, vel immixto *caſtoreo*, in acceſſione frigidis utentes: articulos quoque omnes *ligatione* conſtringentes, *ſternutamento* commoto ex aceto, naribus interius flato, cum ſinapi: vel caſtoreo oleo irino infuſo, cum *calchanto*: vel *ſulphure* vivo, aut [v] *a-*

Varia, præcipue Empiricorum remedia recenſentur.

[v] imperatoria *alias* aſtrantia vel oſtrucio

ſtrutio incenſo, vel iis quæ ad matricis præfocatio-
nes incendenda poſuerunt: item hyſſopo & origano,
w compreſſione & thymo: vel *ignis* flammam oculis offerentes, cum
titillatu quodam, & [w] *oppreſſione* præcordiorum ad
117 inferiores partes. Jubent præterea *motum* corporis
adhibere, geſtatione vel deambulatione, aut ſupra
ſindonem volutari: *ſinapiſandas* etiam manus ægro-
tantium, atque pedes: & ante acceſſionem perun-
gi *thapſia* caput, & ſpiritum continere. Alio verò
tempore, hoc eſt dimiſſionis, *vini* atque *carnis* im-
perant abſtinentiam, & magis porcinæ, vel bubu-
læ, & caprinæ. Prohibent præterea ſupra pellem
caprinam dormire, ſive jacere ægrotantem: ſiqui-
dem paſſionis facit motum. Adhibent etiam *clyſte-
rem* jugem atque acerrimæ virtutis, & medicamina
urinalia, quæ diuretica vocant, atque *purgativa*
per ventrem, quæ cathartica vocant, & horum ma-
gis cui nomen eſt *hiera*, quæ non erunt, inquiunt,
118 [x] tertio minus ſingulis menſibus offerenda: tum ca-
x decimo quoque die pitis [y] *diviſuram* accuratam, quam χιασμὸν vocant:
y inciſione ad X literæ figuram dehinc [z] *ſcaroſin* medicamine, ſive ignis uſtura: item
terebrationem [a] teſtæ, vel *arteriotomiam*, vel uſum
z Eſcharωſin, ſive aduſtionem *venereum*, aut è contrario *evnuchiſmum* faciendum
probantes. Dant etiam bibendum *lac aſininum*, cum
a cranii ſale, vel *ſanguinem* teſtudinis [23] marinæ, vel [24] *hu-
manum*, aut vituli marini, & non ſolùm ſanguinem,
verumetiam coagula quæ lacti miſcentur. Item man-
dendam [25] *muſtelam*, ſed longo deſiccatam tempore:
b carnem, ut inf. §. 128. 129. & tunc [b] *corda* hominum atque equorum, quorum
crura quaſi [26] *impetigines* habent, ſive aſinorum, vel
mu-

23 Ad id prodeſſe terreſtris ſanguinem Dioſcorides ait.

24 Plin. cap. 1. lib. 28.

25 Sanguinem muſtelæ commendat Dioſc. & ejus ventriculum coriandro fartum, & inveteratum.

26 Naſcentes in cruribus impetigines, ut inf. §. 128. & 13S. Plin. cap. 11. lib. 28. vocat lichenas.

mulorum. Item *testes* vel *veretrum* marini sive flu- 119
minalis [c] cancri, & [d] *porcelliones*, hoc est, animalia *c* canis: ut inf. §. 129. i. fibri: nempe castoreum
quæ humectis & aquosis locis sæpe nascuntur, à
Græcis appellata ὄνισκοι: dehinc *squamulas ferri*, cum *d* 'Ονίσκους, millepedes
aqua in qua fuerit candens ferrum [e] prætinctum. Dant *e* extinctum
etiam *cameli cerebrum* fumo siccatum atque concisum,
sed infantibus vel pueris odorandum: perfectis autem ætatibus bibendum, ad modum cyathi, cum
[f] mulso & aceto tribus cyathis: similiter etiam *lepo-* *f* mulsi ex
ris cor, & & cerebrum [27] *gaviæ*. Alii verò etiam [28] *ligamenta* probaverunt, & *magos* adhibendos, atque
eorum incantationes, quæ quantis sint vexationibus
confertæ, etiam per se probatur, sicut latius *Adju-* 120
toriorum libris docuimus, nunc tamen paucis memorabimus. *Constringens* igitur *fomentum*, atque tetri *& reprobantur, & singularum noxa ostenditur*
odoris, ex aceto, & oleo rosaceo, & castoreo, percutit, & gravat, & tumores constringit: & si, ut
putant, materiam [g] redarguit, abactum tamen cuti- *g* repellit abactam
bus ad cerebrum & ejus membranas revocat. Et
sunt hæc exteriorum comparatione magis salutaria.
Præterea est vehementer noxium, [h] *frigida* caput *h* frigidis
accessionis tempore fovere. Quæ enim [i] dimissione *i* mitigatione relaxata
relevata mitescunt, eadem [k] frigida densatione ma- *k* frigidorum
gis gravantur. Item *ligationes* nervos densant, atque
corporis [l] oppressio, quam fieri jubent. *Defricatio* in- 121
temporalis, hoc est accessionis tempore facta, ge- *l* compressio
minant passionem. [m] Accidentia enim [n] si [o] tempora- *m* accessionis enim
liter quidem videtur lacessitis sensibus in [p] resumptio- *n* tametsi *o* pro tempore
nem veniret, totam tamen passionem pejorat, non *p* vexationem lenire
aliter quàm si quisquam turbatos oculos *manutigio*,
quod Græci χειραψίαν vocant, temporaliter, frican-

Rr 2 do,

27 Avis cujusdam marinæ, in petris nidificantis. Vid. Plin. H. N. lib. X. cap. 32

28 Non vincula manuum, sed alligata & suspensa amuleta, τὰ περίαπτα.

do, relevare videatur: non aliter & *ſternutamenta* medicaminibus commota acceſſioni non convenire probamus. Quippe cùm neque in lenimento paſſionis conſtitutos hoc adjutorio facilè inquietare liceat, niſi certo regulæ ductu præparatos, quo caput rele-
122 vetur geſtatione tenui ac deambulatione. Siquidem hoc adjutorii genus initio impleat caput, dehinc medeatur: quid ſperandum in iis qui acceſſione agitati, earum partium plenitudine vexantur, ſi etiam ſter-
[q] ſimul vexati nutamento fuerint [q] convitiati, cùm magis oporteat paſſionis illitam ſolvere turbationem? Eſt præterea *acetum* moleſtum naribus inſufflare, ſive ſolum, ſive cum alia qualibet percuſſibili materia. Conſtringit enim, atque denſat tumentia, & turbata perturbat,
[r] ſpiſſari, coire & ea [r] concurrere compellit, quæ acceſſionis violentia excludi coguntur. Non aliter inutiles atque
[ſ] gravabiles [ſ] ſatiabiles ſunt *incenſiones*, ſive *fumigationes*, & o-
123 doramenta ex pice, bitumine, [t] ſpondilio, caſtoreo,
[t] ſphondylio
* cauſâ galbano, acerrimæ atque gravabilis virtutis * cauſæ, & injucundioris, adeò ut etiam rectè valentium impleant caput, & eorum qui nunquam, aut difficilè earum partium querelam prodiderint: tunc tamen iis odoramentis acceptis, vertigine atque gravedine urgentur: & non aliter tumentes oculos fumigatio adficit, quàm etiam tumentes cerebri membranas. Neceſſariò enim cogit in ſimilem venire paſſionem. Percutit etiam *ignis flamma*, ſive ejus affectatus ſplendor multos. Denique etiam in lenimento *epilepticos*
[v] valida conſtitutos, lucis importunitas, atque [v] eminens percuſ-
124 ſio, in commemorationem facit acceſſionis venire. Noxia etiam *præcordiorum preſſura*, quam adhibendam probant, judicatur. Mitiganda enim ſunt acceſſione commota, & non violenter atque contrario conatu re-

reprimenda. Gravis etiam sine dubio videtur supra sindonem jussa *volutatio*, quippe cum levi conversione corpus affectum, non solum lenimenti tempore *epilepticos* in vertiginem mittat, verumetiam recte valentes similiter afficere videatur. *Articulorum* quoque *sinapismus* accessionis tempore tumorem geminans, etiam passionem necessario pejorem facit. Est item [w] intemperabilis ante accessionem perunctio ferulaginis, quam Græci θαψίαν vocant, cum oporteat motam passionem atque in pejus coactam mitigare potius quàm provocare: & quoties ejus necessarius est usus, toties, atque melius lenimenti tempore suæ virtutis impleat beneficium, cum importune adhibita partes faciat [x] emori; has denique *Græci* [y] necroses vocant. Item *spiritus retentio*, quam faciendam probant accessionis initio, sensus implet, non, ut quidem volunt, repercusso spiritu futuram prohibet accessionem. Premit enim potius quàm discutit ea quæ jam suo motu densari videntur. *Abstinentia* vero *vini* atque *carnis*, quam jugiter fieri jubent, vel unius anni spatio, impedit recorporationis faciundæ profectum, quem augere necessariò mutationum varietas potest, quod facile ignaris notum fiet ex vitæ consuetudine, quæ si eadem non fuerit, procul dubio corpus infirmat. Quippe cum jugis *potatio aquæ* [z] demissum faciat corpus, & neque numero dierum, vel mensium curandi regula sit constituenda, sed passionis temporibus, quorum [a] mutatæ regulæ commutantur, ut sub eorum rigore [29] damnum aquæ vel vini ministretur, quod etiam de carnis usu erit conjiciendum. [30] *Caprina* vero *pellis* odoris

Marginal notes: w intemporalis — 125 — x excitata gangræna — y νεκρώσεις — 126 — z languidum — a mutatione — *Caprina pellis.*

29 Cælii mens est, tam ex aquæ quam vini potu, sine rationis judicio ordinato, epilepticos lædi.

30 Hippocrat. libro de Sacro morbo oves & capras huic ægritudini valde obnoxias esse tradit, quæ caussa fortassis est; cur substrata capræ pellis accessiones hujus morbi excitet.

ris tetri cauſa noxia capiti judicatur, non ſpeciali atque privata ratione. Item jugis atque acerrima *cly-*
Urinalia medicamenta. *ſteris* injectio inteſtina conradit, atque nervos vitiat. *Urinalia* quoque medicamina, quæ diuretica vocant,
127 *veſicæ infectione* capitis membranas commovent. Item *purgativa* medicamina, quæ cathartica vocant, [b] defluxionem corporis facient, atque ſtomachum evertunt: *capitis* etiam accurata *diviſura*, quam chiaſmum vocant, & teſtæ *perforatio*, & *uſtura* cutis medicamine vel igne ſuffecta, quam [c] ſcaroticam vocant, & *arteriotomia* patientes partes inſumit, & utilibus renititur rebus. Siquidem nulla te [d] comparativa adjutoria iiſdem locis adhibere permittit. At vero *concubitus*, ſive Venus,
Venus, parva epilepſia. quam adhibendam probant, ab aliquibus *parva epilepſia* nuncupata eſt. Siquidem ſimilem facit membrorum motum, diverſo contractu, anhelatione & ſudore atteſtante, & oculorum converſione, cum rubore
128 vultus, ac deinde poſt effectum diſplicere facit ſibimet corpus, cum pallore, & quadam debilitate, vel mœſtitudine, & adeo nervos afficere male videtur, ut ſæpe imminente acceſſione per ſomnum jactu ſeminis ægri præpurgentur, quod *Græci* ὀνειρόγονον vocaverunt. Item *eunuchiſmus* vires amputat, non epilepſiam ſolvit. *Lac* quoque ſumptum facile aceſcit, & propterea gravans epilepticos male probatum videtur. Non aliter etiam potus *ſanguis teſtudinis*, ſive *hominis*, atque *vituli marini*, & ſumptio *coaguli*, quod *Græci* πυτύαν vocant. *Muſtelæ* quoque, ſive *hominum* caro ſiccata, & *equorum impetigines*, vel *veretrum*
129 atque *teſtes* canis aquarii, vel *porcelliones* ſupra memorati, quos ὀνίσκους appellant, & aqua de *ſquamulis* ſive tinctionibus *ferri*, & *cor leporis*, & *cameli*, ſive *gaviæ* cerebrum male probatur. Etenim neque

ex

[b] diſſolutionem

[c] Eſcharoticam

[d] utilia & commoda

ex *occultis* caussis, quas *Græci* ἀδήλους αἰτίας vocant, rationes ducunt, neque ex aliqua [e] contagione sive tentatione, ut *Empirici* volunt, approbata in usum venerunt medicinæ. Quippe cum intelligi, vel apprehendi naturali aut fortuita rerum [f] dominatione minime possit, uti hiis, maxime ita *insuetis*, atque novis, & *odiosis* generibus materiarum, quarum nihil usu gravius esse videtur, ipsius quoque comparatione [31] passionis, sit admirandum, quod de *aere* atque *vigiliis*, vel *somno*, & *potu*, & *cibo*, vel iis quæ ne- 130
cessariò sumuntur, nihil [g] experimenti utile collegerint; de iis vero ita execrandis, & crudelibus, atque inhumanis, plerunque etiam *periculosis*, curationes ordinare voluerint. Non enim sanguinem *tauri* potum interficere, ut [32] *Themistoclem*, aut *lac* coagulatum, & [h] *caseum* coctum, ut [i] oratorium, & [k] imaginem recte reprobaverunt, si quisquam *humanum* sanguinem id facere minime crediderit, quo falsò memorata à veteribus cætera videantur. Accusatis igitur, sive nudatis summatim *veterum curationibus*, non est absurdum etiam cum nominibus errores arguere singulorum.

e experimento

f regimine, ordine

g experimento

h in caseum coactum

i improprium

k fictum

131
Hippocrates de [33] *epilepsia* scribens communiter ait: Quisquis in humano corpore agnoverit siccandi vel humectandi, aut frigidandi, vel calefaciendi caussas, idem etiam istius passionis poterit [l] videre rationem: & neque quomodo, neque ex quibus, neque quando, vel quousque hæc fieri debeant, tradere curavit. *Diocles* libro quo de passionibus scripsit, in iis qui ex vinolentia, vel carnali cibo istam

Hippocrates.

l facere curationem, ἰᾶτρεὰν

Diocles.

31 Utpote quæ ex talium usu magis potest exasperari.

32 Themistocles poto sanguine taurino mortuus est.

33 Hippocrates ad libri calcem quem de Sacro morbo scripsit.

iſtam paſſionem conceperint, *phlebotomiam* probat; antecedentes potius quàm præſentes intuens cauſas. In iis vero qui ex corporis habitudine in iſtam venerint paſſionem, *humoris craſſi detractionem* probat
132 adhidendam, quem appellavit *phlegma*. Utitur etiam *urinalibus* medicamentis, quæ diuretica vocant, item *deambulatione*, ac *geſtatione*. Quæ ſi etiam vera eſſent adjutoria, ob parvitatem tamen numeri & magnitudinis ſuæ, magnæ paſſioni difficile poſſent paria pronuntiari, aut ejus deſtructioni ſufficere. [m] Item libro *Curationum* phlebotomans utitur medicamine *catapotio*, quod ſtomachum evertit, atque poſt cœnam *vomitum* facit, exhalationibus implens caput. Potat etiam *aceto*, & *ſternutamentum* commovens prius quàm in ſomnum veniant ægrotantes, profe-
133 cto intemporaliter commovet ſenſuales vias. Dat etiam *abſinthium*, *centaurion*, & *lac aſininum*, & equorum *impetigines*, vel mulorum, neque tempus adjiciens factis, & odioſis ægrotantes afficiens rebus.

Praxagoras. *Praxagoras* vero ſecundo libro *Curationum* caput imperat radendum, adhibens fricationes, & cataplaſma ex aceto [n] ſine Venere, dolentibus ſpeciebus etiam *ſternutamentum* commovens, & jejunum *vomitum* per ſingulos dies: utens etiam poto *lacte* cum *mulſo* atque *ſale*, item *deambulationibus* plurimis atque vehementi motu [o] celebratis, & potionibus *urinalibus*, & *cibis variis*, & agninæ carnis, ſive hœdinæ, atque porcinæ, & catularum, dans *acetum* bibendum, atque *vinum*, & poſt vomitum ſternutamenta & odoramenta probans, & ſpiritus reten-
134 tionem: item *uſturam*, atque *inciſuram* [p] partibus adhibens, etiam *ventriflua* medicamina: & cum acceſſio-

[m] Idem καταπότιον

[n] ac farina, mordentibus ſpeciebus

[o] celeratis

[p] *ſub.* capitis

cessionem viderit commoveri, [34] deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat *castoreo*, & *vituli marini* veretro, sive virilibus *hippopotami*, aut *testudinis* sanguine, vel *rhombi* marini, omnia confundens. Non enim initio *rasio* capitis est adhibenda, nec *aceto* densandum corpus, neque diurno *vomitu* vexandum, siquidem fortitudinem tollunt: neque plurimo *sternutamento*, implet enim sensus: neque *urinalibus* medicaminibus, siquidem corpus nimium laxant: neque *purgativis*, siquidem non aliter vexant: neque *catulorum* carnibus, propter suæ qualitatis horrorem: neque *detentione spiritus* accessione imminente, tunc enim tempus est requiescendi: 135
neque *compressionibus*, asperant enim tumores: neque curiosis *odoramentis*, siquidem caput implent: neque *incisura*, ob inutilem dolorem: neque *ustionibus*, superpositionis enim tempore asperant ob tumorem passionem, in lenimento vero resumendos vexatione doloris fatigant, & usui recorporativorum obsistunt: neque *coagula* vituli marini, vel *veretro*, aut *testibus* hippopotami, vel *testudinis* sanguinis, aut *rhombi* marini. Hæc omnia experta neque *ratione*, neque *q regula* sed *tentatione* probantur. *q* analogia quadam

Asclepiades primo libro Celerum vel *acutarum* passionum, eos qui corporis *raptu* afficiuntur, solos imperat phlebotomari, non advertens, quia ex eadem *adstrictione* generales quæque species *epilepsiæ* formantur, sed accessione gravior altera quam altera comparatur. Quapropter magis exigit phlebotomiæ beneficium. Item phlebotomatis injici jubet *clysterem*, vel collyrium, quod *balanon* appellant, *odoribus* tetris adhibitis, & *fumationi-* 136 *Asclepiades*

34 Comprimit, ut constat ex eo quod paulo post sequitur. Convenit hoc remedium, cum vapore tetro ac venenato, ex aliqua parte corporis auræ frigidæ specie in caput subvecto; per consensum hic morbus gignitur.

mationibus,& naribus aceti *in sufflatione*,atque *volutatione* in syndone [r] præstita. Prohibet sanè *carnales* cibos, & *vinum*, sed imperat *Venerem*, quorum accusationem atque improbationem ex ante scriptis accipere poterimus. At *Serapion* primo libro *Curationum* multis ex rebus diligentiam curandi confundit. Ungit enim residuum corpus *oleo*, colla vero *aceto* cum *oleo rosaceo*, constringens ea quæ laxatione indigent. Tum *exercitio* adhibito, dat mulsum bibendum ex aceto confectum, ac deinde nihil accipere jubet ægrotantes, sed quiescere. Tum deambulare circa vesperam, ac rursum conquiescere, & deambulationem repetere, tum lavari, & adhibita requie bibere *hyssopi decoctionem* cum aceto, atque [f] mel in trium [t] *heminarum* quantitatem, tum cibum sumere, erroribus mille stomachum vexans, ut semel cibo reficiat. Utitur etiam ante unum vel duos dies, si ordine certo accessiones occurrerint, nunc *sanguinis* detractione, nunc *purgativis* medicaminibus: sed nunc per *superiora*, ut *albo* helleboro, nunc per *inferiora*, ut *scammonia*, vel *nigro* helleboro, & his similibus, pernitiosis turbationibus corpus adficiens eo tempore quo requies adhibenda est, ne ulla occasione accepta accessio generetur. Ordinat præterea quæ *specialiter* passioni congrua medicamina nuncupavit, ex *castoreo*, & equorum *impetiginibus*. Sunt autem squamulæ anteriorum crurum sub armorum partibus in ipsis animalibus natæ, has *Græci* λειχῆνας vocant, sive [35] χελιδόνος, nos vero, ut supradictum est, impetigines, vel hirundines. Dat etiam *cameli* cerebrum atque fella, & *coagulum* vituli marini. Item dat medicamen quod ex

[r] supra §. 117.

137 *Serapion.*

[f] melle
[t] *sub.* decocti Hyssopi

138

Impetigines equorum.

139

35 χελιδόνας Xenophon appellat lib. de re equestri ungularum cavitatem. Vide etiam Polluc. Onomast. lib. 1. f. 188. sunt Empirici, qui mira de ungularum equinarum segmentis combustis prædicant.

ex [36] *crocodili terreni* ftercore confectum probat, & *leporis* corde, & lumbis, & *teftudinis* marinæ fanguine, vel teftibus *apri*, vel *arietis*, aut *galli* gallinacei. Adhibet etiam *odoramenta*, & injectiones *clyfteris*, non minus [v] ab epilepticis in curationibus [w] cadens. *Heraclides Tarentinus* fecundo libro Interiorum curationum eadem medicamina confcripfit. Multi quoque *vetuftiores* iftam curationem ordinantes variis erroribus conciderunt, quod memorare fuperfluum eft. Quippe cum eorum [x] vires [y] proditione temporis expiraffe videantur, ex quibus eft [37] *Menecrates* Zeophletenfis: item [38] *Tryphon*, [39] *Philotimus*, [40] *Chryfippus*, *Demarchus*, & horum plurimi, quod eft nudum, atque probabile, ex confcriptione curationum *Apollonii Citienfis* fecundo libro de epilepticis: item [41] *Nicandri* tertio libro.

v quam epileptici
w lapfus
Heraclides Tarentinus.
140
x i. errorum noxa
y indicio
Apollonius Citienfis.

Themifon vero libro primo tardarum paffionum *Afclepiadis* erroribus nondum purgatus *ante* acceffionem phlebotomandos, inquit, fi ordo fuerit [z] augmentorum [a] præfervatus: fin vero errans fuerit perfectus, *poft acceffionem* imperat phlebotomiam adhibendam: mo-

Themifon.
z paroxyfmorum
a ante fervatus

36 De hoc vide Plin. N. H. lib. XXVIII. cap. 8.

37 Menecrates hic floruit fub Impp. Tib. Calig. & Claud. quam ob rem in infcriptione græca, quam Gruterus & Mercurialis referunt, Impp. Medicus vocatur. Scripfit librum fub nomine Αὐτοκράτωρ ὁλογράμματος; ad quod duo notanda. 1. Medicos plures libris fuis nomina eorum, quibus dedicabantur, infcripfiffe. 2. Menecratem in eo libro confuetudinem, quæ jam fuo tempore vigebat, nomina medicamentorum, eorumque ponderis abbreviandi, non fuiffe fecutum, ad evitandos errores.

38 Medicus chirurgus fub Imp. Augufto.

39 *Praxagoræ* difcipulus, cerebrum partem corporis inutilem credebat.

40 Duo fuere Chryfippi Medici, alter Erafiftrati difcipulus; ab altero idem Erafift. multa teftatur didiciffe. Vid. *Diog. Laërt.* in Chryfippo.

41 Nicander hic fuit Colophonius, & Poëta & Medicus, cujus duo adhuc libri funt fuperftites: unus appellatus Theraca, ubi agit de morfibus beftiarum venenatarum, & eorum remediis: alter Alexipharmacum, ubi defcribit venena eorumque antidota.

141 *modum* autem detrahendi sanguinis ejus approbat *mutatione*, quæ sunt vanissimæ inventiones, sicut libris *Specialium* adjutoriorum docuimus. Tum si in *brachiis*, vel in *cruribus*, aliqua querela extiterit, earundem partium venas inquit dividendas: Sin minus: interiorem venam distringendam lino, conjiciens melius esse ex partibus non patientibus sanguinis coadcervatam facere detractionem: siquidem patientes magis graventur ob irruentem materiæ lapsum, qui [b] detractæ superet modum. Tum post phlebotomiam *deambulatione* utitur; & *defricatione* alienis manibus adhibita, quo corporis motus conquiescat. Dat etiam *cibum* ex mediæ qualitatis materia, & nulla cogente ratione rursum *sanguinem* detrahit: Sed si *ordinem* servaverint accessiones, intra quinque dies secundo vel tertio detractionem facit. De aliis quoque multis, atque omnibus corporis partibus, & talis & brachiis, nil metuens defectionem, sanguinem detrahit. In *lenimento* vero, ut exempli causa xxx. dierum, post accessionem *helleboro* utitur, post quatuor vel quinque dies. [c] Tunc sequenti initiet, atque alia die adhibet *lavacrum*, & tribus vel quatuor diebus, cæteris cursibus, *cyclum* complet, ac deinde rursum adhibet *helleborum* post accessionem transactam, vel certe [d] radicium adhibet phlebotomum dissecans corpus, quod erit melius ordinare ante usum hellebori, quo leviora majoribus præponerentur: [e] quippe in *recorporativis* curationibus. Adhibet præterea *clysterem*, qui vires detrahit ægrotantis, & propterea sequi non debuit supra dicta: utitur etiam *localibus* adjutoriis, & quidem multis, pro morbi differentia, & quibusdam [f] falsissimis, ut est sub occipitio [g] accurata *divisura*, quam chiasmum vo-

142 (margin, beside "gente ratione rursum sanguinem")

143 (margin, beside "tur: quippe in recorporativis")

[b] ea detracta non superat

[c] tum sequentis initio. sequentis *sub.* lenimenti

[d] radices: tunc

[e] *sub.* ita fieri decet

[f] rationi maxime contrariis

[g] ad *xi* figuram

vocari diximus: & ferro circunſcripta in capite cutis *uſtura*, qua teſta [h] ſquamulis deſpumatur. Item medium teſtæ, quod *Græci* βρέγμα appellant, *terebri perforatione*, & in acceſſione *conſtrictione* articulorum, & *odoribus* tetris atque male olentibus, ex pice, atque ex [i] ſpondylio, caſtoreo, galbano, ſinapi cum aceto, quæ ex ante dictis erunt protinus refellenda.

h lamulis deſquamatur.

i Sphondylio

CAPUT V.

De furore ſive inſania, quam Græci Μανίαν *vocant.* 144

PLato in *Phædro* duplicem furorem dixit: *unum* fieri mentis intentione, ex *corporis* cauſa vel origine: *alterum* divinum ſive immiſſum, ejuſque *Apollinem* inſpiratorem eſſe, atque hunc vocari *divinationem*: ab antiquis vero appellatum *furorem*. Magna *Græcorum* vetuſtas μανίαν appellabat, quæ nunc μαντική dicta eſt. Item alium, inquit, ex *Libero* fieri patre, alium ex *amore*, & appellavit ἐρωτικόν: Alium ex *Muſis*, quem appellavit προτρεπτικόν, quod ad carmen [a] inſtruere videatur. *Stoici* duplicem furorem dixerunt alium *inſipientiæ* genus, quo omnem imprudentem inſanire probant: alium ex alienatione *mentis*, & *corporis* compaſſione. *Empedoclem* ſequentes *alium* dicunt ex animi purgamento fieri, *alium* alienatione mentis, ex corporis cauſa ſive iniquitate, de quo nunc ſcripturi ſumus: quem *Græci*, ſiquidem magnam faciat anxietatem, appellant μανίαν vel quod animum ſive mentem ultra modum laxet: μανὸν enim [b] dimiſſum ſive mollem appellant: vel certe quod [c] polluat ægrotantes: nam pollui *Græci*

Furoris ex Platone diviſio.

a aptum reddere

Ex Stoicorum opinione.

145

Empedocles ſententia.

Maniæ etymologia.

b rarum, laxum

c vitiet, corrumpat

ci λυμαίνειν vocant: vel certe quod deserta, sive solitudinem cupientes faciat ægrotos: nam *Græci* destitui, atque solitudinem petere μονοῦσθαι dicunt: vel quod perseverantius corpus teneat, & difficile pel-
146 latur, ob id *Græci* veluti μονίαν dixerunt: vel certe quod duros atque perferentes faciat ægrotantes, quod *Græci* [d] ὑπομονητικὰς vocant. Est autem alienatio *tardans sine febribus*, quo à phreniticis discernitur. Siquidem neque celer, neque cum febricula esse videtur, vel si quisquam *furiosus* febricitaverit, discernitur à *phrenitico* temporis consideratione. Nam præcedit in *furiosis* furor sequenti febricula, & non ita parvo *pulsu* afficiuntur, quæ utraque necessariò *phreniticos* sequuntur. Generatur autem frequentius in *juvenibus*, ac mediis ætatibus, difficile in *senibus*, atque difficilius in *pueris*, vel *mulieribus*: nunc re-
147 *pente* invadens, nunc *paulatim* increscens: nunc ex *occultis*, nunc ex *manifestis* causis, ut est ustio, perfrictio, indigestio, *vinolentia* frequens atque immodica, quam *Græci* κραιπάλην vocant: item *vigiliæ* juges, & *amor*, vel *iracundia*, aut *mœstitudo*, vel *timor*, vel *superstitio* nimia. Item *concussio*, sive percussio capitis & *intentio* nimia sensuum & intellectus, ob cupiditatem disciplinarum, vel *quæstum* pecunialem, aut *gloriam*. Item pota *medicamina*, & magis ea quæ *amorem* facere videntur, à *Græcis* Φιλτρόποτα appellata: item [1] detractio *hæmorrhoidarum* veterum, sive *varicum*, aut abstinentia in *fœminis* solitæ purgationis.

Differentia à phrenitide.
d aut ὑπομονητικὰς
Phrenitici.
Ejus subjectum.
Causæ:

148 Sequuntur autem eos qui non repentè hac passiode afficiuntur, priusquam morbus enitescat, ea quæ etiam *epilepticos* futuros afficiunt, & *apoplectos*. Signa

Signa tam communia, quam propria.

1 Cum nimirum cauterio adustæ cum eschara decidunt aut detrahuntur.

gna denique ex ante dictis sumenda memoravimus. Sed hæc quidam discernunt, ut communibus *propria* jungentes: graves etenim inquiunt, somni magis *epilepsiam* fore significant, atque è contrario leves atque parvi, *furorem*. Sic etiam in *iracundia* constitutos capitis implemento affici, atque æstimare se in furorem devenisse, & rursum silentio opprimi ex inani timore. Item *mœstitudo*, vel animi anxietas, & *jactatio*, vel plurima ciborum *appetentia*, & oculorum frequens *palpebratio*, cordis *saltus*, & somni cum timore terribili vel turbato effecti. Item *ventris* 149
[e] extantia, & frequens descensus venti per podicem, *pulsus* parvus atque creber, & vehemens. Etenim in *epilepsiam* declives ac pronos major atque rarus pulsus sequitur, & imbecillus. Intuendam etiam, inquiunt *qualitatem* [f] advenientium morborum. Sæpe enim quadam [g] *contagione* ingeruntur: quæ universa secundum nos non tutissimam atque certam faciunt discretionem supradictarum passionum. Etenim futuris *epilepticis*, vel in passionem pronis vigiliæ irruunt, & anxietates, & cætera. Item in *adventitiis* morbis aliqua ex iis eveniunt, non necessariò omnia, vel certe non aliqua quæ enumeraverint signa. Emergente enim sive [h] prodita passione, 150
alinatio mentis fit *sine febribus*, & quibusdam vehemens, quibusdam levis, & aliis alia specie atque visu differens, virtute tamen atque genere uno confecta. Nam furor nunc *iracundia*, nunc *hilaritate*, nunc *mœstitudine*, sive vanitate occupat mentem, nunc *timore* comminante inanium rerum, sicut quidam memoraverunt, ut nunc speluncas timeant, nunc lacunas, ne in easdem concidant, vel alia quæ terrori esse possunt. Item esse *furorem* cum quadam

[e] flatuosus tumor

[f] maniæ supervenientium

[g] συμπαθείᾳ

[h] manifesta facta

vati-

Demetrius. *vaticinatione* veteres posuerunt. *Demetrius* etiam par-
i excessionem, ἔκτασιν vi temporis *mentis* [i] *extensionem* furorem appellat.
Item *turbine* repentino expavescentes atque percus-
sos quosdam sic ait, ut etiam *oblivione* prægestorum
151 afficiantur. Sic denique *Artemidorum* grammaticum
Artemidori grammatici historia. *Apollonius* memorat nitente gressu *crocodilum* in ha-
rena jacentem expavisse, atque ejus motu percussa
mente, credidisse sibi sinistrum crus atque manum
à serpente comestam, & literarum memoria caruis-
se oblivione possessum. Item *melancholiam* inquit spe-
ciem furoris esse nuncupandam. Nos verò ipsam quo-
Variæ maniæ species, & historiæ. que discernimus à furore. Est autem *insania* sive fu-
ror nunc *jugis*, nunc temporis interjecti *requie* le-
vigatus, efficiens ut ægri *nunc* non meminerint sui
laboris, *nunc* oblivionem sciant suam, & *nunc* o-
k nunc mnium sesuum alienatione vexentur falsitate pos-
152 sessi, [k]*nec* aliarum specierum errore fallantur. Sic de-
nique furens alius se *passerem* existimavit, alius *gallum*
gallinaceum, alius *fictile*, alius *laterem*, alius *deum*,
alius *oratorem*, alius *tragœdum*, vel *comœdum*, alius
* stipulam (stivam) ferens, mundi se sceptrum tenere, *l* centrum *m* intenti * *stipulam*, ferens mundi se [l] censum tenere, alius
sustentandum manu poscebat, vagiens ut infans. Ho-
rum plurimis accessionis tempore *oculi sanguinolenti*
fiunt atque [m] attenti. Accidunt etiam *vigiliæ* juges,
venarum extensio, *genarum* rubor, *corporis* durities,
Pars affecta. atque aliena *fortitudo.* Patitur autem omnis *nervosi-
tas*, ut ex iis quæ sequuntur vel accidunt conjicere
poterimus: magis tamen *caput*. Etenim anteceden-
tes plurimæ querelæ ejus partis existunt, cum gra-
153 vedine atque dolore afficiuntur, singulis quoque *sen-
sibus* patientibus, quos in capite novimus constitu-
Cujus generis sit morbus. tos. Est præterea passio *magna* atque *tardissima* su-
perpositionibus ac linimentis variata, ex *constrictio-
ne*

ne confecta. Etenim iis qui *Mnaseam* sectantes [n] alium putant, adquiescendum non est, suspicantibus eum furorem, qui *hilaritate* affecerit ægrotantes, nomine *solutionis* appellandum. Falluntur etenim nominis voce: siquidem *Græci* διάχυσιν animi laxationem dixerunt, sive diffusionem, cum hoc animi, non corporis ostendat qualitatem. Nam quod omnis furens *strictura* afficiatur manifestum, atque probabile est, ex *oculis* sanguinolentis, qui [o] in lato * constitutam *stricturam* denuntiant: item quod ipsos *oculos* atque *venas* in vultu extantiores æger habeat, totius corporis attestante *duritia*, cum *fortitudine* præter naturam adveniente ob stricturæ consensum. Denique lenimenti tempore *fatigatos* se sentiunt ægrotantes. Est item *conjectura* facienda ex iis quæ mentis alienationem præcedunt, ut capitis gravedo, ac dolor, & spinæ vel scapularum & tardus membrorum motus, & ventris inflatio. Peccant denique etiam ii qui *animæ* passionem principaliter, dehinc corporis esse concipiunt, cum neque quisquam *philosophorum* ejus tradiderit curationem, & antequam *mente* falluntur, [p] accidentia substantia *corporis* habere videatur. Hæc sunt quæ ad [q] apprehendendum vel discernendum morbum *methodus* ordinavit.

Mnaseas.
[n] aliud
[o] in genere
* in alto
154
[p] symptomata quædam jam se in corpore prodant
[q] cognoscendum

155 *Curationem* vero similem *epilepticis* [r] accipimus adhibendam. Etenim principio convenit jacere *loco* mediocriter lucido, atque calido, & nullo *turbore* pulsato: nulla quoque *picturæ* distinctione, neque fenestris humilibus luminato: neque in *superioribus* potius quàm in solo, plerique enim furore correpti sese *præcipites* dederunt. Est etiam *lectus* firmissime, atque [s] aversus ingressum cubiculi locandus, quo ingredientes minime videant ægrotantes, ne *vultus* va-

Curatio est fere ut Epilepsiæ.
[r] judicamus
[s] adversus

rietate laceſſiti furoris augeant vanitatem. *Stramina* præterea mollia ſunt approbanda cum *defricatione*,
156 ac retentione articulorum, blando ſcilicet tactu. Et
[t] palpitatione ſi qua pars corporis [t] *ſaltu* fuerit agitata, tepidis *vaporationibus* erit mitiganda, appoſitis *lanis* mollibus ac limpidis capiti, collo, & thoraci circulatim. *Fotus* quoque adhibendus olei calidi, admixto aliquando mitigativæ virtutis cauſa, *fœnigræci* liquore, ex ejus decoctione confecto, ſed minimè pingui, vel certè *hibiſci* infuſione, aut *lini* ſeminis. Tum *oris* collutio, atque *potus* ex aqua calida. Erunt præterea multorum *ingreſſus* prohibendi, & maximè *ignotorum*.

Miniſtrorum officium.

Mandandum quoque *miniſtris*, ut eorum errores quodam conſenſu accipientes corrigant, ne aut omnibus *conſentiendo* augeant furorem, eorum
157 viſa confirmantes, aut rurſum *repugnando* aſperent
[v] obſequenter paſſionis augmentum, ſed [v] inductive nunc indulgeant conſentientes, nunc inſinuando corrigant vana, recta demonſtrantes. Ac ſi exilire cœperint, ut difficilè teneantur, vel *ſolitudine* potius exaſperentur, oportebit plurimis uti miniſtris, & præcipere
[w] tanquam ob ægros latenter retineri, [w] ad articulorum *fricationem*, quo minimè provocentur: ſi etiam *viſu* hominum fuerint commoti, erit adhibenda *ligatio* ſine ulla quaſſatione, prætectis articulis ex lana, tum
[x] ligatis vel ligantur
[y] quenquam
[z] inducendus
faſciola [x] ligatur: ac ſi [y] quicquam timere vel revereri conſueverint, non erit itidem ac frequenter [z] in-
158 ducendum. Continuatio enim contemptibilitatem parit: [a] vel cum cauſæ coegerint, vel adjutorio adhi-
[a] ſed
[b] paruerint
bendo non [b] ſuccubuerint ægrotantes, tunc erit neceſſariò inducendus, quo ægri *terrore* vel *reverentia* [c] opprimantur. Ac ſi etiam *lucem* animo contraria commoventem viderimus, erunt eorum *oculi* ad-
[c] comprimantur: *alii* reprimantur

um-

umbrandi, quo cæterum corpus luce tangatur. Adhibenda *cibi abstinentia* usque ad primam diatriton, ac permittentibus viribus *phlebotomia*, si passio coegerit, intra diatritum: & si ulla obstiterit causa detractionis congruæ semel faciendæ, aliquoties adhibita detractione modus implendus. Si horum nihil 159
obstiterit, in ipsa diatrito erit *phlebotomia* adhibenda: tum *perunctio*: ora *fovenda*: dandus *cibus* levis. parvus, digestibilis, ut *panis* ex aqua calida, vel *alica* ex melle leviter decocto confecta, vel sorbile quicquam, aut tenerum. Exinde usque ad passionis declinationem *alternis diebus* æger nutriendus, si vires ejus permiserint. Proluendus denique etiam *clystere* simplici, si passio poposcerit. Tum etiam præcordia *cataplasmatibus* relaxanda, ob [2] digestionis qualitatem, quo nulla constrictio spirituum abstentum capiti transmittatur. Attendendæ etiam *species alienationis*, cujus accidentia contrariorum conjectura erunt mitiganda, ut eum hilaritate relaxent. 160
nuntiantes quicquam quod animum resolvat. Dehinc cum [3] *status passionis* apparuerit, detonso capite, atque raso, *cucurbitam* infigimus, adjuncta scarificatione, primo præcordiis, tunc inter scapulas, quas *Græci* μετάφρενον vocant. Consentiunt enim facilius istis superiora: dehinc etiam occipitio, ac vertici, & temporibus capitis: ac si *vultus* vel *ora* fuerint affecta plurimum, totum corpus erit *sanguisugis* relevandum, quas hirudines appellamus. Tum *cataplasmandum* ex [d] pani cæteri laxativæ virtutis: dehinc spongiis *vaporandum*, & si passio permanserit, secundo vel tertio iisdem perseverabimus adjutoriis.

Quid agendum in statu.

[d] pane & cæteris

 Si

2 Ut interea dum cibum ventriculus coquit, nullus vapor sursum in caput efferatur.

3 Nam ante statum morbi hæc remedia metasyncritica Methodici non usurpabant.

161 Si *vigiliæ* fuerint consecutæ, adhibenda *gestatio*, primò ex lectulo pendenti, tum etiam [e] fertoria sella. Adhibenda etiam [f] *aquæ distillatio* crebra, cujus sonitu sæpe ægrotantes inducti somnos capiunt. Tunc etiam spongiis calidis *oculi* vaporandi, atque palpebrarum duritia relaxanda, quo etiam per *oculos usque ad cerebri membranas beneficium perveniat curationis.* Ac si passio *declinaverit*, & propterea minimè vigilare, atque alienari cœperint ægrotantes, dabimus *varium cibum* ex mediæ materiæ qualitate. Tunc si doloris sensum ægrotantes acceperint, adhibenda *embasis* ex oleo, vel admixto aliquanto liquore quo fuerit *hibiscus* præcocta.
162 Tum capiti atque scarificatis locis *cerotaria* apponenda, & ex eis [g] liquefactum corpus omne *perungendum* cum miti defricatione, tum *acopis*, atque *malagmatibus* veterum, quæ nulla nimietate percutiant, *motum* quoque gestationis adhibendo: & primò gestatoria sella, tum vehiculo manibus acto: at toto fortificato corpore erunt in *deambulationem* cogendi, & *vocis* exercitium quod cuique convenerit. Nam literalis etiam *lectio* adhibenda est, quæ sit aliqua falsitate culpata, quo interius mentem [h] exerceant ægrotantes. Quapropter *interrogationibus* quoque erunt fatigandi, ut *nunc* mendacii causa, *nunc*
163 promendi quod quærimus, exerceri videantur: tum sibi dimittendi, data lectione quæ non sit intellectu difficilis, ne plurimo labore vexentur. *Hæc enim si supra vires fuerint, non minus afficiunt quàm corporis immodicæ gestationes.* Item post lectionem aliqua [i] composita vel *mimica* sunt offerenda, si mœstitudine furentes laborent, aut rursum tristitiam vel *tragicum* timorem habentia, si puerili luxu furentes affician-

Quid in declinatione.

[e] fertorium neutro genere suprà dixit

[f] per tubulos, aut ut ait Celsus, per Syllanos

[g] liquefactis

[h] mendacium nimirum investigando

[i] scenica spectacula sunt exhibenda

ficiantur. Oportet enim *contrarietate* quadam alienationis corrigere qualitatem, quo *animi* quoque habitus sanitatis mediocritatem agnoscat. Tunc proficiente curatione erunt pro possibilitate *meditationes* adhibendæ, vel *disputationes:* sed tunc quoque [k] similiter ordinatæ, ut *principia* [l] levi voce promantur: 164
narratio vero & demonstrationes extenta atque majore: tum *epilogus* dimissa & indulgenti, sicut ii volunt, qui de exercenda voce, quam *Græci* ἀναφώνησιν vocant, tradiderunt. Adhibendi denique *auditores* sunt ægrotanti consueti, qui favore quodam atque laude dicta prosequentes dicentis animum laxant. Etenim *jucunda exercitamenta corporis adjuvant sanitatem.* Tunc post meditationem vel disputationem deducendus mox est, atque perungendus leviter ægrotans, & deambulatione levi movendus. Ei autem 165
qui *literas* nescit immittendæ quæstiones erunt, quæ sint ejus *artis* propriæ, ut *rustico* rusticationis, *gubernatori* navigationis: ac si ex omni parte [m] *iners* fuerit curandus, erunt vulgaria quædam quæstionibus tradenda, vel *calculorum ludus.* Habet enim quiddam quod animum exerceat, & magis si peritior ægrotanti colludat. Tunc post *requiem*, adhibita deambulatione, erunt diligentius perungendi: & primò parva atque simplici *defricatione* mulcendi: dehinc *profectu* apparente, etiam devexo ductu, post humeros atque colla, defricatione potiore, & levi deductione, quam *Græci* [4] καταπασμὸν vocant: *ul-* 166
timò fricandum etiam caput, quod ubi fuerit relevatum, *lavacrum* etiam erit adhibendum: & sicut de *epilepticis* dictum est, varius dandus cibus, inhibito vino: tum addendum quicquam *pomorum*, quo corpus

k utiliter
l leni
m nullius artis peritus
Ludus calculorum.

 pus

4 An κατασπασμὸν? nam καταπασμὸς Græcis plane aliud est.

Quam cautè vinum sit concedendum. pus prætentemus: dehinc *vinum* dandum tenue, leve atque parvum, medio cibi tempore: & *primò* inter quinque dies, *tum* inter quatuor: *dehinc* inter tres atque duos: *item* alternis diebus. Ita quotidie interjecta, vel variata aquæ potatione, eodem contrario ductu vinum variamus. Tunc cum nulla cœperit æger [n] *novitate* servari, & perferre singula didicerit, erunt addendæ *aeris mutationes*. Et, si quidem *philosophorum* disputationes audire voluerit, e-

167 runt adhibendæ. Etenim timorem, vel mœstitudinem, aut iracundiam suis amputant dictis, ex quibus non parvus profectus corpori commodatur.

Quid agendum cum Mania vere facta est chronica. Ac si passio permanserit, & corpus *tarditate* possederit, superpositionibus ac lenimentis [o] variandâ, erunt & *superpositiones* mitigandæ eisdem adjutoriis, quæ initio furentibus sunt ordinata. In *lenimento* vero *prius* adhibendus resumptivus *cyclus* per variam gestationem, atque vocis exercitium, [p] *musico monitore* compositum, tum deambulatio, atque gestatio, & cibus varius, & his similia: *secundo* recorporati-

168 vus, sicut superius docuimus. Utendum etiam *localibus* adjutoriis, hoc est, [q] *cucurbitis* recorporativis, & *rasione* capillorum, item *sternutamento*, & *dropace* communi, atque *composito* ex nitro, galbano, [r] manna, pyretro, euphorbio & pipere: tunc *paroptesi* atque *cataclysmo*, & aspergine pulveris nitri. Torrendum etiam corpus fervore *solis*, prætecto capite: dehinc *sinapismo* utendum & exercitio vario, ac vehementi. Sed hæc omnia cum adhibentur, etiam localibus adjutoriis prius erunt prætangendæ ac *renovandæ, [s] longe removendæ à patientibus, tum secundæ ac vicinæ, dehinc [t] ipsæ: etenim quoties longè remotæ præmoventur, transmissa * commoditas sine par-

[n] novis symptomatis vexari

[o] variata

[q] adhibitis cum multa flamma, & valido raptu detractis

[r] thure

[p] Phonasco

* præmovendæ

[s] partes longe remotæ

[t] patientes

* commotio

partium curandarum * commotione latenter advenit, & nullam facit capitis inflationem. Dehinc adhibendus *vomitus* ex albo helleboro [5] radicibus inserto, & magis si quisquam ex [6] *radice* pura noluerit digitis vomitum provocare. Fit enim ut inserto helleboro sponte vomitus nascatur. Tunc etiam ipsum *helleborum* dabimus, & si oportuerit, non semel, sed *sæpius* per intervalla temporum. Item *aurium cavernis* injicere debemus aquam nitro aspersam, vel mulsum cum semine urticæ, vel sinapi liquido, quo etiam per *sensuales vias ad membranas cerebri recorporativa virtus* adveniat. Quippe cum etiam aurium tinnitus sæpissime ægrotantes afficiat. Dehinc erunt rursum resumendi *aliptarum* diligentia. Utendum quoque *naturalibus aquis*, ut sunt nitrosæ, & magis si odoris non fuerint tetri, quo membranæ capitis quatiantur. Utendum etiam *peregrinatione* terrena, atque maritima, & *animi avocamentis*, quibus mentis laxatio fiat. Erit etiam conjiciendum ex *mæstitudine* quantum permaneat passionis, quanquam soluta videatur, non aliter quam si [v] terebratis oculis, quod *Græci* παρακέντησιν vocant, ob tardam suffusionem, quanquam sit perfecta curatio, visus impedimenta perseverant, quæ quadam *consuetudine* potius, quam passionis præsentia fieri videntur. Solutam vero vel convictam passionem intelligere poterimus ex iis quæ de epileptica curatione memorantes docuimus. Hæc est secundum methodum *furiosorum*, sive insanorum *curatio*.

* incommoditate

169

170

v compunctis

w symptomata morbi expendentes

Aliarum sectarum & veterum methodicorum plurimi, *obscuris* in locis habendos inquiunt ægrotantes, neque [w] accidentia passionis conjicientes, siquidem

171

Quomodo aliarum sectarum Medici maniacos curaverint.

5 Hæc ratio concitandi vomitus apertius declaratur. lib. 2. §. 30.

6 Supra §. 29. modus is vomitionis provocandæ per radicem puram explicatur.

dem sæpe quidam obscuritatem odisse videntur, neque ipsam passionem, quod sit ex *strictura* effecta.
x perspirare Etenim densata corpora aëris obscuritas minime [x] reflari permittit, [y] abstentis denique naturalibus offi-
y retentis naturaliter excernendis ciis, impletum caput magis gravatur: [z] Adhibendam
z adhibent, adhibendam jubent etiam *immodicam abstinentiam*, quam *Græci* λαιμαγχίαν vocant, non advertentes, [a] quia immoderata cibi
a quod abstinentia vires corporis vexat, & ægrotantem na-
b quibus congruis cibi temporibus turali fortitudine desertum adjutoria ferre non patitur, perdit etiam cibandi tempora, ex [b] quo densa-
172 ta corpora sæpe laxantur. Non enim [c] vere admit-
c pro veris tenda aut credenda sunt ea quæ suspicantur, quibus ipsi insanire potius, quam curare videntur. Ajunt
d denegatione enim *ferarum similitudinem* intuendam, quæ [d] deductione cibi, posita ferocitate mansuescunt, non aliter etiam *furentes* posse jugi abstinentia mitigari, quippe cum inter sanos homines facile sapere jejuni videantur, post cibum vero affici hilaritate facilius, aut furore. Jubent præterea *vinculis* ægrotantes coerceri, sine ulla discretione, cum necessariò
e affligantur devinctæ partes [e] quatiantur, & facilius sit ægros *ministrantium manibus*, quam inertibus vinculis reti-
173 nere. Cupiunt etiam certis medicaminibus *somnos altos* efficere, papavere foventes, & pressuram potius atque gravationem capitis, non somnum ingerentes. *Fovent* etiam oleo rosaceo aceto admixto: serpyllo & castoreo, & cæteris simillimæ virtutis caput obsidunt, constringentes ea quæ laxatione indigent. Alii *frigidis* usi sunt rebus, passionis causam ex fervore venire suspicantes, ut *Aristoteles*, &
f quod *Diocles*, nescii [f] quoniam fervor [g] innatus sine du-
g internus bio tumoris est signum, & non ut existimant, passionis causa. Quare pejorare necesse est, & majorem

furo-

furorem fieri cum frigida curatione corpora densantur. Alii *phlebotomiam* adhibendam probant ex duobus brachiis usque ad *animæ defectionem*, ut sæpe faciant mori 7 cupientes. Etenim defectio, aut virium amputatio sequuntur immodicam sanguinis detractionem, [h] quam non oportebit ex utroque brachio fieri. Dicunt præterea usum esse *clysteris* addendum, ex acerrimæ virtutis liquoribus, & injectione frequenti, ex quibus nihil utile, sed potius *dysenteria* sequitur. Dant etiam *urinalia*, atque [i] *ventriflua* medicamina potanda, quæ *diuretica* vel *cœliotica* Græci vocaverunt. Avertendam enim è superioribus ad inferiora materiam dicunt, ex quibus corpora tabescunt & *nervositas* vitiatur. Item alii *inebriandos* ajunt ægrotantes, cum sæpe ex vinolentia furor atque insania generetur. Alii *flagellis* ajunt coercendos, ut quasi judicio mentis [k] pulso resipiant, cum magis, tumentia [l] cæde lacessendo, faciant asperiora, & adveniente lenimento passionis, cum sensum recipiunt, plagarum dolore vexentur: Ac certe, si ut ratio poscit, vicinis magis ac patientibus locis adjutoria sunt adhibenda, coguntur ut ori vel capiti plagas imponant. Utuntur etiam *cantionibus tibiarum* varia modulatione: quarum alteram *phrygiam* vocant, quæ sit jucunda atque excitabilis eorum qui ex *mæstitudine* [m] in furore noscuntur: aliam [n] diram, vel quæ [o] occupata mente pudorem suadeat, injecto [p] rigore, ut in bello, quam [q] *dorion* appellant, in iis qui risu, vel puerilibus cachinnis afficiuntur: cum cantilenæ sonus caput impleat, ut etiam recte valentibus apertissime videtur, vel certe, ut plerique memorant, accendat aliquos in furorem, quo sæpe *vatici-*

174 175 176

h quare
i purgantia Medicamina κοιλιωτικά.
k excitato
l verberibus, & flagrorum plagis
m furere
n gravem, duram
o sub. furore
p vigore, constantia
q doriam

7 Sæpe nanque furiosi mortem optant.

ticinantes deum accepiſſe videntur. Alii *amorem* furentibus ajunt procurandum, quo mentis intentio, converſa furoris aſperitate, purgetur, non intuentes nudiſſimam veritatem, quod pleriſque furoris amor fuerit cauſa. Sic denique *alius* amore *Proſerpinæ* petiit inferna, & ſibi licitas alienæ ac divæ conjugis

177 credidit nuptias: *Alius* nymphæ [r] ob deſirium *Amphitrites* ſeſe deditum mari projecit. Ferunt *Græcorum* commenta loquacia & [ſ] hiereprolis [8] *fœminam* humanis exercitatam fatis, & ſævo pœnitudinis dolore commotam, ſua manu ſuos extinxiſſe [t] ſucceſſus. Neque aſpernandos cæteros accipiamus, qui ipſum quoque amorem generaliter furorem vocaverunt, ob ſimilitudinem accidentium, quibus ægrotantes afficiuntur. Et eſt *impium* atque *abſurdum* paſſioni [v] adjutoriorum [w] in idipſum probare quod [x] curas: omitto quod ſit *impoſſibile* amorem furentibus perſuadere, ſiquidem judicio carentes pulchritudinem [y] probare non poſſint. Nam ſæpe homines feras [z] exiſtimant, vel ea quæ viderint fingendo præſen-

178 tia putant. Dehinc etiamſi [a] *amor* fuerit acquiſitus, quid magis probemus erit incertum, utrumne prohibendus ſit *uſus venereus*, an admittendus. Sed *prohibitus* indignari magis cogit ægrotantes, cum deſiderata producuntur. Item *permiſſus* vexat, cum corpore evirato animæ quoque ſubſtantia [b] turbatur. Alii *arteriotomiam* probaverunt, inutili vexatione caput afficientes. His igitur omnibus experimentis inanibus conferta eſt furioſorum curatio, quæ ne falſa putentur, erunt denuntiandæ perſonæ, atque librorum nomina deſignanda. *Aſclepiades* ſecundo libro

r Amphitrites deſiderio irretitus ſeſe in mare
ſ regiæ prolis fœminam Jaſonis excitatam factis
t fœtus
v adjutorium
w contra
x ſanare debes
y percipere
z *ſub.* ſe eſſe
a imaginantur
b turbetur

8 Medeam intelligit, quæ à Jaſone Creuſæ Creontis filiæ amore capto repudiata, filios ſuos ex eo ſuſceperat, interfecit.

bro adhibendam præcepit *cantilenam*, quo etiam ejus diſcipulus *Titus* adductus, ſecundo libro de anima, memorat *flagellandos*. Sed idem etiam officiis 179
ſolitis amoveri jubet ægrotantes, & *vinculis* conſtringi, & *abſtinentia* ciborum nimia coerceri, & *ſiti* affici, tum *vino* corrumpi, vel in *amorem* induci: cætera primo libro tardarum paſſionum ſupradicta complevit. *Themiſon* phlebotomatos [c] conſtrictius curat *fomentis*, qui ſe ſua [d] lege tenere non potuit, adhibens etiam *lavacrum*, atque *vinum* plurimum, & *amorem* ſuadens, adjuncta ciborum copia, aliis quoque incongruis utens rebus, quæ magis *Aſclepiadi*, quàm *Themiſoni* ſunt adſcribenda, nondum enim ſeſe ejus liberaverat ſecta cum ſic hæc ordinaſſe perſpicitur.

[c] conſtrictivis
[d] methodo

CAPUT VI.

De Melancholia. 180

Melancholia dicta, quòd nigra fella ægrotantibus ſæpe per vomitum veniant: *Græci* enim nigrum μέλαν vocaverunt, fel autem χολὴν appellant: & non, ut plerique exiſtimant, quod paſſionis cauſa vel generatio *nigra* [a] ſit *fella*, hoc enim eſt [b] æſtimantium magis quàm videntium veritatem, vel potius falſum, ſicut in aliis oſtendimus. Nam *Tullius* atram bilem dixit, veluti altam iracundiam. Item [c] *Virgilius* de Hercule alta iracundia moto, *Hic vero*, inquit, *Alcidæ furiis exarſerat atro Felle dolor*. Siquidem *melancholici* ſemper iracundi, triſtes, ac nulla penè hilaritare laxati eſſe videantur. Frequentat autem in *maſculis* magis, & me- 181
diis ætatibus: difficile vero in *fœminis*, vel aliis ætatibus.

Μελαγχολία unde dicta.
[a] ſint
[b] putantium
[c] VIII. Aeneid.
Ejus ſubjecta:

Causæ: Ejus antecedentes *causæ* sunt hæ, *indigestio*, *jugis vomitus*, post cibum *medicamina pota*, *acres cibi*, *mœstitudo*, *timor*, & cætera quæ [d] etiam valent sufficere.

[d] eam

Signa & Symptomata. Sequuntur autem in ipsam *pronos* vel venturos ea quæ etiam *insanos* fore denuntiant. Eos vero qui jam passione possessi sunt, animi *anxietas* atque difficultas tenet, attestante mœstitudine, cum *silentio*, & *odio conviventium*. Sequitur etiam nunc *vivendi*, nunc *moriendi* cupido, cum *suspicionibus* velut insidiarum
182 sibi paratarum: item inanes *fletus*, atque *murmura* vacua, & rursum *hilaritas*, magis post cibum, cum *inflatione* præcordiorum, & *articulorum* frigore, & levi *sudore*, atque *stomachi* mordicatione, vel oris ventris usque ad interscapulas, quas *Græci* μετάφρενον vocaverunt: item *capitis* gravedo, *color* [e] viridis cum nigrore, aut sublividus, corporis *tenuitas*, virium debilitas, & accepti cibi corruptio cum *ructationibus* odoris tetri, hoc est fumosi, vel [f] bromosi, vel piscosi: item *intestinorum* tormenta, *vomitus*, nunc inanis, nunc fellosus, vel ferrugineus, aut niger, & ejusdem qualitatis per podicem egestio. In *lenimento* vero eorum mitigatio, vel multorum depurgatio.

[e] ὠχρὸς, luridus

[f] cœni ac luti virus olentis

183 *Cujus generis sit morbus* Sed hanc passionem *furoris* speciem alii plurimi, atque *Themisonis* sectatores vocaverunt. Differt autem, siquidem in ista principaliter [1] *stomachus* patitur, in furiosis vero caput. Et est communiter *stricturæ* passio magna: aliquando etiam [g] *complexa*, ob plurimas egestiones. Præterea est ex numero *tardarum* passionum, quas *Græci* chronias appellant. *Curatio* autem adhibenda est, quam *furiosis* ordinavimus. Non enim *Phlebotomiam* probandam attestante dolore, aut *hellebori*

[g] ex solutione

[1] Hinc liquet Methodicis vocatam peculiariter Melancholiam fuisse Hypochondriacam.

lebori purgationem, atteſtante paſſione, approbamus; ſed exterius *localia* adjutoria, atque *mitigativa*, ſive [h] *corporativa*, magis ori ventris, atque [i] inter ſcapulas ſunt adhibenda. Ac ſi forte aut *vomitus* immodicus, aut *egeſtio* ventris coëgerit, *conſtrictiva* ſunt cataplaſmata apponenda, ventri atque ſtomacho, ut ex *palmulis* thebaicis, infuſis vino, vel puſca, admixtis etiam *malis punicis*, vel *cydoniis*, & *œnanthe*, & *alumine* ſciſſo, aut *hypocyſtide*, vel *acacia*, ſive *galla*, & his ſimilibus. Dandi etiam *cibi* conſtrictivi, atque apponendæ ejus virtutis *cucurbitæ*: alia vero medicarum ſectarum præfectis relinquamus, & iis qui de furioſis ſcripſerunt. [k] Adhibent etiam bibenda medicamina, hoc eſt, *aloën* & *abſinthium* jugiter, quæ propter vim ſuam, quam habent plurimam, excludenda probamus: quippe cum ſit poſſibile ex conſuetis perficere ſanitatem.

[h] corroborantia

184

[i] interſcapulis

[k] Præbent etiam quidam

CÆLII AURELIANI SICCENSIS MORBORUM CHRONICORUM LIBER II.

CAPUT I.

1 *De Paralysi.*

IN *senibus* atque *hyemis* tempore frequentat hæc passio: difficile autem in calidis ætatibus. Ea generatur nunc ex *occultis*, nunc ex *manifestis* antecedentibus causis, ut *quassatione*, *vulneratione*, vel alia qualibet passione: item *frigore* profundo, *vinolentia*, *indigestione*, *luxuria*, atque *libidine* [a] frequenti extenta: item *medicaminibus* potis. Sed est vel fit paralysis nunc *sensus*, nunc *motus* nunc utriusque. Et intelligitur *sensus* paralysis, quoties *fervens* atque *frigidum* non sentiunt ægrotantes, [b] manifesto partium naturalium motu: *motus* autem, quoties fervens atque frigidum sentiunt, motu partium carentes:

Causæ paralysis:

[a] frequenter exercitata

Ejus species, & cujusque signa:

[b] integro

2 *utriusque* vero paralysin factam accipimus, quoties motu atque sensu caruerint. Item hæc passio nunc *partis* est, nunc *partium*, nunc *totius* corporis, cum apprehensione mentis, quam *apoplexiam* vocantes acutarum passionum libris tradidimus. Sed plurimis species duæ paralyseos visæ sunt: alia [1] *conductione* effecta: alia *exten-*

1 Paralysis conductione, *i.* membro contracto fit in iis, quibus nervis transversim omnino præcisis, post vulnus cicatrice dura & magna obductum, membrum resolvitur, & sic contrahitur, ut distendi non possit: ἀγκύλωσιν Græci vocant. Fit autem extensione, cum laxatis nervis, membrum sensu ac motu privatum, flaccidum, languidum, extentum, propendet, aut trahitur; infra §. 14. crus paralysi vitiatum, conductione fieri brevius ait, extensione longius, ut luxationem factam quidam putent.

tensione. Sequuntur autem *pronos* & declives in passionem, hoc est, qui non repente fuerint [c] percussi, si totum corpus passurum denuntietur, ea quæ *epilepsiam* vel *furorem* denuntiant: si vero ex parte, *gravedo* partis passuræ [d] sequetur, ut tardus motus, cum *stupore*, & *pallore*, & *torpedo* cum sensuum debilitate, quæ nunc perseverantia, nunc sine ratione recedentia [e] intelliguntur, ac rursum recurrentia. Dehinc effecta passione *torpor* atque *stupor* gelidus partium fit plurimus, [f] & parvus, & nunc *voluntario motu* cessante, nunc ex parte manente: & nunc *sensu* amisso, nunc parvo remanente: nunc etiam dolore attestante, obscurato pulsu, & per [g] profectum cessante, cum *pallore*, & *tenuatione* partis vitiatæ, nutrimento cessante, quod *Græci* ἀτροφίαν vocant. Sequente etiam *rugatione* cum adductione partium, vel extensione. Aliqui præterea παράλειψιν vocaverunt eam quæ ex *omni parte* naturalem motum abstulit, παράλυσιν eam quæ ex plurima parte vitiavit motum, quibus minime consentire majorum autoritas jubet. Non enim passionum differentiam ostendit, sed magnitudinem generaliter passionis, ut sunt quædam partes duobus vel plurimis officiis aptatæ, quæ nunc omnium, nunc certorum amputatione vexantur. *Lingua* etenim transvorationis officium sustinens, verba distinguere non valebit. Hæ sunt communes *paralyseos* significationes: sed ob singularum partium atque particularum, quas supra diximus, communiter adprehensionem, *specialiter* locorum impedimenta tractabimus.

Supercilium igitur paralysi vitiatum laxius propendebit circa superius palpebrum, vel certe [h] sustollitur, ut etiam ipsum suspendat. *Item palpebrum superius*

[c] correpti

3

[d] sequitur, &

[e] perspiciuntur

[f] aut

[g] morbo ingravescente

4

5 *Signa particularia.*

[h] sustolletur

pe-

perius paralyſi vitiatum laxius fit, atque motu caret, & oculi pupulam contegit, vel è contrario [2] extentum ſuſtollitur, & oculorum pupulam nudat. Item *inferius palpebrum*, paralyſi vitiatum nunc intrinſecus flectitur, nunc in ſemet vel exterius refunditur, & motu caret, atque oculum non contegit. Sequitur etiam involuntarius *lachrymarum* fluor, quod eſt utrique palpebrorum vitio commune: Et ſi in *riſum* venerint ægrotantes, contortum vel conductum ſi-
6 mulant vultum. *Oculorum* vero [3] tunicæ, ſive membranæ paralyſi vitiatæ viſum impediunt latitudine facta pupularum, quæ paſſio vocatur μυδρίασις. Ac ſi [4] *conductione* fuerit paralyſis facta, anguſtior pupula fiet, ceſſante nutrimento, quæ paſſio appellatur
i articulat — phthiſis. *Lingua* paralyſi vitiata vocem non [i] differit, ſed interius movetur, & nunc nullius ſignificationis
k ſc. vocis — vocem reddit, nunc [k] *amputatione* facta, medio tempore, oppreſſis conatibus conticeſcit: demonſtrata tamen verbi intelligibili prolatione, nunc imperfecta, nunc ex omni parte motu carens. Sed *diſcernantur* ab iſta paſſione qui forte ex alia cauſa vocem amiſerint, cum neque *colorem* ſuperficies linguæ mu-
7 taverit, neque *ſenſu* caruerit, neque *motu*, neque *ſchema* ſuæ mutaverit poſitionis, quod fieri neceſſe eſt,
l organum — cum fuerit paralyſi vitiata. Item *odoramenti* [l] *officium* paralyſi vitiatum odorum non accipit ſenſum, ſed diſcernitur ab iis, qui narium vitio officium odoris amiſerunt, quod appellant *ozænan:* quod neque *torpor* partium, neque *pallor*, neque nutrimenti deſertio

2 Id fit, cum alterum ſupercilium quod ſanum eſt, ægrum ad ſe trahit. Nam in Paralyſi ſana pars ægram trahit, ut in ſpaſmo, ægra ſanam.

3 Hoc fit præcipue in uvea ejuſque appendice mobili, iride dicto.

4 Autor videtur hic Paralyſin ex conductione factam vocare, amiſſum membri ſenſum ac motum, alimenti defectu, quem paulo poſt nutrimenti deſertionem appellat.

tio sequatur, quam Græci *atrophian* vocant. *Labium superius* paralysi vitiatum invertitur forinsecus, proditum magis cum risus advenerit, aut locutio: conducitur enim cum sano inferiori. Item [m] poto sumpto exterius facit fluere liquorem. Hoc quidam *caninum raptum* esse dixerunt, nescii, sicut principaliter futuro docebimus schemate. Item σιαγὼν paralysi vitiatus, sic quidem nos musculum, qui buccas colligat, dicere poterimus, conducitur aut laxatur. Vicinus denique oculus non valebit perfectam facere reclusionem conducto inferiore palpebro. *Mentum* paralysi vitiatum amisso motu laxatur, aut vehementer sustollitur. *Fauces* paralysi vitiatæ transvorationis difficultatem faciunt. *Gutturis summitas* paralysi vitiata, [n] sive ut rheuma, sive ut Græci bronchos, mortem facit, & parvam transvorationis tussiculam: siquidem non perfectam eo tempore faciat inductionem, ne superet radicem linguæ, quam Græci epiglottida vocant: quo perfecto, accepta [o] convivantur. Videbitur denique ejus [p] *extantia* plurimum relaxata. [q] *Stomachum* paralysi vitiatum difficultas transvorandi sequetur, vel omnino impossibilitas, unde etiam præsens periculum. Videbuntur etiam difficilia transvorantibus accepta, veluti acriora, aut immaturo tempore comesta: item sequitur *præfocationis* sensus cum *frigore*, in quacunque ejus parte fuerit paralysis: illic nanque etiam transvorata sistuntur. Sed discernuntur ab iis qui [r] facilem paralysin ex difficultate transvorandi patiuntur. Siquidem etiam *decoloratio* nutrimento cessante, ac *frigus*, etiam *immobilitas* faucium necessariò concurrit. [s] Item hiis qui ex *stomacho* sunt humores, supradictis querelis si fuerint adfecti, discernuntur, quod etiam dolore atque fervo- 10

[m] potu

8

[n] quod vel arteriam asperam, vel Bronchon Græci vocant, fortem facit aut parvam cum difficultate transvorationis tussiculam: siquidem non perfectam eo tempore facit inductionem operculum ligulæ superpositum, ad radicem linguæ jacens, quod Græci ἐπιγλώττιδα vocant

9

[o] deglutiunt

[p] larynx

[q] gulam

[r] paralysi similem affectum ex

[s] item ab iis qui supradictis querelis afficiuntur, si in stomacho humores fuerint, discernuntur

re partium vexantur. Si [t] κοινὸν, vel ejus summitas, paralysi vitiatum, quod nos *commune* dicere poterimus, quod arteriæ atque stomacho interpositum videatur, locorum gravedinem faciet, atque [v] sumpto cibo vel potu in præcordiis permanebunt, cum *torpore* sensuum, ac *tumore* manuum, aliquando & crurum, attestante *singultu*, & inani [5] timore. Aliqui etiam revomunt accepta nulla corruptione mutata. *Pyloro* paralysi vitiato, cibus nulla digestione mutatur, sed tanquam per *infundibulum* ad inferiora descendit, & circum ventrem laxior locus efficitur inferius inflatiorque : quæ per ventrem egeruntur,

11 aspera atque plurima erunt, & neque fluida. [w] *Nestide* paralysi vitiato & [x] *typhlotero*, quod nos cæcum intestinum dicere poterimus, erunt ea quæ per ventrem excluduntur plurima, & minus fluida. Videntur enim [y] νηστεύειν cum naturam servaverint, & nullo fuerint morbo tentata, [z] tunc plurimum excrementorum [a] acceptorum facere. *Colo* paralysi vitiato, inordinato motu atque involuntario, stercora descendunt, sine ulla humectatione, & cum fœtore maximo eorum fit egestio, sine ullo dolore. [b] *Longanone* cum sphynctere atque *podice* paralysi vitiato, erit involuntaria egestio stercorum, nisi ex aliqua

12 hoc fuerit [6] *circumincisione* confectum. Aliquando etiam præcedit, vel certè egestionem stercorum sine tumore,* & aliqua simili causa fieri permittit. *Vesica* paralysi vitiata involuntarius urinæ exitus fit sine ullo dolore, neque incisura, neque circumcisione antecedente: aliquando etiam per intervalla prohibitus,

[t] sic vocat musculos laryngi & gulæ communes

[v] sumpti cibi & potus in viæ primordiis

[w] intestino jejuno

[x] τυφλῷ ἐντέρῳ

[y] jejuna i. vacua esse

[z] sc. quando sunt paralytica

[a] ex acceptis f. ingestis cibis

[b] intestino recto

* ex

5 Alii tumore, qui subito eminet, & considit: si timorem legimus, absque ratione conceptum intelligimus, ut in melancholicis.

6 Τῇ περιτομῇ, ut cum hæmorrhoides, condylomata, thymia, callosæ fissuræ, & id genus morbi scalpro tolluntur.

bitus, vel paulatim retardatus, aut omnino negatus: & sæpe etiam pubetenus extantia partium fit, extenta vesica. Sed si ex tumore, vel sanguinis gelati corpusculis, quæ Græci θρόμβους appellant, aut lapide, vel vulnere, difficultas fuerit mictus, aut in toto negatio, discernitur, quod sine dolore atque partium livore, atque sanguinis mictu, apposita manu [c] oppressa pectine urina in paralysi excludatur.
Præterea etiam *peritonæo* paralysi vitiato, ut *Erasi-* 13
stratus ait, urina abstinetur, & neque excluditur nisi adhibito *catheteri.* Non enim vesicæ ambitus naturali consuetudine peritonæo [d] imbuente opprimitur, neque [e] concluditur ad exprimendum liquorem [f] radix virilis paralysi vitiatus, sed multo major aut minor efficitur, & nulla tentigine provocatur. *Seminales viæ*, quas *Græci* spermaticos poros vocant, paralysi vitiatæ, si *laxatione* fuerit paralysis effecta, sine ulla tentigine involuntarius fit seminis lapsus, & vocatur hæc passio *gonorrhœa*, quam nos seminis
lapsum dicimus. Ac si [g] *conclusione* fuerit paralysis ef- 14
fecta, jugis tentigo ægrotantis sequetur, sine ullo dolore, atque seminis lapsu, & vocatur hæc passio *priapismus. Crus* paralysi vitiatum, aut conductione *brevius* fit, aut extensione *longius*, ut plerique putent articulorum [h] delocationem hic factam. Sed discernitur hoc: siquidem concavitas atque distantia loco motos, aut ejectos articulos sequatur. Est autem ratione credibile, cæterorum quoque interiorum singula paralysi vitiari, ut *pulmonem*, *cor*, vel discrimen thoracis atque ventris, quod Græci *diaphragma* vocant, aut [i] *hypozygon*, vel *splenem*, aut *jecur*, præveniri adprehensione mortem patientis, quæ sæpe latent facta, cum non propria possint [k] appre-

[c] compresso
[d] incumbente comprimitur
[e] contrahitur
[f] colis
[g] strictura
[h] luxationem
[i] tunicam succingentem costas: ὑπόδυμα vocavit: medici ὑποζωκότα nominant
[k] signis propriis indicari, & cognosci

15 prehensione signari. *Herophilus* denique *repentinam mortem*, nulla ex manifesta causa venientem, fieri inquit *paralysi* cordis. *Erasistratus* memorat paralyseos genus, & *paradoxon* appellat, quo ambulantes 7 repentè sistuntur, ut ambulare non possint, & tum rursum ambulare sinuntur. Est autem passio generaliter *gravis*, atque *difficilis*, sed gravior curatio fit, quoties toto *sensu* caruerint partes, atque *motu*, & in corporibus jamdudum *debilibus*, vel *senibus*, aut ex *alio morbo* prævitiatis, ut epilepsia, febre: item si plurimas tenuerit corporis pates, vel vitæ necessarias. De *nominibus* autem specialiter [l] elogiatis paralyticæ passionis, ut *mydriasi*, *phthisi*, *priapismo*, *gonorrhæa*, & his similibus singula præscribemus. De cæteris nunc dicemus. Hanc ergo passionem multi sectæ nostræ principes *stricturam* dixerunt, ob duritiam vitiatarum partium, atque siccitatem, & gravedinem. & torporem. *Mnaseas* verò conductione factam *paraleipsin* vocat, fierique etiam aliquando [m] *extensione*, aliquando *solutione*. Nos verò juxta *Sorani* sententiam illam vocamus [n] *solutionem*, cùm plurimæ egestiones corporis fuerint visæ. [o] Etenim *manuum*, vel *pedum*, & horum similium [p] extensione facta, nulla egestione attestante, & in ligni similitudinem duratis partibus, *stricturæ* dicimus esse passionem. Quippe cum frigescere, & quadam rugatione crispari corpora, commune [q] contrariis passionibus esse videatur. Est tamen passio generaliter *tarda*, & accessionibus atque dimissionibus variata, & superpositionibus ac lenimentis, cujus prædata atque demonstrata significatione, necessario curationem ordinamus.

Prognosis.

16 *l* impositis & attributis

m ait conclusione, ut sup. §. 14.

n solutione factam

o Atenim

17 *p* paralysin extensione factam

q nimirum solutioni sive laxationi: & stricturæ sive conclusioni

Mox

7 Hoc accidit flatibus sic musculos distendentibus, ut brevi spatio temporis iis uti non liceat.

Mox igitur effecta *paralyſi*, lucido *loco*, atque *Curatio paralyſis.*
mediocriter calido locandi ſunt ægrotantes, & uſ-
que ad *tertiam* diem, permittentibus viribus, [r] ab- [r] ſc. cibo
ſtinendi. Tunc, niſi *vino* fuerint pleni, vel cibo,
mox *phlebotomandi:* ſi copia fuerit, ex brachio: ſin 18
minus, ex qualibet parte patienti contraria, quo
laquei conſtrictione, & phlebotomi diviſura in paſ-
ſione [ſ] conſtituti non afficiantur. Si autem *pleni* fue- [ſ] conſtitutæ partes
rint cibo, alia die erunt phlebotomandi. Sed *partes*
paralyſi vitiatæ *fricatione* atque *calefactionibus* recu-
randæ, & [t] lana limpida ex oleo dulci atque calido [t] quæ ſuccida non eſt
expreſſa circuntegendæ, & *fomento* relaxandæ. Tum
oris collutio permittenda, atque potus aquæ calidæ.
Præterea *acceſſionum* ac *dimiſſionum* diligentius tem-
pora obſervanda, quæ adprehenduntur ex ægrotan-
tium *pallore*, nunc aucto, nunc minuto: vel *ſen-*
ſu [v] earundem partium, qui plus aut minus ineſſe 19
videtur: item ex *motu* vel immobilitate, aut grave- [v] affectarum
dine & levitate, aut frigore & fervore. Tunc *dia-*
triti tempore adhibenda *perunctio* ex oleo calido. *Ora*
quoque fovenda ex aqua mediocriter calida, & dan-
dus *cibus* parvus ſorbilis, ut *alica* lota ex aqua cali-
da infuſa, aut *ova*. Ac ſi tranſvorationis & *faucium*
partes paralyſi fuerint vitiatæ, erunt *cucurbitæ* [w] obli- [w] lateralibus
quis partibus gutturis atque cervicis apponendæ: tum
cibus offerendus. Etenim *extentæ* tranſvorationis of-
ficio facile ſervire coguntur. Exinde donec paſſio de-
clinet, *alternis* diebus dabimus cibum. Sequenti de-
nique die poſt diatritum, abſtento ægro *cataplaſ-*
matibus utemur ex polline lini ſeminis, & fœnigræ-
ci. Tum alia die, niſi paſſio creverit, patientibus lo- 20
cis cucurbitas [x] infigentes, *ſcarificabimus:* ac ſi *plu-* [x] affigentes
rimæ fuerint *partes* paſſione vitiatæ, cogentibus ma-

gis, atque urgentibus, ordine præponimus curationem, vel iis locis, quæ facilè poterunt ægrotos in periculum devocare, aut ex quibus cæteris partibus facilè possit curationis beneficium dari. Sic denique *stomacho* laxato, plurima certè conlaxantur. Utpote è contrario oppressis principalibus partibus, cæteræ necessario [y] comprimuntur. *Tunc* [z] cæteris trinis diebus, quas diatriton *Græci* vocaverunt, alias quoque
21 partes cucurbita relevamus. Si *siagon*, vel *mentum* paralysi fuerit vitiatum, erunt cucurbitæ *temporibus* infigendæ, atque musculis *buccarum*, vel sub *aurium* [a] lamnis. Ac si *fauces* fuerint vitiatæ, vel transvorationis partes, prædictis utemur adjutoriis. Item *manibus* paralysi vitiatis, erunt *humeris*, vel eorum summitatibus atque palis, & brachiorum musculis, aut cubitorum nodis hæc adhibenda. Item *cruribus* paralysi vitiatis, [b] vertebris atque genibus cucurbitæ infigendæ: quarum quæ partes non accipiunt usum, ut *supercilia*, *labia*, *digiti*, sanguisugis erunt relevandæ. Item si nimiæ [c] tenuitatis causa, aut usus diffi-
22 cultate, neque *sanguisugarum* morsum tolerare potuerint, ut in *palpebris*: vel *lingua*, præfecta *vaporatione* scarificamus, & [d] generaliter *cataplasmatibus* utimur. Tunc si exegerit passio, secundo scarificamus, & *spongiarum vaporatione* utimur, ex aqua & oleo solo expressis, vel ex oleo & decoctione lini seminis, atque fœnigræci, vel hibisci, aut malvæ communis, vel agrestis. Iis verò qui secundum *linguam*, vel *transvorationis partes*, paralysi fuerit vitiati, tempore cataplasmatum atque vaporationum jubemus *in os* dari oleum calidum continendum, [e] vel aquam calidam & oleum, aut mulsum. Simul enim, atque eodem tempore ex utraque parte vaporata vehe-

[y] simul vel una premuntur, sicut conlaxantur, i. simul laxantur

[z] proxime sequentibus

[a] laminis

[b] femorum articulis, quâ vertebrum, i. caput ossis femoris inseritur coxendicis acetabulo

[c] teneritatis

[d] generalibus

[e] vel hydrelæum calidum

hementius relaxantur. Si *venter* fuerit retentus, *clystere* utemur prius quàm partes cucurbita relevemus, & primo ex aqua mulsa. Tum si oportuerit, etiam [f] diurnis diebus ex oleo calido *injectiones* adhibemus. Si *intestina*, vel eorum vicinitas paralysi fuerint vitiata, ac si etiam *urina* fuerit retenta, adhibitis cæteris adjutoriis atque perfectis, *encathismata* sunt adhibenda. Tunc *catheterismus* faciendus, quo urina detrahatur, ac post detractionem oleum calidum injiciendum, adnexo folliculo *catheteri*, ex ea parte quæ κυςόφιλος à *Græcis* est appellata, vel *otico* [8] *clystere*, quem nos *auricularem* dicere poterimus, tenui ex [g] *abilisco* formatum, quo possit cavernam invadere, directum cathetere. Tunc *cucurbitas* prædictis adhibemus locis, atque *vaporationibus* & *cataplasmatibus* eas partes, cum podice & [h] veretris vicinis relevamus. Si *stomachus* fuerit paralysi vitiatus, omnia sorbilia dabimus, quo facilius transvorentur. Ac si ea quæ sumuntur, aliqua ex parte substiterint impedito meatu, ægrotantium *manus* in aquam calidam mittemus, vel parva vascula, aqua calida plena, tenenda offeremus: tum stomacho levem *cucurbitam* infigemus sub ea parte, quæ premi vel impediri videtur, atque ita sensim, vel paulatim eam detrahemus, quo stomachi partes deferendo accipere, [i] vel transire faciamus illata, vel [k] vacuum officium in memoriam reducamus: ac si *vomitus* irruerit, paralysi facta *ore aperto*, nihil dentibus interponimus: Si vero [l] *conductio*, immittimus ceram, vel tabellam alearem, aut feruleam, & ductu contrario fasciolæ corrigere tentamus depravata, declinante passione. Etenim ante id

23

[f] quotidie

Ωτικὸς κλυςὴρ

24

[g] hibisco, an ex obelisco?

[h] veretro vicino

Nota.

[i] & per eas transire

25

[k] abolitam actionem

[l] conclusio, quando conductum os est

8 Clysteris voce hic utitur Cælius, pro ipso instrumento, quo liquor aliquis auribus infunditur.

id tempus difficiles in consensu partes esse perspiciuntur, & propterea quassatio potius quàm effectus sequitur. Utimur præterea eodem tempore etiam *cerotariis* [m] qualibet paralysi vitiata: & primo simplicibus, ut ex cera & oleo pingui, vel sabina, & [n] squinanto, admixta hibisci decoctione, vel fœnigræci semine contuso atque trito: tum ex oleo veteri, & resina terebinthina: adhibemus etiam *embasin* ex oleo calido: tum calidam & oleum: *cibum* dantes diurnis diebus ex oleribus non acrioribus, atque piscibus petrensibus, & volantum parvioribus. Utimur etiam *acopis*, ut est diasamsucum, & diamelilotum, vel omnibus quæ ex *adipibus* conficiuntur, & medullis, & irino oleo, vel malabatrino, & [o] chirino, & his similibus: & *malagmatibus* talibus, ex quibus est diachylon, atque mnaseum, & diamelilotum, & [9] melinum simplex. Tum *gestatione* corpus movemus pro virium modo, fertoria sella, sive cathedra, tum longiore vehiculo manibus acto, dehinc animalibus. Sic enim *consensu* [p] persuasæ altiores in corpore materiæ ad exteriora concurrunt, cum in embasi ex oleo fuerint constitutæ, motus beneficio prælaxato ægrotante. Dehinc *lavacrum* adhibemus, atque *vinum* parvum, & consequenter singula, quæ passione fuerint vitiata, suo officio exercemus: explorantes etiam, vel intuentes si quid aliud in corpore passionis occurrerit, ex quo *paralysis* videtur effecta, ut hoc quoque destruamus: non [q] hac quidem quod antecedens causa esse videatur, sed quo etiam eam ipsam passionem necessariò intelligamus. Quapropter si *vulneratio* ei fuerit [r] congrua, gerere debemus sicut in *Chirurgumenis*, vel *Respon-*

26 (margin, at "teri, & resina terebinthina")

27 (margin, at "dehinc animalibus")

m in qualibet parte

n schœnantho,

ἄκοπα

o ex leucoio luteo confecto

p commotæ

Nota

q ob hoc

r conjuncta

9 Melinum Serapionis, Pasionis, Andromachi, describit Aetius.

Responsionum libris demonstravimus: Reminiscentes, siquidem ex vulneribus facta *paralysis* sit, an divisura partium necdum proprio nomine vocabulum teneat, sed appellari *claudicationes*, vel tardationes possunt, sive alienationes. Si ergo *cicatrix* fuerit [f] clausa, hanc mollire tentabimus: item si [t] *spinæ* contortio vel conversio ex aliqua causa effecta, hanc corrigemus: item si *febricula*, aut nimia capitis passio, quam *cephalæan* vocant, aut *epilepsia*, ex iisdem eas quoque destruemus: item si [v] eversio, vel inclinatio fuerit *matricis*, eidem consequenter ordinata adhibebimus, sicut *muliebrium passionum* libris docuimus: sin vero *articuli* fuerit [w] ejectio, quanquam longi temporis, eum [x] recolamus: item si quis *humoris fluor* per quodlibet [y] officium naturale ultra modum fuerit dimissus, *cataplasmata* constrictiva probamus, ut ex palmulis thebaicis, malis citoniis, acacia, hypocistide, alumine, & his similibus: apponentes etiam *emplastrorum* ea quæ constrictivæ virtutis à *Græcis* [z] ἔναιμα appellata sunt: vel si qua valent concludere atque siccare fluentia, ut sunt *vulnerum medicamina*, quæ appellantur [10] μέλανα: tunc similiter ut in epilepsia ægros resumemus: ac si passio permanserit, [a] *cyclo ductu* resumptionis regula dirigemus per variam gestationem, deambulationem, vocis exercitium, lectionem, unctionem, lavacra. *Tum* post hæc omnia, partium adhibemus *fricationem*, dantes varium *cibum* atque *vinum*, juxta præscriptam disciplinam omnia augentes atque minuentes: & nunc usque ad *piscium* qualitatem ordinamus cyclum, nunc

28 29 30

[f] dura
[t] sc. dorsi
[v] prolapsus
[w] luxatio
[x] relocamus
[y] organum excretorium
[z] sanguinem sistentia, & proin cruentis adhuc vulneribus imponi solita
[a] cyclico

10 An melina, ut paulo superius? quorum plures descriptiones videre est apud *Galen.* in de composit. medicam. κατὰ γένη. Tamen *Aetius* plures etiam nigrorum descriptiones tradit; quæ magna ex parte pice & asphalto constant.

nunc usque ad *volantum*, nunc etiam agrestium, ultimo *porcinæ* carnis, sicut superius de capitis curatione scribentes docuimus. Dehinc adhibemus etiam *metasyncriticos cyclos*, & primo [b] partiles, tum perfectos, nisi ex initio vires ægrotantis eos perferre non valuerint. Denique nunc *drimyphagia* utimur, antecedente cibi parvitate, nunc *vomitum* provocamus drimyphagian linquentes, & cæteras quoque cycli regulas complemus, & nunc [c] vomitus adjungentes

31 drimyphagiam. Ipsum quoque vomitum primo *a jejunum* probamus, tum ex *radicibus*, vel his similibus qualitate materiis. Atque ita post frequentem radicum vomitum [11] *helleboro* utemur, primo [e] radicibus inserto, vel aceto infuso: Quo detracto, radices immissæ concisæ ipso cum liquore sorbentur.

[b] ex parte, *ut l.* 1. §. 97: vel partiliter, *ut ib.* §. 90. adhibitos,

[c] vomitui adjungimus

[d] *supra l.* 1. §. 169.

[e] raphanis.

Varia remedia externa pro Paralysi.

Utemur etiam *localibus adjutoriis* in his partibus quæ sunt *paralysi* vitiatæ, ut *dropace* primo simplici, tunc composito, quem *Græci* Φαρμακώδην vocaverunt. *Psilotro* quoque, & *cucurbitis* recorporativis multa cum flamma admotis, atque violenter remotis, aut [f] circumtractis, nunc ex superioribus ad inferiora.

32 Etenim *spiritus* jamdudum [g] motu vacuatus ex alto adducitur, & quadam *provocatione* excitus, & accurrens, sua cubilia cognoscit, [h] singularum viarum motus invadens, passionis deturbato languore. Hoc igitur facere tentabimus multis cucurbitis per *spinam*, recto scilicet ordine post invicem adfigentes, atque sufficiens tempus adductioni largientes, primoque primarum faciemus detractionem, tum sequentium: quo sibi adductum spiritum tradant, atque insolitos pro-

[f] in orbem ductis

[g] otiosus, à motu cessans

[h] consuetos nervorum tubulos pervadens

11 Utendi modus est *Aetio*: Radicularum veratri unciæ sex inseruntur raphano, prius arundine compuncto. Post integram noctem Veratri festucæ eximuntur. Raphanus concisa, & in oxymelite macerata comestur, oxymelique inter edendum paulatim bibitur.

provocent motus: atque *verso ordine* inferiores primo affigentes, easdem detrahemus primo. *Post* cucurbitationem atque dropacis usum, pulvere *nitri* partes aspergi facimus & fricari: vel *sinapi*, vel ex utroque. 33 Tunc etiam iis *pulveribus*, quæ sunt ex *calce viva*, [i] *fecla*, *pumice*, *pipere*, *pyretro*, & his similibus virtute rebus. Ordinamus etiam *unctiones*, *gestationes* varias, *acopa* quæ mordicatione quadam corpus afficiant, vel accendant & emolliant: ut sunt ea quæ conficiuntur ex oleo sicyonio, [12] *syriaco*, castoreo, aphronitro, sulphure vivo, agresti cucumere, ammoniaci gutta, squilla, quam vulgo [k] vulum pluriosum vocant, urticæ semine, pyretro, pipere, helleboro albo, nigella, galbano, iri illyrica, [l] lemnida carie, & his similibus. Non aliter etiam *malagmata* sunt adhibenda, quæ corpus valeant [m] papulare lacessendo, ut sunt ex flore salis, vel ex nitro, & illud quod [13] *nileos* appellatur: vel *Diadaphnidon* vel *Apollophanis*, & [n] Caphysophontos: quorum [14] compositiones *Responsionum* tradidimus libris, pro modo magnitudinis passionum adhibendas, atque lenimentorum, alias augentes, alias indulgentes. Ordinamus etiam *sole* corpus torrendum, vel *paroptesin* ex carbonibus: aut *parietibus* calefactis, vel pavimento, item lapidibus ac testis: [o] hoc faciunt. Etiam *ceromata* sub sole ignita: vel [p] *terga* præuncta, simili modo calefacta, quæ substrata accipiunt ægrotantes volutatione quadam convertendis, ac defricandis, & mutandis: qua in re etiam loca quæ deseruerint, [q] re- 35

34

[i] fece vina usta: *Gal.* libr. I. κατὰ τόπους. *Paulo* lib. 7.

[k] bulbum furiosum

[l] lemnistide, seu adarce.

[m] in pustulas attollere

[n] Ctesiphontis

[o] quod & quidam

[p] quadrupedum coria

[q] oleo redundenda

12 Elæomeli intelligit, memoratum à *Plin.* cap. 7 lib. 15. & cap. 4. lib. 23.

13 Plin. libr. XXXI. cap. 7. ubi de flore salis agit, Ægypti eum, ait, esse inventum, Niloque deferendum videri censet.

14 Hæc quatuor Malagmata describuntur à *Celso*. *Aetius* describit empl. è Sale.

petenda, ut [r] veniant ferventiora: quippe cum na-
turaliter tergora oleo ac sole facile fervescant. Ute-
mur etiam ob similem corporis curationem, quam
Græci φοινιγμὸν vocant, *harena* littori vicina, quæ fit
sole ignita, ut circumtecta gremio foveat ægrotan-
tem: tum etiam *fomentationibus* ex aqua salsa, vel
marina, aut decoctione baccarum lauri, vel omnium
quæ ita corpus afficiunt. Manente passione etiam ca-
taplasma ex *sinapi* adhibemus, vel contusa atque li-
quata ferulagine, quam Græci *Thapsian* vocant, cor-
pus ungemus usque ad cutis ruborem, atque medio-
36 crem partium inflationem. Etenim vulnerari, sive
vexari quosdam ex istius herbæ usu [s] immoderationis
est vitium, tanquam *sinapismi* usu immodico. Gene-
raliter autem similiter medentur etiam *vaporationes*
ex saccellis sale torrido repletis, atque in [t] *lavacro i-
gneo* usus [15] *flabrorum*. Ordinamus etiam si quid [v] *par-
tialiter* loco patienti poterit adhiberi, ut *capiti* pas-
sione vexato rasionem capillorum, nunc *pro* [w] ca-
pillatura, nunc *contra* capillaturam. In *mulieribus* ve-
ro, quæ id fieri non facile permittunt, denso *pe-
ctine* exerceri capillos imperamus, supradicta scilicet
[x] diversitate, & cum vehementi conatu: atque pri-
mo, aliorum manu, & raro pectine: tum magis den-
37 so, & ægrotantis manu. At si *odorandi officium* fue-
rit paralysi vitiatum, erunt adhibenda acriora *odo-
ramenta*, ut ex aceto & sale, aut adjuncto [y] origo-
no in aceto extincto, quo ex eo acriorem [z] profecto ex-
halationem naribus sapiant ægrotantes: aut etiam si-
napi, vel castoreo ex aceto soluto, per intervalla,
vel lasere, quod *Græci* ὀπὸν κυρηναικὸν vocant. Sed hæc
erunt

[r] fiant
[s] immodici usus
[t] balneo laconico
[v] peculiariter
[w] capillorum inclinationem
[x] pro capillatura & contra capillaturam
[y] origano aceto intincto
[z] profectam

15 Quo nimirum aër fervidus flabro impulsus, efficacius affectam partem percutiat.

erunt naribus quoque immittenda, vel sinapi cum aceto, donec [z] provocentur, jubemus eos volenter emungere. Probamus denique *betæ nigræ*, vel *cyclamini* herbæ succum cochlear plenum naribus infundendum, utentes *ptarmicis vehementioribus*, quæ nos sternutamenta vocamus, ex pipere, helleboro, castoreo, [a] astrutio, & horum similibus. Post sternutationem vero magis odoramenta utenda probamus. 38 Hæc enim vehementius odorationis movent officium, & solas capitis partes in passione constitutas quadam mutatione [16] reformant. Ac si *lingua* fuerit paralysi vitiata, vel *transvorationis* partes, aridum sinapi dabimus masticandum ante lavacrum. Tum aqua calida eos colluere præcipimus. Aliquando etiam liquefactum sinapi ex aceto sorbere ægrotantem imperamus, & gargarizare. Hoc quidem etiam de similibus liquoribus faciemus, ut ex *fico*, *hyssopo*, [17] *draganto*, *origano*, *thymo*, *pipere*, *pyretro*, *staphisagria*: hæc etiam masticanda dabimus, ipsam quoque linguam lasere fricantes ex aqua soluto. Tum etiam 39 [18] *cornu* cucurbitæ in modum adhibemus, adducit enim non aliter quàm hæc, spiritum, & insolitas [b] provocat vias, quæ sunt ex antecedentibus medicaminibus præpurgatæ. Item *stomacho* patiente atque *ventre*, magis frequentabimus *drimyphagian*: dantes etiam laser cum aceto, ex quibus panis erit madidandus, adjuncto quolibet pulmento. Ac si *podex* fuerit paralysi vitiatus, aut ejus vicina, acriora facimus vel mordicantia [c] injici collyria, quæ Græci *balanos*

[z] *sc.* excrementa mucosa

[a] imperatoria

[b] aperit

[c] indendæ

16 Nutrimentum vitiosum, membranis impactum, velut abstergendo.

17 Dragantum hoc quid sit, ambigo, an forte tragacantha? quæ ficuti ficus hisce liquoribus ad viscriditatem comparandam addi posset.

18 Cornua hæc parte acuta parvo foramine sunt perforata, & sugendo cuti affiguntur: ne autem decidant, alligatum est frustulum corii tenuis, quod is qui sugit lingua sua foramini adaptat.

lanos vocant: vel *ſinapi* plurimum fico admixto, at-
que in collyrium collectum, longitudine aptum par-
tibus, injicimus: & ea quæ in aliis ordinavimus *fo-*
40 *menta*, tum pro encathiſmatibus adhibemus: vel per
clyſterem injicimus aliqua ex acrioribus, ut aquam
ſalſam, vel marinam, vel *garum*, quod appellamus
liquamen ex piſce [d] ſiluro confectum, & ſi qua fue-
rint ſimilis virtutis: Quorum omnium dexteros uſus,
atque confectionis genus, & adhibendi rationem li-
bro *Adjutoriorum* ſpecialium docuimus.

Oportet præterea *ſingulas partes* in paſſione con-
ſtitutas, ſuis ac naturalibus *motibus* admonere, ut *ſu-*
percilium, levando, ac deponendo: *palpebram*, con-
cludendo ac [e] diſtinguendo: *linguam* producendo,
atque conducendo. Hæc ſunt ægrotantibus imperan-
41 da. Hortandi etiam *locutionem* tentare, quod ſi mi-
nime facere potuerint, ex omni parte officio linguæ
ceſſante, erunt ſuadendi, ut animo concepta vol-
vant quæ proferre non poſſunt. Sæpe enim quæ lo-
qui volentes mente perceperint, in alto formans ſpi-
ritus, accepto motu [f] rumpit in vocem: Vel certe
docendi ſunt unius exprimendæ *literæ* curam ſuſci-
pere, ut intra ſe exercendo manifeſtius probent, &
magis ex *vocalibus*, ne difficultate ſonitus multarum
literarum, vocis organa concludantur potius quàm
referentur: ac tum cum [g] implere valuerint, dabi-
mus λέξεις, atque nomina, quæ ſint ex multis voca-
42 libus conſcripta, ut eſt *Pæan*, & his ſimilia: Sic et-
iam numeros dabimus: & ex his exclamare provo-
cabimus ægrotantes: ac deinde lectionem offeremus,
vel diſputationem. Hæc adhibenda ſunt etiam, ſi
buccarum partes circa labiorum confinia, quem *Græ-*
ci χάλινον vocant, fuerint in paſſione conſtitutæ. [h] Dan-
dum

[d] Scombro: *ex Plin.* cap. 8. lib. 31.

Quibus motibus partes paralyticæ ſint exercendæ.

[e] diſcludendo

[f] erumpit

[g] recte pronunciare

[h] Danda, *vide poſthac.* §. 77.

dum etiam *mastiche* masticanda: vel *cera* indulgentior mordenda: tum ferulæ particula: & per profectum, tiliæ tabella. Plus enim illorum singula quodam cum certamine partes faciunt exerceri. Tunc danda etiam frangenda arida *fabarum* grana: vel amygdala molliora, ac nuces, avellanæ primo, tum etiam [i] glandes, paulatim aucto numere quantitatis. *i* juglandes;
Ac si *digiti* fuerint in passione constituti, erunt commovendi oblatione *ceræ* [k] emollientis, & *malagmatum* supra scriptorum, quo non solum *motu*, sed etiam *tactu* medicamina propria virtute medentur. Præterea eodem exercitii tempore, & in illis, quibus *totæ manus* paralysi fuerint vitiatæ, vel earum quælibet partes, [19] *halteres* erunt offerendi. Eo enim pondere, pro modo virium, ægrotantes quodam labore [l] mortes exercent. Sed erunt prædictis malagmatibus [m] commovendi, ut primo [n] teneant, vel bajulent ægrotantes, tum demum ex ipsis [o] simili ratione feriendi manus exerceant. At si *crura* fuerint paralysi vitiata, si fieri poterit, per seipsos, sin minus, aliorum impulsu, *extensione* atque [p] *conclusione* exerceant eas partes, non tamen, sine suasione, [q] qua non solum aliorum motibus exerceantur, verum etiam suis ipsi connitantur. Erunt denique ob varietatem motus, *artis industria* partes commovendæ hoc modo. Jacente ægroto, cruribus [r] imposita *fasciola*: & superpendenti *rotulæ*, quam *Græci* τροχίλιον appellant, alter ex finibus fasciolæ [s] inferendum: hinc tenendum dare:

43 *k* emolliendæ

l motus exercentur
m motui assuefaciendi
n sustineant halteres
o æquali

44

p conductione
q ut, quo

Machina ingeniosa.
r imponenda

s inferendus

19 Halteres, sive Arteres Artemidoro, massæ lapideæ vel plumbeæ, ansa vel manubrio addito, quo commode tractari possint. *Gal.* lib. 2. *tuend. val.* hoc pondere utraque summa manu apprehenso, & porrecto, aut in sublime erecto, in eodem habitu persistente eo qui tractat, musculis & nervis robur comparari ait. Quidam & sublatos rotabant. *Mart.* Halteres agili rotat lacerto. Halteras manipulos autor vocat. Vide lib. 5. capit. 2.

dare; nunc ministro, nunc ægrotanti demonstrato
motu, ac partili, qui nunc *adducta* fasciola suble-
45 vet crura nunc [t] *indulta* deponat. Sed cum non so-
lum levare ac deponere voluerimus, sed etiam *ex-
tendere*, aut *inflectere* partes paralysi vitiatas, *duæ*
erunt fasciolæ imponendæ: altera *genibus*, altera *ta-
lis*: tum per supradictam rotulam trajiciendæ, & ap-
prehensis initiis similiter offerendæ *patientibus* vel *mi-
nistris*, ut vicissim adducant, quo, ea quæ genu
continet, adducta, & ea quæ talum continet indul-
gente, hoc motu crura flectantur: Rursum talari ad-
ducta, & indulta ea quæ genu continet, cruris fiat
extensio. Ac si *sedere* potuerit ægrotans, erit fascio-
læ medietas [v] *pedibus* submittenda, cujus initia ei-
dem tradita, cogatur labore proprio per seipsum *ad-
ducendo* atque *indulgendo* suis cruribus motum præ-
46 stare. Simili etiam modo *manus* in passione constitu-
tæ moveri posse noscuntur, ut *altera* fasciola jubeat,
[w] quam oportet arteriam articulis digitorum vicinam,
quam *Græci* καρπὸν vocant, *altera* cubitum circunda-
ri. [20] Præmotis igitur, vel exercitis, ut supradictum
est consilium dabimus, ut *sella tonsoria* sedeant æ-
grotantes, quæ sit obliquis [21] *anconibus* fabricata,
quibus incumbentes sese levare nitantur: & tum ful-
citi ex utroque alarum latere ministrorum officio de-
ambulationem tentent, vel incumbentes *baculo*, aut
vehiculo manibus acto, quod *infantibus* sæpe motum
discentibus fabricatur, sed magnitudine tamen ægro-
47 tantibus coæquandum id est. Dehinc cum [x] *gestatio-
nis* augmenta sufficimus, conficienda sunt *ligna*, quæ
transf-

[t] laxata: remissa

[v] nimirum plantis

[w] sive dextram, sive sinistram

[x] cum gestationes augeri, & vehementiores adhiberi præcipimus

20 Manuum & pedum artificioso motu adhibito, fasciolarum adductione, & laxatione.

21 Brachiorum fulcris: sunt ἀγκῶνες, quivis flexus ad rectum angulum facti, in curru, pariete, promontorio, & aliis id genus rebus.

transgredi pedibus nitantur ægrotantes. Tunc etiam y perfectis in terra *lacunis*, deambulationem imperabimus, ac deinde calceamentis adjuncto *plumbo*, prius parvo, ut exempli causa uncia, tum plurimo, atque pro augmentorum gradu usque ad libram deducto: tum etiam itineris *celeritas* erit augenda: habet enim majoris laboris officium. *Varianda* etiam omnis regula, ut nunc *resumptivos* cyclos in *metasyncriticos* deducamus, nunc è *contrario* versa vice gradum revocemus. Præterea perseverante passione, ad *hellebori* usum probamus accedendum, non solum semel, sed & cogentibus rebus, *secundo*, vel *tertio*: tum 48 resumendos, atque *naturalibus aquis* dandos, & magis calidioribus, ut sunt in Italia, [22] *Pantherinæ*, *Vesevinæ*, & *Senanæ*, & [23] *Caritanæ* appellatæ. Etenim *Albæ*, sive *Albulæ* quæ sunt appellatæ, quod sint frigidæ virtutis, solutione laborantibus, vel fluore quorumlibet officiorum naturalium à veteribus sunt approbatæ. Utendum etiam *natationibus marinis* vel supradictarum aquarum: & primo partibus passione vitiatis *inflatæ vesicæ* sunt adjungendæ, quo natandi laborem minuant. Item *aquarum* z *ruinis* partes in passione constitutæ sunt subjiciendæ, quas *Græci* κατακλυσμὸς appellant, plurimum etenim earum *percussiones* corporum faciunt mutationem. *Peregri-* 49 *natio* quoque adhibenda terrena atque maritima, necnon *castoreum* a poto damus, si quisquam ejus odoris difficultatem perferre valuerit. *Recorporativam* curationem, quam *Græci* metasyncriticam vocant, utilem denique approbamus, partibus in passione constitutis. *Hæc est secundum methodum paralyticorum curatio.*

y factis scrobibus

z stillicidio

a potui

22 Patavinæ. *Plin.* cap. 6. lib. 31.
23 Carentinæ. Carentini superna- tes & infernates, vicini Sulmonensibus. *Plin.* cap. 12. lib. 3.

Hippocrates. *Herophilus.* Veterum autem medicorum *Hippocrates* atque *Erophili* ſectatores, memorant ea quæ in paſſione conſtitutos ſequuntur, *curationem* vero nullam tradiderunt. *Diocles.* *Diocles* libro quo de paſſionibus atque cauſis, & curationibus ſcripſit, eandem dixit conducere cu-
50 rationem, quæ *epilepticis* eſt ordinata. *Praxagoras.* Dehinc *Praxagoras* ſecundo libro Curationum, primò *vomitum* probat, & iis præſertim qui *caput* fuerint paralyſi vitiati, nunc ante cibum, nunc poſt cibum: tum [b] revocationes [c] atque *ventriflua*, & *urinalia* medicamina, quæ cœliotica atque diuretica appellavit: adhibet etiam *clyſterem* jugem, & acriorem: bibendum etiam cum *aceto* aſininum atque bubulinum *lac* probat: tum *cataplaſmata*, & *malagmata*, & *ſudoris* provocationes: & ſi quis vomere facilè potuerit, parum hellebori pulmentis, interjectis diebus, admiſcet: neque [k] mox factam *paralyſin* [e] curans, neque recte à vomitu incipiens, & in iis magis qui *caput* paralyſi vitiati videntur, priuſquam ex aliis ad-
51 jutoriis partes fuerint relevatæ. Dehinc [f] ſenſibilis *poſt cibum* omnis eſt vomitus, & multo gravius jugis. At *Praxagoras* jubet adhiberi quotidianis, aut alternis diebus, [g] adhibitos ſuis dogmatibus ſublatis erroribus, [h] quanquam *ventriflua*, atque *diuretica*, & *clyſteres* juges approbaverit. Non enim quod mutationem corporis hæc facere valeant exiſtimavit, ſed quod materiarum facere detractionem, atque corpus liquidis vacuare. Item *aceto* [i] poto dato *lac* repugnat, [k] cujus magis gravis: dehinc qualibus *cataplaſmatibus*, vel *malagmatibus* ſit utendum, dicere negligit.
52 Sed neque *tempus* adhibendi diſcrevit. Non enim quando mitigativis utimur cataplaſmatibus, tum erit malagmatibus utendum. At iſte pariter utraque compoſuit.

[b] humoris ſtagnantis derivationes.
[c] per
[d] recentem
[e] *ſub.* rite
[f] gravabilis
[g] nondum à ſuis
[h] ut qui
[i] potui
[k] *ſub.* uſus

posuit. Item *sudores* laxatis corporibus fiunt, non ipsi laxamentum faciunt. Sed neque quemadmodum sint provocandi docuit, aut memoravit. Item *album helleborum* parvum datum præfocationis ingerit periculum, & multo potius quoties sunt in vomitum difficiles ægrotantes. Mitto, communiter eum dixisse, interpositis diebus offerendum, & tempus non memorasse, cum passionem necesse sit superpositionibus ac lenimentis variare. *Erasistratus* de *paralysi* 53
scribens, differenter curandos ait eos, qui [k] *conclusione* sunt paralysi vitiati, ab iis qui *extensione* videntur affecti. Etenim neque *cataplasmata*, neque [24] *malagmata* secundis inquit convenire: non advertens, quoniam etiam *strictura* densata quædam corpora, vi majore, non aliter quàm chordæ, tenduntur, laxataque [l] medicinalium virtute, sæpe [m] retenduntur. Item initio curationis *clysterem* probat, *phlebotomiæ* negligens potentiam: quo adjutorio majus nihil [n] majoribus approbatur: tum, inquit, effecta *febricula* detrahendum cibum, & dandum *mulsum* ex aceto [o] confecto. Profectò densata id constringet. Tunc ob- 54
servatis temporibus accessionum vel dimissionum, dandam *ptisanam* probat, aut *olus:* quorum alterum inflat, alterum facilè corrumpitur. Dehinc *aromaticas* approbat *potiones*, & alias mites, alias vehementes. *Ventrem* quoque facilem cupit, ex quo stomachus necessariò vitiatur, & neque quanta, neque quando, neque quæ danda sint memorat. Prohibet etiam vinum unius anni spatio, vana intentione tem-

Erasistratus.
k conductione

l medicaminum
m conducuntur, & ab extensione liberantur
n antiquis autoribus
o confectum

 pus

24 Erasistratus putabat malagmata & emplastra in paralyseos curatione usurpari solita, laxare. Colligebat ergo, membra cum extensione resoluta, illorum usu magis laxari, & ideo magis extendi. Contendit *Aurelianus*, etiam laxantibus & discutientibus medicamentis extensionem præserim stricturà factam, qualis est paralyticorum, sanari.

pus definiens. Dat etiam *lac* cum *melle* atque *ſale*, quod eſt contrarium ſupradicto mulſo ex aceto confecto. Utitur præterea *vomitu* poſt cibos, quod jam

55 ſuperius fieri damnavimus. [p] Vitiat etiam *deambulationibus* harenoſis in locis, ex ſola [25] intentione ſui dogmatis. Etiam *ventrem* facilem cupit, caduca ſuſpicione deceptus. *Aſclepiades* verò principaliter de paralyſi nihil ſcripſit, ſed *Eraſiſtrato* reſpondit, eos inquit, qui non gravi *dolore* in iſta paſſione afficiuntur, *phlebotomari* non oportere. Eos verò qui *privati ſenſibus* pejore ſtrictura vexantur, abſtinendos primò, tum [q] initiandos probat. Adhibet etiam *purgativa* medicamina, quæ *Græci* cathartica vocaverunt, cùm ſint hæc corruptivæ virtutis, & propterea corpus [r] elimando, conſumant potius, quàm relaxant.

56 Sed ſpecialiter à laxatione *paralyſi* vitiatis *adurentia* inquit medicamina convenire, & fomentationem parvam, paulo ferventius temperatam: non advertens [s] quia plurima [t] extenta [v] concluſis ſimilem exigunt laxationem, atque indulgentiam tenſionis, &, ut exiſtimat, [26] *conſcriptionem*. [w] Utraque etenim hæc paſſioni ſubjecta ſunt, ut etiam *ſtupor* corporis, vel frigidus torpor, quem non ſemper neceſſariò vaporationibus calidis, verumetiam [x] frigore adhibito relevamus. Siquidem contrariis inter ſe

57 paſſionibus hæc jubjecta monſtrantur. Ordinat præterea idem in harenæ ſpatio deambulationem, & quod appellant [27] *ſcamma*, atque tranſcenſum lignorum,

[p] vexat

Aſclepiades.

[q] phlebotomandos. *Alii* inaniendos

[r] ejus ſubſtantiam diſſipando

[s] quod

[t] ex relaxatione paralytica

[v] conductis

[w] conducta & extenſa

[x] Aphor. 21. lib. 5.

25 quia laxatione morbum hunc fieri putabat.

26 Circumſcriptionem. Sic vocant obicem cruſtæ, quæ cauſtico aut ferro candente inducta, ſeſe objicit oſſis capiti, quod è ſuo cavo delabitur, & ſic illud in loco ſuo continet, quemadmodum *Hippoc. lib. de Artic.* faciundum docet, cum humeri caput frequenter in alam deſcendit.

27 Τὸ σκάμμα, ſive τὰ ἐσκαμμένα, limes ac terminus ſpatii, quod tranſiliunt.

rum, & inter plurimum tempus bibendum vinum. *Themison* primo libro Tardarum passionum in quibusdam peccare cognoscitur, nondum rectam methodon respiciens. Etenim *phlebotomat* ex ea parte, quæ passione vitiata est, si, inquit, sensu non caruerit: non curans, ut supra demonstravimus evitanda omnia, quæ adjutorio quadam necessitate veluti vexabili videntur esse conjuncta. Dehinc lanam succidam, quam *æsypon* appellant, capiti jubet imponi, *aceto* atque *oleo rosaceo* infusam: *nervis* autem cervicis atque spinæ, & *cruribus*, & *brachiis*, vinum atque oleum cum sale imponendum jubet, constringens atque lacessens incongruè ea, quæ *phlebotomia* miti relevatione laxaverat. Tum tertia die *cibum* probat, atque quarta die *cucurbitam* imponi, adjuncta scarificatione, non [y] interrogans passionis tempus, sed solum *numerum dierum* imprudenter attendens. Dehinc sequentibus *gestationem* probat, neque in [z] eo definiens tempus, atque audaciter secundæ diatriti expectationem spernens. Dat etiam *aloën* in potu, & ex aqua calida & oleo *intestinis* dare laxamentum ordinat. Præterea ἀνάτρησιν [a] *testæ* faciendam, quam nos perforationem vocamus, jamdudum quidem & in aliis *methodicis* explosam: & [b] *harenæ* deambulationem convenire existimat, atque *plagis ferulæ* cædendas partes in passione constitutas, [c] profectò quæ salsæ aquæ mitigatione atque recorporatione videntur esse curandæ. [28] *Lucius* primo libro *Tardarum* passionum cum his omnibus, tum [d] medicosis quoque *fomentationibus* utendum probat. Plurimi

Themison.

58

[y] observans

[z] ea

59

[a] cranii

[b] in harena

[c] quæ profectò mitigatione potius

Lucius

[d] medicatis.

siliunt qui saltu sese exercent, vel apposito longurio factus, vel ducto sulco. Sic tigna vel trabes in designatomb ulationis spatio collocatas Aurelianus vocat.

28 Cujus malagma describit *Aetius* pag. 844.

rimi etiam *alii* aceto, atque oleo [e] roſeo foventes, cum herpyllo, & ruta, & hedera, & caſtoreo: probant præterea juges *clyſteres*, atque *purgativa* medicamina, quæ cathartica vocaverunt, & magis *hieram*, cujus uſum Græco libro *Epiſtolarum* ad *Prætextatum* damnavimus ſcribentes. Sunt enim ea quæ ſtomachum vitiant, fugienda, ut ſunt corpus [f] inſumentia, & quæ moderationis noſtræ carent poteſtate. *Theſſalus* ſecundo libro de *Regulis* ſcribens, plurima rectè dixiſſe probatur: quædam verò proterva feſtinatione, caduca. Etenim poſt *phlebotomiam* uſque ad tertium diem imperat abſtineri, & ſolum *potum* [g] diurna cum luce offerendum: tum tranſacta tertia die, atque hora, qua ſunt ægrotantes paralyſi vitiati, *cibum* [h] portat. Quibus reſpondere facilè quiſquam poterit, ſi quærat, qua intentione *Theſſalus* oriente luce potum jubeat dari. Etenim ſi [i] *continuationis* cauſa id fieri reſponderit, oportebat etiam cibum eodem tempore approbare. Sin verò *acceſſionum* frequentia id exiſtimat [k] declinandum, vel ſuſpicione futurarum, & propterea poſt tertium diem cibum transferendum, quo tranſacta hora paſſionis illatæ, tertia die rectè ægros nutrire videamur: oportebat etiam *potum* non communiter, & generaliter diurnis diebus, vel initio lucis offerre, ſed horarum dimiſſione captata. Dehinc non ſemper ac neceſſariò *tertio* die cibum oportet dari, ſed etiam *quarta* [l] continuationis, quæ initium ex die ſumpſiſſe viſa, vel ob [29] *typum* eadem ratione currentem. Idem poſt hæc, ſimiliter ut *Themiſon*, quarta, inquit, die *cucurbitas* infigendas, non interrogans utrum paſſio ſum-

60

61

62

e roſaceo; ut paulo ſuprà.

f debile reddentia

Theſſalus.

g ſub auroram

h dandum probat

i quia morbus in longum tempus continuatur.

k negandum cibum

l continuati morbi

29 Nempe dandi initio eo ſumpto ob typum: nempe quia quarto tantum die miteſcere atque remitti morbus incipit, qua occaſione cibus dandus eſt.

sumpserit statum, quod est maximè servandum. Ait præterea alternis diebus cibandos usque ad certum numerum dierum, quod [m] infinitum reliquisse perspicitur. Audaciter etiam atque invidiosè *acopa* quædam, vel *malagmata* probat excludenda, solius moderationis [n] *neglecta* arguens vitia. Hæc sunt quæ etiam *Thessalo* Sorani diligentia videntur esse responsa.

m indefinitum.

n neglectæ

CAPUT II.

De canino raptu, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν *vocant.* 63

IN ista passione constitutos sequitur conclusio, sive *contractio* repentino motu veniens ac recedens sine ulla corporis turbatione, in utriusque *labii* ultimo fine, sive *oris angulo*, quem *Græci* χαλινὸν vocant, ut etiam *buccas* adducat in posteriorem partem creberrimè, tanquàm ridentibus, nunc *palpebras*, vel *supercilia* ac *nares*, ut etiam *colla* atque *humeros* rapiat, & ita patientes faciat commoveri, tanquam onus humeris bajulantes transferendi ponderis causa. Differt autem à spasmo & paralysi musculorum, qui buccas conligant. Siquidem *spasmus* acuta atque celer passio perspicitur: *caninus* verò *raptus* etiam tarda. Item *paralysis* supradictorum musculorum non, ut ait *Demetrius Attaleus*, eo differt, quod non sit in canino raptu partium conversio: hoc enim contra manifestam rationem intelligitur dictum, sed quod ipsa [a] conversio coacta celeritate, prius facta, quàm fieri sentiatur. *Curationem* verò ex antè scriptis accipiendam ducimus, & magis [b] quàm de *paralysi* monuimus, in *oris partibus.*

Signa spasmi cynici.

64 *Ejus differentia à spasmo & paralysi.*

a retractio

Curatio.

b quum

CAPUT III.

65 ## *De auriculæ dolore, atque humoris fluore per auditorias cavernas.*

SEnsuales *aurium* viæ, sive auditoriæ cavernæ, [a] quas *Græci* ἀκουστικοὺς πόρους appellant, difficillimis sæpe doloribus vexantur, ut etiam *occipitium* teneant, & *oculos* atque *buccarum* musculos, & perseveratione quadam tardissima, *tempora* & *caput*. Aliquando etiam *humoris fluor* per easdem cavernas fit, quem *Græci* ῥευματισμὸν vocant, & ita jugis, ut sæpe vulneret altiora, atque corrumpat, & *ossa*[b] *conterebret*,

66 & propterea copiam fluentis humoris efficiat. Oportet igitur [c] *actionis* tempore discernere *curationem*, & in lenimento communem magis, hoc est *recorporativam*, quam *Græci* metasyncriticam vocant, adprobare: ut cum dolor fuerit in *initio*, adhuc novam passionem judicantes, quicquam destillari faciamus in has cavernas, *constrictivum* medicamen, vel [d] ex lana [e] limpida sumentes *auriculæ* immittamus, ut est amygdalinum, vel [f] roseum oleum, vel acetum, & his similia. Utendum etiam *requie* corporis atque *abstinentia*, & *silentio*[g] suo. Etenim [h] officio accepta voce aures necessario commoventur, & propterea

67 majores dolores efficiuntur. Ac si passio fuerit *augmentis* asperata, erit immittendum *oleum calidum* ac *dulce*, ac mollibus lanis prætegenda exteriora, atque vicina. Locandi præterea ægrotantes *calido* in *loco*, & si dolor coegerit, *phlebotomandi*, atque tertia die levi atque sorbili *cibo* reficiendi, & ob mitigationem doloris exterius admovenda *vaporatio* tepidi

[a] quas

[b] carie afficiat

[c] accessionis

Curatio varianda pro morbi tempore.

[d] in

[e] non succida

[f] rosaceum

[g] summo

[h] organo auditorio

pidi [l] vaporis, vel *ſaccelli* ex polline tenero confecti: [i] liquor
tum *cataplaſmata* laxativa, & cum dolor ſumpſerit
ſtatum, erunt admovendæ *ſanguiſugæ*, quas hirudi-
nes appellant, circa fines auriculæ, hoc eſt, circu-
latim auditoriam cavernam habentes, cartilagine præ-
termiſſa, vel certe ejus poſteriora *cucurbita* admota
ſcarificanda, adhibita vaporatione ſpongiarum cali-
darum. Ipſam quoque cavernam involuta lana per 68
[k] *melotida* oleo calido tinctam paulatim penetramus, [k] μηλωτρίδα, ſpecillum
atque illic lana derelicta, ferramentum detrahimus.
Tum *declinante* paſſione, *cerotaria* apponemus, dan-
tes *varium* cibum & *vinum:* ac ſi humoris fuerit fluor,
quem *rheumatiſmum* vocant, eadem adhibemus quæ
initio doloris adhibenda probamus. Dehinc eorum
augemus potentiam, ut cavernæ ipſi faciamus infun-
di *collyrium*, quod appellamus [1] *Diaglaucium* ex vi-
no ſolutum, vel aceto, vel illud medicamen quod
appellant [2] *heren*, vel *mulſum* ex vino factum, quod
ſit præcoctum in *mali punici* cortice, cum *nardo*, vel
amygdalis amaris, & *aceto*, *croco*, & *myrrha*, & *alu-
mine*, vel *herbarum* ſuccis conſtrictivæ virtutis: tum 69
auriculæ vicinantia circulatim cataplaſmate ex cydo-
nio malo, ac ſimili medentium virtute contegemus,
vel medicamine quod appellatur [3] *diaiteo*, quod eſt
ſiccativæ virtutis, vel [4] *iceſio*, aut *diadictamno*, &
his ſimilibus. Dehinc ſi paſſio coegerit, *radendum* eſt

Aaa caput,

1 De hoc vide Plin. H. N. libr. XXVII. cap. 10.

2 Hujus deſcriptio legitur apud *Gal.* de compoſit. medic. κατὰ γένη lib. IV. Paſtillum eum deſcribit *Paulus.* conſtat Aloës, croci, ſingul. drach. octo, Aluminis ſciſſilis drach. centum exceptis aqua. *Gal.* lib. 4. κατὰ τόπους, parabatur olim hoc medicamentum è glaucio, croco, myrrha, ſarcocolla. Meminit hujus remedii *Aetius* in curatione œdematis.

3 διὰ ἰτεῶν, i. ex ſalice deſcribitur *Galeno* lib. IV. κατὰ γένη: ut & *Aetio* pag. 834. Iceſium vero 833. Dictamnum 836.

4 De hoc vide *Gal.* lib. V. κατὰ γένη.

caput, & conſtrictivis cataplaſmatibus contegendum. Dandi etiam *cibi* conſtrictivi, & lenimenti temporibus, ſive dolorum tardantium, ſive humorum fluentium, *reſumptivus* adhibendus *cyclus*: tunc *recorporativus*. Et *localiter* ipſis cavernis per *clyſterem* [l] *modicum* injicienda, nunc deſtillatio aquæ [m] cineribus liquatæ, quam vulgo *lixivium* vocant, Græci κονίαν, nunc *ſinapi* [n] liquido, atque etiam admixto fico erunt exteriora cataplaſmanda, donec *rubor maximus* fiat, quem *Græci* φοινιγμὸν appellant. [o] Item eundem immiſſione medicaminum ex *garo* confectorum, quod vulgo liquamen appellant, vel his virtute ſimilium materiarum: tum etiam *totius capitis* curationem ex illiſione aquarum ſupercadentium, quam Græci *cataclyſmum* appellant. Quibus etiam aurium vicina ſunt maxime concuranda. Dehinc *acopis* & *dropacibus*, & *malagmatibus* acrioribus, & *aquis naturalibus* utendum. Sic enim intardata corporibus emoveri, atque excludi mutatione poterunt [p] curationis.

l oticum
m e cineribus eliquatæ
70
n liquefacto ex aceto, ut ſup. §. 35.
o item tentandum
p reſumptivæ & recorporativæ

CAPUT IV.

71 ### *De dolore dentium.*

FIunt dolores *dentium* nunc omnium, nunc aliquorum, nunc unius, cum ſibi vicinantibus *gingivis*, ut etiam contumeſcant, ac ſæpe *ora* faciant ſubinflari, vel eorum aliquas partes creſcente paſſione [a] terebari. Nam ſæpe dentes & gingivæ computreſcunt, corruptis *oſſibus* quibus naturâ inſerti ſunt, & recedentibus tumore cogente gingivis. Sed etiam nunc erit *curationis* diligentia partienda, ut initio doloris, vel certe, ſi ita paſſio recurrendo tar-

a abſcedere, ſuppurari
Variæ odontalgiam curandi rationes.

tardaverit, *superpositionis* alia adhibeatur curatio; alia *lenimenti*. Quapropter adhuc *recentibus* passionis 72 motibus: vel in asperitate superpositionis doloris constitutis, convenit *abstinentia* cibi, atque *requies* corporis, ut initiorum causæ *aqua* quæ virtute constringat, collutioni oris adhibenda sit, ut est à plerisque conscripta decoctio in aqua & vino herbæ *syderitis*, vel *acaciæ*, vel *leuces*, quam etiam polium vocant, aut *mandragoræ*, sed non sine cautione, ne quid ex ipso liquore transvorent ægrotantes: item *pentaphylli* herbæ, aut *papaveris*, necnon [b] *personatæ*, aut herba [c] *phlomos* in pusca decocta: vel ex *cornu cervini* drachmis quinque, & *aceti* hemina usque ad sui medietatem decocta, vel de [d] pinguis cum aceto decoctæ, aut [e] *alterci* radices cum [f] *uvæ lupinæ* succo, & vino sufficienti simul coctæ. Erunt præterea ex 73 his, aliqua parte in doloribus constituta, apponenda, vel *lenientia*, vel simili virtute medentium materiarum. Tunc cum dolor vehementescere cœperit, *lecto* tradendus est æger, atque blando tepore [g] calefacientibus supino capite collocandus, sed paulo [h] prominentius à cætero corpore sublevato. Tum *articuli* fricatione calefaciendi, atque *musculi* buccarum lana oleo calido infusa circuntegendi, appositis *saccellis* ex pollinibus calidis confectis. Tum *oris* 74 *collutio* ex oleo adhibenda dulci atque calido, vel fœnigræci succo, aut alica ptisana, vel glycyrrhiza, aut lacte cum melle. Et si nimius fuerit dolor, *phlebotomia* adhibenda. Tum tertia die, quo sanguinis facta detractio est, sorbilibus atque calidis *cibis* ægri nutriendi, sed plus perungendi. Alia quoque die si dolor [i] steterit atque duraverit, & officium cessaverit ventris, erit [k] amovendus ex simplici *clystere*, &

b bardavæ
c verbascum
d caricæ pingues
e hyoscyami
f solani furiosi
g calefaciendus, &
h altius quam reliquum corpus
i perstiterit
k admonendus, *alii*, movendus

loca in dolore constituta *ferro* laceranda, appositis *cucurbitis* secundum buccarum musculos, atque gingivarum locos. Aliquando etiam ipsæ *gingivæ* scarificandæ, vel circumseparandæ à dentibus *ferramento*, quod περιχαρακτῆρα vocant. Est etiam mitigativa ex oleo *vaporatio*, quæ fit ex *ferventi oleo*, quo lanam *l melotidi* involutam tingimus, *m* tunc gingivis *n* altrinsecus imponemus, hoc est, interiori atque exteriori parti, & ipsis quoque dentibus, quantum æger ferre fervoris

l μηλωτρίδι, specillo
m & tinctam
n utrinsecus

75 potuerit. Sed prætegenda vicina sunt, lana præmissa, ne facile pustulentur. Alia quoque *vaporationum* genera, quæ sunt à veteribus tradita, erunt adhibenda: ut, *thuris* granum igne calefactum, & tenui linteolo involutum, dolentibus dentibus apponatur, & ita mordeat ægrotantes, ut ex *o* ipso vapore resumantur. Item thuris triti *pulverem* singulatim linteolis pluribus illigamus: tunc eorum singula oleo calido prætincta ægrotantibns offerimus mordenda, dentibus scilicet in dolore constitutis. Aliqui etiam *scyllæ* parvum modum aiunt oleo concoquendum, quod nos differendum probamus, ac *lenitatis* tempore adhibendum. Siquidem ob acrimoniam scyllæ recorpo-

o ipsius

76 rativam habeant virtutem. Oportet præterea etiam *mentum* vaporari exterius: & *spongiis* expressis ex aliqua coctione laxativæ virtutis, ad mitigandam materiam, *p* ex ipsa adhibere fomentum. Tum *cerotaria* apponenda probamus ex oleo cyprino, vel irino: item *malagmata* sensim calefacientia: tunc *lavacro*, atque *vino* & *cibo vario* utendum.

p ex ipsis

Odontalgia inveterata quomodo sit curanda.

Ac si tardi temporis dolor fuerit effectus, ut *chronia passio* videatur, & nunc superpositionibus aspe-rata, nunc lenimentis emollita, oportebit *superpositionis* tempore in iisdem adjutoriis perseverare: to-

tum

tum vero corpus resumere, sicut frequenter docuimus. Præterea tempore exercitii erit offerenda *cera*, 77
quam ægrotantes mordendo dentes exerceant, sicut nuper demonstravimus de *paralysi* [q] scribentes. Ultimo autem tempore, *gestatio* erit adhibenda, & *fricatio* capitis atque oris, sed ipsius manibus ægrotantis parvissima, plurima vero ex alienis, sed longitudine temporis potius quàm vehementia, ne caput nimietate moveatur. Tunc, ne partes refrigescant, vel impleantur etiam, à *plurimis* erit corpus confricandum, ut *duobus* ministris ab humeris latera, & aliis *duobus* ab inguinibus [r] curata. Tunc à resumptione, paulo fortius erunt partes *recorporatione* curandæ, ut post fricationem *strigili* non obtuso, vel a- 78
speris pannis buccarum musculos usque ad ruborem fricari faciamus, & nunc *dropacem* illiniri, [s] nunc etiam ipsos dentes atque gingivas vehementius fricari, dantes præterea jugiter oleum calidum sorbendum, atque continendum & despuendum, item aquam frigidam. Tum interpositis duobus vel tribus diebus, ex humore, in quo fuerit [t] decocta mali punici cortex, adhibemus *oris collutionem*, vel in quo sit prætincta ignita galla, vel ex aquis sua [v] virtute medentibus. Item dentium *confricamentis* utendum, quæ constringere atque fortificare valeant, sicuti libris *medicaminum* ordinavimus. *Vomitus* vero post cibum 79
factus omnibus est contrarius, & maxime in ista constitutis passione: nec aliter *Venus* obesse probatur, & *vinolentia*. Multi autem veterum *Medicorum* accessionis tempore ea medicamina adhibenda jusserunt, quæ [w] *anodyna* Græci vocaverunt, nos indoloria dicere poterimus, quæ ajunt nocturno tempore adhibenda, profecto *sensum, non dolorem auferentia*. Adhibent

[q] sup. §. 42.

[r] crura

[s] nunc

[t] decoctus

[v] ut aluminosis & salsis

[w] Narcotica intelligit

hibent etiam *fumigationem* dentibus, ut bitumen cum
simili pondere myrrhæ, vino conspersæ, mollibus
prunis [x] impositæ, jubentes ore aperto ægrotantem
fumum accipere, cum fuerit melius hæc propter in-
flationem capitis prohibere, & offerre *mulsum cali-*
80 *dum*, vel quenquam mitigativum liquorem continen-
dum, vel, ut aiunt, carbonibus infundendum, ut
exinde exhalatione facta, solatium capiant ægrotantes.
Item jubent circundandos atque involvendos dentes
ex *opio*, *galbano*, *pipere*, *vel lasere*, *&* *peucedano*,
& herba quam *tithymalon* vocant. Hæc quidem et-
iam corruptis dentibus abhidenda probaverunt,
necnon tenue linteolum apponendum, [y] prælinitum
oleo cocto vel *sale*, & *cedria*, vel ex *croco*, atque
pipere longo, & *rosa* recenti, & *iride* illyrica, *gal-*
bano, *cocco cnidio*, *styrace*, *nitro*, cum *melle* medi-
camine confecto: quæ omnia ob acrimoniam leni-
menti tempore locum [z] potuerint invenire, quan-
quam sit etiam fugienda satietas medicaminum pluri-
81 ma. Omitto quod *tithymali* succus appositus dentes
infringit: non aliter etiam *ferrei* [a] *altheres* exhibiti,
[b] qui dentium dolores mitigent locorum mortem fa-
ciunt, & ipsorum dentium laxitatem, qui aiunt un-
gendas gingivas accessionis tempore *amurca:* [c] cum
simili modo infecta lana ex oleo veteri & myrrha,
cum vino & oleo resoluta, atque [d] crassitudine mel-
lis deducta, cum secundum methodon aliud sit tem-
pus medicaminum lacessentium. *Alii* præsente dolo-
re, in contrariæ partis auricula aiunt *balsami succum*
mittendum: cum succis supradictis simili modo vel
82 folio. Hiis omnibus resolutis, vel oleo decoctis, aut
in quo decocta sint *ederæ nigræ* folia decem, & scil-
læ medium, in olivæ magnitudinem, spe avocandæ
ma-

[x] impositum

[y] prius imbutum

[z] forte poterunt, græcismus, quales Cælius plures habet.

[a] Pericharacteres

[b] locorum vero mortem faciunt, & dentium laxitatem, qui ut dentium dolorem mitigent, ajunt

[c] aut

[d] in crassitudinem

materiæ [e] depravati, vel majoris doloris illati caufam
[f] anteriorem avocantes, obfcurantefque avocatis fen-
fibus [g] ægrotantes. Alii ejus partis, quæ dentis dolo-
rem fuftinet, *nari*, ederæ fuccum [h] infundentes,
cum olei parte dimidia, ex ferramento quod [i] *rinen-
chyton* vocant: Adhibent etiam *fternutamenta*, & *a-
pophlegmatifmos*, & [k] odoris medicamina, quæ jugi-
ter aiunt apponenda, & fint virtutis laceffentis, quæ
[l] *ftomatica* vocant: quorum fingula, tanquam *recor-
porativa*, non mitigativa, in lenimento adhibere
probamus. *Alii* ftatim ad auferendos dentes dolore 83
pulfatos accurrunt, nefcii quoniam *detractio amiffio
partis* eft, *non fanatio*, Quapropter ficut alias quo- *Nota.*
que partes in tumore conftitutas non detractione,
fed mitigatione curamus, fic etiam dentes curandos
accipimus. Etenim fi quifquam dentium fuerit exe-
fus, exigit primo mitigationem, tum fui detractio-
nem faciendam. Quippe cum non fit à periculo re-
motum doloris tempore dentes auferre, & maxime
integros, hoc eft, qui non fuerint exefi, vel cor-
rupti, aut mobiles. *Confenfus* etenim fuperiorum [m] par-
tium neceffariò fequitur & mufculorum, & oculo-
rum. *Herophilus* denique & *Heraclides* Tarentinus 84
mori quofdam detractione dentis memoraverunt.
Nam *Erafiftratus plumbeum* inquit [n] *odontagogum*,
quod nos dentiducum dicere poterimus, apud [o] *Del-
phum* in Apollinis templo oftentationis caufa propo-
fitum, quo demonftratur, oportere eos dentes au-
ferri, qui fint faciles, vel mobilitate laxati, vel qui-
bus fufficiat plumbei ferramenti conamen ad fum-
mum. Sic autem putant, quod fi omnis dens dolo-
re vexatus, & qui [p] necet fanos, eft detrahendus,
oportet etiam omnes auferri, fi omnes fuerint do-
lore

[e] decepti
[f] interiorem evocantes
[g] ægrotantem
[h] infundunt
[i] inftrumentum quo naribus aliquid infunditur
[k] odoramenta
[l] ἀνακτομωτικὰ
[m] capitis & cerebri
[n] ὀδονταγωγόν. Græcorum quidam vocant & ὀδοντάγραν
[o] Delphos
[p] nocet fanis

lore possessi. Quomodo autem sint auferendi dentes
exesi vel moti, nisi servari potuerint, libris *medici-*
85 *nalium Responsionum* docuimus. Ac si aliquando ex
humore *gingivarum* visi fuerint commoveri, opor-
[q] materiam tet *constrictivis* uti collutionibus, quarum [q] materiæ
ex parte superius diximus. Adhibendum etiam *oleum*
[r] aquæ *lentiscinum*, & [r] *aquas cœlestes*, & *lac asininum*: est
enim densabile: item decoctio *mali punici*, vel *gal-*
[s] baccæ myrti *læ*, aut *acatiæ*, aut *rosæ*, aut [s] *murtæ nigræ*, aut
mali cydonii, vel *platani baccæ*. Ungendæ præterea
[t] Diamoron describit Paulus *gingivæ* medicamine, quod appellamus [t] *diamaron.*
Item [1] *diaporos*, & [2] *Diaroos*, & Diomphacion, &
[v] œnanthinum unguentum à Diosc. descriptum. [v] *œnanthio*. Item si quædam emerserit *gingivarum san-*
guinatio, corallii tusi pulvis cretus intus ponendus,
& alumen cum melle. Item *eruca* cum aceto appo-
nenda. Sed hæc sunt primo coquenda jugi motu ver-
sata.

1 Διὰ ὀπωρῶν, s. de fructibus, cujus apud Gal. lib. κατὰ τόπους duæ sunt descriptiones. Tale fuerit Electuar. de fructib. Mesues: aut Trochiscus Ramich.

2 Διὰ τοῦ ῥοῦ· cujus conficiendi modum vid. Gal. κατὰ γένη lib. V. Hujus medicam. basis est rhus coriariorum, sicut sequentium omphacium & œnanthe.

CAPUT V.

86 ### *De apprehensione, sive oppressione, quam Græci* Catalepsin *appellant.*

HAnc passionem veteres tanquam specialem, vel
propriam tradiderunt, quasi nullo ex genere ve-
[a] seu nientem, ut [1] *Chrysippus* memorat: [a] quod de ipsa
[2] *Niceratus* conscripsit librum, probans scilicet etiam
veteribus medicis cognitam, quod nos confirmamus.
Sed

1 De tribus Chrysippis Mecicis vid. *Diog Laërt.* lib. VII.
2 Hic fuit Asclepiadis sectator.

Sed quia nunc *tarda*, nunc *celer* à methodicis [b] adprobatur, quanquam sit à nobis *celerum passionum* libris plenissime [c] tradita, etiam nunc erit ordinanda. Quippe sæpe in tardum veniens motum, & propterea 87
[3] *chronia* nuncupanda. Sequitur autem patientes *febricula*, & *vocis* amputatio cum *oculis* patientibus, atque [d] *impalpebratione*, difficilior eo tempore quo statum sumpserit accessio: & [e] omnis *immobilitas*, cum *palpebrarum* [f] impossibili atque [g] horrenti positione, quæ declinatione facta, aliqua ex parte accipiat motum. Etenim admota manu ac digitis, [h] circuntractis oculis [i] tenus [k] palpebra [l] recognoscitur ægrotantis, atque obtutu inter nota, translatione manus in quamlibet partem declinata, sequetur, converso scilicet vultu. Dehinc inclamati oculos intendunt, *lachrymantes* sine ulla responsione: & si *odoramenta jucunda* fuerint admota, [m] *declinatione* quadam moveri intelliguntur, frequenter adducentes spiritum, hauriendæ exhalationis causa. At si *tetra* odoramenta fuerint admota, recusare videntur ac fugere. Item *dulcia* atque *amara* ori admota, labiis vel linguæ illita, sentiunt: non aliter si ulla fuerint punctione [n] pulsati: [o] ex nostro officio tentam manum [p] suo replicant, vel colligunt. Item lacessiti collugent, ingemunt, attestante *vultus rubore*, cum *pulsu* magno, ex vehementibus atque fortioribus saltibus confecto. 88
In *declinatione* verò plurimus sæpe *sudor* sequitur ac 89
fervens, & in dimissione [q] limpidæ sinceritati proximi efficiuntur. At rursum in *accessionem* si redeunt ægrotantes, pejorante passione plurimus *fervor* accedit cutis, & *spiratio* celerrima, quam *Græci* ταχύπνοιαν

b judicatur
c cap. 10. li. 2.
Symptomata.
d palpebrarum immobilitate
e luminum
f immobili
g horrenda
h circumductis
i tenuis, exigua
k palpebratio, nictatio
l deprehenditur
m delectatione
n vexati
o &
p subito
Signa declinationis.
q i. morbi vestigia vix apparent

3 Morbus hic semper quidem est acutus, quia tamen sæpissime per intervalla redit, chronicis sine vitio adnumerari potest.

vocant, *oculorum* conversio, *manuum* contractio, *sudoris* ignei defluxio, *maculis* emergentibus in thoracem atque vultum, & primo rotundis in similitu-
90 dinem ulcerum, quæ [r] ἰόνθους appellant. Ab *apople-*
Quomodo differat ab Apoplexia: *cticis* hæc discernitur passio, quod in ipsis parvus atque creber pulsus inveniatur: & non, ut in *catalepticis*, major atque percussibilis, & neque jucundum, sive tetrum odorem accipiant, neque dulcia & amara sapiant: Item ab iis, qui ex *stomachi* passione ob-
à passione cardiaca. mutescunt. Siquidem in his rursum parvus atque imbecillis pulsus invenitur, attestante *singultu*, cum manifesto *tumore* in stomacho apparente. Hæc est discretio similium passionum, sed ei *curatio* adhibenda est, quæ [4] *epilepticis* dicta est.

4 Recte sane, nam vera est epilepsiæ species: pueris iracundis admodum familiaris, quos tum mulierculæ obrigescere dicunt; nec equidem male.

CAPUT VI.

91 *De vocis amputatione, quam Græci* φωνῆς ἀποκοπὴν *vocant.*

Causæ morbi VOcis amputatio fit ex *clamore* nimio, aut *frigore*, aut *ardore*, sive ustura, faucibus asperatis, vel etiam *tumore* nimio. Fit autem obtusio sonitu emissæ per spiritum vocis, atque *hirta*, vel aspirationis
Curatio recentis: tractu gravata *locutio*. Recenti denique passioni, atque ejus *initio* convenit adhibita *requies*, cum *abstinentia* cibi: & spongiarum cum *aqua frigida* expressarum admotio gutturi per ambitum faucium, quem
92 *anthereona* vocant. Ac si passio *vehementescere* cœperit, ut majora deposcat adjutoria, adhibenda *phlebotomia*. Tunc sorbilibus *cibis* nutriendi, adhibitis

bitis etiam *gargarismis* ex *oleo* dulci atque calido, sive *calida*[a] ex oleo: vel aqua *mulsa*: aut decoctione *uvarum*, [b] *cantabri*, *ficuum pinguium*, *palmularum glycyrrhizæ*, necnon etiam succo alicæ, vel *ptisanæ*, ut ex eorum vaporatione, sive *exhalatione* [c] accensum spiritum rapiant ægrotantes. Tum etiam *spongiarum* adhibenda vaporatio, atque usus *electariorum* ex melle decocto, & [d] *nucleis*, & *lini* semine, & ovorum *vitellis*, & [e] *draganto* mulso & vino præmollito. Dehinc sorbili ex *amygdalis* medicamine utendum. In *declinatione* verò *lavacro*, atque *vario* cibo, & *vino*, *deambulatione*, vel *gestatione*. Ac si querela tardaverit ægrotantium, erit in *lenimento* adhibenda *drimyphagia*, *dropacismus*, *defricatio*: tum etiam *vomitus* ex radicibus, atque varia *gestatio*, & vocis *exercitatio*, quod *Græci* ἀναφώνησιν vocant, adhibito præceptore, sicuti jam [f] dudum docuimus, temporum ordine servato. Adhibenda etiam & [1] *arteriaca* medicamina, & quæ partes in passione constitutas exerceant, à *Græcis* [g] ἀμυκτικὰ appellata. Quorum compositionem libris *Medicaminum* conscriptam dedimus.

[a] &
[b] furfuris
[c] surgentem vaporem
[d] nucis Pineæ fructû
[e] tragacantho
93 *inveterati.*
[f] sup. lib. 1. §. 146.
[g] vellicandi vim habentis

1 Bechica vocamus. Ea tussim movent, & humorum in pectus labentium, vel lapsorum expulsionem per tussim irritant, & adjuvant.

CAPUT VII.

De influxione, quam Græci καταῤῥοον *vocant.* 94

Fit *influxio* nunc ad *nares*, quæ appellatur *coryza*: nunc ad *fauces*, quæ appellatur *branchos*: nunc ad *thoracem* vel pulmonem, quæ appellatur πτύσις. Sequitur autem eos qui *coryza* vexantur, gravedo narium & frontis, constrictio fluorum oris: *emun-*

Partes catarrho obnoxiæ.
Singularum symptomata.

ctio humoris tenuissimi primò, tum crassi atque viridis: *sternutatio* jugis, cum lachrymatione oculorum, acrioris qualitatis vel mordentis. Aliquando etiam *tussiculæ* [a] impar atque obtusa apprehensio. Item consensus [b] sessionis oculorum, cum capitis atque

[a] pituitæ quantitati non respondens
[b] orbitæ

95 vultus inflatione. Eos autem qui *faucium* influxione vexantur, quod Græci βράγχος, nos raucitatem vocamus, sequetur *pruritus* quidam secundum fauces, atque titillatus, *vox* obtusa & gravis, & impedita locutio, ut se præfocari sentiant ægrotantes. Aliquando etiam *tussicula*, & *transvoratio* difficilis. At si ad *pulmones* fuerit facta defluxio, *thoracis* gravedo sequitur, & *tussicula* vehemens, cum *sputis* spumosis, atque crassioribus, tum saniosis, atteſtante difficultate spiritus, quam Græci δύσπνοιαν vocant. Aliquando etiam *febricula*, quæ noctis initio sumit exordium, cum vocis obtusione, & vomitu cibi. Sed

96 hæc passio à *peripneumonia* discernitur. Siquidem sit una ex *tardis* passionibus, & neque celeri atque acuta febricula corpus afficiat. Item discernitur à *rheumatismo* thoracis, sive influxione, quod cæteris communibus signis sequentibus, dolor etiam inesse videatur in parte thoracis, quæ pati perspicitur. Sunt autem *caussæ* antecedentes, ex quibus influxiones supradictæ nascuntur, ut sæpe probatur, [c] *perfrictio* profunda, vel extensio [1] *vomitus*. Veterum igitur *methodicorum* alii *stricturam* hanc passionem vocaverunt; velut expressis humoribus, atque coactis in

Quomodo differat à Peripneumonia.
a rheumatismo.
Causæ.
[c] frigoris susceptio
Genus morbi.

97 alia venire loca, eam fieri afferentes: Alii *solutionem*, ut *Thessalus* manifestat, atque ejus [d] decessores, ut *Themison*. *Mnaseas* vero & *Soranus*, cujus etiam nos amamus judicium, [e] *complexam* inquiunt esse passionem

[d] qui ætate illum præcesserunt
[e] complicatam

[1] An vocis? ejus enim nimia intensione facile raucedo contrahi poteſt.

nem, nunc ſtrictura ſuperante, nunc ſolutione. Etenim conſtrictio atque dolor accidentia ſunt ſtricturæ, quæ *Græci* ſymptomata vocant. Multorum vero liquidorum egeſtio ſolutionis eſt ſignum.

Symptomata generalia ſtricturæ, & ſolutionis.

Quapropter obtinente *ſtrictura*, convenit ægrotos jacere *loco* lucido mediocriter, atque calido, adhibita *abſtinentia* uſque ad tertium diem, quem Græci *diatriton* vocant, cum *requie* corporis, atque animi, appoſitis *lanis* [f] *limpidis*, ac mollibus, oleo dulci atque calido prætinctis, *colla* circundantes, & *thoracem*: tum *oris* collutio adhibenda, ſive fotus ex 98
aqua calida. In ipſa autem *diatrito* [g] perungi ægrotantes *oleo* calido, atque dulci: fovenda *facies* ex aqua calida. *Cibus* dandus ſorbilis ex alica vel farre, oleo & anetho, & parvo ſale [h] confecto, vel ex melle. aut alicæ ex mulſo confectæ ſorbilis tranſvoratio, non ſine *cautione* atque conjectura [i] utriuſque paſſionis, ne [k] alteram faciat ſuperiorem. Ac ſi paſſio permanſerit, alia die *cataplaſmata* laxativa adhibemus, iis ſcilicet partibus, quæ fuerint in querela. Tunc *cucurbitam* infigentes ſcarificamus, ac deinde *ſpongiis* vaporantes loca relaxamus, aut calidis lanis contegimus narium partes: tum *gargariſmum* damus calidum 99
mulſum, aut decoctionem cantabri, & palmularum pinguium, & [l] myxarum, & glycyrrhizæ, vel ejus [m] ſucco reſoluto ex aliquo liquore laxativo. Item *electarium* damus ex *lini* ſeminibus & *ſeſami* frixi, acetabulis [n] ſingulis, & ovi elixi *vitello*, & *nucleis* numero viginti, & *amygdalis* amaris [o] expolitis decem, *amyli* drachma una, [p] *traganthi* drachma una, *paſſo* cretico [q] demollito, & *mellis* decocti ſufficienti: quod medicamen in avellanæ modum ſumptum ſub lingua teneant ægrotantes: tum defluens ac [r] deſic-

Curandi methodus, quando prævalet ſtrictura.

[f] non ſuccidis
[g] perungendi
[h] confectus
[i] ſtricturæ & ſolutionis
[k] alterutram
[l] prunorum generis
[m] ſuccum reſolutum
[n] ſingulorum
[o] decorticatis
[p] tragacanthi
[q] emollita, & melle decocto
[r] eliquatum

 catum

catum ſenſim atque paulatim tranſvorent, vel mel
100 oleo concoctum. Multi autem ſ ſub *fabam* fractam,
ſ ſubjiciunt. quod *Græci* [2] ἔτνος ἀυτὸν vocant, idque linguæ ſuppoſitum ac defluens tranſvorant, quo aſperitas arteriæ
t leniatur *t* liniatur, vel ex *amylo*, & ex *mentha*, & *amygdalis* amaris confectum medicamen, quod habeat *palmularum* dulcium contritarum drachmas octo, & *nucleorum* drachmas quatuor, & *amygdalæ* purgatæ drachmas duas, *glycyrrhizæ* ſucci obolum unum,
v tragacanthi hoc eſt, drachmæ partem ſextam, *v dracanti* drach-
w in mam unam, collectis omnibus atque infuſis *w* ex vino [3] *protropo*. Ac ſi *venter* officium non agnoverit,
101 ſimplici ventris laxativo utendum. Et ſi fuerit *caput* gravatum, adhibenda *detonſio*, appoſitis deinde laxativis medicaminibus. Tunc *cibus* alternis diebus dandus. Cùm autem paſſio miteſcere cœperit, danda olera, ut malva, lapathum, atriplex, quam *Græ-*
x uſitatius ἀτράφαξιν *ci* *x* ἀνδράφαξιν vocant, beta cum ptiſanæ ſucco, vel alica, aut mulſo, & piſces teneri, & volantum teneriora. Ipſis etiam locis apponenda *cerotaria* ex meliloto cocto confecta, vel *malagmata* ſimplicia: tum *lavacrum* atque *vinum* adhibendum.

Quando ſolutio prævalet. Ac ſi ſuperans fuerit *defluxio*, quam Græci *rheumatiſmum* vocant, ſimili *abſtinentia* utendum eſt frequenter. Sed frigido atque obſcuro mediocriter *lo-*
y abſtinere *co* ægrotantes jacere jubemus, & *y* abſtinendos à *po-*
102 *tu*, quo ſitiendo ſiccentur: vel adſtringentis *vini* parum dandum, cujus uſus cùm fuerit permiſſus, *oris*

2 Quid ſit ἔτνος vid. Gal. in libr. περὶ εὐχυμίας καί κακοχυμίας. Sic apud eundem invenies κυάμινον ἔτνος, & apud Hippocr. φάκινον ἔτνος. Frequenter etiam utitur hac voce Ariſtoph. Ubique ſignificat pultem ex leguminibus.

3 πρότροπος, πρόδρομος οἶνος, πρόχυμα, vinum ſponte defluens, antequam uvæ calcentur. Muſtum lixivium, aut, ut lego, muſteum lixivium *Columella* vocat. Magna ex parte id olim dulce fuit.

oris collutio frigida ex aqua, paulatim, atque parva probatur: tum appositio *spongiarum* ex aqua frigida expressarum, vel *pusca*, iisdem partibus quæ fluore vexantur, hoc est thoraci, atque gutturis summitati, quam Græci *anthereona* vocant, nos rumam, aut lanæ limpidæ infusæ oleo [z] viridi conveniunt. Dehinc dabimus ore continendam, vel *gargarizandam* aquam frigidam, vel puscam, aut succum herbæ [4] *calycularis*, quam *Græci* ἑλξίνην vocant, aut *plantaginis*, quam iidem arnoglossum vocant, aut *uvam lupinam*, quam [a] στρύχνον nominant, aut *intybi*, aut endiviæ decoctionem, aut *buxi*, aut *rosarum*: item lenticulæ, palmarum thebaicarum, 103
lentisci [b] virgultis, aut *rubi*, quem βάτον appellant, singulis, vel in unum mixtis, pro passionis magnitudine. Aliquando etiam *diamoron*, sive [c] *diasycaminon*, cujus nota compositio, atque *Medicaminum* libris tradita comprobatur, ex aliquo supradictorum liquore soluta. Tunc etiam *epithemata* constrictiva adhibemus, ut est *mel* decoctum cum *alumine* [d] schisto, æquis ponderibus: vel *aceto*, & *aloë*: aut ex palmulis, & malis cydoniis, & his similibus: item *cucurbitam* constrictivam, & *electaria*, vel *catapotia*, ut est *diacodion* simplex, & *vinum* [5] *scivelliticum* coctum, donec mellis habeat crassitudinem, solum, vel cum melle, admixto etiam *cumino*: item *creticum* vinum, 104
vel *passum* similiter decoctum, aut tyrrhenum, vel protropum, & omne quod adjuncta dulcedine constringit, ut arteriam leniat, atque desiccet humorem:

z τῷ ὠμοτριβεῖ: è virentibus olivis expresso

a solanum furiosum

b virgultorum

c Mora Latini vocant, συκάμινα Græci

d scissili

4 Parietaria, Romanus etiam Urceolaris & Vitriaria dicta, quod ob nitrositatem suam, urceis, vitris & calycibus tergendis fit efficax.

5 Forte, squilliticum, aut Sebeniticum. Sybeliticum erat dulce, & omnis mordacitatis expers, ut & Theræum, & Caryinum, *Galen.* lib. 6. Meth.

rem: item *mel* admixto modico *cumino* concoctum; vel persicæ [e] *lachrymo*, vel *plantaginis* aridæ contusæ, atque cretæ pulvere, vel *rosarum* aridarum & *aluminis*. Item trochisci medicaminis [6] *trigoni* appellati. Tum *cibi* ordinandi supradictis jamdudum temporibus convenientes, sed *constrictivæ* qualitatis, ut est oryza, vel alica ex pusca, vel aqua frigida confecta, aut decoctio palmularum thebaicarum: item ova ἁπαλὰ, vel pultes parvissimo atque viridi oleo con-

105 fectæ, & oriza, vel milio, aut pulento frixo, aut alica, aut farre, aut ex amylo, vel ex [7] γῆς ἀςέρος, & melle decocto admixto [f] quiddam supradictis, quo [g] coagulentur, & virtutem medendi majorem sumant. Item *thebanarum palmularum* decoctarum admixtione in pulmentis uti possumus, vel ex aridis palmulis pane confecto, & oleo viridi, atque [h] *rore syriaco*, vel aceto, & galla. Ipsa quoque *pulmenta*, aut *cibos* aridos dare debemus: tum ἁπαλὰ ova, vel lac, decocta cum amylo ad modum *cotylæ* unius, vel duarum, quod est pondus unciarum decem, vel vigin-

106 ti. Dehinc danda *olera* constringentia, ut intyba, plantago, cauliculi: sed hæc omnia cocta, atque *aceto* condita: tum *pisces* durioris corporis, atque *volantia* non pinguia, sed magis torrida, vel ex aceto & aqua cocta. Tunc *declinante* passione vinum dandum est asperioris naturæ. Dehinc adhibenda *gestatio prætecto ore*, quo [i] spiratio nulla tangatur injuria: dehinc *lavacro* utendum. Ac si passio tardaverit, superpositionibus ac lenimentis variata, erit in *lenimento* adhibenda *deambulatio*, & *vocis* exercitium mite: tum levis *unctio*, ac *defricatio*, & cibi ex media

[e] lachryma, gummi, quod ex arbore Persica stillat

[f] portione quadam

[g] spissitudinem acquirant

[h] Rhoe: *ut infra cap.* 13. §. 159.

Cotylæ mensura unciar. X.

[i] respirandi organa

6 Pastillus trigonus à *Paulo* describitur. Constat, seminis apii, & hyoscyami, sing. drach. duabus, opii drach. tribus, anisi drach. decem tritis in aqua.

7 Aster genus terræ Samiæ, crustosæ, & cotis modo prædensæ.

dia materia dandi, ſcilicet pro qualitate paſſionis, ſolutione aut ſtrictura obtinente, qui erunt quodam profectu augendi, aut minuendi, per *regulam cycli*, 107
uſque ad volantum, atque agreſtium, & porcinæ carnis percoctam partem tertiam: ſicque *panem* ante pulmenti oblationem, ſi obtinens fuerit *fluor*, cum aqua dabimus: etiam [k] *uvarum fabrilium*, vel penſilium ſiccatarum acinos, vel intybi thyrſum aceto prætinctum, adhibito lavacro longo dierum intervallo, tum *drimyphagia*. Dandum etiam *laſer* cum aceto atque [l] *liquamine*: ac deinde locis patientibus adhibendæ *cucurbitæ* [m] recorporativæ, quas *Græci* metaſyncriticas vocant, & maximè *anthereoni*, hoc eſt thoraci, vel gutturis circulo, quam rumam vocamus: tum *reſinæ* [s] cadialis, hoc eſt [n] dicaminis il- 108
linimentum vel dropacis: dehinc etiam ex pulvere [o] nitreo lacera *fricatio*, quam Græci [p] *mixin* appellant, vel *ſmegmata*, quorum compoſitionem *Reſponſionum* tradidimus libris; vel lemnida cum oleo, aut pyretro cum pipere. Item *unctiones* ex oleo ſyriaco, & opobalſamo, & laurino, atque irino oleo, & butyro, & pice liquida [q] apponenda naribus, atque narium cavernis: Tunc etiam *ſinapiſmus*, & *gargariſmata* ex ſinapi, vel aqua marina, aut decoctione thymi, origani, hyſſopi, [r] *glaucii*, quod nos pulegium vocamus, & horum ſimilibus. Dehinc *mutatio* 109
locorum appetenda, & magis maritimorum: tum uſus *aquarum* naturalium, quibus erit caput fovendum. [ſ] Deceſſores vero *medici*, nondum rigore methodico obtinente, in quibus eſt *Eraſiſtratus*, ſecundo libro Salutarium præceptorum, & *Aſclepiades* tertio Celerum paſſionum, item *Themiſon* Sa-

[k] fumi vapore ſiccatarum, cap. 3. lib. 4.
[l] Garo, *ſup.* §. 40.
[m] quales ſint vide *ſup.* §. 32.
[n] liquaminis
[o] nitri lancinans
[p] μύξιν, i. muci extractionem
[q] apponendas
[r] γλήχωνος
[ſ] Antiquiores

 lutari

8 *Cadialem* vocat reſinam liquidam, quod cadis adveheretur.

lutari libro, atque primo tardarum passionum, quas
t meracum chronias appellant, [t] *meratum potum* dari jusserunt. Ait
enim *Asclepiades* duplicandam vel triplicandam quantitatem vini solitæ temperationis, adeo ut uni cyatho
unum admisceri jusserit, quo vini & aquæ quantitas
110 coæquetur. Sed hoc facit in tardante passione. Etenim
Asclepiadis libri Salutarium ad Geminium. recentem atque novam curans, libris, quos ad *Geminium* scripsit, salutarium, vinum prohibendum tradidit. *Erasistratus* vero etiam *pileum* vini calidi infusione inflatum capiti imponendum jubet: Lateribus
vero ac *præcordiis* lanas apponendas, vino atque oleo calido madefactas: Quorum primo, [v] *nervorum*
v nervis vexabilis est meraca vitiabilis est merata potio, atque capiti faciens *inflationem*: Dehinc etiam [w] abstinentis vino vel so-
w abstemiis, vel vini usum intermittentibus nocet lutæ consuetudinis gravabilis: atque noxius est usus
pilei, vino calido præfusi, vel lanæ tinctæ lateribus ac
x vaporum præcordiis circumpositæ, ob [x] dolorum vehementiam.
111 *Lucius* secundo libro Tardarum passionum, cum de
iis quæ faucibus accidunt, disputaret, hoc est de supradictis fluoribus, etiam *aridam ficum* torridam, atque vino infusam ante cibum dari jubet. Siquidem
y dehinc rudis atque nova difficillimæ sit digestionis. Sed [y] hinc
ait mixtum calidum sorbendum, hoc est, vinum cum
z non meracum aqua supradicta, [z] meratum. Item admixtam [a] *sandaracham*, quæ sit ex ovi albore conspersa, in quan-
a i. gummi juniperi titatem *oboli* unius igni imponendam jubet, vel ra-
b tussilaginis dicem herbæ [b] *tussicularis*, quam βήχιον appellavit:
tum per infundibulum ore rapere *fumum* adducto ven-
c cum tamen to, imperat ægrotantes; [c] cum sit capiti vehementer
112 contraria supradictorum incensa fumatio. Generaliter autem, atque communi [d] repulsione arguendos
d refutatione *Erasistratum* & *Asclepiadem* arbitramur, primo quod
non viderint pro passionis motu in curationibus ur-

gentiora

gentiora nimis præponenda: *Themisonem* vero & *Thessalum*, memorantes constrictivam curationem, 9 libro hæc demetico atque secundo Regulari, quem *diæteticum* vocat, culpandos arbitramur, quod non viderint aliquando stricturam fieri superiorum: Item [e] plurima *sulphurosa* admiscenda quod satis sit, probaverunt, & lanis, quibus thorax circundatur, [f] aspergenda, ordinantes etiam *odoramenta* iris illyricæ aridæ contusæ, atque ejus oleum: item opobalsamum, & [g] melanthium linteolo ligatum naribus frequenter admovendum, & anisum, & cuminum, & rutam, vel destillationem amaricini olei, & samsucum, & styracem, vel ex eo oleum confectum, quod *styracinum* dicitur: item [h] *hedichrum*, vel [i] murram cum thure & sulphure, & radicibus sylphii, quæ omnia caput implent, & propterea sunt evitanda magis accessionis tempore: in *lenimento* vero, ratione recorporativæ virtutis, atque interjecto tempore, per intervalla abhibita poterunt adhiberi.

[e] plurimum sulphuris admiscendum cibis

113

[f] aspergendum

[g] nigellam

[h] ἡδύχρουν, vid. Cicer. 3. Tuscul.

[i] myrrham

9 Curationem, illum libro Epistolarum ad Dimantem, hunc secundo Regulari. Epistolæ Themisonis ad Dimantem citantur lib. 4. cap. 1.

CAPUT VIII.

De Tussicula. 114

TUssicula nunc *arida*, nunc *humecta* corporis irruit, multos ac [a] pingues humores excludens: & quibusdam *sola*, quibusdam adjuncta *respirationis difficultate*, quam *Græci* dispnœan vocant, item *sanguinis* egestione, aut *phthisica* passione, vel horum similibus affectis corporibus. Sed de iis tussiculis, quæ aliarum fuerint appendices, [b] passionum, singulatim scri-

Tussis species

[a] crassos, viscidos

[b] ut pleuritidis, peripneumoniæ, inflammationis hepatis

ſcribentes docebimus: de iis vero quæ ſuæ ſunt, atque propria vexatione corpus afficiunt, nunc tradi-
115 mus *curationem:* quæ ita erit adhibenda, ut de *ca-*
Curatio. *tharro* ſcribentes docuimus: diſcreta ſcilicet [c] *ſpecie*,
[c] ſtricturæ atque ſolutionis quo poſſint electaria, atque pota medicamina, vel catapotia, ſive alia quæque ſub regula medicinali recte mederi corporibus. Monendi etiam ægrotantes, ne ultra modum competentem [1] *retinendo ſpiritum*
[d] irritent [d] alterent potius *tuſſiculam* quàm mitigent, quod qui-
[e] *ſub.* vaſculum cum infundibulo dem ſi fuerint moderati, ejus motum facilius amputare datur, quam nimis ſpiritum continendo. Tum
116 [e] apponendum per quod æger adducto ſpiritu accipiat *vaporem* mulſo, vel alica, aut ſucco ptiſanæ: vel eorum quiddam ſorbeat: aut ex aqua calida vaporem accipiat. Videnda etiam *uva*, ne ob tumorem ſui, aut indulta laxitate, tuſſiculam provocet. Tum *gargariſmatibus*, vel *inunctionibus* utendum, circa thoracem atque gutturis ſummitatem, *Græci* anthereona vocant. *Epithemata* etiam apponenda, nunc laxativa, nunc conſtrictiva, quorum ſpecies ex antedictis erunt accipiendæ, ne ſæpius eadem dicere videamur.

1 Nam retentionem ſpiritus in hoc morbo quidam utilem judicaverunt: nec ſine ratione; nihil enim magis ad citam tuſſis curationem confert, humorumque influxum prohibet; quam initio non tam ſpiritum, quam perpetuum tuſſiendi conatum, quantum licet, cohibere.

C A P U T IX.

117 ### *De* [a] *Sanguinis fluore.*

[a] Hæmorrhagia
Diſcrimen ex hæmorrhagiis internis, & quare.

SAnguinis fluor *occultis* ex locis veniens velut ſæpe *ſalutaris* eſt, ita vehemens ingerit *periculum*, quibuſdam extemplo, ob redundantiam fluoris, celerans

rans mortem, [b] corpore disjecto: quibusdam in postremum effecta *phthisica* passione, vulnere non coeunte: siquidem primo tumeat, dehinc excorietur, atque fluidum ex [1] vapore fiat. Sunt autem quæ conventum sive *glutinationem* vulnerum impediant, plurimæ, vel innumerabiles *causæ*. Etenim natura altiora plurimum fervere necesse est, atque fluida [c] qualitate *manere, & multo, vel assiduo motu pulsari. Obstat etiam, quod occulta, atque alta, atque celata sint visu, & à vicino medicaminum tactu remota. [d] Fustrantur etenim frequenter eorum illatæ qualitates, priusquam locis patientibus adveniant; itineris detrimento, cum non statim, vel extemplo illibata partibus patientibus admoventur. Sunt autem passionis antecedentes *causæ*, ut sæpe approbatum est, *percussio* vel *casus*, item *exclamatio*, vel ponderis perferendi *conatio*, *vomitus* vehemens, aut *Venus* plurima, & *tussicula* perseverans: item abstinentia *hæmorrhoidarum* veterum, quæ fuerint [e] inertia amputatæ, nec juxta methodicam rationem curatæ: item *catarrhus*. Sed non erit secundum has differentias curationis regula commutanda. Nominatur autem sanguinis fluor duplici significatione, propria, & abusiva. Nam *propria* est, qua ex *supernis* partibus labens fluor significatur, ut de capite per sensuales vias: *Abusiva* est, qua etiam ex *inferioribus* ascendens fluor significatur, ut ex pulmone, vel stomacho, nausea, aut tussicula exclusus. Improprium est enim fluorem vocare id quod ascensu quodam, non lapsu fertur. Sed hæc *Græci* [f] versa vice posuerunt, derivationem nominis intuentes. Hi enim [2] ἀναγωγὴν vocant, quod magis ex in-

[b] viribus prostratis, & accisis

[c] sanguine multo abundare

*manare

118

[d] divanescunt, hebetantur

Causæ.

119

[e] contra artis regulas

Species.

120

[f] promiscue

[1] Madore sordescit ac pus rejicit. aph. 16. lib. 7.

[2] Eadem ratione vox hæc introducta est, qua & Græcis ἀναφορὰν dici, scribit infra §. 200.

Quo differat sanguinis fluor à sputo.

inferioribus ad superiora fluorem significat. Differt præterea *fluor* sanguinis à *sputo*, quod neque fluor sanguinis sputum dici potest. *Parvam* enim materiæ significationem sputus refert, fluor *plurimæ*: neque sputus sanguinis fluor est supradicta ratione. Parvam enim materiam sanguinis ex gingivis, aut uva, aut faucibus emissam, sputum magis, quàm fluorem recte nuncupamus.

CAPUT X.

121 *Quot, vel quæ sint differentiæ fluoris sanguiuis.*

Variæ hæmorrhagiæ divisiones.

a vi manifesta
b ex corrosione venarum

DIfferentias etiam fluoris sanguinis veteres quæsierunt. Et quidem ajunt *unam solam* esse vel intelligi, hoc est vulnerationis, ut *Themison* libro Tardarum passionum. Alii vero *eruptiones*, ut *Hippocrates*, *Euryphon.* Sed Hippocrates solarum *venarum*, Eurypho vero etiam *arteriarum.* Alii duas differentias posuerunt, [a] *eruptionis*, & [b] *putredinis*, ut *Asclepiades.* Alii tres, *eruptionis*, & *putredinis*, & *osculationis*, quam *Græci* anastomosin vocant, ut *E-*
122 *rasistratus.* Alii quatuor, adjicientes *expressionis*, sive
sudationis, ut *Bacchius*, adserens ex gingivis sanguinem fluere sine ulla vulneratione: & in curationibus fracturarum sæpe fasciolarum ligamenta maculis sanguinolentis aspersa reperiri. *Demetrius* Herophili sectator, *duas* inquit esse principales *differentias* fluoris sanguinis: unam *incisuræ*, aliam sine ulla incisura. Speciales vero plurimas, quas principalibus subjiciendas ordinavit. Etenim quam memorat *incisura* fieri, in *duas* divisit partes: quarum alteram vocavit *eruptionis*, al-
123 teram *putredinis*. Eam vero quæ *sine* ulla divisura est,
in

in *quatuor* dividit partes: quarum unam [1] raritate fieri dixit: aliam *expressione* sive sudatione: tertiam, defectione vel *debilitate* corporum, quam *Græci* ἀτονίαν vocant: quartam *osculatione*: vult enim eam differre à supradicta, id est, expressionis, quam tertiam nominavit. [c] *Osculari* enim inquit corpora nimia plenitudine, sive virtute *medicaminum* osculantium, quæ *Græci* anastomotica vocant: & magis, inquit venarum ultimos fines: exprimi etiam sanguinem, sive excludi per venarum latera. Alii *Asclepiadis* sectatores unam esse dicunt [d] differentiam fluoris sanguinis, hoc est *eruptionem*. Siquidem omnem sanguinis [e] solutionem eruptione fieri *Asclepiades* memoravit, negantes eam osculationis differentiam, siquidem sit impossibile, sanguinem crassum [f] tenera fieri per oscula, vel excludi. Item *putredinis* esse differentias negant, siquidem ex iisdem, non ex aliis locis acrior humor fieri videatur. Alii vero eundem *Asclepiadem* non [g] naturaliter putredinis differentiam ab *Erasistrato* constitutam expugnasse dixerunt; non enim ex aliis locis acriore veniente liquore [h] *pulmonem* fieri in putredine [i] accepimus, sed eundem quadam passione in putredinem, vel acerrimos transire liquores. Nos autem juxta *Sorani* judicium hac quæstione nullis commodis curationes adjuvari probamus: sed dicimus *tres* esse differentias fluoris sanguinis, hoc est, *eruptiones*, *vulnerationes*, & *putredinis*, sive lacerationis ex tussicula venientis, sicut operantium manus jugi fricatione, lacessiti vulnerantur. [k] Item sudatione sine vulnere, sive ex *raritate via-*

[c] oscula venarum aperiri

124

[d] speciem

[e] fluxum

[f] tenuia fieri

[g] rationabiliter

[h] pulmonis fieri putredinem

125

[i] existimavimus

Cælii ex Sorano sententia.

[k] At

[1] Raritate viarum fieri, *ut in fine capitis.* Raritas vasis ad tunicarum vasis laxitatem pertinet: expressio ad sanguinis liquidioris & nimis fluxilis tenuitatem.

[l] ad osculationem, sive anastomosin pertinet.

viarum effectus fluor [l] osculationis differentiam tenet; sive expressionis, vel cujuslibet alterius causæ.

CAPUT XI.

126 *Quomodo intelligamus differentiam fluoris sanguinis.*

Explicatur Cœliana divisio.

QUæsitum etiam quomodo supradictæ *differentiæ* intelligantur, vel apprehendantur. Sed discernuntur hoc modo. Nam *eruptionis* esse intelligimus fluorem, quoties *repente* ægrotantes atque *limpidum* sanguinem fluunt, nulla querela vulneris præcedente. Vulnerationis vero differentiam dicimus, sive *putredinis*, vel [a] defricationis, cum adjuncto humore *purulento* sanguis excluditur, & non repente vel coacervatim: præterea antecedente longi temporis,

[a] corrosionis, lacerationis

127 vel multorum dierum [1] *tussicula*, vel catarrho. Item *sudationis* dicimus esse, cum nullus fuerit vulneris sensus, aut acceptorum cibo vel potu acriorum materiarum mordicationis affectio. Qui sunt *loci*, ex quibus sanguis fluit? Loci sunt plurimi, summitas *faucium*, arteria asperior, quæ etiam *faux* nuncupatur, *pulmo*, *thorax*, & membrana quæ interius latera cingit, à Græcis [b] *hypozygos* appellata: item membrana, quæ thoracem à ventre discernit, à Græcis *diaphragma* appellata, quam nos discrimen dicere poterimus: item *stomachus*, *venter*, & secundum aliquos *jecur*, ac *lien*, & *vena major*, quæ spinæ conjuncta est.

Loci unde sanguis fluit.

[b] ὑπόζυγος, pleura

128 Quomodo intelligimus ex quibus locis sanguis feratur? [c] Intelligimus locos, ex quibus [d] sanguinis fluor, vel lapsus fertur, [e] quod erit aptissimum, ob adhibendam curationem iisdem, vel eorum vicinis par-

[c] discernimus quidem
[d] sanguinis
[e] quoniam est

1 Licet Cælius in genere de quavis præternaturali sanguinis eruptione agat, ubique tamen ad solum sanguinis sputum respicere videtur.

partibus, & non, ut quidam exiſtimant, commutandæ curationis cauſa, cum generaliter eadem cunctis adhibenda probamus. Iis igitur qui ex ſupernis *faucium* ſanguinem fluunt, primo [f] *parvus* intelligitur ferri, aut ſi plurimus, *non ſpumoſus*. Præterea cum quodam *excreatu* deſpuitur: ipſæ quoque partes ſumpto cibo, vel potu, aut gargariſmate mordicantis materiæ, dolore pulſantur, & inſpicientibus nobis [g] expreſſa lingua, viſu *locorum* probatur *aſperitas*. Plerunque etiam, ut *Eraſiſtratus* ait, tubercula, quæ Græci *condylomata* vocant, viſibus occurrunt, quæ ſunt ſimilia hæmorrhoidis, ex quibus ſanguis fertur. Iis vero qui ex [h] *arteria* ſanguine fluunt, *parvus* atque *flavus* ſanguis ferri perſpicitur: & ſæpe *ſalivis* vel humoribus complexus, in imaginem [i] *capilli* unius, aut multorum. Sequitur etiam *pruritus*, ac mordicatio, & magis circa extantiam gutturis, cum quodam titillatu, &tuſſicula levi: Tum deinde [2] *plurimus* ſanguinis fluor: *vox* [k] hirta cum *dolore*, qui nunc [l] tactu movetur, nunc tuſſicula vehementi: plurimus, tenuis, & *ſpumoſus*, & plurimum *fervens* ſanguis excluditur, atteſtante thoracis gravedine, & aliquando dolore, cum voce hirta, & ſæpe [3] *cibo* quodam, cum infracto ſonitu, eo tempore quo ſanguis excluditur. Iis vero qui ex *diaphragmate*, quod jamdudum diſcrimen vocavimus, & cætera [m] prædictos ſequentur communia. Sed dolor *inferius* à pectore fit, *rotunditate* quadam thoracem pungens. Eos autem qui ex *hypozygo* ſanguine fluunt, multa ſimilia ſupradictis ſequuntur: ſed *dolor* ſecundum *latera* vel pectus, aliquando etiam *in-*

Signa, cuivis parti propria.
f paucus
g depreſſa
129
h nim. aſpera
i tenuiſſimæ ſtriæ
k rauca, obtuſa
l titillatu
130
m prædictis

Ddd *ter*

2 Cum inſignior quædam arteria rumpitur.

3 Sæpiſſime contingit diaphragmate tuſſi vehementer quaſſato, cibos ſimul cum ſputis evomi.

ter ſcapulas fit: ipſe quoque ſanguis minus fla-
131 vus, [n] minus excluditur. In [o] eos qui ex *ſtomacho* ſan-
guinem fluunt, ſine ulla tuſſicula *vomitus ſanguinis*
ſequitur, nigri, atque gelati, & nunc *ſolius*, nunc
cum admixtione *cibi*, atteſtante dolore inter utraſ-
que ſcapulas, ad [p] ſuperiores tendentem, & magis
eo tempore, quo quædam remordentia tranſvorave-
rint ægrotantes. Accedit etiam animi deſponſio cum
faſtidio cibi, & ſalivarum [q] fluor, & corpore frigi-
do, & pulſu obſcuro, vel demerſo. Iis vero qui ex
ventre ſanguinem fluunt, cum ſupradictis, quæ ſunt
cunctis communia, ſequitur etiam *dolor*, & mordi-
catio, vel tormentum inter *præcordia*, & aliquando
ſanguinis particula per [r] *officium ventris* excludetur.
132 Item iis qui ex *jecore* vel *ſplene* ſanguinem fluunt,
vel ex *vena magna*, quæ ſpinæ conjuncta eſt, ut
quidam memorant, ſenſu loca deſignantur. Nam in
dextera parte præcordiorum *dolor* cum colore *auri-
gineo* ſequitur eos, qui ex *jecore* fluunt. Item in *ſini-
ſtra* parte præcordiorum hæc accidunt, quoties ex
liene ſanguis ferri perſpicitur: vel ſecundum *ſpinam*,
quoties ex *majore vena* ferri dicitur. Sed *Soranus*
alta conſideratione ex iis [s] locis per *ventrem*, ac per
ejus officium ferri ſanguinem magis quam per *os* poſſe
133 credibilius approbavit. Iis vero qui ex *gingivis*, vel
uva, vel *faucium* lateribus, vel *tonſillis* ſanguine
fluunt, ſupradictorum nulla ſequuntur, ſed locorum
vulnerationem ore aperto oculorum approbat viſus.
Item ii, qui ex *capite* ſanguinem fluunt acceptum
primo, vel exceptum [t] *internis viſceribus*, [v] atque
ita redditum, ſi in arteriam defluxerit, excludunt:
deinde, cum *tusſicula*, vehementi etiam, [x] quam
de pulmone feratur, ſimilitudinem dabit. Sin vero in
ſto-

[n] & minus copioſus
[o] iis
[p] ſuperiora tendente
[q] fluore,
[r] anum
[s] hepate, ſplene, vena magna
[t] *ſub.* ab
[v] ac poſtea
[x] quæ veluti ſede

ſtomachum defluxerit, vel ventrem, commota *nauſea* vomitur, [y] etiam quam ex iiſdem locis ferri videatur ſimilitudinem dabit. Sed diſcerni hoc facile poteſt, ſiquidem ægrotantibus *fervor igneus* ora [z] pertractans antecedat, & *capitis* gravedo, vel dolor, & extenſio *venarum*, & magis earum, quæ tempora vel frontem cingunt. Sequitur etiam *faucium* titillatus, & aliquando per [a] *narium* quædam ſanguinis diſtillatio, vel per eas cavernas, quæ ad *fauces* ex capite deſcendunt, quod aperto ore, atque exerta lingua viſu probatur, & vicina loca quoque ſanguinolenta apparebunt. *Aliquando* etiam [b] remeantis materiæ cauſa laxiora [c] transvorationis efficiuntur loca, & ægrotantes *excreatu* quodam ſanguinem reſpuunt, accipientes ex ſupernis, adducto ſpiritu, ut ſæpe muculenta conſueverunt dormientes. *Præterea* in *ore* collectus [d] excitat ſanguis: vel transvoratus, & in *ſtomachum*, vel in ventrem veniens premit permanens ægrotantes, aut ejectus relevat: & ii qui paſſione afficiuntur, acceptis vel tranſvoratis remordentibus materiis, nullam interiorum mordicationem ſentiunt quod neceſſariò eos, qui ex ſtomacho fluunt, ſequitur. Ac ſi in *arteriam* [e] fluxerit, tuſſicula rurſum excluditur: quo rejecto, ægrotantibus tuſſicula mitigatur. Siquidem nulla ineſſe videtur interioribus remanens cauſa, quæ tuſſire provocet ægrotantes: niſi forte, quod eſt rariſſimum, aliqua corpuſcula *gelati ſanguinis* inhæreant interioribus locis. Item de *pulmone* fluens diſcernitur, quod jam præcedente tuſſicula, *inſ fluorem* [g] veniant, inde tusſire non deſinant. Communiter autem, cæteris inter ſe paribus ſignis, ex *arteriis* veniens ſanguis [h] *tenerior*, ac *rubri* coloris, & *ſpumo-*

y & etiam tanquam

134

z perurens

a nares

135

b commeantis

c faucium

d *nim.* ad exſcreandum

136

e *ſub.* ex capite

f acrium humorum affluxum

g *ſub.* ægri

Differentia ſanguinis arterioſi & venoſi.

h tenuior

ſus eſſe perſpicitur: ex *venis* vero *craſſior*, & *atri* coloris. Hæc eſt locorum ſingulatim poſita ſignificatio.

CAPUT XII.

137 *De effectu, ſive exitu ſupradictarum paſſionum, quem Græci* ἀποτέλεσμα *vocant*

Prognoſis.

QUæſitum de eventu, ſive *exitu*, vel effectu paſſionum. Nam *Eraſiſtratus* facile curabiles ſucculentos homines dixit, atque fortes, & *parvicolles*, quos μικροτραχήλους appellavit, hoc eſt, qui minimæ longitudinis habent colla: *difficile* autem curari poſſe *tenues*, ac debiles, & porrecta *collorum* longitudine formatos. In his enim, inquit, ſumma cum difficultate [a] ſanguis & tuſſis plurimam per colli longitudinem [b] tractus, & quod obſident [c] *uvida* plurimo tempore [d] habitudinem gutturis, ſive cannæ, quam arteriam vocant, ob hoc graves atque [e] tardas tuſſiculas faciunt.
138 *Aſclepiades* difficile curabiles inquit *ſucculentos*, atque carnoſos, ob vehementiam ſpirationis. Eadem ratione etiam *ætates medias*, & *pueros*: celerius etenim inquit ſpiritum ferri, & in ſputis perficiendis offenſione carnium retardari. Plurimi deinde etiam [f] *affectiones vitæ* quæſierunt, & *regiones*, & [g] *temporum* annales partes. Item per [h] *putredinem* factum *fluorem* difficile curabilem dicunt, [i] ab eo qui [k] *eruptione* fuerit effectus: ſiquidem putrefactæ partes non coëant. Nos vero juxta *Sorani* ſententiam fluores ſanguinis alios dicimus eſſe *novos* corporibus atque recentes, alios tardi temporis atque
139 *inveteratos*: & alios *ſolos*, alios cum [l] *tumore*, alios etiam cum *febricula* & *tuſſicula*: & alios *juges*, alios

a ſanguinis
b tractu eſt:
c ſputa tenacia
d ſubſtantiam
e diuturnas
f ἐπιτηδεύματα, vitæ genera
g anni tempora
h eroſionem
i præ eo
k violenta diſruptione
l phlegmone

alios dimiſſionibus *intercapedinatos:* ordine ſervato, aut inordinatos, & ſuperpoſitionibus ac lenimentis magnis, aut parvis: & *detracta* virium fortitudine, [m] ac *ſervata*. Hæ ſunt enim urgentiores differentiæ, ſecundum quas diligentiam variamus curationis, ſive [n] ſervata, ſive incerto motu exiſtente paſſione. Sed *difficile* curabiles fluores, præ cæteris dicimus *tardos* magis recentibus, ob jugem perſeverationem: item cum *tumore*, vel *febribus* [o] ab iis qui ſoli eſſe perſpiciuntur. Etenim ſupradicti ſpem 140 futuræ conglutinationis negant, & ob [p] hoc *complexionis* contraria ſæpe adjutoria poſcunt, quæ ſint diverſis adverſa: item *juges* fluores ab iis qui dimiſſionibus mitigantur. Etenim grave, atque minimè tutum omne, quod nulla fuerit mitigatione variatum: item *inordinati* ab iis, qui ordine ſervato corpus afficiunt. Eſt enim *inſidioſa* curationi temporum inopinata varietas. Non aliter etiam [q] *ſuperpoſitione* aſperati fluores curatione difficiles ab iis, qui in lenimento conſtituti ſunt, judicantur, ob prædictam rationem vulnerum. Item ii qui plurimum corpus affecerint, atque *vires* ægrotantis inſumpſerint. *Dat* 141 [r] etiam *adjutoriis medicinalibus fortitudo corporis* [ſ] *viam.* Hæc denique etiam in *vulneribus* nudis, hoc eſt, in exterioribus partibus corporis conſtitutis fieri cernimus, cum *juvenibus*, vel, ut ſpecialiter dixerim, athletis & laborantibus hominibus *facilia* vulnera fieri videamus: *ſenibus* verò, & omnibus imbecillibus, *difficilia*. Quapropter etiam in [t] vacuis, vel exercitatis corporibus *Aſclepiadis* dicta minimè conveniunt. Item *ulceratione* facti fluores difficiles curatione ab iis, qui *eruptione* fuerint effecti, judicantur. Siquidem tranſcenſo, atque prætermiſ-

[m] aut
[n] certe
[o] præ iis
[p] hanc complexionem.
[q] variis paroxyſmis efferati
[r] enim
[ſ] operandi facultatem
[t] nec plethoricis, nec cacochymis.

so initio, *novitatis* [v] *fructu* caruerint, quo facilis glutinatio fieri solet: negat enim *tarditas* [x] facultatem. Item *eruptione* facti fluores ab iis, qui [y] *sine* eruptione fuerint, difficiles sunt curatione. Ejus enim factæ glutinationes alterius [z] *passionis* initium referunt. Item ex partibus [a] *multis* factos fluores, ab iis qui *parvo motu* agitantur, difficiles curatione accipimus. Est enim motus cohærentium partium disjunctio. Item ex *occultis* partibus venientes ab iis, qui [b] *proprias* tenuerint partes. Etenim adhibita *adjutoria* occultis vel celatis partibus, vitiata suæ virtutis *sinceritate*, perveniunt, sanis primò locis excepta, ac deinde transmissa: ii verò qui ex [c] *primis* locis fluores veniunt, [d] indomita adjutoriorum virtute curantur. Denique à *stomacho*, vel *ventre*, aut *faucibus* venientes, *facilè curabiles* approbamus. Etenim pota *medicamina* patientibus *primò* locis adveniunt, & non nimio, aut jugi naturæ motu [1] exercitatis. Ii verò, qui ex *hypozygo* membrana fluores venerint, *difficiles* curatione judicantur: & magis si ex *diaphragmate*, quod nos jamdudum [e] discretorium diximus: item ex *arteria*, hoc est pulmonis calamo. Omnium præterea *maximè difficilis*, atque gravior curatione ex *pulmone* fluens accipitur, ob juge spirationis officium. Iis enim qui omnem fluorem de pulmone venientem *incurabilem* dicunt, assentiendum non est. Sed juxta *Sorani* sententiam difficilis est eorum curatio judicanda: quippe cum vulnerationibus thoracis sæpe *pulmo penetratus* non intulerit mortem, ut purgamentis exclusis vel exeuntibus, etiam *febre* oborta, adhibita curatio in *cicatricem* vulnera fecerit con-

Margin: 142 (at "glutinatio fieri solet"); 143 (at "tur. Denique"); 144 (at "non est. Sed juxta").

v beneficio
x facilitatem
y simplici transsudatione, vel anastomosi
z infidæ cicatricis
a multum moris
b eas ipsas unde fluit sanguis, ut nares, gingivæ &c.
c superficiariis
d nondum imminuta
e discrimen

1 ut pulmone. Referendum hoc fluorem, qui fit ex parte motu jugi ad supradicta: nempe ægrè curari & nimio exercitata.

convenire, ut omnes approbant *Chirurgi* memorantes in bello quendam sagittatum penetrato pulmone convaluisse, sanguinemque à sagitta [g] vomuisse, nec tamen mortem fuisse consecutam. Hæc sunt quæ de effectu, sive de *eventu* fluorum credidimus ordinanda. Etenim ex *capite* veniens fluor generaliter est curatione *facilimus*: siquidem non multos sustinet motus.

[g] purum & copiosum exspuisse

Nunc nobis necessariò dicendum remanet, [h] ne 145
cui [2] κοινότητι *sanguinis* fluor adscribatur. Aliqui et-
iam *Thessali* sectatores recenti *incisuræ*, sive *vulneris*
passioni subjici dixerunt. Non enim [i] oportet *loco-*
rum differentia κοινωτήτων mutare virtutem. *Externam*
igitur corporis eruptionem recentem dicimus *incisu-*
ram, [k] quo erit consequens, ut etiam *interiorum*
eruptio huic κοινότητι subjiciatur. Sed his responde-
mus, quòd [l] passio non *chirurgia*, sed *diætetica* tra-
ditur curatione. Omne etenim adjutorium, quod
adhiberi videtur supradictis fluoribus est diæteticæ
partis, non chirurgiæ. Quapropter *diætetices scri-*
ptores libris regularibus, quos diæteticos vocant, de
hæmoptyicis scripserunt, quos nos sanguinem spuen-
tes nuncupamus. *Chirurgi* verò in chirurgumenis 146
hoc memorare non ausi sunt. Ipse quoque *Thessalus*
secundo libro diætetico de *fluore sanguinis* scribens,
nihil in *chirurgumenis* memoravit. [m] Et impropriam,
quòd sola *diæta* [n] curetur, in adjutoriis adhibendis
chirurgiæ κοινότητα scribere. Nos verò juxta *Sorani* ju-
dicium, sive in *exterioribus*, sive *interioribus* cor-
poris eruptionem factam *recentem*, divisuram rectè
dici probamus, atque etiam solutionem cognomina-
mus,

Ad quodnam morbi genus spectet sanguinis fluxus.

[h] num alicui.

[i] ex Asclep. sententia

[k] quare

[l] de qua hic agitur, sanguinis fluxus

[m] Est verò improprium in eo quod

[n] curatur.

[2] Κοινότης, ut jam diximus, Methodicis significat analogiam quandam, quam morbi, eosque curandi modi ad se invicem habent.

mus, ſed in exterioribus [o] *attentionem* recentis vulneris [p] judicamus. Hæc enim nos neceſſariò rapit, ſiquidem ſolutioni diviſura dominetur, & [q] figmentorum vel fabularum *conjunctionem* ex initio depoſcat, atque hæc [r] *diviſuræ* aptiſſima videantur, quæ
147 non in omnibus ſunt congrua [s] *ſolutioni*. Etenim [t] *ſagittarum* diviſuræ [3] laxativæ neceſſario accipiuntur *Interiorum* verò eruptionum diviſura urgente ſolutionis κοινότητα ipſam magis cogimur [v] judicare. Siquidem prior [4] oculis occurrat [x] *ſolutio*, ac deinde *diviſura* ratione atque intellectu mentis apprehendi videatur. *Secundò*, quòd cùm ſint multæ *differentiæ* fluoris ſanguinis, omnes uni ſubjici *ſolutioni* videntur, hoc eſt, eruptionis, & ulcerationis, & ſudationis. [y] Quæ non cogatur. Hæc cauſa fluoris differentias quærere, aut [z] aliæ κοινότητι *eruptionem* adſcribere, aliæ *ulcerationem*, & non eidem ſive ulcere, vel ruptione, vel [a] emiſſione emiſſum fluorem.
148 *Tertiò*, quòd nullo adjutorio *chirurgiæ* uti cogamur, ſed omnibus congruis ſolutioni, quæ ſæpe [b] conſequenter etiam glutinationem partium perfecerunt. Ad *ſummum* quidem, eſt recens *inciſura* ſive vulnus κοινότης, ſed ex medicaminum regula, quam Græci *pharmacian* appellant, diæteticæ parti [c] ingeſta aptè curatur [d] quibus etiam ſupradicta paſſio cu-

[o] indicationem, ἔνδειξιν
[p] potius quàm ſolutionis.
[q] filamentorum, ſive fibrarum
[r] vulneri inflicto
[s] ex cauſa interna
[t] membris adhuc infixarum
[v] conſiderare
[x] magis *ſub.* in internis conſideramus ſolutionem quàm diviſuram.
[y] Quare non cogimur hac cauſa.
[z] alii.
[a] ſudatione
[b] optime
[c] ſociata
[d] diæta & medicaminibus

3 laxandæ ſolutiones. Diviſura omnis fibrarum conjunctionem poſtulat: at non item omnis ſolutio. Nam ſanguinis fluxus, qui accidit hærente adhuc ſagitta, quamvis ſolutionis morbus ſit, laxandum & diducendum vulnus oſtendit, ut telum extrahatur, id quod ſolutionem auget, & conjunctioni fibrarum contrarium eſt.

4 In externis vulneribus facilius à nobis diviſura cognoſcitur, ut quam oculis intueamur: ſolutionis verò morbum eſſe, non adſtrictionis, haud ita facilè nos intelligimus, quoniam ex Methodi & artis principiis ſtatuendum hoc eſt. At in internis vulneribus ſolutio, quam ſanguinis fluxus oſtendit, prior cognoſcitur, ex eaque diviſuram factam deprehendimus, cùm in externis potius diviſura ſolutionem denuntiet.

curatur, obtinente judicio ſolutionis. Hæ ſunt fluoris ſanguinis κοινώτητες. Eas enim [d] qui iis cognominari atque conſcribi poſſunt, præſcripta lectione tradidimus. Nunc *curationem* neceſſariò ordinamus.

d quæ in his nominari, eas nempe κοινώτητας diviſura & ſolutionis

CAPUT XIII.

De curatione.

149

OPortet igitur ex qualibet parte ſanguine fluentes jacere *loco* mediocriter *frigido*, atque *obſcuro*, *lecto* immobili, & *ſchemate* [a] declinato, ut paulo [b] promptius caput levatum habere videantur, *ſtramentis* non nimiè cedentibus, neque calidis, & ut potuerint, uno atque eodem ſchemate perſeverantes, hoc eſt, *immobiles:* præterea *animi* intentionibus ſolutos. Vehementer enim [c] motibus corporis *animorum curæ* ſæpius turbationes addiderunt. Erunt etiam *ſolo* conſternenda folia atque rami *lentiſci*, *vitis*, *mali punici*, [d] *thalliæ*, *murti*, *ſalicis*, *pini*, 150
& horum ſimilium, quibus ſine capitis injuria *conſtrictivus* aër [e] adnatus, atque confectus congrue [f] ægrotantibus inſpiramentis inſeratur. Non enim *cibi* atque *potus* ratio, ac diligentia curanda eſt, quæ intervallis diſtantibus adhibetur, quo *conſtrictionis* faciant commodum, vel fluentia retineant, potius quàm *aer*, qui [g] pauſabiliori inſpiratione adductus, omni parti atque particulæ corporis ingreſſu ſuo fluentia facit cohiberi, miti [h] *denſitate* [1] perſuaſa. Convenit præterea, ægrotantes elatiore lecti *ſeſſione* declinari, ut omnifariam immobiles curandi peſeverent: prohibere etiam occaſiones, quæ [i] poterint paſſionem

Curatio generalis.

a decliviori corporis
b altius
c humoribus, an morbis?
d oleæ
e inductus
f ægrotantium
Aëris major habenda ratio, quam cibi & potus.
g mitiori, leniori
h vi adſtringendi
i poterunt

1 Hac voce Cælius ſæpe magna cum ἐμφάσει utitur, quando aliquid non vi trahi, ſed quaſi ratione duci, & blandimentis perſuaderi vult innuere.

k irritare — nem [k] in *commemorationem* perducere, ut locutio-
151 nis, vel *visus*: ne aut eadem plurimis [l] fabulis revolvendo, aut inspiciendo quæ exclusa sunt, viso admoniti commoveantur. Convenit denique etiam *sanguineos colores* parietum, vel straminum, sive operimentorum declinare. Adhibenda præterea *cibi abstinentia* permittentibus viribus, usque ad *tertium* diem, non ob [z] relaxanda corpora, sed quo [m] *altiora*, quorum est officium accepta digerere, immobilia perseverent. Omnis etenim ciborum [n] *appropriatio* motu quodam necessario [o] perspicitur. Quo fit, ut ea quæ sunt aptissime [p] conglutinanda, motu resoluta differantur. Quapropter ob acceptorum digestionem, cibum sumi prohibemus, & *abstinentiam* utilissimam judicamus.
152 Prohibendi denique ægrotantes ab officio *locutionis*, ut si quid voluerint, usi nutibus, vel scriptura dari significent: magis quando ex *pulmonis cannula*, quam *Græci* arteriam vocant, vel ipso *pulmone*, aut thorace sanguinis nascitur fluor. Convenit etiam articulorum tenacior *ligatura*, si fluor vehemens fuerit. [q] *Densitati* etenim articulorum patientes consentiunt partes: item *spongiarum* mollium, ac limpidarum, & levium, ex aqua frigida, vel aqua & aceto, vel decoctione mali punici, vel rubi, aut lentisci, aut myrti patientibus partibus appositio, hoc est, ex quibus sanguinem
153 ferri agnoverimus. Et erunt hæc jugitur *commutanda*, ne naturali corporis vapore tepescant. Ac si spongiæ visæ fuerint ægrotantibus graves, erunt apponenda [r] *ptygmata* ex supradictis liquoribus infusa, aut *succo* plantaginis, vel intybi, aut herbæ calicularis, aut uvæ lupinæ, quam *Græci* στρύχνον vocant: vel sem-

k irritare
l multa oratione, & sæpius repetita
m viscera
n accessus, appulsus, vel etiam ὁμοίωσις, assimilatio.
o perficitur.
p conglutinata
q arctationi & adstrictioni
r involuti panniculi, & multiplices

z Nam Methodicis inedia laxat, potus & cibi adstringunt.

ſempervivæ, quam ἀείζωον appellant, aut polygoniæ, & acaciæ ex aceto ſolutæ. Ac ſi ex *capite* fuerit ſanguinis fluor, erit *pſilothro* [f] exſpoliandum: tum *fomenta* adhibenda ex oleo viridi, aut roſeo, aut lentiſcino, aut [3] melino, aut murtino. Sin vero plurimus fuerit fluoris lapſus, *radendum* caput, atque *gypſo* illiniendum, vel acacia ex aceto, & magis frontis atque temporum partes. Perſeverante fluore *cucurbita* quoque apponenda, ſubjecta flamma plurima, occipitio. Si autem etiam per nares ferri videatur, erit [t] στυπτηρία immittenda ſicca, vel aceto infuſa, vel [v] alia qualibet ex liquoribus ſupradictis. *Ora* quoque ſpongia ex aqua frigida expreſſa jugi tactu detergenda. Tunc etiam *cataplaſmatum* adhibendus eſt uſus ex rebus conſtrictivis atque *epithematibus*, quæ paulo poſt cum ſuis nominibus ordinabimus. Danda etiam aqua frigida, vel puſca frigida, aut *gargariſmus* ſine ullo [x] percuſſu, quoties ex proximis partibus *gutturis* ſanguinem ferri viderimus. Ac ſi per [y] *inferiora*, vel [z] *altiora* ferri ſanguinem viderimus, ſorbendos dabimus [a] *cyathos* duos vel tres. Quod ſi minime mederi valuerint, etiam *ſuccus* plantaginis, aut intybi, vel uvæ lupinæ, aut [b] polypodii, aut herbæ calycularis, aut roſæ erit offerendus, & neque *plurimus* jugiter, ne ejus percuſſu partes noceantur, aut liquidorum [c] influxio, quæ [d] quidem ſint *conſtrictivæ* virtutis, redundantia tamen, laxare videatur: neque rurſum *longioribus* intervallis. Sic enim *frigus* à nobis illatum naturali [e] vapore obtuſum parvi temporis medelam dabit vitiatam: tum *tertia die* tranſacta, hora acceſſionis ſo-

154 (beside "Perſeverante fluore cucurbita")

155 (beside "vel tres. Quod ſi minime mederi")

[f] capillus detrahendus

[t] alumen

[v] alio quolibet.

[x] odore gravi, & caput feriente

[y] uterum, ſedem, urinæ vias.

[z] vomitum

[a] ex præſcriptis adſtringentibus

[b] polygoniæ, ut ſupra

[c] ingurgitatio

[d] quamvis

[e] tepore corporis

3 Oleum hoc conficitur ex malis cotoneis & ſtrutheis. *vid* H. N. *Plin.* lib. XIII. cap. 1.

solitæ *articulos* leviter ungimus frigido atque viridi oleo. Dehinc detergemus *faciem* quoque, spongia
156 aqua frigida expressa [f] retangentes: *cibum* damus

f sæpe contingentes

parvum, *constrictivum*, ut panem ex aqua frigida, vel pusca, aut alicam similiter, vel oryzam decoctione thebaicarum palmularum confectam, vel easdem ex aqua [4] recenti confectas: aut si plurimum valere hæc voluerimus in aqua cœlesti tamdiu coctas, donec liquor mellis habeat crassitudinem, aut ex

g *sub.* aliquid

[g] malis cydoniis. Tunc etiam danda *ova tremula* ex pusca, aut rhoë Syriaco aspersa. Dandus etiam *panis* simplex, aut in his infusus, tum interposito spatio temporis dandus potus aquæ frigidæ parvæ. Dehinc permittentibus viribus *alternis* diebus æger nutriendus, etiamsi nondum repressus fluor videatur, usque ad id tempus, quo cicatricem firmatam senserimus
157 Quod quidem *Themisonis* atque *Thessali* sectatores

h servandum

usque ad septimum diem [h] servari dixerunt, hoc est, trium *diatritorum* spatium. Ut enim [5] *Antipater* ait tertio Epistolarum libro ad *Gallum* scribens, Naturalis est ratio trini numeri, non solum in his diebus, sed etiam in omnibus diatritis. Sed est melius, ut *Soranus* ait, quoniam non æquali tempore, nec dierum numero cunctis poterit *cicatricis* firmari soliditas, ob alias causas, & ob fortitudinem corporis, ac debilitatem, pro differentia naturali variatam,

i determinare

neque nos unum atque eundem [i] signare poterimus finem.

158 Dehinc sequentibus diebus aliqua erunt *emplastrorum* apponenda, aut *epithematum* constringentium, atque frigidantium, quæ sunt plurima particulariter. Et-

Quid porro fieri debeat.

4 Recenti pro *dulci* an forte *recenter?* Nam vetustæ palmulæ dulcescunt, & minus adstringentes fiunt.

5 Hic fuit Methodicus Galeno coævus, aut paulo vetustior.

Etenim *Thebaicæ* palmulæ vino [k] acriori infusæ, vel
aceto contritæ, admixtis malis *cydoniis* decoctis, aut
mali *punici* corticibus, aut alumine, vel acacia, aut
hypocistide, aut galla, aut œnanthe, aut aloe, aut
cerotario ex oleo roseo confecto, vel melino, aut
myrtino, aut lentiscino, aut œnanthino, aut mixta
etiam mastiche trita, aut melle decocto, galla con-
trita, [l] aut aspera, aut pulvere mali punici, vel man-
næ thuris admixto alumine [m] *Liparo*, quo malagma-
tis sumant omnia qualitatem, tum linteo, vel panno
illinita patientibus partibus apponenda: vel illud me- 159
dicamen, quod libris *Celerum* passionum memoravi-
mus, de *cardiacis* scribentes, & appellavimus *diar-
rhoos*, vel ex polento, & virgultis rubi, vel arno-
glossæ, aut herbæ sideritis, vel uvæ lupinæ, aut [n] ca-
liculariæ, aut anulorum vitis, aut sempervivæ: item
intyba cum pane ex aceto, aut palmulis, aut [o] mur-
tæ mollibus foliis, aut ejusdem semine viridi, ante
cibum offerenda: vel ante cibum dare oportet [6] *elixum*
aut non coctum *panem*, & plantaginem ex aceto co-
ctam & viridi oleo, asperso rhoë Syriaco: item
bulbi ex aqua & aceto, & rhoë Syriaco confecti dari
poterunt cibo. Non aliter etiam *cochleæ* erunt offe- 160
rendæ: habent enim quiddam glutinis naturalis [7] utra-
que, & compaginandi virtutem, cum proficiente
curatione. Danda etiam *pomorum* quædam, ut mala
cydonia cocta recenti mulso: vel [p] torrida præsum-
pto tegmine, farina consperſa, aut sorba, aut mali
punici grana, aut [q] *fabrilium* uvarum: item *volan-
tium*

[k] acerbiori

[l] & asperſa

[m] Liparæo in insula Lipara confecto. Plin. cap. 15. lib. 35.

Medicamen diarrhoos.

[n] calycularis

[o] myrti

[p] tosta præ-dempto

[q] fabriles uvas *vide* c. 3. *lib.* 4.

6 Pane hoc elixo, vix panis nomine digno rustici in Germania mire delectantur. Ex farina cum aqua subacta formant globulos ad ovi anserini magnitudinem, quos aliquandiu in aqua elixatos, postea cum butyro in sarragine frixos comedunt.

7 Utræque aquaticæ & terrestres: vel pomatiæ & vulgares: vel nudæ & tectæ.

tium non pinguia, ut ſunt pectora turdorum, vel pullorum matrem ſequentium, item columbarum, aut phaſianorum, aut attagenarum, aut perdicum, quarum erunt murta pectora penetranda: tum etiam porcinæ carnes, cerebrum, pedes, auriculæ, ora, vel auricularum ſummitates, quæque fuerint nutri-
161 bilia, nec tamen difficilia digeſtione. Dandum etiam *catapotium* ex melle decoctum, ſub lingua detinen-
r *ſub.* arabico dum, ſingulare, aut admixto r gummi, vel ſ dragan-
ſ tragacantho to. Etenim ſufficienter decoctum *mel*, ſicut in externis corporum, glutinat diviſuras, non aliter etiam interioribus mederi neceſſe eſt, atque jam glutinata ſolidare proficiente curatione. Dabimus etiam *vinum*, & magis illud quod non fuerit mordicantis virtutis, hoc eſt quodam ſenſu linguam remordentis, tum ad ſummam paulatim erunt ægrotantes reſumendi, cum *præcautione* vehementium commotionum. Sunt enim
t *ſub.* ſella leviter atque ſenſim *movendi*, t portatoria ſcilicet, vel cathedra longiore, & firmato corpore *lavandi*.
162 Etenim *lavacra* fervoris cauſa atque motus illati,
v i. accelerato humorum & ſpirituum motu quod corpora v celerato ſpiritu agitant, recentium glutinationum atque mollium vulnerum *redulcerantia* x probantur. Cum enim oporteat coherceri atque
x probabiliter creduntur. denſari patientia loca *contraria qualitate*, neceſſario y vexantur fervoris illati cauſa. Inflata etenim
y vulnera *ſub.* parva ex occaſione, atque turgentia redulcerantur. Præcavenda denique etiam *vehementia* exercitia, & magis retento ſpiritu peracta: tum utendum *peregrinatione* terrena atque maritima: & ſi corpus viderimus z non atteſtante fortitudine *augmenta carnis* ac-
z abſque viribus cepiſſe, erit abſtinentia cibi imperanda: tum ſequentibus diebus parvus dandus eſt cibus vino detra-
163 cto. Etenim *cicatricis novitas*, quippe ex venarum va-

vasculis confecta, atque nondum fortificata, si carnis pondere fuerit prægravata, necessariò rumpetur. Semper autem oportet *ventrem* mitius emollire. Acriores etenim *clysteres* incongruis motibus lacerant cicatrices, atque recursum faciunt passionis. At si vehemens atque plurimus fuerit *sanguinis fluor*, erunt extendendæ adjutorii virtutes. *Acetum* denique [a] syncere dabimus ore retinendum, vel gargarizandum, aut sorbendum, *spreto quorundam judicio*, qui asperum, vel tussiculam commovens, atque fluorem provocans acetum dixerunt, siquidem etiam *gelatum* sanguinem solvit. Etenim asperat, vel tussiculam commovet, si jugiter atque immodice fuerit datum. [b] Solvit autem ejus *percussibilem* virtutem distantia temporum, oblatione variata, quæ non sensibili tactu, sed [c] remissibili quadam digestione longioribus actibus immoratur. Item quod *fluorem* non provocet, demonstrandum non est, siquidem sit manifestum, in externis corporibus *vulneribus* constitutis necessarió fecisse densitatem, & propterea conducibilis atque glutinantis virtutis fuerit approbatum. Danda etiam *acacia* aceto soluta, aut *pusca*, aut ex supradictis liquoribus: non aliter etiam *hypocystis*, vel [8] *licium* indicium, aut *omphacium*, vel *balaustium*, aut *œnanthe*, aut [d] *polios* herba, aut *gentiana*, aut [9] *macir*, aut [e] *ponticum*, vel [10] *Ægyptia spina*, quam acaciam vocant: quarum nunc sunt radices infundendæ, vel decoquendæ, nunc earum succi vel lachrymæ admiscendæ: siquidem sint frigidæ atque con-

Vires aceti.

[a] syncerum

164

[b] minuit

[c] leni

165

[d] polium

[e] Rhaponticum

8 Lycii historia apud Botanicos recentiores admodum est confusa & intricata. Ex veteribus constat fuisse id succum inspissatum ex frondibus arbusculæ alicujus spinosæ, sive rubus ea fuerit, sive rhamnus, sive acacia. *Vid. Plin.* H. N. lib. XXIV. cap. 14.

9 De hoc macir *vid. Plin.* H. N. lib. XII. cap. 8.

10 Pastillos ex Ægyptia spina describit Aëtius pag. 465.

constrictivæ virtutis convenientia obturamenta: item [11] *corticis* vasculi vetustissimi vini, exusti, & triti pulverem asperum tribus *cyathis* puscæ frigidæ, aut decoctionis, quam supra diximus, bibendum [a] dari, in modum *cochleariorum* duorum. Etenim constringit cortex inveteratus, & magis antiquissimi vini, 166 commutatus, tarditate temporis aucta virtute. Utendum etiam *trochiscis* confectis ex supradictis speciebus, item ex *rosæ seminibus* [12] trochiscis, quorum compositionem *Responsionum* libris, de medicaminibus dicentes, tradidimus: item eo quod appellatur [b] *dielectrum*, item eo quod *œnocraton*, & alia similia, quorum compositionem, ut supra dictum est, *Medicaminum* libris tradidimus.

[a] dare oportet

[b] ex succino

Quid faciendum in sanguinis fluore immodico.

Ac si coadcervatus perseveraverit *sanguinis fluor*, utendum etiam vehementioribus quibus obturentur altiora, [c] sua & teneritudinis causæ, tamen erunt *ocyus* adhibenda, ne passionis ipsius impetu in manibus nostris vitam linquere cogantur ægrotantes. 167 *Prædicto* igitur *periculo* eorum proximis aut ministris, vel quod producta vita spem sæpe vanam dederint sanitatis, erunt hæc adhibenda: supradicti *corticis* cinis exustus cum liquida *pice* spongiæ impressus: decoctio *lentisci*, & *rhois* Syriaci, & [d] *clygmatium* supradictorum succorum. Nam hæc conficiuntur hoc modo. [e] Agmine *vitis* ustis virgultis, atque ex eorum cinere confecto [f] *liquamine*, scilicet aqua imbriali admixta, quam vulgo *cisterninam* vocant,

[c] suæ tenuitatis causa, quæ

[d] ἔκλειγμα

[e] Fasciculo

[f] lixivio

11 quidam hic *facem* interpretantur. Ego vero, *picem siccam* in fundo doliorum vini repertam, eorum præsertim, in quibus vinum dulce vetustatem adeptum est. Ejus & sabinæ pulvere curatum Ægyptium quendam fuisse jam ad hydropis initium perductum, Aëtius tradit pag. 568.

12 Pastillos ex rosis & ex succino describit *Paulus*. Quidam legendum putant, pastillos ex rosis, *διὰ ῥόδων*, & ex seminibus, *διὰ σπερμάτων*. utrosque hic convenientissimos *Paulus* descripsit.

cant, dabimus ex ipsa bibendos *cyathos* tres, vel quatuor, nullis aliis speciebus admixtis. Nam quidam in his, si *febribus* adficiantur, etiam *vinum* immiscuerunt [g] vividum, vel *spongiæ* ustæ cinerem, qui conficitur hoc modo. *Spongia* expressa *aceto*, atque *pice liquida* madefacta, vasculo novo includitur testeo: tum circuntegitur luto, & usque eo inuritur, donec carbonescat: dehinc [h] trita in pulverem, ex quo *cochlearis* unius quantitas aquæ vel puscæ frigidæ mixta datur bibenda: vel si virtutem medicaminis augere voluerimus, tinctam, ut supra diximus, spongiam [i] liquidæ picis pulvere *bituminis* aspergimus. Decoctio autem *lentisci* conficitur hoc modo: Ejus *virgultorum* sumentes sufficientem modum, *aquæ* imbrialis infundimus *sextariis* duobus: tum decoquimus: & cum semel, vel secundo [k] scatere viderimus, expressas detrahimus lentisci comas: tum *liquorem* decoquimus, donec ad tertiam partem deducatur, cujus *cyathum* admixtum duobus cyathis *aquæ* bibendum propinamus. Non aliter etiam electariorum decoctio conficitur. Ob *electarium* autem conficiendum erunt sumenda *mala punica* recentia & infusa, nisi fuerint mollia, quibus contusis atque compressis, aliquantum detrahimus succum, atque decoquimus, donec *mellis* crassitudinem sumat. Et quantum *medicaminis* virtutem [l] tendere voluerimus, tanto valentius mala exsuccamus, quo expressa ultimum atque crassiorem succum dimittant, ut etiam eorum *cortex*, si quid humoris habuerit, sudet. Convenit etiam medicamen, quod *Themison* ordinavit hoc modo. *Mali punici* partibus duabus *aloë* admixta parvi cochlearis quantitate cum *aqua* frigida offerenda. At si *solutio* perseveraverit, addenda

[g] vividum: humore multo dilutum.

168 *Spongias urendi modus.*

[h] teritur

[i] deesse videtur vox *vice*, aut *loco*

[k] spumare

169

[l] intendere

170 *Themisonis quoddam medicamentum.*

etiam constrictiva *cucurbita* patientibus partibus; tum [m] *diæteon* emplastrum, quod vehementer astringit superimpositis spongiis aqua pusca infusis, ut supra scriptum, *ciborum* constrictiva qualitate permanente. Dandum etiam noctis initio medicamen, quod [n] *diaporon* appellant, vel *diasycaminon*, sive *catapotia*, quæ Medicaminum libris prædiximus. Nunc autem perficienda conscripsimus hoc modo.

171 *Gummi* & *acacia* æquis ponderibus, admixto *alumine* scisso ad duplex pondus, sunt colligenda decoctione papaveris, & danda quibusdam in duplicem modum. At si quisquam non plurimum sanguine fluxerit, nec tamen materia ferri cessaverit, convenit etiam tertia die *phlebotomiam* adhibere. Etenim ex eo quod sanguis ferri non quieverit, manifeste conjicimus *glutinationem* non fuisse perfectam divisuræ, sive vulneris partium, & propterea in tumorem venisse perspicimus. *Omne* etenim *vulnus*, *quod usque in tertium diem glutinari non potuerit*, *necessariò tumescit*. *Thessalum* denique indigna accusatione appe-

172 titum *Sorani* sententia recte purgavit, *Tertia* etenim die phlebotomandos sanguine fluentes constituit, nutriens constrictivo cibo, non [o] inconsequentia ordinans adjutoria, sed tanquam complexis passionibus apta, ut contrariis contraria objicere videatur. Ac si etiam intra *diatriti* tempus fuerit [p] attestata partium *gravedo*, vel dolor, aut *spiratio* difficilis, vel *tussicula* sicca, phlebotomare convenit, atque *aërem* loci parvissimi tepidare, & iisdem partibus lanas oleo calido viridi expressas apponere, vel ob sanguinis fluorem ea ordinare, quæ glutinare valent, sed virtutis frigidæ non sint, neque transvorationis aspe-

173 rent loca, nec tumorem commoveant. [q] Plurima dabi-

[m] διὰ ἰτεῶν

[n] διὰ ὀπωρῶν

Quomodo, & cur vena sit secanda.

[o] incongrua

[p] præsens

[q] Plurimis

bimus etiam famiæ terræ, quam [r] *ges astera* vocant, uncia partem tertiam, cum duobus, vel tribus cyathis aquæ tepidæ: non aliter etiam *amylum*, vel [s] *argallici* radicem, atque foliorum ejus succum. Convenit denique *sub lingua* retenta ejus radicis particula, sive amyli, sive terræ supradictæ. Danda etiam ex *gummi*, sive [t] *draganto*, & *thure*, & *opio*, & his similibus confecta *electaria*.

[r] γῆν ἀςέρα
[s] Symphyti. c. 2. lib. 5.
[t] tragacantho

Tunc tertia die accepta *diatriti* temporis observatione, non solius *fluoris*, sed etiam *febrium*, erunt ægrotantes *oleo* calido atque plurimo, & viridi perungendi. *Facies* quoque aqua tepida fovenda. *Cibus* dandus complexioni passionis aptus, & *pultes* ex oryza vel alica frixa, sive [v] simplici, vel milio, & decoctio *Ptissanæ* calidæ, sed non oleosæ, ac potius siccæ, vel ex oleo viridi confectæ, aut cum palmulis, vel amylo, admixto [x] γῆς ἀςέρος, aut *argallici* radice incocta. Cæteris vero *diatritis*, hoc est intervallis dierum trino numero servatis, cogentibus doloribus erit utendum *fomentis*, atque *cataplasmatibus* laxativis: tum etiam cum scarificatione *cucurbitis*, sive *hirudinum* appositione, quas sanguisugas vocant: Tum *vaporatio* spongiarum apponenda. Sin vero etiam fluor *periculosus* fuerit sanguinis, cum *tussicula* vel *asperitate* gutturis, erit utendum quidem constrictivis *epithematibus*, sed calidis: dandum etiam sorbendum *mulsum* ex melle decocto, & à *vino* abstinendum: danda denique aqua potanda calida, sed parvo modo: tum sorbilia, quæ passioni virtute apta mederi possunt, ut est *amygdala* [y] ex pusca, in mulso decocta, quæ abjicienda, & [z] admittendum *amyli* quantum valeat mulsum in quandam crassitudinem redigere. Deinde similibus electariis,

Quid tertia die maxime observandum.

174 (beside "Cibus dandus")

175 (beside "erit utendum quidem")

[v] cruda
[x] *sub.* parum
[y] expoliata, ut paulo post.
[z] admiscendum

riis, atque sub lingua continendis medicaminibus utemur tempore [a] *amissionis*, ut est mel Atticum admixto gummi, vel [b] dracanto decoctum, aut *glycyr-*
176 *rhiza*, vel ejus succo: nisi quisquam ægrotantium hoc improbaverit, nausea commotus, quo ejus stomachus facile ad vomitum moveatur: item ex *lini* semine trito, & *tracanto* drachmis duabus, & *amygdalis* expoliatis XXV, & [c] *strobilorum* granis XXX, & *ovi* unius tosti vitello, & *amyli* drachmis duabus, infuso *passo* sufficientis quantitatis, quo medicamen *electarii* crassitudinem sumat. Sin vero etiam *rauci* fuerint ægrotantes, erit *mel* decoquendum cum cæteris speciebus singulatim, resoluto tracanto, ex infusione passi confecto. Terminatur enim hoc asperitas faucium, & transvorationis partes leniuntur, & tussicula mitigatur, sputaque sanguinolenta repri-
177 muntur. Dandum etiam noctis initio, nisi *febrium* obstiterit accessio, simplex [d] *Diacodion*. Continuum vero medicaminum usum, quæ [13] *tussicularia* sunt appellata, sive eorum immodicam quantitatem necessariò fugiendam mandamus. Est enim melius *simplicibus* atque consuetis mederi rebus. Illa enim temporaliter quidem mitigare videntur tussientium motum, sed passionem totam faciunt deteriorem. Ac si attestante *tumore*, fluor perseverans produxerit tempus, in iisdem perseverare convenit, quæ supra memoravimus, admixto etiam *lacte*. Si minui tumorem viderimus, dandum quoque *lac amylatum*, & panis *laganum* pultibus infusum, sed ex fermento confectum, quo panis habeat qualitatem, faciat etiam me-
178 delam meliorem. *Strobilus* denique cum suis fructibus,

[a] remissionis
[b] tragacantho
Electuarium.
[c] pini nucleis
[d] describitur à *Paulo*

13 Veluti ejusmodi linctus & electuaria, utpote quæ sunt cum lentore quodam & viscIditate dulcia, & appetitum dejiciunt nimis diu usurpata.

bus, quod in semet habeat [e] *resinale*, ptisana decoctus. Dehinc profectu [f] cedente erit panis cum *malva* decoquendus, sed non exquisite conditus. Danda etiam ptisana cum *lenticula*, quam Græci [g] *psisanæon* vocant, & apponenda extrinsecus *cerotaria* ex murtino vel lentiscino, aut melino oleo confecta: tum urgentius augenda *resumptio* ut supra demonstravimus: atque ita abstento sanguine, quoad fiet glutinatio perfecta. At irruente tumore erit conjiciendum, vel advertendum, utrum glutinatio [h] fecerit *rententionem*, cum neque gravedo, neque dolor, aut *punctio*, vel *pulsatio*, vel saltus partium, aut extentio, vel febris cum *arida tussicula*, aut *stridor*, aut 179
singultus, vel quæpiam [i] sanitati impedita *saucietas* ægrum sequi videbitur: sed sit æqualis, atque ordinata [k] aspiratio perseverans. Tum si *tumoris* causa fuerit retentio sanguinis [l] *temporaliter* effecta, quæ necessario *sordidum* atque humectum vulnus efficit, *phthisicorum* fluorem [14] pronuntiamus.

Quomodo curandus sit sanguinis fluxus, cum in morbum chronicum abiit.

Tum cum producto tempore sanguinis fuerit [m] *ruptio* variata, erit *curatio* pro motibus temporum [n] varianda, ut [o] *superpositionem* emergentem eadem curatione curemus. In *lenimento* verò leves atque quietos adhibemus *motus*, sub magisterio *aliptæ* vel *musici*, quo etiam vocis exercitium artificis præcepta moderentur. *Cibus* dandus ex mediæ qualitatis materia, adhibitis *resumptivis cyclis*, in quibus non 180
erunt repentinæ mutationes faciendæ, sed ex mediæ qualitatis materia *primus* ordinandus est cyclus, dehinc ex volantum *secundus*: tunc ex agrestium *tertius*, atque ex porcinis carnibus *ultimus*. & con-

e resinale quidam, *ut inf.* §. 106.
f succedente
g φακοπτισάνην
h stiterit sanguinis fluxum
i sanitate
k respiratio
l pro tempore
m eruptio iterata
n iteranda
o paroxysmum

 junctis

14 fore, ut æger putria & purulenta multa spuat, & phthisicus efficiatur.

junctis deinde duobus [15] contiguis ordo dirigendus, atque ita omnibus, & singulis materiarum speciebus erunt magis *constringentia* procuranda, ut in *oleribus* intybum, plantago: in *marinis* squillæ, mulli: in *volantibus* perdices, phasiani, attagenæ: in *agrestibus*, lepores, capreæ: & si celeriter ægros crassificari viderimus, erit *abstinentia* intercalanda: tum

181 venter emolliendus. Utendum præterea partiliter nunc *aquæ* potu, nunc *vini* leviter [p] remordentis: deinde veniendum ad *recorporativæ* curationis materiam, [h] latenti motu adhibita *drimyphagia*, ex pisce gobione, admixto melle. Dandi etiam pisces, & suis cerebrum, una tantummodo die: intervallatis diebus, adhibitis *localibus* adjutoriis recorporativis, ut *dropace*, partibus primò, quæ fuerint *remotæ* à patientibus, tum *vicinis*, ac deinde *ipsis*: addendus etiam ex *sinapismo* rubor, quem *Græci* φοινιγμὸν vocant, atque sicca *fricatio*: tum torrendum corpus *sole*, quod *Græci* ἡλίωσιν vocant: adhibenda quoque [r] παρόπτησις, & aliquando [s] *sicca* cibatio, aliquando

182 cum pane palmulæ offerendæ: & [t] imitanda consuetudo [v] frigida *lavacri*, atque *potus* parvus, scilicet primo, ac deinde auctus [x] suggestione, quo possint etiam iis ægrotantes uti [y] partiliter. Facit enim duriora corpora, atque valentia, acceptorum vel gestorum differentia *contrariorum* mutatione variata, quanquam sint ex eodem genere venientia. Utilis præterea *navigatio* approbatur, & *peregrinatio*: inde enim res salutares venient. Præcavenda etiam *Venus*: facilè autem hæc passio refricatur. Hæc est secundum *methodicos* ordinata curatio.

Apud *veteres* verò dissonantia sunt ordinata. Et- enim

[p] adstringentis

[q] pedetentim

Quo ordine recorporativa externa sint adhibenda.

[r] q. d. ad focum, adassatio absque potu

[t] ineunda

[v] frigidi

Quod corpora reddat firma.

[x] potu largiore paulatim concesso.

[y] vicissim, & alternis.

Variæ veterum sententiæ examinantur.

15 primo & secundo: secundo & tertio: tertio & quarto.

enim de *ſchemate* jacendi, atque *phlebotomia*, & 183
ligatione, & conſtrictivis, vel frigidis *cataplaſmatibus*, & *aceto* bibendo, varia diſceptatione pugnatum eſt. De *ſchemate* inquam jacendi: ſiquidem alii ſupinos jubent ægrotantes jacere, vel ſuper eas partes, quæ non patiuntur. *Aſclepiades* [z] conſequenter approbat ſupra partes quæ patiuntur, eſſe locandos ægrotantes: ſiquidem cum ſcriberet neceſſarias eſſe curationes, adprehenſa cauſa, ſic fuerit elocutus, etiam ſanguine, inquit, fluentes ita eſſe locandos. [a] Siquidem *Eraſiſtratus* phlebotomari præcepit patientes. *Alii* vero ejus ſectatores etiam fieri principaliter damnaverunt hoc adjutorii genus, tanquam virium vexabile: item plurimi noſtrorum, tanquam laxativum, & propterea inconveniens fluori ſanguinis, ex ſolutione venienti, & [b] indignum ad conſtrictionem. *Alii* adhibendum probaverunt, ut *Hippocrates* de morbis ſcribens: *Diocles* libro quo de paſſionibus, cauſis, & curationibus ſcripſit: *Praxagoras* libro tertio de curationibus: item *Aſclepiades* libro, quo de clyſteribus ſcripſit: Dehinc *Themiſon* ſecundo libro Tardarum paſſionum: & *Theſſalus* ſecundo libro regulari: ſed adjecta diſcretione. Etenim ſi tertia, inquit, die rurſum ſanguine fluxerint ægrotantes, atque plurimo: quo intelligitur tanquam in complexis paſſionibus, hoc eſt, ſtrictura obtinente, faciendum approbaſſe. *Alii* verò omnes ſtatim, atque ſine ulla dilatione, phlebotomandos dixerunt, & magis ſi ex *thorace*, vel *pulmone* ſanguis fluxerit, vel plurimus, avertendæ materiæ cauſa, quo patientibus partibus derelictis, aliorſum feratur, hoc eſt ad eas quæ non patiuntur; vel ob educendam materiæ multitudinem. Denique ſæpe inquiunt faciendam

[z] inconſequenter

[a] At quidem

[b] non idoneum

(marginal numbers: 184 beside "ctionem. Alii adhibendum probaverunt"; 185 beside "te, faciendum approbaſſe")

dam [c] *conſuetudinem*, ſi oportuerit, ſemel, & ſecundo, vel tertio, quo [d] recurrens ex brachio, poſt [e] abſtinentiam ſanguis, iterum avocetur, velut *Themiſon* ait, ſecundum ſe, & laxamenti eſſe, & minutionis, ne initium tumoris efficiat. Item, ut *alii*
186 evacuandas [f] venas, quò exeant latè, celerius concedant, atque coëant diviſuræ, velut *Aſclepiades*, ad minuendum ſanguinis curſum, ſive [g] ſpirationem, quibus paſſio adjuvatur. Item de *ligationibus* pugnaverunt. Siquidem [16] *Xenophon*, & [17] *Dionyſius*, & *Erophilus* primo libro Curationum, & [18] *Eraſiſtratus*, probant articulorum faciendam conſtrictionem. [19] *Herophilus* verò capitis, & brachiorum, & fœmorum: *Eraſiſtratus* magis inguinum & alarum. Etenim [h] laxationem ſenſus ſanguinis [i] approbat fieri retentionem. *Aſclepiades* verò ad ipſum ſcribens libros *Paraſceuaſticos*, ligationem [k] excludit, eamque [l] neque *Eraſiſtrato* congruam, dicens [m] oſculari non poſſe ſub *diſcrimine*, venulas, quod *Græci* diaphragma vocant, [n] vel miſceri eas, quæ ſupra dia-
187 phragma eſſe videntur. Omnes etiam noſtræ ſectæ principes id approbaſſe videntur: [o] impreſſa etenim, inquiunt, ligatura vexat, non impreſſa inutilis eſſe perſpicitur: item *Antipater* tertio libro Epiſtolarum, ait, teneri materiam quidem ligatione, ſed cùm fuerit indulta, vel relaxata, in repentinum atque immodicum fluorem [p] veniat. Siquidem abſtinentiæ cauſa altiora [q] pendendo latere potius, quàm teneri videantur. Item de [r] conſtrictis *cataplaſmatibus* plurimi diſſenſerunt. Nam *Eraſiſtratus* hæc approbat: *Aſclepiades* excludit, tanquam materiam imprimentia,

c nimirum venam ſecandi
d in partem affectam
e ſuppreſſa vacuatione, & clauſa plaga.
f venas concedunt amplo vulnere, quo latæ exiſtant, nec celerius coëant
g ſpirationis difficultatem
h ligatione ſenſus, ſ. ſtupore
i putat
k reprobat
l negat eſſe
m occludi ligatione non
n nec vinciri
o arcta
p venire.
q ſuſpenſa
r conſtrictivis

16 Medicus Cous.
17 Empiricus.
18 De hoc *vid. Plin.* H, N. lib. XXVI. cap. 2.
19 Herophili laudes. *vid. Plin.* H.N. lib. XXVI. cap. 2. & 3.

tia, vel coërcendo in altum revocantia. Item *acetum* alii tanquam tussiculam vel fluorem commovens expulerunt, vel quod duras partes densando faciat. *Themison* verò his repugnans adhibendum judicavit, 188
attestante etiam *Thessalo*. Alii ajunt ejus acrimoniam vel nimietatem temperandam admixtione aquæ. *Plurimi* verò contrariarum sectarum etiam *clysteres*, atque *urinales* ajunt virtutes adhibendas. *Diocles* [20] taurinum gluten bibendum dicit, farinæ concoctum & rubo: vel cum nepita amylum, vel marrubium, vel rosmarinum in aqua pusca dandum. *Motus* verò alii adhibuerunt, non solùm fricantes, sed etiam deambulationem imperantes post cibum, ut *Erasistratus*. *Asclepiades* verò de communibus adjutoriis scribens, gestationem in *hæmoptyicis* prohibet. Utuntur qui- 189
dam præterea etiam *purgativis* medicaminibus ex [21] papavere, vel helleboro, aut diagridio, quod Græci *scammoniam* vocant, ut *Diocles*: item sudorem moventibus & vomitum, ut *Praxagoras*, qui etiam plurima urinalia ordinavit. Sed hæc facilè judicantur ex iis, quæ secundum *methodicos* tradidimus.

Errores aliorum monstrantur.

Demonstranda tamen eorum *contradictio*, & brevi ratione formanda. Peccaverunt igitur, qui supra patientes partes ægros jacere voluerunt. Omnis enim impressio, sive [r] affectio incongrua glutinationibus approbatur. Ceciderunt etiam falsa intentione decepti, qui non addita discretione *phlebotomiæ* memoraverunt usum. Non enim in omnibus oportuit pro- 190
hiberi, cùm fluorem sæpe fuerit vehemens *strictura* complexa: & si secundum *Erasistratum* osculatio venarum

[r] afflictio, *alii* affixio.

20 Gluten omnium præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus.

21 Seminis papaveris sylvestris & corniculati acetabulum ventrem ducit: tantundem verò seminis aphrodis vomitum provocat. *Dioscor.* De utroque *vid. Plin.* H.N. lib. XX. cap. 19.

narum ex redundantia materiæ veniens, fluorem faciat, convenit uti detractione. *Facilè* enim *corrigi*, vel *reparari parva virium vexatio potest*: plurima tamen ex adjutorio patientibus utilitas fuerit. Neque item in omnibus erit approbanda phlebotomia. Nam nullo tumore apparente vexabilis judicatur. Etenim corporis [f] fortitudo necessariò [e] depurgatur, & stomachus vitiatur, atque debilitate irruente, difficilè coëunt divisuræ, & eadem patienti videbimur
191 ingerere, quæ prohibenda suscepimus. Quippe cùm non *aversio*, sed potius [v] *partitio* sanguinis fieri intelligatur, & duplici egestione celerata, nullam mortis habeat dilationem. Dehinc erit *anceps*, utrum [x] irruente rursum tumore, phlebotomandi necne sint ægrotantes: sed phlebotomati apertissimè intersiciuntur: non phlebotomati magno adjutorio privantur. *Ligationes* verò non [y] tantum ad divertendam materiam, ut suprà memoravimus, [z] quantum ad *densitatem* faciendam adhibendas probamus: siquidem imprimendo coërceant: sed *mediocriter* [a] adhibere, ne moderatione cessante, vexare potius quàm
192 curare [b] videantur. Peccat etiam *Asclepiades*, frigida vel constrictiva *epithemata* recusando. Sunt etiam inconsequentia [22] *Erasistrati* placitis, sed officio congruæ curationis efficacia. Nam solutionem constringunt, divisuras conglutinant, quod ex vulneribus in superficie constitutis, & sub visum venientibus usu approbatur, quibus apposita apertissimè profuerunt. Peccant etiam non aliter, qui bibendum *acetum* negant. Non enim in omnibus fluoribus sanguinis dandum probatur, sed in iis, qui [c] approbato at-

f vires
e labefactatur
v geminata effusio
x de novo affligente
y tam
z quàm
a adhibendas
b videamur.
c valde manifesto

22 qui putavit his introrsum retrudi sanguinem, & ita vasorum ἀναστόμωσιν augeri, cujus causa est redundantia.

atque *largissimo* fluore vexantur. In *parvis* enim aqua frigida sufficere potest, aut admixto parvissimo aceto. At si *tumor* fuerit attestatus, ut *complexam* passionem demonstret, proculdubio constringentia fugienda, quantum res pati, vel admittere possunt. 193
Est igitur *improprium*, ut ea quæ incongruè adhibita nocere demonstrantur, etiam cùm necessariò convenire fuerint visa, prohibenda existimentur. Etenim *adversantia solutioni* tussiculam ex fluore venientem mitigant, atque ipsum fluorem constringunt, & sanguinem retinent cohibendo, & neque noxam inurunt. Siquidem sæpe [d] reddita per *digestionis* vias, patientibus partibus adveniunt temperata, atque admixta [e] *liquidis* in alto constitutis: & propterea obtusa virtutis violentia perdurant. Sunt etiam *clysteres* contrarii. Siquidem commoveant corpus, eo tempore præterea, quo conglutinationem [f] faciendam nitimur. Hac ratione etiam *urinalia* medicamina, atque *ventriflua* magis noxia judicantur. Siquidem turbent atque vexent, & [g] vertant stomachum. Item [h] protervus omnibus *vomitus*, & propterea *contrarius* judicatur. Rescindit enim vulnera, nisi quis eum jam solidatis cicatricibus ob *recorporationem* adhibendum probaverit. Est propterea affectatio sudorum, quam *Græci* ἀφίδρωσιν vocant, contraria. Cum enim superflua, atque redundantia tollere videtur, laxativæ virtutis causa, coëuntia disjungit. 194
Item *taurinum gluten* tensionem atque duritiam facit. *Motus* vero corporis neque excludendos generaliter probamus, neque [i] approbandos. Siquidem prius quam passio declinaverit, requiescere debeant ægrotantes. In *declinatione* vero sint movendi, sed non post cibum. Tunc enim ob digestionem celebran- 195

[d] delata per ventriculum & intestina
[e] sanguini, & reliquis humoribus
[f] facere
[g] subvertant
[h] absque ulla ratione
[i] admittendos

brandam tempus est quiescendi: quo fit, ut prius quàm cibum sumpserint ægrotantes, *gestatione* sint movendi, [k] secunda etiam deambulatione. Etenim parva [l] adjectione neque ulcera refricantur, & in resumptione virtus corporis excitatur.

k i. post cibum sumtum
l *sub.* motus

CAPUT XIV.

196 *De Phthisica passione.*

Phthiseos causæ antecedentes.
a dissipationem σύντηξιν
b profundæ & intimæ partes

PHthisis, sive, ut plerique appellant, *phthoë*, quod corporis faciat [a] *defluxionem*, sive corruptionem, fit frequentius antecedente *sanguinis fluore*, aliquando etiam longi temporis *tussicula*, sive catarrho, quo thoracis [b] altiora lacerantur, & primo levius: tunc *ulcerata*, facientia collectionem intrinsecus, quæ cum siccata non fuerint, citius sumat passio initium. Sed non secundum has *differentias* erit efficacia curationis mutanda. Siquidem antecedentes causæ, quanquam diversæ, *unam* facere passionem videantur.

197 *Signa & symptomata.*

Sequitur autem ægrotantes *febricula* latens, & sæpe quæ initium declinante accipiat die, atque veniente luce levigetur, attestante *tussicula* plurima initio noctis, atque fine, cum *sputis* saniosis, ac parvulis *primo*, in iis qui non ante sanguinis fluore vexantur: quæ quidem admixta saliva latere, [c] *secundo* autem, etiam plurima ferri videantur. Iis vero, qui ex *fluore sanguinis* in istam veniunt passionem, primo sanguinolenta sputa efficiuntur, hoc est, *cruenta*, quæ *Græci* αἱμάλοπα vocaverunt: tum *feculenta*: dehinc *livida*, vel *prasina*: & in ultimo *alba*, atque *purulenta*, dulcia, vel salsa, cum *voce* rauca, aut [d] acuta, & difficultate *inspirationis*, atque *genarum* ru-

c deinde, deinceps, postea
d clangosa

rubore, & cæteri corporis cinereo colore: item 198
sequitur *oculos* exoletus aspectus, & corporis *tenuitas*, quæ nudatis membris proditur magis, quàm ex aspectu vultus. Quosdam etiam *sibilatio* vel [e] stridor thoracis sequitur, & crescente passione, *sudor* superiorum partium usque ad pectoris finem, *cibi* fastidium, & major appetitus *sitis*, & quibusdam [f] *gravedo* vulnerati pulmonis, ut etiam ejus exspuant fibras, quibusdam *punctio*, ulcerato thorace: *pulsus* debilis, densus, ac deinde formicalis, quam *Græci* μυρμηκίζοντα vocant: *Digitorum* summitates crassescunt obuncatis unguibus, quod *Græci* γρύπωσιν vocant. Sequitur præterea *inflatio* pedum, & nunc *frigus*, nunc *fervor* articulorum: *nasi* summitas pallescit, atque *aurium* [g] laminæ frigescunt. Tunc *pejorante* passione 199
ventris efficitur *fluor* albidarum egestionum, & indigestarum, debilitatis naturalibus digestionis officiis. Discernunt præterea plurimi purulentum liquorem, *phlegmata* carbonibus imponentes, quo exusta probentur. Nam tetri [h] *odoris* esse necesse est omne quod natura fuerit mutatum, velut ex [i] *defluxione* carnis veniens. Item in *aquam* mittunt ægrotantium sputamina. Etenim *naturalia* facile solvuntur, vitiata vero atque mutata, perseverant, quadam [k] tenuitate coactæ, & subsidunt: siquidem sint gravia, & contra naturam ex defluxione carnis venientia.
Vicinæ atque similes passiones sunt phthisicæ, σύντηξις, 200
quam nos defluxionem dicere poterimus, & *atrophia*, quam nos nutrimenti cessationem vocamus; item *empyica* passio, sive [1] ἀναφορητικά, quam nos purulentam, sive [l] vomifluam dicere poterimus, quod ex

[e] ῥόγχον vocat lib. 2. de acutis §. 72.

[f] gravis doloris sensus

[g] fibræ. eadem voce utitur sup. §. 21.

Modus sputa probandi

[h] Aphor. 11. & 22. lib. 5.

[i] colliquatione, putredine

[k] tenacitate

Quomodo differat phthisis

[l] vomicofluam

[1] eadem ratione vox hæc formata est, qua supra §. 120. dixit à Græcis vocari τὴν ἀναγογήν.

m abſceſſus ex *vomica* interioris [m] collectionis purulenta per tuſſiculam excludunt ſputa. Sed hæc diſcernuntur. Siquidem ex his *atrophia* longo tempore faciat tenuari, nullis etiam atteſtantibus ſputis, ſæpe etiam ſine ulla tuſſicula. Etenim longo tempore febricitantes, atque tuſſientes, [n] limpidis adhuc ſputis affecti, necdum *phthiſici* judicantur, in phthiſicam vero paſſionem proni ac declives eſſe noſcuntur. Item *empyica* paſſio, ſive, ut ſupra diximus, ἀναφορητικὴ, diſcernitur à phthiſica, non aliter quàm ulcerum collectione. Quippe cum empyicos ſæpe antecedat *pleuritis*, vel *peripleumonia*, & *tumor* immenſus, & *febres* vehementes cum horroribus frigidis & inordinatis. Dehinc quod ſæpe *coadcervatam* puris copiam excludant repente *Empyici*, ac deinde egeſtione facta, febribus atque horroribus præteritis liberentur, ut aut omnino iis careant, aut ex parte afficiantur: in *phthiſicis* ea, quæ ſupra diximus, antecedant, & liquida *paulatim*, non coadcervata excludantur, & pro modo auctæ paſſionis, etiam febres augeantur.

ab atrophia:

n minimè vitioſis, alienis, pravis

201 *ab empyemate.*

202 Communiter autem hæc paſſio *ſtricturæ* atque *ſolutioni* erit adſcribenda, & ſubjacentibus paſſioni [o] temporalibus [p] *cænotetis*. In quibuſdam etiam *ulcerum* differentias monuimus [q] promovendas. Sunt enim neceſſariò intuendæ. Siquidem complexa ſit regulæ, quam *diætan* vocant, medicaminum ratio, quam *pharmacian* appellant. Denique ſi *tumens* ulcus fuerit, quod intelligitur ex *dolore* conſequenti, & cæteris tumoris ſignis, convenit ægrotanti *calidus* locus, & *abſtinentia* unius diei: tum *fomentatio* laxativa, atque *cataplaſmata*, & *cucurbitæ* appoſitio cum ſcarificatione, & *vaporationibus* ſpongiarum, & totius corpo-

Cujus generis morbus ſit Phthiſis, & quomodo curanda.

o pro variis morbi temporibus

p κοινότησι.

q proponendas, conſiderandas

203 ris *perunctione*: *cibus* quoque ſorbilis, calidus, &

ma-

magis [r] panosus, observatis temporibus singulorum *r ex pane*
adjutoriorum, ut sæpe docuimus: at si *tumens non* *Varia ulcus*
fuerit ulcus, ob purgationem sordis erunt *aquæ mulsæ* *pulmonum*
cyathi duo vel tres offerendi ante cibum, vel *fæni-* *detergentia.*
græci sæpe [s] torti decoctus succus, sed non ita ut *s tosti*
viscosus fiat, quod [t] servabitur: Si secundo vel ter- *t cavebitur*
tio [v] mollius scatere cœperit, deponatur, [x] quod sit *v lenius bul-*
colore vinosus, ac deinde uni cyatho liquato admisce- *lire* *x quoad*
tur *mellis* cochleare: habet enim virtutem *fænigræci*
semen mitissimæ detersionis: vel certe mulsum dabi- *y ligato in*
mus ex *lini* semine fricto atque trito, admixto pul- *linteolo* *z immersa;*
vere, aut [y] liquato linteolo limpido, vel farina [z] me- *an mera?*
regmi. Si autem *major purgatio* fuerit facienda, *irin* 204
illyricam atque [a] *herbum* dandum probamus. Oportet *a ervum. & sic in seq.*
etiam *herbum* rubrum aquæ infundere, donec infle-
tur: tum testa calefacta atque ignita molere, terere,
ac deinde tum tenuissimo cribello ejus *pollinem* mul-
so aspergere in cochlearii quantitatem: vel ex melle
decocto *electarium* facere, admixto scilicet polline
supradicto. Sed propter *vehementiam herbi*, erit con-
jicienda *sordis* magnitudo, ut si fuerit putrosa,
quam *Græci* δυσώδην appellant, tum solo herbi polline
utemur: Sin vero non ita fuerit cogens causa, ad-
mixto *sesamo* [b] iri illyricæ æqualis ponderis, aut supe- *b iridi*
rantis, pro passionis magnitudine. At si plurimum 205
putruosum apparuerit ulcus, ex iis quæ feruntur, non
solum *per os* convenit *herbi* pollinem dari; sed ex
ipso confectum etiam *cataplasma* cum aceto, atque
melle extrinsecus apponere. Tunc etiam *lenticula*
simili usu adhibenda probatur: Et præterea purgati-
væ virtutis *aristolochia*, & dracontia herba, sive quæ
appellatur *aron.* Ejus generis etiam *marrubium* ap-
probatur, quanquam sit stomachi vexabile, purgati-

væ

Decoctum marrubii.

væ tamen virtutis. Oportet autem ejus *manipulum* tribus aquæ ſextariis decoquere, donec ad tertiam partem redeant: tum marrubium detractum projicere, atque admiſcere *mellis* boni libram, & rurſum de-
206 coquere, donec ad ſuam veniat craſſitudinem. At ſi *marrubium* viridius fuerit, tundendum atque [c] exſuccandum, & in unum cyathum ſucci libra mellis miſcenda, & ita decoquenda: aut aquæ ſextarii tres decoquendi, ſive admiſcendi, donec mellis craſſitudinem ſumant. Faciunt etiam ex *ſtrobilis*, & *amygdalis*, & *lini* ſemine, vel ſupradictis, electaria: item ex *amygdalis*, & *ptiſana* cum *melle* & *lacte* ſorbile medicamen, & primo cum pane [d] acceptum infuſo [e] melle: tum etiam ſingulare ſorbendum, parviſſime, ad modum unius cyathi vel duorum: dehinc plurimum, longe ante tempus alterius cibi: quanquam ſit in qui-
207 buſdam hoc ſolum [f] cibo ſufficiens. Etenim corpus nutriet, & vulnera reterget, & cruentos, vel purulentos juvat. Dehinc cum *tenuia ſputa* ferri viderimus, facit etiam *ſtrobili* decoctio, quæ conficitur hoc modo. Viridem *ſtrobilum* ſumentes, [g] fructuoſum, qui in ſemet habeat quædam reſinalia, [h] quem tribus ſextariis immixtum decoquimus, donec pars dimidia liquoris inſumatur: tum detracto ſtrobilo, erit reſiduæ parti liquoris miſcenda *mellis* libra, vel *glycyrrhizæ*: Tunc [i] decoquendo donec craſſitudinem ſumat. Convenit etiam ex *ſquillitico* vino electarium confectum, ex quo erit ſextarius unus libræ *mellis* admiſcendus, & *gummi* vino perfuſi ſelibra: tum decoquendum mel
208 donec vinum inſumatur. Poteſt præterea etiam *melilotum* linteolo ligatum tempore decoctionis immitti: item ſuccus *glycyrrhizæ* ſimili modo, atque eodem tempore miſceri probatur. Convenit etiam *Diocodion* me-

[c] exprimendus ſuccus
[d] accipiendum
[e] melli
[f] pro cibo
Decoctum ſtrobilorum pini.
[g] nucleis plenum
[h] aquæ
[i] decoquendum

medicamen cochlearis quantitate sumptum, vel *buty-*
rum cum *melle* in electario datum, & præterea purga- *Medicamen*
tivæ virtutis atque siccativæ hoc medicaminis genus: *purificans*
marrubii succi viridis sextarii tres, *mellis* libra una: *& exsiccans.* [k] iridis
quæ cum fuerint coctione crassificata, [k] *iris* illyricæ *Cautela*
immittendæ sunt drachmæ duæ. Sed oportet neque *practica.*
semel, atque eodem tempore omnia hæc ægrotanti-
bus dari. *Varias* etenim materias posuimus: siquidem 209
jugis speciei unius oblatio satiat ægrotantes, & pro-
pterea recusatur, neque *accessionis* tempore hæc dan-
da mandamus. Quapropter [l] uni etiam cætera in cu- [l] unis
rationibus monemus intuenda, quo purgato ulcere
[m] humanioribus cibis utamur, hoc est ex mediæ ma- [m] liberalius
teriæ qualitate. Convenit interea *motus* [n] *latens*, pen- [n] blandus, vix sensibilis
sili primo lectulo, vel cathedra longiore, atque in vici-
na porticu. [o] Adhibita etiam *perunctio* primo sedenti, [o] Adhibenda
ac deinde recepta fortitudine *stanti*: purgato ulcere
damus *vinum* album, atque lene, mediocriter remor-
dens. Tum *lavacrum* adhibendum, quando etiam
sicca convenit *cibatio* singularis, vel cum palmulis the-
baicis: & *pulmento* in cibum dato: vel *arnoglossa* her- 210
ba, & *volantum* non pinguia: item sub lingua *amy-*
lum [p] datum, quod retentum in defluxionem veniens [p] dandum
subjectis partibus patientibus irruat, & paulatim ad-
juvet *cicatricem*: vel *mel* decoctum simili modo da-
tum, aut parvo ex *amylo* admixto: Tum etiam *tro-*
chiscus, qui appellatur [q] *trigonos*, vel *mel* vino remor- [q] *vide supra §. 105.*
denti admixtum, [r] parti suæ quantitati, & decoctum,
donec [s] incoquatur vinum: tum etiam *antidotum*, [r] pari [s] insumatur
quod appellatur *theriaca* & *mithridatios*, quæ in se-
met habet siccandi atque recorporandi virtutem:
item [z] *zapirios*: & [t] *dierisimus*. Apponenda præterea [t] dierisimum 211

 ex-

[z] hanc Paulus describit.

extrinsecus *emplastra*, quæ in cicatricem ducere valeant, ut est [3] *melinon*, ac deinde siccantia magis. Tum cum firmum apparuerit lenimentum, erit [4] *amitaonion* imponendum, vel [5] *polyarcyon* malagma, admixto cerotario, ex oleo *cyprino* confecto, parte tertia: siquidem hæc singularia primo tempore ægrotantes ferre minime possint. Tunc *cyclica regula* adhibenda, sed quæ non repentinas habeat ordinum mutationes. Denique nunc *vinum*, nunc *aquam* potare permittimus, juxta cycli rigorem. Danda etiam *drimyphagia*, quam
212 despuentibus sanguinem memoravimus. Adhibenda etiam *localia* adjutoria, similiter *cucurbita*, *dropaces*: & *sympasmata*: & *paroptesis*: & *sinapismus*, & bibendum medicamen, quod [6] *diapipereon* appellatur. Valet enim *callositatem* ulceris tenuare, atque siccare. Fugienda præterea bibendi medicaminis *satietas*, & eligendus consuetorum usus. Magis siquidem insueta materia vexatus *stomachus*, atque fastidio supinatus prodat ægrotantes. [v] Et propterea vehementer utilis *navalis gestatio*, atque longa navigatio, *lectio*, vocis exercitatio, & omne quod dare corpori *fortitudinem* potest.

[v] Est præterea

213 Veteres autem medici alii nihil de ista passione memoraverunt. Sed *Diocles* libris, quibus de passionibus atque causis, & curationibus scripsit, jubet initio *cibos* detrahi, nihil de fine abstinentiæ significans, aut quousque sint ægrotantes retinendi: tum *sudores* commovendos, quibus necessariò vires auferuntur, & neque hoc quemodmodum faciendum sit, ordinavit. Utitur etiam [x] *anacæliasmis*, quorum qualita-

Curatio ad mentem veterum Medicorum.

[x] ἀνακοιλιασμοῖς, i. e, medicamentis quæ supra ventriflua dixit §. 194.

3 Describitur ab Aëtio.
4 Amythaonium emplastrum describitur à Paulo.
5 Polyarchium describitur à Paulo, & Celso.
6 vel Διὰ δυοῖν πιπέρεων, ut *infr.* §. 68. *l.* 3. vel διὰ τριῶν πιπέρεων, ut cap. 8. lib. 5.

litates non memoravit, adjiciens verrendum, sive deducendum à pulmonibus humorem, quando fuerat mitigandum potius ulcus quàm repurgandum: item *vomitum* ex oxymelle adhibendum, quo corpus disjiciendo ulceratas lacerat partes: atque hoc jugiter, 214
& post cœnam faciendum probat: dehinc proterva mentis cæcitate deceptus, etiam ψυχρολουσίαν imperat adhibendam, & *allium* dandum, quod necessariò vexet ægrotantes inflando: tum *vino* flavo utendum, sive nigro, & propterea duro, atque post prandium *deambulatione* vexandos imperat ægrotantes, & nulli adjutorio sua tempora reddenda perspexit. *Praxagoras* secundo libro curationum, iis qui pulmonis ulcere afficiuntur initio *helleborum* probat, atque *sitim* faciendam: tum resumendos: non advertens *primo* resumptione, *tum* helleboro utendum, quo possint ejus laborem perferre ægrotantes. Ad summam, 215
non resumto, & viribus deficienti *helleborum* non convenit, resumpto autem, vel fortificato *exclusa* [7] *phthisica passione* comprobatur, & propterea usus hellebori recte prohibetur. At *Themison* secundo libro Tardarum passionum quædam recte, quædam caduca protervitate composuit, ex quibus est etiam [y] *pendentis thori* gestatio, quo plurima parte diei ac noctis motu exerceantur ægrotantes, cum necessariò accessio vespertino tempore asperetur, atque luce surgente levigetur: quo non solum laboriosus, 216
verum etiam intemporalis, & inordinatus motus ab eo adhibitus probatur. Etenim initio lucis, & dimissionis tempore nutriri cibo convenit ægrotantes. Est etiam noxium *allium*, quod imperat dare: siquidem in-

[y] pendente thoro

7 quæ vomitione ab helleboro incitata, ac ulcere propterea irritato, nocentior & deterior fit.

Allium inflat.

inflationem maximam facit. *Unctio* item ex ferventibus adhibita virtutibus, quam circa *vesperam* probat adhibendam, cruribus atque brachiis contraria

217 judicatur: tunc enim *febres* ardescunt. Imperat præterea [z] inter duos vel tres dies ægros *lavandos*, cum corpus elimatis viribus debilitet lavacri frequentia, & sordidet atque humectet ulcera. Præterea [a] *herbum*, dehinc *intybum*, & *plantaginem* dat, cum sit horum usus differentia temporum [b] separatus. [c] *Herbum* enim purgationis adhibetur causa: frigerantia vero *cicatricis* obducendæ. Item imperat *ulcera* facienda extrinsecus, iisdem quibus intus inesse senserimus, quod est *pernitiosum*. Putat enim aversione humoris facta ad exteriores partes altiora ulcera præsiccari, & propterea diutissime differendam ait [d] sanitatem exteriorum ulcerum, donec [e] illa clau-

218 duntur. [f] Imponenda nanque ait *emplastra*, quæ humoris provocant defluxionem, cum humoris defluxio juxta [g] sapientia placita nullius commodi teneat fidem: sic etiam plurima *localia* adjutoria adhibenda conscripsit, quæ multo tempore [h] *magnificas* ulcerationes, hoc est, quas nos extrinsecus infiximus, in cicatricem venire [i] cohibeant, impediens plurima quæ congrue adhiberi possunt, ut *defricationes*, *dropaces*, *cucurbitas*, *sinapismos*, *paroptefes*, & alia quæ cum vehementissime prosint, ulceratione cutis [k] præfecta adhiberi non [l] possint.

z secundo, vel tertio die
a ervum
b separandus.
c Ervum
d consolidationem
e alteriora
f ulceribus extrinsecus factis
g sapientum
h manificas, χειροποιητὰς.
i prohibeant
k ante facta
l possunt.

CÆLII

CÆLII AURELIANI
SICCENSIS
MORBORUM CHRONICORUM
LIBER III.

CAPUT I. 1

De Suspirio, sive Anhelitu, quem Græci Asthma vocant.

Nhelatio, sive *suspirium* ab accidenti
nomen sumpsit. Vocatur præterea secundum aliquos spirationis difficultas,
quam Græci δύσπνοιαν vocant, sive
ὀρθόπνοιαν: siquidem sese præfocari sentiunt cum jacuerint ægrotantes, atque *erecti* facilius spirent. [a] Item, ut alii dicunt, *contrario* vocabulo suæ virtuti nomen accepit. Nam cum [b] sui ratione [c] convertat ac depravet, tanquam corrigat, *orthopnœa* nuncupatur, quam nos spirandi dicere correctionem poterimus. 2 Multa enim contrariæ interpretationis vocabulum [d] sumpserunt, ut *fella*, quæ Græci [1] γλυκέα vocant, velut dulcia, cum sint amarissima. Gravat autem atque premit hæc passio magis mulieribus *viros*, & juvenibus *senes*, atque *pueros*, & durioribus natura corporibus *teneriora*, *hyberno*, atque *nocte* magis, quàm die vel æstate: in quibusdam ex *initio* generatur: in quibusdam [e] *perfectis* irruit passionibus; sed magis ex pro-

Qui, & quando asthmati magis sint obnoxii.

[a] At ut
[b] ex sua natura
[c] spirationem evertat
[d] acceperunt
[e] præcedentibus

1 Plin. *cap.* 10. *lib.* 27. Holosteon sine duritie herba est, ex adverso appellata à Græcis, sicut fel dulce.

fundo *frigore* ſequitur patientes ſpirationis difficultas, & frequenter natura celerior magis quàm tarda: item *præfocationis* ſenſus ſecundum thoracem, atque *gravedo*, & *fervor* igneus: item [f] ἐντέρων ad ſuperiora conductio, & cùm paſſio vehementeſcere cœperit, *ſtridor*, atque ſibilatio pectoris, cum *vocis* debilitate: tum extenſio *colli*, atque *vultus*, cum rubore, & *oculorum* ſuſpenſo [g] attentu: *jacendi* poteſtas ſchemate ſupino: *tuſſicula* nunc arida, nunc uvida, cum *ſputis* tenuibus, & ſpumoſis, aut craſſis, & viſcoſis, & *ſudoribus*, & *calore* morbido, atque *pulſu* humili. At ſi gravior impetus *ſuperpoſitionis* fuerit, *ora* ægrotantium liveſcunt, & quidem excluſo [2] *per nares* humore mucilento, relevantur, atque præfocationis carent metu, quod non aliter cedit, etiamſi per oculos *lachrymarum* fuerit fluor.

Symptomata.

3

[f] inteſtinorum

[g] obtutu *alii* intuitu

4 Variantur autem tempora paſſionis *ſuperpoſitionibus* & *lenimentis*, & nunc limpidis atque ſynceris, nunc [h] ſordidis, & paſſionis tractibus implicatis, ut etiam tunc levis difficultas inſpirationis ineſſe videatur, quæ facilè prodetur, ſi ægrotantes itinere *aſcenſibili* gradiantur, aut *ocyus* pergant, vel *indigeſtione*, aut uſu *venereo* affecti, vel *frigore*, atque *pulvere*, ſive *fumo* graventur. Differt autem hæc paſſio à *peripleumonia*, quòd neque cum febribus neceſſariò fiat, & ſemper *tarda* eſſe videatur. Item

Quomodo differat aſthma à ſe ipſo:

[h] i. cum aliquibus morbi reliquiis

& morbis cognatis.

5 ſecundum aliquos diſcernitur ab *orthopnæa*. Siquidem hæc cum *ſtridore* atque *præfocatione* aſperatur: *orthopnæa* verò cum [i] *thoracis* everſione, atque *ſingultu*, aliquando etiam cum *ſanguinis* fluore. Item ſecundum aliquos *magnitudine* diſcernitur. [k] Vehementem

[i] ſtomachi

[k] vehementiorem

2 cum enim per nares id exit, avertitur humor in pulmonem fluxurus, & intercipitur, aliaque via rejectus periculo ſuffocationis liberat.

mentem enim dicunt *orthopnœan* supradictis passionibus. Sed est melius, ut uno atque generali concursu, passionum potentiam judicemus, ut nunc *vehementem* passionem dicamus, & magis accessionis tempore, nunc *leniorem*, & magis dimisfionis tempore.

Est autem pasfio *stricturæ*, quapropter convenit, ut mox corpus invaserit, sive cum repetendo superpositionem asperaverit, jacere ægrotantes *altioribus* stramentis, thorace atque capite sublevato, loco *lucido*, atque *calido* mediocriter, adhibita *requie*, 6
& *abstinentia* cibi usque ad tertium diem, si vires permiserint: *pectus* tegendum lana, atque fovendum *oleo* dulci, calido: adhibita quoque *articulorum* blanda calidarum manuum *fricatione*, ut etiam tenendo medeamur *teporibus* admotis, tempore quo accessio vehementescit: & *cucurbitæ* lenisfimis raptibus detrahendæ. At si *præfocatio* coëgerit, & vires permiserint ægrotantis, adhibenda *phlebotomia*, & diatriti tempore *unctione* antecedente: sorbilis, atque calidus, & varius in dimisfione offerendus *cibus*, atque alternis diebus, donec pasfio declinet. Sin vero 7
imbecilles viribus fuerint ægrotantes, diurnis diebus dabimus *cibum*; sed ea die qua abstinere oportuerat, *parvum*. Ea vero qua dare licebat, paulo [m] *plurimum*. Sin vero [n] officium non agnoverit, simplex *clyster* adhibendus, & ante cibum *mulsæ* ex melle despumato duo vel tres cyathi [o] præbibendi: *cataplasma* laxativum, atque *cucurbita* cum scarificatione adhibenda thoraci, & [p] in utrasque scapulas, ac magis paulo inferioribus locis, quo sine ulla quassatione partium, ejus raptus efficiatur. Tum *vaporatio* spongiarum, atque *cerotarium*, & malagma quod *diachylon*

Curatio in paroxysmo.

m largiorem.
n *sub.* venter.
o præbendi: tum
p inter.

8 *lon* appellant, vel [q] *mnaseum:* Atque ita *lavacrum*, & *vinum*, & *varius* [r] reddendus cibus. In *lenimento* vero si passio tardaverit, erit adhibenda *resumptio*, *gestatione*, *vocis exercitio*, *deambulatione*, *unctione*, *fricatione*, corporis *retento spiritu:* tum *lavacro*, atque *cibo* ex pulmentis *mediæ qualitatis:* Dehinc ad *recorporativam* curationem transeundum. Adhibenda *drimyphagia*, atque cæterarum transitus mutationum, quas sæpe *cyclos* ordinantes docuimus. Tum etiam *ex radicibus vomitus*, vel si passio coëgerit, etiam *helleboro* provocatus. Jubemus præterea acetum [s] *scilliticum* ægrotantes ante cibum sorbere, vel

9 cum aceto *nitrum*, sive *laser*, aut *hyssopi* decoctionem cum fico contriti, vel nucleo *pineo*, quem Græci [t] *pityda* vocaverunt, admixto mulso: item *abrotanum* tritum cum *sulphure*, atque *aceto* ex [v] mulso confecto, vel *urticæ* semine, aut [x] *radicum*, & horum similium *electariorum*, ut est melli admixta resina *terebinthina*, aut *cardamum*, quod nasturtium vocamus, aut *sesamum* cum aloë, & *amygdalis* amaris: aliquando etiam *pipere*, vel ovi *vitello:* vel illud electarium quod [y] *diascylles* appellamus, cujus confectionem de *Medicaminibus* scribentes tradidimus.

10 Tum etiam cucurbitæ *recorporativæ* adhibendæ thoraci, atque interscapulo: dehinc *dropax*, *paroptesis*, *heliosis*, *sinapismus*, *acopa*, recorporativa malagmata, ut est [3] *Diadaphnidon*, vel *Dialoe*, vel [4] *Diaeuphorbio:* dehinc *navigatio* atque *peregrinatio* terrena, & potio *theriacæ* antidoti, & aquarum *naturalium* usus, quarum præstant in Italia [5] *cutyliæ* appellatæ, sive

Extra paroxysmum.
q describitur à Paulo.
r dandus
s scylliticum
t πιτυίδα
v melle
x raphanorum
y διὰ σκύλλης

3 Hoc malagma διὰ δαφνίδων, sive ex baccis Lauri, describitur à Galeno lib. VII. κατὰ γένη.

4 Hoc malagma διὰ ἐυφορβίυ, Acopum barbaricum dictum, eodem extat loco.

5 sunt hæ aquæ in Sabinis gelidissimæ. *Vid. Plin.* H. N. lib. XXXI. cap 2.

ve [a] *albæ*, vel *nepesinæ* : tum etiam *cataclysmus*, hoc est, aquarum illisio supernè, iisdem locis qui patiuntur. Utilis denique *maritima*, & plurima mare tenus conversatio, atque consuetudo *frigidi lavacri*, quam ψυχρολουσίαν appellant. *a* Albulæ, circa Romam

11 Aliqui autem adversarum *sectarum* principes etiam *dauco* cum *aceto* & *melle* ægros potaverunt, sive [b] *iri* cum mulso, & ventrem plurimum deduxerunt, dando de *diagridio*, quod scammonian *Græci* appellant, obolos tres, cum duplici pondere *aloes* sive *hieræ*, quam catharticam vocant, vel *ammoniaci* salis obolum, sive *opopanacis* simile pondus, vel [c] *cneoron*, aut *polion* herbam, vel *peplion*, aut *calchanthum*, vel *thapsiam*, aut *asininum lac*, & *castoreum*, non solùm lenimenti tempore, sed etiam in augmento, sive superpositione passionis. *Alii* verò etiam urendum thoracem, vel caput crediderunt. *Themison* quoque secundo libro *tardarum* passionum, in quibusdam eisdem [d] compeccasse videtur, cùm plurimum ventrem *purgandum* credidit ex diagridio, atque in ipsa accessione. Utitur præterea *constrictivis*, atque his acrioribus, & imperat dari *thapsiæ* succum cum *opopanace*, aut *sagapeno*, ex quibus stomachus necessario vexatur. Hic denique erit memorandum, [e] quia potis medicaminibus non sine cautionibus utendum est, ut neque eorum plurima *satietate* vexandi ægrotantes. Item in *impetu*, vel asperitate *passionis recorporativa adjutoria prohibenda*. Erit enim [f] *cœnoteta* consideranda, qua facilè medicamina, qualitatis ratione accedente, [g] correctius approbamus. 12

Aliorum medicorum sententiæ recensentur.

b iride

c thymelæam

d συναμαρτάνειν

e quod potu medicaminum

f κοινότης

g convenientiora

CAPUT II.

13

De stomachicis.

Quid sit stomachica passio.

A Parte corporis quæ patitur, [1] stomachica passio nomen accepit, sed non omnis *stomachi* querela illico passio nuncupatur, nisi fuerit ex multorum *concursu* signorum, & *perseverantia* confecta, atque corporibus *tardans* repetendo superpositionibus lenimenta. Plurimi igitur singulatim speciales *curationes* ejus tradiderunt, nunc de stomachi *duritia* dicentes, nunc de *ventositate*, de *rheumatismo*, & *de-*
14 *bilitate*, & *horrore* ciborum, & fastidio. *Themison* quoque *primo* libro tardarum passionum [a] solutionem circa stomachum appellavit *rheumatismum*, *secundo* libro *ventositatem*. *Thessalus* secundo libro regulari curationem separavit soluti stomachi, atque inflati. Nos verò communiter sub *una propositione* de omnibus dicere curabimus, qua ventositatem, vel ex *tumore* duritiem confectam *stricturæ* jungimus: *fastidium* verò, sive horrorem ciborum, & *corruptionen* [b] ambiguam, utrisque principalibus passionibus subjicientes. *Antecedentes causæ*, quæ stomachi passionem faciunt, cæteris quoque passionibus generandis communes esse probantur, sed magis istam
15 jugis *indigestio* parit, sive post cibum [c] *gemitus*, & *perfrictio* profunda: item *mæstitudo*, & *medicaminis insueti* potatio. Sequitur autem in passione constitutos accessionis tempore *animi defectio*, *articulorum* frigidus torpor, aut variatus per membra acrior natu-

[a] solutionem vocat Cœliacum morbum.

[b] i. tam stricturæ, quam solutioni

Causæ antecedentes.

[c] vomitus

Symptomata.

1 passio hæc, ut ex symptomatibus apparet, alio vulgatiori nomine vocatur *Cardialgia*: quoniam superius ventriculi orificium, quod στόμαχος & καρδία appellatur, præcipue affectum est.

turali *fervore*, qui magis *medias* teneat *manus:* tum
roscidus sudor, & animi anguſtia, jactatio, *anxietas*,
ſive [d] concatenatio mentis, & *desponsio*, *coloris* mu-
tatio, *pulsus* parvus, celer, imbecillus, *corporis* ta-
bes, *cibi* faſtidium, vel *major* ciborum *appetitus:*
tum *corruptio* acceptorum cum *acore* vel in [e] *bromo-* 16
sam, vel [f] *fumosam* tranſeuntium qualitatem: Qui-
buſdam etiam *vocis* amputatio, & *dentium* [g] con-
frictio, ſive concubitus: inſeparabilis *capitis* grave-
do: *aurium* tinnitus, quibuſdam *sitis* inſatiabilis, &
cùm in acceſſu tumor major fuerit excitatus, *oris*
ſiccitas, & *saltus* ſub præcordiorum partibus: tum
dolor in eadem parte, aut etiam inter palas tenens,
ſive [h] latius, cùm ſe tremor uberior [i] infuderit: de-
hinc tranſvorandi difficultas cum *præfocabili* ſenſu.
Quo denique commoti quidam *nostræ sectæ* princi-
pes, Epiſtolarum libris hoc accidentiæ genus [k] *stoma-
ticam synanchen* vocaverunt.

[d] contractio; conſtrictio
[e] *cœnosam, putidam*
[f] nidoroſam
[g] contritio
[h] latior
[i] diffuderit
[k] ſtomachicam

Durescente autem *stomacho*, ſine ullo [2] fervore at- 17
que dolore, cætera communia *signa* ſequuntur: tum
ligneus earundem partium ſenſus, & magis inter pa-
las, ſi omnis aruerit ſtomachus: ſin verò in *superio-
ribus*, erit tranſvorandi difficultas, donec ad ejus
fundum accepta perveniant: aut ſi in [l] eodem *fundo*,
quem Græci βάσιν appellant, fuerit durities, erit
tranſvoratio facilis, ſed poſt ejus perfectionem *gra-
vatio* ſequetur, tum *durities*, atque *extantia* in [m] in-
terioribus præcordiorum. At ſi *ventositas* fuerit ſto-
machi, *tensio* ſequetur inflatione conjuncta: tum 18
capitis plenitudo cum [n] oppreſſis atque jugibus *ructa-
tionibus*, [o] teſtante gravedine, quæ magis accepto
cibo ſentiatur. Tum *sonus* in interioribus liquido-

Signa peculiaria quorundam ventriculi morborum.
[l] ejuſdem
[m] an inferioribus?
[n] retentis flatibus
[o] atteſtante

 rum

2 Quod contingit in ſcirrho incipiente.

rum tanquam ſemipleni folliculi, errante vento per inania: atque ita tenſione laxata erunt ructatione relevandi. Et ſi etiam *inteſtina* fuerint [p] conflata, *rugitus* interiorum ſequetur, quem *Græci* βορβορυγμὸν appellant. At ſi *ſolutio* fuerit ſtomachi, quam *rheumatiſmum* vocaverunt, ſequitur *ſalivarum fluor*, & quibuſdam jugis *ſputus*, & *oris* humectatio nauſeabilis,

[p] inflata.

19 cum *mordicatione* interiorum: quibuſdam plurimus *vomitus* craſſioris, vel tenacis, aut fellei, & [q] praſini humoris, vel alterius cujuſlibet ſubſtantiæ, circa ſupradictos colores. Sin verò *occulta* fuerit ſolutio, quam *Græci* ἄδηλον appellant, aut [r] immenſa ſigna videantur, quæ *Græci* λογοθεώρητα vocaverunt, ſequitur *debilitas pulſus* ægrotantis, & veluti ſtomachi *pendentis* atque *trementis* ſenſus, marcor ac defectio animi, quam *Græci* λειποθυμίαν vocant, quæ *ſumpto cibo* temporaliter depellitur, reſumptione ſuffecta, non tamen perſeverabili: nam rurſum in eandem [s] relabent

[q] porracei

[r] immanifeſta

[s] relabuntur

20 defectionem, [t] in imagine ultimæ paſſionis. Quo fit, ut niſi quis celerius ſumpſerit cibum, ſumma defectione jactetur. Sic denique plurimi [v] *impauſabiliter* tota die atque nocte cibum ſumpſiſſe veteribus traduntur. Nanque *Aſclepiades* memorat Praxagoræ *famulum* ternos bilibres panes per ſingulos dies accepiſſe: quibus comeſtis, non aliter paſſione afficeretur, quàm ſi nihil [x] acciperet. Sed ab iſta paſſione *phagedæna* diſcernitur: ſiquidem in ipſa non [y] inſumantur, vel digeſtioni tradantur accepta, ſed gravatione ſequente evomantur. Hæc ſunt quæ de *ſtomachi rheumatiſmo* occurrunt.

[t] ad modum ultimi paroxyſmi

[v] ἀδιαλείπτως.

[x] accepiſſet

[y] conſumantur, diſſolvantur

21 Sed [z] circa *regulam methodicam* diſcernentes [a] *ſuperpoſitionis* tempore, contrariarum adjutoria paſſionum *ſtricturæ* ac *ſolutionis*, quæ ſuis ſpeciebus & ſignis

[z] ſecundum

Curatio varia.

[a] exacerbationis

gnis [b] approbantur, in *lenimento*, communi sæpissime curatione utemur, quam *recorporativam* dicere poterimus, à *Græcis* metasyncriticam appellatam. Cum igitur primo *stricturæ* passio corpus invaserit, atque nova *temporis causa* fuerit ægrotantis, sive in *superpositione* constituta, turbando, aut dolore, aut ventositate affecerit patientem, convenit eum jacere *loco* lucido, atque calido mediocriter, adhibito *straminum*, atque operimentorum calidorum usu, & si vires permiserint, adjuncta *abstinentia* usque ad 22
tertium diem, & accessionis tempore omnifariam *requie*, tum articulorum blanda convenit *defricatio*, cum quodam calidarum manuum amplexu, ut etiam tenendo medeamur. Dehinc *vaporationes* inter scapulas, sive palas adhibendæ: *pectori* quoque saccelli calidi ex cantabro confecti, sive polline: [c] nam *Græci* [d] ὀμφακόμελι vocant, & harum similium materiarum. Convenit etiam multiplicati *linteaminis* vaporatio, sive pannorum, vel *plagellarum*, quæ *Græci* [e] πτύγματα vocant, oleo tinctarum: *cucurbitæ* igni externo [3] vaporatæ, atque leniter appositæ, jugi atque frequenti mutatione: aliquando etiam [f] *testea* vascula, quæ 23
Græci amphoras vocant, sive *vitrea*: tum *fomentatio* studiosa ac jugis, ex oleo calido atque dulci, vel in quo malvæ agrestis radices decoctæ sunt: si *singultus* fuerit, [g] sicyonio: si *inflatio* cum ruta vel anetho. At si *vocis* fuerit *amputatio*, in [h] accessionis affectu decumbentibus erunt spongiis aqua calida expressis *ora* vaporanda, & distinctio *dentium* facienda digitis immissis, quibus lenius gingivas deprimamus: tum *capitis* fomentatio, & *resumptionum* moderamenta adhibenda, ut panis calidus, vel cucumis, aut

[b] æstimantur

in paroxysmo, cum strictura.

[c] & quod Græci

[d] describitur à Paulo & Aëtio

[e] lintea complicata

[f] terrea, figulina

[g] *sub.* oleo

[h] accessione affectus

3 Sic cornua aqua fervente vaporata balneatores adhibent.

aut melo, vel *terræ gleba* aqua calida infusa, & oris
collutio ex aqua calida, & accessione urgente parva
24 potatio: ac si in *vehementiam* passio venerit, adhi-
benda *phlebotomia*, qua perfecta, si tertia fuerit dies,
quam Græci *diatriton* vocant, erit ægrotans *unctio-*
ne curandus, calido scilicet ac dulci oleo: tum *oris*
adhibenda collutio: *cibus* offerendus parvus, levis,
calidus, sumptione facilis, ut sorbile quidquam ex
pane atque melle, & sale, & anetho confectum, si-
ve pulticula mollis, velut ex pane, aut alica: & ova
sorbilia: Tum *alternis* diebus, permittentibus viri-
bus, æger nutriendus, donec passio declinet. *Potus*
præterea dandus est plurimus, sed neque majoribus
haustibus hauriendus, neque coadcervatim atque eo-
dem tempore, quo potius [i] *ignotos* * impleri, quàm
25 relaxari faciamus. Iis autem *partibus*, quæ fuerint in
tensione constitutæ, *cataplasmata* conveniunt laxati-
va, ut est præ cæteris ex lini & fœnigræci pollinibus,
& semine malvæ, ex solo melle, & parvo oleo ad-
mixto confectum, quó plurimo tempore corpori
possit sine ulla gravatione immorari: tum *cucurbita*
adjuncta scarificatione, sive *hirudinum* appositio,
quas vulgo sanguisugas appellant: deinde *cataplasma*,
& *vaporatio* spongiarum expressarum liquoribus sæ-
pe memoratis. *Declinante* passione, si ulla *durities*
fuerit consecuta, erunt *cataplasmata* apponenda, ut
nuper docuimus, admixta resina, sive in olei vicem
26 liquida pice: vel radice hibisci, & adipe porcino re-
centi primo, tum veterato, confecta, sive ex hor-
dei pollinibus, aut lolii semine, & arido fico, &
hibisco: Tum etiam ex oleo calido *embasis*, sive [k] ex
varietate ejusdem per diversa virtutis, ut *fœnigræci*
decoctione, vel radicis *malvarum*, aut *lini* semine.
De-

[i] inassuetos
* ægrotos

[k] ob varietatem, per diversa ejusdem

Dehinc *cibus varius* dandus, sed qui nullam faciat inflationem, neque digestione [l] tardius [m] approbetur, sed omni facilitate conveniens, ut cerebrum porcinum, pisces teneri, atque olera, quæ ventrem mollire valeant: Tum *lavacra* convenit adhibere, atque *vino* ægrotantem resumere leni. Utendum etiam malagmate, quod *diachylon* appellamus, sive *mnaseum*, vel *diamelilotum*. Et si *ventositate* fuerit 27
stomachus affectus, adhibendum [4] *diasamsucum*, sive *diaspermation:* quorum compositiones de medicaminibus tractantes *Responsionum* tradidimus libris.

[l] tardior, an tardus?

[m] comperiatur

Cum solutione:

Si *rheumatismus* fuerit, quem nihil aliud quàm *solutionem* accipimus, convenit ægrotantem jacere *loco* mediocriter *frigido*, supino *schemate*, attritis ac [n] teneribus stramentis utentem, adhibita *requie*, & *abstinentia*, sicut superius diximus, permittentibus viribus: tum tenacior *ligatio* articulorum, vel si causa coegerit, constrictio facienda apposita *cucurbita* stomacho, plurima flamma subjecta: dehinc 28
solutione cogente, *spongia* frigida, atque *odoramenta*, quæ percutere minus valeant caput, ut exhalatione sui *frigus* ingerant ægrotanti, ut mala cydonia, pira, sorba, mala punica, murta, lentiscum, rosa, vel [o] pulentum infusum, & his similia: *oris collutio* ex aqua frigida, sive pusca. At si plurimus fuerit *salivarum fluor*, expuere jubemus ægrotantem: siquidem retentus stomachum solvat: transvoratus autem humectet atque obducat, & propterea geminet *solutionem*. Sed hoc convenit facere urgenti tempore, ne meditatio potius expuendi, atque exinde pro-

[n] teneris

[o] polenta

4 utrumque hoc medicamentum à Paulo describitur. Omnia hæc malagmata describuntur etiam à Galeno lib. VII. medicamentor. κατὰ γένη, ut διὰ χυλῶν, διὰ μελιλώτȣ, διὰ σαμψύχȣ, & διὰ σπερμάτων: Mnasæum autem lib. I.

provocatio fluoris augeatur. Perseverante passione *gargarismata* sunt adhibenda ex supradictis, vel ex
29 aliquo succo ad fluorem sanguinis præscripto, qui valeat frigore atque propria virtute mederi, vel si res coegerit, ex iisdem *spongiæ* expressæ, sicut in aliis docuimus, *gutturi* admovendæ, sive *pectori*, & [p] *interscapulo*. Lenius autem atque idem faciunt *ptygmata* ex supradictis expressa liquoribus. Constringunt enim salivarum fluorem, & nauseam relevant, quod non minus etiam masticata *conyza*, atque exputa, sive *mastiche* contrita, & *lactucæ* albæ semen facere valent. Possunt etiam [q] *poto* dari ea, quæ congrue medentur, ut duobus *aquæ frigidæ* cyathis seminis *lactucæ* albæ aspergantur cochlearia duo, si-
30 ve *mastiches* cochleare unum: ve plantaginis sive mali punici dulcis, vel acidi succus, cum particula *menthæ* parvissima, vel *cucumeris* semine contrito. Dandum quoque medicamen confectum, quod [r] *Dioporon* appellamus, etiam [s] *Diamoron*, sive [t] *diarhoos*, & his similia: quorum compositionem Medicaminum docuimus libris. Cavendæ præterea horrentium materiarum *fabulæ*, quæ quadam commemoratione *vomitum* commovere videntur: utendum *cataplasmatibus*, quæ nuper de fluore sanguinis scribentes docuimus: & *diatriti* tempore adhibenda *perunctio* ex oleo Hispano, sive lentiscino, vel murtino, qua præcurato ægro, *ora* fovenda aqua frigida, vel
31 spongiis ex ea expressis [v] detergi: tum *cibo* reficiendi ægri constrictivo, sicut de fluore sanguinis conscripsimus, atque ita parva interposita dilatione *frigidæ* parum *aquæ* paulatim bibant. Quod si quisquam non valuerit sustinere, *calidam* dabimus sic ut [x] nimio fervore constringat: imitatione enim velut *usturæ* par-

[p] interscapulis

[q] potui

[r] διὰ ὀπορῶν
[s] διὰ μόρων
[t] διὰ ῥοὸς, an διὰ ῥοᾶς, seu ex malo punico;

[v] detergenda

[x] intenso

partium perficit *densitatem*. At si cibum sibi in stomacho *natare* senserint ægrotantes, convenit articulorum impressam *ligationem* facere, & ut in aquam ferventem *manus* ægrotantium mittere, vel si majora cogunt, etiam constrictivam adhibere *cucurbitam*, & primo ori ventris, dehinc inter scapulas, sive palas, quod μετάφρενον *Græci* vocant, & aliquando tertiam inferius à prima convenit adhibere. Ac 32
si *cibus* fuerit *rejectus*, [y] secundo nutriendi sunt ægrotantes: & si [z] permiserit ut diatriti rigorem servemus, erit alternis [a] plurimus parvus cibus offerendus. quo quidem diurnis diebus, sed non simili modo ægri nutriri videntur. Sin vero stomacho collectus humoris fluor *mordicationem* fecerit, ilico excludendus, si plurimum superare fuerit visus: non quidem [b] *digitis* immissis, quo vomitum provocemus, ne magis influant acriora, & ex partibus sanis, vel quæ passione contaminatæ non fuerint, patientibus advenire liquida faciamus, quippe cum consuetudo sæpissime transeat in naturam. At si plurimum *edax* fuerit humor, nec tamen ita superfluus, 33
ut sua sponte per *vomitum* excludi videatur, ob [c] *facultatem* rejiciendi, quo minus eversio fiat stomachi, damus *potum*, & perseverante solutione, cataplasmatum, sive medicaminum virtutes augemus. Tum si ὄρεξις, sive *appetitio* cibi fuerit impedita, dabimus ea quæ naturam valeant excitare, ut *intybi* thirsum, vel *lactucæ*, & magis albæ, atque aceto tinctæ, tum albas *olivas*, & panem *pusca* infusum, cum parvo pulegio, & sale, & Hispano oleo: item *pultem* ex pane vel [5] tragoptissana, atque pusca, & oleo,

[y] denuo est dandus
[z] vires permiserint
[a] plurimum: sic *sup.* §. dixit paulo plurimum cibum dandum esse.
[b] sed naturæ spontaneo conatu
[c] facilitatem

[5] Τράγος apud Dioscor. & Plin. est frumenti genus: Vox autem *Ptissana* sua significatione complectitur omnia semina vesca, cortice detracto ad hominum cibos præparata.

oleo, & sale parvo confectam, & anetho, vel porro
capitato, vel [d] *tragoptisana*, quæ ex lenticula atque
alica conficitur: sed erit assanda lenticula. Tunc im-
34 mittenda mala cydonia, vel orbiculata, sive [e] *scau-*
diana, ut plerique vocant, vel mala, pira, aut
sorba, aut pira duracina, quæ *crustumina* vocant,
vel folia plantaginis mollia, aut intybi. Aspergenda
etiam alicæ, sive oryzæ, grana mali punici, vel
uvæ [f] *fabriles:* dehinc etiam vina quædam infunden-
da, ut *murtinum*, [g] malinum, vel ex malo punico
confectum, aut *hydromel* inveteratum, vel quod [6] *me-*
limelon appellant, aut *hydromelon*. Danda etiam pru-
na damascena, & melum assum, vel elixum, vel
35 quidquam ex supradictis. Sic etiam *volantum* carnes,
quæ nulla pinguedine accipientem gravent, ut *passe-*
rum pectora, vel perdicum, aut attagenarum: tum
etiam *quadrupedum* levia, deinde porcina crura,
item *maritima*, quæ non sint contraria solutioni, ut
squillæ, mulli, carabi, [h] bucini, [i] spondylia, con-
chylia. Ac si cibus in *acorem* transierit, in iisdem erit
perseverandum, atque eodem potu, cui erunt asper-
gendæ *coriandri* seminis drachmæ duæ: Tunc etiam
asperiori vino utendum, quod *Græci* [k] hypausteron
vocant. Perseverante fluore, erit etiam *trochiscis*
utendum, quos *hæmoptycis*, & *cœliacis* potandos
36 scripsimus. *Lavacrum* interea tardius ac serius ordi-
nandum, & multo, atque longo tempore prohibendi
ægrotantes *bibere* priusquam cibum sumpserint, nisi
aliqua forte major necessitas intolerandæ sitis occur-
rerit. Erunt nanque dandi cogentibus rebus ex *vino*
asperiore *aqua* commixti duo, vel tres cyathi.

Sed

d tragophacoptissana
e scandiana vel scantiana
f fumo siccatæ. c. 3. lib 4.
g melinum
h buccina, purpuræ species
i spondyli, s. carnes interiores ostreorum
k ὑπαυςηρὸν
Nota.

6 Melimelon fit ex succo cydoniorum & melle: hydromelum ex decocto cydoniorum & melle. Utrumque Hydromeli nomine Paulus describit. His compositionibus utcunque similis est Miva simplex officinarum.

Sed si forte *complexionis* passionum aliqua fuerint *signa* perspecta, erunt *urgentiora* conjicienda, quibus ordo magis serviat curationum. Plurimi vero medici *stomachicos* putant eos, qui *duritia* laborant, & *singultu*, iisque dant *castoreum* ex aqua mulsa solutum, quantitate pleni cochlearis, tribus cyathis aquæ miscentes. Eos autem qui *fluore* stomachi, hoc est rheumatismo laboraverint, *aqua* potant, miscentes *aloës* cochlearis pleni quantitatem, vel infusione *adstringentium*, vel decoctione, vel succo. Sed erit præcavenda *medicaminum* dandorum *satietas*, ac magis [l] inlocandæ qualitatis, quam non solum ægre perferant ægrotantes, verum etiam officio appetendi cibi deserantur, & propterea passionis augeatur pernicies. Hæc etiam de illo potando medicamine, sive antidoto, quod *hieran* appellant, dixerimus. Facienda etiam laboriosa, atque dolore gravissima *ignis* [m] ustura.

In strictura solutioni implicita.

37

[l] injucundæ

[m] παρόπτησις, quasi adassatio.

38 Sed in *lenimento* [n] oportebat ægrotantium *fortificare* corpora, atque *resumere* varia gestatione, & pro modo virium, sub divo *deambulationes* adhibere, sive *lectionis* exercitium, si fuerit litteratus ægrotans, vel, ut communiter dixerim, *vocis*: tum *unctionem* ac *defricationem*, & eos motus, qui magis *humeros* valeant exercere, retento spiritu, & nunc *palæstra* corpus agitare, tum *lavacro rarissimo* uti in iis, qui fluore vexantur stomachi: *jugi* autem ac frequenti in iis, qui strictura laborare videntur. *Vinum* vero, atque *varium* cibum *constrictivum* [o] prioribus, *laxativum* [p] sequentibus ordinamus, ut pisces teneros, echinos, ostrea, & olera mollia, accedente regula *methodicæ* disciplinæ, minuendæ augendæque quantitatis. Dehinc adhibenda *recorporatio*, 39

Quomodo stomachici extra paroxysmum sint tractandi.

[n] oportebit

[o] qui fluore laborant

[p] qui strictura afficiuntur

 quam

q metasyncrisin
r muria
ſ condito
t conditaneis salgamis

quam *Græci* [q] metasyncriticam vocant, ex acriori cibo, quem Græci *drimyphagian* appellant, ex [r] aqua *capparis* [ſ] confecto, & aceto, & sale, & *cepe:* sed ex [t] depositis, quæ temporis requie, nullo accepto marcore, inflabilis virtutis careant qualitate. Dandæ etiam rapæ *sinapi* madidatæ, atque [v] *salsum* ex aceto, & oleo conditum: vel aceto, & mulso, & sinapi: aut mulso ex vino confecto: quæ quidem erunt varianda. Admiscendum etiam *piper* pro ratione virium, atque passionis magnitudine, ut nunc uno, nunc duobus, nunc tribus acribus pulmentis

v salsamentum

x His verbis designat τρίμματα, & συμπάσματα.
y pulveris alicujus

40 utamur. Convenit etiam sicca *fricatio* cum [x] aspergine [y] corporea facta. Tunc *frigidi* consuetudo *lavacri*, quam ψυχρολουσίαν appellant, & cibi *sicciores*, magis in iis qui fluore, hoc est *rheumatismo* laborant: Tum *rubor cutis* faciendus inter scapulas, & in thorace usque ad ventrem, nunc ex *ferventis resinæ* linimento, nunc ex picis, nunc ex *dropacis*, primo communis ac *lenioris*, deinde compositi ac *vehementioris:* atque ita *nitri* fricamento utendum, & *sole* torrendum corpus, quod Græci ἡλίωσιν appellant: aut παρόπτησις adhibenda ex carbonibus, vel parietibus ignitis, & [z] *ceromate:* aliquando etiam ex *fico* calefacto, tum *defricatio* ex nitro, atque oleo,

z linteis cera oleoque inductis

41 & adarce. Adhibenda quoque *acopa* ex euphorbio, & diagridio, & pyretro, & pipere, & sinapi; vel succo *ferulaginis*, [a] quem *Græci* thapsian vocant: ungendaque iis *solis* corpora, vel admixta *cera* ea imponenda, donec sufficienter [b] inflari vi medicaminis partes videantur. Convenit etiam [7] *vomitus* arte affectatus, quo corpora [c] dissecentur: & primo ex

a quam
b in tumorem rubicundum attolli
c morbosum à sano, veluti scalpello resecetur: eodem genere locutionis utitur li. 4. §. 3.

7 Hanc vomitus provocandi rationem vomitum jejunum autor vocat *sup. lib.* 2. §. 31.

ex aqua *mulsa*, vel ex aceto *scyllitico* melli admixto singulari, vel adjuncto semine *erucæ*, aut *cardami*, aut *urticæ*, aut *sinapi*, aut [d] *salsamenti* multi ex aceto & melle: tum etiam ex *radicibus:* ultimo quoque *helleboro* lenticulæ admixto: vel orizæ, in iis qui *rheumatismo* fuerint affecti: cum *sorbilibus* vero 42
succis in iis, qui *strictura*. Adhibenda etiam *ptarmica*, quibus stomachus commotione capitis contremiscat. Item sorbendus, aut infundendus *rhinenchyto* ferramento naribus succus cyclamini, aut erucæ, aut anagallidis herbæ: *gargarizandum* sinapi ex aceto & melle, decoctio thymi, aut origani, vel pulegii, aut hyssopi, aut [e] squillæ succus cum aqua mulsa, & cætera similia, ejus generis quæ fuerint, & magis cum [f] initia atque summitas stomachi *callosa*, videbuntur vehementiore modo curationis indigentia. Tunc etiam adhibemus quædam acriora, vel horum *exhalationem* ægrotantes haustu suo hortamur adducto spiritu recipere, quo etiam *altiora* agitatione medicaminis demutentur. Sumpto igitur 43
fictili vasculo immittimus *puscam:* tum admixto *nitro*, *origano*, [g] *cardamomo*, *mastiche* chia, carbonibus subjectis decoquimus. Sed erit primo os vasculi *prægypsandum*, immisso *calamo* utraque ex parte forato, cujus summitati *ovi* vacuati imponimus *testam*, ex utroque suo vertice perforatam: cujus *altera* caverna calamo inseratur, *altera* vaporem fumet acceptum: tum ægrotantem jubemus *ore aperto* supradictam cavernam labiis amplecti, sive ovi, ut supra diximus, verticem, atque ita ejus *exhalationem* excipere: cujus quidem fervor erit moderandus, ne 44
nimietate partes exurat. Atque ita, si plurima & perserverans *mordicatio* affecerit ægrotantem, erit mitiganda

Modus vaporandi.

[d] salsamento multo

[e] scyllæ

[f] initium

[g] an cardamo seu nasturtio?

ganda ſimplicibus *gargariſmatibus*, ut aqua calida, & oleo, ſive lacte, aut decoctione cantabri, aut ſucco ptiſſanæ, vel [h] *noxarum* decoctione, aut *amyli* cum aqua. Oportet præterea etiam partibus in paſſione conſtitutis apponere medicamen, quod *Polyarchion* appellamus, vel [i] *Diadaphnion*, & horum ſimilium, quorum compoſitionem *Medicaminum* tradidimus libris. Dandum quoque medicamen *theriacum* bibendum, quod [k] *diechydnon* appellamus: cujus quoque compoſitionem *Reſponſionum* dedimus libris.

h mixarum

i διὰ δαφνίδων

k διὰ ἐχιδνῶν, ſeu de viperis

45 Tunc ægrotantes maritima *natatione* exercendi, atque *cataclyſmo* curandi, hoc eſt aquarum illiſione, ſuppoſitis partibus patientibus. *Animo* præterea ſecuro atque facili eſſe convenit curandos, & *aquarum naturalium* uſum adhibere, ut quæ ſunt in Italia [l] *Cotiliæ* appellatæ, & *Nepeſinæ*, quarum lavacro atque potu [m] aptiſſimo utendum, adhibita *aëris* mutatione longa, terrena & maritima: *exercitationibus* variis palæſtrarum, adhibito præceptore utendum, atque ita iiſdem reſumptionibus corpus convenit recurare. Sic enim *perſeveratione* & ventoſitas excludetur ſtomachi, & aliæ quoque ſupra dictæ paſſiones depellentur.

l Cutiliæ

m aptiſſimè

Perſeverantiæ utilitas.

CAPUT III.

46

De Phagedæna.

Signa & ſymptomata.

EST etiam [a] *phagedæna* ex ſtomachi paſſionibus, qua affectos ſequitur cibi *vehemens appetentia*, quam *Græci* ὄρεξιν appellant, & [b] coadcervati accipiendi cupiditas, & *immaſticata* tranſvoratio, tum *gravedo*, atque tenſio, & propterea *vomitus*, quem ſibi coacti atque oppreſſi provocant ægrotantes, corporis

a φαγέδαινα ἀπὸ τῦ φαγεῖν ἄδην i. ἀκορέςως.

b coadcervatim

poris *macies*, *pallor*, aliquando etiam *vultus* infla-
tio, *oris* [c] pedor, quibuſdam etiam *gingivarum* pu-
tredo, cum ſcabro *dentium* detrimento [d] tritus, *vi-
ſus* obtuſio, [e] ſed paſſioni genus philonii in *proble-
maticis* daturos nos iterum pollicemur. Interpoſito
enim tempore *digeſtionis*, rapiuntur accepta, atque
repletis viis, quos *Græci* πόρους appellant, obtundi-
tur appetitus. Erit præterea curandum, tempore 47
quo *cibamus*, ea miniſtrare quæ *parum* nutriant, ſed
quanta vi queant, appetentiam obtundant, ut ſunt
olera quæ non relaxent, ne vomitum moveant, ſed
conſtringant potius. Sic enim ſui quantitate *famem*
[f] ſentiunt, atque virtute propria digeſtionem non
gravando perficiunt. *Bibere* autem prius quàm *ſoli-
dus* ſumitur cibus, iis qui fame urgentur, utiliſſi-
mum judicamus. Siquidem potu impleti minus ſoli-
dos appetunt cibos: *phagedænicis* vero hoc conve-
nire negamus: *humectatus* etenim ſtomachus in *vo-
mitum* facile provocatur, & liquefactus, atque ſuper-
natans cibus facilius *nauſeam* provocat ægrotanti. Erit 48
igitur ſenſim *vomitus* differendus, atque ejus con-
ſuetudo mutanda, ut interpoſitis diebus [g] parum de-
mus aliquando cibum, & appoſitione *cucurbitarum*
ejus adjuvemus deſcenſum, qui ſolitis ſuis locis in-
ſertus teneatur. [h] Alia vero *vomitum* permittamus,
ac deinde paucis interpoſitis diebus prohibeamus,
vel iterum adhibeamus, ſed in [i] *adjutorii* vicem,
hoc eſt ex *radicibus*, tum etiam ex *helleboro*: quo
regulæ curationis adjutoria localia concurrant *recor-
porativa* virtute medentia, & partes ad *fortitudinem*
naturalem ducant, quorum uſum ex ſupradictis, at-
que in aliis paſſionibus ordinatis accipiendum duci-
mus.

[c] fœtor
[d] & attritu:
[e] hic multa deſunt.
Curatio.
[f] ſatiant
[g] parvum; paucum
[h] *ſc.* die
[i] adjutorii modo, ſpecie, ratione

C A-

CAPUT IV.

49 *De Jecorosis, quos Græci* [a] *Epaticos vocant, & lienosis, quos* [b] *splenicos dicunt.*

a ἠπατικοὺς
b σπληνικοὺς, καὶ σπληνητικοὺς.
c *sc.* inflammatorio
d abscessu, vomica
e σκίῤῥωσιν
f docebimus.
g quæ tumori succedunt

UTraque passio à *locis* patientibus nomen accepit. Siquidem est in *jecore*, vel in *liene* constituta, [c] *tumore* scilicet effecta, sive [d] *collectione*, vel duritia, atque *saxitate*, quam [e] schirrosin vocant. Sed de tumoribus libris *febrium* docuimus. De collectionibus verò, sive *vomicis* specialiter [f] docemus.

Symptomata jecorosis & lienosis communia.

De duritia verò aut *saxitate*, [g] quæ cedente tumore efficiuntur, nunc prosequemur. Sequuntur enim quædam *communia* jecorosis atque lienosis, quædam
50 specialiter *propria:* sed communia, *gravedo*, *spirationis difficultas*, & magis in itinere & ambulationibus clivosis, tum *piger motus*, atque *anhelatio*, & *sitis*, & *oris siccitas*, *coloris* mutatio, *pedum* inflatio, aliquando etiam *febricula* latens, & *hydropismi* suffusio, cum continua cibi corruptione.

Jecorosis propria.

Propria autem, vel specialia *jecorosos* hæc sequuntur, extans *durities*, sive scirrhosis in *dextra* parte præcordiorum, schemate rotundo, costis ex aliqua parte subjecta, & propterea veluti decisa: ex alia verò parte circumscripta, atque rotunditate terminata, *color* sæpissimè *æruginosus*, sive [h] arquati similis, quem Græci *icteron* appellant, *urina* turbata, velut [1] *san-*

h arquato

51 *daracha* colore: & accessionis tempore *dolor* tendens usque ad dexterum jugulum atque palam, & difficilis supra latus *sinistrum* jacendi copia. Siquidem ad-

1 De sandaracha, colore flammeo factitio, *vid. Plin.* H. N. lib. XXXV. cap. 6. Erat Arsenici quædam species. sandaracha autem Arabum est gummi Juniperi; quod Græcos Arabesque legenti probe tenendum.

adducuntur dexteræ partes suo pondere pendentes; & propterea [2] *gravedine*, atque doloris punctione ægrotantes afficiunt, tum fellosa *stercorum* egestio. *Lienosis* verò extans *duritia*, atque saxea sub *sinistra* parte præcordiorum invenitur, schemate longo porrecta, & veluti pectus invadens, vel umbilici sæpissimè transgrediens finem, atque latitudine superans, nunc minimè, nunc vehementer, ut omnia [3] *conata* videantur, & inspicientes eo falluntur, ut *membranam* tumere, sive extare putent, quam *Græci* περιτόναιον 52
vocant, *color* plumbeus, atque *accessionis* tempore dolor tendens ad jugulum sinistrum & palam, & difficilis supra *dextrum* latus jacendi copia. [4] Memorant plerique etiam multitudine *pediculorum* ægrotantes affici, & graviore per somnum *sudore*, attestante *veretri* [i] in officio ventris erectione, & assiduo è *naribus* sanguinis fluore. Præterea oris fœtor ægrotantes afficit, cum *gingivarum* putrefactione, & [k] defluxione. Sectarum *principes* meminerunt tenuari etiam cutem ventris, & [l] *venas nigras* apparere atque crassiores, & in cruribus *ulcera* difficilè in cicatricem, vel indecenter venientia.

i dum alvus exoneratur.

k colliquatione

l varices

In his igitur communiter oportet *superpositionum* tempore, tanquam in tumore curando, *calidum* jacentibus providere *locum*: tum *fomentis* & *cataplasmatibus*, & *cibis laxativis* uti tempore, quo sæpissimè docuimus, sed tenuibus, ac sorbilibus. Tunc *cucurbitæ* atque scarificationes, & *sanguisugarum* convenit appositio, quas hirudines appellant, & va- 53

Curatio.

2 *gravedine*, ob pondus suspensi jecinoris: *punctione*, ob distractam & divulsam membranam, cui jecur adnexum est, & quæ cum Diaphragmate colligatur.

3 connata, συμπεφυκότα: i. cohærentia, ut nihil videatur sub costis inane jacere, quod tamen vacuum in sanis deprehenditur: quamobrem & κενεῶνα Græci vocaverunt.

4 Quæ hic enarrantur, sunt cachexiæ scorbuticæ symptomata.

vaporationes. Ac si vehemens passio fuerit, adhibenda *phlebotomia* iis omnibus antepoſita; tum *clyſter*, si venter officium non agnoverit: [m] ſed ex decoctio *fici* [n] ſingularis [o] impreſſi patientibus locis: [p] flectetur enim & [q] *exercitio* quodam durities reſolvetur.
54 Conveniunt etiam frequentes *cyclorum* mutationes:
denique inter paucos dies adhibenda *drimyphagia*: tum radicum *vomitus* cum aceto ſquillitico, vel certè *helleboro* erunt [r] disjiciendi. Tum alia mutatione reſumendi ægrotantes, adhibito uſu *aquarum naturalium*, atque *natatione* maritima, & *vaporatione* [5] locorum natura ſpirantium, quo etiam ſudores moveantur, non ob virium fatigationem, ſed quo poſſit calida ſpiratione ac naturali [s] *corporatio* fieri patientium partium. Convenit præterea etiam in littore ſicco ex harena ſole ignita παρώπτησις: tum *malagmata*, quæ corpus valeant [t] *papulare*: & primò le-
55 viora, ut eſt [v] *polyarthion*, ex *caphiſo fonte*, & [6] *ſa-*
libus confectum, quod διὰ ἁλῶν appellant: item ex tribus *reſinis*, quod [x] diaretiſmum vocant: tum etiam, quod appellant [y] *diamyrepſicen balanum*: item [z] *Diaoriganum*, & [a] *Diacardamum*, vel [b] *Diathapſias*, & [7] *Diasbeſtum*: Quorum omnium compoſitiones Reſponſionum libris explicavimus. Sed iis quæ ſunt vehementia, ut eſt Diathapſias, ita erit utendum, tanquam ſinapiſmo uti ſolemus. Hæc eſt ſecundum nos

[m] ſed & [n] ſolius [o] impreſſa, applicita [p] emollietur

[q] jugi & perſeverante applicatione [r] commovendi ſc. ægri

[s] recorporatio [t] in papulas ſeu puſtulas elevare

[v] Polyarchion & Cteſiphontis, ut lib. 2. §. 34. [x] διὰ τριῶν ῥητινῶν [y] διὰ μυρεψικῆς βαλάνου. [z] διὰ ὀριγάνου [a] διὰ καρδάμου, ſ. naſturtio [b] διὰ θαψίας, ſ. de ſucco ferulaginis

5 talis eſt ſpecus prope Neapolim, quem incolæ vocant *la Grota di Tritoli*.

6 Paulus deſcribit emplaſtrum ex ſale. Galenus lib. VI. κατὰ γένη deſcribit etiam malagma hoc διὰ ἁλῶν, ut & Cteſiphontis.

7 Διὰ ἀσβέστου. Ἄσβεστος ſpecies eſt Aluminis plumoſi, ex quo lintea incombuſtibilia conficiuntur. An hic ſubintelligitur κονία? ita ut malagma ſit ex calce viva. Apud *Aetium cap. de ſcirrho lienis* legitur Epithema aurei coloris Aſclepiadæ, quod calcem vivam accipit. *Gal. cap. 7. lib. 14. Meth.* ad flatuoſi tumoris curationem emplaſtrum parat ex calce viva, & ſtrigmentis gymnaſiorum,

nos *curatio* eorum qui duritiam, sive *scirrhosin* in *jecore*, vel in *liene* habuerint.

Apud *veteres* autem medicos plura, atque dissonans & turbulenta *curationis* ordinatio invenitur. Alii enim *phlebotomiam* recusarunt in lienicis, ut *Apollonius* Citiensis: alii probaverunt. Atque horum alii ex *dextro* brachio jecorosos, & ex *sinistro* lienosos phlebotomandos dicunt: alii ex *talo* ejus partis quæ patitur: alii ex medio digitorum, omnifariam variis [c] extimationibus tentati. Sumunt enim atque deposcunt ex iis partibus, quæ facilè dividi possint, phlebotomiam faciendam, hoc est brachiorum venis, nisi fortè ipsæ tumuerint, & ob hoc oporteat longè à patientibus partibus phlebotomiam adhibere, quo injuria lateat adjutorii. Item alii *de ustionibus* adhibendis certaverunt: & quidem folis aiunt *lienosis* convenire: quidam autem *jecorosis*, medicaminibus [d] *scaroticis* adhibitis, sive cauteribus: & horum *alii* urenda, *alii* perurenda probaverunt, atque altius in *lienicis* cauteres infigendos: quorum quidam *simplices*, quidam *trisulcos*, quidam *serratos* approbant [e] frigidos. Tum ustionis *ulcera* humectantes, atque in ea fluorem humoris longo tempore provocantes, *scyrrhosin* defluxionibus auferendam crediderunt, ex quibus tumores, atque indignationes, & [8] *consensus* cum vehementibus febribus necessariò sequuntur. Siquidem [f] *peritoneos* membrana, quæ est natura nervosa, ignis ustione vexatur. Fit etiam secundò [g] *impossibile* plurimis atque vehemen-

56 *Veterum quorundam Medicorum sententiæ.*

57

58

c opinionibus

d escharoticis

e figendos, alii rigidos.

f peritonæum

g obstat, prohibet

8 Consensus Methodici vocabant tenuissimorum corpusculorum concursus, coitiones, & coacervationes, ex quibus fieri putabant phlegmonas, febres, & alios id genus morbos: quod indicat infra §. 64. Consensum tamen hic explicare licet, graves affectus per Sympathiam excitatos, læsa nervosa parte.

mentibus adjutoriis uti medicantem, ut *sinapismo*, *cucurbitis* rapidis, forti raptura motis, *fricationibus*, *dropace*, & his similibus, cum *cicatrices* [h] cæcitate viæ, & [i] hebetudine torpentes, tanquam mortuæ vim nullam medicaminum accipiant. Diviserunt prætereà plerique etiam *curationis* officium, & *alia* jecorosis, *alia* lienosis convenire probarunt. Hinc denique [k] quasdam lienica vocaverunt. *Jecori* etenim cataplasmata aiunt adhibenda ex *abrotano*, & *sesamo*: item bibenda medicamina, ut *theriacam*, quam [l] dioscoridian vocaverunt, [m] *diapatorion*, vel *diapyrion*.

59 Item anodyna, quæ nos *indoloria* dicere poterimus, ut ea quæ scribunt [9] *diadion pipereon*, & [10] *lexypyreton*, & *chamæpityn*, vel viridis *pini* decoctionem singulatim, vel cum melle: item urinalia medicamina, quæ *duiretica* vocant, ut est mulsum cum *dauci* decoctione, vel *fæniculi* radice, aut *petroselini*: aut *absinthii*, aut mali *cydonii* cum *œnanthe*. Utuntur etiam oleribus, ut *lactuca* cocta, vel [n] incocta, *asperago*, radicibus [11] *olusatri*. Ventrem quoque [o] deducentes antidoto quod *hieran* vocaverunt. In *lienicis* verò epithema ajunt specialiter convenire ex *cappare* & *myrobalano*, & aceto, sale admixto, quod ὀξύαλμον

60 vocaverunt, & herba cui nomen *asplenos*. Dant etiam [p] bibendam *aquam*. Dicunt specialiter *lienem* deducere, vel defluxione purgare, ex quibus est ad [q] nutriendum noxiæ cuticulæ, & aquæ ex *lacu*, in quo sæpissimè candens ferrum fabricatores tingunt, de qua jubent dari cyathos tres cum aceti cyatho uno. Item

[h] ob densitatem
[i] insensibilitate
[k] quædam
[l] διὰ σκορόδων an διὰ σκορδίου
[m] Di Eupatorium, & zopyrion: zopyrium Aëtius describit.
[n] cruda
[o] deducunt
[p] bibendas aquas medicatas, quas dicunt
[q] nutriendum corpus innoxia cuticula

9 Διὰ δυοῖν πιπέρεων describitur ab Aëto pag. 726. ex Archigene. à Galeno κ. τοπ. pag. 683.

10 Apud Gal. κ. τοπ. pag. 685. lexipyreti duæ sunt descriptiones.

11 Olus hoc atrum describitur Plin. H. N. lib. XIX. cap. 8. mihi videtur esse myrrhis sativa: quæ & chærefolium romanum dicitur. Audit & Hipposelinum.

Item *polion* herbam, aut *hormini* semen in cotylæ quantitatem, aut *capparis* radicem cum *squillæ* drachma dimidia, aut *chamædryos*, vel [r] *herpylli* acetabulum, ex [s] aceto mulso cyathis tribus, vel *hipposelini* [t] semen cotylas duas, cum vini cyathis tribus: aut *libanotida* herbam, quam nos rosmarinum vocamus, cum *fœniculi* semine in cotylæ quantitatem ex vino mixto: item *ammoniaci* guttæ drachmam unam, 61 cum [v] mulso ex aceto [x] confecto cyathis tribus, vel *tamarisci* ligno: item cibum vel potum sumere jubent ægrotantes in *vasculis* ex tamarisci ligno confectis. Quidam etiam *decidendum*, vel auferendum [12] *lienem* ordinare ausi sunt, quod quidem voce dictum, non officio completum accipimus. Sequentibus autem atque diversis sese implicantibus potionibus medicaminum variorum *stomachum* vexant, *vesicam* commovent, atque totum corpus communiter in *cachexiam* mittunt, nescii quòd quædam ob acrimoniam propriæ virtutis, laceratione quadam, *communi* potentia medeantur, & non per quasdam [y] *inerrabiles* proprietates: & quod neque alia *jecoris*, 62 alia [z] *venis* esse medicamina, rectè senserint. [13] *Omnia etenim omnium corporis partium sunt communia, quando simili fuerint affecta passione.* Regulantur enim sive diriguntur eorum virtutes, non natura patientis loci, sed *genere passionis* extentæ, atque indultæ pro modo morborum. Hoc ergo est peccantium judicium, sed eorum causa qui rerum [a] magis *historias* amant. Cætera quoque à quibusdam probata, brevi atque concinna oratione subjiciam. *Diocles*

r serpilli
s aceti mulsi
t seminis
v mulsi
x confecti
y inenarrabiles, specificas
z lienis
a vanas

12 Plin. cap. 37. lib. XI. liene per vulnus exempto, animalia vivere tradit, sed homini cum eo simul risum adimi.

13 Hinc apparet methodicos peculiares medicamentorum facultates, quæ certis corporis partibus tribuuntur, irrisisse, atque repudiasse.

cles igitur libro quo de passionibus atque causis, & curationibus scripsit, phlebotomat *jecorosos* [b] & dextero brachio, tum ventrem solvit *helleboro* nigro, 63 atque [c] *papaveris* succo. Dat etiam cum mulso *rosmarinum*, quem *Græci* libanotida vocant, & *murram*, & *pini* folia. Adhibenda quoque putat *cataplasmata* ex [14] phœnicobalanis cum vino, atque lini semine, & sesamo, & pollinibus, [d] quos *omphacomeli* appellant. Dat præterea *aquam* bibendam; in qua sit [e] cantabrum prælotum, & [f] *ptisana* ex tritico, quæ omnia sunt inflantia, atque stomachi vexativa, & digestione difficilia. *Lienosos* vero, quorum *gingivæ* sudaverint sanguinem, phlebotomat, & similiter vexat medicaminibus *fellíducis*, quæ χολαγωγὰ vocant, atque *urinalibus*, quæ diuretica appellant.

[b] ex

[c] nimir. corniculati

[d] & eo quod ὀμφακόμελι

[e] furfures

[f] ptissanam

64 *Praxagoras* primo libro Curationum jecorosis adhibet *vomitum*, & *ventriflua* medicamina, & *sudorem* moventia, & *urinalia*, & *phlebotomiam*, atque *fricationem*. Utitur etiam *vino* non aquato, & *ustione* cauterum, & his similibus. *Lienicos* vero phlebotomat, & cataplasmatibus curat, utens digestibilibus cibis, & vino potat redolenti, & aceto, adhibita *fricatione*, atque *unctione*, & *lavacro*. Dat præterea bibendam mulsam aceto admixto cum *dauco*, aut hyssopo, vel thymo, aut *capparis* radice vel foliis, aut semine, aut ætheriæ herbæ semine, quam *eryngion* appellant, aut [15] *chamælææ*, vel chamæpitys, aut absinthii, aut marrubii, adhibens etiam vomitum.

65 *Erasistratus* autem in *jecorosis* præcedens super-

Erasistrati audacia.

positis

14 Φοινικοβάλανοι sunt fructus maturi palmæ ægyptiæ, inebriandi vim habentes.

15 An chamæmeli? saltem nolim intelligi chamælæam recentiorum Botanicorum, quæ vehementer & maximis cum torminibus ἄνω & κάτω purgar. Quid autem Dioscor. & Plinii sit chamælæa non constat.

positas jecori *cutes* atque *membranam*, utitur medicaminibus, quæ ipsum *jecur* late amplectantur, tum ventrem deducit, audaciter partem patientem nudans. Aliqui *Asclepiadis* sectatores gestationes, & lavacra, & vaporationes cataplasmatum, atque malagmatum excluserunt in *jecorosis*, suspicantes tenuissimorum corpusculorum fore *consensum*, hoc est spiritus, quem λεπτομερίαν eorum Princeps appellavit, atque in [g] egestorum constrictione, falsitate causarum, adjutoria magna recusantes. *Themison* vero secundo libro Tardarum passionum plurima in his *methodico* rigore ordinavit, sed proterva atque caduca intentione, etiam ex *talo* ejusdem partis phlebotomari jubet ægrotantes, atque alternis vel interpositis duobus diebus sanguinis [h] interea fieri detractionem. *Vulnerandam* quoque *jecoris* partem in superficie medicamine, vel cauteribus existimat: & concedit esse quædam *propria* lienis adjutoria, ob ejus [i] firmitatem, hoc est, quæ fuerint *vehementia*, ut cataplasmata, vel ustiones, [k] eo concedens, ut etiam ipsum quoque lienem igneo *cautere* transpungendum probet, tribus vel quatuor locis, non advertens, [l] quia pro magnitudine passionis, ac virium corporis, extenduntur atque indulgentur adjutoria, & non pro specie patientis partis. Siquidem quædam quæ natura difficilem [m] habuerint sensum, & propterea non facile tactum accipiunt, morbo tentata, sensibiliora cæteris fiant, ut est *plantæ cavum*, quod tumore, dolidum, atque omnino sensibile & attentum fiet: Atque rursum ea quæ natura facile sentiunt, difficilioris sensus passionis efficiuntur causa. Quo fit ut sit juxta regulam *methodicam* explosum, ut qui intentione κοινοτήτων ducitur, [n] corporis fa-

66 (beside "ca intentione, etiam ex talo…")

67 (beside "attentum fiet: Atque rursum…")

[g] excernendorum retentione

[h] iteratam

[i] sensus difficultatem & hebetudinem. *Sic exponendum esse monstrant sequentia*

[k] eousque

[l] quod

[m] habent

[n] corpora

[o] an

[p] non mutatam

facilè ne [o] aut difficile sentiant curet, sicut latius de κοινώτησι scribentes docebimus. *Thessalus* vero secundo Regulari libro omni ex parte [p] immutatam; atque eandem *jecorosis* & *lienosis* formam tradidit curationis. Sed quia plurimæ atque variæ his visceribus irruunt speciales passiones, ut *arquatus*, sive aurigo, quam *Græci* icteron vocant, & *cachexia*, vel *atrophia*, atque *hydrops*, de his nunc ordinare curabimus.

CAPUT V.

68 *De Aurigine, sive arquato morbo, quem vulgo morbum regium vocant, Græci* ικτερὸν *appellant.*

Icteri etymologia.
[a] *sc.* galbulæ
Causæ.
[b] potui
Signa & symptomata.

PAssio vocabulum sumpsit secundum *Græcos* ab [a] animalis nomine, quod sit coloris fellei. Fit autem ex antecedenti jugi *indigestione*, vel medicaminibus *ventrifluis* [b] potu datis, atque permanentibus, & minime exclusis. Sequitur in passione constitutos mutatio *coloris* in fellis qualitatem, quæ primo apparet, ac magis videtur in albidis partibus *oculorum*, atque *plantarum* talis, vel venis quæ sub *lingua* sunt: ventris quoque abstinentia, vel *egestio albida*, atque
69 argilosa: *urina* etiam *crassior*, & *crocea*: oris *amaror*, & *sitis*, cibi *fastidium*, gravedo, & piger atque segnis *visus*, [c] insolitus *motus*, animi difficultas, *pruritus*, & ariditas corporis, & veluti exustione solis *aspera* cutis superficies: sæpe etiam *jecoris* tumentis inflatio, sive saxea *durities*, difficile autem ac rarissime *splenis*, vel *stomachi* [d] consensus etiam. Ex his enim plerisque visum [e] & istam fieri passionem, quæ sit quidem facile sanabilis, cæterum neque

[c] inconsuetæ partium carnosarum palpitationes.

[e] est
[d] συμπάθεια

que ita felleum faciat corpus. Fit præterea nunc *cum* *Differentia.*
febribus, nunc *ſine* febribus, & nunc *celeriter* cir-
cunſcripta, nunc corporibus *intardans*, & propterea
chronia appellata. Convenit igitur [f] cum primum 70
corpus invaſerit, ſive tardaverit, & in [g] *ſuperpoſitio-* *Curatio.* *f hic ſub.* ſive
nem veniens fuerit [h] apprehenſa, eam adhibere cu- *g* varios pa-
rationem, quam de [i] *tumoribus* in corporibus con- roxyſmos
ſtitutis ſæpe memoravimus. Denique ſi *vehemens* *h* cognita
fuerit, etiam *phlebotomiæ* uſus non reprobatur. In *i* corporibus in tumore
lenimento verò, corporis *exercitio*, atque *cibis* di-
geſtibilibus reſumendos ducimus ægrotantes. Tum
ad *recorporativam* venimus curationem, providentes
ut adjutoriis localibus, ſi qua *durities* in viſceribus
fuerit, hoc eſt, in *jecore*, vel *ſtomacho*, aut *liene*, *k* i. cum id, ex
ſicut ſuperius docuimus, deſtruatur. Sic enim cum quo icterus
paſſionis [k] genus fuerit amputatum, etiam color na- naſcitur, fue-
turalis corpori reddetur. Conjicienda ſunt ejus præ- rit ablatum 71
terea *accidentia*, quæ *Græci* ſymptomata vocant,
cum generali congrua curatione, id eſt, ut *fel dif-
fuſum* recorporatione adhibita detergentes, varie
deducamus: nunc *clyſteribus* acerrimis, nunc *abſyn-
thio* [l] poto dato, vel *intybi* agreſtis [m] ſucco uno vel *l* potui
duobus cyathis ſingularibus. Ac ſi *declinationis* tem- *m* ſucci
pus permiſerit, etiam cum *vino* aliquando ipſa quo-
que intyba comedenda probamus, cocta, vel inco-
cta, item *aſparagum*, vel *daucum*, aut *fæniculum*:
& ob plurimam oculorum infectionem erit *ſternuta-
tio* commovenda, medicaminibus ſcilicet, quæ Græ-
ci *ptarmica* vocaverunt. Item *naribus* infundendum 72
[1] priuſquam in *lavacrum* veniant ægrotantes, ut qui-
dam probant, *ſtruthium* cum lacte, & ad ſpeciem

1 Aët. pag. 585. ait pharmaca omnia, quæ in potu accipiuntur, in balneo danda, cum ægri in ſolium deſcendere parant.

referendo, asinino vel humano, similiter etiam *elaterium* quod appellant, hoc est cucumeris agrestis succum: item *cyclamini*, cum eodem lacte. [n] Fertur enim statim per *nares*, quæ vultum tenuerat *fellis* infectio, & magis si æger ingrediens calidas cellas in fervens descenderit solium, atque requiescens diurno tempore aqua calida fuerit *vaporatus*, adhibitis aliquando etiam *apophlegmatismis*, quorum materiam sæpe memoravimus, item iis quæ *superficiem*

n Defertur

73 corporis lacessendo [o] jaculare * videntur, quæ appellata sunt ἀναςομωτικὰ, & propterea recorporativa, in *sudorem* provocant fellis infectionem, hoc est, *dropax* jugiter adhibitus, vel *solis* fervor torridus, quem Græci ἡλίωσιν appellant, item naturalium *aquarum* exhalatio, vel medicaminum *sudorem* moventium usus. Aspergendum denique corpus *struthio*, *nitro*, *sulphure*, & iis aspersionibus, quæ ob *pruritum* corporis adinventæ sunt, à *Græcis* συμπάσματα appellata: ferventiore *aqua* fovendi ægrotantes. Sic enim servata [2] *regula generali* etiam accidentia passionis curabuntur. Non enim hæc solis in *acutis* erunt passionibus observanda, verum etiam in *tardis*, quas

o osculare
* papulare

74 *Græci* chronias vocant. Utendum etiam *aëris* mutatione, & *gestatione* varia, & littoraria moratione, *animi* quoque laxamento ac jucunditate, & *aquarum* naturalium voluptate, *natatione* varia, & assiduo *vomitu*, simplici, atque radicibus commoto, item *drimyphagia*, in qua præ cæteris *capparis* magis usus approbatur, & acetum [p] *squilliticum*, in quo sit infusa [3] *anchusa* herba, & *bulbi*, & *squilla* igne torrida,

p scylliticum

2 Regulam hanc generalem Methodicus noster hic & ubique præfert specificis, utpote quæ ejus secta non agnoscebat.

3 Radicis Anchusæ decoctum *Dioscoridi* nephriticis, ictericis, & lienosis datur.

da, id eſt ſubaſſata, cum melle in electario data. *Vinum* præterea tenue probamus: [q] & perſeverante paſſione *hellebori* decocto corpus agitandum, vel ſi oportuerit, bibendum damus medicamen ex [r] *herbo* & *cervino cornu*, in cotilæ quantitatem cum tribus cyathis mulſæ, in iis qui adjuncta febre vexantur, vel [4] *conditi*, in iis qui ſine febre afficiuntur. Sed *vitandam* probamus frequentem, & variam medicaminum potationem, quæ *fella* deducere promittuntur, ſive *ventriflua*, ſive *urinalia*. Etenim *ſitis* [s] extenditur, & ſolidioris cibi *faſtidium* duplicatur, & corporis *fortitudo* minuitur, atque cibi accepti corrumpuntur, & omnis corporis [t] *materia* adulterio medicaminum deterior fit, cum habitudo, ut ſupra diximus, omnis fuerit immutata. Quod facere videmus eos, qui ſæpiſſime ac jugiter [v] *herpyllum* dari probaverunt, & *abſinthium*, & *aloen*, *diagridium*, & [x] *coloquintida*, vel ex aloë & colocynthide *Hieram* confectam: item ex amygdalis, & abſinthio, & aniſa *trochiſcos* confectos, & decoctiones recentis mulſi ex vino confecti, cum hyperico, vel ariſtolochia longa, vel herba adianto, quam *Latini* capillum Veneris vocant, vel cicere albo. Aliquando etiam hæc mandenda probaverunt, item [y] *rubea*, quam *Græci* erythrodanon vocant, vel *ſtruthium* tritum cum fico arido, vel palmulis: aut *ſulphure*, in ovis ſorbilibus in parvi cochlearis quantitate: aut certe *cervini cornu* elimatum pulverem ad drachmam unam, cum vini cyatho uno, & aquæ cyathis duobus, vel [z] *nepete*, quam *Græci* calaminthen vocant, aut

q Sed

r ervo

75

s augetur

t tam partes ſolidæ, quam humores

v ſerpillum

x colocynthida

76

y rubiam

z nepetham

4 Conditum; Laſcari; vinum è dolio quod in ampliori & aqua pleno conditum eſt. Condita multa factitia & medicata deſcribit *Aëtius pag.* 927. *Aëtius pag.* 584. hoc medicamentum cum vino ſimpliciter dandum ait iis, qui febre carent; conditum lib. V. c. 1. mulſum.

aut radices [a] *pastinacæ*, quam [b] staphylen appellant;
decoctas in vini hemina, & dimidia, donec ad ter-
77 tiæ partis liquor veniat quantitatem, ex quo dan-
dum probant cyathum unum cum aquæ cyathis tri-
bus, aut quinque cum *dauci* semine: aut *apium*, aut
zingiber, [c] *meu*, vel *asarum*, aut radicem herbæ
bryoniæ, item *seseli*, & [d] *libani* herbæ infusionem,
vel decoctionem, & *trochiscos* ex herpyllo vel fœ-
niculo confectos, vel ex aristolochia, quos *Diher-
pyllum*, vel *Diamarathrum*, & *Diaristolochian* ap-
pellant. Horum enim varia multitudo, vel *usus fre-
quens*, causa sæpe ipsius fuit faciendæ passionis. Non
enim *fellis* detractio facta, illico curationis est cau-
sa, nisi totius quoque *passionis* fuerit destructio con-
78 secuta. Sic igitur his utendum erit, ut supra demon-
stravimus. Item quidam *Veneris* probaverunt adhi-
bendum usum, *laxationem* carnis faciendam æstiman-
tes, ex quibus est *Titus* Asclepiadis sectator, &
Themison. Sed est hoc nervositatis vexabile, quippe
cum fortitudinem corporis tollat, quæ magis est æ-
grotantibus adquirenda. Alii *aurum* jugiter aspicere
vel intueri ægrotos præceperunt, sive aureos colo-
res, his denique etiam [e] *operimentis* utendum lau-
daverunt: siquidem similia [f] rapiantur, & propterea
morbi, sive colorum, aut fellis migrantia in alias
possit transire materias earum concordantes colori:
non [g] conjicientes quod sit magis credibile externa
79 in ægrotum facilius transire. Quippe cum *viarum
densitate* in superficie corporis clausa interiora te-
neantur: vel certe [h] *similitudo* passionis magis possit
provocare [i] virtutem, occultæ suasionis admonitio-
ne superata. Semper enim *memoratione* passionum
tristes ac mœsti necessario fiunt ægrotantes: quæ
maxi-

[a] silvestris, tenuifoliæ
[b] staphylinum
[c] meon
[d] libanotidis
Nota.
Veneris noxa.
[e] stragulis aurei coloris
[f] *sub.* ad se invicem
[g] animadvertentes
[h] colorum *sc.*
[i] vim

maxima causa est augendæ passionis. Est autem maximum *adjutorium*, & magis utilis ægrotantibus *animi* purissima *laxatio*, sive serenitas. Erit præterea perseverante passione etiam longa *navigatio* curanda, & *unctio*, adhibito præceptore, quo assidua defricatione plenissima fieri *resumptio* possit.

CAPUT VI.

De Cachexia. 80

CAchexia nomen sumpsit à corporis habitu malo: κακίαν enim vitium vel vexationem *Græci* vocaverunt, ἕξιν habitudinem. Sed principaliter ejus *curationem* ante *Themisonem* nullus ordinavit. Ipsam nanque secundo libro *Tardarum* passionum, itemque primo atque quarto *Epistolarum* memoravit, item *Thessalus* secundo libro regulari. Fit autem, sive nascitur hæc passio *intemperantia* ægrotantis, vel *curatione mala* medicantis, aut post ægritudinem *tardæ resumptionis* causa, item ex [a] *medicaminibus* sæpissime potatis, vel ex saxea *duritie* jecoris, aut lienis, vel ex fluxu *hæmorrhoidis* longissimi temporis, aut *vomitu*, item ex *febribus* longo tempore corpore affecto, aut [b] *collectionibus*, aut [1] *vomitu* post vespertinos cibos, & his similibus. Est autem ipsa quoque passio sæpissime *hydropismi* antecedens causa, aut [c] *macularum* simili in superficie corporis accidentium. Sequitur cachecticos *pallor* subalbidus, aliquando etiam *plumbeus* color, debilitate tardus ac *piger* corporis *motus*, cum inflatione inani, aliquibus etiam ven-

Cachexiæ causæ.

a imprimis purgantibus

81

b nimir. materiæ purulentæ

c macularum & pilorum in

Signa & symptomata

 tris

1 Vomitus hic post vespertinos cibos ab proxime præcedente plurimum differt: ille enim arte provocatur sanitatis ergo, hic autem est morbi symptoma.

tris *fluor* cum *febricula* in plurimis latente, quæ circa *veſperam* magis augetur, *pulſus* creber ac denſus, cibi *faſtidium*, & vini magis adpetentia, *urina*
82 fellea, & extenſio *venarum*, Eſt autem paſſio ſæpius *ſtricturæ*, ſicut ex ſupradictis conjicimus, aliquando etiam *complexa* ſolutione ob plurimum ventris fluorem, vel [d] ſimili quolibet fluxu. Quapropter convenit *complexa* paſſione [e] laborantis, primo [f] abſtinere *fluentia*, & *intemperantiam* ægrotantis corrigere, vel curationes malas, aut medicaminum potationes prohibere. In *jecore* verò aut *liene* ſi qua fuerit durities, ſive ſaxoſitas, deſtruere, ut nuper demonſtravimus: aut ſi fluor *ſanguinis* fuerit plurimus, abſtinere: *hæmorrhoidas* vero auferre: *febres* quoque ſolvere, ut de febribus ſcribentes docuimus, *collectiones* congrua curatione, ſicut de ipſis ſcriben-
83 tes monuimus, ſanare: & conſuetos eis poſt veſpertinum cibum *vomitus* paulatim detrahere. Ac ſi [g] horum nihil fuerit accidens, & ſola in *corpore* viſa fuerit *cachexia*, erunt ejus ſuperpoſitiones ac lenimenta providenda, & *vigilante* ſine ulla ratione ægroto, aut [h] *cibo* corrumpente, animi atteſtante difficultate, cum pigro ac ſegni corporis motu [i] *ſuperpoſitionem* cognoſcere: & propterea in *requie* retinere ægrotum, cum *abſtinentia* cibi, quo turbatio
84 corporis reſolvatur. Item ea quæ fuerint [k] *extenta* lanis contegenda, atque *oleo* calido fovenda, ac ſi *venter* fuerit fluens, abſtinendus. Item ſi plurima fuerit corporis *tenſio* cum gravedine, erit adhibenda *phlebotomia* ex brachio mediocriter, ſed non neceſſariò in iis, qui *hæmorrhoidarum* cauſa inanes [l] videntur. Ac deinde *retentione* facta conſtricti, ſed non in omnibus, qui communitur tanta, ac tali fuerint

Cujus generis ſit morbus.
Curatio.
[d] ſimilem quemlibet fluxum
[e] laborantibus
[f] reprimere
[g] fluoris ſanguinis: febris: hæmorrhoidum.
[h] cibos
[i] paroxyſmum
[k] inflata, tenſa
[l] videntur; ſed ubi retentione illarum facta conſtricti ſunt ægri: nec eadem quantitate in omnibus communiter, verum prout tanta, ac tali fuerint

rint strictura possessi: tum *perunctos* convenit refici cibo digestibili, ac levi, usque ad declinationis tempus, & servato genere accidentium, alia [2] *cataplasmatibus*, alia *cucurbitis* recurare. Cum vero *declinatio* apparuerit, plurimus ac varius cibus erit adhibendus. Similibus etiam superpositionem urgentem 85
adjuvare oportet: at *lenimento* veniente, quod facicile approbamus [m] exercentibus asperitatibus passionis supradictis, hoc est, iis quæ superpositionem designant, erunt corpora resumenda, atque fortificanda. Tum *recorporativis* utendum curationibus, quo reformata corpora, vel ut ita dixerim, *refectis vitiosis carnibus, ac renascentibus novis reparata, ad memoriam redeant sanitatis.* Quapropter æger, *somno* discusso, semet in *lecto* continere jubendus: etiam jacere paulisper: tum etiam neque repente consurgere, sed *prætentato* motu, discere, utrum se levem ac digestum sentiat. Etenim si fuerit occurrens 86
indigestio, erit *requies* adhibenda plurimo temporis spatio, donec gravedo digeratur: dehinc mediocri *gestatione*, atque *parvo cibo* utendum, si non ex [3] accessione, sed ex aliqua causa *manifesta*, temporalis acciderit corporis displicentia, quam *Græci* δυσαρέστησιν vocant. At si nulla fuerit ægrotantis querela, erit à lecto levandus, & ob expugnandam *frigoris* injuriam *oleo* leviter perungendus: Tum *gestatio* adhibenda, &, si vires permiserint, vel aëris temperies, sub *divo*, & magis intra muros, motu vehiculi. Si vero aliqua fuerit obstans causa, erunt hæc sub *tecto* adhibenda, & pro virium modo aut vehi-

m ex cessantibus.

2 *cataplasmatibus*, ut collectiones duritiémque jecoris, aut lienis: *cucurbitulis* vero, præsertim revellentibus, aut derivantibus, vomitum, fluorem sanguinis, hæmorrhoidas.

3 nam si ex accessione id contingat, à cibo prorsus est abstinendum.

vehiculo manuali, aut selle, aut cathedra exercendus
87 ægrotus. Tum gestatione perfecta, parva *deambulatio* adhibenda, vel *vocis* exercitium, atque ad *unctionem* veniendum, sed præcalefacto intra vestes ægro. Quoties calidum habuerit corpus, tum deposita veste erit linteolis levi *defricatione* tergendus, atque statim oleo parvo ungendus, & summo tactu fricandus: primo ab *alio*, postea à *semetipso*, retento spiritu: ut etiam [n] alia teneantur. Dehinc rursum ab aliis defricandus, *tenacius* quidem, sed non impressius, quo possit *carnis inflatio* coagulari. Sed hæc erunt adhibito unctionis *præceptore* facienda, quo secundum proprias mutationes omnium partium motus *æqualiter*, ac totius corporis integret exer-
88 citium. Tum permittentibus viribus etiam *raptorio* machinamento gestetur, ac deinde [o] *recussabili fera*, quam Italicam vocant. Aliquando etiam *harena* asperso corpore, quam ἄμμον appellant, defricetur, per intervalla dierum adhibito *lavacro*. Convenit etiam *psychrolusia* nullis obstantibus causis, quæ eam [p] prohiberi permittant. Tum *vinum* dandum austerum album, leve. Dehinc jubendus [q] superbibere, atque *siccum* sumere cibum, vel certe quartam partem panis siccam manducare, adhibito usu *assorum* pulmentorum, & neque curiose conditorum, [r] ut *pisces*,
89 *clupes*, vel agrestium leviora, & iis omnibus juxta regulam methodicam auctis aut minutis, interjecta *vini* abstinentia, & *cibi* parva sumptione. Utendum etiam locorum, atque aeris *mutatione*. Tum ἡλίωσιν, quam nos corporis [s] torporem dicimus, item *dropacis* adhibendus usus, & pulveris *nitri* fricatio, & *sinapismus* specialiter, & usus *aquarum* naturalium, vel *natatio* maritima: item *harena* littoraria [t] ignita cir-

[n] spiritualia tendantur.

[o] repercussibili sphæra utatur.

[p] adhiberi prohibeant.

[q] parum bibere

[r] quales sunt

[s] torrorem, ut cap. 4. lib. 5.

[t] quæ a sole incaluit

circuntecto corpore torrendi sunt ægrotantes: nunc inter paucos, nunc inter plurimos dies, ut vires permiserint: tum *naviculæ* exercitium atque *peregrinatio*, quemadmodum in præcedentibus ordinavimus.

CAPUT VII.

De nutrimenti cessatione, quam ἀτροφίαν *Græci vocant.* 90

NUtrimenti cessatio, quam *Græci* ἀτροφίαν vocant, ab *accidenti* nomen sumpsit. Contingit in passione constitutis plurimus *cibi appetitus*, tum *corruptio*, quibusdam *fastidium:* item tenues atque latentes [a] *tepore* sunt, [b] neque *febricula* [c] jugiter, & quibusdam inter plurimos dies soluta. Ducitur præterea quædam etiam per *urinam* corporis defluxio, quam [d] *syntexin vesicæ* vocaverunt, cùm plurima fuerit poti liquoris egestio, atque corporis subinde per dies singulos extenuatio etiam. [e] Nunc igitur 91
convenit, sicut in *Cachecticis* diximus, providere, ne qua pars corporis principaliter patiatur: oportet etiam congrua eidem morbo *localia* adhibere adjutoria, ut *jecoris*, vel *lienis* duritiei, vel *fluori* ventris, aut intestinorum, vel vesicæ, vel *ulceri* in interioribus constituto, aut *collectioni*, quam specialiter vomicam diximus. Ac si etiam *febres* fuerint consecutæ, iisdem quoque adhibenda medela. Si horum nihil in corpore viderimus, sed sola fuerit *atrophia* consecuta, convenit ægrotum fortificari rationabiliter, atque resumi *gestatione*, pro virium quantitate, scilicet quibus sæpe memoravimus generibus, & *unctionibus* ordinatis, plurimo oleo su- 92
perfuso, adhibita *fricatione*, & ministris corpulentis &

Atrophiæ symptomata.

Curatio.

[a] tepores
[b] atque
[c] jugis
[d] σύντηξιν, quæ & διαβήτης dicitur
[e] Hic

& mollibus, quales esse *fricatores* Salutaribus præ-
ceptis docuimus, quo contactu corporum laxiore
ægrotantis exercitata membra solvantur. Tum tem-
perato utendum *lavacro*, atque *vino* tenui, & *pane*
limpido fermentato, & *pulmentis* ex media materia,
atque juxta *cycli* regulam eorum augmenta ac detra-
ctiones [f] variare non repetitis, nec perfectis ilico
cyclis, sed unius tantummodo qualitatis, ut de *ca-*
taleptico scribentes docuimus. Denique cùm ex *vo-*
lantibus solis pulmentum adhibemus, initium ex par-
vulis ordinamus. Tum autem ex *agrestibus* teneriori-
93 bus, tum *porcina* & membrorum *summitatibus*. Con-
venit præterea *locorum* atque *aërum* commutatio, &
aliquando *drimyphagia*: vel simplex *vomitus*, tum
etiam ex *radicibus* confectus, & *localia* aliis atque
aliis locis adhibenda, & magis medianis partibus.
Non enim sine plurima vexatione partium, quibus
digestio celebratur, inesse corporibus *atrophia* po-
test. Ipsis igitur frequentius adhibendus est *dropax*,
& *cucurbitæ*, vel παρόπτησις, aut *sinapismus*, & συμπά-
σματα acriora, quæ à nobis *aspergines* nuncupantur:
94 item *malagmata* ejusdem qualitatis. Utilis præterea
littoraria *navigatio*, atque *natatio* maritima, vel natu-
ralium aquarum: tum post cibum *animi laxatio*
quam διάχυσιν vocant, & *articulorum* complexio ad-
hibitis ministris, qui mollibus hoc manibus efficiant.
Themison secundo libro Tardarum passionum pluri-
ma recte ordinasse probatur: aliqua verò caduca in-
tentione dixisse intelligitur. Jubet enim ægros non
æqualiter ægrotantes *duodecim stadiorum* spatium
gressu conficere: æqualem modum cunctis definiens.
Item *igneo in loco*, vel ferventi fricari jubet præfati-
gatos sudoribus ægrotantes: item *sole* [g] torrenti,
at-

[f] variandæ

[g] torreri

atque ita per intervalla [h] leviter defricari, & in calida, atque oleo calido eorum *manus* infundi, ex quibus periculum [i] *perfricationis* neceſſariò ſequetur. Item poſt [k] *interdianum* cibum deambulationem probat adhibendam, atque fricationem & lavacrum, tum poſt *veſpertinum* cibum [l] jungenda crura, atque brachia, quod eſt dormituris anxioſum. Præterea poſt cœnam imperat *vomitum* prædato paſſo, aut vino dulci, vel ſucco ptiſſanæ. Tum [m] frequentato vomitu *ova* duo danda ſorbilia, cum *panis* unciis duabus: ex quo [n] incenſa altiora, atque exercitatis vomitu viſceribus facilè corrumpuntur accepta. Hæc igitur recuſantes, alia quæ rectè ordinaſſe perſpicitur, amplectenda judicamus.

[h] leniter
95
[i] perfrictionis
[k] meridianum
[l] inungenda
[m] peracto
[n] incenſis altioribus

CAPUT VIII.

De Hydrope. 96

HYdrops ab accidenti nomen ſumpſit. Siquidem aquoſus humor hanc paſſionem neceſſariò comitatur. Nam *Græci* ὕδωρ aquam vocaverunt. Generatur autem ex accidentibus plurimis, atque diverſis cauſis, ut *cachexia*, *febribus* [a] corpora tardantibus: item *duritia*, vel ſaxea denſitate jecoris, vel lienis, aut ſtomachi, vel peritonæi membranæ, aut matricis: item *ſpirationis* difficultate, quam *Græci* δύσπνοιαν vocant, vel *ventoſitate* ſtomachi, aut coli, aut *ventris* paſſione, quam *Græci* κοιλιακὴν διάθεσιν vocant: item longi temporis *dyſenteria*, vel in fœminis *menſtrualis* fluoris retentione: item *hæmorrhoidarum* veterum repentina atque [b] incondita curatione, facta abſtinentia, vel coadcervata *bibentium* 97

Hydropis cauſæ.
[a] in corpore
[b] intempeſtiva

transvoratione, & magis si *salsa* fuerit aqua: item *medicaminum* frequentata potione, & horum similibus. *Græci* igitur, vel aliarum sectarum principes ejus potestatem, vel *differentiam* nominibus variandam crediderunt. Vocant enim hanc passionem etiam ὕδερον vel παρέκχυσιν, origini locorum specialia nomina tribuentes. Nam *parecchysin* appellant sensibilem, & manifestam liquoris [c] superfusionem, quæ fit inter *peritonæi* membranam, & intestina: *hyderon* autem, dispersum sive infusum per viarum raritatem, atque

Hydropis species, ex mente variorum.

[c] suffusionem, vel superessusionem

98 *carnis* spiramenta liquorem. Item dicunt *hyderon* ex renibus generari, *Hydropem* vero ex duritate jecoris. Quod quidem nos juxta sectæ regulam reprobamus. Etenim *infusio*, sive *superfusio* liquoris, est passioni communis: & neque antecedentes causæ passionis facere discretionem rectè creduntur. Siquidem etiam ex plurimis aliis partibus patientibus *hydropes* generantur. Ejus igitur differentiam *Hippocrates*, & *Diocles* duplicem dixerunt: aliam enim [d] ὑπὸ σάρκα, vocaverunt, aliam *asciten*. Heraclides *Tarentinus* secundo libro Internarum passionum *totius corporis* inflationem, sive humoris infu-

[d] vel ἀνὰ σάρκα

99 si [e] perforationem κατὰ σάρκα vocavit: inter peritonæum verò, & intestina ἀσκίτην, vel τυμπανίτην appellavit. *Demetrius* Herophili sectator undecimo libro de Passionibus scribens, alium dixit *hydropem* constitui sine ulla humoris infusione, sed sola *inflatione* turgente: alium ex *humore* diffuso, & eum nunc per *totum* corpus, nunc inter *peritonæum* & *intestina*, cujus differentiam nunc plurimo [f] vento tradidit. [g] Et est vanum atque intellectu carens, sine ullo humore superfluo laborantem hydropem vocare. Item plurimi *tres* differentias tradiderunt: aliam enim

[e] penetrationem

[f] inani vanaque opinione

[g] Est enim

enim *cataſarcan*, aliam *aſciten*, aliam *tympaniten* vocaverunt. *Aſclepiades* autem alium *celerem* dixit, 100
ut eum qui repentè conſtituitur: alium *tardum*, ut eum qui tarda paſſione vexat: & alium *cum* febribus, alium *ſine* febribus. Hoc ſiquidem communiter etiam aliis ſpecialibus paſſionibus adſcribens, non advertit quoniam proprio nomine celer dicitur paſſio, non ſola quæ repentè conficitur, verumetiam ea quæ celeriter ſolvi poſſe monſtratur. *Hydrops* autem fit[g] quiſquam repentè ex coadcervata *bibendi* transvoratione, vel *ſalſi* liquoris potu. *Celerem* autem paſſionis ſolutionem nullus ægrotantium[h] meruit. *Proculus* Themiſonis ſectator ſecundum plurimos inquit hydropis differentias *temporibus* paſſionis adſcribendas. *Initium* enim atque augmentum eſſe 101
λευκοφλεγματίαν, cùm adhuc ſecundum *carnem* fieri mutationem viderimus: *ſtatum* verò *tympaniten*, cum ſumma tenſio ſecundum *ventrem* fuerit facta: *declinationem* autem *aſciten*, cum quadam indulgentia fuerit inflatio relaxata, non ſecutus veri regulam, neque advertens[i] quia omnis ſpecies paſſionis ſua quæque tempora percurrit. Denique etiam *cataſarca* uſque ad ſtatum, vel declinationem perſeverat, & *tympanites*, & *aſcites* ex initio facti in augmentum veniunt, & ſtatu ſumpto declinant. [1] *Apollonius* Memphites alium dixit fieri hydropem cum[k] *retentione*, ut ſi quid biberit, ſine [2] dilatione tanquam per fiſtulam tranſiens egeratur. Ejus autem quem cum 102
retentione fieri dixi, ſecundum plurimos *tres* eſſe differentias affirmat. Sed melius *Demetrius* Apameus ab *hydrope* diſcrevit, eum qui ſine dilatione potum li-

Quid ſit celer paſſio.

g aliquis, vel aliquando

h obtinuit

i quod

k retentione urinæ, alium cum fluore, ut ſi quid ægrotus

1 Apollonius hic Memphites fuit Eraſiſtrati ſectator.

2 Is affectus Diabetes eſt, ſive hydrops ad matulam.

liquorem per urinam egerit, *diabeten* appellans, sicut specialiter de ipso scribentes [k] docuimus. Melius igitur, quantum ad *species hydropis*, quanquam non generaliter, mutemus [l] curationem, *alium* dicere in toto corpore constitutum, tanquam in papyro vel spongia inter viarum raritatem insertum, à liquore vocari *leucophlegmatiam*, quam Latino nomine etiam *intercutem* rectè dicemus: *alium* in parte corporis, inter peritonæum & intestina, subjecto *liquore* solo, vel admixto *vento* plurimo, vocarique alterum *asciten*, alterum *tympaniten*.

k docebimus. *Ex mente Cœlii.*
l orationem

103 *Hydropicorum symptomata.* Sequuntur quædam [m] cunctos præterea *communia*, quædam singulis *propria*. Communia autem, ut *inflatio*, vel extantia tumoris, & *piger* aut difficilis corporis *motus*, spirationis difficultas, quam Græci *dyspnœan* vocant, *somnus* difficilis vel anxiosus; & magis post cibum, *sitis*, & *urina* comparatione sumpti potus parvior, *fastidium*, & aliquando *febricula* latens in plurimis: item quibusdam etiam *vesiculæ*, vel [n] fistulæ, quibus [o] eruptus humor feratur, ac deinde [p] *vulnera* difficilia [q] sufficiant, vel quæ in cicatricem ægrè venire possint. *Specialia* verò, vel

m cunctis speciebus

n pustulæ
o erumpens
p ulcera, *aphor.* 8. *lib.* 6.

104 propria [r] singulos sequuntur, ut *leucophlegmatian*, vel intercutem mollis atque humida *inflatio ventris*, ac *vultus*, & *crurum*, & [s] *folliculi genitalis*, vel *præputii*, relucente liquore per cutem albido colore, item cum oris, vel spirationis, sive anhelitus *fœtore*, totius corporis *gravedo*, & impressioni digitorum *cedens tumor*, ita ut paululum cava permaneant loca. *Aliquibus* etiam alborum atque crassorum humorum *vomitus*, vel per ventrem egestio: unde etiam nomen passio sumpsisse à *Græca* derivatione videtur. λευκὸν enim albidum, φλέγμα humorem cras-

q sufficiantur, &
r singulis
s scroti

craſſum vocaverunt: vel quod ægrotantis *color* albidioris pituitæ imaginem [t] ferat. *Alii* vero tanquam 105
ex ſuperfluo humore generata paſſione, penetrans humor ſingula quæque [v] *ſpiramenta* poſſederit, paſſionem dictam volunt, nos vero intercutem nominamus. *Aſcitem* denique ſequitur *ventris* inflatio, vel extantia, & pro corporis motu liquoris conliſi *ſonitus*, vel ad concuſſum palmæ reſonus, tanquam ſemipleni [x] *utris*, ex quo nomen ſumpſit: item pro ſchematis [y] mutatione, vel digitorum impreſſione demerſio, vel reſurrectio liquoris, & [z] concluſio *ſuperiorum* partium, atque *tenuitas* tanquam extentæ cutis ſecundum ora, vel colla, aut jugula, vel pectora. *Jacentibus* præterea ægrotantibus diffuſa, atque latior tumoris extantia fit, *ſurgentium* vero vel ſtantium major, atque extenta, & in creſcente 106
paſſione corporis *frigus* atque torpor accedit, aliquando etiam *tuſſicula*, & *ſtercorum* vel *urinæ* abſtinentia, & per ventrem fluidior exitus, & apprehenſo [a] *folliculo*, atque virili *veretro* extans inflatio [b] reduplicata, & aliarum partium ſurgens tenſio, ſicut in leucophlegmatia. Vocatur autem hic *hydropiſmus*, ut *Diocles*, [c] etiam *epatias*, aut *ſplenites* à patientibus partibus nomen ducens, hoc eſt, jecore vel liene. [d] Item *tympaniten* ſequitur rotunda atque extans inflatio, ſecundum [e] gaſtera, cum *tenſione* plurima, & ad percuſſum palmæ *reſonus*, velut tympani, unde etiam nomen accepit: item *ructationes*, 107
& aliquando inteſtinorum *tormenta*; quæ [f] incluſæ vento per podicem digeruntur, atque gravedinis detrahunt quicquam.

t referat

v carnium interſtitia

x ἀσκὸς utrem ſignificat.

y cum ex uno latere in alterum æger vertitur.

z ſtrictura, coarctura, anguſtiæ

a ſcroto

b veretrum enim tanquam in nodum torquetur

c ait hepatias

d At

e γαστήρ, venter.

f excluſo

Eſt autem paſſio communiter *ſtricturæ* omnis *hydropiſmus*, ſed complexa aliquando *ſolutione* ex aliis

Cujus generis morbus ſit hydrops.

[g] accidentibus liis [g] accedentibus, ut ventris *fluore*. Præterea est
naturaliter *tarda* passio: siquidem nunquam celeri-
ter soluta, vel emota corporibus videtur: item gene-
raliter *magna*: siquidem & difficultatem, & indecen-
Prognosis. tiam, & periculum infert ægrotanti. Denique sem-
[h] *sub.* tamen per *difficilis* curatione, nunc [h] vehementer, nunc
minime comprobatur. Etenim *magnitudine* vehe-
mens, & varietate *accidentium*, & corruptione *vi-*
108 *rium*, magis *incurabilis* judicatur: *parva* vero ma-
gnitudine, comprobatione supradicta, atque paucis
& simplicibus *accidentibus*, quæ *Græci* symptomata
appellant, & sine nimia virium læsione, *minime* cu-
ratione difficilis approbatur: & quæ secundum alia-
rum *sectarum* principes de effectis vel exitibus pas-
sionum scripta sunt, etiam secundum *causas*, ex qui-
bus efficiuntur, & patientes *locos*, & *naturas*, &
ætates, & annalia tempora, ut *hyemis*, vel *æstatis*,
[i] media tempora & generationem & eorum [i] mediis temporibus *generationes* passionis,
alii *difficiles* curatione alii *faciles* hydropes approban-
tur. Quæ quidem omnia magnitudini passionis ad-
scribenda sunt, ne infinitus modus differentiarum
109 videatur accidentium numero variatus. Etenim se-
cundum *causas*, difficiles ajunt curatione hydropes,
qui ex *saxitate* magis, quam ex duritia fuerint facti,
[k] quam ii item eos qui ex *dysenteria*, vel *coli* passione, [k] ab iis qui
ex coadcervato *haustu* bibendo vitium conceperunt:
item secundum *locos*, difficiles inquiunt eos qui ex
jecore, faciles vero eos qui ex *liene*: item secundum
naturam, vel *sexum*, difficiliores inquiunt curatio-
ne semper *fœminas* maribus: item secundum *ætates*,
[l] pubescentes faciliores inquiunt curatione *pueros*, vel [l] pubentes,
difficiles vero ætatis mediæ, vel *senes*: non solum
[m] naturæ illæ quod [m] natura crescere & augeri, aliæ minui vel
de-

declinare videantur, sed etiam quod alii [n] prohibeantur, alii cogantur, alii neque suaderi, neque cogi posse probantur: item secundum *annalia tempora*, quæ *Græci* horas appellant, difficiles inquiunt curatione, *æstatis* tempore laborantes, siquidem multa siti afficiuntur: alii vero è contrario faciles inquiunt curatione: siquidem *exitum* liquorum fieri provocat fervor æstatis, & corporis præterea facit siccitatem: difficiles vero *hyemis* tempore, ob corporum densitatem vel frigus: item *verno* tempore: siquidem humidiora, atque liquorum redundantia fiant corpora: *autumni* vero [o] prima, similia æstati, [p] ultima hyemi dixerunt. Item secundum generationem, sive *fabricationem passionis*, difficilem inquiunt curatione *leucophlegmatiam*, facilem vero *asciten*, & horum medium *tympaniten*. Dissenserunt præterea etiam de patientibus partibus, quæ principaliter afficiuntur. *Erasistratus* nanque *jecur* inquit pati: In aperitionibus enim *saxeum* semper inveniri confirmat: alii vero *colum*, sed consentire *jecur*: alii *splenem*, ac *jecur*, & *colum*: alii etiam *peritonæum*: alii *renes* quoque, & *matricem* principaliter pati dixerunt: & apparet omnia necessariò prætangi: quod quidem etiam [q] latuerit, nullus timor curationis mutandæ medicantibus accedit: neque etiam ob *localium* adjutoriorum ordinem quicquam obesse monstratur,

110 — [n] persuadeantur

111

Variæ de loco affecto opiniones.

[o] initium

[p] finem

[q] nos lateat

112 *Curatio.* * *multa hic desunt*

*cum hæc eadem oporteat *ceromate* sole fervefacto [r] jactari, vel *pellibus* sole ignitis involvi. Adhibenda etiam *acopa* ferventia, & *sudationes* ex [s] naturali materia provocare: habet enim recorporandi virtutem ex quacunque *metallorum* materia exhalatio naturalis: item *harena* littoris sole ignita torrenda corpora. *Hyemis* vero tempore igne [t] prætorrenda,

[r] inungi, tractari

[s] i. thermis earumve limo

[t] harena

Ooo

renda, atque ita corpori admovenda, ut ex ipsa, excepto capite, cætera corporis omnia contegantur. Item *sinapismus* usque ad cutis [v] humorem adhibendus, qui maxime vehementem fortitudinem locis humore corruptis, atque, ut ita dixerim, [x] habentibus admovet ac ministrat: item locorum & aquarum
113 mutatio adhibenda, & *peregrinatio*, magis maritima. Est enim lacerantior, atque corporis apertionibus efficax ob salsitatem maritimus aër. Conveniunt etiam *vaporationes* spongiarum ex aqua maritima expressarum, vel aqua salsa decocta. In *tympanicis* vero specialia, ut plerique volunt, juxta communem virtutem recorporativæ curationis, ordinanda, & decoctio *centaureæ* herbæ, & *absinthii*, & *origani*, & *hyssopi*, & *marrubii* adhibenda, & similis virtutis epithema, ut est quod appellatur [y] *Dianitrum*, ex fico atque nitro, & absinthio confectum. Tundendum igitur aridum ficum, sed quod sit pingue, ac succidum, item singulatim absinthium, & nitrum admiscendum duabus partibus fici, & quarta pars
114 [z] origani. Aliquando etiam *rutæ* admiscenda particula. [a] Facit [b] enim medicamen, quod appellamus *diahyssopum*: item *uva* passa cum *cumino*, vel *farre* cum adipe veteri, & vino. Hoc quidem plurimi magis intercutibus convenire probaverunt: item bubulo *stercore* ungendos cum *aceto* ægrotantes dixerunt. Apponenda etiam *malagmata*, quæ fortificare, ac recorporativa virtute mutare valeant corpora in meliorem habitudinem. *Intercutes* autem & *ascitas* iis curandos probant, quæ siccare, atque exsiccare valeant corpus, vel sudorem commovere. Sed erit *cavendum*, ne immodico usu medicaminum cor-
115 poris superficies ulceretur. Est autem nostrum medica-

Aëris maritimi utilitas.

Dianitri compositio.

v tumorem
x tabentibus
y describitur & à Paulo
z absinthii
a Confert
b etiam

dicamen, quod ex herba [3] *chamæleonte* nigro conficitur: item ex stercore *caprino*, quod appellatur [c] *diacapregias*: item [4] *diacentaureum*, & *diaoriganum*, quæ ab herbarum nominibus vocabula sumpserunt; item [5] *icesion* emplastrum, quod magis post humoris detractionem adhibendum probamus, quo partes roborentur: item [6] *diaiteon* emplastrum, & [7] *diadictamnum*, & [8] *barbara*, & [9] *diasycaminum*. Oportet autem interpositis quinque diebus, vel eo pluribus detracto jamdudum [d] posito medicamine perspicere [e] profectum, ac rursum imponere omnibus locis, ex anterioribus ac posterioribus corporis partibus. Singu- 116
la [f] enim medicamina erunt illinienda *pellibus* teneris, atque ita corpori addenda, superposita *lana* molli cum levibus fasciolis colliganda, & pro viribus corporis adhibenda *gestatio*, atque *unguenta* congrua, & *defricatio*. *Tympaniten* vero *recorporativa* curandum probamus curatione, & [g] conjicienda etiam inflationis [h] medela, quam *Græci* [i] empneumatosin vocant: adhibenda denique [k] *reflantia*, ut est quod appellamus [10] *Diaspermaton*, vel [l] *polyarcion*, aut *Dia-*

c διὰ κόπρου αἰγὸς, s. ex stercore capræ.
d apposito
e effectum
f autem
g adjiciendam
h medelam
i ἐμπνευμάτωσιν
k diaphoretica
l Polyarchium

5 Elegantissimus hic carduus non nisi in calidis regionibus provenit, ejusque radix imprudenter tractata, manus faciemque eis contrectatam tantum non exulcerat. Apud Aëtium in curatione hydropis, epithema ex farinis, & emplastrum tonsoris Bithyni recipiunt pulverem radicis chamæleontis nigri.

4 Emplastrum ex Centaurio Oribasii describit Aëtius pag. 836. & Thoriacen vocat.

5 Icesium describitur ab Aëtio, & Galeno.

6 διὰ ἰτέας, s. ἰτεῶν describitur ab Aëtio, & Galeno.

7 Describitur à Paulo, ut & Diacapregias. Aëtius in curatione hydropis describit & epithema ex stercore capræ.

8 Gal. lib. II. medicamentor. κατὰ γένη varia describit emplastra, quæ barbara vocat.

9 Malagma intelligit ex liquore Sycamino, descriptum à Paulo inter emplastra. quidam legunt διὰ συκομόρου, ut sit ipoterion malagma descriptum ab Aëtio in curatione hydropis pag. 590. quod recipit succum Sycomori.

10 Epithema diaspermaton describitur ab Aëtio pag. 572. Diamelilotum vero, pag. 569. Diasampsuchum à Paulo, & Galeno.

m διὰ ἀρτυμάτων, s. ex aromatibus

[m] *Diaartymaton*, aut *Diasamsucum*, aut *Diamelilotum*. Hæc enim valent etiam ventositatem tollere. Adhibenda præterea in iis ea, quæ superius ordinavimus.
117 mus. Tum profectu accedente, regula *cyclorum*, adhibenda *natatio* maritima, vel aquarum naturalium. Alii vero non absurdè etiam aquæ marinæ *vaporationem* probant adhibendam, quo sudores provocentur. Inquiunt enim implendum *solium* aqua marina ferventi: tum quadrangulam [n] *compaginem* immittendam, præligatam loris, in quam erit includendus ægrotans: sed [o] præliganda compago *pelle*, ut aquæ prohibeat ingressum, quo *exhalatione* vaporis calefactus ægrotans in sudorem venire cogatur. Sed erit aqua calefacienda innovatione frequenti,
118 ferri candentis immissione massarum. Oportet autem semper ægrum adhibito *animi laxamento* curari, quam *Græci* διάχυσιν vocant. [p] Quærenda denique animi [q] *desideria*, quæ sine vexatione corporis præveniant [r] voluntatem, & amicorum *convivia* quæ cum ciborum parcitate, animi tamen [s] *lascivitate* [t] frequentent. *Utile* etiam, si longi fuerint dies, partiri modum sumendi cibi: facilius enim accepta digeruntur duorum temporum oblatione divisa.

n arcam ligneam
o prætegenda
p Nimirum a ministris & amicis.
q oblectamenta.
r sc. ægri
s hilaritate
t frequentia, sint

Quid faciendum, quando malum recurrit.

Ac si juxta ordinem datum levigati indulgentia passionis, rursum fuerint *accessionibus typicis* ægrotantes affecti, quo iterum aqua impleri videantur, erit melius uti prius radicum *vomitu:* dehinc ante diem radicum usus, album *veratrum* immittere, tunc sequenti die hoc detracto radices dare, vel cer-
119 te *hellebori* decoctionem. Sed horum usum vel confectionem dexteram, atque adhibendi modum, *Responsionum* libris de adjutoriis scribentes docuimus: & nunc inde hæc accipienda monemus. *Hæc* est

mun-

mundior, atque vera hydropum curatio. Etenim potui medicamina danda cavere decet: alia enim *vesicam* commovent, alia *intestina* lacerando ulcerant, vel dysentericam faciunt passionem: alia *stomachum* [v] vertunt, & fastidium generant cibi, & *sitim* extendunt. Quapropter si cogentibus rebus utendum viderimus quibusdam *aquiducis* medicaminibus, quæ *Græci* hydragoga vocaverunt, ea dabimus iis qui plurimo humore [x] infusi, aquoso corpore laborare videntur. Habere etiam conveniet curam, ne rur- 120 sum corpora repleantur: ex quibus est *euphorbium* mulso commixtum poto datum, vel *ovis* sorbilibus aspersum, duorum vel trium cochleariorum quantitate, vel decoctio *radicum*, aut [y] *squilli*. Oportet autem *squillæ* libras duas, omni purgamento absolutas, quo ad unam libram [z] redigatur, concisas in vas *fictile* novum, prælitum mitti, cum adjectis *vini* sextariis tribus: quibus ad tertias decoctis, ex ipso *liquore* erunt ad duo cochlearia ægrotanti danda: & proficiente curatione, usque ad *unciæ* unius accedere modum oportet. Sed hoc erit post *gestationem* adhi- 121 bendum, vel post *perunctionem* corporis, & ante sumptionem [a] cum plurimo interjecto tempore. Ex decoctione autem *radicum* duos vel tres cyathos dandos probamus. Sin vero etiam *urinam* quis voluerit commovere, erunt omnia [b] *aromatica* prohibenda, quæ non curiosa, sed magis *simplicia* esse videantur, ut est decoctio seminis *cucumerum*, vel *fœniculi*, aut *dauci*, aut *apii*, [c] *anesi*, *petroselini*, item *menthæ*, *asari*, *nardi*, [d] *squinanti*, *zinziberis*. Hæc singula, vel cum vino, vel ex ipsis [e] confecta erunt offerenda. Ac si ex [f] hiis humor detrahi non potuerit, oportebit [g] tanquam alienum *paracentesim* auferre.

[v] subvertunt

Quibus hydragoga conveniant.

[x] suffusi

Quibus novæ aquarum repletio præcaveantur.

[y] scyllæ

[z] redigantur

[a] cibi

Qualia diuretica sint concedenda.

[b] i, nimis

[c] anisi

[d] schœnanthi

[e] composita

[f] horum usu

[g] quod alienum est paracentesi.

122 *Variæ de paracentesi opiniones.* Sed nunc decet prius quàm ipsius officii *usum* doceamus, iis respondere, qui istius curationis adhibendæ dissonantia judicia posuerunt. *Antiquorum* igitur aliqui *incongruam* paracentesin dicunt, ut *Euenor* libro quinto *Curationum*, *Erasistratus* libro quo de *hydrope* scripsit, & ejus sectatores, *Thessalus* secundo libro regulari. *Alii* vero ut *congruam* laudaverunt, ut *Asclepiades* libro quo de *hydrope* scripsit, & *Themison* secundo libro *Tardarum* passionum, quibus etiam nos juxta *Sorani* sententiam consentimus. Adsertores tamen *primæ* sententiæ, hoc est, istius re-

123 *Rationes contra paracentesin.* probandæ curationis hæc dicunt. *Peritonæi* membrana à natura *nervosa* esse perspicitur, & est omne, quod nervosæ fuerit qualitatis, *punctionibus inimicum*, siquidem consensus ingerit. Præterea *spirationis* naturalis causa, qua nos aërem recipere, atque reddere haustu [h] potili necesse est: *intestina* quoque commoventur, quibus superficies corporis consequenter [i] tangitur: & est periculum [k] hanc *paracentesi* [l] vulnerari loca: quippe cum non solum *corruptus humor* detrahi videatur, verumetiam *naturalis* sæpe *spiritus* excludatur, quod est vehementer corporibus noxium. Dehinc etiam post effectum punctionis, aliqui *ægri*, sua vulnera resolventes, voto [m] prius [n] tor-

124 poris deponendi, [11] *vitam* quoque liquerunt. Item neque *tempus* sibi *conveniens* hoc genus adjutorii habere videtur. Etenim passionis constituta vel *superpositione*, vel *lenimento*, aliud tempus *mitigationem* demonstrat, [o] aut aliam *resumptionem*, vel recorporationem. *Paracentesis* vero conturbat, atque vires corporis tollit, & non recorporativa virtute medetur,

h quantum fieri potest
i vicina & finitima est.
k hæc
l insigniter lædi
m citius
n infra paulo post, passionis deponendæ
o aliud

11 Nam secti Hydropici, si aqua universim effluat, moriuntur. aph. 27. lib. 6.

tur, ſed uſum recorporativum impedit. Ad ſum-
mam, *nemo*, inquiunt, ſalvatus eorum, qui per
paracenteſin curati ſunt: quapropter adhibenda ne-
gatur. Item *Eraſiſtratus* ait, quod *jecore* in duritia
conſtituto, obeſſe *paracenteſis* videatur: ſiquidem
gravatio jecoris tumentis toleretur humoris ſubſtan-
tia *ſublevata*, atque natans in liquidis, quibus effu-
ſis, omnis gravedo partium tumentium, quæ *dia-*
phragmati ſunt natura connexæ, atque *venæ* majo- 125
ri, quam *Græci* [p] quilem appellant, adductione ſui [p] *κοίλην*, i. cavam
tumores ingerant vicinarum, ac deinde *celerem* fa-
ciant *mortem*. Item *Ptolemæus* Eraſiſtrati ſectator ait
cauſam paſſionis eſſe jecoris duritiam, [q] ſupercrea- [q] adventitiam, *ἐπιγενομένην*
tam vero *humoris* infuſionem. *Paracenteſis* igitur li-
quorem detrahens paſſionem minime detrahere a-
gnoſcitur. Siquidem non auferat *cauſam*, ex qua
humor creatus eſſe videatur. Sed ſunt hæc omnia *refutantur.*
facile expugnabilia. Tunc enim vulnerata *nervoſitas*
in tumorem venire recte judicatur, quoties *naturali*
habitu fuerit conſtituta. Nunc autem *morbo* vitiata 126
peritonæi membrana contra naturam habere perſpici-
tur: [r] & non ſimilia, atque eadem ſequuntur natu- [r] at
raliter, vel contra naturam conſtituta. Item *inteſtino-*
rum vulnerationem metuere inanis timoris eſt. Etenim
exercitatis atque *prudentibus* hoc genus officii com-
mittitur. Dehinc plurimum *peritonæi* membrana [s] di- [s] diſtat interjecti: diſtat *ſub.* ab inteſtinis
ſtabit interjecta humoris cauſa ſubmota. *Spiritus* ve-
ro etiam phlebotomatis ſanguini junctus excluditur,
nec ilico tamen reprobanda *phlebotomia*, cum ſit ab
omnibus rectiſſime adjutorium comprobatum. Fe-
rendum eſt enim *leve damnum* naturalis officii, quo-
ties *major utilitas* excludendæ paſſionis promittitur.
Solvere vero *ligationem* ægrotantes, & immoderato 127
fluo-

t ex voto, desiderio — fluore [t] acuto deponendæ paſſionis in mortem venire, ſimile quiddam eſt, tanquam phlebotomatum ligaturam medici ſolvere, ac deinde plurimo ſanguinis fluore vitam finire. Hæc enim non *adjutorii*
v culpatio — eſt [v] curatio: ſed *ſtultitiæ* ægrotantis. Habet præterea *paracenteſis* etiam *aptiſſimum tempus*, quod illi
x non ſecus ac — inveniri negant, [x] ſicut cucurbita ſcarificatione adjuncta, atque hirudinum appoſitio, quæ non in ac-
Tempus paracenteſis inſtituendæ. — ceſſione, aut lenimento, ſed in *dimiſſione ſuperpoſitionis* recte adhibenda probantur, ſicut in aliis docebimus, de adjutoriis ſpecialibus ſcribentes. *Omnes*
y autem — [y] enim paracenteſi curatos, ut ajunt, *mori*, aper-
128 tiſſime mentiuntur: nos enim *quoſdam* vidimus evaſiſſe: *plurimi vero moriuntur:* ſiquidem medentium
z conſilio — tardante [z] conſilia *ſerius* paracenteſis adhibetur, [a] ut-
a item quod male — que alii adhuc *tumente* peritonæi membrana, & neque *uſu dextero* operantes diviſuram faciendo, *mor-*
b accerſunt — *tis* periculum [b] incurrunt. Ex quibus eſt etiam *Aſclepiades*, qui diviſo loco *fiſtulam* relinquendam puta-
c baculi — vit, ex qua [c] *ſtipis* in modum impreſſa, perpuncta peritonæi membrana *graves conſenſus*, atque indignationes adfert. Quippe cum ſæpe etiam *gelati ſanguinis* corpuſcula irruentia *vulnerum* diviſuris, vel quæque externa, magnos *tumores* atque indignatio-
129 nes commoverint. *Eraſiſtrato* vero cauſanti, quod
d compaſſionem — poſt detractionem humoris ex *jecoris duritia* in [d] paſ-
e ut diaphragma — ſionem venerunt [e] ſuperiores partes, ac [f] magis ſa-
f minus morboſæ — lutares, adductione quadam *ponderis*, [g] indignen-
g offendantur — tur, erit reſpondendum, [h] quia plurimi [i] *hydropes*
h quod — ſine ulla jecoris duritie in paſſionem venire proban-
i hydropici — tur. Etenim ex aliis cauſis fieri poſſe ſuperius demonſtravimus. Pleriſque etiam, quanquam *jecur* du-
k nec — ruerit, non neceſſariò in *hydropem* venire contingit, [k] ac ſæpe

ſæpe adductione partium, vel indignatione ſuperiorum vexari perſpicimus, [l] quo ſæpe [m] *tumor* etiam perdiderit ægrotantes. Omitto quod juxta ejus ſententiam oportebat *ſupinis* jacentibus ægrotis nullam querelam partium atteſtari. Siquidem *jecur* nullo pondere ſuperiora diſtendit, hoc eſt, *diſcrimen*, quod *Græci* diaphragma appellant. *Aſclepiades* vero 130
repentinam effuſionem atque coadcervatam cum *periculo* fieri teſtatur: Siquidem *viæ*, quas *Græci* poros appellant, [n] interjecta mora *blando* ſe tactu contingant, & propterea illæſi maneant ægrotantes: *detractione* autem facta liquorum, aſpero ſe tactu contingant, atque concidentes [o] anguſtentur: ac ſimili ratione etiam *ſpiritus vehementer irruens* carni dolorem faciat, atque inflationem, & tormenta inteſtinorum. Eſt præterea facile expugnabile *Ptolemæi* dictum, quod *paracenteſis* humorem detrahens paſſionem non auferat. Etenim primò, neque ex alio quolibet *adjutorio ſingulari* hæc paſſio ſolvi poſſe perſpicitur: quippe cum ſit magna, atque perſeverans: dehinc quædam adjutoriorum ob *relevanda accidentia* paſſionum, quæ *Græci* ſymptomata vocant, adhibenda probantur, quanquam non *totum* ſolvere morbum videantur, ut *phreniticis* luce commotis oculorum prætectio. Item alia *quædam*, quanquam nihil per ſe medeantur, aliis tamen adjutoriis *præparant corpus*, vel *patientem locum*, quo facilè adjutorii beneficium ſumat, ut tonſura vel *raſura* capitis, fluore quolibet adfectis quo detractis capillis illinienda medicamina conſtrictiva, vel epithemata, aut cucurbitæ appoſitiones nullis obſtantibus medeantur, quanquam ſit detractio capillorum laxativa. At verò *paracenteſis etiam per ſe plurimum me-* 131

[l] quos
[m] inflammatio aut ſcirrhus hepatis abſque hydrope.
[n] interjecto humore
[o] anguſtientur

132 *detur*. Relevat enim detractione *plenitudinem*, tensionem, atque *spirationis* difficultatem, quam dyspnœan vocant, & aliis adhibendis adjutoriis præparat partes. Non enim p potuerunt medicaminum *illinimenta* vel q appositio, sincera virtute ad *viscera*, vel patientes partes pervenire, cum interjecto humore *peritonæi* membrana plurimum à cutibus distet: transeunt autem facilè ad ea, ad quæ destinata erant, *humoris interjecti ablatione* permissa. Quapropter *paracentesin* adhibendam probamus, sed non iis, qui viribus fuerint *fatigati*, aut adhuc in r *tumore* peritonæi membranæ constituti: addentes etiam, vel *prædicentes periculum*. Plurimi enim quanquam s alterius superesse vitæ potuerint, & sine ullo dolore mortem capere, *paracentesis cura celerem mortem* pertulerunt.

p potuissent
q appositiones

Quibus non prosit paracentesis.
r inflammatione, ob distensionem, & inde natos dolores
s ulterius

133 [12] usque ad t inane penetrandus, sicut in phlebotomandis facimus: sed ab *umbilico* inferius iis, qui *levius* afficiuntur, præcaventes venarum divisuras: ac deinde muliebri [13] *catethere* liquorem detrahimus, qui sæpe *aquosus*, sæpe *fulvus*, aut *sanguinolentus*, vel *spumosus* excluditur, quod quidem etiam ante factam divisuram plerique futurum signis apprehendere voluerunt. Quorum alii talem fore dixerunt, qualis *urina* fuerit ægrotantis: alii qualis *color* apparuerit *cutis*: alii quolibet viscere patiente, *sanguinolentum*: non patiente vero, ex causa avidissimi potus *hydropismo* concepto, vel v *salis* potu, mundum atque *perspicuum* liquorem fore. Sed hæc præ-

Paracentesis administratio.
t cavitatem.

v aquæ falsæ ut supra §. 97.

12 Integer hic locus ad finem usque hujus capitis, nescio qua librariorum incuria, in lib. V. cap. 1. fuit translatus, & proinde huc iterum traducendus. Principio autem hujus. §. hæc similiave verba desunt: Est autem *venter* in paracentesi usque ad &c.

13 Fistula quæ vesicæ mulierum inditur proliciendæ urinæ caussa. Est autem brevior quam quæ peni virorum inditur.

præter quod *falsissimæ* sunt opinionis, etiam ad [x] *mutationem* chirurgiæ inutiliter quæsita videntur, nisi solum quod *rectè* probamus, per *catethera* liquorem, [y] si res [14] patiuntur, *semel* atque eodem tempore *omnem* auferendum. Sin vero aliqua obstiterint, post *primam* detractionem [z] *motarium* aqua infusum, supra divisuram res [a] *implicantes*, spongiam desuper mollem apponimus: ac deinde levi *fasciola* [b] amplexo loco paululum [c] differimus, quo *turbatio* corporis resolvatur: ac deinde resumpto ægrotante eodem die *residuum* detrahimus humorem: sin minus, *alia die*, manibus comprimentes subjectas partes, congrue ægrotante locato, hoc est schemate competenti. Ac si forte *rursum* confluente humore fuerit *repletus*, vel virium *debilitas* prohibuerit eodem tempore totum detrahi, tunc interjectis *duobus* diebus, vel quantum vires permiserint, *residuum* detrahimus, sed *alio in loco* divisuram facientes: vel si rursum oportuerit, *tertio*. Etenim prima divisura [d] servata *distans* aut *cohærens*, [e] soluta tumores vel *consensus* ingerit vehementes.

134

[x] mutandam paracentesis operationem

[y] si vires

[z] linteum carptum quod vulneribus inditur

[a] sanguinem sistentes

[b] circumligato

[c] *sub.* humoris detractionem

135

[d] i. sive aperta sinatur, sive consolidetur

[e] diducta, cum in eam rursum adigitur catether.

Tum *perfecta* humoris *detractione*, neque *abstinentia* [f] utemur, ut *Asclepiades*, neque *plurimum* damus *cibum*, sed pro modo virium; etenim abstinentia omni ex parte adhibita vires vexat: quippe post plurimam detractionem: multi item oblatio cibi gravans opprimit corpus potius, quàm resumit. Erunt autem *ante cibum* sensim perungendi, atque reficiendi facilibus, & [g] poto sufficienti, ac si *dolores* aliqui emerserint, vaporationibus solvendi, atque cataplasmatibus mitigandi. Tunc indulgentia *relaxatis* do-

Quid post paracentesin sit agendum.

[f] utimur

136

[g] potu

4 Nam cum gravis morbus est, aquarum evacuatione vires ægri jam invalidæ ob morbi vehementiam, magis non sunt labefactandæ. aphoris. 27. lib. 6.

doloribus, vel forte non emergentibus, adhibemus
ea quæ *tumorem* fieri non sinant, & superimpositis
spongiis conligamus. Transacto tumoris metu, ma-
gis ventris [h] *folliculum* & [i] cutem *intestinis* cogimur
[k] adserere, atque similiter cætera, quæ in tumore
137 fuerant constituta, ut nuper docuimus. Ægrotan-
tes præterea *navicula* exerceri hortamur, & paula-
tim *recorporativæ* subjicimus curationi. Ac si neque
ita fuerint [l] resoluti, utemur *helleboro* iisdem cura-
tionibus insistentes, donec corpus repetat fortitudo,
atque densior, vel *coacta caro* noscatur attestante ru-
bore. *Hæc est secundum methodum hydropum curatio.*

Plurimi autem [m] earum *sectarum* principes, atque
nostræ veteres, nihil veri curantes, ac magis con-
temptu quodam [n] *astructiones* corporum aspernan-
tes, solius detrahendi humoris intentione traducti,
quoque modo id perficiendum crediderunt, im-
138 mensa *siti* atque *fame* ægros afficientes, corpore con-
cavo [o] *pectine* decurso, & mille præterea *urinalibus*
medicaminibus, quæ diuretica vocant, vesicam com-
movendam probant, & *ventrifluis* potionibus, quæ
cathartica appellant, ventrem provocandum dicunt,
[p] *cocco Cnidio*, atque [q] *lepida cyprina*, & *chamælea*,
& [r] *hippophae* herba, & ex [15] *crotonibus* confecto oleo
cicino, item [s] *neoro*, ex quibus cunctis *stomachus* ve-
xatur, atque cibi appetitum amittit, *sitis* incendi-
tur, *corpus* defluit, *sanguis* corrumpitur, atque *hu-
mor* detractus renascitur, *vires* auferuntur: siqui-
dem neque potestas moderandæ detractionis est in
artificis manu. *Quidam* tanquam [t] siccabilem humo-
ris [16] *ophiten* lapidem ligaverunt, expertis * ægrorum
sa-

[h] peritonæum.
[i] epigastrium.
[k] admovere.
[l] *sub.* tumores.
Veterum quorundam methodus.
[m] aliarum
[n] recorporationes
[o] strigile: ut sup. §. 101. Sic decurrere capillum dixit lib. 1. §. 98.
[p] fructu Thymelææ
[q] Squama æris cyprii.
[r] Rhamno cathartico oleæ folio
[s] Cneoro, planta thymelææ affini
[t] siccandi vi præditum
* experimentis

15 Croton & cicis sunt synonyma ricini, è cujus semine oleum hoc exprimitur.

16 Ophites lapis est serpentis in modum variegatus, qui in varia vasa tornatur.

salutem credentes. Singulatim denique *nobilium medicorum* historiam ordinemus. [17] *Herodicus* igitur, ut Asclepiades memorat, ventris adhibet *purgationem*, atque post cœnam *vomitus*, qui sunt implebiles potius, quàm siccabiles: tum *vaporationibus* tepidis aceti decocti exhalatione confectis utitur, vel aquæ marinæ, admixta [x] *thalia* herba, atque hyssopo, & his similibus, vesicis bubulis repletis, corpus vaporandum probat, vel aliis quibusque majoribus [y] inflatis, tumentia loca pulsari jubet. Sic etiam antiquissimus *Euryphon*. *Hippocrates* vero libris, quos ad sententias *Cnidias* scripsit, magis utendum dicit [z] *egestate* atque *vaporatione*, & *continentia*, & danda sicca vel *arida* quæque, & *acriora* mandenda. 139

140 [a] Si enim æquibilis æger fiat, hoc est, urina facilior, ac si spiratio difficilis fuerit, quam *dyspnœan* vocant, & tempus [b] *æstatis*, & æstas media, dicit ex brachio *phlebotomandos*, & post detractionem factam dat panem calidum *vino* infusum atque oleo, & carnem suillam ex aceto decoctam. Dat etiam *cantharidas* tres detracto capite, & pedibus, & [c] pinnis in tribus cyathis aquæ contritas: sed neque quo tempore *exercitio* utendum sit, manifestat, neque usque quo mandenda sint *acriora*, vel quando *vaporationes* adhibendæ. Dehinc si phlebotomare oportuerit, non solum æstivo tempore, ac media æstate, sed etiam omni tempori atque ætati convenire *phlebotomiam* probamus.

141 Est præterea *importunum vinum*, ac repugnans eo tempore commodis phlebotomiæ. Item *cantharides* humorem commovent: *carnis* quoque offerendæ tempus significare neglexit. *Diocles* libro quo de passionibus & causis, & cura-

x fronde oleæ

y i. utribus

z ταλαιπωρίης : πυρίης : ἐγκρατείης.

a Sic enim validissimus æger fit, & urina facillima. At si spiratio οὕτω γὰρ οὐρητικώτατος εἴη, καὶ μάλιστα ἰσχύοι. *Cantharides.*

b vernum, & ætatis vigor, & virium robur, dicit è Græco

c alis.

 tio-

17 Hic fuit Medicinæ gymnasticæ autor, *Vid. Plat.* lib. III. de Rep.

tionibus scripsit, *siccandos*, inquit, ac mediocriter *vaporandos*, & *deambulationi* tradendos ægrotantes, & plurimos *sudores* commovendos, vel [d] *vomitum* & *urinam* [e] provocandam diagridio, & apii semine resoluto succo herbæ salviæ. Item *cardamomum*, quantum ventrem valeat semel deducere, & in aceto panem solutum, & piscem salsum dandum, vel pisces elixos & assos, vel [18] *silurum* piscem, olera radices, allium, origanum, rutam, satureiam, vinum album, & non aquatum, & ferarum carnem:

142 in *deambulationibus* [f] ventrem jubet contineri, cæteras corporis partes defricari, exceptis cruribus. Sed hic quoque communi cæterorum subjicitur [g] *accessioni:* solum prædamnamus, quod *humorem* detrahens purgativis, atque urinalibus medicaminibus, & vomitu, & sudoribus provocatis, quibus ex rebus sudor movendus sit *tacuerit*, vel vomitus. Item deambulatio sæpe laboriosa, & piscis silurus *bromosus*, & allium *inflabile*, & plurima *ferarum* carnium malos habere succos probantur. Inde item quæ sint *olera* deligenda memorare neglexit, & neque fortificari [h] ventrificationem, vel crura, aut totum corpus recte potest, [i] cum nullum modum vel tempus

143 memoravit. *Praxagoras* secundo libro Curationum *cataplasmatibus* utitur, & *malagmatibus* sudorem moventibus, & *urinalibus* medicamentis aliis atque aliis, & *ventrem* deducentibus. Similiter [k] *cono*, & foliis hederæ, & semine [l] *coliculi* agrestis, aut nasturtii, aut centaurea, vel allio, pipere, & pseudodictamno, aut dauco, & *chamæpity* herba, & petroselini semine, vel radice *graminis*, vel quolibet horum similium, & *sudorum* [m] diurna provoca-

tione

[d] ventrem [e] provocandam: ac ventrem diagridio, vel quantum valeat semel deducere vomitum cardamo: urinam apii semine resoluto succo herbæ salviæ. Et in ac.

[f] ægrum
[g] *accusationi*

[h] venter frificatione
[i] cujus

[k] pini fructu, s. strobilo
[l] brassicæ silvestris

[m] diuturna, quotidiana

18 De viribus hujus piscis *vid.* H. N. *Plin.* lib. XXXII. cap. 9. & 10.

tione corpus [n] deducit. Utitur *vomitu* non solum jejuno, verum etiam post *vespertinum* cibum, & ægros plurimum potat, ex quibus [o] *sensuales viæ* implentur. Utitur etiam cataplasmatibus *aromaticis*, quorum species non designat, sed solum cum [p] *moromeli*, vel lini semine adhiberi jubet, vel malis cydoniis, aut caricis, vel adipe, & aqua, aut *uvæ lupinæ*, vel apii succo: equidem virtutis *repugnatione* omnia confundens: siquidem alia sint *constrictiva*, ut [q] mala, alia *laxativa*, ut plurima cæterarum specierum. Deinde post oris collutionem sorbiles dat *cibos*, quibus ventrem *facilem* se facere pollicetur. [r] Item potum repugnante mordicativo: dat enim *acetum* vel puscam, vel his rursum contraria, ut *mulsam*, quibus confusa regula etiam secundum ipsum approbatur. *Erasistratus* libro quo de hydrope scripsit, *deambulationem* ordinat adhibendam prius quàm aëris æstus ardescant, tanquam in æstate solum curans. Sed si *ventris*, inquit, *facilitas* non fuerit, prohibenda medicamina, atque legumina, & *olera*; cum sint plurima olerum, quæ molliant ventrem, sine ulla corporis vexatione. [s] Item *plurimo cibo* ægros nutriendos probat, cum sit ex parvo sæpe indigestionis metus: ac si neque, inquit, venter fuerit motus, adhibendum *clysterem* simplicem, hoc est, qui nulla sit acriori materia confectus: *cibum* partitur [t] cibo vel cœna, & ante vesperam ægros *deambulatione* moveri jubet: Tunc *initio noctis* reficit, quando etiam sanis metus est digerendi. Post cibum præterea *perungit* in lectulo, & certo numero utitur fricationum: dat *catapotia* medicaminum ante utramque cibi refectionem in [v] favi modum pro viribus ægrotantis, neque plus *decem*, neque minus

quin-

[n] tumorem & habitum corporis minuit.
[o] excretoria

144

[p] omphacomelite

[q] *sc.* cydonia

[r] Item in potu repugnat: dat enim mordicativum acetum

145

[s] Idem

[t] prandio &

146

[v] fabæ magnitudinem

quinque numero, & eorum materiam tacet, solum memorat quod *jecorosis* hæc catapotia congrua videantur, atque ad urinales partes venientia plurimum faciant mictum: Tum post *catapotia* dari jubet cibo *panem* ex farina sesami, & [x] salsum, obdulcatum, ne sitim faciat,
147 non discernens tempus *drimyphagiæ:* Tum, inquit, dandos pisces, atque carnem gallinarum, vel ferarum, & agnorum, & hœdorum, & sorbilia plurima cum *melle* vel *lacte*, non advertens lactis & mellis qualitatem in *corruptionem* facile venire: [y] nunc dat *potum* parvum, & non post prandium, sed post vespertinum cibum hoc convenire dicit, ut etiam similiter memorat *Philistionis* frater. Probat etiam ante alios cibos accipienda [z] *aridi fici* pinguia duo vel tria, mox contusa, atque oleo tincta. Sed hæc omnino digestione difficilia judicantur. Prohibet præterea *lavacrum*, vel plurimo temporis intervallo permittit, & non designat, quod illud, vel quantum
148 sit tempus. Utitur etiam *malagmatibus* & cataplasmatibus, cum *somno* cubaverint ægrotantes, nec tamen designat eos, qui coacervatam ac vehementem humoris detractionem reprobant, quam *Græci* κένωσιν vocant, & propterea etiam *paracentesin*, quod quidem [a] congrue dictum superius docuimus. Item tumore in *jecore* constituto, attestantibus febribus ob tumoris medelam *cataplasmatibus* utitur ex malis cum vino, constringens ea quæ *laxamentum* poscere videntur, & ob *digestionem* faciendam ex ficu atque
149 chamælea & chamæpity utitur cataplasmatibus. Item ad eliciendum quicquam in [b] locis constitutum utitur [c] *Diapegano*, quod ex [19] ruta conficitur, & nihil de temporibus memorat adjutoriorum. *Asclepiades*

[x] sale obdulcatum i. conditum, ut l. 4. §. 12.

[y] dat etiam potum

[z] arida fica pinguia duo vel tria *ut supra*

[a] incongruè

[b] locis interioribus constrictum.

[c] διὰ πηγάνου, s. ex ruta

19 Aëtius pag. 845. describit Malagma è ruta.

piades etiam libro quo de *hydrope* ſcripſit, parvo humore collecto, ſive plurimo, necdum tamen pedibus aut cruribus infuſo, *athletarum* regulam adhibendam probat, ex plurima *deambulatione*, atque *curſu*, & [d] *refricatione* retento ſpiritu: Tunc cibo dandum *panem* diligenter elaboratum atque [e] exercitum, cum *piſcibus* natura duris. At ſi *inferiores* humor occupaverit partes, plurimos prohibet motus, & medicamina ventriflua atque urinalia. Utitur autem *paracenteſi*, ſed omnino ex anguſto, atque parvo foramine. In *leucophlegmatia* vero fricationes adhibet, & *cataplaſmata* frigerantia ex malo cydonio, & [f] murra, & vitis anulis, quos ἕλικας vocant, & [g] malo punico, & lenticula, & [g] herbo, atque pulento veteri, & alumine, vel ruta, & bulbo, & melle, & origano, & thymo, & nitro, & caricis: & ex *veſicis* illiſionem adhibendam probat. Laudat etiam *punctionem* quatuor digitis à talo diſtantem, faciendam ſuperius, ab interiore parte, ſicut in *phlebotomia* ſervatur, ut per eandem punctionem humore effuſo corpora releventur: ſi minus, *ſcarificatione* altiore utendum referens: ſcilicet vehementiore atque efficaci adjutorio, & neque declinans *vulnerationes*, quæ neceſſariò in hujuſmodi paſſionibus *difficiles* curatione probantur. *Socrates Chirurgus* omni ex parte diviſuras faciens eaſdem [h] aduſſit, extemplo corporis ingerens raptum, quem *Græci* σπάσμον appellant. *Themiſon* ſecundo libro Tardarum paſſionum utitur *geſtatione*, & *defricatione*, atque *exercitio*, vel communiter regula exercibili, ſalibus ac nitro *fricans* corpus, & *frigida* perfundens: ex quibus non æqualiter adficit: quippe cum membra interpoſitis etiam tribus, vel quatuor diebus *aqua*

[d] defricatione: ut paulo poſt.
[e] ſubactum.
[f] myrto
[g] ervo
Socrates Chirurgus.
[h] adurit

150 (beside "tus, & medicamina ventriflua")
151 (beside "more effuſo corpora releventur")

152 *marina* ferventi perfundat. Item jubet post gestationem tribus vel quatuor cyathis *vini* mixti ægrotantes potari sumptis nutrimentis digestione difficilibus. In *ordine*, inquit, medicaminum, non designans quem esse velit ordinem medicaminum, aut quæ nutrimenta digestione difficilia. In *vespertino*, inquit, cibo utendum mediocri *potu*, ut nec sitis ægros afficiat, neque plurima liquoris [i] ingestio, sed *vinum* [k] eligat acrioris virtutis, & [l] neque confusum. Sed *temperandi* moderationem tacet, [m] ut mediocriter quidem dicat, quod est improprie dictum: etenim [n] extendit temperandi moderatio *nervos*, no-

153 cet, & ingerit *sitim*. Prohibet præterea idem *ventriflua* medicamina atque *urinalia*, quæ cathartica, atque diuretica vocant, & per singulos *menses* ternos radicum ordinat *vomitus*. Sed erat regulæ medicinali conveniens ad *lenimentorum* latitudinem, sive spatium, vomituum designare quantitatem. Utitur etiam in utroque talo *scarificatione*, ut Asclepiades. In *ascite* vero initium ex *vomitu* sumit, quem *helleboro* faciendum probat, si, inquit, metuerit quisquam radicum vomitum: [o] & est præceps, atque, ut ita dixerim, *periculosum* non [p] medicatum corpus magno adjutorio [q] discere.* [r] Aliam quoque regulam similem dicit ordinandam, sed passionis *initio* neque [s] ungentis tangi, neque fricari ventrem per-

154 mittit. Cæteras autem corporis partes si multa, inquit, fuerit humoris infusio, [t] defricandas, initium ex *ventris* finibus augendum curationis modum: sed oportebat, ob æquandum corpus, *totum* fricatione curari. Item interpositis quatuor, vel quinque diebus *aqua calida*, & magis marina, tribus vel quatuor vasculis foveri *ventrem* jubet, sed neque hoc æqualiter.

i infusio, ingurgitatio.
k eligendum.
l Quidam legunt aqua confusum.
m licet
n vini temperandi neglecta moderatio nervis nocet.

o quod est
p præparatum
q disjicere.
* dissecare.
r Aliis quoque, *sub.* hydropis generibus.

s unguentis
t defricandas initio, & ventris frictionibus.

liter. Item ante unctionem utitur *sinapismo*: post singulas gestationes lambendam dicit [v] *scillam* in electarii vicem: &, si plurima fuerit humoris infusio, utitur *paracentesi*. Sed primo die, si vires patiuntur, *abstinet* cibo. Quod si minime ferre potuerint 155 ægrotantes, partem *tertiam* panis solitæ quantitatis aqua infusam offerendam dicit. Tum alia die *articulos* ungens, atque *ora* lavans, simili panis reficit modo, cum pulmento volantum, cæteris quoque diebus omni æqualitate augens, atque ægros resumens. *Thessalus* autem secundo libro Regulari plurima *Themisonis* similiter probat, sed quinque vel tribus cyathis *vini* aqua temperati, ante cibum potat ægrotantes, & *paracentesin* prohibet: [20] tanquam *Apollophanion*, aut *Diaeuphorbium*.

v scyllam

20 Videtur aliquid deesse, ut fortasse sit legendum: Utitur etiam emplastris tanquam Apollophano, aut diaeuphorbio; quod utrumque describitur a Galeno lib. VII. κατὰ γένη.

CÆLII AURELIANI
SICCENSIS
MORBORUM CHRONICORUM
LIBER IV.
CAPUT I.

1 *De Elephantiaſi.*

Deeſt principium capitis.

Curatio. ... *helioſis*, *dropaciſmus*, & *lixivii* calidi perfuſio, & [a] *pſychroluſia*, atque *cataclyſmus*, hoc eſt, aquarum è ſupernis illiſio, *natatio* maritima, & aquarum naturalium, & magis frigidarum, quæ *aluminis* naturam exhalant, quas [b] ſtypteriazaſas vocaverunt, ſive [c] *ferrugineas*, quas [d] ſiderizaſas appellant. Item adhibenda [e] *ſmegmata* alia, donec maculæ albeſcant, quas ſupra memoravimus, vel *cimolia* terra ſubaſſata, cum hordei polline, & nitri quippiam: vel alia quæ laceſſere valeant magis, ac [f] le-
2 vius, ut eſt cinis uſtarum *bucinarum*, vel [1] *halcyonium*, aut cum eodem *pumex* aſſatus, vel *ſulphur* vivum, vel [g] *ſæpiarum* teſta exuſta cum pumice & nitro, & cimolia ſubaſſata, atque gummi, & *galla*, æqui hæc omnia ponderis. Item *acopa* & malagmata mediocriter laceſſentia, [h] præter cutis *ulcerationem*, & his unguenta ſimilia, ut *myrobalani* cum aceto, aut vinum cum *ammoniaci* gutta, & alumine. Ac ſi *ul-*

[a] ψυχρολουσία
[b] στυπτηριαζούσας
[c] ferruginearum
[d] σιδηριζούσας
[e] σμήγματα, i. ſapones
[f] gravius
[g] ſepiarum oſſa
[h] citra

1 Veterum Alcyonium quid ſit, non certo conſtat: Recentiores pro Alcyonii ſpeciebus habent corpora quædam fungiformia in mari naſcentia.

ulceratio fuerit locorum consecuta, erunt congrua
pro differentia ulcerum adhibenda. Quapropter ea
quæ *serpere* per corpus viderimus, amputamus: *tu-*
mentia vero mitigativis temperamus, & laxativis
virtutibus: item *humecta* atque fluida densamus, & 3
sordida purgamus, *cava* replemus, & *æqualia* in ci-
catricem ducimus, sicut *Responsionum* libris chirur-
giam scribentes monuimus. Ea autem quæ in *cica-*
tricem venerunt, sinapismis roboramus, prælatis *me-*
tasyncriticis cyclis, & radicum *vomitu*, & cæteris
quæ [i] sua sunt. Tum *resumpto* corpore, vehementer [i] congrua
utilis *hellebori* albi datio probatur, quo corpora [2] dis-
secentur, quæ non semel adhibenda, sed etiam *sæ-*
pissimè per intervalla, præroborato corpore: item
navigatio, & in *aëres* meliores transitus. Sic enim
passio solvetur, aut non ex ea deformatus ægrotans
ad finem vitæ perveniet.

Veterum autem *medicorum* nullus istius passionis 4
curationem ordinavit, excepto *Themisone*, atque ex *Qualem Themison & Democritus Elephantiasis curationem tradiderint.*
philosophis *Democrito*, si verè ejus de *elephantiacis*
conscriptus dicitur liber, quo sanguinis corruptio-
nis causas conscribens, *phlebotomandos* imperat æ-
grotantes, & [k] dotandos decoctionē *herbæ*, quam [k] potandos
in *Syria* memorat nasci & in *Cilicia*. Sed neque hanc
dicere possumus, neque passio tam difficilis his duo-
bus [l] adjutoris solvi creditur posse. *Themison* verò [l] adjutoriis
secundo libro *epistolarum*, ad *Dimantem* scribens,
phlebotomari jubet, rectè quidem, sed non [m] *scrictu-* [m] stricturam
ram considerans potius, quàm [n] convivantem *causam* [n] continentem
sanguinis [o] detrahendam: quod est æstimabile, at- 5
que ut ita dixerim, dogmaticum, sicut secundo li- [o] detrahendi *Libri Sorani* κοινοτήτων.

2 eodem genere locutionis utitur supra l. 2. §. 31. Infrà verò c. 3. §. 75. helleboro dissecari corpora, & quadam novitate confirmari ait.

bro de *cœnotetis* ſcribens *Soranus* docuit. Utitur præterea [3] *vomitivis* jejunus, itemque radicum, eorum confundens tempus. Oportet enim *ſuperpoſitionis* tempore adhibere phlebotomiam, in *lenimento* verò vomitum. Item *ventrem* inter paucos dies leviter deducendum jubet, atque *ſuperficiem* corporis conſtringi unguento myrobalani, cum aceto, & oleo roſaceo parvo, vel myrtino, & ammoniaci gutta cum alumine.

6 Deponit etiam ægrotantes in *decoctione* frigida ex herba [g] *perdicia* confecta, vel plantagine, aut murta, aut rubo, bis in die, atque ſufficienti tempore quadam tarditate ægrotantes imperat immorari. Dat *cibos* facilè reſlabiles, & [h] *potu* magis aquam, quæ ſunt incongrua. *Phlebotomia* enim [i] ſimiliter *laxativum* genus eſt, & cibus reſlabilis: at ſingula *unguenta* quæ imperat adhiberi, conſtringunt: item *embaſis*, quam fieri ex decoctione herbarum jubet ſupradictarum: item unguenta condenſant corpora. Sed hoc paſſus eſt cùm nondum limpide *methodicam* perſpiceret diſciplinam, & *Aſclepiadis* ſecta [k] circunſeptus, paſſionis cauſam [l] *in extaſin* æſtimaret, quam [m] præſtabat fieri per enſem

7 ſive cutem: & ob hoc quærebat materiam à ſuperficie ad altiora, velut latius patentia, revocare. Utitur ideo *conſtrictivis* extrinſecus, & rapit ad *interiora* ea, quæ fuerint appoſitorum virtute depulſa. Provocat etiam *ventris* fluorem & *vomitum*, & utitur hellebori purgatione, adhibito *pſilothro* in tres vel quatuor dies, vel alio quolibet urenti medicamine uſque ad *cutis ruborem*, quo magis perſeverantem faciat paſſionem. Adhibet præterea *cataplaſmata*,

[g] perdicio, *vid. Plin.* lib. XXI. cap. 17. & 30.

[h] potui

[i] de genere laxativorum eſt,

[k] occupatus

[l] intrinſecam

[m] quam præſtare putabat non ferri per extrinſeca ſive

3 vomitibus jejunis, ut ſup. I. 2. §. 31. Rationem & modum vomitus jejuni vide I. 3. 41.

mata, in quibus etiam succos [n] adhibuit *arnoglossæ*, vel *perdicii* herbæ. Item malagmata adhibet *constrictiva*, ex quibus nunc plurimi laudant [4] *argagation* appellatum medicamen. Item *exercitium* probat, & defricans cutem, [o] declinat ungere, sed adhibet [p] *Græcum*, non conjiciens hoc quoque esse laxativæ virtutis. Adhibet etiam *ammoniaci* guttam cum aceto, vel vino, quæ sunt intra se contrariæ qualitatis. Item post exercitium *sudationem* faciendam igne vicino, sed aqua frigida fovendos imperat ægrotantes, usum *hellebori* [5] geminum probat. Quæ sunt quidem vera adjutoria, si tempora quoque serventur, ut *Responsionum* docuimus libris. Quidam *Themisonis* sectatores initia quoque passionis prævisa coërcentes, pronos ac declives, vel *venturos* in eandem, quos viderint, phlebotomant, & helleboro purgant: eos autem quos jam *possessos* acceperint, iisdem negant curandos adjutoriis. Siquidem corruptione quadam & *laxatione* extremæ cutis in corporibus hæc passio generetur, & fit [q] arifica carnis, atque *mollifica* corporis phlebotomia. Quapropter inquiunt esse frigerandam & *siccandam* corporis superficiem, quo possit ejus humor ad *intestina*, vel ventrem recurrere, ac deinde *clysteribus*, vel purgativis medicaminibus, quæ *cathartica* vocant, educi detrahendo cibum. Præterea potandos probant ægrotantes succo *nepetæ*, servata moderatione quantitatis, quæ neque minuenda, neque superanda sit à tribus cyathis usque ad sex: *cibum* etiam dandum frigidum, atque *constrictivum* & parvum: *potum* frigidum, sed [r] meratum ex *vino* vehementioris acri- mo-

[Margin: n addidit — 8 — o vitat — p picem Græcam — 9 — q rarifica — 10 — r meracum]

4 fortassis legendum, laudant ex Achate medicamen, ut emplastrum Polletis ex Achate nos intelligamus descriptum ab Aëtio pag. 840.

5 albi vomitorium: nigri dejectorium.

[s] continendos moniæ; atque albo, & veteri: & sæpe [s] tenendos ægrotantes, ac *siccandos* abstinentia bibendi: & siccioribus reficiendos cibis: quæ sunt utraque *incongrua* ac dissonantia siccandæ cuti, secundum eorum intentionem. Si enim, ut aiunt, è *superficie* transmittendus est humor ad *altiora*, atque eò provocandus, ut clysteribus ac purgativis medicaminibus excludatur per ventrem, erit *contrarium*, siti atque siccioribus cibis, & vino supradicto, altiora siccare.

11 Item aliqui [t] *horum* multitudinem intuentes frequenter abhibendam *phlebotomiam*, atque *clysteres*, & *ventriflua* medicamina, quæ cathartica vocant, jubent: & [v] magis *diacameleos* appellant, quibus necessariò corrumpentes ægrotos in pejorem habitudinem corporis vertunt, quem Græci *cachexian* vocant. Alii corruptione hoc fieri, atque mutatione ex [x] *venenis* effecta æstimantes, *temperativis* uti medicaminibus decreverunt: ex quibus [y] magis *asinino* lacte ægrotantes potandos imperant simplici, vel accurato, quod [z] σχιστὸν appellant: item *vino* dulci, & cibis similibus, quibus [a] fœda digestione corruptis major efficitur corporis corruptio.

12 Ordinant præterea theriacam dandam, quam cuncti *Mithridatium* appellamus: quæ quidem *recorporativa* virtute mederi posse perspicitur. Dant etiam *viperas* mandendas, sed amputato *capite* atque *cauda*, mensura digitorum quatuor, cætera coquentes atque [b] obdulcantes *sale*, & *oleo*, ægris afferunt comedendas. Alii etiam *aqua* ex labris, quibus candens tingitur ab operantibus *ferrum*, potandos dicunt, cùm sit hæc passio secundum plurimos scriptores, ex aqua gravi, quæ aut natura, aut aliqua corruptione fœdata sit, sæpius generatá. *Alii* quoque etiam *cutis vulnerationem*

[t] humorum
[v] magis quod Diachamælæas
[x] venenatis humorum qualitatibus
[y] potissimum
[z] i. serum
[a] vitiosa
[b] condientes

nem affectandam probant, qua corpus exhumoretur: neque cunctis commune judicium, & ignaris cognitum providentes, quod pejorante passione superficies corporis ulceretur. *Alii* ægrotum in ea *civitate*, quæ nunquam fuerit isto morbo vexata, si fuerit *peregrinus*, [c] cludendum probant, *civem* verò longius exulare, aut locis *mediterraneis*, & frigidis consistere, ab hominibus separatum, exinde revocari, si meliorem receperit valetudinem, quo possint cæteri cives nulla istius passionis *contagione* sauciari. Sed hi ægrotantem destituendum magis imperant, quàm curandum, quod à se alienum humanitas approbat medicinæ. 13

[c] excludendum

CAPUT II.

De [a] *Phthiriasi.* 14

[a] *φθειρίασις*, i. morbus pedicularis.

ANtecedente *cachexia* etiam hoc symptoma generatur, quod nos accidens dicere poterimus. Sumpsit igitur *nomen* non à genere, sed à multitudine *pediculorum*. Plurimi etiam [b] creantur nunc per *totum* corpus, nunc per eas partes, quæ *capillatura* [c] conceptæ sunt: & nunc *consueti* atque simplicis formæ, nunc *ignoti*, hoc est latiores, & duri magis, ac sævientes morsibus vehementer, quos quidam [d] *ferales* appellant. Nam sæpe etiam sub capillis inveniuntur corpora penetrasse. Sequuntur autem ægrotantes *vigiliæ* & *pruritus* corporis, atque *pallor*, cibi *fastidium*, & stomachi debilitas, & *calvities*: & est passio *solutionis*, [e] choleræ rubeæ egestione plurima per tenues vias emergente, qua hæc animalia generantur. Denique *superpositionis* tempore jacere oportet ægrotos *loco* mediocriter frigido, atque *cibis* con- 15

[b] generantur

[c] coopertæ

[d] *morpions*, platlupsen.

Symptomata, & genus hujus morbi.

[e] ichoris

Curatio.

 stricti-

ſtrictivis, & temporibus jam ſæpe demonſtratis, refici. *Fomenta* vero & *perunctiones*, & *cataplaſmata* membratim erunt adhibenda, qualia *Themiſon* elephantiacos curans ordinavit. Sed ea loca quæ *capil-*
16 *latura* veſtita ſunt, erunt præterea radenda. In ſuperpoſitione *reſumptio* adhibenda, atque *recorporatio*, ſicut in cachecticis, & elephantiacis ordinavimus, ſed jugia adhibenda σμήγματα, quæ nos laceſſentes, atque purgativos pulveres nuncupamus. Item *unctiones*, magis cum mox fuerit capillatura deraſa, *præfotis* partibus aqua marina, vel aceto ſalſo. Sunt denique plurima *ſpeciatim* [f] poſita, ut *bulbi* cum nitro atque oleo contriti, quo mellis [g] faciat craſſitudinem, ex quibus corpus erit illiniendum: item *ſtaphyſagria* cum aceto atque oleo trita, vel infuſa aceto & oleo, tum contrita cum ſalis flore, quem *Græci* ἁλὸς ἄνθος vocant, donec liquidi mellis ſimilitu-
17 dinem faciat: tum etiam *ſulphure* vivo atque aceto: vel [h] ita ponderibus compoſita medicamina: *ſtaphyſagriæ* drachmas duas: *ſandaracæ* drachmas duas: *nitri* obolos duos: admixto *oleo* & *aceto*, donec in mellis craſſitudinem veniat: vel *ſandaraca* cum oleo: & *ſtaphyſagria*, & *abrotanum* æquis ponderibus, admixta *calce*, quam *Græci* κόνιν vocant, & his [i] ſimilibus. *Palpebris* autem erunt adhibendi ſicci pulveres, atque *collyria*, quæ *Græci* βλεφαρικὰ vocant, nos *palpebraria* dicere poterimus, ex *ære uſto*, atque [k] *aneſo* aſſo, ſed & *lapide ſciſſo*, & *pipere*, & *ſta-*
18 *phyſagria* confecta. Hæc etiam in iis, qui præter phthiriaſin *pruritu* vexantur, ſunt adhibenda, adjectis magis ferventioribus aquis in uſu lavacri, & *aſperginibus* pulveris ex *thure* & *nitro*, & *ſulphure* confecti. Item [l] *ſolicationes*, quas *Græci* ἡλιώσεις vocant, ad-

[f] oppoſita, i. ſpecifica
[g] faciant
[h] iſtis
[i] ſimilia
[k] aniſo
[l] ſolationes

adhibendæ sunt: *dropaces* quoque & *vomitus* radicum, & ea quæ jam sæpe de aliis memoravimus scribentes passionibus, quæ corpus *recorporativa* virtute fortificare, atque in meliorem habitudinem commutare valeant. Sic enim detracta corporis *cachexia*, quam nos malam habitudinem dicere poterimus, ejus quoque [m] comitantia depellentur.

[m] symptomata

CAPUT III.

De Ventriculosis, quos Græci κοιλιακοὺς *vocant, & de cæteris defluxionibus.* 19

VEntriculosa passio, quam *Græci* κοιλιακὴν vocant, à parte corporis quæ patitur *nomen* accepit. Generatur ex antecedenti *indigestione* continua, vel *tumore* vehementi, aut *dysenteria*. Sequitur in hac passione constitutos varia *stercorum* egestio, qualitate, atque colore, nunc *tenuis* ac soluta, nunc *aspera*, & inæqualis vel constricta, & nunc *alba*, nunc similis *urinæ camelorum*, nunc *flava*, & *spumosa*, nunc *prasina* vel *livida*, aut *nigra*, aut *purulenta*, aut *sanguinea*, cum gravi *fœtore* & *rugitu* 20 intestinorum, quem *Græci* βορβορυγμὸν appellant, atque in exitu sonitum: & post effusionem factæ velut [n] scatentis stercoris *vesiculæ*: & nunc jugiter nocte atque die, nunc *coacervatim*, sed interjecto spatio, ut per diem bis, vel semel, aut interpositis uno vel duobus diebus, aut eo amplius: & nunc cum *tensione*, atque ventositate, & *tormento*, vel dolore aut *singultu*, considente atque *conducta cute* quæ ventrem circuntegit, attestante *siti*, & ipsius ventris *fervore*, & levi in interioribus *torpore* frigido.

Causæ hujus morbi.

Signa & symptomata.

[n] bullientis

do. Sequuntur etiam *vigiliæ*, *fastidium* cibi, & ali-
21 quibus *plurimus appetitus*, virium *debilitas*, *pallor* subalbidus, & nunc *febres*, dehinc corporis *odor* teter plurimus, ut etiam quæ suis manibus tetigerunt, computrescant, & difficile [b] careant odore concepto: tum vultus *inflatio* atque pedum. Quibusdam etiam *dysenteria* congeneratur, cum facile fuerint intestina ulcerata ob defluentium acrimoniam.

[b] liberentur

Genus.

Est autem passio *solutionis*, & aliquando *stricturæ* complexa. Siquidem aliqua ejus videantur esse [c] *conjuncta*, ut ex supradictis conjicitur: sed discernitur à speciali *rheumatismo* ventris. Siquidem plurimæ in ipso fiunt egestiones: sed non variatæ supradictis concursibus.

[c] *sc.* ex solutione & stricτura

22 *Curatio, ut principio.*

Quapropter cum adhuc *nova*, vel emergens fuerit passio, nec plurimi temporis, sed in *superpositione* constituta, quam *Græci* ἐπίτασιν vocant, erit eo tempore [d] locandus ægrotans *constrictiva* ratione, ut sæpe docuimus, adhibita *requie*: & quantum vires permiserint, *abstinentia*: [e] Etenim ad perferendum atque corpori [f] adpropriandum *cibum* sumptum: [g] nunc venter patiens indignatur, tanquam *oculi* patientes visus officio [h] in qua ætati: *somnus* etiam plurimus curandus, atque *sitis*, & lanis mollibus *venter* contegendus leviter *oleo* hispano [i] prætactus, vel melino,
23 aut rosaceo, aut murtino, aut lentiscino oleo. Ac si *ventositate* quoque, vel tormento affecti fuerint ægrotantes, dulci oleo *dimissionis* tempore lanæ tingendæ sunt. *Perunctio* verò ex oleo viridi adhibenda: *facies* quoque aqua tepida [k] relevanda: tum *cibus* dandus, ut alica ex aqua frigida, ita curata, ut sua [l] caruerit difficultate, quod fiet ex *farris* [m] tempore, aut decoctione *palmularum* thebaicarum. Dandus

[d] regendus
[e] Nimirum
[f] assimilandum
[g] *sc.* in paroxysmo
[h] inquietati
[i] præunctus
[k] lavanda
[l] careat
[m] torrore ut cap. 4. lib. 5

dus etiam *panis* ſolus, aut cum eo *ova* ἁπαλά: item *pultes* ex oryza, vel alica, aut farre, aut milio, ex parvo hiſpano oleo confectæ, & parvo ſalis grano. Vel ſi *dolor* admonuerit, adhibenda [1] *cucurbita* longior: procurandum tamen, ut ſi quid partis ſpongia ceperit ſolitæ, damnum moderationi non ſit: Tunc leviter [n] oppreſſo liquore, quo [o] *folliculi* reflatio fiat, erit tentandum ne clyſteris [p] *caverna* fuerit clauſa: dehinc apponenda *podici* fiſtula dextera manu, uſque ad ejus [q] *verticulum*, quem Græci ἀσπίδισκον vocant, impulſu levi, & neque recto ductu contra oppoſitas partes, neque [r] ſuperiora repentino, vel cum plurimo conatu, [s] *tumores* enim exindeatque collectiones efficiuntur. Quapropter *ſenſim*, atque paulo *inferius* inclinato ductu, injectio fieri debet ad illam partem, in qua conſtitutum eſt *os ſacrum*, quod *Græci* quoque vocant ἱερὸν ὀςέον. Illic enim ſpatium latius [t] *longaonis*; appoſitione facta erit [v] *digitis* detrahendus, quo caverna fuerat obſtruſa, atque *ſiniſtra* manu continenda, immobilitate ſervata, clyſteris fiſtula, & *dextra* comprimendus folliculus leniter ac moderatè, quoties inferiora inteſtina ulcerata noſcuntur. Erit [x] denique parvæ longitudinis, atque [y] altioris cavernæ *fiſtula* procuranda, quæ poſſit facili effuſione *patientibus* locis medicamen tradere, ne [z] ſuſpenſum iis quæ patiuntur, non ſolum nihil afferat commodi, verum etiam *ſanis* irruens officiat. Erit autem folliculi impreſſio *vehementius* facienda, atque fiſtula longior procuranda in iis, quibus *ſuperiora* inteſtina fuerint ulcerata, quo medicaminis liquores eò valeant per-

24

n manibus compreſſo
o veſicæ refrigeratio
p fiſtula
q partem latiorem
r *ſub.* verſus
s inflammationes

25

t inteſtini recti
v digitus retrahendus

x i. in modo dicto caſu
y cum lateralibus
z in ſuperioribus coli cellulis

1 cucurbitula: injiciendusque clyſter longiore fiſtula: procurandum tamen moderatione, parti nullum ut detrimentum ſit, ſpongiaque, ut ſolitum eſt, ano ſupponenda: tum leniter

26 venire. Et hortandus *ægrotans*, ne retento spiritu quodam recursu referiat medicamen. Ac si magna fuerit *putredo*, quam [a] νομὴν appellant, non erit [b] immodicum etiam ex utraque parte, clysteris fistulam cavernare, quam *Græci* ἀμφίτρητον vocant, quo possint medicaminum liquida per utranque partem *intestinorum* lateribus advenire: Tum cum omnis fuerit folliculus *complicatione* vacuatus, sive oppressione manus [c] refusus quo medicamina pervenisse [d] sentiamus, erit detrahenda fistula suspensa manu, & distentis cruribus ægrotantis, *spongiæ* [e] commodandæ podici, expressæ ex decoctione calidi liquoris, in

27 quo præcocta sint *mala punica*, quo constrictione quadam virtutis herbarum, quam *Græci* στύψιν vocant, atque fervido tactu densatis partibus *longaonis*, injecta teneantur. Tum modico temporis spatio intermisso, erunt etiam illa quæ *clunibus* fuerant supposita, detrahenda: & si fuerit æger [f] in ventris officium provocatus, in *inferioribus* ulceratione constituta, & magis si in *longaone* fuerit perspecta, erit hortandus paulisper resistere, & injecta continere, [2] tangentibus nobis easdem partes quæ pati noscuntur: quoties provocari ægrum in egestionem medicaminis viderimus. Ac si in *superioribus* fuerint ulcera,

28 erunt permittendi egerere cum volent. Etenim medicamen jam recurrens atque defluens ad inferiora, *longaonem* sanum inutili virtute adficiendo exulcerat. Nam quibus [g] *alienatæ sordes* detrahuntur, iisdem non ulcerata vitiantur *exusta*, cum admotæ corporibus [h] tardius fuerint moratæ. Exclusis igitur cum medicamine post sufficiens temporis intervallum *muculentis* humoribus atque *ramentis*, & variis defluxio-

a ulcus depascens
b incommodum
c infusus, cum
d sentiemus,
e apponendæ
f alvum exonerandi stimulum sentiat
g nimis induratæ, quas etiam alienitatem Cœlius vocat.
h diutius

2. contactu enim digitorum intestinum sese colligit, & contrahit.

fluxionibus intestinorum, sufficienter operatum medicamen accipimus, quanquam non de perfecta *curatione* tutò pronuntiare possimus, cum sæpe *ulcerationis* particula in superioribus constituta minime valeat medicamen accipere, & propterea non omnibus commodata curatio videatur: vel si commixtum putredini *medicamen* cuncta purgaverit, hoc adprehendimus, cum *solum*, præter aliqua purgamenta, *fuerit exclusum.* At si hoc *egestio* secuta fuerit quædam *aliena*, minus quidem, purgata tamen accipimus ulcera, & propterea sanitatis spem pollicentia. Item si *nihil* fuerit exclusum, neque ipsius *injectionis* quidquam, erit credendum necessariò medicamen inhæsisse, quantum sua valuit potentia, & propterea sui operis integrasse virtutem, quanquam non perfecisse videatur. Nec recte culpanda [i] virtus est, quæ una injectione non dederit sanitatem, cum plenam fecerit futuræ perfectionis fidem, *perseverationem* sui persuadens. Unde si omnino *nullum* fuerit redditum, medicamen erit *impavide* accipiendum: atque è contrario, si ejus nulla particula retenta, nullum sui demonstraverit effectum, omnia *desperanda.* Est enim plurimæ debilitatis, atque [k] alienatarum, vel *mortuarum partium signum.* Conjiciendum præterea, ne, ut sæpe contigit, *vetustate* medicaminum efflata virtute nullus sequatur effectus, & propterea sicut injecta sunt, [l] limpide revocentur. Quapropter etiam hoc intuendum esse mandamus. Tum *post* egestionem factam *spongiis* erit [m] postea detergendus, vel si nihil fuerit exclusum, interjecto spatio unius horæ *perunctum* reficere ægrotantem oportet *cibis* congruis, atque stomacho aptissimis, ut *lactucæ* thyrso, vel *intybo* cum aceto, quod sit [n] ex murta confectum, aut

29 *Signum bene purgati intestinorum ulceris.*

[i] efficacia

30

[k] occupatarum gangræna

[l] sicut injecta sunt excernantur

[m] podex

31

[n] myrti baccis affusum

aut *olivis* fractis, vel natantibus, quas κολυμβάδες appellant, & *ovis* hapalis, & *volantibus* nuper memoratis, quæ sint nutrita constrictivis, ut murta, rosa,
o absumta est lentisco. Etenim eorum *pinguedo* sic [o] defluxit, atque *caro* constrictiva sufficitur, magis in eorum pectoribus, quorum plus ossibus vicina aptiora probantur:
p cæteris sunt enim teneriora [p] cæterorum. Danda etiam *pomorum* quædam constringentia, atque *olerum* cocta, quorum superius de aliis scribentes passionibus
32 memoravimus: *potui* dabimus aquam frigidam: quod si minime toleraverint ægrotantes, dabimus ferventem plurimum aquam cisterninam: & si sine febribus fuerit ægrotans, dabimus *vinum* [3] exercitioris paulò virtutis, ut supra docuimus. Omnino enim invitantes *adpetitum*, sive suscitantes, quem *Græci* ὄρεξιν vocant, stomachi robur debemus custodire, nisi cum nausea etiam venter fuerit resolutus. Oportet [q] enim curare, ne rursum *plurimum* cibum demus aut potum, vel priusquam solidum cibum sumpserint ægrotantes bibendum credant.

q etenim, sæpe pro etiam

33 *Clysterum noxæ.* Nam convenit neque *gravata*, neque *humecta* intestina servari. Si igitur medicaminis injectio aliquo fuerit *peccato* vitiata, ut non [r] omnibus adjutorii partibus informata videatur, mox medicamenti monstrabit *errorem*. Nam *quidam* [s] injectione aliqua ex parte vomuerunt: *aliqui* stomachi ac ventris dolorem senserunt, *singultibus* atque nausea affecti, cum *anxietate*, ac siti, & immitigabili *ardore*, & articulorum frigido *torpore*, & *pulsu* maligno, atque sudore vel [t] *defectu*; aut *pressura* capitis, sive gravatione, quam κάρωσιν vocant, siquidem sit nimiæ virtutis medicamen

r proficua

s injectionem

t animi deliquio

3 *excitantioris:* vinum id supra *remordere* dixit l. 2. §. 181 Alii legunt *exercitatioris*, ut infrà cap. 8. dixit *exercitatius cataplasma.*

men injectum, in *febribus* vel viribus vitiatis, aut in alto *tumoribus* constitutis. *Vomitus* autem medicaminis injecti si ex *tumore* ventris fuerit factus, vel [v] teneriorum intestinorum, tanquam in *iliaca* passione, sæpius ægrotantibus intulit mortem. Si autem *nullo* tumore subjecto fuerit effectus, ingerit *vexationem* atque metum: Aut, ut sæpe contigit, *passionis* significat *depulsionem*: Siquidem nulla pars ulcerum in intestinis à medicaminis contactu videtur immunis. 34

[v] tenuiorum

Curatio morbi inveterati.

Tardante passione etiam *recorporativis* convenit uti rebus. Quapropter oportet ea quæ feruntur per *ventris officium*, celeriter auferre, & *ora* ægrotantium spongiis ex pusca frigida [x] siccatis reficere, *articulos* ligare, & *stomacho* cataplasma constrictivum imponere, quod [y] διὰ δαφνίδων dicunt, vel similis virtutis. *Odoramenta* quoque resumptiva adhibere, & frequentius *cibo* nutrire ex supradicta materia. Ac si *accepta* non tenuerint, erunt secundo offerenda, adhibita *articulorum fricatione*, *cucurbitàque* ori ventris infixa, & si fieri potuerit, etiam à tergo inter scapulas. Ac si *dolor* occurrerit & *singultus*, ob ardorem atque sitim, *fomentis* utendum est, & *cataplasmatibus*, & spongiarum vaporatione, & olei injectione, quo possit [z] medicaminis vexatio celerius obtundi. Perseverante incendio etiam *calida*, [a] & oleo & lacte sunt injiciendi: Et si nulla fuerit [b] *humoris* significatio, eorum *frigidus* adhibendus est usus: & ob mitigandam *sitim* jugis adhibenda oris collutio: dandus interea potus. Item propter *articulorum frigus* adhibendi tepores, cum blanda manuum tenacitate, quam [c] *diacertosin* vocant: item *unctio*. *Sudores* autem si ex [d] *pressura* & [e] *diaphoresi*

35

36

[x] expressis

[y] Aëtius ex Archigene in hoc morbo valde probat malagma ex baccis lauri

[z] medicaminibus.

[a] & oleum, & lac sunt injicienda. At

[b] tumoris

[c] an διακήρωσιν? ob manus ceræ affrictas.

[d] alto sopore

[e] colliquatione

fuerint apparentes, erunt detergendi; & *aspergini-
bus* cohibendi, & congruo cibo, & cæteris quæ
f cardiacis de *f* *caroticis* ſcribentes docuimus: quibus depulſis,
hoc eſt à præſentibus periculis evadentibus ægrotis,
37 ſi forte rurſum in priſcam *dyſenteriam* venerint, erit
Calx *g* clyſteribus tentandum multo tempore ſimplicibus uti *g* *injectio-*
h i. vivam *nibus*, hoc eſt, hiis quæ ſine *calce*, quam *h* ἄσβεστον
vocant, vel *auri pigmento*, quod arſenicon appel-
lant, conficiuntur. Tum ſi perſeveraverit paſſio, ad
i tutis vehementiora tranſeundum, ſed ex *i* *ſimplicibus* re-
k periculoſam, ſuſpectam, minime tutam bus confecta, *k* *ſollicitam* habentes calcis, vel auri
pigmenti injectionem. Oportet *l* enim *putredini* e-
l autem tiam cataplaſmatibus occurrere, quorum ſunt *ervi*
pollines puſca decocti, & lentiſcinum oleum, *acacia*
immixta, donec mellis ſumat craſſitudinem, item
lenticula molita, cum melle, vel roſaceo, vel len-
38 tiſcino oleo decocta. Ac ſi putredinis cauſa *ſangui-
nis effuſio* fuerit conſecuta, erunt *ſpongiæ* expreſſæ
ex aceto calido pubetenus, vel ſub umbilico, &
coxarum ſummitatibus, quas *Græci* ἰσχία vocant, ad-
m igne multo movendæ: dehinc iiſdem locis etiam *cucurbitæ* *m* fer-
vefactæ adfigendæ, *articuli* ligandi, dandus digeſti-
bilis cibus, & qui facile corpori inſinuetur, tum
vinum quod ſit præcoctum in cortice mali *punici*.
n Imponendum. *n* Injiciendum autem *acetum*, nunc ſolum, nunc
cum *thure* maſculo, vel ejus manna contrita, vel
o ſupereſt, remanet quod ex confectione *o* ſuperat *p* *diatheon* emplaſtri,
p διὰ θείου, ex ſulphure cum ſibi ejus materiæ miſcentur. Imponenda etiam
ſimilis virtutis *emplaſtra*: vel acacia aceto ſoluta:
39 Tunc donec *q* ſcatere tentet coquenda, aut in am-
q ebullire plo mali punici cortice ſupra tepentem cinerem ſen-
ſim calefacienda, & ex ipſo liquore partes conte-
gendæ. Dehinc *cerotaria* apponenda ex oleo *murti-*
no,

no, aut *melino*, aut viridi, contrita *acacia* atque conſoluta, vel ex omphacino, aut œnanthino, cum [r] *ruta*, aut *balauſtio*, aut aliquando his omnibus: vel ut *Themiſon* compoſuit, *acaciæ* partem unam, *roſæ aridæ* partem unam, *ammoniaci* guttæ partem dimidiam, *ceræ* partes quatuor, & *olei roſacei* quod ſit ſufficiens. Hæc contrita in vino [4] *amineo*, cum roſaceo oleo & ſoluta cera miſcenda. At ſi *ſanguis* fuerit retentus, quod fit aliquando cum [s] gelatu, aliquando [t] *denſitate* putreſcentis venæ, erunt diſcernendæ cauſæ hoc modo. Nam *denſatam* intelligimus venulam, quoties *pulſus* exurgit, atque *frigus* corporis reſumpto fervore miteſcit, ægrotantis *animus* melior, atque ſpiratione corpus facillime relevatur. At ſi *gelatus* obſtiterit ſanguis, quod *Græci* θρόμβωσιν vocant, & propterea fuerit fluor celatus, ſupradictis contraria ſequuntur, ut *pallor*, *jactatio*, pulſus parvitas, vel amputatio, quam *Græci* ἀσφυξίαν vocant, *gravedo*, inflatio, frigus *torpor* pubetenus, ac paulo ſuperius: tum *defectio* cum ſudore. Quapropter erit *aceti* injectio facienda, tunc cum *fluor* fuerit abſtinendus: diurnis diebus *cibo* reficiendus ægrotans. Si autem plurima ex parte retenta *putredine* parva excluſerint ægrotantes, quæ ſint *ſanguinolenta* & *ramentoſa*, & propterea profectu apparente melior eſſe videatur curatio, adjuncto tamen metu ne [v] *retenta* ſolvantur, oportet etiam ſecunda vel tertia [5] die eundem [6] *trochiſcum* injicere, ſed [x] ſolita, vel certe ſuccum *plantaginis*, aut *acaciam*

40

41

[r] murta, ſ. myrto

[s] venas diviſas ſanguinis thrombus obturat.

[t] conglutinata vena, quæ putredine dehiſcebat

[v] retenta partes ſolvant, i. ulcerent.

[x] ſolutum

4 Confecto ex uva, aminæa Plinio dicta, nigra: an ea, ex qua vinum, hodie Tinctum appellatum, paratur?

5 Autor ſupra cap. 13. lib. 2. §. 166. valde probat trochiſcos ex ſeminibus roſæ confectos, & trochiſcos ex Electro, quos hic fortaſſis uſurpari vult.

6 Deeſſe quædam hæc vox monſtrat, cum ante trochiſcorum non meminerit.

ciam cum aqua. Sin vero quibusdam diebus *sine officio ventris* fuerint ægrotantes, ac rursum injectionibus [y] asperati, conjicimus in his non *cicatricem* ulceris factam, sed medicaminum supraducto *cortice* fuisse [z] obtrusa, & propterea post [a] effectum ventris [b] nuda atque *sordidata* rursum humore fluere: ordinabimus autem tribus diebus *lenticulæ* [c] coctionem crassioris succi injiciendam. Etenim *intestina* vi propria medicaminis coërcentur, quam *Græci* στῦψιν vocant, & ulcerum mitescit asperitas, & ex [d] anterioribus medicaminibus facta *conglobatio*, sive cortex in saniem provocatus cadit, & subjecta ulcera in *cicatricem* venire coguntur.

y asperandi
z obtrusum *sub.* ulcus.
a officium
b nudatum & sordidatum.
42
c coctionis crassiorem succum injiciendum.
d antea adhibitis

Cautelæ quædam practicæ.

Ac si plurimo tempore *ulceratio* perseveraverit cum corporis debilitate, atque fastidio, erit *frequentia* medicaminum evitanda, sive injectionum, sive potionum. Major enim ex ipsis *vexatio* fit, cum cibi
43 *appetitus* extinguitur, & in fastidium veniunt ægrotantes, nisi [e] parva insuetorum multis fuerint *consuetis* admixta. Decoctionem autem *lenticulæ* secundo vel tertio per singulos injiciemus dies. Ex ipsa enim sufficienter intestina coërcentur, & *latenter corpus nutritur*, cum [f] quadam particula *digestione* usurpata viribus profecerit ægrotantis. Tum cum *limpida* ulcera senserimus, erunt [g] cohibenda ea quæ vehementius siccare valeant, quæ Græci στύφοντα vocant, & injicienda mediocriter constringentia. Ac si quisquam eorum non tulerit virtutem, erit *diachylon* medicamen oleo roseo solvendum, ac dili-
44 genter liquefactum injiciendum, vel *plumbeo* mortario, plumbeo pistillo [h] circunducto, immisso oleo *rosaceo* conterendum, donec in succum veniat, atque *crassius* fiat. Horum quoque similibus utendum mo-

e pauca insueta
f quædam.
g prohibenda
h circunductum

monemus Tunc *vino* leni, atque carne *volantum* vel *marinorum* utendum, ut ſquillæ, mulli, [i] carani: & pro modo virium, *geſtatione*, reſumptionis cauſa. Dehinc quum omnia *tuta* viderimus, *lavacrum* adhibemus, ſed non properanter, & magis, quum fortè injectio fuerit facta trochiſci, niſi primò *ventrem* egeſſerint ægrotantes. Tardante paſſione, *ſuperpoſitionis* tempore, iiſdem uti convenit. In *lenimento* verò erit fortificatio adhibenda corporibus per variam *geſtationem*, & vocis atque corporis *exercitium*. Poſt ſingulas *egeſtiones*, adhibenda ſpon- 45
gia ex oleo, & aqua calida, & decoctione lini ſeminis, aut fœnigræci, aut malvæ agreſtis, iiſdem partibus, hoc eſt *ſeſſioni*, quam *Græci* [k] hedram vocant, & ſpecialiter admovenda *vaporatio* ex pollinibus, cataplaſmate calido, vel ſaccello. Dehinc etiam radix *agreſtis malvæ* decoctæ atque contritæ, calida teſta calefacta erit apponenda. Ac ſi jugis fuerit *dolor*, immittendus digitus uſque ad altiora, præunctus *adipe anſerino* cum fœnigræci ſemine cocto atque contrito, aut aliquo medicamine ex iis, quæ appellamus [l] λιπαρὰ. Ac ſi hæc minimè fuerint [m] inventa, erit hoc *cerotario* faciendum ſimplici atque limpido: & quum tempus cibi dandi occurrerit, ad- 46
hibenda *perunctio* ſtricturæ congrua: tum nutrimento dandus *panis* ex aqua calida, aut *alica* lota, aut *pulticula* ex melle confecta, aut *ova* ſorbilia cum pane. *Potui* autem aqua calida offerenda. Perſeverante autem [n] tumore, adhibenda *cucurbita* adjuncta ſcarificatione locis tumentibus, & *vaporatio* ſpongiarum. *Declinatione* occurrente adhibenda cerotaria, & reſumptio cauta. Sic enim ſedantur jugis egerendi ventris [o] *delectationes*, quum tumor mitigatio-

[i] carabi
[k] ἕδραν
[l] i. pinguia
[m] nimir. digito eo non pertingente
[n] ſc. partium ano vicinarum
[o] irritationes

ne conquiescit, atque ille qui putatur *rheumatismus*, indulgentia tumentium facilius abstinetur.

47 *Curatio, quando solutio stricturæ est conjuncta.* p considerandа

Ac si æqualis tumori *fluor* occurrerit, utriusque erit p conjicienda curatio. Quapropter si *fomentum* ex oleo hispano, vel melino, aut murtino, aut lentiscino adhibuerimus, & *cataplasmata* erunt ex aceto atque melle, [7] vel *stymmatibus* præinfusis coquenda. Item præscriptis jamdudum *injectionibus* concoquenda quædam *constrictiva*, ut murta, vel rosa, aut mala punica: q *lacte* autem & cæteris admiscendum *amylum*, & r *enatis matibus* aliqua decoctio stymmatum adjungenda, aut mali punici, & apponenda rursum *sessioni* vaporatio stymmatum, aut s *cantabri* conligati, vel in aceto decocti, vel quam ἀμήλυσιν vocant, ex *pollinibus* panno conligatis, atque ex stymmatibus confectis. Perungenda etiam digito interiora *longaonis* ex cerotario t oleo roseo confecto, aut adipe cum oleo roseo: tum post perunctionem *ora* lavanda aqua tepida: *cibus* dandus pulticula calida, ut de ventriculosis scripsimus, quos Græci *Cœliacos* vocant, ex alica, vel farre, aut oryza, aut milio, aut olyra, aut pane [8] *Alexandrino*. Hæc singularia danda, vel aliquando amylo admixto, aut lacte, aut melle ex favo expresso. *Potus* parvus dandus, sed *calidus*. Tum effecta declinatione resumptio adhibenda.

q lacti

r enematibus

s furfuris sacculo

48

t *sub.* cum

49 *Curatio, quando solutio magis urget.*

Ac si *solutio* fuerit urgentior, vel *sola*, frigidus convenit *locus* ægrotanti, & *supina* jacendi positio, paulo v levius *capite* locato, & suppositione lanarum, *clunes*

v levatius

7 stymmata sunt quæ oleis adduntur ut spissescant, & odorem aromatum contineant: ἡδύσματα, quæ immiscentur aromata, ut suavem odorem concilient. Stymmata ferè omnia adstringentia sunt. vide lexicon Constantini.

8 Huic pani, forte biscocto, miscebatur semen conmios, quod à quibusdam, teste Plinio, pro cumino Æthiopico habebatur.

clunes vel inferiores longaonis partes ſublevandæ. Adhibenda etiam *requies*, & [x] impreſſus articulis manuum amplexus, vel *ligatio* paulo tenacior, Deponenda etiam omnis *animi* intentio, & magis cogitatio paſſionis avertenda. Admonet enim [y] *egeſtionem*, ac provocat inquietudinem in *memoriam* reducta conſcientia. Erit denique perſuadendum, ne quoties fuerint ægri in egeſtione commoti, ilico ventrem [z] facere feſtinent, ſed quantum potuerint *reſiſtendo* differant [a] motu. Fit enim quædam *meditatio*, atque frequens egerendi *conſuetudo*, & oportet effugere *laborem* motus, ac [b] nudandi corporis *frigus*, niſi fortè acrior, aut incendioſa fuerit defluxio. Retenta enim ſeſſionis in locis, quam *Græci* hedran vocant, *longaonem* exurit. Convenit denique, ſi poſſibile fuerit, ægros ad ſeſſionem egeſtionis *deportari*, aut [c] humilius è lecto [d] *ſcaphia* poſita ad egeſtionem produci faciendam, vel ſi plurima fuerit corporis *defectio*, qua jacentes non valeant fluentia retinere, erunt egeſtiones *ſpongiis* ſuppoſitis excipiendæ, & [e] *mediis partibus* apponendæ *lanæ*, vel oleo conſtrictivo prætinctæ, vel decoctione buxi, vel murtæ, aut mali punici, & horum ſimilium ſtymmatum, vel ſuccorum conſtringentium, vel aſperſo [f] *rutherginario*, quem *Græci* βυρσοδεψικὸν vocant, vel trita *galla* erunt media ſiccanda: hæc enim conſtrictionem ſine ullo frigore fore promittunt. Dehinc apponenda ex palmulis *epithemata*, & malo cydonio, & balauſtio, & alumine, & horum [g] ſimilium, ſicut de *cœliacis*, vel *ſanguinem ſpuentibus*, aut *ſtomachicis* ſcribentes docuimus. Injiciendus etiam per *clyſterem* ſuccus plantaginis, aut polygoni herbæ, vel intybi, aut uvæ lupinæ, ut herbæ:

[x] arctus
[y] egeſtionum
[z] exonerare
[a] motum
50
[b] nudati
[c] humiliori lecto ſcaphia appoſita
[d] pelves
[e] ſc. ventri & lumbis
51
[f] rhoë coriario
[g] ſimilibus

52 bæ [h] caricariæ, vel ſempervivæ, aut meſpilæ, [i] malvæ, aut orizæ, aut decoctio mali punici, vel ejus [k] *caduci*, quod Græci κύτινον ῥόας appellant, nos *ampullagium*. Et aliquando hæc ipſa erunt conterenda, vel roſa, aut rubus, quam *Græci* baton appellant, aut lentiſcus, aut galla, aut thalia, aut rubi virgulta, vel vitis anuli, quos ἕλικας vocant, aut ſalicis folia ex vino [l] *bunito* iis qui ſine febri adficiuntur: ex *aqua* verò iis qui febricitant: item [m] *ros Syriacus*, aut omphacium, aut acaciæ ſuccus, vel hypocyſtidos herbæ, aut balauſtii drachmæ duæ, in quatuor vel quinque [n] cyathis conjiciendæ. Eſt enim ea quantitas injectionis [o] redundans, hoc eſt, ſiquidem plurima, *gravedine* quadam provocat ventrem. Item lenti-
53 culæ decoctio: aut *licium* Indicum cum lacte. Sint autem *amyli* drachmæ quatuor, *licii* drachmæ duæ, *lactis* cyathi ſeptem vel octo. [p] Extendenda enim hæc ſingula atque minuenda ſunt pro magnitudine [q] *ſolationis*, ac virium ægrotantis. Ac ſi plurimus fuerit in ulceribus [r] *ſenſus*, ut medicaminum *conſtrictione* laceſſita indignentur, erunt injicienda ea quæ cum *dulcedine* admota partes valeant præſiccare, quo neque ulcerationem provocemus, neque fluorem negligamus: ex quibus eſt in febricitantibus ſuccus *ptiſanæ*, cum *adipe caprino*; contrito atque commixto [s] *tracanto*, vel gum-
54 mi, aut [t] *gillirici* radice. Sed illa duo infuſione præmollienda: radix autem coquenda; aut roſaceo oleo *ovum* commixtum, aut *lac* coagulatum, vel cum *amylo* concoctum ad tertiam partem. In iis vero, qui ſine febribus fuerint, *paſſum* convenit *Creticum*, & vinum [v] *ſquilliticum* ſupradictis ſpeciebus. Tum refectionis tempore *unctio* adhibenda ex oleo Hiſpano: ac deinde *ora* lavanda puſca tepida. *Cibus* au-

h calycariæ, ſ. umbilici veneris
i palmæ
k floris cum parvulo fructu
l vino ex bunio, Græcis βουνίτης dicto. Dioſc. lib. V. c. 56.
m rhus Syriacus
n cyathos
o ſatis abundans
p Augenda
q ſolutionis
r dolor
s tragacantho
t ali gallici, i. ſymphyti majoris
v ſebennyticum

autem specialiter, ut in *cœliacis* ordinavimus, dandus. Similiter etiam *potum* convenit dare. Lac quoque bibendum præcoctum, quod appellant [x] *diacocleon*, sive singulare. Etenim *fluores* crassificando cohibet, & *ulcera* deterget, & acrimoniam humorum temperat, & sine ullo labore corpora nutrit. Est autem *coctionis* hic modus. *Lac* sumendum ex *agresti* pastu perfectum. Etenim in civitate nutritorum animalium reprobamus: siquidem *capræ* è salsiore [y] puscua sitientes, plurimum atque coadcervatim bibant, & multum lac, sed *aquatum* faciant, quod est *constrictioni* ventris incongruum. Quapropter magis ex capra, quæ *lentisci* pascua, vel *murtæ*, aut *rubi*, aut *vitis* foliis, vel *quercus*, aut *salicis*, vel *hederæ*, aut *terebinthi* aut herbæ calicaris, vel polygonii, aut plantaginis, & horum similibus fuerit nutrita, erit lac accipiendum. [z] Confluxit enim constrictiva qualitas *herbarum* in lactis qualitatem. Nam sæpe [a] *diagridium* vel *helleborum* mandentes purgativæ virtutis efficiunt [b] lactem, sicut [9] *procicolium* comedentes lac generant, quod *visum* præstet accipientibus abundè. Denique erit primò probandum atque eligendum, quod sit *albidius*, atque sine ullo *odore*, & neque globosum, hoc est *frustis coagulatis* variatum, quod Græci θρομβώδες appellant, neque in urinæ similitudinem [c] mutatum quod iidem [d] οὐροειδὲς appellant, sed quod possit unguibus [e] destillatum manere sua tenacitate collectum. *Boni* igitur, ut diximus, *lactis* quatuor vel quinque sextarios oportet in vas *fictile* mittere, sive æneum: immittendæ & [f] *cochleæ*, quas nos lapides marinos, vel

55 56 57

x διὰ κοχλήκων, cum lapillis ignitis coctum

y pascuo

z Confluit·

a scammoneam

b lac

c serosum

d sic valde serosum appellat, τὸ ὀῤῥῶδες

e instillatum

f κόχληκες

9 Sic dictos puto maratri teneros coliculos. Quidam legunt croci folium: alii fœniculum.

vel fluminales accipimus: non marinæ igitur ob salsitatem, sed *fluminales*, inustæ primo, [g] quo sint *igne pellucidæ*: tum auferendæ: & exsufflatis omnibus, quæ de se fortè dimiserint, ac depurgatis, supradicto vasculo immittendæ, ac *ferulis* lac cum iisdem [h] cochleis movendum, donec ad *mediam* veniat partem, sive *tertiam*: dehinc refuso lacte projiciendæ priores [i] cochleæ, atque *aliæ* innovandæ similiter exustæ, sed per profectum, numero atque forma minores, longa per intervalla. Hæc confectio

58 lactis [k] *diacocleon* appellatur. Sine iis vero confectio erit longe simplicior, quam *Græci* ἀπερίεργον vocant. Vas enim *lactis* erit imponendum igni molliori, & immissa *ferula* metienda mensura totius, ac dimidiæ, & tertiæ quantitatis, quo non conjectura, sed vera dimensione coctionis quantitatem sumamus. Tunc ipsa *ferula* circumlato ductu movebimus coquentes, ne lateribus vel fundo jugi mansione [l] insidant. Dehinc ultimo coctionis tempore plurimus detrahendus est ignis, & cum ad partem *dimidiam*, vel *tertiam* venerit, erit in aliud vas refundendum, exinde ægro dandum, non frigidum, sed leviter

59 [m] *gelatum*, quod γαλακτῶδες appellant. Ac si forte *stomachi* fuerit eversio commota, cum accipere ægrotantes horrescunt, erit *frigidum* dandum, prætecto vasculo nivibus, ut enim *mel* decoctum fit *constrictivum*, sic etiam *lac* deposito atque excocto tenuissimo liquore, quem *Græci* ὀῤῥὸν appellant, & vapore concepto *constrictivum* fieri necesse est. Convenit denique etiam supra dictus ex [n] *regula* motus. Est enim virtute constrictiva, & sui corporis raritate, tenuitatem lactis, vel aquatum à [o] liquore ebibens. Accipere autem ægrotantes debent pro *passionis* ma-

g quoad

h κοχλήκεσι

i κόχληκες

k διὰ κοχλήκων

l insidat

m egelatum, tepidum, instar lactis ex uberibus prodeuntis.

n regula modus

o liquorem

magnitudine, & sumendi voluntate, quam *Græci* ὄρεξιν vocant, quidam *plurimum*, quidam *parvum*,
& primo ex ea decoctione, quæ sit ad *dimidiam* par- 60
tem redacta: tum ex ea, quæ ad *tertiam* venerit partem: siquidem sit paulo plus constrictivæ virtutis. Sed erit ejus usus comparatione prioris minuendus. Tunc post bibitum *lac* nullum potum sumere debent ægrotantes. Est enim ratione carens lac decoctione constrictum, supermisso liquore in aquam vertere. Præterea in iis qui *sufficienter*, vel quantum voluerimus, sumpserint, nihil erit omnino superdandum, iis vero qui *minus* accepisse videbuntur, sicut de *cœliacis* ordinavimus, erit superdanda *pulticula* ex
lacte confecta, ut destinatus impleatur modus. Tunc 61
post [p] *intermissionem* mediocrem si quisquam nauseaverit, erunt danda *mali punici* grana, vel [q] acinæ *uvarum* siccarum, quas fabriles appellant, aut *mespila*, vel *sorba*. Quidam igitur [r] *primam* decoctionem probaverunt *secundæ* præponendam. Siquidem lac in semet velut *calcis* qualitatem accepisse videatur, qua possint *putredines* ulcerum abstineri: *alii* vero secundam magis probaverunt, quibus etiam *nos* consentimus. Non enim admixta supradicta qualitas causa est abstinendæ passionis. Potest enim etiam quidam* *calcis vivæ*, quam *Græci* ἄσβεστον appellant,
lacti admisceri. Sed [s] est incoctio sive *insumptio* a- 62
quosi liquoris, quo amisso, syncerior lactis qualitas fit, quæ neque curiosa confectio, neque *nidorosa*, vel fumosa sufficitur, si *simplici* coctione fuerit procurata. Cum enim *lac* se à suo humore separaverit, [t] quam *Græci* ὀῤῥὸν appellant, crassius effectum ac [v] *viscosus*, insidens ventri, atque *intestinis*: & multo tempore immoratum, liquida concrassat,

[p] *sc.* secundam lactis per se cocti, & ferula moti
[q] acini
[r] cum lapillis ignitis
* quiddam
[s] i. requiritur
[t] quem
[v] viscosum

& *ulcera* mitiganter amplectitur. *Alii* terriam partem *aquæ* lacti miscentes decoquunt, adserentes quod

x quia nullo — sit decoctio melior, [x] ne ullo *nidore* sive fumo, aut *ustione* lactis natura vitiatur ob aquæ admixtionem.

63 Hi autem si usque eo coquendum jubent, donec ad modum præmixti redeat lactis, qui fuerat priusquam aqua misceretur, & liquidius conficiunt;

y sero — & non sine suo [y] *naturali liquore*, quem *Græci* ὀῤῥὸν appellant, ægrotantibus dabunt, prisca lactis quantitate servata. Sin vero ad partem *dimidiam* vel *tertiam* decoquent, non solum plurimum decoctionis tempus insumunt, verum etiam tarditate coquendi diutina, *fumosum* faciunt medicamen. Hæc sunt quæ

z dandi modus — in ipsorum *erroribus* respondemus. Ejus autem [z] *da-*

a egelatum — *tio* erit discernenda. Nam primo [a] *gelatum* bibi debet, sive tepens, quod *Græci* γαλακτῶδες appellant: tum *fervens*: sed cum primo fuerit profectus aliquis ex ante dato. Hinc enim perfecta passionis fiet abstentio.

64 At si quisquam ægrotantium *lac* sumere noluerit,

Lactis succedanea. — aut horrido visu, aut *stomachi* [b] *supinatione* recusans,

b debilitate — erit aliis adjutoriis adjuvandus: & si *ulcus* fuerit in

c tenuioribus — *superioribus* ac [c] densioribus intestinis, utendum me-

d opponuntur à Galeno ad Glauc. τοῖς ὑπηλάτοις, alvum ducentibus — dicaminibus potis, quæ *Græci* [d] ἀνωτερικὰ vocaverunt. Etenim quæ *clystere* injiciuntur, hæc magis patientibus apta sunt locis *inferioribus*. Et cum in cibi fuerint *adpetentia* servati, nec ullo fastidio ægri videbuntur adfecti, erit medicaminum *consueta* magis

e simplicia — eligenda materia: at si *fastidium* fuerit, [e] sola probanda. Sed eorum compositionem atque ordinem ex iis, quæ de *cœliacis* ordinavimus, sumi manda-

65 mus. Licet præterea cum iis etiam *acaciæ*, vel *œnanthes* ex aqua cisternina contritæ, donec collyriorum

fa-

faciat craſſitudinem, [f] *rotundata* fruſta dare biben- *f* in paſtillos
da, aut reſoluta cum *vitello* ovi aſſi in quantitate formata
dimidii cochlearii, aut *aqua* reſoluta: in iis qui *febre*
afficiuntur, tribus cyathis: in iis verò, qui *ſine* febri-
bus ſunt, cum *vino* erit [g] offerendum. Præterea *g ſub:* medi-
communiter etiam quæ *ſanguinem expuentibus* dan- camen
tur, probamus, quorum eſt ſuccus *plantaginis*, vel
una die ac nocte [h] *rhus ſyriaci* infuſus vino vehe- *h* rhus ſyria-
mentiori: quod detracto *oryza* immiſſa vino coque- cus
mus: Dehinc *lenticulæ* pulmentum decorticatæ, at-
que ſubaſſatæ, in pulticulæ modum [i] conficere. Item *i* conficien-
ova aceto cocta danda, vel ovorum *vitella*, quæ ſint dum 66
carbonibus aſſata. Item decoctio ex *plantagine*,
aut [k] *agreſta*, & intybo, quod *cichorion* Græci vo- *k* omphacio
cant. Sed hæc ſingula erunt *duplici coctione* curanda.
Nam poſt primam coctionem erunt in aliam aquam
transferenda cum aliis nondum coctis: Quorum co-
ctione perfecta priorum [l] ſecundum probamus effe- *l* & ſecundo-
ctum. Erunt præterea hæc condienda *oleo* viridi, & rum
aceto, & parvo *ſale*, vel quod eſt melius, [m] *rhos.* *m* rhoe.
Quod ſi *ſordidum* tardaverit *ulcus*, in injectione mulſi
perſeverandum probamus, niſi *ſolutio* fuerit adjun-
cta: vel [n] *decoctione* corticis mali punici etiam, ſi 67
crebræ temporaliter ventris egeſtiones, [o] quæ qui- *n ſub.* biben-
dem erunt terenda: item corticis *pini*, aut ſubaſſa- da *o* qui quidem
tæ interioris tunicæ, ſive corticis *glandis*, quam erit terendus
[p] *ſardianam* vocant, aut [q] *pulenti*, aut cujuslibet ma- *p* caſtaneam, *vid. Plin.*
teriæ vehementius aſtringentis. Ac ſi quiſquam ha- *q* polentæ
rum virtutum recuſaverit uſum, horrens oblata: ſi-
quidem ſenſu torquent acriore, erunt hæc *mellis*
decocti atque durati [r] latitudine * cingenda, quo ſub *r* quaſi lami-
dulcedine lateant acriora, & nihil eorum virtuti de- na inde facta * latitatione
rogetur: ſiquidem etiam mel coctum conſtringit. *i. e.* occulta-
tione *vide* pag. 490.

 Item

Item malorum *punicorum* trium mediæ magnitudinis
68 *corticem* ſumentes, admixto *vino* lymphato, hoc eſt, aqua temperato coquemus, in iis qui ſine febribus afficiuntur, vel declinante cauſa melius habere videntur. Cum *ciſternina* verò aqua, ad *heminas* ſex, quas cotylas *Græci* appellant, in iis qui etiam febribus afficiuntur, donec ad tertiam partem liquor deveniat: tum ex ipſo duos vel tres cyathos ante cibum dabimus ægrotanti, vel eadem *mala* omnia
s aquæ
contuſa atque colata, *vino* aut [s] *aqua* immixta erunt offerenda non plus cyathis duobus. Item mala *cydonia* cum malis *punicis* decocta in vino dulci, aut
t ſybennitico
v frixione
[t] *ſquillitico*, tunc [v] fricatione ſiccata atque craſſificata cum *lacte* data conveniunt, vel *aquæ* cyathis ſex.
69 Item γῆς ἀστὴρ cum aqua [x] ducta curationi convenit.
x datus
y occurrunt
Alia quoque plurima ſimilimæ virtutis, infinita ſpecie [y] concurrunt. Item cibo danda *alica* cum vino *melino*, aut *murtino* aqua temperato: tum plurimo *profectu* accedente dandi *turdi*, atque *pulli* gallinacei, vel columbarum, atque volantum quæque ſicciora, ut phaſiani pectora, vel perdicis, aut attagenis agreſtis: quæ ſingula erunt poſtea apte coquenda, aut mediocriter *aſſanda*, ne lignoſa fiant, & digeſtioni officiant. Aliquando etiam erunt hæc animalia recluſis pectoribus *virgultis murtæ* penetranda,
70 aut eis magis replenda. Tum mediocriter coquenda, ac deinde *farina* conſperſa tegenda, & cinere calido maturanda. Item *maritima* quæ ſunt denſioris carnis. *Agreſtium* quoque, hoc eſt, leporis
z quæ
vel capreæ conveniunt pulmenta, vel *pomorum* [z] quæque vivida virtute conſtringere valent, ut mala cy-
a pyra
donia cocta, vel aſſata: Item [a] pira, ſorba, meſpila, quæ nondum fuerint maturitate dulcia, pruna agre-

agreſtia, mali punici grana cum exterioribus mem-
branis exſiccata: Item *uva*, & magis fumi vapore *Uva fabrilis.*
ſiccata, quam *fabrilem* appellant. Omnis præterea
cibus erit diligenter *maſticatione* exercendus, quo
digeſtibilis fiat, ne venter debilitate ſegnior pluri-
mo laboret nixu, appropriando corpori quæ ſum-
pſerit. [b] *Melius* autem partibus erit apponendum 71
[c] *diatheon* medicamen, & omne quod fuerit *ſiccati-* [b] Mediis, i. præcordiis
vum malagma, vel aceto confectum. Tunc etiam [c] διὰ θείου
vinum dandum, quod fuerit natura plurimum *con-
ſtringens*, ac pro regionibus cognitum, ut in Italia
Præneſtinum appellatum, vel [d] *Surentinum*, & ma- [d] Surrentium
gis *Signinum* ac *Marſicum*: ex quo oportet etiam
alicam [e] myro curatam dari. Ac ſi forte hoc *vini* [e] mero: *alii* myrto
genus minime fuerit repertum, erit quiddam *aquæ
calidæ* admiſcendum, quod eandem valeat imitari
virtutem, ut *rhaponticum*, vel illud quod *Græci* ap-
pellant, inter corticem *quercus* inhærens, [f] *perte-* [f] *νεύρων ἶνας*
tam nervorum fila teneriora. Item *rhus* linteo liga- 72
tus, vel *galla* viridis, quæ appellata eſt omphacine,
aut *vitis* [g] amyli, quas ἕλικας appellant, aut virga ru- [g] annuli, quos
bi, aut ceraſia, aut mala punica, aut [10] *fabæ Græcæ*
folia. Non hæc quidem erunt jugiter adhibenda, ſed
medicaminis vice. Tunc apparente magis profectu,
adhibendum *lavacrum*, & corporum *motus* per ge-
ſtationem, vel deambulationem inſinuandus. Ac ſi
paſſio perſeveraverit *tranſacta ſuperpoſitione*, erunt
iiſdem, quæ ſupra memoravimus, reſumendi ægrotan-
tes, adjecto *vocis exercitio*, cum corporis vehemen-
ti *defricatione*, & magis, ventris in locis: item *cyclus*
juxta regulam, quæ aut *qualitatis* ſolius habeat du-
ctum,

10 De hac faba, loti ſpecie, *vid.* *Plin.* H. N. lib. XVI. cap. 30. de ejus uſu medico, lib. XXIV. cap. 2. A recentioribus autem, non ſine ratione, pro nymphææ ſpecie habetur.

73 ctum, ut æquali *quantitate* servata descensus, vel transitus ad parvi nutrimenti mutationem veniat; ut
b teneris & à [b] tardis vel parvis volantum animalibus ad palumbos vel perdices, & his similia: aliquando per *quantitatem* solam, ut eodem pulmento servato, exem-
i ex pli causa, perdicis, [i] & parvo modo veniant ad plurimum. Tunc erunt *utraque* jungenda, ut etiam qualitate ac quantitate variatus formetur cyclus, cum vires ægrotantis valentes viderimus. Quo modo autem *initium* sumendum sit, vel *panis* fieri debet
k quo modo partitio, vel [k] quia in pulmentorum mutationibus *vinum* vel *lavacrum* detrahimus, ex jamdudum dictis
74 accipiendum probamus. Sed *lavacra* rara, atque calida magis, invenimus aptissima. Tum *confirmato corpore*, ac resumptis viribus, *vomitum* convenit ad-
l vide l. 3. §. 41. hibere: [l] & primo ex simplici aquæ *mulsæ* potu: secundo ex *radicibus*, quo partiliter locale adjutorium ventri præstemus, & quodam vehementi motu, veluti purgatione per vomitum effecta, omni impedimento digestionis officii liberetur. *Tum* transeun-
m cycli dum ad *mediæ qualitatis* pulmenta, & cætera [m] *cy-*
n danda *clorum* ordine suo [n] reddenda usque ad porcinæ pul-
o Nanque mentum. [o] Itaque *agrestium*, hoc est, leporum atque capreæ danda jamdudum docuimus. Dehinc adjungenda *drimyphagia*, quæ sine vomitu erit adhibenda uno vel duobus diebus, ac deinde cæteræ *cycli*
75 partes integrandæ. Convenit præterea *olivas* nigras aceto decoctas, cum mali punici cortice contritas, admixto *pipere* albo, & oleo *Hispano* modico, atque recenti, jejuno ægrotanti dare: nunc nulla addita alia specie, nunc adjuncto *pane*. Ordinanda etiam cætera *resumptiva* atque *recorporativa* virtute medentia, ut gestatio varia, deambulatio, vocis exer-

exercitium, perunctio, *defricatio*, quæ exercitii tempore, atque nunc *uncto* corpore, nunc arido, vel *ſicco*, erit aptiſſima: item *ſicca* cibatio, & *cucurbita* recorporativæ virtutis ſecundum medias partes, *dropax* illitus uſque ad ventris confinia, atque vertebrorum, *pſilothra*, *ſinapiſmi*, & *paropteſis* uſque ad cutis ruborem, cum *defricatione* ex *oleo* atque *nitro*: item *arena* ſole ignita, *acopa* acriora, ut ex euphorbio, & opobalſamo, & ſimili virtute medentibus confecta: item *malagma* ſecundum ventrem, quod appellatur [p] *diathapſias*, vel [q] *diacapaneos*, & [r] *diaeuphorbium*, & aliquando parva ſumptio medicaminis poti, quod appellamus *dia-trion-pipereon*. Et ſunt hæc cuncta medicamina libro conſcripta Reſponſionum: item *peregrinatio*, atque *natatio* maritima, & naturalium aquarum. Ac ſi fortificatum corpus rurſum fuerit humoris *fluore* tentatum, quod Græci *rheumatiſmum* vocant, convenit *hellebori* [s] dati decocti, vel radicibus inſerti, quod [t] *catapaſton* appellant. Diſſecat enim corpus, & quadam *novitate* confirmat. 76

[p] unguentum diathapſias deſcribitur ab Aëtio pag. 657.
[q] an διὰ καπ-πάρεως
[r] Deſcribitur à Paulo inter Acopa.
[s] datio: *ut ſupra*
[t] καταπηκτον

Culpandi præterea etiam nunc *veteres* medicinæ conditores. *Hippocrates* enim libro quem [11] ad ſententias *Cnidias* ſcripſit, *helleborandos* principio ægros ordinavit, ultimum adjutorium cæteris anteponens. Dat præterea *panem* ita curatum, ut neque ab hominibus recte valentibus poſſe digeri facile videatur: Item *pulentum*, atque *fœnigræci* ſemina, cum ſint hæc qualitate *contraria*: alia enim aſtringunt, alia relaxant, & nulli adjutorio tempus adjunxit. *Diocles* quoque libro quo de paſſionibus atque cauſis, & curationibus ſcripſit, providens ſiccandum corpus, uri- 77

Notantur veteres medici.

11 Nuſquam opere citato apud Hippocratem id legitur.

v uti — *urinalibus* medicaminibus [v] utendum jubet, quibus non solum humor ventris siccari minimè posse perspicitur, verumetiam *vesica* in morbos cogi invenitur.

78 *Erasistratus* tertio libro de ventre prohibet *cibos* digestibiles ac nutribiles, æstimans hæc facile posse corrumpi, non conjiciens [x] quoniam omni ægrotanti digestibilium rerum usus convenire perspicitur: quò minime in laborem *mediæ partes*, quibus digestionis celebrantur officia, cogi videantur. Prohibet præterea specialiter *lenticulam*, atque mala *cydonia*, & si quæ similis fuerint virtutis, [y] quo una voce omnem congruam videtur recusare curationem. *Nutribilia* [z] etenim, quæ ob resumendas vires principalem [a] tenuerunt locum, superfluum est, ut æstimat, adhibere. [12] *Lisius* etiam quarto libro tardarum passionum principio adhibendum *vomitum* post cibum probat;

79 sed cum nova ac *recens* in corpore fuerit passio, sine dubio dupliciter *nocens*: primo quod *intemporaliter*: etenim novellæ passiones [b] *suasu* quodam, & non agitatione vehementi sunt depellendæ: dehinc quod *incongrue*: siquidem sit vomitus post cibus *gravabilis* capiti. Inquit præterea: si humoris perseveraverit fluor, atque *longo* tardaverit *tempore*, & typico motu ventrem fecerit humectari, occursibus *periodicis*, tribus vel quatuor interpositis diebus, ventrem convenit provocare. Unde plurimi etiam *lac* offerendum probant, quod σχιστὸν appellatur, sive *catharticum*, quo in acutum potius, ac periculosum veniant morbum; & exinde possit medicina tanquam *celerem* facilius curare passionem.

x quod
y *sc.* præcepto
z etiam
a tenent
b i. blande

12 Lucius, ut supra. Lucii Tharsensis meminit Gal. κ. τόπους pag. 766. & 767. Fortasse Lusius legendum est.

CA-

CAPUT IV.

De Ventris debilitate. 80

ETiam hoc quidam symptomatis genus, quod nos accidens appellare poterimus, scripserunt: & aiunt *debilitate ventris acceptum cibum plurimo tempore in eodem permanere:* aliquando *corrumpi:* & magis cum intestinum, quod *Græci* νῆςιν vocant, fuerit quoque debilitate vitiatum. Fieri etiam *inflatione* secundum ventrem existente, attestante parvo *dolore* & *rugitu* intestinorum, quem [a] βορβορισμόν vocant, cum plurimo *sputu*, ac *ructatione* jugi. Sed erit accipienda *curatio* ex iis quæ cum dolore, atque intestinorum tormento ægrotantibus adhibenda scripsimus.

[a] potius βορβορυγμὸν

CAPUT V.

De Ventris tumore ac duritia & ventositate, inflatione, ac saltu. 81

Signa & symptomata.

TUmorem ventris *extantia* sequitur secundum præcordiorum media: resistens atque *dolorosa*, attestante *fervore*, & jugi *saltu*, & aliquando *febricula*, cum *fastidio*, & *siti*, *anxietate*, & *jactatione*. Sequuntur etiam *vigiliæ*, & *cibi corruptio*. Sed discernitur à *superiorum* tumore, hoc est peritonæi, sive [a] cutis superpositæ. *Primo* quod transvoratus *cibus* velut *percussus* [b] præstet circa stomachi finem, vel ventris initium. *Secundo* quod adducta cutis digitis, conduplicata sequitur. *Duritiam* vero [c] *ventris* sequitur extantia, plurimum resistens, sine ullo fervore, atque pulsu, vel dolore, sed sola *spiratione* diffi-

Quomodo differat à tumore partium externarum.

82

[a] cum musculis
[b] præstat
[c] *sub.* integumentorum

difficili, & digeftionis impedimento parviffimo. Item *ventofitatem* fequitur tenfio cum rugitu inteftinorum, quæ facile relaxatur, ac rurfus colligitur: & fi palma fuerint partes pulfatæ, ut *tympani* refonum fingunt: impreffæ verò receffum faciunt tardum, & detracta manu facilius furgendo concava replent loca.
83 *Inflationem* vero, quam *Græci* οἴδημα vocant, fequitur extantia partium, fed facile atque plurimum impreffioni cedens, & neque *tympani* refonum fingens, neque *fervoris* ingerens fenfum: item *faltus* commotos jugis fequitur, ficut etiam *cor* falire perfpicimus, cum nimio vel *timore*, vel *gaudio* afficimur. Sequitur etiam *fenfus* tanquam * *volantis* interius [d] ab iis omnibus, atteftante inani *tuffícula* longa per intervalla, & thoracis pungente tenfione. Sed erit accipienda *curatio* ex iis quæ de *ftrictura ftomachi* confcripfimus.

* flantis venti ab inteftinis
d avis omnibus

CAPUT VI.

84 *De Dyfenteria.*

Quid fit dyfenteria, & unde oriatur.
a difficilis ac celer, interdum.
Signa, & fymptomata.
b connexa.
c mucus inteftinalis

A Difficultate officii paffio *nomen* accepit δυσεντερία Eft autem *inteftinorum rheumatifmus cum ulceratione.* Sed fit antecedente *fluore*, quem *Græci* diarrhœan vocant, aut *cholera*, aut *tumore* ventris. Et eft [a] *difficile celer*, frequentius tamen *tardans* paffio. Sequitur in paffione conftitutos *muculenta* ventris egeftio, atque è *ramentis* [b] innexa, & humore craffo: *primo*, cum naturalis inteftinorum defluit [c] *corpulenta foliditas:* dehinc *varia* atque *fanguinolenta*, & *fellofa*, aut *faniofa*, atque *feculenta*, aut cum *gelati fanguinis* corpufculis, quæ θρόμβους appellant, &

& *livida*, aut [1] *carnosa*, & *membranis* plurimæ lon- 85
gitudinis innexa, attestante gravi *fætore*, cum dolore ulcerum, & *fastidio*, & *siti*, atque interiorum *ardore*. Sequuntur etiam *vigiliæ*, & aliquando *febricula*, *anxietas*, *jactatio*, *hebetudo*, & aliquibus intestinorum *rugitus*, & *tensio* cum ventositate, & impedimento *urinæ* reddendæ: in quibusdam etiam *vomitus*, & *saltus* præcordiorum, aut *torpor* frigidus, *lingua* humecta, aut plurimum sicca, aut aspera, *colore* cinereo, aut livido: item corporis *defluxio*, & accepti *corruptio* cibi fervens, cum jugi atque incessabili egerendi ventris *desiderio*, & in eadem ad- 86
monitione *mordicatio* intestinorum omnium, vel *podicis*, aut vicinarum partium. Fit autem *ulceratio* aut in tenuissimis intestinis, ut [d] *pyloro*, [e] *nestidi*, [2] *typhlotero*: aut in crassioribus, ut in *colo*, vel [f] *longaone*. In omnibus enim eodem tempore fieri, vel esse ulcerationem minimè posse accipimus: siquidem mors præveniat ægrotantes. [g] *Interioribus* igitur intestinis factam ulcerationem adprehendimus ex *doloris* sensu *supra umbilicum* constituto, sive ex eodem loco initium sumente, & *egestionibus* ventris semper *tenuissimis*. At si in *crassioribus* intestinis fuerit ulceratio constituta, sensus doloris [h] *secundum* umbilicum efficitur, & egestiones ventris *carnosæ* apparent, & 87
frequenter coagulata magis atque coacta stercora egeruntur, cùm solus fuerit passione *longao* vexatus, & magis ejus inferiora. Prævenit enim *tenuium* ulceratio, atque non finit cibi digestionem in *stercoris* venire qualitatem. Aliquando denique *ultimo* egestio-

Locus affectus.

d *sub.* duodenum

e nesti, i. jejuno

f recto

g In tenuioribus

h infra

 nis

1 Quæ sunt glandulæ intestinorum exulceratæ, aliquando solitariæ, aliquando integri plexus.

2 Τυφλῷ ἐντέρῳ, i. cæco: verum male hic collocato; est enim primum crassorum intestinorum. Ejus loco reponendum est ileon.

i à stercore contactu
k signa

nis tempore ulcerum [i] tactu *sanguinatio* fit, ut guttarum distillatio appareat, & [k] insignia *tenesmi* demonstret, quo juxta *sessionis* finem, quam *Græci* ἕδραν appellant, longaonis pars ulcerata intelligatur, manifestis atque promptis concurrentibus signis.

l irritatione, ut sup. §. 46.

Nam [l] *delectatione* frequenti ægrotantes afficiuntur
88 ventris egerendi, atque ipsa egestio cum quadam *voluntate*, & *labore* nimio efficitur: *tensioque* clunium, & pectinis pubetenus, cum sensu, tanquam quiddam corporis *solidioris* inesse putetur. Ipsa quoque *stercora*, vel eorum egestio *parva*, atque leviter *muculenta* videtur, & humore crassiore confecta. Excluduntur enim primò *pinguia*, dehinc *sanguinolenta* cum stercore coagulato. Nos denique *tenesmon* dysenteriæ adjungendum probamus: siquidem sit *ulceratio* partis intestini; nisi quis voluerit ante ulcerationem solum *tumorem* appellare tenesmon: quod est quidem inconsequens omnium scribentium dictis, quibus *tenesmus* necessariò fuit [m] providendus, ut [n] sola protervitate medicamina [o] pota
89 danda, alacri temeritate confingant: sed etiam nobilium multi, ut *Diocles* libris quos de passionibus atque causis, & curationibus scripsit, *lac* ordinat cum *melle* bibendum, ventrem provocans in *fluorem:* item [p] *murrham* cum *ovis* atque *vino* commixtam, cùm necessariò *stomachum* murrha evertere videatur: item utitur *ptisana* cum *adipe* sorbenda: item *galla* cum *opio*, neque discretionem qualitatum, neque temporum memorans usum. *Praxagoras* libro primo Curationum statuit *ventrem deducendum* peplio & lacte plurimo, cum mulso, potans & *aqua salsa*, & succo *betæ*, & oleo cum mulso. [q] Hoc condimento injiciens, & oleo, & liquido *cerotario* cum

Tenesmos dysenteriæ jungitur.
m describendus, explicandus
n solita
o potui
multa hic desunt.
p myrrha
q hoc etiam condimentum injiciens, & oleum, & liquidum cerotarium

cum aqua, quibus venter magis in *fluorem* provocatur. Item nutrit *bis cocto* pane, qui [r] sit necessariò digestione *difficilis*, [s] cùm plurimum torretur: item *piscibus* saxatilibus, & *carnibus* teneris, cùm debuerit densioribus magis ob stringendam solutionem. Dat etiam *aquam* bibendam, & *vinum* dulce, quod etiam sanos inflare perspicitur. Offert *farinam* cum *lacte* coctam, quæ indigestibilis probatur: sic etiam *tritici* ptisanam cum *cantabro*. Ordinat etiam [t] *secundam* & *tertiam* curationem, nullam adjiciens discretionem. *Erasistratus* secundo libro de ventre plurima rectè componens, solis utitur *constrictivis*, cùm sint plurimi dysenterici *laxatione* indigentes. *Themison* primo libro Tardarum passionum plurima *rectè* memoravit, aliqua verè *correctione* indigentia. *Laxamenti* enim causa, atque [v] lapsus faciendi, aquæ, & [x] *arnoglossæ* succo injectionem faciendam probat, & hoc aptum etiam *tumoribus* memorat, quod ob constrictionem siccare perspicitur. Adhibet etiam *naribus* atque *auribus*, & *angulis* oculorum sanguinis detractionem, nihil propositis profuturam, & *post cibum* unctionem, quo tempore *quies* est adhibenda, ob digestionis perficiendæ facilitatem. Dat etiam *vinum asperius*, cum fluorem vehementescere viderit atque febrem. Et [y] *meratum* probat offerendum, quo tempore ob augmentum passionis *aqua* [z] *vino infecta* convenit, maximè cum [a] merata patio vexare *nervos* approbetur, quos *Græci* [b] κρεμαςῆρας vocaverunt.

90 (beside "cum aqua, quibus venter magis in fluorem provoca-")

91 (beside "gentia. Laxamenti enim causa, atque lapsus fa-")

[r] est
[s] quia
[t] i. resumptivam & recorporativam
[v] ut facilè descendant: & labantur, quæ intestina continent.
[x] *jub.* ex
[y] meracum
[z] cum vino paucissimo, ut eo tantum tingatur
[a] meraca
[b] an musculos ani?

CAPUT

CAPUT VII.

92 *De colicis passionibus.*

Principium hujus capitis deest.

Signa & symptomata colicæ. Concurrit præterea *gravedo*, *sitis*, *fastidium*,
& incessante passione, sive accessionis tempore *ar-*
a *isc.* frigido *ticulorum* frigidus torpor, & livor, attestante [a] *su-*
dore; & *mentis* hebetudo, cum *pulsus* parvitate, ac
densitate: item sequitur *singultus*, & *ventris* absti-
nentia, aut cum dolore egestio, *urinæ* reddendæ
difficultas, *capitis* gravedo, *intestinorum* rugitus
scatens, quem *Græci* βορβορυγμὸν vocant, & augmen-
to passionis *vomitus* humorum crassorum, quos
b felleorum *Græci* φλέγματα vocant, tum [b] *felineorum*, cum ten-
93 sione membranæ, quæ ventrem intra cutem circun-
c περιτοναῖον tegit, & appellata est [c] *peritonæos*, quæ perseverans
facit inflationis causa *resonum tympani*, cum palma
fuerint loca pulsata: tum *extantia* cum rugitu plu-
rimo, & *dimissionis* tempore *venti* per podicem e-
gestio cum magno sonitu. Ac si *tumor* fuerit insi-
d an pulsuoso? dens atque roboratus, erit extantia *durior*, ac [d] pul-
i. pulsante voso attestante *fervore*, cujus [e] circunspectio sim-
e circumferentia plex, sed [f] inæqualis esse videbitur: quo discerni-
f propter spasmos tur à *jecoris* ac *splenis*, vel *peritonæi* tumoribus, qui
in peritonæo sunt æquales, in jecore verò ac liene
Genus. quadam circunspectione finiti. Est autem passio ali-
g εἰλεὸς quando *continua*, ut plerosque tanquam [g] *ileicos* in-
terficiat: aliquando *deficiens*, ut sæpe tarditate per-
severans difficilè curabilis fiat.

94 *Curatio in paroxysmo.* Sed ejus *curatio* etiam [1] nunc *stricturæ* conveniens
probatur. Quapropter si acuta, vel *celer* fuerit pas-
sio,

[1] in hac hypothesi, quæ proponitur de morbi cœliaci curatione.

sio, vel in *superpositione* constituta, convenit ægrum jacere *loco calido*, contectis partibus in passione constitutis *lana* limpida, atque calida. Adhibendus etiam *fotus* olei dulcis calidi, & sæpe memoratæ *vaporationes: cucurbitæ* apponendæ leves, quas *Græci* κούφας appellant: item vascula, quæ ἄμβικας vocant, & sunt materia [h] *testea*, vel *vitrea* confecta. Tum *requies* atque *abstinentia* cibi usque ad tertium diem, & si causæ poposcerint, adhibenda *phlebotomia*. Ac 95
si sumpto cibo quisquam dolore fuerit affectus, vel nausea, erit *vomitus* provocandus sumpta primò aqua tepida, vel aqua & oleo, quibus potis, immissis *digitis* accepta reddantur. [2] Vexatione enim vomitus, sumptorum perseverans pondus atque tensio, & mordicatio tumentium, gravior vexatio judicatur. Adhibenda etiam *clysteris* injectio ex *olei* calidi cyathis quatuor, admixto & consoluto *adipe* anserino, vel gallinaceo, vel ovorum *vitellis*, aut decoctione lini seminis, vel *hybisci* radicis: aut *malvæ* usualis, aut *fænigræci* succo. Injiciunt autem aliarum sectarum principes etiam [i] *rutatium*, aut *anethinum*, aut *panacinum*, vel ex *cymino* atque *castoreo*, & *bitumine:* secundum *Themisonem* verò, etiam cum *absinthio*. Castorei nanque vel bituminis duæ 96
drachmæ cyathis olei quatuor miscentur. Ruta verò & anethum, & absinthium, & cyminum linteolo illigata oleo [k] coquentur. Sed sunt hæc *acerrima*, & propterea tardis passionibus congrua, quas Græci *chronias* vocant, vel ventositate laborantibus, & non causa tumoris dolentibus. *Bitumen* autem sæpe etiam *fastidium* ingessit everso appetitu, quem *Græ-*

[h] terrea

[i] rutaceum

[k] incoquuntur

2 Utpote quæ cessante vomitu, cesset utplurimum, cum altera à cibis quotidie redeat.

ci ὄρεξιν vocant. *Cibus* dandus conveniens *dimissionis* tempore, atque alternis diebus, donec passio de-
97 clinet, & sorbilis, levis, calidus. Dandus etiam *potus* non plurimus, ne intestina graventur, etiam ipse *calidus*. Tum post fomenta *cataplasma* adhibendum ex *lini* atque *fœnigræci* seminibus, & *polline*, quod *Græci* [3] μακτὸν appellant, aqua mulsa coctum, vel decoctione fici pinguis, & hybisci radicis, & malvæ usualis, vel horum similium: *cucurbita* apponenda adjuncta scarificatione: vel *hirudines* admovendæ omnibus partibus in tensione constitutis: ac deinde *vaporatio* spongiarum expressarum in aqua calida, & oleo, & decoctione fœnigræci, & malvæ. Tunc post *unctionem* ex iisdem etiam ἐγκαθίσματα
98 [l] adhibent. Quidam *medici* in iis, qui vento fuerint
l adhibenda. inflati, ex decoctione *stercorum* cum *aromatibus* co-
m cum qua ctorum vaporationem adhibendam probaverunt, [m] ex quo liquorem etiam *oxymelitos* miscuerunt, cataplasma conficientes, admixtis etiam tunc aromatibus, vel *nepeta* herba, aut *pulegio*, aut *hyssopo*, aut *cymino*. Sed hæc in *tardis* passionibus, adjuncta ratione, locum sumunt perseverante morbo. Convenit in accessionis statu etiam bibere *aquæ tepidæ* cyathos duos vel tres calido *oleo* diligenter admixto. Etenim incendia hoc levigat, & ventrem mollit, & tumorem mitigat. Quapropter hoc melius mulso
n inflammet magis probamus: siquidem sæpe [n] conflammet at-
99 que inflet. Dantur etiam plurima alia bibenda com-
Zeno. posita vel simplicia, ut est *Zenonis*, [4] *diasticon* ap-
o colicum pellatum, [o] codicum medicamen: item *Cassii* ex gingibere confectum, quod *diagingibereos* appellant:

3 Sic vocant pollinem in iis locis collectum ubi farina cernitur, & subigitur, ἀπὸ τοῦ μάσσειν.

4 Dia stœchados. Aëtius in hoc morbo efficacissimam illam compositionem tradit,

lant: & *mille* præterea, quæ [p] concurrenti tempore *lacessendo* medentur: præter tempus verò *gravationem* ingerentia aliquos in periculum graviter mittunt, aliquos errore [q] *relevationis* fallunt, ob præsentis temporis perditum sensum, quod *Græci* ἀναισθησίαν appellant, *hebetudine* partium suffecta. Item *simplicia*, ut decoctio apii, vel nardi [r] Celtibericæ, aut herbæ salviæ, aut polii, aut cymini [5] *Ægyptii*, 100 vel rutæ, aut dauci, magis cretici, aut petroselini tribus cyathis aquæ calidæ admixto cochleari, vel asperso succo polii, aut cymini Ægyptii, aut petroselini, aut cochleari castorei, itemque fœniculi. Sed est semper *horum datio in tumoribus vitanda*. Siquidem sunt *acria* & lacessentia virtute. Convenit præterea cum totius passionis fuerit *status*, solio oleo calido pleno ægros dare, & firmata declinatione *gestationem* adhibere, aucta moderatione ciborum: tum *vinum*, atque communiter resumptionem, & mediis partibus *cerotaria* ex oleo sabino, vel cyprino, aut sicyonio, vel [6] glaucino, aut amaracino, aut laurino, aut panacino, aut rutino, aut anethino, samsucino: vel quod [s] *diatessaron* appellatur, resina 101 *terebinthina*, *cera*, *iri illyrica*, *hyssopo*, omnibus æqualibus sive quod [t] *diapente* vocant, *pice*, *nitro*, *alumine*, *sulphure*, *cera*. [7] Sumendæ denique *picis liquidæ* heminæ duæ, & *ceræ* libra: quibus solutis, atque leviter refrigeratis aspergendum [8] *nitrum rubrum* tritum, & *alumen* scissum, & *sulphur* vivum [v] singulæ selibræ.

[p] congruo

[q] Narcotica significat

[r] Celticæ

[s] διὰ τεσσάρων

[t] διὰ πέντε

[v] i. singulorum

5 Æthiopici fortassis quod à Dioscoride præfertur.

6 Glaucinum describitur à Dioscorid. & Aëtio. pag. 669.

7 Aëtius pag. 671. aliud Diapente describit, quod vocat Pentamoiron.

8 De nitro veterum legi meretur Plinius H. N. lib. XXXI. cap. 10.

Curatio extra paroxysmum.

[x] sive

Cum autem in *lenimento* tardaverit passio, conveniunt ea quæ fortificare valent corpus, [x] sine *recorporatione* demutare, ut varia *gestatio*, & deambulatio, *vocis* exercitium, atque *perunctio*, adhibito monitore, sive *fricatio* cum retentione spiritus, & *sphæræ* lusus, vel *cursus*, & humerorum additus
102 motus: item *cibus* qui inflare minime possit ex mediæ materiæ qualitate: & tenue *vinum*, atque *lavacrum* longa per intervalla: hinc enim facile corpora perfrigescunt: item *rubor* [y] faciendus *ventris* in partibus, atque inter scapulas, & clunes, ex *dropace*, vel *sole*, & *flammæ* paroptesi, vel [z] *parietibus*, vel ceromate aut pellibus, vel arena littoris sole ignita: item *strigilis* rasio adhibenda corporibus, & *sicca* defricatio ex asperis pannis, & *cucurbita* recorporativa apponenda: Item unctio *acoporum* ferventium
103 acriorum, ut sunt *diaeuphorbium*, aut [a] *cacritum*, nitri fricatio, & sinapismus, & *vaporatio* fervens ex aqua marina, vel salsa, vel supradictarum acriorum virtutum *decoctionibus*, vel *saccellis* sale repletis: quibus præstitis, vel corpori admotis, erunt aliquando cauteres [b] superponendi, & circumvolvendi. Item [c] *farina* circunclaudendus *locus* in passione constitutus, & implendus item *oleo*: tum immittenbi *cauteres* igniti, sensim, non usque ad loci [d] scarificationem, sive ustionis effectum, sed usque ad *ruborem* faciendum: Tum *malagma* quod appellatur *Diaspermaton*, vel *polyarchyon*, aut *Diadaphnidon*, *Diachylon*, aut *Diaeuphorbium*: item [e] *aquarum* illisio patientibus locis, quam κατακλυσμὸν *Græci* voca-
104 verunt, & injectio *clysteris* rutacii aut anethini, aut panacini olei, vel [f] extenta virtute, aquæ salsæ. Et cum olim futuram *superpositionem* viderimus, *vomitus* je-

[y] phœnigmo *sc.*

[z] calfactis, & ignitis, ut l. 3. §. 40.

[a] cachryos &: *vel* Diacachryos, &

[b] ex quadam distantia admovendi

[c] *sc.* subacta, s. massa, veluti in ischiade jussit

[d] percussionem: alii impressionem

[e] naturalium, ut supra

[f] aucta, i. firmiore ac robustiore ægro.

jejunio adhibendus ex *radicibus*: tum perseverante passione, etiam ex *helleboro* radicibus inserto: tum infuso, ac deinde conciso, juxta ordinem partium cæterarum cycli. Dandum etiam potui medicamen, quod *Græci* θηριακὴν antidotum vocant, vel *diagingibereos*. *Peregrinatio* quoque adhibenda, & longa *navigatio*, & usus *aquarum* naturali virtute medentium, & magis *sulphuris* ac [g] *medicaminis* virtutem redolentium, item maritimarum, & primo ferventium, tum frigidarum. Ac si *retentio ventris* fuerit, 105 ob egestionem faciendam adhibenda injectio ex *melle* atque *sale*, quæ si minime compleverit effectum, etiam ex *aloe*, admixto succo [h] *coliculi* agrestis vel usualis, vel [i] *lapatii* erunt [k] *catapotia* facienda in ervi magnitudinem, quorum quatuor vel quinque dabimus [l] transbibenda. Item [m] *marini coliculi* offerendi. Erunt præterea præcavenda magis quæ passionem valeant refricare, ut *frigus*, *indigestio*, *libido*, vel quæ *inflare* valeant cum sumuntur: item *frigida* plurimo scilicet tempore. *Veteres* autem, & magis *Erasistrati* sectatores ventrem movere medicaminibus certaverunt *ventrifluis*, quæ cathartica vocant, vel *pessulis*, quos βαλανισμοὺς dixerunt.

Quomodo paroxysmus præcaveatur.

[g] bituminis: alii aluminis

[h] brassicæ

[i] lapathi

[k] pilulæ

[l] transvoranda

[m] soldanella

Quæ sint vitanda.

CAPUT VIII.

De Lumbricis. 106

Item alii ad acriores *clysteres* confugerunt ex initio adhibendos, velut *Asclepiades*: & aliquibus etiam *fluor ventris* efficitur sine lumbricorum exclusione, aliquando attestante *fastidio* & *debilitate*, & *pallore*, cum [a] *tenacitate* corporis: & nunc *tussicula arida* levi ex occasione commota: nunc [b] *solutio*, atque de-

Deest principium capitis.

Signa & symptomata lumbricorum.

[a] tenuitate, extenuatione

[b] exolutio

defectus corporis & animæ, quem λειποθυμίαν appellant. Pueris vero *dormientibus* turbatio membrorum efficitur *gemitu* atteſtante, cum jactatione, & *ſtridore*
c manifeſta ratione, ut §. 110. dentium, & ſæpe contra ſolitum morem *prona* poſitio jacendi: Tum *clamatio* ſine [c] manifeſtatione,
107 exiliente cum vocibus ægrotante. Quibuſdam etiam repentinus *caſus* occurrit, ut oppreſſi *obmuteſcant*, nunquam ſimiliter affecti. Item aliquando *conductione* vel contractu membrorum rapiuntur. Quidam per
d ſomnolentia intervalla conticeſcunt, & in febribus [d] demerſione *lethargorum* ſimili premuntur: Item totius *vultus*
e veluti in ſinus excavatio paulatim nimia [e] inſinuatio, ac detracto rubore mutatio, aliquando cum articulorum frigore fit, & cum difficili reſponſione, ſiquidem interrogentur: *manibus* elatis ægri etiam jactantur, atteſtante ſudore.
f conglomeratio In pueris vero *lumbricorum* [f] *converſio*, ſive connexio ſæpe occurrit, ut etiam tactu ſentiatur *durities* in ea inteſtini parte, quæ fuerit magis in ultima tenui-
108 tate. Tum denique eorum [g] *everſione* ægrotantes in-
g converſione terficiuntur. *Pulſus* vero, ut etiam *Themiſon* libro nono *Epiſtolarum* deſignat, eſt *inæqualis*, ac plurimum deficiens. Excluduntur autem nunc per *ventrem*, nunc per *ſtomachum* atque os, vel *nares*: &

Variæ lumbricorum excretorum ſpecies.

aliquando *ſponte* connexi in ſphæræ ſimilitudinem, aliquando *plurimi* amplexu mutuo vinculati, aliquando *ſingulares*: item *ſanguinolenti*, vel *felloſi*, aut cum ſtercore per podicem, vel humore felleo, *vivi* aut *mortui*, *pleni* aut *inanes*: & omnes, aut ex parte *albi* vel *fulvi*. Alia denique plurima ſequuntur ægrotantes, quibus deſignari ſupra memorata neceſſe eſt: & nunc parva, nunc plurima pro quantitate anima-
109 lium, ac forma: vel quod nunc *plurimum*, nunc *parum* noceant, *locorum* differentia variante, cum nunc ad

ſto-

ſtomachum aſcendunt, nunc in *inteſtinis* perſeverant, & ægrotantium vires nunc *debilitate*, nunc *fortitudine* [h] habituantur, & nunc cum febribus, nunc ſine febre.

[h] naturæ præditæ ſunt

Sed quoniam multa ex accidentibus, *aliis* quoque ſimilia paſſionibus inveniuntur, ut *alienatio* mentis furori, atque phrenitidi: *vocis* amputatio, lethargo, & præfocationi matricis, & *apoplexiæ*, & *epilepſiæ*, atque apprehenſioni ſenſuum, qui certè ex *lumbricis* patiuntur, nunquam *ſpumas* excludunt: *præfocatio* vero ex *matrice* cum aſcenſu matricis efficitur, quem *Græci* ἀναδρομὴν vocant, & magis in *ætatibus perfectis*, antecedente matricis ægritudine; ex *lumbricis* vero facta vocis oppreſſio magis *ætatibus imperfectis* adſcribitur, antecedente ventris atque *inteſtinorum* querela. Item à *catalepticis* diſcernuntur lumbricis laborantes, ſiquidem illi in *febribus* obmuteſcant majore atque percuſſibili *pulſu* teſtante: qui autem à *lumbricis* id patiuntur, etiam *ſine febribus* vocis amputationem ſuſtinent, cum *pulſu parvo* atque crebro. Item ab [i] *ileicis* diſcernuntur, qui lumbricorum tormento vexantur, ſiquidem neque *ventris* officium in [k] iis abſtinetur, & *pallor* antecedit, aut contra conſuetudinem jacent *proni*, vel dormiunt cum *gemitu*, & irrationabili exclamatione. Item à *ſtomachicis* diſcernuntur, cum nullus fuerit *humor* in ſtomachi partibus inventus, & inteſtinorum *tormenta* ſuſtineant. A [l] *ſyntecticis* vero diſcernuntur, quod nulla querela tormentorum, vel [m] *converſionis*, aut doloris in inteſtinis, vel ventre afficiantur, quod neceſſariò *lumbricis* laborantes ſequitur. Item ab iis qui naturaliter, vel ex *multitudine cibi* per ſomnum *labia* conducunt in ſimilitudinem for-

Quomodo morbus hic differat ab aliis, ut

ab apoplexia, & epilepſia:

110

ab uteri ſuffocatione:

à catalepſi:

ab iliacis:

[i] iliacis

[k] qui lumbricos habent

111

à ſtomachicis:

à tabidis:

[l] συντηκτικοί, i. tabidi

[m] τῶν στρόφων

à nimio cibo repletis.

ſorbentium, vel ſine ulla ratione exiliunt, quod moderatione accedente, atque cibi facta deductione relevantur, ii vero qui *lumbricis* afficiuntur, magis vexantur parcitate ciborum. Hæc eſt *ſimilium diſcretio paſſionum.*

112 *Varia de lumbricis judicia.* De excluſione vero, ſive *egeſtione lumbricorum* veteres medici præſciam ſignificationem poſuerunt, & appellaverunt [1] *prognoſin*, in quo diverſa ſenſerunt. Nam *Hippocrates* libro Prognoſtico ſignificare inquit lumbricos *interfectionem* ægrotantis, quoties *mortui* fuerint excluſi omnibus in morbis, Item quidam communiter *mortuos* lumbricos aiunt *gravia* denuntiare, ſiquidem oſtendant ineſſe corpori [n] ruptionem. *Diocles* libro Prognoſtico, *evomitos*, inquit, lumbricos nihil alienum ſignificare, nec eſſe abſurdum: per *inferiora* vero excludi quoque lumbricos,

113 non admirandum, ſed *mortuos* & inanes, eſſe *melius* ac ſalutare, *vivos* vero, atque plenos, & ſanguinolentos, *pernitioſum.* Idem libro de egeſtionibus ſcripto, *vivos* vel plenos, ac *ſanguinolentos* febribiles dixit. *Herophilus* vero libro quem ad Hippocratis Prognoſticum ſcripſit, ſive *vivos*, ſive *mortuos* excludi negat incongruum. *Apollonius Glaucus* libris quos de Interioribus ſcripſit, rejectos *rotundos* lumbricos initio ſignificare ait *indigeſtionum* frequentiam, ultimo vero ægritudinis [o] properare *judicium*, quod κρίσιν appellant, item *vivos*, ac plenos, & ſangui-

[n] corruptionem.

[o] properans

1 Pernicioſum quidem eſt mortuos lumbricos rejici, cum putrium vaporum materiæ afflatu, non alentis materiæ penuria intereunt: Salutare vero, cum materiæ defectu, quæ illos gignit, & nutrit, mortui ſunt. Eodem quoque modo lumbricos plenos excludi alias fauſtum eſt, cum non multa coacervata materia, qua procreantur pauci geniti, non à tetris & venenatis vaporibus interfecti extruduntur, ſed ab expultrice robuſta: alias infauſtum, cum collectum materiæ plurimum indicant, qua ſic craſſeſcunt, & diſtenduntur. Hac diſtinctione veteres medici conciliantur.

guinolentos, *non recta* portendere. *Apollonius* Memphites perunctativo, sive universali modo, quem 114
Græci καθολικὸν vocant, *omnia*, inquit *in intestinis animalia nata in morbis gravia* significare, & magis mortua, quàm si viva excludantur. *Antiphanes* libro quem *Panopten* appellavit, melius esse, inquit, per *inferiora*, quàm per *vomitum* lumbricos excludere, & *solos* magis quàm cum stercoribus. *Chrysippus*, Asclepiadis sectator, libro tertio de lumbricis, solis in *celeribus* causis, sive periculosis, *mortuos*, inquit, lumbricos egestos *interfectionem* ægro portendere. Ostendunt enim [p] *mortui* [q] aciem vehementem inesse, [r] quando magis ægri periclitantur. 115
Sic inquit denique *Hippocratem* [s] ferri, dicentem suo libro, eos qui in ægritudinis *declinatione* cum *stercoribus* egeruntur, nihil grave significare. Sed neque inquit *Dioclem* Hippocrati contrariam protulisse sententiam, dicendo *mortuos* vel inanes esse *meliores*: siquidem hic in *febribus* [t] *solutionum* hoc dixisse videtur, *Hippocrates* autem mortem significare, in febribus *stricturæ*. Nos vero *communiter* significari aliquam ex lumbricis dicimus *corruptionem*, quam *lientericis* irruentem bonum quicquam portendere judicamus, ut de ipsis scribentes docuimus, in omnibus vero cæteris noxiam. Item *san-* 116
guinolentorum exclusio etiam [v] debilitatem significat. [x] *Albi* etenim, [y] & *nondum mutata* aut corrupta materia nutriuntur, *sanguinolenti* verò vellendo ex ipso [z] *sanguine* nutriuntur. Item in *augmento* accessionis febrium exclusi *turborem* altiorum partium ostendunt, & magis si fuerint sanguinolenti: in *de-*

 cli-

[p] *nim.* lumbrici

[q] maciem; quando in ægri corpore nihil est quo nutriantur. *alii legunt* perniciem.

[r] i. quo casu

[s] fari

[t] cum solutione.

Cælii epicrisis.

[v] coctionis, ob quam materia corrumpitur.

[x] Alii, *sc.* lumbrici

[y] ex

[z] quem trahere coguntur, quia corrupta, & iis prorsus alendis inepta materia, ex qua ali consueverunt, fit.

clinatione vero, *laxamentum*, ſicut cætera, hoc eſt ſtercorum vel urinæ, vel quorumlibet officiorum egeſtio. Etenim *laxatis corporibus* reddi videntur. Quippe cum quorum adjectio gravat, eorum detractio neceſſariò relevet.

117 *Curatio aſcaridum:* Hæc eſt lumbricorum ſignificatio, ſed ob *curationem* in iis, quos *aſcaridas* vocavimus, ſi tumor in *longaone* fuerit conſtitutus, oportet injectionem *olei* adhibere, quæ cum fuerit reddita, erit infuſio aut decoctio *centaureæ*, vel *abſinthii* injicienda. Ac ſi *ramenta* fuerint excluſa [3] ſanguinolenti coloris, decoctio *mali punici* corticis, vel *gallæ* convenit injectioni, ac ſi perſeveraverit, *chartæ* exuſtæ, & *auri pigmenti*, quod Græci *arſenicon* vocant, [z] æquali pondere, quod ſit in quantitate drachmarum ſex, cum ſucco *arnogloſſæ*. At ſi *putredo* apparuerit, quam *Græci* νομὴν appellant, erit *aqua ſalſa* injicienda, atque congrua medicamina, ſicut nuper docuimus. Ex his enim & *animalia* interficiuntur, & [a] alii trochiſci prohibentur, & *ulcera* [b] cicatricantur. Ac ſi *rotundi* fuerint lumbrici, qui nunc *ſtricturæ* accidunt, nunc *ſolutioni*, nunc *ulceribus* inteſtinorum, & nunc in *celeribus*, paſſionibus, nunc in *tardis*, quas chronias vocant, nunc ex [c] ſupradictis, nunc ſua in corpore *alienitate* [d] vacantes ex *corruptione ciborum* [e] effecta, oportebit *curationem* pro ſupradicta [f] curari differentia. Nam ſi ipſa animalia [g] *corrumpenda* viderimus, erunt medicamina adhibenda, ut tanquam *aliena*, atque indigentia detractione, auferantur. At ſi paſſionibus fuerint *appenditia*, quæ ſæpe generandorum animalium fuerunt cauſæ, erunt congrua iiſdem *paſ-*

z æquale pondus

a alia pronaſci

118 *Lumbric. rotundorum*

b cicatrizantur.

c cauſſis & morbis

d vagantes

e effecti

f fieri

g corruptione ciborum genita.

3 Nam quod ait Dioſc. decoctum Centaurii minoris injectum clyſtere ſanguinem educit.

passionibus adhibenda. *Iis* enim *convictis etiam ani-* 119
malia interficiuntur. Quapropter si *strictura* fuerit in
corpore, *fomentatio* competens est adhibenda, atque
cataplasma laxativum, & si ratio coëgerit, *phleboto-*
mia: quæ singula suis temporibus aptanda proba-
mus: tum *cucurbita* adjuncta scarificatione [h] *media-* [h abdomini & pectori]
nis partibus admovenda. His enim *laxatis*, sine ul-
la [i] medicaminum virtute, atque facile *animalia de-* [i anthelminticorum]
cidunt oleo poto, aut aqua calida & oleo, vel deco-
ctione [k] *noxarum*, aut *glycyrrhizæ*, cujus libra infu- [k myxarum]
sa in aquæ heminas sex, usque ad tertiam partem
erit decoquenda. Et his præterea cibi tempore dari 120
potest *sorbile* quicquam, ut illud quod *Græci* appel-
lant ἐλαιοπτίσσανον. Ex his enim & tumentia relaxantur,
& animalia quæ inesse videntur, lapsu quodam ac
desertione tumentium dimissa [l] fundentur. At si *so-* [l excernentur]
lutio fuerit in corpore, erunt *constringentia* adhi-
benda; & [4] *exercitatius* cataplasma, ex *lupini* pol-
linibus confectum: [m] & *aceto* cum *melle*, tribus vel [m est & acetum dandum]
quatuor cyathis aquæ commixtis, cum *cervini cor-*
nu serragine aspersa, quam *Græci* ῥίνημα vocant, in
cochlearis pleni quantitatem, si *tarda* fuerit passio,
quam *Græci* chroniam vocant, quoniam indiget *re-*
corporatione, atque *lacessentium* medicaminum virtu-
te. Sed in *lenimento* constituta [n] erit varia *conjectura* [n erunt varia tentanda]
facienda, quo animalia excludantur. Quapropter ad- 121
hibenda medicamina, harum partium *fomentatio* ex
oleo veteri, & apponenda *unctio fellis taurini ægro-*
tantis umbilico, vel lanæ ex ipso tinctæ particula:
tum *cataplasma* ex polline *lupini*, [o] consperso deco- [o madefacto]

 ctio-

4 sic vinum exercitatius dixit supra §. 32. generosius, & tanquam magis actuosum, δραστικώτερον.

ctione *absinthii* aut [s] *santonici*. Admiscendus denique etiam *succus* earundem herbarum. Si vero *vehementius* oportuerit animalia [p] alia sauciare, convenit etiam tanquam acriores cibos, & propterea aptos, velut in *drimyphagia*, dare *cepam* & *allium*, quæ nunc incocta, nunc mediocriter cocta, quo [q] minima eorum virtus pereat, erunt offerenda. Tunc enim urgente lumbricorum exclusione iis uti cogimur re-

122 bus. Facit idem *sinapi* [r] exuccatum, vel adjuncto pane comestum, item *nasturtium* cum aceto contritum, sive ut Græci vocant, *cardamum*, immisso atque infuso pane: item *laser* aceto solutum, sive *sinapi*, quo comedenda tingantur, vel *ovo* sorbili admixtus iste liquor detur in ervi [s] modo: item *absinthium* cum vino [t] poto datum. At si *ulceratio* fuerit intestinorum, congrua probamus adhibenda pro ulcerum differentia. Ac si *febres* non fuerint, neque alia quælibet passio lumbricis [v] confuerit, nihil oportet [x] conjicere, sed ex medicaminum varietate eorum *interfectionem* atque *detractionem* efficere: sunt enim nocentes bestiolæ, quæ *Græci* θηρίδια vo-

123 caverunt, sed producenda atque extendenda erit magnitudo curationis pro accidentium modo: Et quoniam aliquando sunt in [y] *ventre* constitutæ, quod probatur ex ægrotantium querelis, cum locorum sensu tanguntur, aliquando in [z] *intestinis*. Necessariò quæ in *ventre* sunt, celerius afficit, quam injecta medicamina, *cibus* ac *potus;* in *intestinis* verò quæ per *clysterem* fuerint injecta: nam & ex ventre ad intestina hæc sæpe animalia, & ex intestinis ad ventrem refugiunt.

Erit

p talia
q minime
r recens expressum
s quantitate
t potui
v simul adfuerit
x curationem producere, differre,
y ventriculo & intestinis ei vicinis
z *nim.* colo & recto

5. Alias siriphii martimi. Santonici Aquitanicæ populis, apud quos copiosissime provenit. nomen traxit à Santonibus Galliæ

Erit *ſanabilius* ergo, ut, ubi apprehenderimus eſſe *copiam* lumbricorum, uſum primo adhibeamus congrui *cibi* ac *potus*, ſimiliter *epithematum* convenientium uſum ſervantes, & *cataplaſmatum*, deinde *clyſterem*. Oportet igitur [a] potum dari abſinthii *pontici* decoctionem, ſive marini, aut *ſantonici*, uſque ad modum duûm cyathorum vel trium: & nunc nulla alia admixta materia, nunc *oleo* adjuncto, vel decoctione *lupini*, aut [b] *noxarum* cum cornu *cervini* ſerragine: & *laſer* aqua ſolutum, vel aceto, & admixto *ſinapi*, aut ovo ſorbili tranſvoratum. Item alica in qua fuerit infuſa *aloë*, ſive [c] ipſa tranſvorata: nec non etiam *trochiſcus* dandus, qui appellatur πικρὸς, vel illa hiera quæ *dialoës* appellatur: quorum compoſitiones *Reſponſionum* libris de [d] medicamine ſcribentes tradidimus: item *cardamum* quod naſturtium vocamus, torridum ac tritum cum aqua, vel mulſo, aut cum melle in electario datum: item *lupini* ſicci decorticati atque tranſvorati cum melle *quindecim* numero, vel *viginti*: quod ſi minime quiſquam tranſvorare valuerit, eorum [e] *polline* conſperſum atque tritum, quantum tres digiti capere potuerint aquæ, bibendum admiſcemus, ſive mulſo aut decoctione [f] noxarum: aut pro *electario* admixto melle dabimus: item *gentianæ* ſuccum in cochlearii modum cum mulſo convenit dare, atque horum ſimilibus uti virtutibus: item *abſinthium* cum vino, & *caſtoreum* cum mulſo. In parvis vero *pueris*, quo latere poſſit, *naſturtium* frixum, ſive tritum, cum *melle* atque *lacte* dabitur potui, vel commixtum *pani*: His igitur rebus erunt cibi [g] ponendi: pultibus enim atque ſorbilibus convenit abſinthium concoquere, vel ſimiles herbas. Hoc etiam [h] ſi ſicco *fico* atque

Margin notes: *Optimus curationis ordo.* — 124 — [a] in potu — [b] myxarum — [c] *ſc.* aloë ſola — [d] medicaminibus — 125 — [e] pollinem aceto — [f] myxarum — 126 — [g] parandi, condiendi — [h] fit.

pingui, vel *palmulis*, quas patetos appellant, quæ concisæ atque immissæ, & cibo datæ mederi valebunt. Faciunt præterea *mora* cibo data, quæ vulgo [i] *celsa* Latini vocaverunt, Græci vero *sycamina*: item ex amygdalis *amaris* sorbilia confecta, quæ *Græci* τροφήματα vocaverunt, & communiter cuncta, quæ ventrem deducere valent. [k] Hinc denique etiam *pinnæ* aridæ [l] *veluti* atque tritæ sufficientem modum

127 miscuerunt. Convenit etiam *urtica*, sive sola, sive cum aliqua decoctione confecta. [m] Nam ob celebrandam curationem vehementer utilia probamus *catapotia* ex *squilla*, atque *chamælea* confecta. Sumpta igitur *squilla* erit acriori *aceto* concoquenda, ne [6] fluida fiat: tum terenda diligenter, ac deinde *chamælea*: *anchusa* atque *creta* admiscenda *squillæ*, quantum res patiuntur, ut ad *emplastri* veniat qualitatem. Tum facienda *catapotia* in fabæ magnitudinem, & pro viribus ægrotantis danda, ut *fortibus* octo vel novem, *imbecillis* sex vel septem: *pueris* verò [n] tres

128 vel quatuor ex aqua calida. Potest etiam ipsius *chamæleæ* concisæ atque contritæ cum mulso quippiam dari transbibendum, vel cum lenticulæ parvo modo sorbendum: sed *pueris* obolus unus, *majoribus* verò oboli duo sunt dandi: item *fortibus* tres. Perfecta tamen potio *drachmæ* unius continet modum. Utendum præterea *epithemate* circa medias partes e x *lupini* pollinibus, aut [o] *melanthio*, & decoctione *absinthii*, aut [p] fulvo *liliorum*, aut *cerotario* cedriæ admixtis lupinis tritis, aut *absinthio*, aut agrestis *peponis* [q] interiora, quæ *Græci* colocynthida vocant, cum melle atque lupinis, aut *centaureæ* vel *aloës* partibus duabus, & *diagridii* parte una cum melle & *felle* tau-

[i] ut distinguerent à fructibus rubi

[k] *sub.* Alii

[l] vulturis

[m] Nos

[n] tria

[o] nigalla

[p] bulbo

[q] interioribus, quem

6 Non tam diu, ut prorsus liquefcat. Sic enim vim totam amiserit.

taurino. Erunt præterea omnia, quæ potui ordinavimus danda, etiam per *clysterem* injicienda, & magis adjuncto, vel admixto *oleo* plurimo calido, & succis præscriptis, quo plurima *mordicatione* intestina afficiantur. 129

Lumbricorum latorum curatio.

Ac si *lati* fuerint lumbrici, erit adhibendus *vomitus ex oleo*, [7] non ex radicibus, & alia die *clystere* utendum, admixta *nitri* parte, vel *salis*. Danda etiam aqua *salsa* potui, aut *glycyrrhizæ* radicis decoctio, aut similiter incocta glycyrrhiza. Alii vero tres drachmas *glycyrrhizæ* cum *nitro* probaverunt. Alii *diagridii* obolos tres, cum *polypodii* herbæ drachmis duabus. Alii ex [r] *pinnis* medicamen confectum. Sed erit semper tentandum, ubi res patiuntur, ut 130 iis utamur medicaminibus, quæ minime stomachum afficiant. Tum cum sensum acceperint ægrotantes *animalium* [s] *carendorum*, ut interpellatione ventris admoneantur, subjicienda erit *aqua calida*, quo & loca relaxentur, & animalia procedant, ne *frigore* percussa fugiant. Erit præterea curandum, ne frequenter hæc *animalia* renascantur, ut *unctione* regulari corpora fortificemus, adhibito *præceptore*, adhibita etiam *recorporatione* cyclica, quæ fit *vomitu* radicum, & *drimyphagia*, & *dropace*, & *sinapismo*, & *paroptesi*, & horum similibus virtute rebus.

[r] vulturis, memoratum §. 126.

[s] prodituro-rum

Curandum ne renascantur.

7 Nam ob acrimoniam radix lumbricum exagitat. Concitatus vero is vehementer ægrum torquet: nec acria conveniunt priusquam vomitu purgatus fuerit ventriculus. Præterea oleum lumbricos interficit

CAPUT

CAPUT IX.

131 *De Mollibus, sive subactis, quos Græci* μαλθακοὺς *vocant.*

MOlles, sive subactos *Græci* μαλθακοὺς vocaverunt, quos quidem esse nullus facile [1] *virorum* credit. Non enim hoc humanos ex *natura* venit in mores, sed pulso pudore, *libido* etiam [a] indebitas partes obscœnis usibus subjugavit. Cum enim nullus cupiditati modus, nulla satietatis spes est, singulis [2] *Sparta* non sufficit sua: [b] Nam sic nostri *corporis loca divina providentia certis destinavit officiis*. Tum denique volentes alliciunt *veste* atque *gressu*, & aliis *fœmininis* rebus, quæ sunt à passionibus corporis aliena,
132 sed potius *corruptæ mentis* vitia. Nam sæpe [c] tumentes, vel quod est difficile, verentes quosdam, quibus forte deferunt, repente mutati parvo tempore *virilitatis* quærunt *indicia* demonstrare, cujus quia modum nesciunt, rursum *nimietate* sublati, plus quoque quàm virtuti convenit, faciunt, & majoribus se [d] peccatis involvunt. Constat itaque etiam nostro *judicio*, [e] hos vera sentire. *Est* enim, ut *Soranus* ait, *malignæ ac fœdissimæ mentis passio.* Nam sicut fœminæ [3] *Tribades* appellatæ, quod utramque *Venerem* exerceant, mulieribus magis quàm viris misceri festinant, & easdem [f] *invidentia* penè virili sectantur: & cum passione fuerint desertæ, seu *temporaliter relevatæ*, ea quærunt *aliis* objicere, quæ pa-

[a] aliis usibus dicatas

[b] Tametsi

[c] timentes

[d] erroribus

[e] qui hoc prodiderunt

[f] æmulatione

1 i. qui revera sunt viri probi & cordati, quique rei ἀτοπίᾳ & detestanda obscœnitate moti, in alios tale flagitium cadere posse vix credunt.

2 Codices impressi habent, *Spartanum sufficiunt sua.* Alius ad marginem posuit, subactorum non: alius Spartanorum. Quæ tamen omnia commodo sensu carent.

3 De harum moribus videat, cui lubet, Lucianum in Dialogis meretriciis.

[g] pati noscuntur,* juvamini [h] humilitate duplici sexu 133
confecta, velut frequenti *ebrietate* corruptæ in novas libidinis formas erumpentes, consuetudine turpi nutritæ, sui *sexus injuriis* gaudent, [i] *illi* comparatione talium *animi passione* jactari noscuntur. Nam neque ulla *curatio corporis* depellendæ passionis causa rectè putatur adhibenda, sed potius *animus* coërcendus, qui tanta peccatorum labe vexatur. Nemo enim *pruriens* corpus [k] fœminando correxit, vel virilis *veretri* [l] *tactu* mitigavit, sed communiter querelam sive dolorem [m] alia ex materia toleravit. Denique etiam à *Clodio* historia curationis data *ascari-* 134
darum esse perspicitur, quos de lumbricis scribentes vermiculos esse docuimus *longaonis* in partibus natos. *Parmenides* libris quos de natura scripsit, eventu inquit [4] *conceptionis* molles aliquando, seu subactos homines generari. Cujus quia Græcum est *epigramma*, & hoc versibus intimabo: *Latinos* enim, ut potui, simili modo composui, ne linguarum ratio misceretur.

Fœmina, virque simul Veneris cum germina miscent
Venis, informans diverso ex sanguine virtus
Temperiem servans bene condita corpora fingit.
At si virtutes permixto semine pugnent, 135
Nec faciant [n] *unam, permixto in corpore diræ*
Nascentem gemino vexabunt semine sexum.

Vult enim *seminum* præter materias esse *virtutes*, quæ si se ita miscuerint, [o] & ejusdem corporis [p] faciant, unam *congruam sexui* generent voluntatem. Si autem permixto semine corporeo *virtutes separatæ* permanserint, *utriusque Veneris* natos adpetentia sequatur. *Multi* præterea sectarum principes [q] *genuinam* dicunt esse passionem, & propterea in *posteros* ve-

g i. muliebria
* juvandi
h voluptate ex
i *sc.* cynædi
Curatio animo potius quam corpori adhibenda.
k se viris subjiciendo, & prostituendo: *alii* effœminando
l tractu, mastupratione
m animi vitio, & fœda consuetudine
n i vim, virtutem
o ut
p vim unam faciant
q nativam: hæreditariam
Aliud quorundam judicium.

4 Nimirum vitio seminis, quasi inde nascerentur ἀνδρόγυνοι.

venire cum semine, non quidem *naturam* criminantes, quæ suæ [s] *puritatis* metas aliis ex animalibus docet: nam sunt ejus *specula* à sapientibus [r] nuncupata: sed *humanum genus*, quod ita semel recepta tenet vitia, ut nulla possit [s] *instauratione* purgari, nec ullum novitati [t] liquerit locum, sitque gravior *senescentibus* mentis culpa, cum plurimæ *genuinæ*, seu adventitiæ passiones [v] corporibus infractæ consenescant, ut *podagra*, *epilepsia*, *furor*, & propterea ætate vergente mitiores procul dubio fiant. Omnia etenim *vexantia* validos effectus dabunt *firmitate* opposita subjacentium *materiarum*, quæ cum in *senibus*

136

r sub. bruta. animantia.
s sui correctione
t linquat
v i. una cum corp. quasi senio quodam infringantur.

137 deficit, passio quoque minuitur, ut *fortitudo*: sola tamen supradicta, quæ *subactos* seu molles efficit viros, senescenti corpore *gravius* invalescit, & infanda magis libidine movet, non quidem sine ratione. In aliis enim *ætatibus* adhuc valido corpore, & naturalia [x] *ventris* officia celebrante, gemina *luxuriæ* libido non dividitur, [y] animorum nunc faciendo, nunc facie jactata: in iis vero qui *senectute* defecti virili *veneris* officio caruerint, omnis animi *libido* in contrariam ducitur appetentiam: & propterea *fœmina* validius Venerem poscit. Hinc denique conjiciunt plurimi etiam *pueros* hac passione jactari. Similiter enim senibus virili indigent officio, quod in ipsis [z] nondum est illos deseruit.

x veneris, vel viri
y animo nunc patiendo, nunc faciendo jactato.
Cur fœminæ magis sint in venerem proclives.
z nondum est, at illos jam deseruit.

5 Dolendum sane, & non nisi feriis lacrimis expiandum, quod homo se adeo corruperit, ut naturæ puritas a brutis animantibus ipsi sit discenda: hæc enim leges sibi a Creatore datas fere non transgrediuntur, nisi humano artificio instigata. Patet ex Genesi, quis mulorum generationis auctor sit.

CÆLII

CÆLII AURELIANI

SICCENSIS

MORBORUM CHRONICORUM

LIBER V.

CAPUT I. 1

De Ischiadicis & ª Psœadicis.

ª Psoadicis f. lumborum dolore laborantibus

A *Partibus* quæ dolore vexantur, hæ passiones *nomina* sumpserunt. ᵇ Nam ᶜ vertebrorum summitas ᵈ *ipsorum* initio terminatur, Græci *ischia* vocaverunt. Item *musculos* clunium sub spinæ finem ex interioribus atque exterioribus adhærentes *psoas* vocaverunt. Generantur istæ passiones nunc ex manifestis, nunc ex occultis causis, ut est ᵉ *perfrictio* profunda, vel terrena cubatio, aut *casus*, vel repentinus *percussus*, aut jugis atque immodicus *usus veneris*, aut quilibet longissimi temporis morbus: item vehemens *abductio*, vel raptus in exercitio factus, aut longissimi temporis *hæmorrhoidarum* ᶠ fluoris tentus, vel insueta ᵍ humi *fossio*, aut cujusdam *ponderis* levandi ex ʰ interioribus conatio. Fit præterea in omnibus *ætatibus*, sed frequentius in mediis. Sequitur *ischiadicos* dolor vertebrorum, quam passionem multi ⁱ *duplicem ischiada* vocaverunt, attestante *gravedine*, & *difficili motu*, contra solitum morem, & quibusdam cum levi torpore ac *formicatione*: quibusdam cum vehementi atque pun-

ᵇ Nam ubi
ᶜ femoris caput cum suis trochanteribus
ᵈ coxarum

Causæ.
ᵉ frigoris susceptio

2

ᶠ fluor retentus
ᵍ telluris
ʰ inferioribus

Symptomata ischiadicor.
ⁱ cum utramque coxendicem vexat.

 gen-

3 genti, & *fervido dolore*, & ad sensum patientis, tanquam serpentis [k] convolutus motus: aliquando etiam cum *febribus*, ut neque in lecto suam [l] conventionem ferre valeant ægrotantes, & primo, in *vertebro* dolor sentitur, dehinc [m] partis suæ penetrans loca, usque ad mediam *natem*, ac superius ad *inguen*, vel ad [n] *ancalen* perveniens atque *suram*, dehinc etiam *talum*, & *pedis* summitatem. Tum cum passio tardaverit, cessante nutrimento, *cruris totius tenuitas* fit, quam *Græci* atrophian vocant, incipiens à clunibus, sive ab inferioribus locis, attestante *debilitate*, & sæpe conductis partibus *brevitate* cruris, aut ultra naturam, longitudine passionis, [o] *distensione* suffecta, ut in paralysin veniat, aut ipsius

4 *vertebri* duratæ partes extantiores fiant. Constringitur præterea sæpe ac retinetur *ventris* officium, aut cum plurimo dolore perficitur, ob tensionem, atque *spiritus retenti percussum*, & in [p] itineris pressu, quibus [q] forte [r] permittitur, ut initia motus impediantur, *fervore* partium [1] attestante: ac si perseverans fervor fuerit, [2] motus facilior fit. [3] Tum rursus [s] subsidunt, vel [t] intenti resistunt repente, tanquam fuerant [v] necdum gressu tentato. Tunc magis vehementem dolorem sentiunt: & ambulant quidam, *capitibus digitorum* gradientes, alii [x] extenti quidem, sed [y] *sinuatis* clunibus, ut neque se pronos inclinare valeant: alii *contracti* atque conducti, qui

5 *pejus* omnibus habere noscuntur: siquidem passio apprehendit etiam *spinæ musculos*, & propterea duritia quadam hæc invasisse videtur loca. Patitur autem

k convoluti motu
l positionem
m articulationis
n ἀγκάλην, i. poplitem
o extensione
p itinere pressum
q validè
r premitur, initio motus impediuntur
s sedent
t subito gradum detenti sistunt
v nondum
x recti
y sinum cum spina facientibus

1 Vox hæc infinitis locis usurpatur à Methodico nostro pro præpositione, *cum*.

2 Nam calore flatus & humor crassus discutiuntur, qui motum impediebant.

3 Hic locus aut valde est corruptus, aut hiat.

tem principaliter *membrana*, quæ ossa circuntegit,
quam Græci *periosteon* vocant: item *musculorum* ca-
pita, vel summitates. Denique augmento passio-
nis [z] *intercreatus* humor, & frequenti dolore cor-
ruptus, in *saniem* transiens partes aliquas [a] collectio-
nibus afficit. Sed quoniam plurima supradictorum
sequuntur etiam eas quæ *matricis* vexatione afficiun-
tur, & magis cum ejus fuerit *inclinatio* facta, quam
παράκλισιν vocant, facienda est *discretio* passionum: & 6
primo, quod *matrice* patiente, in eadem potius cau-
sæ inveniantur, atque ex ipsa initium sumant; *Psoa-
dici* vero *clunium* dolore afficiuntur, & *tardo motu*,
ut se renitente dolore nec inclinare valeant, ac dif-
ficilius & dolentius [b] subrigant. Plurimis igitur do-
lor *cito* conquiescit: aliquibus vero *perseverat*: par-
tes durescunt atque conducuntur: his denique [c] us-
que ad pene *cutem* unicus sequetur gressus. Si ita-
que *exteriores* musculi fuerint in passione constituti,
etiam *tactu* tentati dolescunt, *interiores* autem ex
interioribus dolorem accipiunt, tanquam in *nephri-
ticis* contingit: quos propterea denique similes dis- 7
cernimus: siquidem alia multa eisdem propria con-
currunt, quæ de ipsis scribentes memoravimus.
Psoadicis autem, atque *ischiadicis*, quorum nunc
curationem scribimus, dolor efficitur nunc *jugis*,
nunc *deficiens*, ordinatus aut inordinatus, ac *longis*
vel *parvis* intervallis recurrens, ac puris & *limpidis*
lenimentorum variatus spatiis, aut mediocres *reli-
quias* servans. Utilem inquit [4] *Hippocrates* ischiadi-
cis dysenteriam: Habet enim imitationis quiddam

Locus affectus.

z intercollectus
a abscessu

b suberigant

Differentia harum passionum.

c pene usque ad cutem dolorificus sequitur

Dysenteria ischiadicis utilis.

4 Lib. προῤῥητικῶν β, In hunc modum loquitur, ὅσοι περὶ τοῖσιν ἄρθροισιν ἐπιπωρώματα ἔχουσι, οὗτοι μὲν πάντες ἀδύνατοι ὑγιέες γινέσθαι ἀνθρωπίνη τέχνη, ὅσον ἐγὼ οἶδα. ἰῶνται μὲν τούτους, ἄριστα μὲν δυσεντερίαι, ἢν ἐπιγένωνται &c.

recorporationis faciundæ, quanquam plurima vexatione corpus afficere videatur: item *hæmorrhoïdas*,
8 vel *varices*, ut alii dicunt, laxamenti causa. Sunt autem *difficiles* curatione magis, qui plurimo tempore fuerint passione vexati, & multis atque variis accidentibus & signis affecti.

Curatio tempore paroxysmi: In ordine itaque *curationis* hæc erunt intuenda, ut cum recens fuerit passio vel veterata, sed in *superpositionis* tempore constituta, jacere faciamus ægrotantem *mollioribus* stramentis, *calido* in loco, adhibita *abstinentia*, & *requie* usque ad primam *diatriton*. Tunc *lanis* mollibus, ac [d] limpidis *oleo calido* dulci prætinctis dolentia loca contegenda. Adhibenda etiam *fomentatio* jugis ex oleo dulci calido: item *vaporationum* commutatio, sicut in multis docuimus scribentes, & *phlebotomia* tempore consueto, atque ex brachio *dolenti parti contrario*, vel
9 plurimum dolenti comparatione alterius. Ac si æqualis in utraque fuerit parte dolor, ex eo, in quo fuerit *facilior* vena, erit detractio facienda. Si neque hoc occurrerit: ex *sinistro* brachio adjutorium adhibendum: siquidem minus officiis domini necessaria pars esse videtur, nisi forte sinistri, hoc est σκαιοὶ fuerint ægrotantes. Tum tertia die adhibenda *perunctio* ex oleo dulci atque calido: dehinc *ora* lavanda, *cibus* dandus nutribilis, calidus, tener, tanquam *stricturæ* conveniens, & *potui* aqua calida usque ad declinationis tempus. Servanda etiam cibi [e] *alterna* dierum oblatio: tum cessante dolore *resumptio*
10 adhibenda. Perseverante vero [f] alia *diatriti* tempore, adhibenda [g] *injectio* decoctione fœnigræci seminis, aut lini, aut hybisci, quam Græci *althæan* vocant, quo pariter fota atque vaporata *interiora* laxamento

[d] non succidis
[e] alternis diebus
[f] alius
[g] clyster

mento conſentiant. Admiſcendum denique oleum calidum: item ſuccus alicæ, vel ptiſanæ, vel *oleum* ſolum, aut admixto *adipe* anſerino, vel *gallinaceo* injiciendum, vel iis quicquam ſimile conſolutum. Ac ſi venter fuerit abſtentus, erit *mulſum* injiciendum. Tentanda denique & [h] properanda ſequentibus diebus *facilitas ventris*. Quo convenit, ſi hoc minime perficere valuerimus, etiam [i] λινόζωςιν herbam nunc ſolam cibo dare, nunc adjuncta *malva:* item [k] agreſte *coliculum*. Sed fugienda prædicimus quæcunque fuerint vehementiora, quantum quidem res admittunt, ut *diagridium*, *helleborum nigrum*, chamælææ ſemen, quod Græci *coccum Cnidium* vocant, *agaricum*, *agreſtem peponem*, quem colocynthida dicunt, ſingularia vel conjuncta, item ἱερὰν, quam διασκαμμωνίας appellant, ne plurima vexatio pro parva commoditate ſequatur. Nam poſt fomenta convenit *cataplaſmata* adhibere, quorum confectiones atque ſpecies ſæpe conſcripſimus. Ac ſi permanſerit dolor, adhibenda *ſcarificatio. Hirudines* etiam adhibendæ, quas *Græci* βδέλλας appellant. Hoc quidem ſecundo vel tertio faciendum, ſi cauſæ popoſcerint. Tunc *vaporatio* ſpongiarum ex aqua calida, vel aliqua decoctione [l] laxativa virtute mitigantium materiarum adhibenda, quarum jam ſæpe ſpecies memoravimus. Ex ipſis quoque [m] ἐγκαθίσματα facienda. Item *cerotaria* dolentibus apponenda partibus ex oleo pingui, vel cyprino, aut ſicyonio, vel ex radice hybiſci confecto, aut irino, aut malabatrino, ſingularibus, atque commixtis. Ac ſi *duritia* emerſerit, [n] admiſcendum *adipem*, aut *medullam* cervinam, vel bubulam, aut melilotum, aut hybiſci radicem percoctam in mulſa, ac diligenter contritam, aut decoctionem ejuſ-

[h] procuranda

[i] i. mercurialem

[k] agreſtem

11

12

[l] laxativæ virtutis

[m] i. balnea ad umbilicum uſque

[n] admiſcere oportet

ejuſdem hybiſci, vel *fœnigræci*, & *lini* ſeminis triti,
13 in mellis craſſitudinem confecti. Ac ſi difficile paſſionem declinare viderimus, erit ἔμβασις adhibenda ex oleo, & aqua calidis. Tum cum fuerit plurimum *minutus* dolor, varius offerendus eſt cibus, ex mediæ qualitatis materia. Adhibendum etiam *lavacrum*: dehinc lene *vinum:* tum *malagmata* partibus in paſſione conſtitutis, ut *Diachylon*, vel *Mnaſeum*, aut
o deſcribitur ab Aëtio pag. 829. o *Dioxelæum*, vel p *nileos:* item *unctiones* quæ mitiganter emolliant, & neque perfrigeſcere partes permittant.
p Nilei
Cerotaria quoque limpida, aut *Diaſamſucum* acopum, aut *irinum* oleum aut ſamſucinum.

14 *Curatio extra paroxyſmum.* Ac ſi paſſio fuerit tarditate *inveterata*, & plurimo tempore perſeverans, & in *lenimento* conſtituta, ſi hoc limpidum viderimus lenimentum, erit pro modo permanentis doloris *curationis* facienda moderatio: Tunc enim convenit *motus* quidem, ſed fertorio *lecto*, dehinc cathedra vel *ſella*. Utile plerique veteres huic paſſioni etiam *Macerinum* emplaſtrum memorant, item *Iceſion* uſque ad quinque dies impoſita linquentes, laudaverunt. Convenit *recorporationi* etiam q *ſolis* igniti vaporatio.
q ſalis
Oportet autem *ſaccellum* lineum implere ſale torrido, & apponere patientibus partibus. Tunc ſuperaſpergere *aquam ſalſam* calidam, & ſuperimponere *cauteres* latos, aut igne repletum vas congruæ latitudinis.
15 Sic enim calefacto ſaccello inſtillans humor, & cum
r meatus
fervore acerrimo decedens, atque r *artus* ſingulos invadens, quos *Græci* poros appellant, laceſſendo demutant, recorporativa ſine dubio virtute. Facit enim tanquam de ſinapiſmo partium *ruborem*, quem
s modo
Græci φοινιγμὸν appellant. Prodeſt denique etiam ex
t Maſſa farinacea
oleo *rubor* effectus hoc s genere. t *Farina* conſperſa,

sa, atque manibus exercitata, quo facilior fiat, erunt *partes* in passione constitutæ *circulatim* ambiendæ, cujus spatium, sive *medium* oleo replendum. Tunc *cauteres* longi atque igniti immittendi, 16
qui quidem *cutem* tangere minime debent: Hoc faciendum [a] alterna vice, donec oleum calefactum *fervorem* corpori tradat. Jubendum præterea ægrotanti, ut se immobilem præbeat, cum oleo summo fervore [b] coierit, ne se mutando adurat. Tentandum denique etiam *cauteres* sine olei motu [c] submittere, atque [d] lavare [5] supposita spongia statim, ne distillatione *cauteris* vicinæ partes adurantur. Tum cum *mediocrem* senserit æger *ustionem*, ei vas erit supponendum, vel adjungendum, ut se repente inclinando unam faciat [e] *olei refusionem*, ne vicinantia usta pustulentur: Alii *caccabuli*, vel vasis fictilis *fundum* perforantes, labia vel ora pertusuræ patientibus 17
locis adfixerunt, supradicto more *farina* [f] conspersa circundantes, sic *oleo* caccabulum impleverunt, cætera supradicto ordine gerentes: *Alii* usque ad ustionem *vaporibus* igneis usi sunt: *Alii* diversis generibus *pustulationem* locorum faciendam probaverunt, vel extemplo *escharas* patientibus [g] ingesserunt partibus, aliquando solo *sinapi* cataplasmantes, quo superficies cutis pustulescat: item sinapi admiscentes glebæ *calcis* æquis ponderibus & *sulphuris* partem, atque simul conterentes, parvo *oleo* & *aqua* admixta linteolo illita, [h] prostrato alio linteolo tenui, ei 18
parti quam curamus, superimponemus illitum, quo sensim atque per *triplicem* materiam transiens vis medicaminis *pustulationem* faciat loci. Item Non aliter etiam ex *cinere salicis* hæc facere poterimus. Ejus

a uno cauterio refrigerato, aliud candens adhibendum
b caluer
c submovere
d levare
e *sub.*. in ist scrobiculo ferventis
f aqua subacta
g inusserunt, ut varii generis cauteriis immediate applicitis
h parti prius instrato

 enim

5 excipiendo oleo quod cauterium sublatum secum aufert.

enim corticem inurentes, atque ex ejus cinere [i] *pulvisculum* facientes in umbra [k] siccari sinimus, tunc locis [l] præulceratis adponimus, super distillantes [m] *liquefactam calcem*, quam vulgo [6] colatam vocant, sed paulatim: cum enim fuerint humectati pulvisculi, cutis superficiem pustulabunt. Quod si quisquam plurimum perseveraverit, etiam *altiora* inusta [n] putrescunt, &, ut *Græci* appellant, escharam faciunt. Alii
19 denique ex *radice* herbæ, quam [7] *struthium* vocant, loca ulcerari præcipiunt: *Usta* etenim radix, concepta flamma, cuti apposita [8] *pustulationem* necessariò facit. Sed *alii* hanc ustionem tanquam imbecillem reprobantes *cauteribus* ajunt faciendam: quos quidem primò *tepidos* probant apponendos, donec cutis pustuletur, tum *igneos*: sed iis omnibus interjecto spatio trium digitorum loca dicunt inurenda, & esse *cauteres* semper aduncos in modum [o] *gamma* literæ. Sed alii hanc appositionem metuentes [p] *anchistris* ex utraque parte cutem [q] prætendunt, & inter [r] eos cauteres imponunt, ne ulla ustione *nervi* tangantur. Alii [9] *ligneos fungos* inferius ac superius
20 angustos formantes, patientibus apponunt locis, quos *summitate* accensos sinunt concremari, donec cinerescant atque sponte decidant. Est enim hæc ustio leni penetratione moderata. Alii *linteolum* aqua tingentes partibus, resimplicatum apponunt. [t] Tunc tabulæ tiliari apponentes *struthium* herbam concidunt in breves *particulas*, ac deinde ferramento [v] igneo singulas partes *oleo* tingentes accensas imponunt

[i] κονίαν, lixivium
[k] exhalare
[l] antea scarificatis: alii præceratis
[m] lixivium cui addita calx est
[n] in tabum colliquantur
[o] Γ, γ
[p] hamis
[q] i. prius tendunt. an prehendunt?
[r] ea *sub.* anchistra
[s] reduplicatum
[t] Tum tabula tiliarem
[v] ferramento prehensas singulas partes, oleoque tinctas, & accensas

6 πρωτόςακτον vocat Paulus lib. 7. alii ςακτὴν διηθημένην.

7 Herba hæc a Plinio radicula & herba lanaria vocatur.

8 id ex radice aristolochiæ facit Ægineta,

9 Fungi hi è vetustis arborum truncis nascuntur, equinæ ungulæ forma: ex iis in lixivio decoctis, & postea contusis ellychnia parantur, ignis rapacissima.

nunt tabulæ scilicet [x] tiliæ, hoc secundo vel tertio facientes per intervalla: donec materia carbonescat, atque pustulas cutis efficiat, Alii, ex quibus sunt *Demetrii* sectatores, ejus partis quæ patitur *manum*, inter pollicem & demonsttativum digitum, quem *Græci* [y] lichanon sive dicticon appellant, juxta *inferiorem articulum* [z] involutis inurunt cauteribus, quos quidem nunc *nudæ* cuti apponunt, nunc præmisso *linteolo* oleo tinctos: [a] *modum* autem ustionis constituunt, cum in alia manu, hoc est quæ sit contraria parti patienti, *sudor* emergens apparuerit, tum post supradictas ustiones imperant *ulcera* [b] reservata in saniem provocari. *Alii* denique [c] statim lana succida eadem contexerunt loca. *Alii* marrubii coma contrita cum sale vel oliva nigra, aut [d] sesamo infuso, sive nucibus: tum tertia die *lenticula* multa, atque *mulso* decocta, donec ulceris cadat eschara. Tunc ἐνόμελι ajunt imponendum, vel ea quæ valeant lacessendo *puris exitum* provocare: item *florem æris* cum *nigro helleboro* apponunt. Et quidem aliqui relevantur interveniéntis recorporationis causa. Sed quoniam istiusmodi ustionibus plurima *vexatio* conjuncta est, erit melius adjutoriis mederi. Ausi sunt præterea quidam etiam *Venerem* adhibere, in iis qui non ex usu venereo *ischiadici* facti videntur, quo magis vexata nervositas geminet causam. Alii *cantilenas* adhibendas probaverunt, ut etiam *Philistionis* frater idem memorat *libro* xxii. de adjutoriis, scribens quendam *fistulatorem* loca dolentia [e] decantasse, quæ cum *saltum* sumerent palpitando, discusso dolore mitescerent. Alii denique hoc adjutorii genus *Pythagoram* memorant invenisse: sed *Sorani* judicio videntur hi *mentis vanitate* jactari, qui modulis &

Margin: x tiliari; 21; y λιχανὸν καὶ δεικτικὸν; z ignitis. Alii involutam; a signum sufficientis; b referata; c ut facta est ustio; 22; d sesami; *Judicium de variis his urendi modis.*; 22; e incantasse

cantilena passionis robur excludi posse crediderunt. Item plurimi ex *talo* atque [f] *ancala* ejusdem partis, quæ fuerit passione possessa, *venam* dividentes sanguinem detraxerunt: sed magis partes impletæ gravantur, cùm repentè vacuata loca in semet materiæ fluxum invitant.

f poplite

24 Nobilium verò principum *Hippocrates* libro quo de *locis* conscripsit, *cucurbitam* jubet sine scarificatione apponi. Utitur etiam *ferventibus* medicaminibus potis, quæ si essent verè congrua passioni, minimè tamen ad [g] excludendam vetustatem valere crederentur. *Diocles* libro quo de passionibus, atque causis & curationibus scripsit: item secundo libro de curationibus, [h] *regulam* dixit *siccam*, & *frigidam*, & *nutribilem* ægris convenire, cum humida atque calida prodesse huic passioni demonstraverimus.

Veterum quorundam ischiadicos curandi ratio.

g sanandam passionem inveteratam

h diætam

25 Utitur etiam *urinalibus* medicamentis, quæ diuretica appellavit, & probat *conditum* bibendum, quod plerique *Latini* mulsum vocant. Utitur etiam cibo è *visceribus asinorum*, & *clysteribus* sanguinem provocantibus, & *vino* nunc albo, nunc nigro, neque ordinis, neque temporum, neque congruæ qualitatis memor. *Themison* secundo libro Tardarum passionum in quibusdam peccare perspicitur, *phlebotomans* talum vel ancalen, atque lanis succidis cum *oleo* & *aceto*, & *sale* statim patientia contegens loca, *articulos* adstringens, & *intestina* per clysterem [i] exulcerans, & os ipsum quod ἰσχίον Græci vocant.

Mulsum conditum.

i & os ipsum exulcerans

26 Ante hæc omnia, & *equitare* imperat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faciat vexationem: item alternis *sinapizat* diebus, quod est immoderatum, & in omnibus ulcerationem cutis existimat faciendam, qua plurima congrua prohibentur

tur

tur adjutoria adhiberi, cùm partes ulceratæ appoſita tolerare non poſſint. *Theſſalus* verò *vaporationem* faciendam improbè recuſavit. Eſt enim *recorporativæ* virtutis, neque initio rectè conſtrictiva probat adhibenda. Etenim *iſchiadica paſſio vehementi atque difficili ſtrictura confecta perſpicitur.*

CAPUT II.

De articulòrum paſſione, quam Græci ἀρθρῖτιν *vocant, & de pedum dolore, quem podagram appellant.* 27

Arthritidis & Podagræ etymologia.

UTraque paſſio à *parte* corporis quæ patitur, *nomen* accepit: altera communiter ab *articulis* omnibus, altera ſpecialiter à *pedibus*. Sed podagram *Græci* etiam ab impedimento, vel *retentione* pedum aiunt nominatam, vel à *ferali* dolore; ſiquidem omne quod immite fuerit abuſive *agreſte* vocamus. Earum denique paſſionum *diſcretio* promptiſſima atque manifeſta eſſe perſpicitur. Nam *podagra pedum tantummodo dolor* eſt. *Arthritis* vero etiam *cunctorum articulorum*, ſive *multorum*: & aliquando à *pe-* 28
dibus ſumens dolor exordium, *cæteros* articulos implicavit, aliquando in *aliis* incipiens *pedes* invaſit. Igitur quidam medici arthriticam paſſionem *genus* vocant, podagricam vero *ſpeciem*. Etenim [1] quod Græcis *hamarthritis* recte nuncupatur: ſiquidem ſit in *articulis* dolor, quanquam in pedibus conſtitutus; *arthritis* vero non ilico *podagra* dici poteſt, ſiquidem genua vel manus tenens γονάγρα aut χειράγρα dicitur, vel τενοντάγρα, ſi majores tenuerit nervos. Sed de his *nominibus*, quæ locorum cauſa diſcreta videntur, unius tamen eſſe virtutis intelliguntur, in

 cu-

1 Podagra Græcis recte *Arthritis* nuncupatur, ſiquidem ſit in articulis.

29 *curationibus* certandum non est. Sunt [a] enim harum passionum *antecedentes causæ* variæ, ut *vinolentia*, *frigus* profundum, [b] *cruditatio*, libido *venerea*, *labor immodicus*, vel repentina *desertio* solitæ exercitationis [c] in ante actum morem: aut rursum non ex infantia, sed secunda & sera ætate [d] affecta, cum mollibus nervis atque insuetis fuerit illata *quassatio*: item percussio antecedens ex *palæstra*, [e] forti *exercitio*. Frequentat autem in *viris* magis atque mediis ætatibus, difficile vero in *mulieribus*, atque in [f] *eunuchis*, & *pueris*, & juvenibus fieri invenitur. Videtur præterea plurimis antiquis medicis etiam [g] *genuino cursu* in posteros migrare cum *semine*, & propterea succedentes invadere, de qua re principaliter

Causæ antecedentes.
[a] autem, igitur
[b] cruditas
[c] ante acto more
[d] effecta, nata
[e] *Alii* vel forti exercitio.
Qua ætate, regione, & anni tempore magis affligat.
[f] Aphor. 28. & 29. lib. 6.

30 *Responsionum* docuimus libris: item per aliquas probatur frequentare regiones, ut *Cariam*, & *Alexandriam* Ægypti vicinam; nec non *temporibus* certis nasci, item magis asperari videtur, ut primo, [h] *verno*, secundo, autumno, tertio, hyeme, æstate vero difficile. Sequitur autem passione articulari tentatos, *torpor*, atque *formicatio* eorum articulorum qui tanguntur, & difficilis *flexio*, atque rursum *extentio*: item *gravedo* & [i] vacandi dulcedo, & ad parvum motum vehemens *labor*, atque *dormientibus* sensus quidam *resonantium* articulorum, & cum de somno surrexerint, veluti *saltu* earundem

[g] hæreditario
[h] Aphor. 20. l. 3.
Signa arthrit. instantis:
[i] otii, quietis

31 partium afficiuntur: tum *horror*, vel rigor, atque *tremor* sine ulla manifesta ratione partium sequuntur. Dehinc cum passio se extollere cœperit, in *podagricis* dolor alterius *pedis*, aut utriusque cum *punctionibus* nascitur, incipiens à vestigio aut *plantæ* cavitate, vel sæpius à *majore digito*, attestante *torpore*, & gravedine, & *difficili motu*, cum *horrore* ri-

præsentis:

rigido, atque inæquali per membra, & aliquando plurimo *fervore*, aliquando *frigore*, ut alii refrigerantia; alii calida desiderent ægrotantes, & propterea quidam alteram *calidam*, alteram *frigidam* podagram putaverunt nuncupandam. Item *initio*, ut sæpe contigit, similis *color* patientium atque sanarum videtur partium, attestante æqualitate, nullo emergente *tumore*. Dehinc *inflatio* partium fit cum rubore. Quapropter relevatio altiorum sæpe [k] sequetur. 32
Tum *pejorante* passione arthritica sufficitur passio, cum in unum omnium cogitur articulorum *consensus*, & facile ex *articulo* in *articulum* venit dolor, nec desinens priusquam cunctos invaserit nodos. Sæpe denique prioris *articuli* dolore declinante *secundus* invaditur, atque eodem similiter mitescente *tertius* sumit exordium, consentiente etiam *vesica*, atque spinæ majoribus *nervis*, quos τένοντας appellant: & in stomacho etiam *nausea* vel vomitu jactantur ægrotantes. Tunc articuli tumentes *inflantur*, ac deinde *durescunt*, & solidati saxeam faciunt qualitatem: tum etiam *nigriores* efficiuntur, atque *contorti*, ut in 33
obliquas partes *digiti* vertantur, aut reflexi supinentur, aut vicinis adfixi incumbant, & aliquando humore *purulento* vel *mucilento* collecto, aut viscoso generent [l] *poros*, quos nos transitus dicere poterimus: dehinc etiam *lapides* [m] sufficiant, qui quidem articulos solvant, & cutem distendant, atque erumpentes promineant, & *chirurgia* detrahantur: aut exilientes [n] *cyathis*, cum ferramento tollantur, quod nos [o] *laureolum* dicere poterimus, & rursum renascantur. Tum *membra* dolentium partium, cessante nutrimento, *tenuata* languescunt, & *arida* efficiuntur. Erunt præterea *ægrotantes* parvis ex causis mobiles

[k] sequitur
in statu existentis:

[l] tophos; legisse videtur Aurelianus πόρους, non πώρους
[m] sufficiuntur
[n] ambiente articulum membrana
[o] Scalpreolum σμίλιον.

biles

biles atque *iracundi*, siquidem motum vel actum non sine querela accipiant.

34 Principaliter autem hæc passio constituitur in *nervis*, vel eorum [p] *colligationibus*, tum cæterea morbo consentiunt, atque contiguos vel superpositos *lacertos*, & majores nervos pati demonstrant. Est præterea passio *non facilis* curatione, & aliquando magnitudine *insanabilis*, non ut plerique putant [q] *naturæ*. *Causæ* autem difficillimæ curationis, vel, ut sæpe contingit, impossibilis, *manifestæ* atque plurimæ reperiuntur. Est enim passio in *nervis* constituta qui [r] sint natura *densissimi*, & inter articulorum *nodos* constituti, quorum *angustia* comprimuntur, & ad omnem motum asperantur, magis in *pedibus*, hi enim plurimas *conligationes* nodorum naturaliter, habent, & totum corpus sustinendo [s] laborat.

Locus affectus.
[p] i. ligamentis & tendinibus
[q] natura
Cur curatu difficilis.
[r] sunt

35 Præterea hæc passio initio *parvitatis* causa negligitur, & contempta convalescit: quippe cum è [t] multis minime credatur emergere. Alii denique *digiti* luxati, aliqui *pedis* versionem, aliqui cujusdam rei calcatæ, vel offensæ *duritiam* aut [v] *fervorem* queruntur, tum necessitate coacti augmenti temporibus in *confessionem* veniunt ægrotantes. Ob hoc igitur passio perseverare, atque corpora possidere meditatur. Non autem minus etiam longorum *lenimentorum* causa, quibus recessisse putatur, cum sanos ægrotantes fingendo promittit, adjuvante etiam *intemperantia*, quæ cum sæpe concipi passio perspicitur, manere posse non dubitatur.

[s] laborant
[t] aliud quid esse putantibus
[v] à feriendo: ictum

36 *quod dicam* diatrito. Si venter officium non agnoverit, *clyster* adhibendus simplex, *atque ita totius passionis* statu *accepto ut inflata vel* tumentia *loca videantur*, *scarificatio* adhibenda: & ubi permiserint

Curatio in statu: hujus §. initium est mutilum.

ferint partes *cucurbita* fingenda, vel *hirudines* admovendæ. Est autem omnium [x] levior [y] præter cucurbitam *scarificatio.* siquidem nulla quassatio partium fiet, quæ necessariò cucurbitæ conjuncta est. Item *hirudinum* morsibus consensus adjungitur, & propterea, ut supra dictum est, simplex [z] *conflatio* lenius probatur. Adhibenda etiam *vaporatio* spongiarum, tum aquæ calidæ *fomentatio*, vel [a] aqua & oleo, aut decoctionis fœnigræci, aut lini seminis, vel hybisci. Item *cataplasma* mitigativum, quod jamdudum minime posse adhiberi videbatur, siquidem tumentia *pondere* gravari non debeant. Sit igitur *panis* diligentius emollitus, *solus*, aut admixta radice [b] *argallici*, quod *Græci* σύμφυτον vocant, vel *hybisci* decocta, vel cujusquam similis virtutis quorum probavimus adhibendas vaporationes. Tum cum firma *declinatio* fuerit constituta, adhibenda *lavacra*, atque *varius* cibus, & *aqua* [c] potu danda, & propter passionis *nequitiam* adhibenda etiam *cerotaria* ex oleo dulci, vel cyprino, aut ex *adipe* confectum medicamen, quod *Græci* διὰ ϛεάτων vocant, tunc malagma *Diachylon*, vel *Mnaseum*, aut quod appellant *Diateleos*, vel *dioxelæum*, vel [d] *diathalassestum.* Paulatim fortificandum corpus *deambulatione* liberis calciamento pedibus, & cum *cautione* adversantium rerum, ut *ne quid nimis*, maxime *vini*, aut *indigestionis*, aut *Veneris. Arthriticis* vero convenit etiam digitis *ceram* emolliendam dare, vel [e] *manipulos* tenendos, quos *palestritæ* ἁλτῆρας appellant, tum movendos, cereos, vel ligneos primo, cum parvo plumbo interfuso: tum pro modo profectus graviores: & in *tardante* passione, *superpositionis* tempore supradicta servanda *simplicitas* curationis. In *lenimento*

37

38

x levissima
y sine cucurbita
z scarificatio lenior. *alii* difflatio
a aquæ & olei
b Ali gallici, ex mente C. B. consolidæ majoris
in declinatione.
c potui
d διὰ ἁλὸς ἄνθης describitur pag. 624. à Paulo. Dioxelæum vero pag. 529. ab Aëtio.
e vide cap. 1. lib. 2.

extra paroxysmum. *mento* vero adhibenda *fortificatio*, tum *recorporatio*. Sit igitur primo *gestatio* pro modo virium, tum *deambulatio* molli stramine coæquato solo, adjecto *vocis* exercitio, cum corporis *unctione*.
39 Etenim [f] *vacatio* crassificat corpora, adeo etiam [g] & in hiis qui ex aliis forte plurimo tempore jacuerint causis, hac ratione *articuli* [h] commoveantur, cum *nervi* non exerciti [i] *validiores* efficiantur. Adhibenda etiam *lavacra* per intervalla dierum, & *varius cibus* ex mediæ materiæ qualitate: *vinum* parvum, lene, & semper post cibum: tum *dropax* simplex, atque compositus: *paroptesis* ex igni, vel ex sole, atque pellibus fervefactis, & ex arena littoris: tum *aspergines*, quas Græci συμπάσματα vocant, ex nitro, & adarce, & euphorbio, & sæpe memoratis speciebus: tum *ungenta*, & *acopa* ex squilla confecta, & agresti cucumere, item
40 euphorbio, & adarce. Dehinc *malagma* adhibendum, ut est quod appellant [k] *Diahalon*, aut *Diadaphnidon*, aut *Diadarces* aut [l] *Diastactes conias*, vel quicquam similium: item rubor cutis ex *sinapi* faciendus, quem *Græci* φοινιγμὸν appellant: item *drimyphagia*, & *cyclorum* regula, & radicum *vomitus*, & hellebori, & *embasis* facienda, sicut de *ischiadicis* scribentes memoravimus: vel *fomentatio* ex decoctione artemisiæ herbæ, aut marinæ ferventis aquæ, dehinc *natatio* fervens, vel frigida. Item usus adhibendus *aquarum* naturalium: calidarum tum frigidarum, ut sunt in *Italia*
41 quæ appellatæ sunt *Albulæ*, vel [m] *Cotiliæ*: & omnium supradictorum affectanda *repetitio*, dabit enim curatio aliis *integram sanitatem*, aliis raram doloris *admonitionem*, ne jugi superpositione vexentur.

[f] sc. a motu
[g] ut in iis
[h] vexentur: laborent.
[i] invalidiores
[k] διὰ τῶν ἁλῶν Gal. κ. γ. lib. VII.
[l] ex resina strobilina
[m] Cutiliæ

Veterum quorundam curandi methodus. Veterum quidam *annalia* medicamina potanda probaverunt, ut est quod appellant *Diacentaurion*, item

Dia-

Diascordeon, bibendum anno continuo judicantes, iis qui non plurimo tempore fuerint passione vitiati, hoc est intra *quinquennii* [n] temporis constituti, adjicientes quod bibi debeat medicamen [o] *prædigesto* corpore, & omnino nullo obstaculo impedito. Sin minus, repræsentandum *numerum* dierum, quo *integer* compleatur *annus*, quanquam longo tempore porrectus. Secundum nos autem juxta *Sorani* judicium est 42 metuenda *diuturna* medicaminis sumptio, cum neque soliti cibi juges, atque iidem utiles, recte probentur. Sic denique legimus quosdam veteres memorasse ex *jugi medicamine* poto in celeres, vel *acutas* venisse passiones, & alios *apoplectos*, alios *pleureticos*, alios *peripleumonicos* interisse, item quosdam continua difficultate spirationis affectos, quam *Græci* δύσπνοιαν vocant. Alii vero qui se isto medicamine profecisse testantur, non advertunt servatæ [p] *digestionis* causa id fuisse [q] permissum: quippe cum cæterarum rerum *excessus* declinando, quidam servaverint *sanitatem*, cum interrumpere [r] metuerint sumptionem medicaminis sui: & propterea his intentionibus 43 occupati alias sibi nesciverint profuisse rationes. Item alii *ustionem* nodorum faciendam probant, quam nos reprobamus: siquidem consensus faciat *tumorem*. Item *alii* transeundum ex aliis in alia probant [s] *ungenta* & *cataplasmata*, nunc specie, nunc genere differentia, donec ægrotantes releventur: siquidem alia pro aliis corporibus videntur convenire, & propterea doloris mitigatio sequitur. Ordinaverunt denique etiam *contrarias* virtute materias laxativas simul, atque constrictivas, & recorporativas, ut *Mnaseum* malagma, vel *diachylon*: item è contrariis vehementius con-

[n] tempus

[o] i. nullis cruditatibus aut obstructionibus impedito.

Medicaminum nimis diu, & frequenter usurpatorum noxæ.

Error vulgi notatur

[p] bonæ & severæ diætæ

[q] factum

[r] metuerent

[s] unguenta

44 ſtringentia, ut [2] *dyateon*, & *cyzicenem*, & [t] *Eraſiſtrion* emplaſtrum: item ex panici polline, & lini ſemine *cataplaſma*, & ex coliculo agreſti, vel herba [v] *erigeronte*, & [3] *bramite*, & *mandragora*, & *alterco*, & lenticula, & citri medio, vel peponis, & origani, vel thymi, aut *uvæ lupinæ*, aut portulacæ, aut betæ, aut mali punici foliis viridibus, vel ejus caduco, quod Latini [x] *ambulacium* vocant, decocto cum aceto, aut ruta agreſti cum aceto, ſingulari, vel cum [y] ſimplici alica, aut aceti ſedimine, cum apio: aut *vitis* folia, cum ſimplici pulento, vel [z] *herbi* polline, aut fabæ, vel hordei, aut *lolii*, aut lupini, cum *fece* vini, vel aceti, vel ex fico decocto cum aqua & vino, & contrito, donec mellis ſumat craſſitudinem:

45 Ex [a] quo detractis [b] durioribus partibus imperant coquenda rurſus reſidua: Item ex *papaveris* [c] coliculis, quos *Græci* κωδίας vocant, vel eorum foliis, & *malis* cydoniis & punicis in vino decoctis, & *bulbis* cum melle, vel [d] *alterci* radicem cum *ſtyrace*, vel [e] *iaquintio*, & *marrubii*, item *calce* melli concocta & *opio*, [f] ſtoraci, & amygdalis amaris, cum cyprino oleo, & aceto jugiter coctis partes ungendas docent: ex *diſſimilibus* rebus ſine ullo ordine materias admoventes, & *inſanabiliter* ſimul atque indocte [g] deſcenſum ab aliis in alias ſpecies faciendum [h] jubent, donec, ut æſtimant, [i] judicia reperiantur. Siquidem ſit

46 pro corporibus alius ex alia ſpecie liberatus. Et eſt hæc *experimenti tentatio*, quam Græci σχεδιαστικὴν πεῖραν vocant, quæ non deſtinata paſſionibus adhibet adjutoria,

t Eraſiſtratium
v ſenecione
x Ampullagium. lib. 4. §. 52.
y ſimila, aut alica
z ervi
a emplaſtri apparatu
b ſimplicium lignoſorum quæ teri commodè non poſſunt
c folliculis, capitibus
d hyoſcyami radice
e hyacinthi radice, & foliis
f ſtyrace
g tranſitum
h jubentes
i medicamenta morbo congrua

2 Dia itean deſcribitur ab Aëtio pag. 834. cyzicenum ab eodem pag. eadem.

3 Stratiote: ſtratiotis fluviatilis folia Dioſc. refrigerant, tumoribus & ignibus ſacris medentur: quæ inflammationem minantur, tumeſcere non ſinunt.

toria, sed *probanda*. Fit præterea ut *accessiones* tempora percurrant, & *sua sponte* levigentur, atque ita occurrens declinatio, vel paulo proximius lenimentum, eventum curationis afferat. Quod si forte vere profuisse putaretur *declinationi* adhibitum, rursum *initiis* noxium necessariò comprobatur. Siquidem non suo tempore videatur admotum. Alios igitur ex aliis relevatos rebus existimant. Sed hoc *temporum* fieri causa respondere debemus, quæ corpora urgentius obtinere necesse est. Conveniunt enim [k] *in istis* mediocriter constringentia: *augmentis* vero, atque *statui*, mitigantia vel laxantia: *declinationibus* emollientia: *lenimentis* fortificantia, atque recorporativa: *frigida* vero vel coërcentia, quæ [l] agrostica vocant, etiam igne sacro vexatis, admixta congrua efficiuntur. Sed aiunt aliqui nunc quoque tanquam laxativa [m] incensos [n] *frigerantia* relevare. Fervori etenim ex *tumore* venienti admota ejus [o] factu tepefacta conveniunt, & tunc *temperata* mitigant, tanquam aquæ ferventi admixta frigida. Sed est hoc *falsa* conclusione collectum, quam *Græci* sophisma vocaverunt. Oportebat enim, quantum ad hanc, ut putant, rationem, omni tumori frigidas convenire materias. Igitur secundum passiones ac *tempora* nos [p] discretas aptamus. Alii vero [4] *acopum* ex rana [q] *rubea* in podagricis admirantur, alii *marini* [r] *vituli*, alii pedes unxerunt, ex ejus tergo *calciamenta* facientes: alii viventem *beluam* oleo coxerunt, alii *lupum*, & specialiter unctionis genus hoc convenire probaverunt. Multa enim *ficta* sine ratione creduntur, cum forte passio non fuerit *insidiosa*, & cum [s] corpus tardaverit, non in uno atque eodem tempore perseverans.

Quæ cuivis paroxysmi tempori congruant.

47

k initiis

l ἀποκρουστικὰ

m inflammationes

n frigiditate sua juvare

o contactu

48

p i. diversas medic. materias

q Rubeta

r vituli adipe pedes

s in corpore

4 describitur ab Aëtio pag. 674.

Item plurimi *vomitum* post cibum laudaverunt, secundo, vel tertio, per *menses* singulos adhibendum: siquidem & materia [t] redarguit, & indigestos esse non sinit, non advertentes quod magis vexabilis approbetur,

49 cum hoc adhibito *gingivæ* putrescant, *dentes* moveantur, *oculi* confundantur, & totum impleatur *caput*, *stomachus* quoque graviter afficiatur, & propterea omnes consentiant *nervi*. Est igitur conveniens magis *parva cibatio*, atque initium ex abstinentia ciborum sumendum curationis.

[t] ab articulis avertit

Notantur quidam Medici.

Multi autem medicinæ scriptores *purgativis* & acrioribus [v] pollent *clysteribus*, & *urinalibus* medicamentis, quæ diuretica vocaveruut. Sed oportet cavere *stomachi* vexationem, quæ *varietate* facile medicaminum fit, item *vesicam* quæ [x] sit nervosæ qualitatis, provocare. Tradit enim necessariò universo corpori vexationem per sibi cognatam *nervorum* qualitatem.

[v] uti solent

[x] est

50 Specialiter autem *veterum* pertransiendo errores, vanum puto, atque prolixum quod de *podagricis* scripserunt, & propterea fastidiosum maxime, cum sufficiat communis materiarum memoratio suprascripta, tacitis [y] *dominis*, qui nunc dicentur. *Diocles* libris quos de passionibus atque causis & curationibus scripsit: *Praxagoras* tertio libro de morbis: *Erasistratus* libro quo de podagra scripsit, prohibens tamen *purgativa* adhiberi, quæ cathartica vocaverunt, *malagma* vero *Ptolemæo* regi promittens, cujus scripturam non edidit: quanquam quidam sibi visum *Erasistrati* nominent medicamen.

[y] earum autoribus

51 Item *Erophili* sectatores multi, atque *Asclepiades* libris ad Erasistratum scriptis, & *Heraclides* Tarentinus, & *Themison* secundo libro Tardarum passionum, aliqua ut *methodicus*, aliqua ut *non* methodicus decurrit: phlebo-

botomat enim ex *pedibus*, & nihil approbat, & *ca-*
taplasmatum qualitates confundit, non discernens à
constrictivis laxativa. Quibus respondere quid opor-
tet? cum *vinolentia* nervos amputet, *phlebotomia* pa-
tientes impleat partes. *Thessalus* autem secundo libro
Regulari, imperfecte quidem, sed [z] consequenter — z congrue
methodicis intentionibus *curationem* ordinavit.

CAPUT III.

De Renali passione, quam Græci νεφρῖτιν *appellant.* 52

Renalis passio à patientibus partibus *nomen* accepit.
Est autem [a] intellecta passio *tarda* renis aut re- — a de qua hic agitur
num: passio, inquam, tarda: siquidem cum insi-
denti atque *perseveranti querela* renalem intelligimus — *Quid sit ne-*
passionem, & non ex novello atque *recenti* tumore, — *phritis.*
sicuti neque cujusquam ossium *coxæ*, ni fuerit per-
severans, *ischiada* intelligere poterimus. Item adje-
cimus *renis*, aut *renum*, siquidem nunc alterum,
nunc utrosque tenet renes *tumentes*, ac duratos, &
in *saniem* sæpe venientes, & ulceratos, & [b] *humore* 53
fluentes. Igitur de cunctis purulentationibus, vel — b sanguine, aut sanie
vomicis communiter [c] secundo dicemus: nunc de cæ- — c postea
teris supra memoratis scribemus, & primo de *tumo-*
re. Antecedentes itaque *causæ*, quæ renalem faciunt — *Ejus causæ.*
passionem, aliæ *manifestæ*, ut perfrictio, indigestio,
percussus, casus vehemens super clunes, *acres cibi*
plurimi contra consuetudinem, *libido venerea* vehe-
mens, vel *urinalia* frequentata medicamina, aut *ve-* 54
nena, quæ specialiter ipsas [d] afficiant partes, ut sunt — d afficiunt
ex [e] *cantharidis* confecta. Afficiuntur autem hac pas- — e cantharidibus
sione, juvenibus magis [f] *graviores*, atque senes, — f grandiores
& [g] viri *mulieres*, & habitudine plenis [h] *tensiores*: si- — g viris — h tenuiores
quidem

quidem sit in iis gravior, & generaliter curatio difficilis, ob *angustiam* locorum, quæ passione vexantur, & ob *acrimoniam* urinæ, quæ insuetè aliquando renibus immorata in vesicam transit. Sequitur autem patientes, cùm adhuc *levis* fuerit tumor, *dolor* levis, & magis cùm *proni* fuerint inclinati, secundum [i] *clunes*, & circa *ilia*, alterius aut utriusque

Signa & symptomata.

[i] lumbos

55 partes, & priorum in clunibus nodorum. Cùm autem tumor *vehementescere* cœperit, dolor etiam plurimus fit cum *gravedine* & *fervore* clunium omnium, atque *iliorum*, & *pubetenus*, vel umbilico cum *consensu* usque ad vesicam tendente, ob tumorem *urinalium* viarum, quas *Græci* [k] ureticos poros appellant: quæ quidem à renibus usque ad vesicam sunt porrectæ, attestante *urina* tenui, & aquata, & ita *subalbida*, ut colaturæ liquidæ colorem fingat, [l] quam *Græci* [m] χαρωπὸν vocant, & primò *parva*, dehinc *plurima*, aut coacervatim effusa, quæ nullam faciat [n] relevationem, pejorante tumore, in [1] *feculentum* colo-

[k] πόρους οὐρητικούς

[l] quem

[m] i. cæruleum

[n] ἐναιώρημα

56 rem veniens, cum jam nimia tensione tenuissimæ *venulæ* fuerint ruptæ: item in *vini* transiens qualitatem viscosæ crassificationis causa: tum [o] *oleosum* veluti adipis qualitatem simulans, cùm renum [2] *fluor pinguis* [p] acceperit. Dehinc per incrementa etiam *febres* accedunt, cum consensu *jecoris*, ut quidam etiam fellis colorem sumant, attestante *ventris* abstinentia, cum tormento, & ructatione, inflatione co-

[o] oleosa, aut

[p] acciderit.

57 gente. Tum *hebetudo* sequitur, & *articulorum* frigus & *vomitus*: & tardante passione, corporis *tenuitas* nimia, adeò ut quidam [q] *uncati* permaneant, & semper *proni* ambulare cogantur, nec unquam se erigere

[q] curvi

1 sanguinis portione quadam admixta. τὸ τρυγῶδες χρῶμα intelligit.

2 Ex adipis eorum colliquatione.

gere possint. Est præterea signum *declinationis*, supradictorum in contraria mutatio, ut *urina* aquata in crassitudinem veniens: crassior verò vel viscosa in tenuitatem: item quæ paulatim atque cum *mordicatione* ferri solebat, sine labore adveniens, & si plurima, mediocris effecta, & ad summum omnia cum naturæ solita, vel similia fuerint visa. Aiunt aliqui eos, 58 *Hic multa desunt.*
qui ex *casu* vel percussu, aut vehementi *libidine* fuerint, tormenta, irruisse videantur: *colicos* verò major interior, vel ventri vicinarum partium dolor sequatur, atque inde sumat exordium, consentientibus vel compatientibus clunibus. Item *renali* vitio extemplo *difficultas* urinæ conjuncta est. *Colicis* verò per consensum, atque *secundo* concurrit. Hæc est similium passionum discretio. *Quomodo distinguenda nephritis à Colica.* Accidunt hæc item similia etiam iu [r] *urinalibus viis* vitio constituto, ex renibus quæ usque ad vesicam ducunt, quibus eadem quæ suprà diximus, rectè concurrunt, sed *dolor* vel ejus sensus erit *inter renes* & intestina, & *vesicæ fundum*, nulla inflatione vel extantia in externis renum partibus prominente. Hæc est omnis atque perfecta significatio. 59 *Curatio eadem quæ sanguinem spuentium.* Sed oportet *sanguinis mictu* adfectos similiter curari tanquam sanguinem *spuentes*. Non verò, qui cæteris fuerint passionibus adfecti, sicut de vesica scribentes demonstrabimus, pro suis concursibus vel accidentibus, quæ *Græci* symptomata vocant, partita curari ratione. Non enim sola *generalis*, sed etiam *specialis* eorundem convenit adjutoriorum curatio, solum differens, quòd ea quæ *localia* sunt adjutoria in iis, qui *renalibus* laborant vitiis, magis clunibus adhibeantur. Illis verò qui [s] *vesicæ*, pectini, vel *pubetenus*, quod *Græci* [3] perineon vocant.

[r] uretheribus

[s] *sub.* vitiis laborant

Cccc CA-

3 Cælius hic, ut passim vocum Græcarum proprietatem non admodum observat; περιναῖον enim proprie significat spatium inter pudenda & anum, Latinis interfeminium dictum.

CAPUT IV.

60 *De tardis vesicæ passionibus.*

Morbi quidam vesicæ proprii [a] *θριχίασις.*

IN vesica *speciales* plurimæ passiones eveniunt, *tumor*, *collectio*, *ulcus*, *durities*, φθειρίασις, item ψωρίασις, quam *scabiem*, vel scabrum appellant, [a] *capillatio*, *debilitas*, *paralysis*, *calculatio*, quam λιθίασιν vocant, *sanguinis* fluor, sive effusio, quam αἱμοῤῥαγίαν appellant, *mictus tarditas*, aut difficultas, aut in toto *guttæ* aquatiles, quas ὑδατίδας vocant. Sed ne porrecta longitudine, fastidiosa curatio videatur, una præceptione omnia apprehendere festinandum. De *paralysi* igitur superius docuimus, cùm de ea specialiter
61 diceremus. De *collectionibus* verò & *ulceribus* secundo dicemus, cùm de *singulis* corporis partibus communem trademus curationem. *Tumente* igitur vesica, sequitur *dolor* secundum *pectinem*, atque *veretri* radicem, & *ilia*, & *clunes*, & magis initio ac fine urinæ reddendæ: item *fervor* incendiosus: item *pulsus* & *extantia* partis in passione constitutæ, cum *jugi* ac frequenti urinæ reddendæ *desiderio*, & repentina *cessatio*, ac rursum egestio fit cum dolore intolerabili per singulos mictus, ut extenti ægrotantes etiam *ventum* per podicem reddant, aut ipse *podex* præcadens excludatur: & præterea ægrotantibus [1] *su-*
62 *pinus* exitus urinæ facilior. Quidam denique necessitate coacti *defixo capite* super [b] latus pedibus sese locaverunt, ut *lapis* angusta deserens loca, atque *vesicæ aditum* repetens, mictus tribuat facultatem. *Mulieres* denique etiam *digitis* immissis, in muliebrem sinum

Signa vesicæ inflammationis, & calculi.

[b] latis sedibus

1 Dum supini jacent, capite decliviori, quoniam in eo corporis habitu lapis in vesicæ amplitudinem relabitur, ex colli angustiis.

sinum sibimet ipsæ, hortatione quadam lapidem provocando [c] dimiserunt. *Pueris* autem magis prominens *veretrum* fit. Sæpe etiam *extantia* quædam ægrotantibus occurrit, si suo digitum injecerint *podici*. In ipsa præterea urina *sedimina* inveniuntur, aliquando [d] *crassiora*, & [e] *calida*, aliquando *arenosa* & saxosa. Item quibusdam *asper lapis*, aut sanguinolentus excluditur, & saniosus. Sed quoniam *signa communia* sequuntur *ulceribus* vesicæ atque *lapidibus* generatis, & iis qui *gelato sanguine* impediti mictus difficultate afficiuntur, confirmabitur apprehensio *lapidis* generati, adhibita [f] *melotide*, cujus rationem atque usum Responsionum libris, *chirurgiam* scribentes plenissime tradidimus. In quibus etiam auferendi lapides opus docuimus. Nunc enim correctionem demonstramus cujusdam in corpore *morbi*, quo vesica *lapidum* generatione vexatur, & non ut alium *masculum* appellemus lapidem, alium *fœminam*, veluti quidam levium medicorum, sed quodam *corporis* vitio, non adhibita *recorporativa* curatione, cum solius auferendæ [g] *alienitatis* intentione medici [h] capiantur: [i] cujus plurimæ sunt differentiæ.

c emiserunt excluserunt

d Aphor. 31. lib. 7. & 77. lib. 4.

63

e pallida

f cathetere solido, non fistuloso, Gr. μηλωτρὶς

g ut lapidis, sanguinis grumi &c.

h non autem recorporationis deinceps faciendæ.

i Nam ejus

64 Est præterea urinæ reddendæ impedimentum, quod Græci *stranguriam* vocant, mictus officium retardatum. Difficultas autem, quam iidem *dysuriam* appellant, quæ id adjuncto dolore [*] ingesserit. Impossibilitas autem, quam [l] *urian* vocant, perfecta ejus officii negatio. Sed hæc *tria* accidentia, quæ *Græci* symptomata vocaverunt, nunc *stricturæ* sunt appendicia, cùm tumor vesicam tenuerit, sive durities, aut paralysis, vel tensio, ut quidam volentes urinam usu solito ac naturali deponere, obstantibus causis, longo tempore continentes *officii dilatione*

Alii vesicæ morbi, ut stranguria: dysuria: ischuria:

k ingerit

l ischuriam

 vexen-

[m] rerum alienarum, & præter naturam in corpore genitarum.

vexentur: aliquando [m] *alienitatis* obtrusione vesicæ impedito meatu, ut *lapidis*, aut *arenæ*, aut *capillorum*, aut *squamularum* [n] cantabri similium, vel quocunque sedimine crassiore. Fluor autem *sanguinis* per
65 vesicam, quam *Græci* hæmorrhagian [o] vocantes manifestus, cùm acervatim per urinæ meatum sanguis excluditur. Sed quoniam non [p] solo ex *ambitu* vesicæ fluor iste fit, sed etiam ex *collo*, vel *mictualibus* [q] visco acervatus sanguis excluditur: aliquando etiam de *renibus*, erit locorum discretio facienda. Nam *renibus* patientibus dolor in *clunibus* demonstratur.

Mictus sanguineus, [n] furfuris [o] vocant, est [p] solum [q] viis urethra *ex renibus:*

[r] *Vesicæ* autem ambitu patiente, sub umbilico, vel *pubetenus* apparet dolor, & sæpe urinæ commixtus sanguis excluditur. Item *collo* vesicæ patiente, circa *veretri* initium, quod *Græci* perineon vocant, do-
66 lor sentitur. *Mictuali* autem *via* patiente, ipsam *veretri* radicem dolor afficit, attestante sanguinis *puritate*, cum juge ac non intercapedinata emissione, etiamsi digitis loca, quæ juxta [s] *sessionem veretri* sunt, presserimus, quo in loco est ultima mictualis via, quam, ut suprà diximus, [t] *uræam* Græci vocaverunt. Nam si ex aliis locis sanguis feratur, *digitorum* impressione magis abstinetur, cùm supradictis locis, hoc est, *perineo*, vel *podici* vicinis renititur impressio. Tunc [v] ex vesicæ *collo* [v] impedimento repressus feretur: ex *superioribus* verò abstinetur. Aliorum autem medicorum *signa* de his discretionibus conscripta *Responsionum* libris chirurgiam scribentes elogiavimus.

vesica, [r] Aphor. 39. lib. 7. & 80. lib. 4. *& ejus collo:*

[s] infimam partem

[t] urethram

[v] enim [x] impedito pressu referetur, ac in superioribus viis abstinebitur

67 Sunt autem *vesicæ* vitia, vel passiones generaliter *curatione difficiles*. Est enim natura *nervosa*, & altioribus insita locis, atque *celata*, & quæ corporis [y] *superflua* sustineat acriora. Sed ne *Methodi* rationem variare videamur, erit demonstrandum, quoniam *fluo-*

Curatio morborum vesicæ.

[y] excrementa

fluori sive solutioni vesicæ, quam *Græci* ῥευματισμὸν vocant, sunt adscribenda plurima, quæ specie discrepare videntur, ut plurimus mictus cum [z] *arenoso* vel [a] *capilloso* sedimine. Item *sanguinis* fluor: *strictura* autem adscribendus *tumor* est, atque *durities*, vel saxea duritas, quam *Græci* σκίῤῥωσιν vocant. Horum 68
duplicem generaliter in superpositionibus *curationem* demonstramus. Fluente igitur vesica, hoc est, *solutionem* patiente, locandus æger in *frigido* mediocriter loco, adhibita *requie*, cum *abstinentia*, & articulorum tenaci *ligatione*: & si *sanguinis* fuerit fluor, *clunibus* prominentius sublevatis: & officio *mictus* admonente, quantum datur, imperandum ægro, ut neque id *retento* faciat *spiritu*, neque *vi* quadam, vel conatu, excludi cogat aliena. Apponenda etiam *spongia* nova aceto tincta, secundum *clunes*, vel *umbilicum*, ac pubetenus, quod *Græci* ἦτρον appellant, usque ad *veretri* initium, quod iidem *perineon* vocant, addita tenaci cum amplexu *ligatione*. Tum 69
epithemata iisdem locis, atque *cucurbita* constrictiva adhibenda. *Potus* dandus frigidus: parvus *cibus*. [b] Species, de sanguinis fluore & sputo scribentes, docuimus. Similiter etiam, quæ [c] præbibenda, conscripsimus, ejusdem scilicet qualitatis. [d] Et *sessionem* ex vino [e] vehementiori confecta, quam ἐγκάθισμα vocant, in qua sint præcoctæ *murtæ* bacculæ, cum *rosis*: vel in pusca, aut aceto facta decoctio herbæ [f] *taliæ*, vel *rubi*, aut mali *punici* corticis, & horum similium: vel per *ferramentum*, quod *Græci* καθητῆρα vocant, *injectio* [g] secunda, quæ similiter medendo constringant, *acaciæ*, *hypocystidis*, aut *plantaginis* [h] succo, vel *polygonii* herbæ, aut *intybi*, vel *puscæ* 70
frigidæ, singularis, aut adjuncta *thuris* drachma una,

z Aphor. 79. lib. 4.
a Aphor. 76. lib. 4.
a *solutione*:
b cibi, potus, epithematum
c *sc.* medicamina
d Prodest & sessio
e austeriori
f surculorum oleagineorum
g facienda eorum quæ
h succi

 cum

cum æquali pondere *hypocyſtidis*, vel *gallæ*, cum nigro vino, vel [i] *talliæ* herbæ aqua cœleſti concoctæ: quæ cum fuerit expreſſa & adjecta, erit aqua [k] coquenda, donec ad mellis veniat craſſitudinem. *Mulieribus* vero etiam *peſſaria* adhibenda, quæ ad fluorem matricis *Reſponſionum* conſcripſimus libris, muliebria vitia curantes. Eſt autem *curatione* [l] correctior, ac facilis *eruptione* factus, vel [m] *oſcitatione* ſanguinis fluor, vel percuſſu, aut ſaltu confectus. Etenim [n] *influxio* abſtinetur, & rupta conglutinantur:

71 *difficilis* vero correctione ex *putredine* effectus fluor. Retento enim *ſanguine*, vel abſtento, *ulcus* [o] permanebit. Eſt præterea ex *putredine* ſanguis *ater*, & male redolens, atque *purulentus* ex ulcere præfecto, & *dolore* antecedente, qui putredinis cauſa adveniſſe videtur. In *eruptione* autem flavus, & non [p] antecedentibus ſupradictis, ſed [q] *excuſſu*, vel ſaltu, aut percuſſu effectus. Solent præterea ſicut in podice, vel fœminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſica *hæmorrhoides* generari, quæ fluorem ſanguinis præſtant, quibuſdam *intervallis* variatum, quod

72 oportet apprehendere prudentem, cum non coadcervata primo fuerit effuſio, ſed augmentis quibuſdam promota, interjectis defectionibus, ac ſæpe retento ſanguine *doloris* pubetenus admonitione [r] ceſſante cum tenſione *inguinum*, & gravedine *clunium*, vel *renum* conſenſu: & cum *ſanguis* eruperit, ſupradictorum [s] *relatione* ſequente, ſiquidem aliquando inflatæ ac tumentes *hæmorrhoides* difficultatem, vel abſtinentiam faciunt mictus, quam Græci *dyſuriam* vocant, vel [t] *uriam*. Hæc ſunt quæ de his neceſſariò dicenda credidimus. *Declinante* autem paſſione, convenit adhibere *cerotaria*, ex murtino, vel viridi oleo

[i] thaliæ
[k] recoquenda
[l] ac correctione facilior
[m] oſculatione
[n] effluxio
[o] permanet
[p] nigredine: fœtore: pure: dolore
[q] lapſu ex rheda aut vehiculo
[r] atteſtante; quidam *ceſſare* exponunt, cum ſanguis fluere deſinit.
[s] relevatione
[t] iſchuriam

oleo, & alumine, *cibum* varium dare, atque *vinum*, ac deinde *lavacrum* adhibere.

At si *strictura* fuerit ventris, vel vesicæ, convenit jacere ægrotantem *loco* mediocriter *calido*, atque *lucido*, adhibita *abstinentia* usque ad tertium diem, cum *requie*. Item *locis* in dolore constitutis *manuum* calidarum, cum blando amplexu *vaporatio* adhibenda: vel *pubetenus*, ac *veretri* initio, & *clunibus* calida *linteamina*, aut *vascula* ex aqua calida, vel *saccelli* ex pollinibus calidis, aut *vesicæ* oleo calido plenæ admovenda, ac si *vehemens* fuerit dolor, *phlebotomia* adhibenda: & partes in passione constitutæ *lanis* [v] limpidis oleo calido ac dulci infusis contegendæ, ex eo etiam *totum corpus* ungendum: tum *ora* fovenda. Adhibenda etiam *encathismata* ex aqua calida, vel aqua & oleo, aut decoctione laxativa ex iis quæ sæpe memoravimus. Tunc *cibus* dandus sorbilis, & *potui* aqua calida, moderatione dominante, & usque ad *declinationem* passionis, intervallis dierum, nutrimenta offerenda. Ac si *dolor* minime cessaverit, convenit usus *cataplasmatis* laxativi, & *cucurbitæ* appositio levis, quam *Græci* κούφην appellant, cum adjecta scarificatione, & *vaporatione* spongiarum aqua calida expressarum. Ac si *venter* retentus fuerit, *clyster* convenit simplex: & secundo *cucurbita* clunibus adhibenda, ac pubetenus [x] præraris capillis. Tunc *hirudinum* appositio, quas sanguisugas vocant, atque *embasis* adhibenda ex calida & oleo: sic enim laxatis *tensionibus*, non solum dolores solventur vesicæ, sed etiam consequens *urinæ* difficultas, vel abstinentia. Cavendus præterea usus *urinalium* medicaminum, quæ diuretica *Græci* vocant. Etenim *vesicam* provocant, & propterea tumores faciunt com-

73 *à strictura.*

v non succidis

74

x prærasis

75

Cavendum à diureticis.

y cessaverit

z confectis, absolutis

commoveri. Ac si minutis doloribus urinæ [y] fuerit *retentio*, vel in toto conquieverit dolor, tanquam [z] factis superpositionibus repetant *lenimenta*, adhibenda *fortificatio* per variam *gestationem*, & *vocis* exercitium, *unctionibus* quoque ac *defricationibus* admotis, quæ superiora corporis magis exerceant, inter
76 jecto *lavacro*, & vario *cibo*, ac *vino*: & juxta methodicum modum adjectiones *cyclicæ* ac detractiones faciendæ. Tum ad *recorporativa* atque vehementia redeundum adjutoria, ut ex *resina*, vel *dropace*, ac *paroptesi*, & solis torrore, vel arena ignita, & appositione [a] *cucurbitæ*, forti raptu atque tractu quodam circunducto remota, corpora roboremus, morborum pulsa [b] *segnitie*, adhibito usu *asperginum*, quæ *συμπάσματα* *Græci* vocaverunt. Tum *malagmata* atque *acoporum* lacessentium usus adhibendus, adjecto etiam *sinapismo*, & *fricatione* partium, quæ passione afficiuntur. Tum *encathismatibus* utendum ex aqua marina, vel salsa calida, & magis iis qui *mordicatione* quadam locorum in iisdem passionibus tanguntur:
77 tum *cataclysmo* utendum, cujus [c] nominis vim præscriptis libris sæpius [d] latinavimus: ita *natatio* adhibenda aquarum sua virtute medentium, quibus magis erit in solutionibus utendum. Eligendæ sunt nanque specialiter quæ *aluminis* habeant qualitatem, ut sunt in Italia *Albulæ* appellatæ, & *Nepesinæ*, & [e] Cotiliæ, & *Auguriæ*: Iis vero qui *lapidibus*, vel *scabro* vesicæ afficiuntur, erunt eligendæ aquæ *salsæ*, vel quæ *nitri* habeant qualitatem, ut apud [f] *Tenariam* insulam, quæ potandæ, atque lavacro adhibendæ sunt. Tum residuus adhibendus est *cyclus*, & acriora medicamina potanda, ut ex radice *lapati*, & *capparis*, & *struthii*, vel *polii* herbæ, itemque *panacis*, & ho-

a Hanc *recorporativam cucurbitam* vocavit lib. 2. §. 31.
b fibrarum *ἀτονίας*

c aquarum illisionem exposuit. c. 1. lib. 1. ruinam, cap. 1. lib. 2
d pro latino usurpavimus
e Cutiliæ

f Ænariam

horum similium, & *lithotomia* in iis, qui majorem generaverint lapidem. Item in omnibus *hellebori* adhibendus est usus, si passiones supradictæ permanserint. Tum *navigatio* atque *peregrinatio*, & earum varietas appetenda. Erit præterea longo tempore, ut cætera quæque nimia, *Venus* præcavenda. Iis enim qui ob vesicæ *paralysin*, propter officium [a] sciscitandum usum *venereum* probaverunt, consentiendum non est: trahit enim secum totius corporis vexationem. Ob quam causam erit [b] probanda etiam ferularum tenerarum, vel tabellarum, usque ad *ruborem cutis* ab iis probata *percussio*, itemque *ustio*, & *scarificatio* [c] faciendæ pubetenus, atque clunibus, & circa initium veretri circulatim, quod *Græci* περίνεον vocant, [d] debilitate afficiens. Sunt præterea aquosa [2] *semina* quæ excluduntur, & magis cum se *pronos* fecerint ægrotantes, vel celeri ambulaverint gressu. [e] Irruit autem corporibus, cum longa fuerint *debilitate* vexata, aut immodico usu *venereo* affecta. Sed est accipienda *curatio* ex iis, quæ de vesica *sanguine* fluente memoravimus: Item ex iis, quæ in *lenimentis* passionum fortificandi corporis causa, ac demutandi sæpissime probavimus. Est enim hæc passio seminalium viarum [f] *paralysis*.

78

Venerii noxa.

a sollicitandum

b reprobanda

c facienda

79

d i. quæ debilitatem afferunt

Gonorrhæa.

e irruunt

f immo potius Rheumatismus.

2 Serosi humoris corrupti & acris, per colem effluxum intelligit, quem Gonorrhææ speciem quidam esse putant. Vulgus vocat *chaude-pisse.*

Hic deest Caput de Diabete: item de Seminis lapsu, seu Gonorrhæa: quæ duo capita in Indice huic libro in Editione Basileensi præfixo, notantur.

CAPUT VII.

80 *De Somno venereo quem Græci* ὀνειρόγονον *appellant.*

PEr *ſomnos* inanibus viſis affecti ægrotantes *ſeminis lapſu* vexantur. *Nomen* autem ſumpſit ab accidenti, ſiquidem effectum venereum provocando perficit. Sed generaliter, neque illico *paſſio* eſt, neque *accidens* paſſionis, quod *Græci* ſymptoma vocant, ſed eſt conſequens viſis, quam *Græci* φαντασίαν vocaverunt, per ſomnum ægrotantes afficiens, ob deſiderium *venereæ* voluptatis, vel jugem atque continuam *libidinem*, ſive è contrario longam uſus *dilationem* vel continentiam.

Quid ſit ſomnus venereus.

ejus cauſæ.

81 Sed hoc frequentius accidens in *paſſionem* ſæpe devenit; itemque alterius paſſionis aliquando *ſignum* antecedens fit, ut *epilepſiæ* aut *furoris*, quam *Græci* manian vocant, aut cujuſquam ſimilis morbi, quoniam vexationem oſtendere probatur, atque præmoveri corpus, ſive prætangi acceſſione ventura. Item aliquando antecedens *cauſa* ſupradictæ paſſionis, quam [a] *ſeminis* appellamus *lapſum*, fuiſſe probatur, à qua diſcernitur, ſiquidem illa paſſio etiam per diem *vigilantibus* ægris fluere facit ſemen, nulla *phantaſia* in uſum venereum provocante. *Somnus* autem venereus eo ſolo tempore, quo dormiunt ægrotantes, inanibus viſis

Aliquando epilepſiam aut furorem præſagit;

[a] Gonorrhæam *quomodo differat à Gonorrhæa.*

82 *concubitum* fingit. Aliqui etiam ajunt ὀνειροπόλησιν ab ὀνειρογόνῳ diſcerni, ſiquidem ὀνειροπόλησις illa ſit quæ per ſomnum concubitum *fingit*, cum [b] operantium ſenſu, ſed *ſine* ſeminis jactu: Ὀνειρόγονος vero uſque ad [c] *defectum* deducit ſeminis lapſum. Sed *Meleſius* nihil inquit ſupradicta differre: unum enim atque eundem fluorem dicit eſſe ſeminalium viarum. Sed quod *nunc* excluſio perficitur ſeminis, *nunc* impeditur, quanquam viſa

[b] operis

[c] effectum

per somnum eadem fingantur, ob alias, inquit, irruentes fieri causas: sed non est plurima *discretio*, [d] nisi intentio adhibenda: quippe cum neque ad *curationem* necessaria comprobetur. [d] nec

Eos igitur, qui ratione *futuræ* accessionis *epilepsiæ*, vel *furoris*, aut cujusquam alterius morbi commoventur, ex iis quæ *suis* sunt *passionibus* tribuenda, mitigamus: eos vero qui *specialiter* hoc vitio afficiuntur, tanquam parva *gonorrhœa* affectos curamus. Supradictorum enim augmentum in istam cadere passionem facit ægrotantes, [e] *fluentium* seminalium viarum, vel *paralysi* vitiatarum causa. Quapropter convenit primo ægrotanti ab *intentione venerea* visa mentis avertere, quæ *Græci* phantasmata vocaverunt, atque *aliorsum* applicare intentionibus externis admotis. Siquidem facile quæ *vigilantes* accipiunt, *somniorum* visa [g] ad activa cum hiis motibus exercent ægrotantes, & propterea corpus *seminis* [h] *discussione* vexatur. Tum *stramenta* duriora atque frigerantia procuranda. Jubendi etiam supra *latus* jacere, cum se somno dederint, & [i] ante se: vel supponenda tenuis ac producta *lamina plumbea* clunibus, vel *spongiæ* circundandæ [k] pusca frigidæ infusæ, vel [l] injiciendo loca rebus *frigidæ* virtutis ex [m] anterioribus, ut *balaustio*, vel *acacia*, aut *hypocystide*, vel *psyllio* herba, quæ sunt singularia, vel cum palmulis adhibenda. *Cibus* etiam *constrictivus* dandus, vel densabilis, & frigidus, ut de sanguinis fluore conscripsimus. [n] *Poto* quoque *frigido* nutriendi, vel constrictivis, non quidem curiose confectis. Tum adhibenda *fortificatio* ex communi resumptione, & facienda consuetudo *frigidi lavacri*, quod *Græci* ψυχρολουσίαν appellant. *Loca* etiam in passione constituta forti impressione *fricanda*. Sunt enim hæc sufficientia con-

83 *Curatio varianda.*

[e] defluxionem ex aliis partibus accipientium

84

[g] ad actionem ducunt, hisque

[h] exclusione

[i] in ventrem

[k] puscæ

[l] contegenda lumborum loca

[m] antea memoratis

85

[n] Potu

constrictioni faciundæ. *Aliqui* vero convenire dixerunt etiam *mictus dilationem* tendere, ne frequenti [o] officio causa refricetur, & [p] *completa* vesica se somno ægrotantes dare, quo neque in altum somnum venire sinantur, & [q] intercessu frequenti [r] excitentur, quo *visa* venereæ voluptatis, quæ somno finguntur, amittant, & extenta vesica *seminales vias* sibi vicinas comprimendo semen retineant. Alii *majorem digitum* ligandum atque constringendum *forti filo* vel lino jusserunt, quo *dolore* interveniente, altior arceatur *somnus*, & neque animorum visa in *veneream voluptatem* solvantur. Sed erunt hæc utraque à nobis excludenda. Vexant enim vigiliæ ægrotantem, & ultra modum *urinæ retentio* difficultatem mictus sæpe [s] refecit, ut alterius passionis illatæ causa videatur, [t] ut supra docuimus.

o i. mictione
p plena
86
q abruptione
r excitati
s efficit
t sicut

CAPUT VIII.

87 *De sanguinis emissione ex debilitate seminalium viarum.*

Milesius debilitate fieri dixit seminalium viarum, vel sequi *in usu venereo pro semine sanguinis emissionem*. Sed hoc commune est etiam iis, qui in osculo vesicæ, quam [a] *uretan* vocant, *ulcus* habuerint. Et est harum manifesta *discretio*. In iis enim qui *ulcus* habuerint, cum mictum fecerint, *sanguis* fluet attestante *mordicatione*, & *dolore*, & aliquando egestione *corpusculorum*, quæ ἐφελκύδας *Græci* vocaverunt.
88 In iis autem qui *debilitate* seminalium viarum afficiuntur, solo tempore *Veneris* exercendæ sanguis excluditur, attestante *jucunditate*, nullis corpusculis, & cum mictum faciunt, nulla mordicatione vexante: sed etiam [b] nunc *curatio* ex supradictis accipienda, ubi *vesicam* fluentem

a urethram
b hujus

tem sanguine curari conscripsimus. *Constrictione* enim atque densitate fluentia retinentur. Tunc *resumptio* adhibenda, ac deinde *recorporatio*, ut sæpe memoravimus.

CAPUT IX.

De Priapismo. 89

SIne ullo dolore vel consensu [a] *vertigo veretri fit*, & appellatur *priapismos*, sed vocabulum sumpsit à similitudine *priaporum*, [b] quòd ita [c] formentur, ut *recto veretro* fingantur. Hujus autem passionis meminit *Demetrius Apameus* libro Signorum. Ait enim [d] *semen* in semet manu operantem nec quicquam potuisse peragere: *tensionem* autem fuisse veretri nimiam, cum *parvo dolore*, ut *cornu* putaretur, & ita perseverasse *multis mensibus*. Nullo quoque adjutorio medicinali cessasse, [e] ac *tarde*, atque longo tempore quievisse. Quo fit ut à *satyriasi* discernatur priapismus. Siquidem illa *celer* sit, & non tardet in corpore. [f] Fiet sanè cum *contractu nervorum*, & stimuloso *desiderio venereæ voluptatis*: [g] nam intelligitur *priapismus* [h] *paralysis* esse *seminalium viarum*, atque aliorum *nervorum* ad veretri partes [i] ducentium, quorum [k] contractu ægrotantes afficiuntur. Sed etiam [l] nunc *curatio* sumenda est ex iis, quæ de *vesicæ strictura* longo tempore tardante conscripsimus.

Definitio morbi
[a] tentigo
[b] qui
[c] formantur
[d] senem
[e] sed
90
Ejus à satyriasi differentia:
[f] Fit enim
[g] At
[h] imo potius spasmus
[i] tendentium
Curatio.
[k] distensione
[l] hujus

CAPUT X.

De vomicis, sive internis collectionibus, quas Græci ἐμπυήματα *vocant.* 91

PLena igitur de his tradenda est ratio. Hæc enim sunt quæ in occultis nata [a] *collectiones* nuncupantur,

[a] abscessus; ἀποστήματα

tur, ut in [b] *splanchnis*, ac *membrana*, quæ latera cingit, vel in *pulmone*, aut discrimine thoracis ac ventris, quod Græci *diaphragma* vocant, item *stomacho* vel *ventre*, *jecore*, *liene*, *intestinis*, *renibus*, *vesica*, aut *mictuali via*, vel *matrice*, aut *peritonæo*. Sed de iis, quæ in matrice generantur, libris quos de *muliebribus* vitiis conscripsimus *Responsionum* docuimus: de cæteris vero nunc dicemus. [c] Harum igitur *aliæ* solo medicamine curantur, atque *medicinali* [d] *delectu* guber-
92 nante usum *chirurgiæ* non exigunt: siquidem [e] sint *occultis* in locis, & plurimis superpositis *membris*, & [f] sit impossibile atque *illicitum* plurimas incidere partes, ne *sanguinis* [g] pomposus fluor periculum faciat ægrotanti, ut sunt quæ in *pulmone* generantur, vel *diaphragmate* intrinsecus, vel in ipsa [h] alteriore altitudine, aut in [i] *stomacho* superius scilicet à diaphragmate, vel in *ventris* [k] sessione, aut *intestinis*, excepto sine *longaonis*, item in *posterioribus vesicæ*, vel in *renibus*: *aliæ* vero accedente *chirurgia* curantur, quoties ad *exteriora* corporis collectionum [l] liquorem erumpendo feruntur, vel magis ab *altioribus* recedunt,
93 ut in [m] *hypozygo* membrana, vel *diaphragmate* forinsecus, atque *stomachi* fundo, & [n] *ventris*, circa ejus superiorem altitudinem, item [o] *jecore*, & *liene*, & *longaone* ad ejus exteriora, atque [p] *sphinteri* vicina, & *vesicæ* in anterioribus, vel sub umbilico, pubetenus, quod *Græci* ἦτρον appellant, item in *vesicæ collo*, vel in *prima* ejus parte, quam Græci [q] *uretan* vocant, & in *peritonæo*. Communiter autem omnis *vomica* vel collectio, antecedente *tumore* nimio, generatur.

[b] σπλάγχνοις, visceribus. [c] collectionum [d] ductu [e] sunt [f] est [g] copiosus [h] ulteriore, sc. pectoris cavo [i] œsophago [k] ima parte [l] liquores [m] ὑπόζυγος, i. pleura, ut in lib. de Cel. Pas. passim [n] ventre [o] Aph. 45. lib. 7. [p] sphincteri [q] urethram Aphor. 57. lib. 7.

Signa abscessuum internorum sunt. Denique *empyici*, quos nos vomicosos appellamus, alii ex *pleuritico* morbo, alii ex *pleumonico* in supradictam passionem devenerunt, sequentibus *signis*, nunc

communibus cujusdam partis in vomicam venientis, nunc *specialibus* pro singulis corporis locis. Sed ne longa [r] hac oratione extimemus, omnium *communia* simul ordinanda probamus: tum singulatim specialia designantes etiam [s] munia adjungemus. Omnibus igitur collectionibus generatis, vel cum *tumor* in [t] liquore vertitur, sequitur *febricula* vehemens, inordinata & sæpe cum *rigore*, & torpore frigido, vel [v] *iniquitate* corporis, tum loci *fervor* incendiosus, *gravedo*, *tensio*, & exceptis quæ in *pulmone* fiunt, sæpe stimulans *dolor*, & pulsuosus: tum celer *pulsus*, atque humilis, & sæpe *sudor*, magis capitis, atque collorum. Dehinc perfecta purulentatione *rigor* corporis, atque *tremor* [x] circunscribitur, & *febrium* recedit inquietudo, ac dolorum: sed *specialiter* ac proprie [y] in communibus, si in membrana, quæ latera circuntegit, *hypozygos* appellata, fuerit generata collectio, *difficultas spirationis* sequitur, quam dyspnœan vocaverunt, & difficilis *jacendi* potestas supra *contrarium* patienti latus, hoc est, quod [z] causa non tangitur, cum sensu quodam interno veluti *pendentium* [a] membrorum, & sæpe commotu corporis quasi *sonus* auditur, velut inclusi atque collisi humoris, [b] nam *Græci* ὑδατισμὸν appellant. Sequitur etiam *displicentia* post acceptum cibum, quam *Græci* δυσαρέστησιν vocant, & plurima *tensio* medii lateris, aut [1] verricosa *inflatio* impressioni digitorum cedens, ac resurgens. In *pulmone* vero emergente vomica, *spirandi* plurima difficultas sequitur ægrotantes, *tussis* vehemens, *vox* obtusa vel rauca, & *odoris* tetri spiratio, *thoracis* gravedo, & *adductio* superiorum ad inferiora, item *gravatio* atque tensio supinatis

94

r hæc

s communia *vel communia:*

t liquorem, pus. Aph. 47. lib. 2.

v inquietudine: jactatione: vexatione.

95

x cessat, minor fit *cuivis propria:*

y præter communia *ut pleuræ:*

z morbo

a membranarum

b quod

96

pulmonis:

1 verrucosa, acuminata, fastigiata in verrucæ, i. tumuli modum. Ea fit, cum exesis musculis intercostalibus spiritus thorace inclusus, foras, versus pectoris cutem erumpit.

tis ægrotantibus, & *relevatio* ſedentibus: denique ſe ipſi ſuſtollunt ad partes lecti ſuperiores, quo *levatius* habeant *caput*. Sequitur etiam *cavitas* oculorum, genarum *rubor*, & *albedo* ſub lingua venarum. Et ſi *eruptio* tardaverit, inflatio quoque *articulorum* ſequitur, *vultus* pallor, & *macies* ora deformans.

97 *diaphragmatis:* Item in *diaphragmate* emergente vomica, dolor ſupra *præcordia* ſequitur, penetrans per latera utraque uſque ad *poſteriora*, & aliquando inflatio vel tenſio juxta *finem* pectoris, vel ſub *extremis coſtis*, atque oſſibus[2] ultimis, perſeverans uſque ad [c] *alia*. Et ſi collectio[3] *forinſecus* fuerit, *ſonitus* aliquando humoris incluſi ſequitur, tum *tuſſicula*, & in ſpirationibus difficultas plurima, ac *reſpiratio* longa, & forinſecus ſpiritu attracto,[4] *dolor*, quod nunquam ſequitur eos, qui *pulmonis* vomica vexantur. Etenim *pleumonici* hauriendo magis ſpiritum relevantur.

[c] ilia

98 *Stomachi, ſeu œſophagi:* In *ſtomacho* autem emergente vomica, *ructationes* tetræ, atque difficultas *ſpirationis*, ſed minor ægrotantes ſequitur, & aliquando *tuſſicula*[d] parvo ſine ullo[e] tumoris excreatu: tum *torpor* frigidus articulorum, *animi* defectio, *ſudor* in ſummitate cutis, *pulſus* parvus, & corruptio ſumpti cibi, atque acidæ ructationes, & *nauſea*, & aliquando *vomitus*, ſiccitas *linguæ*, vel aſperitas, *ſitis*, *tranſvoratio difficilis*, plurima vel parva pro collectionis magnitudine. Quod ſi fuerit in *ſuperioribus* ſtomachi, donec cibus tranſvoretur, *preſſuram* ſentiunt ægrotantes, poſt[f] effectus verò[g] releventur.

[d] parva
[e] humoris

[f] devoratum
[g] relevantur
[h] At

99 [h] Ac ſi in *inferioribus*, erit facilis *transvoratio*, ac deinde dolida cibi *perceptio* ſe-

2 *ſc.* Sterni, qua eſt xiphoeides, & ſub coſtis nothis, quibus adnectitur Diaphragma.

3 Extra Diaphragma intra ventrem, qua ventriculum Diaphragma contingit, non qua pulmonem ſpectat.

4 Nam per inſpirationes Diaphragma in ventris inferioris ſpatium diſtenditur, quemadmodum per expirationes ſurſum in thoracem adducitur.

ſequetur, cùm ad deſtinata pervenerint quæ [i] ſumantur, *dolore* ex anterioribus partibus in ore ventris atteſtante, cum *inflatione*, vel extantia quæ impreſſione digitorum cedat ac reſurgat. Si verò in *ſuperioribus* fuerit collectio, nulla videbitur prompta inflatio vel extantia, ſed dolor atque gravedo *inter ſcapulas*, [k] vel ex poſterioribus *cervicis* partibus ſentietur. Ac ſi in [l] *ventre* fuerit collectio, & magis in ejus ambitu, erit *inflatio* inferius à *diaphragmate*, quod diſcrimen appellamus, circa medium præcordiorum *ſiniſtrorſus* flexa, & impreſſioni digitorum cedens, ac reſurgens, atteſtante *faſtidio*, nauſea, *ſiti* poſt cibi ſumptionem, 100
cum ructationibus acidis, atque ſumptorum corruptione, & aliquando *liquidis* per ventrem egeſtionibus. Ac ſi in aliquo *inteſtinorum* fuerit collectio, erit *extantia* vel inflatio vomicæ ſecundum ejus *poſitionem*: [m] in *pyloro*: denique conſtituta in ultima parte ventris ſub *dextro* latere, atque *ilio*, vel ſub *jecore*. Sin verò in [n] *neſtide* fuerit collectio, erit in *ſiniſtra* parte extantia ſupradicta atque inflatio veluti ſub *liene*. Aliis etiam inteſtinis [o] *tenſioribus* collectione vitiatis inter *umbilici* atque *pectinis* regionem ſupradicta reperiuntur. Ac ſi in *colo* fuerit collectio, ſecundum *ilium dextrum*, circa umbilicum uſque ad *ſiniſtra* loca, antecedentibus iis quæ ſunt ſolita *colicos* afficere, ſupradicta reperiuntur. Item in *longaone* collectione [p] ſuffecta, *clunium* dolor ſequitur, cum difficultate 101
mictus, & abſtinentia ventris, & aliquando egeſtione *muculenta*, vel *ſanguinolenta*. Inflatio autem vel *extantia* erit in ſuperficie *occulta*, ſed immiſſis per podicem *digitis* ſentietur, & ad inferiora venientibus liquidis commixta *ſtercora* putria egeruntur, adeò ut plerunque lateat, utrum ex *pyloro*, vel *neſtide*, aut

[i] ſumuntur
[k] vel in *Ventriculi*:
[l] ventriculo
Pylori:
[m] ut in pyloro erit extantia conſtituta
jejuni:
[n] νῆστις, eſt inteſtinum jejunum
inteſtini ilei:
coli:
[o] tenuioribus
recti:
[p] perfecta

q tenuioribus — q *tenerioribus* inteſtinis hæc ferri videantur. Sed erunt purulenta *ſeparatiora* à ſtercore, atque diſcreta,

102 quum ex *colo* referuntur, aut ex *longaone*. Item in *jecore* vomica conſtituta, *inflatio*, vel extantia, & *pulſuoſa* ſequitur ægrotantes r appoſitio, & tangentibus nobis s *ſana* principaliter t occurrunt, & circa confinium *interaneorum*, quæ, ut ſuprà diximus, *Græci* σπλάγχνα vocant, circunſcripta collectio ſentitur, quum nuncquam v tantum latens, atque ita ſubmerſa in *peritoneo* collectio comprobetur, neque ita circunſcripta ac deciſa videatur: ſed paulatim deficiens ſuos *fines* ſanis partibus jungat, ut non x dejecta atque deciſa videatur.

jecoris. r diſpoſitio s partes ſanas quæ hepati incumbunt t occurrit v adeo x diſtracta

Quot modis, & quibus viis hi abſceſſus ſe exonerent.

Hæc eſt *vomicarum* omnium ſpecialis ſignificatio, ſed earum *eruptiones* aliquæ ad *thoracis* inania fiunt: aliquæ inter regionem *peritonei* & *inteſtinorum*: aliquæ ad *ſtomachum* vel *ventrem*, ut liquida atque pu-

103 rulenta evomantur: aliquæ ad *pulmonem*, ſive arteriam majorem, vel *rumam*, quam *Græci* βρόγχον appellant quo liquida & purulenta y etuſſiantur: aliquæ ad *inteſtina*, vel eorum ſpatia, quo per *podicem* liquida excludantur, vel purulenta: aliquæ ad *matricem*, quo per *muliebrem ſinum* profundantur: aliquæ ad *renes* vel mictuales vias, ac *veſicam*, quo per mictum ferantur, aliquæ ad *cor*, ut *Eraſiſtratus* ait, ſed harum omnium eruptionum plerique alias z rationabiles dicunt, aliquas irrationabiles: ſed *rationabiles* aiunt, ut ad ſtomachum vel ventrem venientes per *os* exclu-

y extuſſiuntur. z quarum facile ratio reddi poteſt

104 di, ad pulmonem vero per *arteriam* majorem: item ad inteſtina vel ventrem, vel *podicem* ferri, ad renes vero vel veſicam per *mictuales vias*, item ad matricem per *muliebre* a veretrum: *Irrationabiles* autem dicunt, eas quæ in *diaphragmate*, vel *hypozygo* membra-

a pudendum

brana, aut *jecore*, & *liene* generatæ rumpuntur, &
per *arteriam* majorem, vel *stomachum*, aut *vesicam*,
aut *matricem* excludi [b] credantur, cum *nullæ* sint ab [b] creduntur
iis partibus, quæ collectione affectæ sunt, *naturales viæ*
ad supradicta loca ducentes. *Alii* vero etiam in iis
se [c] repertos quædam *vascula* demonstrant, *anatomica* [c] reperisse
ratione adprehensa, quæ ad hæc penetrant loca.
Alii aiunt *vias* esse *latentes*, quas λογοθεωρήτας appellant. 105
per quas limpida vel purulenta quadam *exudatione* ferantur:
sed non oportet de his plurimum disputare.
Sufficit enim *ad disciplinam significationis faciundæ*,
manifesta [d] *comprobare*. [d] cognoscere

Signa, in qua parte, & quoversus abscessus ruptus sit.

Item aliqui etiam in singula loca ex aliis factam *susceptionem*
puris, quam μετάληψιν vocaverunt, *signis*
explicare conati sunt, quæ quidem non necessaria,
sed frequentia probaverunt. Etenim ad *arteriam* majorem,
sive gutturis cannam, quam *Græci* βρόγχον appellant,
facta eruptio *spirationis* ingerit *difficultatem*,
& *tussiculam*: ad *stomachum* verò, nauseam, atque 106
fastidium, & eversionem, vel *vomitum* ingerit ægrotanti.
Item ad *intestina*, vel ventrem, *tormentum* facit
partium, cum *inflatione*, ac ventositate. Ad *vesicam*
verò, delectationem facit frequenter *urinæ* reddendæ.
Ad *inania* autem *thoracis*, atque inter *peritonæon*
membranam, & *vitalia interna* nulla sunt antecedentia
eruptionis signa, sed utranque *factam* intelligimus.
[e] Sed pro ægrotantium *motu*, vel conversione
jacendi, *sonus* quidam efficitur velut inclusi humoris,
quem *Græci* ὑδατισμόν vocaverunt. [f] Præstantius
autem, si inter *peritonæon* atque *intestina* id evenerit.
Sequitur etiam prominentia partium, *hydropem*
fingens, cum *mordicationibus*, ac doloribus repentinis.
[g] Sed si inanis fuerit ruptio *thoracis* facta su- 107

[e] Nam
[f] i. Melius percipitur
[g] Sed si superiorum partium discriminis, quod Græci diaphragma vocant, in thoracis inane ruptio facta fuerit.

periorum partium à diſcrimine, quod Græci *diaphragma* vocant, cum *difficultate ſpirationis*, *tuſſiculæ* querela ſequitur. Sin verò in regionem, quæ *inteſtinis* atque *peritoneo* interjacet, fuerit facta, *inferiorum* partium querela ſequitur cum inteſtinorum *tormento*: Novitate enim repentinæ effuſionis acriorum humorum, atque corrupti puris edacitate ea quæ naturali habitu cuſtodita manebant vitalia, vehementiſſimè

108 vexantur. Præterea *repentina*, atque coadcervata aliquando ruptio fit, aliquando *h* *paulatim*, tenuatis primò *vomicæ tegminibus*, ut præliquatum, atque parvum liquorem mittant, quod apprehendimus, quum *tuſſicula* deſiverit eſſe ſicca, atque *ſputa* pollui admixtione *puris* viderimus, vel in egeſtionibus ventris quicquam *ſanioſi liquoris* fuerit repertum, vel in egeſtionibus urinæ *ſedimina purulenta* fuerint inventa. Sed poſt ſupradictas *eruptiones*, ſi *omnis* fuerit facta liquoris effuſio, *febres* illico ſolvuntur, atque loci *prominentia* *i* reflatur, & *gravedo* *k* circunſcribitur. Sin verò *ex parte* fuerit effuſa collectio, quod fit *debilitate* ægrotantis, aut *craſſitudine* liquidorum, aut non

109 in *l* *fundo* *m* vomica *n* oſculatione ſuffecta, ſed è *lateribus*, aut ſupernis partibus *o* paulatim liquidam inventurum. Sed erit *p* approbanda ſignificatio *non in fundo* factæ ruptionis, quum inter aliquos dies repleta vomica, ſive eruptio, *tenſionem* rurſum, atque gravedinem cum *febre* moverit ægrotanti: tum poſt effuſionem ſuperflui liquoris omnia leviganter: ac ſimiliter per *intervalla* dierum *q* eaſdem difficultates *r* repræſentet.

h quod dici ſolet, per reſudationem

i retrocedit
k ceſſat, minuitur
Signa, vomicæ ex parte tantum expurgatæ.

l medio, parte interiore
m vomicæ
n apertione
o paulatim exeuntia liquida inveniuntur
p cognoſcenda
q eædem
r repræſentantur.

Communiter autem, omnium eruptionum *tutior* eſt comparatione cæterarum, illa quæ in *veſicam* venerit, atque *mictuales vias*. Etenim naturaliter credun-

Veſica eſt via omnium tutiſſima.

duntur hæ partes jugem *acrimoniam* liquidorum ex-
cipere, ac reddere. Quapropter neque [s] nunc ulla *no-* 110
vitate facilè vexari poſſe videntur, quum in ſe *aliena* [s] tunc
atque acriora ſuſceperint, quæ eruptione *vomicæ* de-
ſcendunt: dehinc, quod naturali *urinæ* commixta *pu-*
rulenta, quæ [t] collatione corrupta videntur, *obtuſa* [t] collectione
miteſcunt: ultimò quod neque coadcervatam, ſed
paulatim redditam, ac requieſcentem ſumant egeſtio-
nem urinæ per exitum & tractum. At facilitate *ſecun-*
da eſt quæ ad *inteſtina* [v] ruperit. Hæc enim quoque [v] eruperit
creduntur tranſitum *ſtercorum* ſuſtinere, ſed [x] ad pri- [x] comparata cum veſica
mam *minus tuta* judicatur. Siquidem poſſit *coadcer-*
vatæ effuſionis cauſa per podicem, ægrotanti [y] *defe-* [y] animi deliquium
ctionem facere, & propterea *mortem*. Tertia eſt, quæ
ad *matricem* [z] ruperit, & magis in iis quæ jam [a] *natu-* 111
rali lege purgantur. Didicerunt enim & ea loca ma- [z] eruperit [a] i. menſtrua vel lochiorum
teriæ tranſitum [b] ſuſtinere, minus [c] quidem [d] à priori-
bus tuta eſt. Siquidem neque ex *initio nativitatis*, ne- [b] facile tolerare
que [e] per dies ſingulos [f] *naturalem meatum* ipſæ ſuſti- [c] tamen
nent partes, neque ita *acria* ferre conſueverunt li- [d] quam priores viæ
quorum: ſiquidem nihil in ſe *ſanguis* habet morda- [e] quotidie
ciſſimæ qualitatis. Omnium tamen *periculoſior* judi- *Quæ viæ ſint omnium periculoſiſſimæ.*
catur, ut *Eraſiſtratus* ait, quæ ad cor fuerit facta, ejus
ſecunda quæ ad *arteriam* gutturis, quam *Græci* bron-
chum appellant, & ejus, *repentina* magis atque coad- [f] ſanguinis exeretionem
cervata, [g] ab ea quæ *paulatim* fuerit effuſa. Siquidem
defectiones ingerit ægrotanti, atque difficultatem ſpi- 112
rationis, & *tuſſiculam*, & *præfocationem*, cùm neque [g] quam
naturalibus liquidis ulla conſuetudo per ipſam partem
tranſeundi videatur: *tertia* quæ ad *ſtomachum* fuerit
facta: ſiquidem præfocationem minus ingerat, ſed
magis [h] à ſupradicta, *appetitum* cibi extinguat, & [h] quam
propterea *fame* ægrotantes afficiendo debilitet. Item

poſt hanc ſecunda eſt, quæ ad *inanitatem thoracis*
i reſpectu periculi proxima — fuerit facta. Siquidem circunfundatur *pulmoni* humor
corruptus: atque *cordi* [i] ultima eſt, quæ inter regio-
113 nem *peritonei* & *inteſtinorum* venerit. Siquidem cir-
cunfunditur humor *jecori* & *lieni*, & *ventri* atque *in-
teſtinis*, quæ quum fuerint vexata, ingerunt *periculum*.

Prognoſis univerſalis. — Communiter autem, ſive *univerſim* dicendo, quod
Græci catholicon vocant, omnium *vomicarum*, vel
k exitum — eorum qui iis afficiuntur, *ſalutarem* intelligimus [k] *du-
ctum* fore, ſi poſt eruptionem factam *febres* ceſſave-
rint, & magis extemplo, vel eadem die: *ſiti* quoque
l refecto — recedente, atque [l] perfecto *appetitu* cibi: *ventris* quo-
m concocta — que officio parva atque [m] congeſta reddente, ipſius
n albedine, atque eodem colore in omnibus ſui partibus — etiam *puris* [n] albedo, atque eodem colore apparente:
& cum *lenitate*, ac ſine dolore ſuarum egeſtionum, &
ſi per ſuperna egeritur, ſine vehementi *tuſſicula*, ne-
114 que coadcervatim, ſed *per partes* excluduntur liqui-
o difficillima — da: *peſſima* autem aut [o] *difficulter*, aut, ut ſæpe contin-
git, *interfectiva* ferri judicamus eis, quibus *poſt eru-
ptionem febres* annexæ perſeveraverint, atteſtante *ſiti*
cum *faſtidio* cibi, & *ventris fluore*, vel ipſius puris *fel-
p deturbatis, afflictis, eodem genere loquendi utitur inf. §. 39. — *loſo*, vel *livido* colore, coadcervatis egeſtionibus, aut
cum *vehementi tuſſicula* viribus [p] depurgatis.

Hæc eſt *vomicarum* ſignificatio. Sed oportet ob ea-
Curatio partium affectarum antequam ſuppurantur. — rum *generationem* fugiendam, congruam [q] *tumoribus*
adhibere curationem. Horum enim augmenta *colle-
ctiones* faciunt generari, ut ſæpe in *pleuriticis* vel *pe-
ripneumonicis*, vel ſimilibus morbis, quibus ita for-
q partibus inflammatis — mavimus curationes, ut minime ſinantur *initia* fieri
115 *vomicarum*. At vero ſi jam *perfectam* vomicam vide-
Vomicarum jam factarum — rimus, & humore corrupto in toto, aut ex parte, tu-
moris caruerit nomine, oportebit in *ſimilibus* adhuc
perſeverare adjutoriis, ut *cataplaſmatibus* ex polline
tri-

tritici, vel ſeminis lini, aut fœnigræci, vel [r] hordea- r hordeacei
cii confectis, vel ex aqua mulſa, aut *hybiſci* decoctione, cujus etiam *radix* erit conterenda, addita *vaporatione* ſpongiarum. Vel ſi in *inferioribus* corporis partibus fuerit collectio, *encathiſmatibus* quoque jugibus erit utendum ex *aqua* & *oleo calido*, ac decoctione cujuſquam ex iis, quæ cataplaſmatibus congrua ſuprà diximus. Ante cibum præterea *olei calidi* quic- 116
quam [s] poto dandum: dehinc etiam *mulſi* mediocriter s potui
cocti: tunc *ſorbilis* offerendus eſt cibus, atque calidus. Eſt enim *improprium* ex parte adhuc manente tumore quicquam *acrius* adhibere, quo magis labor ægrotantibus geminetur, ſcilicet *tumore* aſperato, undo majores collectiones efficiuntur. *Pauſante* igitur tumore omni ex parte, & *nondum erupta* collectione: oportet ejus [t] adjuvari *celeritatem*, ut primum per- t accelerari eruptionem
ſcriptis cataplaſmatibus *ficum* faciamus admiſceri, cum *hybiſco:* tum reſinam *terebinthinam*, adjuncto uſu malagmatum, quæ congrua *Reſponſionum* docuimus libris, ut eſt *Mnaſeum*, item ex *tribus reſinis*, quod 117
Græci διὰ τριῶν ῥητινῶν vocant, tum etiam [v] διὰ χαλβάνης, v ex galbano
[x] vel [5] *melinon*, vel quam appellant *Serapionis*, aut [y] *di-* x vel Melinum quod
ctamnum, vel quicquam ſimili promiſſione conſcri- y διὰ δικτάμνȣ
ptum: *Cibo* autem dandus ſuccus *ptiſanæ* cum melle. Item *porri* capitati vel *atriplex*, quam *Græci* ἀνδράφαξιν vocant: itemque *urticam*. Jubendi præterea ægrotantes magis *ſupra latus* jacere, ſi in [z] ſuperioribus à z i. ſupra diaphragma
diaphragmate [6] partibus collectio fuerit generata. Cavenda etenim *ſupina* jacendi poſitio: ſiquidem extenta

5 Hujus Melini, Serapionis dicti, ut & Empl. διὰ δικτάμνȣ deſcriptiones vid. Gal. de compoſ. medic. κατὰ γένη lib. 11. Aëtius pag. 843. deſcribit Melinum Serapionis: pag. verò 836. Dia Dictamnum.

6 in thoracis inanitate. Sic enim pus minus in pulmonem decumbit, ſed in coſtas convertitur.

ta *arteria* anguſtatur, quo & magna difficultas *ſpirationis* fit, & minima liquidorum *excluſio* perficitur.

118 Sed ſi his adhibitis collectionis non provenerit *eruptio*, oportebit *vehementioribus* eam provocare, ne humor incluſus plurima tardando membra corrumpat. Quapropter præpotandi ſunt ægri *decoctione fici*, vel *hyſſopi*, ac *rutæ*, & *origani*, & *tragorigani*, & *thymi*, vel *ſatureiæ*, aut *abſinthii*, vel *centaureæ*, aut *marrubii*, aut *ſemine radicum*, aut *ſinapi*, aut *naſturtii* cum melle, quorum aliqua etiam viridia erunt mandenda. Item medicamen quod appellatur διὰ τριῶν μιπερέων *a* potu dandum, vel *diaſcordeon*, aut [7] *zopirium*. Multi tamem etiam *hieram* dandam probaverunt, & magis illam

a potui

119 quæ appellatur *diacolocynthidos*. Adjuvat quoque eruptionis celeritatem *ſternutatio* adhibita, & aliquibus etiam *excreatus* quidam *hinnibilis* jugiter affectatus. Ac ſi neque ita eruptio fuerit conſecuta, erit jejunus, vel dato *b* poto, aut radicibus comeſtis *vomitus* adhibendus. Aliqui vero in iis, quæ *ſuperioribus* à diaphragmate partibus vexantur, *fumationes* adhibuerunt, tardante eruptione, *hyſſopum*, vel *thymum*, aut *origanum* incendentes, vel *ſulphur*: & *c* *ſandaraca*, aut *aloe*, vel *ſtyrace* impoſitis igni ægros hiſcere juſſerunt, & raptu quodam potili *nidorem* tranſvorare: *d* Tunc dandum vel *tymminum* probant per diem *bis* vel *ter*: ſimile enim inquiunt hoc curationis genus *e* *chirurgiæ*. Sed vehementer caput gravat implendo.

b potu

c ſandaracha, i. auripigmento ſ. arſenico

d Tum adhibendum hoc thymiama.

120 At ſi in *inteſtinis* fuerit collectio, erunt per *clyſterem* injicienda ea quæ præbibenda nuper ordinavimus. Tum *eruptione* facta, ſpeculandum, utrum *per partes* atque *f* depoſito, liquida excludantur: an vero *coacervata*, aut omnino difficulter, & paulatim. Sed ſi

e i. inciſioni ſcalpello factæ

f compoſite, i. blande

7 Zopyrios à Galen. lib. de Antidotis: & Aëtio pag. 522. deſcribitur.

si [g] *partim*, & nullis obstantibus excludi viderimus, erit à *cibo* abstinendus ægrotus, viribus permittentibus: tum alia die adhibita corporis *unctione* præpotandus iis quæ supra memoravimus. *cibis* quoque adjuvare [h] collectionem oportet quo omnia liquida detrahantur, dato *mulso* bibendo, vel solo *melle*, cum resina *terebinthina*, aut *butyro* non veteri. Tum *sorbilem* dabimus succum ex *alica* vel ptisana *melle* admixto. Item *porros* coctos cum *oleo*, atque *garo*, & *ptisana*, tum etiam ex tritico ptisanam confectam, aut cum *protropo* vino, aut *squillitico*, item *lac* cum mulso. Et si eruptio liquidorum ad *mictuales vias* pervenerit, erunt adjungenda supradictis etiam mictualia medicamina quæ *urinam* provocant, à Græcis *diuretica* appellata, ut *asparagi* [i] *olus atrum*, *lactucæ*, nunc coctæ, nunc incoctæ, item *radices*, & sorbilia, *lacte* quoque confecta. Sin vero ad *intestina* eruptio pervenerit, quo per podicem exitum habeat, cum supradictis communiter erunt adhibenda quæ *ventris* officium non densent, neque plurimum laxent. Quapropter mictualibus prohibitis, cibo ordinamus *malvam* dandam, *betas*, *cauliculos*, *cucurbitas*. Sed si *coadcervatim*, ac *nimis liquida* ferri viderimus, erit *abstinentia* [8] recusanda. Dandum *mulsum* [k] poto sufficienter decoctum, & plurima *sitis* ægrotantibus [l] indigenda. Dandus præterea *cibus* qui ventris teneat officium, ut *orizæ* succus sorbilis, aut *lenticulæ*: item *pisces* duri corporis, quos σκληροσάρκους *Græci* vocaverunt, & *volantum* sicciora, & [m] poto *aqua imbrialis* offerenda, quam vulgo cisterninam vocant, *calida* item medicamina quæ ad humectam tussiculam conscripta sunt: tum *vinum* mediocriter asperum. Sin vero *difficulter* at-

121 122 123

g per partes; ut paulò ante

h exclusionem

i hipposelinum, s. smyrnæum

k potui

l injungenda

m potui

8 vires enim cibo sæpius, sed paulatim sumpto reficiendæ sunt.

atque paulatim liquida fuerint exclusa, erit inquirenda causa, utrumne ob *debilitatem* ægrotantis id evenerit, [n] quo minime valeat excludere aliena, an vero ob *crassitiem* liquidorum, vel ob eruptionem [o] non in febribus factam, vel in *fundo* collectionis. Etenim si ob *debilitatem* ægrotantis id adverterimus fieri, erunt sublevandæ *vires* per resumptionem. Si autem ob *crassitudinem* liquidorum, *tenuantia* adhibenda, atque præpotanda quæ supra memoravimus, adjectis quo-
124 que similibus *electariis*, ut sunt ex *melle*, *resina*, vel *lini* semine cum melle confecta, ac nucleo *pineo*, vel *strobylis*, & *urticæ* semine: præbibendum *sinapi* cum parvo *pipere* longo: tunc *hellebori* adhibemus purgationem. Ac si ex vomicis *ulcera tardantia* perseveraverint, ea quæ supra *diaphragma* fuerunt, quod discrimen appellavimus, ita curabimus, ut est de *phthisicis* scriptum: in *stomacho* vero vel *ventre*, ut de *cœliacis*: item in *intestinis*, ut de *dysentericis*: in *renibus* vero ac *vesica*, vel mictualibus viis potis medicaminibus, atque *clystere* injectis, vel per *cathetera* immissa utemur. etenim si *sordida* apparuerint ulcera, *lacte* atque *melle* potamus, semine *cucumeris* [p] præfu-
125 so: aut *mulso*: aut pinguibus *palmulis* cum passo: aut *nucleis* cum *amygdalis* & *amylo*. Similia etiam per *catheter*a immittenda, ut *tetrapharmacum* medicamen diligenter lacte solutum. Sin vero *limpida* fuerint ulcera, erunt *encathismata* adhibenda, quibus præcocta fuerint aliqua *constringentia*, atque extrinsecus apponenda *emplastra*, quæ cicatricem facere valeant, à *Græcis* ἐπουλωτικὰ appellata. potui dandum *lac* cum *amylo*, & *cucumeris* semine, cum decoctione *phœnicobalani*, aut *papaveris* [q] fixi, atque constricti cum vino protropo, & [r] *amygdali* decoctione, vel mali *cydonii*, *sor-*

[n] quia, quod
[o] in lateribus aut supernis partibus factam, non in
[p] antea infuso
[q] frixi atque contriti
[r] amygdalarum

ſorborum, & palmularum *thebaicarum*, vel ſucco mali 126
punici, vel iis quæ in pharmaceutico *Reſponſionum* tra-
didimus libris, ex quibus eſt quod appellatur [s] *carui*, &
œnocraton, & ex [t] *trachanto* atque *amylo*, & *glycyrrhi-
za*. Utendum etiam *aquis* ſua virtute medentibus, quas
ſupra memoravimus: Itemque iis quæ in [v] *Aria* inſula,
& [x] *Theanitorum* provincia eſſe perhibentur, cætera-
rum quoque *reſumptivarum* materiarum uſum adhi-
bendo, ut nutribiliores ſuccos. Ubi vero *inter inteſti-
na* & *peritoneum* eruptio fuerit facta, ſive ex *jecore*,
ſive ex aliqua veniens collectionis parte, quæſitum eſt 127
quomodo *puris detractio* fieri poſſit, utrumne per te-
nues vias *veſicæ* veniat: [y] atque in *inteſtina* [z] acceptum
videatur, & propterea per urinam, vel per ventris of-
ficium excludi poſſit: an vero ſectis *inguinum* locis de-
trahi facilius videatur, quod quidem *Eraſiſtratus* de-
monſtravit? Sed apparet [a] nunc *chirurgia* ad exitum
puri faciendum, inciſa ſecundum inguen *peritonei*
membrana, quo corruptis liquoribus prolapſio inferio-
ribus [b] aperte præbeatur. Tunc congrua adhibenda cu-
ratio. Etenim inciſa peritonei membrana, in *cicatricem*
facile conducitur, & ſine ullo *periculo* ægrotantis ſani-
tas [c] datur, ut eſt conjiciendum ex *hydropum paracen-
teſi*, atque chirurgia *ramicis*, quam *Græci* ἐντεροκήλην vo- 228
cant. Neque *impoſſibile* putandum, etiamſi quid re-
manſerit, facta detractione [d] *chirurgiæ*, per ſuperfi-
ciem cutis, ac *tenues vias*, & per inteſtinorum cavita-
tem [e] ſudari. quippe cum etiam in *hydropibus* circunfu-
ſus humor *inteſtinis* ſæpe fuerit [f] exiccatus, quibuſdam
per *veſicam*, fœminis per *matricem*: ſed omnibus com-
muniter *fortitudinem* convenit per nutrimenta præſta-
re. facile enim [g] *corruptio* partium depulſa paſſione fit,
cum corpus fuerit naturali fortitudine poſſeſſum.

[s] διὰ καρύων
[t] tragacantho
[v] Ænaria
[x] Teanitarum, Apuliæ populorum
[y] an vero
[z] accipi

Pus in abdomine collectum optime inciſione detrahitur.

[a] commoda
[b] apertis
[c] redditur
[d] i. à chirurgo
[e] exudare
[f] abſorptus

Virium ante omnia ratio eſt habenda.

[g] reſtitutio, correctio

CAPUT XI.

129 *De superflua carne, quam Græci* πολυσαρκίαν *vocant.*

ACcidunt corporibus *superflua carnis incrementa*, quæ Græci ob nimietatem πολυσαρκίαν vocaverunt, & est hoc passionis genus contrarium [a] *nutrimento cessante:* siquidem cessans nutrimentum tabida facit corpora. Idem *ultra naturæ modum* [b] vehementius elatum plurimam facit *carnem* generari, ex qua corpora gravata premuntur. Præterea hoc quoque speciem [c] accipimus *cachexiæ*, siquidem indecens difficultas patientes afficit: nam sequitur *nimia* ac superflua *multitudo*
130 *carnis*, quæ in pinguem prominentiam erigitur, cum *tardo motu*, atque gravatione, & *debilitate*, & ex parvo gressu *anhelatione*, ac *sudore*, ut suo se corpore præfocari sentiant ægrotantes, quo neque levia ferre valent vestimenta. Multi igitur *medicorum* atque *aliptarum* salutaribus præceptis adjungendam diligentiam *detrahendæ carnis* putaverunt, intuentes κοινότητα, quam ἐπίδοσιν vel εὐεξίαν vocant, hoc est, *habitudinis augmentum:* sed hoc à *Sorano* repulsum. Nos igitur so-
131 lam *bonam* habitudinem intelligimus, quæ si fuerit cum *modica carne fortitudo*, [d] & servanda magis quàm repellenda. *Polysarcia* vero, quam nunc passionem dicimus, recte *cachexian* nuncupamus, quæ multis accidentibus denuntiat *periculum*. Etenim quæ [e] sequetur *animalia* [f] nutrimento dedita, vel [g] *custodia* reservata, ut [h] flato, atque extento, & prominenti corpore videantur, hæc eadem cuncta *patientes* [i] sequentur. [k] Similiter accidentia corporibus ulceratis, in quibus [l] *vana caro* concrescit, vel eorum *labiis* quæ [m] fuerit acie circuncisa [n] renascantur.

[a] nutrimento cessanti, s. tabi
[b] copiosius allatum
[c] esse judicamus
Symptomata hujus morbi.
[d] est
[e] sequuntur
[f] gulæ
[g] saginationis ergo
Πολυσαρκία est cachexiæ species periculosa.
[h] inflatio
[i] sequuntur:
[k] similia quoque accidentia sunt in corporibus
[l] luxurians
[m] fuerint
[n] renascitur

Sed

Sed istius passionis *duplex* traditur differentia *cura-* 132
tionis: alia quæ cohibet fieri plurimum corporis nu- *Ejus curatio*
trimentum, quæ quidem ponitur in *gestatione* celeri, *duplex:*
& *cibis* non multum nutribilibus, ac moderatis, ne
plura corpus quàm insumit, accipiat: *alia* quæ cyclica
regula atque *operosa recorporatione* formatur demu-
tandi corporis causa. Sed ut [o] docilis sermo, ac mani- *o* perceptibilis
festa tradatur præceptio, partium erit memoranda cu-
ratio, Convenit igitur corpus exercere *gestatione plu-*
rima ac *perseveranti*, animalium jugo, vel curriculi
motu, & *equitatione*, ac *navicula:* item *lectione*, & 133
vocis exercitio vehementi, vel meditatione *modula-*
tionis agonisticæ, & *celeri gressu*, quo magis labor *su-*
rarum fiat. Item *cursu*, atque sicca *fricatione*, manibus
puris, vel aspero linteamine, & arenæ aspergine: tum
volutatione in palæstra varia, quam *Græci* [p] celadian *p* κελαδίαν quid significat?
atque [q] *choricomachian* vocaverunt, quæ sunt specia-
liter ab ipsius artis præceptoribus imperanda: tum *q* an χειρομαχίαν?
ὁπλομαχία, hoc est armorum ficta [r] confrixio: item [s] *alie-* *r* conflixione
nis laboribus exercitio, hoc est colluctantium, vel co- *s* alternis
exercentium, quam *Græci* [t] haterocopian vel τραχελισμὸν *t* ἀτεροκοπίαν, an ἑκατεροκοπίαν?
vocant, atque longo vel [u] raptorio *machinamento*,
quod [1] *macron sparton* vocaverunt: item Italica *sphæ-* 134
ra, & *luctatione*, celerique & dura atque multa vel *v* tractorio
sicca *fricatione.* Etenim oleo, labentibus manibus,
fortitudo solvitur exercitii. Convenit etiam *sole* cor-
pora torrere, quod *Græci* ἡλίωσιν vocant: tum *paroptesi*
ex flamma, vel carbonibus, & siccis vaporationibus
provocatur sudor: & nunc *ferventia lavacra*, quæ
plurimum detrahunt, nunc *frigida*, quæ corpus in
densitatem cogunt: denique [x] *psychrolutarum* corpora *x* qui frigida lavantur

 den-

1 Macrosparton nempe, quia longis funibus τοῖς μακροῖς σπάρτοις trahe-
retur.

densa, ac veluti [y] *testea* sentiuntur. Convenit etiam
135 *arenæ* littorariæ adhibendus fervor: tum *natatio* maritima, vel *aquarum* naturali virtute medentium, & in lavacris sudore perfecto aspergenem *salis* adhibere: qua sæpe condita caro animalium ciborum [z] voluntati sicca servatur, atque densior, nec collecta marcescit. Tum *fricamentum* adhibendum quod *Græci* [a] zegma vocant, ex *nitro* tuso, atque in pulverem redacto, & post lavacrum longa *cibi dilatio*, vel potus. Tunc enim *appetitio* [b] minima marcescit, & ejus *acies* temporis obtunditur dilatione, cum etiam *digestionis* parata protervitas detracto fomite languescit. Erit præterea *potus* semper ante cibum prohibendus, vel in
136 toto *parvus* dandus, & magis cum cibi sumuntur. Etenim immisso *liquore* plurimo [c] fluidantur accepta, atque *caro* mollitur, & digestione facile [d] solidiora propriantur. Sed si plurimum quisquam sitierit *vinum*, parvum dabimus mediocriter asperum. *Pulmentum* vero alicam, amylum, lac, nucleos, cerebrum, ova: *pisces* autem teneros, vel *pinguia* quæque reprobamus. *Panem* damus frigidum, fermentatum, [e] *autopyrum.* est enim minus nutriens: & magis, si fuerit *veteratus*. Specialiter autem *siccus* probandus est *cibus*. Item pulmento danda sunt *olera* & *pisces* durioris naturæ, vel *avium* sicciora, vel *agrestium*, ut leporis,
137 capreæ: porcina ex *deposito*, hoc est, longo tempore sale siccata. Convenit præterea *unum cibum* sumere, & post sumptionem plurimum *vigilare*: [f] In requie quidem, quo multa corpus *exhalatione* insumatur vigilando: additur enim plurimum somno: denique *dormientium* corpus [g] validius fit. *Potus* dandus frigidus: & perseverante [h] *carnis multitudine* erunt initia *cycli* [i] adsumenda, nunc ab [k] omni *abstinentia*, nunc à

[y] testacea:

[z] voluptati

[a] forte σμῆγμα, an ζέμα, a ζέω ferveo?

[b] maxima

[c] fluida redduntur

[d] solidioribus proprianturr. i. partium corporis substantia adhærescunt, & agglutinantur

[e] αὐτόπυρον, cui nihil furfuris ademtum est

[f] irrequietis *Somnus saginat.*

[g] uvidius

[h] πολυσαρκία de qua hic agitur

[i] incipienda

[k] totali

à parvo cibo & *aqua*, nunc [l] augmenta ordine regulari. Item à *jejuno vomitu* sumendum est initium: [m] vel ex *radicibus:* tum ad *drimyphagian* veniendum, ac mediæ qualitatis materiam, volantum, atque agrestium: quæ quidem erunt celeranda [n] per dies minoris 138
brevitatis, quo urgentius [o] *initia* repetantur: & in oleribus erunt *urinalia* providenda, ut *asparagus*, *pastinaca*, *apium*, *fœniculus*, *daucus*, *porri capitati*, & horum similia: sic enim communia servantes corpus valebimus demutare. *Accidentium* quoque [p] conjecturam faciemus, quo *elimatio carnis* atque [q] diductio procedat. Aliqui medici *phlebotomiam* probant, atque *purgativa* medicamina, quæ cathartica appellant, & *clysterem*, & post lavacrum illico *Venerem* adhibendam ante cibum, atque ipsa die parvum nutrimentum, [r] poto aquam dandam. Item vomitum [s] post *vespertinum* 139
vinum. Alii quoque veluti passioni contrariam corporis [t] *expansionem* ex [v] thalamo fieri probaverunt, & appellant [x] *ἀντίπαλον*, itemque *nocturni roris* auram ante solis ortum bibendam. Sed horum *deliratio* manifestis proditur rebus. Nam *phlebotomia* vires depurgatæ vexantur, & corpora [y] pallescunt, quod *Græci* [2] *ῥάκωσιν* vocant. Item *purgativis* medicaminibus ex clysteribus, cum supradictis, etiam liquida corrumpuntur, [z] cum *alius habitus* corporis fit, quem *Græci* cachexian vocant. *Venereus* vero usus effœminat membra, atque fortitudinem tollit. Item aliquibus bis in 140
die [a] ordinatum *lavacrum*, & *somnum* prius quàm cibus sumatur, quidam *impropriè* voluerunt. crassificat enim somnus, non tenuat corpora: item *vomitus* post cibum: vires enim tollunt: & quanquam corpori detrahant *carnem*, implent tamen necessariò *caput*, atque

l augenda
m deinde ex
n paucioribus diebus
o cujuslibet cycli
p observationem
q deductio
r potui
s post cænam
t pandiculationem
v venere & concubitu
x i. τῆς πολυσαρκίας adversarium
y flaccescunt
z quo malus *Venus effœminat.*
a *sub.* male

2 Sic Aeginet. lib. VI. c. 77. laxatam scroti cutim appellat ῥάκωσιν ὀσχίων

que sensuales vias vexant, & *gingivas* in putredinem mittunt, atque os odore[b] fœtant, retro *stomachum*[c] limant, & ipsum hominem sibimet faciunt displicere: quod *Græci* δυσαρέστησιν vocant, cum *inæqualitate* febribus vicina. Est & improprium, atque *prava ratione æstimatum, ob corruptionem parvorum majores corpori*
141 *vexationes inferre*. Sed si forte[d] *vinorum* fuerit excessa moderatio, tunc erit *vomitus* adhibendus: ejus enim vexatione major est immodicæ sumptionis gravatio. Item præ[e] cæteris *vehemens*, & major quàm oportet, animi officiis sive *curis adplicatio*: Videmus enim ob has causas etiam *studentium* corpora fieri tenuiora, [f] limitatione quadam animi jugi cogitatione atque disputatione: eorum vero qui *segni* ac pigro ductu vitam trahunt, solidiora atque *pleniora* fieri corpora, ob contrariam rationem. His de superflua carne conscriptis, *omnium tardarum passionum curationes explicavimus*, intentione aliarum sectarum[g] neglecta.

b fœdant; præterea
c rodunt, excoriant
d ciborum
e *hic subintell.* conducit
Literis vacantes macri sunt.
f limatione
g non; ut in Celer. pass. libris, integris capitibus redarguta.

F I N I S.

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN

in Cælium Aurelianum

NOTÆ & ANIMADVERSIONES

tam propriæ, quam quas ex Doctorum Virorum Lucubrationibus hinc inde collegit;

ut & Ejusdem

INDICES DUO; alter VERBORUM, sive

LEXICON CAELIANUM;

alter AUCTORUM Cælio laudatorum.

Accedit

INDEX RERUM.

NOBILISSIMO ET AMPLISSIMO

VIRO

WILHELMO REYNDERS

REIPUBLICAE NEOMAGENSIS

CONSULARI,

MEDENDI SCIENTIA ATQUE USU CELEBERRIMO

S. P. D.

THEODORUS JANSON ab ALMELOVEEN.

Cquid ego possum tibi gratius offerre? aut justiorem reddere otii mei rationem? quam ut, quas in CAELIUM AURELIANUM, *Medicum nobilissimum, antiquis non tantum, sed, quod miratu dignum, posteris plurimis, nescio quam ob causam, forte styli durioris obscuritatem, prorsus contemtum & neglectum, subcisivis horis collegerim, qualescunque Animadversiones, Tibi inscribam, ac in grati animi testimonium nomini tuo celeberrimo consecrem. Tibi, in-*

quam, cui haec debeo plurimas, easque gravissimas ob causas, Vir Amplissime, ut qui me primus ante XX. *& quod excurrit annos, quum nobilissimus & gravissimus supremae Curiae Gelricae Senator* Wilhelmus Loonius, *utrique nostrum familiarissimus, mihi non fenestram, sed januam ipsam ad tuum favorem tuamque amicitiam aperiret, ita arcte es complexus, ut nullum tempus, nullam occasionem prætermiseris, quibus non solum me ad publicam stationem provehere omni studueris modo, sed, cum Medicinae non vacaret, quae postea tamen accessit, Humaniorum Litterarum Provinciam in hac Illustri* Ducatus Gelriae & Comitatus Zutphaniae Academia *mihi demandari ab Illustribus Curatoribus effeceris. Quum autem utrumque* Studii genus *pro ingenii viribus probe tueri, atque ad* Caelium Aurelianum *illustrandum, in auxilium vocare sim conatus, accipe paucis, Vir Amplissime, quid aliis districtus studiis ac laboribus, publici commodi causa praestiterim.*

Quum anno MDCLXXXVII. *A. Corn.* Celsum (*cujus brevi, volente Deo, novam, non tamen qualem olim conceperam, majorem, quod alia tempora impediunt, editionem procurabo*) *recenserem, animus erat ei comitem addere, ab Henrico Stephano, inter*

ter Medicos Principes nescio quare omissum, Cealium Aurelianum. *Quem ut exornarem atque probe polirem, undique studui colligere quae illustrando forent optimo illi scriptori. Verum cum nuspiam exstare manu exaratos codices intelligerem, ac paucissimas, imo potius unam dumtaxat eruditorum manibus teri editionem Rovillanam, nullos reperiri interpretes, pedem revocavi; ipsumque una cum auctore seposui animum. Donec nuper Angliae decus*, Martinus Lister, *Veteris Medicinae promus condus, tum alii quoque vindices summi, Viri Celeberrimi* Jacobus Vallan *Trajectinae*, Petrus Hotton *Lugdunensis Academiae lumina, aurem vellerent, novumque reluctanti adderent animum. Quin etiam, ab Anglis excitatus, qui jam manum operi admoverat, usus opera Cl. Medici* Joan. Conradi Ammanni, *prioribus accedens typographus, me aliis oppressum curis (sudant enim, præter vitae historiam, sub praelo Epistolae*, CCL. *auctiores, nec non rariora opuscula utriusque Casauboni, paucos post menses, uti spero, proditura) rogat, flagitat, velim quae ad manum essent colligere, refingere, & in ordinem redigere. Quod cum nec amicis, nec typographo, de republica litteraria bene mereri cupienti, nec Publico possem denegare*, Cae-

 lii

lii *codicem arripui*, *&* *quae margini illeveram*, *quaeque in ſcrinia conjeceram excuſſi*, *idque eo lubentius*, *quod non ſine juſta cauſa vererer*, *Viri Clar*. Nicolai Blancardi *novam editionem*, *&* *fortasſis etiam Viri Illuſtrisſimi* Franconis a Frankenau, *Serenisſimo Regi Daniae a Conſiliis Medicis*, Animadverſiones *fruſtra expectari*. *Certoque ſcirem Viri Cl.* Thomae Bartholini Notas *&* Emendationes *in* Caelium Aurelianum *triſtiſſimo incendio eſſe abſumptas*; *neque umquam*, *quod ſcripſiſſe ſe fatetur Cel.* Caſpar Barthius; *in lucem prodiiſſe* Gloſſarium Aurelianum. *Cujus damnum ex parte ſaltem reſarciturus hoc qualecumque* Lexicon *ſeu* Verborum Indicem *pro temporis brevitate*, *&* *muneris gravioris exigua otia concedentis ratione*, *confeci*, *confectumque lubenter communicavi*, *ratus noſtri ſeculi cum Medicis tum Viris literatis fore gratum acceptumque*; *maxime vero Tibi*, Vir Nobiliſſime, *quem juxta cum quibusvis vetuſtioris & purioris Medicinae admiratoribus*, *rogo*, *velitis hanc meam opellam boni conſulere*, *&* *ſicubi peccaro*, *quod humani aliquid eſſe*, *&* *a me quoque non alienum putem*, *in amicis morem gerendo facilitati meae benigne ignoſcere*. *Vale*. *Dab. Harderov. prid. Kal. Decemb.* CIↃ IↃ CC VIII.

IN

ad Pag: 650.

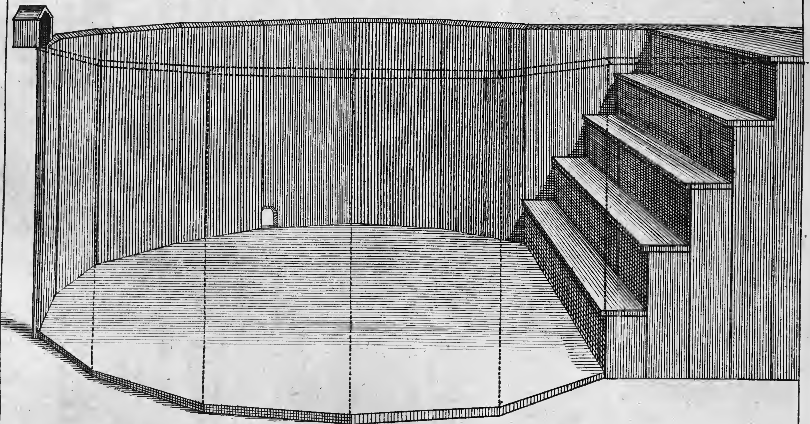

Solium cum gradibus.

IN CAELIUM AURELIANUM VIRORUM DOCTORUM NOTAE ET ANIMADVERSIONES.

Numerorum, qui extant in margine, prior paginam *indicat, alter ejusdem paginæ* versum.

A*Cutarum passionum*] *Acutum* quod pro ingenioso notavimus; 1, 3. 4.
sciendum est subtiles quascunque & penetrantes res Latinis *acutas* nominari. Sic *acuti morbi* apud Cælium Aurelianum sive Arrianum potius. *Acuta crux*, maxime torquens, apud Mæcenatem in Epistolis Senecæ. *Acutum venenum* apud Orientium.

Ut laqueos ignis validos, & acuta venena
Cernere laudatam sic fugias faciem.

Acutus motus pro celeri Statio positus libro VI.

- - - - motus Spartanus acuto
Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes.

Barth. Adversar. Lib. XXV. cap. 9. pag. 1230.

Lib. I] Alii addunt, *Ad Bellicum.* quid si legas *Ad Bellicum* 1, 5.
discipulum, quem mox nominat? Solebant enim antiqui haud raro auditoribus ac discipulis suis dedicare atque inscribere suos Commentarios.

Ippallum] Alii legunt *Hippasum.* Th. Reines. Epist. ad Chr. 1, 6.
Daumium VI. pag. 16. Ipallus Pythagoricus in *Præfat.* apud *Cælium* est *Hippasus* cujus nomen ipsi non succurrit (sc. Barthio) Lib. 28. c. 9.

Nondum nihil] Symmachus . . . . . *Nam quia nihil est quod* 1, 8.
agam, ut ne sic nihil agam, subiit me malorum meorum misera re-

cordatio. De otio suo loqui clarum est ex primis verbis periodi. Elegans vero lusus in *nihil agere*, quod & frustra aliqvid conari, & vel futilibus negotiis occupari, & penitus otiosum esse diverso intellectu designat. Frustra laborare significat in hoc Arnobii Lib. VI. *Uni tantummodo exauditi abeant soli, nihil egerint ceteri*. Otiosum esse in notissimo Columellæ scito: *Nihil agendo homines male agere discere*. Sic *nondum nihil agere*, est nondum otiosum esse in his Cælii Aureliani præfat. *Ajunt Ipallum Pythagoricum philosophum interrogatum quid ageret respondisse: nondum nihil: Nondum quidem mihi invidetur*. Quo tamen loco *profectum* consideranti, qvem indicari subjicit Cælius, non abs ratione videatur prius *nondum* ex Glossa adesse. Sed & nomen Philosophi non absolverim macula. Certe in indicibus Iamblicho adjectis non comparet, si satis tamen memini, qui istum codicem diu non viderim. Utramque vero hujus phraseos vim conjunxit post Symmachum istum vel & ante, Ausonius quoque ad Symachum filium post Eidyll. X. *Misi itaque ad te frivola gerris Siculis vaniora, ut quum agis nihil, hæc legas, & ne nihil agas, defendas*. Barthius Adversarior. Lib. XXVIII. cap. 9. pag. 1327.

Nondum nihil] Mendosa esse prima de Pythagorici responso verba, quis non videt? Suspicati alibi horum librorum (sc. Adversar. Lib. XXVIII. c. 9. p. 1327.) prius *nondum* glossema esse, quod magnoperè sequentium præcipuè verborum consideratione displicere non potest. Sed melior videatur vocis correctio quam abjectio. Scribas - - *respondisse admodum nihil*. Hoc est propemodum. Nam *admodum omnes* Salviano phrasis, fere, paucis demtis, sonat. Et hoc recepto, facilia erunt cætera. *Barth. Advers. Lib. XLI. c.* 18. *p.* 1851.

2, 7. *Φρένας enim Græce mentes vocaverunt*] Forte leg. *Græci*. imo Græcos diaphragma ita appellasse tradit Plinius Historiæ Natural. XI. 37. *Exta homini ab inferiore viscerum parte separantur membrana quæ præcordia appellant, quia cordi prætenditur, quod Græci appellaverunt Φρένας*.

2, 27. *Hanc ipse explorans diffinitionem*] Malo legere *explanans* i. e. explicans, apertius & clarius exponens. sic ipse pag. 6. *Mentitur etiam apertissime cum suam explanans definitionem, dicit*.

3, 6. *In statu passionis*] Est autem status compositio hominis ad dimicandum, quæ cum conturbatur, statu homo moveri dicitur. Unde &

& apud Jureconsultos est natum *status controversiam* movere; id est existimationis atque dignitatis in qua hactenus fuit. Est enim status in quo quis acquiescit, nec citra & ultra graditur. Sic morborum status: cum in certam speciem redactus est, apud Cælium Aurelianum sæpissime. Gariopontus Lib. VI. c. 30. *Hac talia utique fieri conveniunt in principio causæ ejus usque dum veniat ad statum causæ.* Idem Lib. VI. c. 3. *Debet autem scire medicus quatuor esse tempora omnium causarum, maximè febrium; Initium, augmentum, statum, declinationem.* Barth. Advers. Lib. XXXV. c. 22. p. 1627.

Qui in statu vigore passionis] Alterutrum delendum est verbum; siquidem hæc duo plane eadem significant, quare putem expungendum glossema *vigore*, quoniam verbo *statum* sæpius utitur noster auctor, ut pag. 33. *Atque usque ad totius passionis statum alterna, vel per intervalla cibi refectio.* pag. 48. *atque exspectato febrium statu.* pag. 49. *transacto mox accessionis statu.* infra. Lib. V. cap. 2. pag. 565. *Conveniunt enim in istis mediocriter constringentia: augmentis vero atque statui, mitigantia vel laxantia: declinationibus emollientia.* 3, 6.

Mentitur etiam aptissime] Forte scripserit Cælius *apertissime.* Cicer. Academic. Quæst. II. 6. *Philo autem dum nova quadam commovet, quod ea sustinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aperte mentitur* &c. imo nihil verius. ita enim ipse Cælius infra Lib. III. cap. 8. pag. 480. *Omnes enim paracentesi curatos, ut aiunt, mori, apertissime mentiuntur.* 6, 21.

Quod Græci κροκιδισμὸν sive καρφολογίαν vocant] Hæc duo conjungit etiam Galenus de Locis affectis Lib. V. cap. 4. sic infra Cælius cap. 5. pag. 19. ubi hæc verba interpretatur. C*rocidismus est ex operimentis fimbriarum veluti decerptio. Carphologia est festucarum levium a parietibus veluti detractio.* 8, 23.

Politura in muris parietis] Non memini me apud probatos auctores legere hæc duo conjuncta verba, quare expuncta voce *muris* lego *in pariete cubiculorum.* sic pag. 24. *Hinc etiam splendidi colores parietum.* Politura autem erat incrustatio, quæ fiebat ex gypso & calce, vel mamore bene trito. Vocatur alio nomine in leg. 79. §. 2. ff. de V. S. *loricatio* & *opus tectorum*, in l. 241. ff. eod. uti & apud Columellam R. R. VIII. 15. *Sed ea tota materies opere tectorio levigatur extra intraque, ne feles, aut vipera perrepat.* Ipsi vero artifices audiebant *tectores*, teste jurisconsulto in l. 5. §. 7. ff. commodati. 9, 14.

dati. Item *Albarii*, ſic enim Tertullianus de Idololatria cap. 7. *Scit Albarius tectoria inducere, & ciſternam liare* (i. e. linere, expolire) *& Cymatia diſtendere, & multa alia ornamenta præter ſimulacra parietibus incriſpare.* Fiebat autem hoc vel ad lucis majorem ſplendorem, vel ad ornatum. Ita enim l. 3. §. 4. ff. de in rem verſo, *ſed ſi mutua pecunia accepta dominicam exornavit tectoriis, & quibuſdam aliis, quæ magis ad voluptatem pertinent, quam utilitatem, non videtur verſum*, & l. 79. §. 2. ff. de V. S. *Voluptuariæ ſunt, quæ ſpeciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent, ut ſunt viridia, & aquæ ſalientes, incruſtationes, loricationes, picturæ.* Parietes vero, non muros fuiſſe incruſtatos docent l. 44. de Uſufructu & l. 13. ff. de Servitut. urban. prædior. Differebant tamen in eo quod incruſtationes conſtabant ex contrita materia, tectorium opus ex lamellis lapidum, parietibus affixis. V. *Vitruv. Archit. VII.* 3. & 6.

24, 33. *Ne ingreſſu hominum aſperentur*] De verbo *aſperare* agit Caſparus Barthius ad Statium Tom. III. pag. 945.

32, 4. *Quos Græci abuſive κȣφὰς vocant*] Omnino puto legendum eſſe *quas*, nempe cucurbitas leves. Id apertè demonſtrat locus qui extat Acutor. Morbor. Lib. II. c. 29. pag. 141. *Leves autem, quas κούφας appellamus.* & Acutorum Morborum Lib. III. cap 21. pag. 258. *Inſigimus præterea cucurbitas leves, quas Græci κούφας vocant, ſcilicet ſine ſcarificatione*; quæ duo loca abunde docent etiam hoc pro *lenes* reſcribendum eſſe *leves.* In vulgari lexico legitur κοῦφαι, σικύαι, quæ ſunt medicorum cucurbitulæ, quæ ſine ſcarificatu cutim laxant; imo levant & attollunt. Forte dictæ ita ſunt à verbo κουφίζω *levo, relevo*; ſic enim vetus Gloſſarium Græco-Latinum, quod addit, κȣφίζει *Levat*, κȣφίζȣσιν *Adleviant.*

33, 20. *Sella bajulatoria*] Eſt hæc eadem quæ modo ab ipſo Cælio vocatur *Geſtatoria*, modo *Fertoria*, (*Fertorium* vocat pag. 274.) modo *Portatoria* pag. 373. quas accurate deſcribit Chimentellus qui in ſuo de Honore Biſellii opere cap. 24. pag. 124. hunc locum omiſit.

35, 16. *Accuſabilis apud inertes*] *Iners* apud auctores non tantum pigrum aut ignavum deſignat, ſed oppoſitum erudito, hoc eſt indoctum, rudem, barbarum. Paullus ex Feſto: *Iners, ignavus*, vel *ſine arte.* ita ex Afris auctoribus uſurpat, qui maxime proprietatis ſunt ſtudioſi, Cælius Aurelianus. Ita capiendum id vocabulum etiam apud Auſonium in Grypho numeri ternarii, cum di-

dicere vellet non extra artem ad numerum pertinentem carmen producendum.

Hic quoque ne ludus numero discurrat inerti,
Ter decies ternos habeat, deciesque novenos,

Barth. Adverſ. XLI. c. 16. p. 1847.

Mediæ materiæ pulmenta, quod Græci μέσην ὕλην appellant] Ma- 37, 1.
lim legere *quam Gr. μ. ὕ. a.* uti mox hac eadem pagina. *ut primo demus ea quæ ſunt mediæ materiæ quam Græci μέσην ὕλην vocant.*

Reſumptivum quid] Aut excidit, aut ſubintelligendum verbum *ſit.* 37, 9.

Ut neque vetuſtum, neque ſatis novum ſit] Hic locus inſerta vo- 38, 10.
cula malè corrumpitur à correctore. *Barthius Adverſ. Lib. XXIX. cap. 13. pag.* 1381.

Ad Aſclepiadem.] Aſclepiadis vitam paucis deſcripſit Petrus 41, 13.
Caſtellanus de Vitis Illuſtrium Medicorum pag. 78. & ſeq.

Neque ullam digeſtionem &c.] Hanc Aſclepiadis opinionem enar- 44, 12.
rat Celſus Præfat. Lib. I. pag. 6. *Accedantque Aſclepiadis æmuli, qui omnia iſta vana & ſupervacua eſſe proponunt. Nihil enim concoqui, ſed crudam materiam, ſicuti aſſumpta eſt, in corpus omne diduci.*

Stringit enim hordeum] De hordeo falſum, de lenticula verum 49, 27.
dixit ſecundum Celſum de Re Medica Lib. II. c. 29. 30.

Relaxat ptiſana & alica] Negat Celſus de Re Medica Lib. II. c. 30. ibid.

Quapropter noctè] Celſus de Re Medica Lib. III. c. 18. pag. 153. 52, 4.
Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens, vel geſtatio poſt cibum, & noctu.

Pro temporum aëre] Temporum nempe anni, ut veris, æſta- 54, 9.
tis, autumni ac hyemis, quæ Cælium intellexiſſe probant ſequentia: *ita quoties potum demus autumno, vel verno tempore, non docuit.* ſic infra pag. 396. *& temporum annales partes.*

Releventur omnes lucis initio, veſpero acceſſiones augeantur] Ita 54, 27.
etiam Celſus de Re Medica Lib. III. cap. 5. pag. 125. *Igitur alii veſpere tali ægroto cibum dant; ſed, cum eo tempore fere peſſimi ſint, qui ægrotant, verendum eſt* &c. - - - *Deinde matutino tempore, quod natura ſua leviſſimum eſt.*

Neque ſanis utilis geſtatio poſt cibum] Quia ex ſententia Celſi Lib. 55, 19.
I. c. 2. *poſt ſatietatem nihil agendum.* & Lib. I. c. 5. *Cumque inutilis ſit poſt cibum aut contentio, aut fatigatio animi, tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere conſueverunt.*

57, 21. *In phreniticis ex tumore alienatio fit*] Putabam primo legendum ex *turbore*; ita enim Lib. II. c. 1. pag. 74. *Siquidem Aſclepiades in primo libro celerum Paſſionum dixerit Phreniticis alienationem cum turbore effici.* Verum locus qui exſtat Lib. I, c. 26. pag. 64. docet *tumore* ſervandum; ait enim: *Periculoſum eſt quicquam acre, vel quod commoveat immittere, quo retento tumor magis augeatur.*

58, 6. *Quod appellamus liquamen*] Liquamen jus eſt, vel garum, aut tale quid conditum pinguedine. Puto tamen ſæpius pro piſcium jure ſeu garo capi. Apicius Lib. I. c. 1. *Si liquamen odorem malum contraxerit ita emendabitur.* Idem cap. 6. *Oxygarum quod ſonat garum ſive liquamen acetoſum.* Victor pro rancida & fœtida piſcium pinguedine ſumit, qua hodie in maritimis locis vice ſevi utuntur. Ita Scholiaſtes Horatii à Franciſco Douſa ſuppletus Lib. II. Sat. 5. *Cetaria officina in qua liquamen conficiunt; alias loca, in quibus ſalſamenta fiunt, cetaria appellant* Barth. Adverſ. Lib. I. c. 4.

73, 1. *Reſpirationem humaniorem*] Hoc eſt commodiorem, magis optabilem, *humanus* enim æquum, commodum, concinnum deſignat. Idem Libro I. cap. 11. de Morb. Acut. *Tunc comparatione profectus, cibi augenda humanitas.* Item Libro III. cap. 7. *Dehinc quotidianis diebus humaniore cibo nutrimus.* Theodorus Priſcianus Libro III. cap. 2. *His cibi humaniores, his jam lavacra concedenda,* Barth. Adverſar. Lib. XLIV. cap. 14. pag. 2012.

80, 10. *Gravatione horribili ſopori ſimili*] Aliqui non *ſorbili*, ſed *terribili* legendum, aut vocem abradendam voluerunt. Ego vero neque tollendam eam, neque mutandam puto: ſiquidem ſoporem eum elegantiſſime *ſorbilem* nuncupavit, in quo maximus ſtertor efficitur: qui quod ſorbitionis clariſſimam imaginem præbeat, præter ſenſus fidem etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula (A. III. ſc 2. vſ. 6.) manifeſtum fecit, qui interrogatus à Palæſtrione; quid Sceledrus ageret, ſic cum eo ſermonem habet. LVC. *Sorbet dormiens.* PAL. *Quid, ſorbet?* LVC. *Illud ſtertit volui dicere; ſed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.* Hieron. Mercurial. Variar. Lect. l. c. 10.

84, 25. *Serapion empiricus*] Hic auctore Celſo. (Præf. Lib. I. pag. 3.) *primus omnium nihil rationalem diſciplinam pertinere ad Medicinam profeſſus, in uſu experimentis eam poſuit.* Eum vero Alexandrinum, poſt Philinum ſecta Empirica florentem, adverſus Hippocratem commentarios ſcripſiſſe, tradit *Galenus Introduct. cap 4. & de ſubfigurat. Empiric. cap.* 13. Antidotum è ſatyrio cientem tentiginem, ab

ab eo in oppido Diphthera inventum deſcribit *Nicolaus Myrepſus Section. I. cap. 66. pag.* 357. *ed. Henr. Stephan.* ſub Nerva autem & Trajano claruit quidam Serapio Athenienſis Poëta & Medicus, familiaris Plutarcho, quem videſis Lib. de Pyth. Oracul.

Et dandum manibus quod excitet ægrotantem] Quid ſit *dandum* 47, 81.
manibus, fateor me non capere?* quid enim manibus ægroti poreſt dari quo excitetur; quare cum jam præmittat omnium præſtantius atque operantius eſſe ſinapi tritum cum aceto admixto, caputque cataplaſmandum, malui reponere, *dandum naribus*, i. e. naribus aliquid eſſe inſufflandum, quo excitetur; remedium in hoc morbi genere frequens. Juvat me locus qui exſtat pag. 92. *Quo tempore excitare etiam convenit, atque ſternutamento, & aceti cum ſinapi odoramento uti, vel cataplaſmatibus.*

At vero iſte importunius lethargis probandum exiſtimat] Quid ſi 90, 1.
legas *præbendum* i. e. dandum, exhibendum, niſi mavis *prædandum* id eſt ante dandum. ſic Lib. II. c. 37. Acutor. Morb p. 169. *præſentientes jam fuiſſe digeſta prædata.* & Lib. III. c. 17. pag. 243. *prædato aut ſuperdato oleo.*

Ex pane & aqua] Omnino legendum *alica*; nam ſtatim ſubji- 92, 18.
cit *aqua mulſa*, quod alias bis diceret. Infra Lib. II. c. 29. p. 141. *alicam dabimus ex aqua calida.*

Nunc, ne ſupra dicta omnia ſimplicia &c.] Ipſe ſenſus flagitat 97, 11.
pro *omnia* legendum eſſe *nomina*, quæ cum per ſe nihil ſignificent ac doceant, ideo ipſas ſignificationes ſingulorum nominum ſeu verborum vult proſequi.

Sic etiam ſuper dicit &c.] Nullus dubito quin ſit legendum *in-* 100, 11.
ſuper, abſorpta ſyllaba *in* ab ultimo elemento *m* vocis *etiam*, errore librariis valde communi.

Quorum nihil in Catalepticis invenitur] i. e. quorum nempe me- 106, 25.
dicaminum nulla facta mentio in Catalepticis ac Catalepticorum curationibus invenitur.

Tunc poſt punctionem] Scarificationem interpretatur. Dalecham- 107, 3.
pius, ſeu Rovillianæ editionis auctor; quod, quia fomentum ex oleo adhiberi dicitur, minus convenit; quare repono *perunctionem*; ita enim infra Morbor. Chronic. Lib. IV. c. 3. pag. 503. *interjecto ſpatio unius horæ perunctum reficere ægrotantem oportet cibis congruis.* Poſſet alias commode etiam legi *præunctionem*, quoniam noſter Cælius.

* Ex iis quæ pag. 89. leguntur, colligi poteſt, hæcce ita eſſe legenda: *Et dandum* ſinapi terendum *manibus, quod excitet ægrotantem.*

lius admodum delectatur præpoſitionem *præ* verbis præponere, ut *præcavere*, *prædiſcere*, *prædare* &c.

103, 20. *Atque loco carens nimium frigidis uti fomentis*] Vox *nimium* plane corrupta eſt: reſtituto *in initiis*, quomodo loquitur Cælius Lib II. c. 29. pag. 141. *Simyla quoque in initiis gravis eſt*; & certe initia opponuntur declinationibus.

110, 11. *Pleuritis (inquit) eſt liquidæ materiæ coctio, ſive denſatio*] Quid eſt *coctio materiæ*, & quomodo illa poteſt inducere pleuritim; niſi ebullitionem interpreteris. Hinc margini codicis olim adſcripſeram *coactio*, i. e vehementior impulſio ſeu affluxus materiæ.

124, 10. *Sive cantabro eodem genere fervefacto*] Cantabrum ut olim docuit vir magni nominis Hadrianus Turnebus Adverſar. XV. c. 16. furfur eſt Apicio & Cælio. Et quidem Apicius Lib. VII. cap. 1. & 7. Cantabri meminit, at nuſquam quid illud rei eſſet (quod ego quidem animadverterim) explicavit. Cælius Aurelianus de Acutis Morbis ad Hippocratem de pleuriticis juvandis *utendum*, inquit &c. apud quem notandum eſt quod ubi in Hippocrate Lib. II. de victu in morbis acutis, non longe à principio *furfur* eſt, in translatione apud Aurelianum ad eundem Hippocratis locum, eſt *cantabrum*. Accedunt Turnebo medici omnes, Barbari præſertim, apud quos nihil eſt tritius. Galenus ipſe in Dynamidiis, & Vegetius in Veterinaria, ſucci cantabri mentionem faciunt, cremorem furfuris intelligentes, qui ut diſſerebat Philippus Menzelius Medicus Ingolſtadienſis, cujus eruditioni hanc diſquiſitionem univerſam debet philologus lector, ita exprimi ſolet: in pugillos aliquot furfuris ſeu cantabri, infunditur aqua, poſt horas aliquot refuſa ſuperflua aqua, furfures exprimuntur: furfuris ſuccus albidus ſeu cremor ſic eſt uſui. In furfure enim, præſertim triticeo aut farreo, multum eſt farinæ, vel farinaceæ materiæ, quæ partim maceratione illa, partim expreſſione, cremorem conficit. Confirmantur hæc ex catholico F. Johannis de Balbis, edito Auguſtæ anno MDLXIX. in quo diſerte legitur: *Cantabrum purgamentum eſt frumenti vel farinæ, vel cibus caninus, quo canes paſcuntur* &c. Laurent. Pignorius de Servis. pag. 521. 522. 523.

138, 28 *Quem rhogmon appellant*] Quis non videt *Ronchon* vel ῥόγχον legendum, cum ſupra Lib. II. cap. 10. pag. 102. ſcripſerit auctor: *Gutturis ſtridor, quem Græci ῥόγχον vocant.* Verum cum in Gloſſario veteri Latino Græco legatur *ſtridor*, τρισμὸς, βριγμὸς, poſſet etiam apud Cælium legi *brigmon*.

Item

Item Titus hujus (ſc. Aſclepiadis) *ſectator*] Hic forte erit idem qui vocatur Titus Aufidius Siculus, cujus meminit Herennius Philo apud Stephanum de Urbibus V. Δυῤῥάχιον. Καὶ Ἐρέννιος Φίλων ἐν τοῖς Ἰατρικοῖς Δυῤῥαχηνὸν ἀναγράφει Φιλωνίδην ὅτως. Ἀσκλεπιάδης ἀκουςὰς εἶχε Τίτον Αὐφίδιον Σικεδὸν, καὶ Φιλωνίδην Δυῤῥαχηνὸν, καὶ Νίκωνα Ἀκραγαντῖνον. *Et Herennius Philo in libro de re Medica, Philonidam Dyrrachenum deſcribit hoc modo: Aſclepiades auditores, habuit Titum Aufidium Siculum, & Philonidam Dyrrachenum, & Niconem Acragantinum.* 144, 18.

Ut magnum mare, ſacrum mare, atque luem deificam, epilepticam paſſionem] Vereor ut exciderit poſt *atque* vocula *ſacram*, quo epitheto indicari dicit etiam deificam luem, id eſt epilepticam paſſionem. Colligo hæc ex ipſo auctore, qui Chronicor. Morbor. Lib. II. c. 4. pag. 291. epilepſiam deſcribens, inquit: *Appellatur etiam puerilis paſſio, ſiquidem in ipſis abundat ætatibus: & ſacra, ſive quod divinitus putetur immiſſa, ſive quod ſacram contaminet animam, ſive quod in capite fiat, quod multorum philoſophorum judicio ſacrum templum eſt partis animæ in corpore natæ: ſive ob magnitudinem paſſionis: majora enim vulgus ſacra vocavit. Inde ſacrum dictum mare, & ſacra domus, velut tragicus poëta ſacram noctem, hoc eſt magnam appellavit.* Sic apud auctores Græcos non raro ἱερὸν pro τῷ μέγα occurrit. Athenæus Deipnoſoph. Lib. VII. c. 7. pag 284. Ἄλλοι δ' ἀκούουσιν ἱερὸν ἰχθῦν τὸν ἄνετον, ὡς καὶ ἱερὸν βοῦν τὸν ἄνετον. οἱ δὲ τὸν μέγαν, ὡς ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. τινές δὲ τὸν ἱέμενον πρὸς τὸν ῥοῦν. i. e. *Sacrum piſcem interpretantur, alii Deo cuipiam dicatum, quo modo & ſacrum bovem dicimus, conſecratum. alii magnum, ut ſacrum robur Alcinoi; quidam aquæ fluentis avidum.* 146, 9.

In febribus continuis, vel ardentibus atque flammatis] Quid ſi legas *flammoſis:* nam mox ab initio ſequentis capitis ait: *febris acuta, atque celerrima & flammoſa.* 147, 7.

Demetrius Aponieus] Aut hoc loco legendum *Apomeus*, aut infra Tardar. Paſſion. V. 9. *Aponieus*, ſiquidem nullus dubito quin ſit unus idemque. 151, 4.

Convenit etiam neque majora loca eſſe, ſolubilibus enim plurimus aër eſſe perſpicitur &c.] Ratio cur cubicula diaphoreticorum nolit eſſe patentiora, eſt, quia loco amplo plus aëris concludatur: copioſior autem aër reſolvat potentius. legerim igitur, *ſolubilis enim plurimus aër eſſe perſpicitur. Solubile* quod facile plurimumque reſolvit, 160, 16.

ſolvit, διαφορητικόν: cavendum propterea feralis ſudoris nimietate liqueſcentibus & defectis. Hac forma adjectivorum in *bilis* Cælius uti maxime delectatus eſt cum agendi facultatem indicare voluit, quam alii participiis præſentis temporis eloquerentur. *Vexabilis*, i. e. vexans, l. 3. c. 6. de re venerea: *eſt hoc nervoſitatis vexabile*: l. 2. c. 13. *damnaverunt adjutorii genus* phlebotomiam *tanquam virium vexabile*. *Denſabilis*, i. e. denſans: l. 5. c. 7. *Cibus etiam conſtrictivus dandus vel denſabilis & frigidus*. *Siccabilis*, i. e. ſiccans: l. 5. c. 1. *item quidam tanquam ſiccabile humoris ophitem lapidem ligaverunt* hydropicis. Sic *inflabilis* pro inflativo l. 3. c. 2. *Nauſeabilis*, l. 3. c. 2. *Pauſabilis*, l 2. c. 13. *perſeverabilis*, l. 3. c. 2. & apud *Theod. Pr.* l. 2. c. 1. *quaſſabilis tremor*. Item *nutribilia* pro nutritivis: Cæl. l. 2. c. 13. *regula*, i. e. diæta, *ſicca*, *frigida & nutribilis*: l. 5. c. 21. *cibus nutribilis*: ibid. *percuſſibilis pulſus*, pro majore & vehemente l. 2. c. 5. & lib. 4. c. 8. *odores percuſſibiles* pro graviter adficientibus l. 1. c. 4. Paſſivam ſignificationem habent ejuſdem formæ Adjectiva regulariter, & ſic apud *Cælium* ſequentia; *digeſtibilis ſuccus levis* l. 1. c. 4. *exercibilis regula* lib. 5. c. 11. *immitigabilis ardor* l. 4. c. 3. Iſta ſignificatio τȣ̃ *ſolubilis* abſtruſior, & res ipſa Medicis ſolum cognita, Barthio impoſuit, ut hunc locum purgaturus fœdius commacularet. Corrigit enim l. XXXVIII. c. 2. *Soli ſubibilis enim plurimus aër eſſe perſpicitur*; quaſi locus patentior ſolem facilius recipiat, quem in ægroti cubiculum non admitti debere ex *Aëtio* tetr. 3. ſ. 1. c. 1. didicerat. Sed vanæ ſunt cogitationes, & criſis temeraria. locus enim quivis ſolem recipit, non qua ſpatioſus & capax multorum corporum, ſed qua ſoli obverſus eſt & patet; ſuntque ideo vel anguſtiſſima cum feneſtris frequentioribus lucida; contra ampliſſima, ſi clauſa ſunt; feneſtris rarioribus & à ſole averſa, tenebroſa. Deinde de aëre h. l. præcipit *Cælius*, non de ſole; quod idem etiam voluit *Aretæus* cùm l. 2. *de Curat. Ac. c.* 3. domo verſus urſam cardiacos decumbere juſſit. Adparet præterea, quod dixi, de aëre cavendo monere *Cælium*, ex oppoſito de locis nimis anguſtis; eſſe nimirum ea præfocabilia, quia fervorem ex ingreſſu hominum concipiant; ubi aërem quaſi conculcari, ejuſque eventationem ob exhalationes copioſas convenientis turbæ prohiberi intelligimus; unde reſpirationis difficultas cum præfocabili ſenſu, ut loquitur noſter l. 3. c. 2. ægroto obvenire poſſit, cum locis, quo perflatus aliquis accedat, diapho-

phoreticos continere oporteat, juxta *Celsum* l. 3. c. 19. In posteriore ῥήσεως parte aliquid deesse, sed quo sensus non corrumpatur, videt quisque. supplerem ita, si indulgeretur *n* in *ut* convertere: *sed neque plus satis brevia, ut præfocabilia & quæ facile fervorem ex ingressu hominum concipiunt.* Hæc adeo vera esse scio, ut ad omnia Medicorum & Criticorum secundum me pronunciaturorum collegia ac consessus provocare audeam. *Reines. Variar. Lection. L. III. c. 17. pag. 649.*

Probandam etiam asperginem &c.] Dirarato nimis habitui cor- 162, 22.
poris corrigendo & sudoribus symptomaticis compescendis pulveres frigorantes & constipantes inspergere membris soliti sunt veteres; eos ξηρία, ἐμπάσματα, συμπάσματα, καταπάσματα vocarunt Græci, *Orib. l.* 10. *Collect. c.* 37. Diapasmata *Plin.* l. 13. c. 2. cum odoratis & aromatibus constant, ad exsiccandas humiditates in partibus compositos; item ad superficiem rubificandam pustulandamque, & pruritum excitandum ex acribus fervidisque adarce, nitro, euphorbio & similibus: De quibus noster l. 1. Chron. c. 14. l. 3. c. 5. & 7. l. 5. c. 2. & 6. vocari à Latinis *aspergines*. Siccatis autem semper constitêre, & sicca forma inspersili administrati sunt omnes: *Theodorus Prisc.* l. 2. c. 12. & ex hoc *Gariop. l. de febr. c.* 24. Membra sudantia myrti vel rosarum foliis siccis contusis & cribellatis: item gypsi, manna turis, gallarum pulvere adspersit; quod non intellexit *Barthius* qui l. d. asperginem pro levi irrigatione, quasi humidis fieret, habuit: composuit enim cum perfusione: male. Humidum vel humectatio laxaret potius habitum, cum hic densationem indicari pateat. *Asperginem cujus frigorantia atque obtrudentia tactu*, inquit *Cælius*, i. e. quæ frigorat & obstruit simul ac tetigerit partes; nihil enim mutare opus est, cum omnia sic sibi constent. *Barthii* emendatio, *cujus vis frigerantia atque obtrudentia*, nihil dicit quod non ex edito intelligi posset; inutiliter igitur & impertinenter voculam *vis* intrudi consequitur. Potuissem probabilius, ne addito quidem apiculo, *cui vis frigerantia*, i. e. cujus facultas est refrigerare; sed religio est sine manifesta necessitate in Antiquitate vel literulam apicemve convertere. *Reines. Variar. Lection. III. c. 17. p. 651.*

Adhibendum simplicis pollinis cataplasma, sive panis infusi &c.] 164, 29.
Nempe in aqua. Panis autem ille vocabatur *sordidus* seu *canum*; ita enim vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. V. vs. 11. *& sordes*

farris mordere canini, i. e. *Cantabri. Panis sordidus canum est.*

165, 4. *Palmulas, quas Greci Patetos*] Paulo ante, pagina scilicet 163. scripsit: *Palmulæ nucales quas caryotas appellant*; quibus ex verbis videor mihi veram elicere hujus loci scripturam quæ est, *quas Græci caryotas vocant*. Vetus enim Glossar. Græco-Latin. κάρυα *Nuces*, κάρυον, & κάρυος *Nux*.

171, 20. *Eudemus Themisonis sectator*] Hujus Eudemi amici & corruptoris Liviæ meminit Plin. *Histor Nat. Lib. XXIX. cap.* 1. & Tacit. *Annal. Lib. IV. c.* 3. Forte hic ipse qui citatur à Rufo Ephesio *de Partibus Hominis Lib. I. cap.* 33. Floruit tempore Galeni etiam Eudemus Medicus, sed peripateticus, qui una cum Herophilo primi post Hippocratem nervorum anatomen accurate scripserunt. *Galen. de Locis Aff. L. III. c.* 10.

177, 16. *Sua promota substantia*] Malim *præmota*, id est ante mota. Vult dicere Cælius motâ ante substantiâ, hoc est spiritu atque nutrimento, ex quibus caro concreta est, tum etiam commoveri carnem.

179, *ult.* *Valens*] Vectium Valentem temporibus Claudianis ad summam potentiam evectum Messalinæ consuetudine, novæ sectæ in medicina principem & eloquentiæ sectatorem, cujus *Plin. lib.* 29. *cap* 1. meminit; quem à *Cælio Aureliano* cum Artorio, Nigro, Magno, Julio Basso medicinæ scriptoribus censeri & laudari putamus, & cui etiam compositionem pro orthopnoicis ex *Andromachi lib.* 2. *intern.* descriptam à *Gal. l.* 7. *de comp. med. s. l. c. ult.* tribuere possumus: itemque cognominem, qui ob res prosperè bello Britannico & contra Astures gestas torquibus, armillis, phaleris, corona aurea donatus fuerat, teste Inscriptione facta a. U. C. 819. decimo quarto Neronis, Coss. Lucio Telesino & Suet. Prulino, & reperta Arimini, apud *Grut. p.* 1102. istius filium, alios fuisse necesse est: Ille enim à Claudio in supplicium trahi jussus fuit, ut est apud *Tacitum Ann. XI.* hic Eques Romanus, evocatus Augusti, centurio, tribunus cohortium, sevir, quæstor, prætor, duumvir, flamen, augur, patronus Coloniæ Arimini fuit; quæ dignitates & officia neque Antiocheno alicui Syro conveniunt, neque Mathematico, quem sub Antoninis floruisse constitutum est. Alius etiam Valens Astronomus, τῶν τότε περὶ τὴν τέχνην ταύτην ἐσχολακότων ὁ ἀκριβέστερος, qui decreto Constantini M. conspecto urbis recens instauratæ horoscopo, de ejus duratione nonnulla prædixerat, ut est apud *Cedrenum*, *Glycam*, *&* *Zonaram*, *t.* 3. *ann.* quem

quia

quia cum Vettio Valente eundem esse statuit *Barthius l. V. c.* 4. non circumspexisse singula, & *Scaligero Seldenoque* scientibus inscius oblocutus esse deprehenditur & sine ratione. Scriptori enim seculi quarti integram Latinitatem, quæ primo exacto & cum gentis Juliæ Imperatoribus desinere, ab eoque tempore variè interpolari & corrumpi cœpit, adscribere non debuit, qui etiam vetustiores, & seculi tertii, in quartam ætatem Latinæ linguæ rejecit, & *non adeundos esse censet, nisi judicii paulum firmatioribus, l.* 50. *c.* 9. Antiochenum etiam quendam, & isto ævo, quo sermo Latinus tantum inter Europæos & Africanos constitit, Latinè scripsisse tam incredibile mihi, quam Carolino seculo Italum, Longobardum Gallumve aliquem Syriacè vel Chaldaicè; & semper plures fuêre inter Latinos qui Græcè scribere tentarent, quos collegit *Lud. Nogarola ep. ad Adamum Fumanum*, & è Latinis Græca facerent, quam inter Græcos, Asiaticos, Ægyptios, qui Latinè commentari & è Græcis, Syriacis, Arabicis, Latina reddere voluissent. Hinc *Barthium* non semper εἶναι τῶν ἀκριβούντων, ἀλλὰ τῶν ἐκόντων, nonnunquam verè videor posse contendere: qui si ad *Scaligeri* pedes sedere voluisset, & auscultare *Seldenum*, Vectii Valentis Floridorum libros periisse non præcipitasset lib. 16. cap. 8. *Reines. Variar. Lection. Lib. III. cap.* 14. *pag.* 559.

Valens] Vectius, sive ut alii Vettius Valens, adulterio Messalinæ, Claudii Cæsaris uxoris, nobilitatus, indicio *Taciti Ann. XI.* paritérque eloquentiæ affectator, qui novam instituit sectam, *Plinio* teste *Lib. XXIX. cap.* 1. inter eos à *Seneca* recensetur in *Apocolocyntosi Claudii*, quos Narcissus duci jusserat. Quod Tacitus ibidem confirmat. Scribonii sub Apuleio condiscipulum putat etiam *Julius Guastavinus Loc. med. sel. lib.* 1. *cap.* 11. Valentis quoque meminit *Cælius Aurelianus* prior Galeno, qui etiam *de comp. med. sec. loca lib. VII. cap.* 6. Valentem, & *lib. IX. cap.* 4. Terentium Valentem in testimonium vocat. Ex antiquo præterea monumento quidam VALENS AUG. LIB. A VESTE IMP. PRIVATA innotuit, idem forte qui in alio VALENS AUG. LIBERTUS. *Joan. Rhodius* ad Scribon. Larg. Compos. XCIV. pag. 157.

Descendentes enim ad altiora] Qui, quæso, descendere ad altiora, raptæ possunt vaporationes, tumoremque laxare? Restitue itaque *escendentes*, quomodo legendum pagina mox sequenti 187. ipse aperte demonstrat. *Etenim surgens ex isto liquore vaporatio* 185, 21.

 col-

collaxat tumentia (recte Dalechampius *colla laxat*) ubi ſurgere eſt quod ſupra *eſcendere*, quod pro aſcendere etiam optimi auctores uſurparunt. Liv. Lib. XXIX. c. 1. *Legati Aſiam petentes protinus Delphos cum eſcendiſſent.* Quomodo autem *eſcendere* ſæpe fuit depravatum in *deſcendere*, vide virum ſummum J. Fr. Gronovium ad Livium Lib. II. c. 28.

186, 27. *Sive Andronis*] Subintelligi forte debet vel addi *paſtillus*, quem deſcribit *Celſus* de Re Medica Lib. III. cap. 20. §. 4. pag. 269. *Andronis* Medici meminit etiam *Athenæus* Deipn. Lib. XV. c. 8. pag. 610. *Galenus* V. de Medicamentor. compoſit. ſecundum locos Lib. III. c. 3. pag. 419. Tom. XIII. edit. Charterii, ubi ait ſe ulcera in meatibus narium curaſſe paſtillis Polyidæ, Paſionis, & Bythini, vocat eum Andronium.

ibid. *Et Polyidæ ſphragis*] Conficiendi modum reliquit *Celſus* de Re Medica Lib. V. cap. 20. §. 2.

189, 2. *Et interſcapulæ*] Forte diviſis vocibus legendum eſt *inter ſcapulas*, quemadmodum infra Chronicor. Morbor. Lib. III, c. 2. pag. 43. *Dehinc vaporationes inter ſcapulas ſive palas adhibendæ.* Sin verbum compoſitum quis malit, ſcribendum putem *interſcapulo*. Uti conſtat ex veteri Gloſſar. Latino-Græc. *Interſcapulum μετάφρενον.*

189, 14. *Immodice appetibile*] Rectius legas *apertibile*, capite enim proximo 4. pag. 193. *& ſuperunctiones tenuabiles atque apertibiles.*

197, 5. *Etiam melanteriam admiſcent*] Eo, quod pagina 196. dixit: *Dat etiam elaterium in pondere denariorum ſeptem*, malim reponere *elaterium.* Quid? mox ſubjungit *& elaterio confecto.*

197, 25. *Promittentibus viribus*] Malim *permittentibus.*

197, 26. *Qui ex perfrictione ſynanchici fuerint effecti*] Eleganter ad rem Martialis in Maximum Lib. III. Epigram. 18.

Perfrixiſſe tuas queſta eſt præfatio fauces.
Cum te excuſaris, Maxime, quid recitas?

198, 2. *Putredinem*] Rectius *uredinem.*

200, 7. *Univerſali dicto* &c.] i. e. generaliter & univerſim loquendo; comphrehendit enim quæ pluribus dixerat particulatim generali quadam enuntiatione. Eodem modo loquitur l. 5. c. 10. *Communiter ſive univerſim dicendo, quod Græci catholicon vocant.* Idem aliter ſed inſolente locutione effatur. l. 4. c. 8. *Reineſ. Variar. Lection. Lib. III. c. 17. pag. 648.*

204, 15. *Alterum ab eo*] Ita pro *alterum habeo* rectiſſime correxit Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12. p. 1742.

In

In anteriora conductionem facit] Quam *conductionem* Cælius facit, hanc *convulſionem* reddit Celſus. ego ſane cum Cælio magis faciam. Celſi locus eſt Libro II. cap. 1. De utraque tetani ſpecie ὀπισθοτόνῳ, & ἐμπροσθοτόνῳ tractant *Ægineta*, libro III. cap. 20. *Oribaſius* Libro VIII. cap. 16. Synopſ. *Actuarius* Zachariæ Libro I. cap. 16. Celſus Libro IV. cap 3. Opiſthotonon mox *poſterganeum raptum* appellat Cælius. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12. 204, 16.

Cremento collorum] *Crementum* colli eſt erectio atque inflexibilis conſtantia. *Barth. Adverſ. Lib. XXXIX. c.* 1. 205, 28.

Dentium quoque concubitus hoc, eſt incumbens confixio] *Configi* eſt fortiter collidi, ut velut confixi dentes. ita mox *colla conducuntur in anteriorem partem atque mentum pectori configitur.* Eleganter quoque *concubitum* dictus, quod altera pars alteri incumbat. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12. 206, 28.

Et poſſibilem motum fieri indicavit] *Poſſibilis* motus eſt difficilis quidem, ſed tamen expedibilis; contrarium impoſſibilis. Præfatione Tardarum. *Alii vero has omnino tacuerunt tamquam impoſſibiles judicantes, vel incurabilium paſſionum.* Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12. 208, 11.

Atque levata ut depoſita] Dalechampius, ſeu editionis Lugdunenſis editor *aque levata ut depoſita*; mihi potius legendum videtur *eaque levata aut depoſita.* 209, 2.

Atque attento ſenſu habitantur] Alii *afficiuntur*; ſed leviſſima unius elementi fere transmutatione eleganter legas *agitantur.* 214, 7.

Aſſuendo] Quid illud *aſſuendo*, ſcribendum eſt *aſſugendo*, quod ſartores facere hodieque videmus. *Barth. Adv. Lib. XXXVIII. c.* 12. 219, 11.

Ut Tullius] Academic. Quæſtion. Lib. I. c. 11. & Lib. II. c. 6. 223, 15.

Quidam logicorum quæſiverunt pro loco] Logici ſunt quos Rationales Medicos appellare licet, quorum princeps Galenus, omnium omnino ſcriptorum extra ſacros præſtantiſſimus. Hos methodicus noſter ubique perſequitur. Minime vero *joco* hic reponendum ut Interpres hariolatus eſt. *Pro loco*, pro ſuo captu, ſua ſtatione. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12. 226, 20.

Item Polypus] Lege uti ſupra pag. 218. *Polybus.* 227, 29.

Immundis conſequenter pannis] Perperam τὸ *immundis* mutat Editor. Contrariæ enim faſciæ *mundæ* dicuntur hoc libro cap. 21. *tum tectione mundarum lanarum atque calidæ infuſionibus utemur. Limpidas* vocat Lib. I. Tardar. cap. 1. *Apponendæ etiam lanæ leves* 230, 23.

ac tenues & limpidæ iisdem partibus. Immundus autem non tam sordidum quam inquinatum aut infectum sonat, ut *lutulentus* apud Apicium Libro II. cap. 2. Piper teres *pridie infusum, cui subinde liquamen suffundes, ita ut bene tritum ac lutulentum facias piperatum.* Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12.

230, 28. *Quod fiet hoc genere*] i. e. hac ratione, hoc modo. ita Petronius. Cicero Lib. II. ad Q. Fratr. Epist. 2. *Innumerabiles res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem.* Designatianus sive quis alius Epist. *Quosdam vero comperi hoc genere grassari.* Frequenter ita Palladius de Re Rustica, ut Lib. II. cap. 15. *Creduntur hoc genere vel fugere vel perire.* ibid. *Sorba servantur hoc genere.* Lib. I. cap. 13. *Aut tabulis faciemus, aut cannis hoc genere.* cap. 17. *Puteos faciemus hoc genere.* cap. 35. *Talpas Græci hoc genere persequuntur.* Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c. 12.

234, 20. *Vel belluæ pelle*] Quod hyenæ pellem editor substituat, eo opus non est; nam generaliter de omnibus belluis, quibus cum canibus pugna est, loqui, ipsa posteriora verba prioribus interpretationem dant. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12.

ibid. *Vel belluæ pelle*] Pro *pelle* legit *felle* Reineſ. Variar. Lect. III. c. 11. pag. 511. *vide locum.*

234, 21. *Superstitione traducti*] *Traducere* eleganter decipere, fallere notat. sic supra cap. 15. *Traductos visis* pro fantasmatis illusos dixit. *Barth. Adverſ. Lib. XXXVIII. c.* 12.

235, 7. *Intestinorum vertícula*] *Verticula* sunt res quæque, quæ inverti aut volvi facile ex sua quasi natura possunt. ita enim mox: *intestinorum verticula distentis cutibus apparent.* Eleganter Papias *Verticula, cardines.* Sic arbitror *vertiginem veretri* dixisse, quod scilicet vertatur in formam velut corneam, nimia intensione. Libro V. Tardarum cap. 7. *sine ullo dolore vel consensu vertigo veretri fit, & appellatur priapismus.* Barth. Adverſ. Lib. XXXIX. cap. 1.

235, 12. *Pythagoricos medicantes*] *Pythagoricos medicantes* dicit, quod ejus sectæ Philosophi à Medicina non abhorrebant. Et sane ipse Pythagoras aliqua ad eam amplificandam invenisse dicitur, ut mentio est apud Cælium ipsum libro V. Tardarum cap. 1. & alibi. Et *Pythagoram*, Empedoclem, Democritum, principes Medicinæ adhuc sapientiæ studio junctæ fuisse nos docet Celsus Præfatione Lib. I. *Barth. Adverſ. Lib. XXXIX. cap.* 1.

Fieri

Fieri passionem incendio superiorum &c.] Egregie fallitur Methodicus ille Siccensis; & non una in re. *Caput* erroris est, quod confundat Volvulum sanguineum & flatulentum, inflammationem cum inflatione. De *hoc* agitur II. Epidem. de *illo* in III. de Morb. *Hunc* ait fieri *τῆς μὲν ἄνω κοιλίης, θερμαινομένης. τῆς δὲ κάτω, ψυχομένης.* Quæ debuit Cælius reddere, non, *incendio superiorum & frigore inferiorum*; sed *superiore ventre calefacto, inferiore autem refrigerato.* Quis heic *superior venter* dicatur, facile intelligitur ex eo, cum statim initio curationis præcipit *καθᾶραι τήν ἄνω κοιλίην ὡς τάχιστα purgare ventriculum quam citissime.* Unde intelligere eum oportuit, principium mali esse à maligna cruditate intra ventriculum stabulante. Ad cujus incitationem cum inflammatur ventriculus, & calor omnis huc convertitur, necessario *ἡ κάτω κοιλία inferior venter* refrigeratur; sive id de Abdomine intelligas quod umbilico subest, sive, quod malo, de Intestino colo: nam & hoc illa appellatione venisse priscis ostendi II. Physiolog. IV. 71. *Denique* dari vult, *non* vinum frigidum, *sed* volvulo frigido, ceu evicimus ab initio. Et in hoc nimis equidem inconsiderate sequutus est fidem codicis corrupti, & aliis auctor extitit errandi. *Vander Linden Select. Medic. pag.* 207. 240, 25.

Anhelatio crebra atque creberrima] Inepta mihi visa est illa ejusdem verbi repetitio, quare ultimam vocem muto in *celerrima.* 248, 27.

Indecenter enim ipsa in loca manus mittunt] *Loca* & *Loci* vocantur genitales partes, maxime vero feminarum. Plinius Hist. Natur. Lib. XI. cap. 37. *Feminis eadem omnia: præterque vesicæ junctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine* locos *appellant: hoc in reliquis animalibus vulvam.* Serenus Sammonicus Carm. XXXVI. vs. 15. 249, 15.

Obscœnos si pone locos nova vulnera carpent.

Quem locum ita illustrat doctissimus Rob. Keuchenius, *Locos* autem Serenus ipsa naturalia vocat. Vetus Glossarium *Loci muliebres, ὕστερα, κόλπος, μήτρας.* Cato de Re Rustica cap. 157. *& si mulier eo lotio locos fovebit numquam ii virosi fient.* Varro de lingua Latina IV. pag. 8. ed. Dordrac. *Sic loci muliebres, ubi nascendi initia existunt*; pro ipso utero posuit: ut etiam Lucretius IV. vs. 1039. *Incitata* (lege *irritata*) *tument loca semine.* Tertullianus de anima cap. 26. *Ecce duplex fœtus in matris locis tumultuatur, & nusquam adhuc populi duo.* Alii cum Sereno ponunt pro parte naturali. Mur-

redius apud Senecam Libro I. Controv. 2. *Novimus*, inquit, *istam maritorum abstinentiam, qui etiamsi primam virginibus timidis remisere noctem, vicinis tamen locis ludunt.* Sic apud Dioscoridem Lib. II. rectissime τοὺς τόπους accepere in iis verbis: μαλάσσειν τοὺς τόπους καὶ ἀναστομοῦν. in obscœno Carmine,

Dum timet alterius vulnus inepta loci.

Hactenus Keuchenius. Columella Lib. VI. c. 27. de Equis; *odore perfricatur detersis spongia feminæ locis.* & Lib. VIII. c. 11. *de Pavonibus: sæpiusque digitis loca feminarum tentanda sunt.* Aristotel. de Histor. Animal. VII. c. 3. Dioscorid. I. c. 159. Scribon. Larg. Composit. 156. *Muliebres locos durissimos mollit.* ad quem locum vide I. Rhodii notas.

268, 1. *Hinc denique Græci* Asclepium *nomen s. d. quod dura curando* &c.] Recte *dura*, i. e. difficilia, contumacia, insanabilia, ut podagram, phthisin, elephantiasin; respexit nimirum etymon, quo Ἀσκληπιὸν παρὰ τὸ τὰ ἀσκελῆ τῶν νοσημάτων ἤπια ποιεῖν, h. e. quod morbos vehementes & difficiles sanaret, dixerant Grammatici: interpres Phornuti, *quod ad mortem vergentem inclinationem repelleret*: Ἀσκελὲς, ubi τὸ α dictionis significationem complet, ἐπιτατικῶς sumtum, σκληρὸν, χαλεπὸν, ἀδιάληπτον, πικρὸν, ἢ σεμνὸν; *Hesych.* ἀπὸ τοῦ σκέλλεσθαι, quod est, ξηραίνεσθαι, ἰσχναίνεσθαι, i. e. exsiccari, indurari, extenuari; unde ἐσκεληκότες, ἐσκληκότες, σκελτοί, σκελετοὶ, aridi, & ex aridura contracti, viribus, & habitu corporis limati, exsucci, extenuati; & ἀσκελέες, κατεσκελετώμενοι, cadavera. *Barthius lib.* 41. *cap.* 25. concinnius legi putat *diuturna*, & *nomen* mutat in *Numen*, quod Æsculapius aliis incurabilia sanando Deorum numerum ingressus sit. Atqui manifestissimum est appellationem ASCLEPI alludere *Cælium*; expectamus igitur à *Barthio* etymon quo suam interpolationem *diuturna* probari putet; nos jam dedimus quod editam lectionem confirmat maxime: Ἀσκληπιὸς vocatus est, quia ἀσκελῆ ἤπια ἐποίει, i. e. *dura faciebat mitia.* Sunt apud Græcos Magistros aliæ præterea nominis rationes, una *in comm. ad Lycophr. Tzezæ*, quod ita fuerit vocatus quasi ἀσκελοποιός τις ὤν; sed quæ nec probantur eruditis quia distortæ sunt nimis; nec Barthii emendationem juvabunt quidquam. In Deorum autem numerum relatum fuisse Asclepium, hoc nec dicere voluit *Cælius*, neque si voluisset, phrasi ista, *Numen sumsisse*, dixisset. quam facile labuntur faciles emendatores, & super litera syllabave, quam male inferunt, crimen

vi-

vitiatæ integræ ſententiæ, imo latinitatis incurrunt? *Reineſ. Variar. Lect. Lib. III. c.* 17. *pag.* 645.

Qua teſtam circumtegit] *Teſta* capitis eleganter ſphæram cranii ſonat. Prudentius Romano Periſtephan. X. vſ. 761. 270, 12.

Comam cutemque verticis revulſerat
A fronte tortor, nuda teſta ut tegmine
Cervicem aduſque dehoneſtaret caput.

Auſon. Epiſtol. CXXI.

- - - - *inhumati glabra jacebat*
Teſta hominis nudum jam cute calvicium.

Quæ vox olim Latinis magno uſu fuiſſe docent. Idiotiſmi Italicæ & Gallicæ linguæ, in quibus caput eo vocabulo cenſetur. *Barth. Adv. Lib. XXXIX. c.* I.

Veſica ſemiplenæ] *Semiplena veſica* traditur, ut facilius flecti ac per vices induci poſſit, cum plena ſit denſior, atque ponderoſior quoque. ſic infra cap. 4. *Apponenda etiam veſica oleo ſemiplena calido* &c. Barth. Adverſar. Lib. XLI. c. 25. 271, 24.

Saccelli ex pollinibus calidis confecti] *Saccare*, σακκεῖν, σακκίζειν, colare, exprimere, per ſaccum ſeu manicam demittere ſignificat: hinc vinum ſaccatum, οἶνος σακκίας: *ſaccellare* verò non à ſaccandi verbo eſt, ut putat *Cl. Barth. l.* 6. *c.* 19. ſed à nomine *ſaccellus* vel *ſaccellum*, utroque enim genere efferunt, & longe alia poteſtate; ſignificat enim ſaccellos imponere, quod *Theodorus Priſc. lib.* 2. *c.* 6. ſaccellis imminere, *Gariop. lib.* 2. *cap.* 30. *Vaporare ex ſaccellis* dixit. hoc ſenſu ſæpe utitur *Garioponius*, quem nunc ad manus non eſſe doleo; fidem tamen meam de iſto liberabo propediem, fortaſſe antequam caput hoc abſolvero. Saccella illa Medicamentorum localium pars ſunt, & implendis variis intentionibus imponuntur partibus humida, ſicca, calentia ut plurimum. *Theod. Priſc. lib.* 2. *c.* 28. inter partilia ad ſplenis indignationes medicamenta refert, cum inquit: *Saccelli de ſalibus igneis impoſiti proſunt. Gariop. lib.* I. *cap*, 9. de maniæ curatione: ſaccellus calidus *ex farina in vino cocta*, *cum abſinthio capiti imponatur*. lib. 3. cap. 26. *panicum torrefactum & cum ſaccello dolori ſuprapoſitum dolores præcordiorum curat*. Cæl. Aurel. Lib. I. Tardar. paſſ. cap. I. *Saccelli ex pollinibus calidis confecti*: quam lectionem fruſtra ſollicitat *Barthius* lib. 41. cap. 25. emendans *conferti*. præpoſitio enim *ex* verbo *confercıri*, quod nec ipſum legitimum eſt, addi nequit, cum implendi ſignificationi, quæ materiæ 271, 25.

 ad-

additionem significat, repugnet & depletionem potius dicat. *Conficiendi* autem verbo, quod plane Medicorum & Pharmacopœorum est, rectissime additur; & de quibusvis Medicinarum generibus usurpatur. Sic *emplastrum è trino pipere confectum* Theod. Pr. lib. 2. c. 25. Cap. 23. *electuarium quod ex lini semine conficitur*. Lib. 2. cap. 22. *Barbara quæ de bitumine Judaico conficitur*. Cap. 23. *potiones* ex origano, thymo, ruta viridi confectæ. Gariop. lib. 3. cap. 67. *cibi constrictivi ex aceto confecti*. Lib. 5. cap. 12. *Vaporatione utendum sub umbilico, ubi tonsura multa, saccello ex sale tosto*. Cap. 25. *saccellum calidum ex furfure imponatur*; Theod. Pr. lib. 2. cap. 4. *Saccellis ex cantabro, aliquando ex milio vel salibus calefactis vaporamus*. in quibus *conficiendi* verbum subauditur. alias præpositiones *de* & *ex* in hoc genus scriptoribus frequenter solent abundare; ita Gariop. lib. 1. cap. ult. lib. 2. cap. 13. lib. 5. cap. 25. Orthopnoicos & paralyticos *ex hiera purgari* jubet; sed hoc ad locum *Aureliani* nihil faciet. *Reines. Variar. Lect. l. III. c. 4. pag. 391.*

272, 1. *Et majora exegerit, diu etiam permitt. virib.*] Suspicor scribendum: *Et majora exegerit dementia permittentibus viribus* &c. Licet enim *Mania* alia sit à Cephalæa affectio, & alio quoque loco à morborum diuturnorum conditoribus tractata, tamen pars ejus, dementia sc. etiam cum ista concurrere potest. Et vehementia doloris in cephalæa quoque sensus movet, oculos rigidos instar cornuum facit, homines amentes vitam suam detestari facit, aliqua signa externati animi portat, de quibus vide Aretæum lib I. cap. 2. Diuturn. Sign. & de eorundem Curatione. *Barth. Advers. Lib. XLI. cap. 25.*

ibid. *Majora exegerit* &c.] Leviter mendosa sunt; sed quia spacium post voculam *exegerit* tres quatuorve literas excidisse indicat, obvium est quomodo purgari debeant. legerim autem *majora exegerit remedia*; quæ emendatio dependet ex edito *diu*, & intelligenti rerum Medicarum se facile probabit. *Barthius* frustra est cum suo *dementia*; quasi de superpositione morbi agat, & ad capitis atrociorem & diuturniorem dolorem secutam dementiam hic curare doceat *Cælius*: neque enim ulla dementia sive depravatam sive abolitam Ratiocinatricis functionem hoc nomine intelligamus, reperitur, quam à dolore capitis ortam vel agnoscant vel curent Medici, pleraque etiam deliriorum genera & gradus capitibus dolore quocunque liberis accidunt: & si talem vel maxime novisset *Cælius*, eam tamen nec hoc *de capitis dolore* tractatu curare, neque hoc remedio,

venæ

venæ ſectione, erat docturus, ſed locis propriis *de Mania cap.* 5. *& 6. de melancholia* reſervaturus. dementiam autem partem maniæ facere liceat ἀνιατρολογήτῳ & populariter loquenti, ut melancholiam initium & partem maniæ facit *Aretæus l.* 1. *de cauſ. & notis acut. c.* 5. *& Cælius l.* 1. *cap.* 2. Scotomaticam paſſionem è vertigine & obſcuritate veluti partibus confectam eſſe videri dicit. Medicorum filii δογματίζοντες aliter loquuntur & ſentiunt; nam morbos & ſymptomata in genera & differentias, nequaquam in partes diſpeſcunt; vocabulo autem *dementiæ*, ἀνοίας, occaſum mentis, abolitas facultatis principis actiones ſignificant; quæ quia in maniacis non ablatæ, ſed tantum à ſpectris ſeu phantaſmatibus abſurdis depravatæ ſunt, de mania nequidem genericè prædicari poteſt dementia; laxa autem ſignificatione, ſi pro παραφροσύνῃ quavis mentis alienatione & delirio ſumatur, genus fortaſſe maniæ quidem & omnium aliorum adfectuum, qui rationem oblædere poſſunt, quod placere quoque *Paulo Zachiæ l.* 2. *Quæſt. Medico-leg. t.* 1. *qu.* 1. *&* 4. video, conſtituerit; ſed uſus fere id repudiat. *Th. Reineſ. Var. Lection. Lib. III. c.* 17. *pag.* 646.

Aut ex panis pulticula confecta, quam τορυνητὸν Græci vocant] Aſteriſcum prænotarunt alii verbis iſtis: Nos totum locum recte habere docebimus, non relicturi quidquam de quo ultra hæſitare poſſint lectores. *Toryneton*, τορυνητὸν eſt quodvis ferculum, quod τορύνῃ cochleari, ſpatha, piſtillo, vel tudicula ſubigitur ad ignem eo uſque dum mollem pultis ſubſtantiam vel mellis craſſioris ſimilitudinem faciat: τὸ διαλελυμένον ὑπὸ τῆς ἑψήσεως καὶ τῆς τορύνης πολτάριον πτίσσηνον ἀφέψημα: qualia fiunt ex alica, è farinis & ptiſanis hordei, tritici, zeæ, quod genus ἀθάρας vocant Græci, *Dioſc. lib.* 2. *c.* 114. *Gal.* 2. *ad Glauc. & Paulus l.* 7. item ἔτνη, pulmentaria è micis panis confriatis, è carnibus pomorum, cucurbitarum, aliorumque fructuum; è leguminibus quoque freſis, piſis, lente, fabis, milio, oryza, olyra, panico, ad putrilaginem diſcoctis, & crebra tuditis converſione lævigatis, redditiſque unctiuſculis. Veteres, ut h. l. *Cælius* indicat, ex aqua coxerunt panem, & cum oleo, ſale, vel melle, adjecto anethi momento condiverunt. & ita emendandum eſt quod cap. 4. extat: *pulticula ex pane quam torſiniton vocant.* Hæc ſic excogitaveram Cælio exponendo, cum *Fœſium* de *torynito* eadem vidiſſe priorem comperi; cujus viri conſenſu confirmatus ſum; ut illuſtrari potius mea putarem, ſive indicaviſſem, 272, 15.

quam fieri contemtibiliora, quasi aliunde subleĉta, si dissimulassem. *Reinef. Varior. Lect. Lib. III. cap.* 18. *pag.* 659.

273, 27. *Cum toto corpore*] Eruditissimus Recensitor mentem auctoris non perspexit. corrigit enim ille *cum totum corpus.* secus nobis videtur. Nam caput spiramentis facilibus laxatum innuere arbitror Cælium. *Corpus* autem totum capitis, pro ejus systemate capiendum existimem, quia morbus, de quo loquitur, sæpe solum partes capitis tentat, ut pluribus vides & hoc loco & apud Aretæum. Sed potest ut nos potius fallamur, illique doctissimo viro, quicumque tandem fuit, melius ratio constiterit. *Barth. Adverf. Lib. XLI. c.* 25.

274, 22. *Vel sella procurata*] Barthius *sellam procuratam* exponit ad vectationem ægroti commodè instructam, atque omnibus necessariis curatam; verba *Cælii* l. d. sunt: *Adhibenda igitur vectatio pro viribus ægrotantis fertorio vel sella procurata:* quæ si bene penitus introspicias, constructionem à *Barthio* luxatam, & quod *Cælius* de vectatione quam sella procurari voluit, inconcinnè de sella enunciatum esse suspicari poteris. *Vectatio sella procurata*, i. e. facta., instituta, peracta in sella. *Procurare* hoc sensu familiarissimum scriptoribus cadente latinitate: *sitis procurata*, i. e. excitata, apud *Theod. l.* 2. *c.* 32. *C.* 3. *lethargicis vigiliæ procurandæ sunt: C.* 13. *procuravit vitæ periculum*, i. e. creavit. L. 2. cap. 3. *æque ventris officium procurandum est. L.* 1. *c.* 35. *his calidum lavacrum procurandum est. C. Gynæc. c.* 5. *adjutoriis conceptiones procurantibus imminendum est, C.* 6. *innoxiè purgatio procuratur. Horat. de experim. phys. par beneficium procuravit*, id est, idem auxilium præstitit. *Gariop. l.* 3. *c. ult. puellarum speciosarum servitium procurandum est*; è *Theod. l.* 2. *c.* 11. Procurabo cibos cum *soporiferis speciebus*, c. 8. i. e. ministrabo, exhibebo. C. 25. lectus *orthocathemenus accurandus: cubiculum in superioribus procurandum est: proderit currere cum vestibus laneis maxime si hoc in proclivitate procuretur*, i. e. fiat. *Gariop.* l. 5. c. 14. *Si digestiones in balneo procurentur:* quibus locis *procurandi* verbo simplex actio insinuatur, non aliquo peculiari adparatu; neque igitur *sella procurata* erit peculiariter ad vectationem instructa, cum quævis simplex & nuda ei sufficiat, pro paralyticis, quorum partes ad motum ineptæ sunt, peculiarem sellam cum obliquis anconibus, quibus innitentes sese levare conentur, & vehiculum fabricare docet l. 2. c. 1. sed ea nihil ad cephalalgicos. Fateor in utramque partem perplexam orationem scriptoris alioqui nubili differi posset; sed posteriora tamen proxima vero

vero videri queant. *Th. Reinef. Variar. Lection. Lib. III. c. 17. p. 647.*

Circulatos ductus] Scribe *circulati obductus*. Circulatus greffus eft qui in orbem revertitur, nam protelo vult geftari, nulla reflexione. *Barth. Adverf. Lib. XL. c. 25.* 175, 11.

Circulatos ductus atque retrogreffus cum faltibus] Hæc duo curfûs, quem imperaverat, modum determinant, fcil. oportere & circulariter moveri, & retrogredi cum faltibus: eftque repetenda ἀπὸ κοινοῦ vox *facere*. Hanc concinnitatem & limpidam Scriptoris graviffimi mentem conturbat *Barthius*, qui h l. fcribere jubet *circulati obductus*, cum proxime præcedente Nominativo connectens quod cum accufandi cafu & infinitivo verbi debebat: nobis in vulgata lectione nihil defiderari poffe ad rei intelligentiam videtur. *Th. Rheinef. Variar. Lect. Lib. III. cap. 17. pag. 648.* ibid.

Panem limpidum] *Limpidus panis* apud *Cæl. Aurel.* eft quem Græci ἀκριβῶς καθαρὸν adpellant, i. e. è farina optime repurgata, fine acere & furfure, coctus ac *ftudiofe elaboratus*. cui opponitur ὁ ῥυπαρός. i. e. *fordidus*, *ater*, qualis ὁ πιτυρίτης, ἀχυρώδης *acerofus*: medius inter utrumque ὁ συγκόμιστος, cum de farina nihil excuffum eft. *Reinef. Variar. Lect. Lib. III. c. 11. p. 516.* 257, 30.

Iulides] De Iulide pifce legendus eft Ludovicus Nonnus de Re Cibaria Lib. III. cap. 23. Ulyff. Aldrovandus de Pifcibus Lib. I c. 7. Rittershufius ad Oppian. Halieutic. I. 124. & II. 434. 436. Phile Hiftor. Animal. Carm. 86. 276, 3.

Et fi perferre voluerit æger] Forte *valuerit* legendum. 277, 6.

Cum fubjectis gutturis, quæ ante rumam vocant &c.] Ruma pars colli eft, carnofa nimirum ea fub mento, ubi cavum jugulo proximum feu σφαγή, qua ruminare jumenta videmus. Nofter l. 4. *gutturis atque rumæ partes, quas ἀνθερεῶνας vocant* c. 2. ex utraque *parte gutturis, quam Græci anthereona vocant, nos rumam:* l. 2. c. 7. *Thoraci vel gutturis circulo, quem rumam vocamus.* ibid. *Thoraci atque gutturis fummitati quam Græci anthereona vocant, nos rumam.* Ita igitur legere & diftinguere velim; *tunc parum prohibentibus pilis, capitis atque buccarum vel temporum mufculis*: & mox, *quæ Latine rumam vocant:* vel *quæ anthereonas Græce, Latine rumam vocant*. Solet enim *Cælius* familiariter Græca partium nomina præmittere, & fubjungere interpretationem Latinam: quod in eodem fibi permiferunt interpolatores quidam fcioli, quorum audentias & libidines in hoc genus autoribus, *Noftro, Theodoro Prifciano & Garioponto* 281, 25.

fre-

frequentissimas notare licet, ut cum l. 1. c. 2. *Noster* de scotomatica passione dixisset, *adficit frequenter vacuos homines*, addidit quidam alius, *h. e. sine aliquo exercitio vitam ducentes*, quasi sine isto Glossemate *Cælius* intelligi non potuisset; idque post in seriem Cælianæ ῥήσεως incuria receptum est: quanquam si genium hujus scriptoris bene considerem, *vacantivis* scripsisse suspicer, *vacantivi*, βακάνται, vacantes & otiosi: qua forma delectati sunt seculis mediis: ita *absentivus*, *præsentivus*, *jacentivus*, *hortivus* pro hortensi apud Gariopontum. *Th. Reines. Variar. Lection Lib. III. c.* 18 *p.* 660.

289, 1. *Quidam veteres Ephialten vocarunt, alii Epibolen, quod utilis patientibus perhibeatur*] Qua sententia quid ineptius? incubum qui sit epilepsiæ prætentatio esse possessis utilem? quid quod nec nomini ἐπιβολῇ, ut torqueas contentissimè, respondet etymon. Scribe, *epibulen*, *quod hostilis patientibus perhibeatur*. Ἐπίβουλος, ἐχθρός; Hesych. ἐπιβουλῇ insidiæ: vel si malis, epibolen, ἀπὸ τοῦ ἐπιβάλλειν, quod cum impetu irruat, gravet, premat, præfocet, quæ hostilitatis actiones sunt. ἐπιβολή, ὁρμή, invasio, aggressio, pressura: quomodo Hercules apud Thurios Ἐπιβολεὺς dictus est. *Th. Reinesius Var. Lect. l.* 3. *c.* 18. *p.* 660.

291, 11. *Et sacra*] Quare autem comitialis morbus seu Epilepsia vocetur *sacra*, varias, quæ fere eædem sunt quas enarravit Cælius, reddit causas Aretæus de Morbis Diuturnis Lib. I. cap. 4. Ἀλλὰ καὶ ἄδοξος ἡ ξυμμορφή· δοκέει γὰρ τοῖσι ἐς τὴς Σελήνην ἀλιτροῖσι ἀφικνεῖσθαι ἡ νοῦσος. Τοὔνεκεν ἱερὴν κικλήσκουσι τὴν πάθην. ἀτὰρ καὶ δι᾽ ἄλλας προφάσιας, ἢ μέγεθος τοῦ κακοῦ. ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα. ἢ ἴησιος οὐκ ἀνθρωπίης, ἀλλὰ θείης, ἢ δαίμονος δόξης ἐς τὸν ἄνθρωπον εἰσόδου, ἢ ξυμπάντων ὁμοῦ, τήνδε ἐκικλήσκον ἱερήν. Quæ Georgius Henischius reddidit: *Sed & ignominiosa quoque species est: Quippe nonnulli flagitiosis hominibus à Luna immitti existimant: cujus rei causa & sacrum morbum hunc nominant. Verum & aliis rationibus id nomen ei fuit impositum: aut ob magnitudinem; omne enim magnum, sacrum dici consuevit: aut quod non humana ope tolli queat, sed divina: aut quoniam Dæmone correptus esse homo videatur: aut ob hæc simul omnia sacer morbus appellatus est.* Apulejus Apolog. pag. 58. edit. Pricæi. *Eum nostri non modo majorem, & comitialem, verum etiam divinum morbum, ita ut Græci* ἱερὰν νόσον, *vere nuncuparunt. Videlicet quod animi partem rationalem, quæ longe sanctissima est, eam violet.*

291, 20. *Percussu atque divisura membrorum* &c.] Scriptura vetus fuit *membra-*

branorum i. e. meningum seu tunicarum quæ cerebrum integunt & continent: dicitur etiam de pericranio, quod *interpres Oribasii* vocat *testæ membranam*. Genera & declinationes commutare in Nominibus solenne est nostro & æqualibus: Lib. 2. cap. 1. *palpebrum inferius: pascua salsior*, Lib. 4. c. 3. Ib. *lactem*, *lacrymum*, dixit. *Coagulus*, *lixivia*, est apud interpr. Orib. *Scalpellus* apud Celsum lib. 2. cap. 10. *Macellus*, apud Anon. in descript. Constantinop. *Cubiculus*, Itin. Hierosol. à Pithæo ed. *Linteolus*, apud Al. Bened. lib. 22. cap. 5. *Campanum*, in Antiq. Alem. Gold. *Vertebrum* apud *Gariop*. lib. 2. cap. 3. lib. 4. cap. 1. & 2. *Membranum* apud eundem lib. 2. cap. 61. lib. 5. c. 31. lib. 7. c. 13. & apud Autorem *l. Donum Dei* qui est *Practica de febribus*, cap. 27. *Membrana quæ sunt in Nucibus dividentia partes nucis*. Ita *Cælio* sua latinitas irregularis & nova, non ubique tamen despicabilis, reddita est, & simul causa epilepsiæ, rarior ea, meningum cerebri continuitas soluta seu vulnus, indicata. *Th. Reines. Var. Lib. III. c.* 18. *p.* 661.

Aut Gagatis lapidis] Lapidis Gagatis suffitu epilepticos curari docet etiam Apulejus in Apologia: *Quod*, ait, *si magnum putarem*, 293, 31.
caducum dejicere, quid opus carmine fuit? cum incensus Gagatis lapis, ut apud Physicos lego, pulchre & facile hunc morbum exploret: cujus odore etiam in venalitiis, vulgo sanitatem aut morbum venalium experiantur. Idem tradit Dioscorides Lib. V. cap. 146. Δύναμιν δὲ ἔχει μαλακτικὴν καὶ διαφορητικήν. ἔςι δὲ καὶ ἐπιληπτικῶν ἔλεγχος ὑπὸ θυμιαθεὶς, καὶ ὑςερικὰς ἀνακαλεῖται. Plin. Hist. Nat. Lib. XXXVI. c. 19. *Gagatis lapis niger est, planus, pumicosus, non multum à ligno differens, levis, fragilis: odore, si teratur, gravis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. cum uritur, odorem sulphureum reddit. Mirumque, acccenditur aqua, oleo restinguitur. Fugat serpentes ita, recreatque vulvæ strangulationes. Deprehendit sonticum morbum, & virginitatem suffitus.*

Aut spongia melota involuta] Lege *melota* vel *melote*; de qua voce 297, 28.
vide Ducange in Glossario Mediæ & infimæ Latinitatis, ubi multis probat esse pellem ovinam.

Prædicto periculo] Idem monet ac præcipit Celsus de Re Medica 302, 3.
Lib. V. c. 26. p. 283.

Quam torsiniton vocant] Miror Dalechampium, aut editioni Ro- 302, 25.
villianiæ qui præfuit, non rescripsisse *toryniton*, cum locus qui exstat supra pag. 272. id aperte indicet.

305, 25. *Utamur adjutoriis quibus acutas passiones curari perscripsimus*] Sensus flagitari videtur ut legamus *præscripsimus*. Ita enim exorditur Præfationem Lib. I. Morborum Chronicor. pag. 267. *Præscriptis celerum passionum libris, tardarum placet curationes ordinare.*

314, 25. *Vel sanguinem testudinis* &c.] Ista simplicia ex animalibus petita singula prodesse credebantur, non conjuncta, ut vulgarunt: lege igitur, *vel sanguinem testud. mar. vel humanum, aut vituli marini:* è Diosc. *eupor. cap.* 18. Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 661.

314, 29. *Et tunc corda hominum* &c.] Insuetis novis & odiosis materiarum generibus, qualia Xenocratem conscripsisse ferunt, & quibus epilepsia caducos curari posse putarant veteres, accensent etiam *corda hominum*. Hoc vero vel inprimis abominabile est, cum aspicere humana exta nefas habeatur, cor hominis hominem mandere. Particulam è jecinore jugulati gladiatoris novies datam comitialibus profuisse scribit *Scrib. Largus* n. 17. carnem hominis siccatam exhiberi epilepticis *noster in seqq.* iisdem & arthriticis ossa humana, *Gal. l. 11 de simpl. med. fac. c.* 11. *Avic.* 2. *Can. c.* 535. *Guainer. de Ægritud. junct. c.* 29. *Gattinaria C. de cura epil. Bonif. Simoneta l.* 5. *de Christ. fidei & Rom. Pont. persecut. Ep.* 9 *Crato l.* 2. *Cons. & Epist. Med.* 26. *Anton. Gallus apud Horst. P.* 2. *l.* 3. *Obs. Med.* 5. quæ autoritates facile me movent, ut *ossa* Cælium quoque voluisse arbitrer. *Th. Reines. Var. Lecs Lib. III. c.* 18. *p.* 661.

315, 1. *Item testes vel veretrum* &c.] Pessime acceperunt editores; nam & mutila & depravata sunt. Lege ipso *Cælio* in seqq. ita volente: *testes vel veretrum vituli marini sive fluminalis caballi;* nominat enim ibi, virilia hippopotami, vel *fluminalis canis:* nam & canis aquarii, qui fiber est, testes huic negotio expetebant, *& porcelliones:* testes verò in porcellione, quos vulgata lectio nominat, μαίζορες ἀνατομικοὶ; si qui curiosiores sunt, quærunto. *Th. Reines. Var. Lact. Lib. III. c.* 18. *p.* 661.

325, 11. *Plato in Phædro*] Pag. 265. Tom. III. ed. Henr. Stephani. ΣΩ. Μανίας δέ γε εἴδη δύο. τὴν μέν, ὑπὸ νοσημάτων ἀνθρωπίνων. τὴν δὲ, ὑπὸ θείας ἐξαλλαγῆς, τῶν εἰωθότων νομίμων γιγνομένην. ΦΑΙ. Πάνυγε. ΣΩ. Τῆς δὲ θείας, τεττάρων θεῶν τέτταρα μέρη διελόμενοι. μαντικὴν μὲν ἐπίπνοιαν, Ἀπόλλωνος θέντες, Διονύσου δὲ, τελεστικὴν. Μουσῶν δ᾽ αὖ, ποιητικήν. τετάρτην δὲ, Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος, ἐρωτικὴν μανίαν ἐφήσαμέν τε ἀρίστην εἶναι.

325, 16. *Quem Græci appellant* μανίαν] Cicero Tusculan. Quæstion. III. 5. *Gra-*

Græci autem μανίαν *unde appellant, non facile dixerim. eam tamen ipsam distinguimus nos melius, quam illi; hanc enim insaniam, quæ juncta stultitiæ patet latius, à furore disjungimus* &c.

Artemidorum grammaticum] Hunc Tarso oriundum scribit Strabo Lib. XIV. pag. 675. edit. Parisin. 328, 5.

Si puerili luxu furentes afficiantur] Recte mea opinione Thomas Reinesius in Manilii Astronomic. pag. 20. restituit *lusu*. 332, *ult.*

Qui favore quodam atque laude dicta prosequentes] Flav. Vopiscus in Divo Aureliano c. 48. *Ipsumque primum donasse oraria Pop. Rom. quibus uteretur populus ad favorem.* Quem locum ita illustrat magnus Casaubonus: Sic Hieronymus ad Pammachium: *Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quicquam dubitem, sed quo currentem impellam, & acriter dimicanti fervorem favore augeam.* Favor hic est εὐφημία, ἐπιβόησις, & adclamatio incitantis ac bene cupientis. Auctor libri de vera circumcisione, quem sine causa quidam Tertulliano adscribunt: *Mira ratio: nam vult* CHRISTUS *prædicari quod gaudet intelligi: nam mavult se inventum esse, quam proditum, ut virtus sua illum, non favor manifestaret alienus.* Septimius Romanus: *Interea reliquis ducibus favorem attollentibus, gaudio lætitiaque completa omnia sunt.* πάντων μετὰ βοῆς αὐτὸν εὐφημούντων. Corippus Lib. IV. de ludis Justini Cæsaris: 333, 11.

Omnia roboribus sternunt loca plana politis,
Conjungunt tabulas, & ferri nexibus arctant:
Qua pondus strepitusque virum motusque faventis
Ferre queant populi. Et statim:
Disposuere gradus quis staret in ordine longo
Divisum in turmas, atque in sua corpora vulgus,
Posset, & exertas ad munera tendere palmas,
Liberius spectare oculis, manibusque favere.

Ut quasi judicio mentis pulso resipiant] Hæc lectio contrarium exhibet ejus, quod voluit auctor. quomodo enim, si judicium mentis pellatur, resipient furiosi, qui mente laborant, & carent judicio? meo captu melior lectio sit, *ut quasi justitio mentis pulso. Justitium* est dies in quo jus stat: ἡμέρα ἀργητική, qua cessant jura, operæ, & similia: & sic per *justitium mentis* ferias intellectûs, deliquium ejus, ἄνοιαν significavit; quomodo *Symmachus VII. ep.* 103. *tyranni justitium* appellat, tempus interregni, quo imperium aliquando eclipsin ab incubatore passum fuit: & ferale per urbem justitium ob 337, 17.

cladem publicam. Lucanus Lib. II. quo *jura silent, mutaque jacent sine vindice leges.* quo tabernæ balneæ publicæ claudebantur, quo se à convictibus abstinebant, ut est in *tab. Pisanis* de morte Cai Cæsaris. *Thom. Reines. Epist. X. ad Christ. Daumium pag.* 30.

337, 28. *Quam dorion appellant*] Est carmen gravioris soni & modi, unde bellicosum dicitur, apud Dores inventum. Vetus Schol. Horat. ad Epodon Od. IX. vs. 5.

Sonante mistum tibiis carmen lyra
Hoc Dorium, illis Barbarum.

ubi interpres *Notandum est modos musicos esse septem. Diorum, Hypodorium, Phrygium, Hypophrygium, Lydium, Hypolydium, Mirolydium; à nationibus scilicet, Doribus qui Græci sunt, Lydiis & Phrygibus qui sunt barbari.* Planius hæc exponit Apulejus Floridorum Lib. I. pag. 342, ed. Elmenh. *Tibicen quidam fuit Antigenidas, omnis voculæ melleus modulator, & idem omnimodis peritus modificator, seu tu velles Aeolium simplex, seu Asium varium, seu Lydium querulum, seu Phrygium religiosum, seu Dorium bellicosum.* Dorii meminerunt Martianus Capella Lib. II. Lucian. in Harmonidæ mox ab initio. Plutarch. de Musica pag. 1138. Tom II. ed. Francofurt. Scaliger de Re Poëtica Lib. *I.* cap. 19. pag. 67.

338, 7. *Ob desirium Amphitrites*] An *desiderium:* sed Papias *desirum, prosperum, bonum.*

339, 23. *Nam Tullius atram bilem dixit*] Cicer. Tusc. Quæst. III. 5. *Græci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, μελαγχολίαν illi vocant. quasi vero atra bili solum mens, ac non sæpe vel iracundia graviore, vel timore, vel dolore moveatur. quo genere Athamantem, Alcmæonem, Ajacem, Orestem furere dicimus.*

344, 12. *Quæ passio vocatur μυδρίασις*] Μυδρίασιν describit Celsus de Re Medica Lib. VI. c. 6. §. 37. p. 368.

346, 9. *Perulo paralysi vitiato*] *Cornarius* margini adscripsit, πήρολος; sc. ut *perulum* Cælii exprimeret. Scribe *pylorus*; πυλωρὸς, dextrum ventriculi os, quod in ventriculo occlusa tantisper, dum cocta sint, custodiat, ita dictum: *Rufus* l. 2. *de adpell. part. C. hum.* c. 11. desinens in duodenum, chylo in intestina transmittendo. *Th. Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 662.

347, 13. *Non concluditur ad exprimendum liquorem radix virilis paralysi vitiatus, sed multo major aut minor efficitur, & nulla tentigine provocatur*] Signum virile, ut honesto vocabulo rem turpem velaret, nomina-

vit

vit *radium:* sed editores ἄτριπτοι πρὸς ταῦτα non intellexerunt, & pro *radio* dederunt *radicem.* Lege quod dixi, *radius.* Radius est ῥάβδος: dicetur igitur de eodem de quo *virga:* virga autem res quævis directa in longitudinem quandam. Serv. ad Virgil. Ecl. 9. *Radio, id est virga philosophorum, quo Geometræ lineas inducunt:* sunt & radii αἱ ἐν τῇ ἀψίδι τροχοῦ ἐνηρμοσμέναι ῥάβδοι Poll. l. 1. c. 10. qui in curvatura rotæ infixi sunt: & à similitudine telum, hasta, stimulus, tasta chirurgorum, qua sinus vulnerum ulcerumque explorant, radii nomine vocantur. *Radius* igitur h. l. est id quod ἐρετμὸν, εὐρώταν & νεύρων φύσιν, Sotades κέντρον, *Juvenalis* nervum, alii securim, rudem, vomerem, vasculum & facinum appellant; κοινολεκτοῦντες & vernilius loquentes aliter atque aliter. *Th. Reines. Var. Lect.. L. 3. c. 18. p. 662.*

Tunc catheterismus faciendus quo urina detrahatur &c.] Καθετηρισμὸς & καθετηριασμὸς, catheterismus est, cum stilus teres lubricus cavus per urethram in vesicam, urinam emolliendi, & corporis quod se intus opposuit, removendi causa, demittitur: quo intrò molliter demerso, urinæ per ductum ejus, circa extremitatem in lateribus perforatum seu ἀμφίτρητον, evadunt. Huic instrumento, cum in colem intrusum est, adaptari solet fistula seu siphon cum annexo folliculo, qui injiciendum liquorem contineat: eoque complicato, leviterque compresso medicamentum per fistulam seu aulifcum in catheteris cavitatem, & ex hujus continuo in vesicæ fundum compellitur: *ex Aetio t. 2. s. 2. c.* 34. *Celso l. 7. c. 26. Albucas. p. 2. Chir. c.* 58. *Paræo l. 16. c. 35. F. Platero pract. tr. 3. c. 15. Fabric. l de Lithotom. vest. c. 11. & seqq.* Instrumentum hoc *Celso* l. d. est fistula ænea; alias καθετὴρ ἀπὸ τοῦ καθίεσθαι, syringa tentativa *Mariano Sancto L. de lap. ren. & vesf. c.* 4. Argaliam adpellant Latino-barbari. *Constantinus l. 5. c. 15. Bayrus dist. 14. tr. 2. c. 5. Alf. Ferrius de carunc. in cervice vesica. W. Rheginus in exercitam. med.* Ex his non obscurum est quid velit *Cælius*; restant tamen emaculanda nonnulla. *Catatherismus* καταθερισμὸς ab editoribus ficta est & vox nihili; tum legendum, & *quidem annexo folliculo catheteri.* De *cystophilo* dicta parte catheteris nescio quid dicam, nisi cistophylax, κυστοφύλαξ est, vel κυστιδοφύλαξ. κύστη & κυστὶς, φῦσα, *vesica*; ut apud Moschionem περὶ γυναικ. παθ. c. 3. item quivis è pelle membranave folliculus, θυλάκιον & receptaculum; Hesychio κύστις, ἡ φῦσα. Φῦσα vero ἀσκὸς & ἀσκοφύσαι ἀσκοφύσια, *folles flatorii officinarum*, in ποιήσει κρυσαλλίων, quæ 351, 1.

Zoſimo tribuitur: *Dioſc. l.* 2. *c.* 68. *& l.* 3. *c.* 13. σκώληκες εἰς κυςίδα ἐνδεόμενοι, *vermes in folliculo colligati.* Recte autem extremum catheteris, quod extra virgam eminet, ita adpellari puto, quia ea parte fiſtulam cum adpenſo utriculo ſeu veſica intra ſe recipit, & propterea ita formatum eſt ut inſtar ςομίδος in tuba ſenſim dilatetur ejus orificium repandis per ambitum labris. Demum, *tenui ex auliſco formatum.* Αὐλίσκος, *fiſtula*, *cannula*, *canaliculus*, è quacunque materia factus, qui cavo catheteris inſeritur: dicitur & oliſcus, ut καυλός, *colis*, *& cauda*, *coda*. Th. Reineſ. Var. Lect. L. 3. c. 18. p. 663.

355, 12. *Squilla, quam vulgo vulum pluriofum vocant*] Scillæ à vulgo impoſitum nomen, quodnam? à quo vulgo, Africanóne, Gallico, an Italico? an à Pharmacariorum in ſeplaſiis? certe in re herbaria non minimum difficultatem auget nomenclaturarum diverſitas; conqueſtumque olim *Plinium*, *eandem herbam aliter alibi nuncupari*, l. 25. c. 4. audimus: ſunt enim cuivis regioni peculiares; ſed quia à vulgo inventæ & frequentatæ, malo more non valde in litteras relatæ ab artificibus, niſi quod *Ruellius & Guilh. Rheginus exercitam Medicinæ* in Gallicanis, in Italicis *Matthiolus*; *Dodonæus*, *Pena & Lobelius* in Anglicis & Belgicis, *Cluſius* in Pannonicis & Auſtriacis: *Lacuna* in Hiſpanicis præſtitit, ſumtis de promiſcua turba ruſticorum, vetularum, olitorum, vinitorum, fabrorum materiariorum vernaculis nominibus, quæ propoſitæ rei congruerent: & *Bauhinus* in vetuſtorum recentiorumque Latinorum Synonymiis componendis: Germanicas, quarum imprimis immenſa differentia eſt, nemo dum conquirere tentavit, multò minus ad Græcas Latinaſque antiquorum ſuo quamque merito referre. *Hier. Tragi & Geſneri* conatus *in Catal. Plant*, *& in Tabb. collectionum*, itemque *Joh. Fiſcharti in Onomaſtico Medico Synonymo*, *B. Carrichteri & Michaëlis Toxitæ* in libellis herbariis Germanicis proſtant; ſed ſuæ tantum gentis quiſque Helveriæ, Alſatiæ, Sueviæ, Styriæ & vicinarum adpellationes herbarum tradunt, reliquis aliarum Provinciarum neglectis. *Thurneiſeri* opera, quam huic rei impendit homo ingenioſiſſimus linguarum variarum notitia & peregrinationibus ad remotas regionea Barbarorum celeberrimus, *in Hiſtoria Plantarum Librorum X.* omnium exſpectationem ſuſtineret, ſi publicaretur aliquando; Librum enim ſolum, quod ſciam, primum, Regi Poloniæ nuncupatum, Berlini a. 1578. editum habemus: in quo conſilium ſecutus eſſe videtur ejus, qui variarum gentium de plantis nomina, Afrorum,

Ægyptiorum, Pœnorum, Arabum, Syrorum, Ebræorum, Phœnicum, Cypriorum, Gallorum, Hiſpanorum, Hetruſcorum, Dacorum, magorum & prophetarum Dioſcoridæ libris hinc inde inſeruit, quæ & hodie *Nothorum Dioſcoridæ* titulo leguntur, & à Geſnero qui utilitatem rei vidit cum pauciſſimis, ſecundum litterarum ordinem, ut quæque repertu eſſet facilior, diſpoſitæ ſunt. Caremus tali nomenclatore, qui nos de *vulo pluriofo* doceat; conjectura igitur de nomine, quod fortaſſe nullibi præterea legitur, utemur; & cum ſcilla èbulborum genere nobiliſſima, cujus medicas vires juſto volumine Pythagoras prodidit, *Plin. l.* 19. *c.* 5. facultate acri & exurente cupidinem coëundi accendat veterinis, ſoleantque ideo perorigæ equarum, quæ ſaltum faſtidiunt, & marem admittere nolunt, naturas eadem linire & fricare, quod è *Varr. L.* 2. *de Re R.* ſcimus & annotat *Ruell. de nat. ſtirp. l.* 2. *c.* 101. & de urticæ ſemine prodidit *Plin. l.* 22. valde congruum videtur nobis, ſi in Cælio legamus *bulbum prurioſum*, quia generat pruritum, ὀχείας καὶ συνδυασμοῦ deſiderium in quadrupedibus: & hoc ſic in medio liberum æſtimaturis relinquimus; id tamen obtinere volentes tam diu, dum alius conjectet felicius. *Thom. Reineſ. Variar. Lect. Lib. III. cap.* 18. *p.* 664.

Lemnida carie & his ſimilibus] Lemnida carie confidenter mutamus in *Limnæa adarce*. Ita l. 3. c. 2. ad rubificandam cutem defri- 355, 15.
cationem ſuadet ex *nitro atque oleo & adarce:* Eſt autem ἀδάρκης, *adarce* concreta ſalſilago, ſeu ſpuma craſſeſcens in paludibus, arundinibus & graminibus adnaſcens, acerrima & calidiſſima; apta proinde humoribus ex alto evocandis, & adurendo corpori: Calomochnus eſt q. d. *lanugo arundinum: Cæſalpinus L.* 2. *de Metall.* Fruticulum, cui adhæret lanugo, inferiore parte tegi ſcribit cruſta lapidea acri; hanc eſſe adarcen. *Limnea adarce* fuit prima ſcriptura quam nos è litteris vulgatæ velut olfecimus. Theod. Priſc. lib. 2. cap. 19. reſoluta membra colliganda eſſe jubet unguentis mordentibus *è calce viva, euphorbio, caſtoreo, adarce.* vocatur quoque λιμνῆτις *à Paulo l.* 8. *c.* 19. *& Actuario l.* 6. *Meth. Med. cap.* 1. item *limneſtis*, niſi σφάλμα eſt, ab *Aretæo*; is *l.* 2. *de Curat. morb. acut. c.* 3. ad evocandum in ſyncope ad extrema calorem illitionem parat è *limneſtide, euphorbio & lauri baccis:* ubi Limneſtida doctiſſimus interpres Junius Paulus Craſſus reddidit *adarcen.* Th. Reineſ. Var. Lect. l. 3. c. 18. p. 665.

Cornua

357, 21. *Cornua cucurbitæ*] Formam cucurbitæ veterum exhibuimus ad Celſum de Re Medica pag. 562. quam & hic expreſſam damus.

359, 14. *Halteres erunt offerendi*] Eos exprimit Mercurialis ac plenius deſcribit de Arte Gymnaſtica Lib. II. cap. 12. & Lib. V. c. 9.

359, 15. *Ægrotantis quodam labore mortes exercent*] Obſcura plane, ſi non inepta lectio, *mortes exercent*. quid, quæſo, eſt, *mortes exercere*. itaque cum dura & vehemens ſit exercitatio ſecundum Galenum atque Oribaſium, reſtituo *artus*, ſeu potius *partes exercent*, quia mox præcedit vox *partes*; quamvis non repugnem ſi quis malit legere *motus exercent*.

360, *ult.* *Conficienda ſunt ligna, inquit, quæ tranſgredi pedibus nitantur ægrotantes*] Non requirunt ejuſmod ligna fabrilem operam & confecturam; rudia, impolita, cum cortice ſuo, & cujuſcunque figuræ huic negotio, ut ea tranſcendendo crura exerceant paralytici, ſatis apta nata ſunt: malim igitur *conjicienda*, h. e. pedibus ægroti deambulantis in plano objicienda, ut varicare crura & levare à ſolo pedes paulatim adſueſcat. Theod. l. 2. c. 19. de re eadem: *nam & ligna jacentia ſubinde eos ſuadeo debere tranſcendere*. Th. Reineſ. l. 3. c. 18. Var. Lect. p. 666.

364, *ult.* *Scamma*] *Scamma* vocabant quando trans machinam à fabris materia-

teriariis è tignis exstructam erectamque velut equuleum agitatione corporis & nisu sese quasi ultra transtra levare jubebantur: iterum noster; *ordinat præterea in arenæ spatio deambulationem, & quod appellant scamma atque transcensum lignorum.* Sententia doctorum, qui non distinguunt ista, in medio est: sed caduca ea, καὶ μὴ προχωρεῖ. *Th. Reines. Variar. Lect. III. cap.* 18. *pag.* 666.

Vinum scivelliticum] *Vinum scivelliticum coctum, donec mellis habeat crassitudinem*, catarrhis qui ad arteriam asperam præcipitant sistendis, & viis exasperatis leniendis adhibet; rectè; id enim cum dulcedine modice adstringit; *Galeno l.* 5. *de San. tu. c.* 7. *& l.* 7. *de Com. Med. S. L. c.* 1. *& l.* 9. *c.* 4. σκυβελίτης: Scybelitanum *lib. de vinis: Aetius tetr.* 3. *s.* 1. *c.* 24. interpretatur οἶνον τὸν αὐτομάτως ἀποστάζοντα ἐκ τῶν μὴ πατηθεισῶν σταφυλῶν, h. e. protropum sponte defluens antequam calcentur uvæ, si cum *Plinio l.* 14. *c.* 9. loqui libeat. Qui igitur ignorantia vini scybelitæ, *squilliticum* voluit h. l. reponi, non adtendit intentioni *Cælii*, & indicationibus à morbo, causa, & adfecto loco petitis. Vinum enim scilliticum, quale contrà cruditates & hinc orta in ventriculo, intestinis, visceribus & habitu mala conficere docet *Diosc. l.* 5. *c.* 2. *Actuar. l.* 5. *Meth. Med. c.* 7. omnia alia faciet & geminabit morbum. *Th. Reines. l.* 3. *c.* 18. *Var. Lect. p.* 666. 383, 24.

Tum ἁπαλὰ *ova*] Scribonius Largus de Medic. Compos. N°. 104. cap. 23. vocat *apala ova*; ubi doctissimus interpres Joan. Rhodius: *Hapala* Cæl. Aurelian. Chron. Lib. II. cap. 7. atque Theod. Prisc. Lib. II. c. 10. ex Heremanni lectione. Marcellus etiam cap. 20. Recte. Græcis enim ἁπαλὰ, quæ Galeno de Aliment. Facultat. Lib. III. c. 22. τρομητὰ, *tremula*; Latinis *mollia*. G. Barthius Advers. Lib. LVI. cap. 5. tenera, sorbilia interpretatur cum Hadr. Junio. quæ tamen Celsus Lib. IV. cap. 3. à mollibus, pariter Galenus à tremulis discernit; sequutus Dioscoridem, qui Lib. II. c. 54. ait Ὠὸν τὸ ἁπαλὸν τροφιμώτερον τοῦ ῥοφητοῦ, καὶ τοῦ ἁπαλοῦ τὸ σκληρόν. *Ovum molliculum plus alit quam sorbile, itemque durum plusquam molle.* Itaque pro *à pullis* in Celso verius *hapalis* reponendum, quam cum R. Constantino *apalis*. Hisce adde egregium locum Petri Victorii Variar. Lection. Lib. XXIX. c. 3. 384, 18.

Uvarum fabrilium sive pensilium siccatarum acinos] Quasi dixisset, uvas passas: *Reines. Var. Lect. l.* 3. *c.* 18. *p.* 676. 685, 7.

Figmentorum vel fabularum conjunctionem &c.] Refinge, *fragmen-* 400, 3.

torum vel tabularum; & intellige de vulnere cum contusione & fractura ossium, quorum festucæ & capita præmissa si exciderint, simul per extensionem decentem repositione & commissione reunienda sunt, & conveniente deligatione, plagulis, ferulis seu astellis, ut adpellat *interpres Albucasis Chir. p.* 3. *c.* 2. superaccommodatis stabilienda, dum callo intermedio ferruminentur, & consolidentur. *Celsus l.* 8. *c.* 10. *H. Fabric. Chirurg. p.* 2. *l.* 4. *c.* 3. *Fer. Peccet. l.* 4. *c.* 1. *Th. Reines. l.* 3. *c.* 18. *Var. Lect. p.* 666.

400, 3. *Et figmentorum vel fabularum*] Rovillianæ editionis auctor haud male conjicit legendum *filamentorum sive fibrarum.* Quid si scribas *ligamentorum vel fibularum*, seu *fibrillarum?*

411, 1. *Quam ges astera vocant*] Legendum *quam Græci*, vel *quam γῆν astera vocant*. Joan. Rhodius in Lexic. Scriboniano. V. *creta Samia.*

416, 18. *Dicens osculari non posse*] Editio Rovilliana in margine interpretatur, *occludi ligatione non posse:* ego è contrario expono, *rumpi non posse*; ita enim supra pag. 391. verbum *osculari* usurpat. *Osculari enim inquit corpora nimia plenitudine* &c. etiam infra pag. 417. *osculatio venarum.*

420, 9. *Quod corporis faciat defluxionem*] Forte *diffluxionem.*

421, 19. *Phlegmata carbonibus imponentes*] Videatur Celsus de Re Medica Lib. III. c. 22. p. 168.

421, 24. *Quadam tenuitate coactæ*] Tenuitas, ut ita loquar, corpus solvit, tantum abest ut condenset; quare probo *tenacitate* legendum.

421, *ult.* *Vomifluam*] Recte meo judicio *vomicofluam.*

422, 24. *Sunt enim necessario* &c.] Ex mala interpunctione sensus obscurior. distingue & lege: *Sunt enim necessario intuendæ, siquidem complexa sit, regulæ, quam diætam vocant.*

423, 12. *Liquato linteolo limpido*] Pro *liquato* scribe *ligato*; sic enim proxime sequente pagina 424. *Potest præterea etiam melilotum linteolo ligatum tempore decoctionis immitti.*

426, 6. *Polyarcyon malagma*] Describit hoc Celsus de Re Medica Lib. V. cap. 18. §. 8.

427, 25. *Cum necessario accessio vespertino tempore asperetur*] Cels. de Re Medica Lib. III. cap. 5. pag. 125.

428, 21. *Magnificas ulcerationes. h. e. quas nos* &c.] Ab editoribus quibus genius scriptoris minus erat perspectus, est *τὸ magnificas*: & dissonat à re tota. Lege *manificas*, manu factas, *χειροποιήτους*, *χειρεργουμένους.* Simili libertate & elegantia, cum phlebotomiam habitum exsiccare,

re,

re, si nimirum celebretur sæpius, docere vellet, eam *arificam esse carnis* dicit. l. 4. c. 1. & l. 1. c. 4. χειραψία, quæ mollem, blandamque manibus suspensis factam contrectationem, præsertim oculorum & dolidarum partium significat, *manutigium* exponit: quæ novitate, felicitate interim & perspicuitate ita delectant, ut obnunciantibus etiam Ciceronianis omnibus imitari velim. *Th. Reines. l.* 3. *c.* 18. *Var. Lect. p.* 667.

Vel Mnaseum] Describitur à Paulo Aëtio Tetr. II. Serm. 2. c. 88. 432, 1.

Et dentium confrictio] Lege *constrictio.* hoc enim requirit sequens 435, 8. vocula *concubitus inseparabilis*, quando nimirum dentes sibi invicem incumbunt & infiguntur validè, ut digitis vel etiam ferro facienda sit eorum distinctio & quasi discuneatio. *confrictio* vero solum stridorem dentium & collisionem, quæ epilepticis solet contingere, notaret. *Th. Reinesius Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 667.

Dentium confrictio sive concubitus] Vox *concubitus* docet legen- ibid. dum *confictio*; quomodo supra Acutor. Morbor. Lib. II. cap. 3. p. 79. *dentium confixio, atque stridor.*

Testante gravedine] Vitiose pro *attestante.* sic supra Chronic. l. I. 435, 31. c. 3. pag. 289. *attestante gravedine cervicis.* Admodum enim delectatur hoc verbo Cælius. Vide Indicem V. *Attestante.*

Famulum ternos bilibres panes per singulos dies accepisse] Hic cer- 436, 24. tum est latere canonem quotidianum sub immodica illa quantitate, quæ famuli morbosam esuriem nullo modo levaret. Movet me Catonis (*Tit.* 15.) auctoritas, qui compeditis per hiemem panis P. III. ubi fodere cœperint, P. V. dari præcipit, adeo ut urbanis ministeriis panis P. II. vel III. sufficere potuerint, cum neque fodere aut opus facere necesse haberent, & quoad pulmentaria & obsonia lautius acciperentur urbani, quam rustici servi. Dixi autem assignatos videri quotidie panes ad rationem demensi, quia demensum variavit aliquando, modo enim IV. modo IV. & S. modo V. modiorum fuit, prout ferebant & annonæ ratio, & dominorum qua splendor, qua sordes. *Laur. Pignor. de Servis pag.* 312. 313. *edit. Amstel.*

Orbiculata] Mala orbiculata significant cibum delicatum seu 442, 4. optimum alimentum, uti constat ex Cicerone ad Famil. Lib. VIII. epist. 15. Nominis etymon tradit Plinius Lib. XV. c. 14. *Orbiculata, à figura orbis in rotundum acti.* Videsis Joan. Rhodium ad Scribon. Largum pag. 174. 175.

ibid. *Scandiana*] Lege *scandiana*. Celsus enim IV. 19. inter ea quæ stomacho utilia *malum Scandianum* recenset. Columella etiam Lib. V. cap. 10. nominat, itemque Saturn. Lib. II. cap. 15. Macrobius, ubi & *Scantianum* distincte additur. Post Catonem de Re Rustica cap. 7. etiam Varro *Scantiana* ponit. Plinius quoque Lib. XV. cap. 14. Nec male, si vera quæ de Scantio inventore circumferuntur. *Joan. Rhodius ad Scribon, Larg. Compos.* 104.

443, 12. *Inlocandæ qualitatis*] Litterarum obscuritas & nimis arctus nexus produxit vitium hoc. manus Cælii fuit *injocondæ*. Antiqui enim *o* & *u* promiscue fere usurpabant.

444, 6. *Salsum ex aceto & oleo conditum*] Sequens pag. 445. ubi legitur, *salsamenti multi ex aceto & melle*, docet hoc loco restituendum *salsamentum*.

445, 22. *Cardamomo*] Lege *Cardamo* quod est nasturtium. *Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 668.

446, 3. *Noxarum*] Melius *mixarum*

436, 16. *In Italia Cotiliæ appellatæ*] Cutiliæ vocantur à Vitruvio Lib. VIII. c. 3. & Plinio Lib. XXXI. c. 2. vide Strabon. Lib. V. pag. 228. ed. Parisin. & ibi Casaubon. & pag. 1324. edit. Amstel.

447, 2. *Oris pedor*] Verum p. 449. ait: *Præterea oris fœtor ægrotantes afficit.*

447, 13. *Sentiunt*] In textum recipe vel *satiant*, uti correxit Dalechampius, is enim creditur auctor editionis Rovillianæ; vel *leniunt* quod minus ab elementorum ductibus recedit.

451, 10. *Variis extimationibus*] Forte *existimationibus*.

451, 22. *Frigidos*] Magis placet *rigidos*.

452, 2. *Cucurbitis rapidis forti raptura motis*] Bis idem dicit Aurelianus, qui alias solet priora interpretari. itaque reor excidisse *hoc est*, & legendum *cucurbitis rapidis*, hoc est *forti raptura motis*.

458, 9. *Item iis quæ superficiem corporis lacessendo jaculare videntur* &c.] Pro *jaculare* alii reponunt *osculari*, & mea opinione recte, quod subsequens verbum ἀνας͵ομωτικὰ confirmat satis aperte. imo adest locus parallelus qui exstat Morbor. Chronic. Lib. II. cap. 10. pag. 391. *Osculari enim inquit corpora nimia plenitudine, sive virtute medicaminum osculantium, quæ Græci anastomotica vocant.*

459, 2. *Et perseverante*] Malim *at*

467, 6 *Jungenda crura*] Lege vel *ungenda*, vel *inungenda*.

467, 8. *Prædato passo*] *Prædare* verbum *Cælius* frequenter usurpat, cum de præmittenda exhibitione vel cibi vel medicamenti agit; semper-

perque ea præpositione verbis juncta ordinem insinuat: *Tard. l.* 3. *c.* 7. *post cœnam imperat vomitum prædato passo aut vino dulci. Lib.* 1. *c.* 1. *prædato initio cui consummatio perfecta respondeat: prædato*, i. e. ante exhibito, vel propinato passo, quod non intellexit *Cornarius* cum *prædationem* h. l. exponit *cibi abstractionem*; cujus contrarium, nimirum ante-oblationem, requirit sensus & mens sana scriptoris: l. 2. c. 1. passionis (paralyseos) *prædata atque demonstrata significatione*, i. e. cum de nominis & rei significatione satis egerimus, *necessario curationem ordinamus.* isti verbo eleganter composito respondet alterum Plinio usitatum *præsumere* lib. 23. cap. 4. *de elæomolite seu oleo Syriaco: potores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum*, i. e. sumunt ante cum certamen subituri sunt. L. 30. c. 15. *ebrietatem arcet pecudum pulmo assus præsumtus*: L. 15. c. 22. *bibendi causa etiam venena conficiuntur, aliis cicutam præsumentibus.* L. 25. c. 2. de Mithridate, *quotidie venena bibit, præsumtis remediis.* & Theodoro Prisciano l. 2. c. 14. *Somni interdicendi sunt diurni quam maxime, & ciborum prohibenda præsumtio*, i. e. non cibandi sunt ægroti paulo antequam somnum capturi sunt: C. 15. *vini penitus præsumtio inhibenda est:* L. 3. c. 3. *convenit adpetere lavacra, cibos humectiores præsumere*, sc. antequam in solium descendant: & *Gariop.* lib. 5. c. 5. & 12. L. 1. c. 15. Nostro *præsumere* quoque est ante auferre; ut cum l. 2. c. 13. sanguine fluentibus suadet dare *poma & cydonia cocta vel torrida præsumto tegmine*, i. e. tosta & ablata cute, *farina conspersa*: eadem forma *præfacere*, dixit pro ante facere, ut *præcapere* in Epp. Plinianarum vetustis membranis, pro ante primumve capere: lib. 2. cap. 1. *præfacta vaporatione scarificamus* &c. cap. 14. *sinapismi ulceratione cutis præfacta adhiberi non possunt:* & lib. 5 cap 4. *sanguis ater & purulentus ex ulcere præfacto & dolore antecedente.* Malui *præfacta* præ illo vulgatæ lectionis *præfecta*, ut à participio verbi *præfici*, quod huic loco sua significatione non convenit, distingueretur participium verbi *præfieri*: qua ratione & noster l. 4. c. 3. *præcadentem podicem* dixit neutraliter, non *præcidentem* ut ab activi verbi *præcidere* significatione, quod alienum esset, ipsa locutione seu conjugandi modo nos abduceret. *præfactum* autem ut *benefactum, fabrefactum, malefactum, vacuefactum, calefactum, labefactum*, præpositione in Nominis vel adverbii, quod ordinem significat, classem transeunte. Notavi in Cœlio plurima verba ad hunc modum nove facta ad prius & posterius in actionibus denotandum. *præmoveri* l. 1.

c. 5. de partibus quæ priores reliquis moventur; *Quoties longe remota*, non adfecta, *præmoventur*, *transmissa commoditas sine partium curandarum*, laborantium, *commotione latenter advenit:* l. 2. c. 1. de Paralyticis: *præmotis igitur vel exercitis, ut supra dictum est, dabimus ut sella sedeant. Prætegi:* l. 1. c. 4. *adhibenda legatio, prætectis articulis ex lana*, ne videlicet articuli quassentur strictiore ligatura: cap. 5. *torrendum etiam corpus fervore solis, prætecto capite:* l. 2. c. 7. *adhibenda gestatio prætecto ore quo spiratio nulla tangatur injuria*, l. 3. c. ult. *phreniticis luce commotis oculorum prætectio* morbum videtur solvere. *Præcoqui:* l. 4. c. 3. *vinum quod sit præcoctum in cortice mali punici:* ibid. *lac bibendum præcoctum. Prælini:* *oportet concisas in vas fictile novum prælitum mitti*, ab. idem *prægypsari* est l. 3. c. 2. *Prætangi:* l. 4. c. 3. *venter leviter oleo Hispano prætactus.* l. 1. c. 5. partes etiam localibus adjutoriis prius *erunt prætangendæ & renovandæ. Præungi:* l. 4. c. 3. *immittendus digitus usque ad altiora præunctus adipe anserino. Præradi: Prærasis* capillis cucurbitam pubetenus adhibet. l. 5. c. 6. *Prælaxari:* l. 2. c. 1. *motus beneficio prælaxato ægrotante. Prævexari:* l. 1. c. 1. *caput etsi sua passione prævexatum non fuerit. prætinctum candens ferrum*, l. 1. c. 4. *præpotare*, *præbibere*, *prælavare*, *præpurgare*, *præroborare*, *præmollire*, *præsiccare*, *prætentare*, *prævaporare:* l. 1. c. 3. *prævaporabo loca. Theod.* lib. 1. c. 21. dixit *præfomentare:* Noster l. 4. c. 2. *præfovere.* omnia tempus & ordinem actionum, quas significant verba simplicia, includunt: & quod hisce simile est, apud veterem interpretem semibarbarum Oribasii, *præruina matricis*, quam alii procidentiam vocant, juxta Nostrum, *præcadentia*, ein surfall. *Reines. Variar. Lib. III. c.* 18. *pag.* 657.

474, 3. *Sinapismus usque ad cutis humorem* &c.] Lege *usque ad cutis tumorem*; sinapismus enim vi pyrotica cutem papulat, seu in vesicas elevat; tum *tabentibus*. Reines. Var. Lect. L. 3. c. 18. p. 670.

475, 3. *Diacapregias*] In appellatione *diacapregias* unica, triplicem ἀντιςοιχίαν admisit editor; rectum est dia-copraegeias; διὰ κόπρου αἰγείας: id Paulus lib. 7. c. 18. describit titulo σπογγίον ὑδρωπικοῖς, quod aquas hydropicorum exsugat si pellibus illitum corpori adponatur. *Reines. Var. Lect. Lib.* 3. *c.* 18. *p.* 670.

480, 14. *Medentium tardante consilia*] Rectius, ut in margine *consilio.*

482, 13. *Alterius*] Scribe *ulterius.*

483, 4. *Si res patiuntur*] Mihi arridet lectio margine expressa *si vires* pa-

patiuntur. Sequitur enim mox *quantum vires permiserint.* & in fine capitis pag. 491. *si vires patiuntur.*

Ophiten lapidem] Plinius Hist. Nat. Lib. XXXV. c. 7. 484, *ult.*

Si enim æquibilis æger fiat] Hoc est si detumescat, ut ita dicam, 485, 15.
seu corpus reddatur magis æquale; ita enim pag. 420. *ob æquandum corpus* dixit.

Refricatione] Recte *defricatione* reponi vult Dalechampius. 489, 5.

Discere] Omnino recipiendum est verbum *disjicere*, quemad- 490, 24.
modum *unguentis* pro *ungentis.*

Scricturam] Imo *stricturam.* 493, 28.

Convivantem causam] Monstrum lectionis. vera lectio est *conti-* 493, 29.
nentem, vel *conjuvantem* vel *comitantem.*

Cum passionis causam in extasin æstimaret quam præstabat fieri per 494, 21.
ensem & cutem &c.] Editores sensum satis adsecuti sunt cùm substituunt, *pass. causam intrinsecam*; & mox *fieri superficiem*; sed ista ab exaratis *in extasin & per ensem* nimis abeunt, eoque pro scriptura vetere & vera haberi nequeunt. Paulo concinnius videtur si legamus, *cum passionis causam in extis sitam æstimaret*, vel si hyperthesi peccasse notarios cogitemus, *causam intus sitam existimaret*, *quam præstabat fieri forensem sive cutalem. Præstabat*, i. e. præ oculis erat, adparebat. Forense est τὸ θύραζε, quicquid foris & extra domum est: translatè *ulcera forensia* Theod. Prisc. l. Phys. quæ extus cutem & carnes obsident; eoque distinguuntur ab exulcerationibus, collectionibus vomicis & apostematibus interaneorum: eodemque modo brachia & crura in domesticam & silvestrem partem dispescunt alii; illam adpellantes quæ corpus adversum spectat, hanc quæ aversum. *Cutale* pro cutaneo planè Cælianum est; ita *annalia* l. 5. c. 2. pro annuis; *intemporale* pro intempestivo l. 1. c. 4. l. 2. c. 14. & 11. *menstrualis fluor* l. 3. c. 8. pro menstruo; *aqua imbrialis* l. 5. c. 11. pro pluvia; *viæ mictuales* l. 5. c. 4. pro urinariis; *urinalia* pro diureticis l. 5. c. 1. *viæ sensuales* pro nervis lib. 5. c. ult. *cibi carnalis* Theod. l. 2. c. 11. *fortitudo vinalis* apud Macrob. l. 7. Saturn. c. 7. Mox lege, *velut latius patentia*; trahere enim solemus ad εὐρύχωρα, quorum meatus expediti sunt & laxi. in eadem vocula corrupta sunt etiam hæc l. 2. c. 5. ubi de signis catalepseos: *Sequitur patientes febricula & vocis amputatio cum oculis patientibus* (leg. patentibus) *& impalperatione*, h e. palpebrarum immobilitate & ad claudendum ineptitudine. Qui vocem amittunt quacunque de causa, dicuntur,

tur, φωνὴν ἀποκεκομμένοι à *Paulo* l. 3. c. 28. & vocis interceptio, φωνῆς ἀποκοπή: eademque metaphora Latini Græcorum imitatione *vocis amputationem* adpellant: *Reinef. Var. Lect. L. III. c.* 18. *p.* 670.

495, 3. *Argagatium*] Eſt quod Archagathus Medicus è Peloponneſo, qui primus omnium è Græcis in urbem receptus fuit, & tabernam habere mereri judicatus. Plin. l. 29. c. 1. invenit: Celſus iſtius medicamenti deſcriptionem ponit l. 5. c. 19. *Reineſ. Variar. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 670.

500, 23. *In qua ætate*] Optime *inquietati*.

500, 30. *Relevanda*] Sana lectio *relavanda*. niſi malis *elavanda*, aut *prælavanda*, quæ ipſe minus probo.

500, 32. *Tepore*] Verior lectio videtur *torrore*.

501, 18. *Illic enim ſpatium latius longaonis* &c.] Modum injiciendi inteſtinis ulceratis clyſterem curioſè deſcribit; apponendam eſſe podici fiſtulam uſque ad verticillum, impulſu levi, neque recto ductu contra oppoſitas partes, neque verſus ſuperiora, ſed ſenſim verſum os ſacrum injectionem fieri debere: *tunc illic enim ſpatium latius longaonis, cum appoſitione facta erit digitis detrahendus, quo caverna fuerat obſtruſa*; & ſiniſtra manu fiſtula ano ſc. inſerta ſervanda immobilis, & dextra folliculus moderatè complicandus ut liquor emulgeatur. Non intelligo quid poſt intruſum canalem detrahendum ſit, niſi concedatur ita emendare: *illic enim*, parte verſus os ſacrum, *ſpatium latius longaonis: tunc cotus appoſitione facta erit digitis detrahendus*, quo ſcil. foramen canalis fuerat involutum. monoſyllabum cum trium literarum tantum in charta ſpatium requirit quantum cotus, ut licet hoc in manuſcripto fuerit, illud tamen præ inuſitatiore notius, legerent non exercitati characteribus ſæpè carie ſituque obliteratis, aut tinearum blattarumque injuria ἡμίβρωσιν & mutilis noſcitandis: ſed id nauci non eſt, & omnino inducendum vel refingendum potius in id quod dixi. *Reineſ. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 671.

502, 11. *Spongiæ commodandæ*] Manus Auctoris fuerit *ſpongiæ accommodandæ*; elementa enim *ac* ſunt abſorpta à proximè præcedentibus, fere iiſdem elementis *ae* vocis *ſpongiae*. Ipſe Cælius ſupra Acutor. Lib. IV. cap. 10. pag. 102. *Odoribus autem tetris delectationem non accommodant*.

505, 2. *Quam diacertoſin vocant*] Diacertoſis vox eſt ignota, κήρωσις vero proba & uſitata. Gloſſ. Vet. Græc. Lat. κήρωσιν *caratura*, unde. διακήρωσις.

Sed

Sed solita] Alii rescribunt *solutum*, uti paulo ante hac eadem pagina *cum rosaceo oleo, & soluta cera miscenda.* 507, 29.

Et enatis matibus] Vel cæco patet legendum *enematibus.* 510, 11.

Paulo levius capite locato] Imo lege *levatius.* Vide Lexicon. 510, 29.

Lac præcoctum] Cælius ad fluores crassificando cohibendos, ulcera detergenda, & acrimoniam humorum temperandam dysentericis bibendum præscribit *Lac præcoctum, quod adpellant diacleon sive singulare*; addit etiam *cochleas, quas Latini marinos vel fluminales lapides accipiunt*, ex *igne* candentes & *pellucidas lacti immittendas*, & simul coquenda omnia dum lac veniat ad partem tertiam. Hoc lac illud est, quod Diosc. l. 1. c. 75. διαπύροις κόχλαξιν ἐξιμασθὲν, ςεγνωτικὸν γίνεσθαι τῆς κοιλίας, i. e. per ignitos silices (injiciuntur & ferri igniti laminæ) sero ex sucto fieri alvi constrictivum tradidit: ita quoque *Gal. l. 3. de Alim. Facult.* 10. *de simpl. med. fac. Paulus l. 1. c. 77. Trall. l. 8. c. 7.* Et cùm Græci κόχλακας, κάχληκας & κοχλάδας vocant λίθακας ἐν τοῖς ὕδασι, *Suid.* Lapillos perpetua in aquis volutatione orbiculatos & politos, æstuque in litora conjectos, huic rei privatim requisitos, placuit nostro, quasi indifferens esset, *cochleas* inde facere, cum *cochlacas & lac diacochlacôn* debuisset. Quod vero adpellat *singulare lac*, non ipsi sed descriptoribus imputandum est; ipse enim *silicare* scripserat. Diversum ab hoc est quod σχιςὸν dixerunt seu fissile: Noster l. 4. c. 1. *accuratum* & cap. 3. *catharticum.* Id enim quia caseosæ seu terrestres partes secretæ sunt coctura & colatura, ventrem turbat & solvit; error igitur *Cardani* manifestissimus est, qui scissile cum silicari confundit, & bilem educere, simul purgare ulcera, adstringere, & mitigare dolores scribit *l. 3. de San. Tu. c.* 13. Hoc evaporato sero crassescit & stringit: illud separato caseo tenuescit & laxat. *Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 671.* 513, 3.

E salsiore pascua] Rectè; non *pascuo.* Usi sunt hac voce Arnobius ad Psalm. 22. pag. 51. *In loco pascua collocata, super aquam refectionis educata*; & Tertullianus in Apologet. cap. 22. *Et quæ illis accuratior pascua est, quam ut hominem à recogitatu veræ divinitatis avertant præstigiis falsæ dominationis?* 513, 10.

Supradictus ex regula motus] Malim *modus.* sic enim pagina sequenti 515. *ut destinatus impleatur modus.* 514, 30.

Quam Græci ὀῤῥὸν appellant] Scribe vel *quod* vel *quem.* 515, 31.

Crassius effectum ac viscosus] Præcedens comparativum *crassius* satis aperte probat legendum esse *viscosius.* ibid.

517, 1. *Rotundata frustra*] Abundans elementum *r* expunge, ac lege *frusta*.

519, 2. *Uvam fabrilem*] In diæta cœliacorum & diarrhoicorum commendat *uvam*, *& magis fumi vapore siccatam*, *quam fabrilem adpellant*. Ex privatis Romanorum rebus est, interque desita hodie, in fornacibus ferrariorum fabrorum suspendi consuevisse uvas, ut fumum scil. biberent, & fierent hoc modo passæ. Gratiam enim iis, uti vinis quoque & caseo, adferre putabatur; *Plin. l.* 14. *c.* 1. *& cap.* 4. *quas suspendas duracinas*, *ammineas majores vel ad fabrum ferrarium: pro passis hæ rectè servantur*. Levia videntur ista, scil. cum indicatæ sunt origines; quas qui ignorant, quam varia, quam speciosa & ex altissima eruditione repetita, de uvis fabrilibus commenturos esse putas? *Theod. Prisc. l.* 2. *c.* 12. uvam fabriciam adpellat: quam cave mutes in *Apiciam*, de qua *Plin. l. d. &. Macrob. l.* 3. *Saturn. c. ult.* Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 676.

520, 11. *Vel quia in pulmentorum* &c.] Pro *quia* autumo scribendum *qui*.

520, 34. *Jam dudum docuimus*] Nempe pag. 518, 29. 30.

521, 11. *Diacapaneos*] Ne de capaneo nugemur, est *diacappareos*, Oribasio tributum ab Aët. t. 4. s. 3. c. 11. emplastrum. *Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 670.

524, 24. *Et est difficile celer*] Alii rescribunt: *Et est difficilis ac celer*. Mihi sanus videtur locus, modo *difficile* interpreteris rarius, quod indicare atque flagitare videtur vox sequens *frequentius*. Vult enim dicere Cælius, si bene capio ejus mentem, dysenteriam aliquando, & raro seu rarius esse morbum celerem, frequentius tamen esse morbum chronicum seu tardantem passionem, lentam, & cum tempore homines consumentem ac tollentem. Fateor duram esse admodum loquendi formulam, ac verbum asperum; sed quis iverit inficias non sexcenta talia apud nostrum auctorem aliosque Afros occurrere.

531, 15. *Solio*] Apulejus c. 94. jubet in *solium descendere*. Optime. Nam gradus in hunc usum exstructos fuisse, monstravit balneum marmore incrustatum Romæ. Cujus hic typus exhibetur. *Rhodius ad Scrib. Larg. pag.* 464.

536, 12. *Quidam communiter mortuos lumbricos ajunt gravia denunciare: siquidem ostendant inesse corpori ruptionem.*] Excidit syllaba *cor*, quod in proxima esset; restitue, *corruptionem*. Reines. Var. Lect. Lib. 3. c. 18. p. 672.

Apol-

Apollonius Memphites percunctativo, sive universali modo, quem Græci catholicon vocant] Retulerat alios qui diversum circa præsagia é lumbricis statuissent, distinctione utentes; nunc universale Apollonii pronunciatum addit: *Modo perunctativo*, i. e. cuncta uno quasi fasce complectens, ὡς καθόλȣ εἰπεῖν, per cuncta, quæ de re vel dixissent alii, vel dici potuissent, discurrens eaque seponens. *Cunctari* Latini dixerunt quasi ad cuncta oblata hærere & morari: cúm enim cuncta alicujus negotia pensanda & excutienda sunt, penitus mora intercedat necesse est, & *percunctari* cuncta mentis agitatione perambulare, cunctis inhærendo explorare, eadem veluti dinumerando; unde lexicis ἀριθμεῖται, ἐξετάζεται: quod & *percunctari*, q. d. conto, quid in alto maris subsit, tentare & inquirere; cui rei catapiraterem, linum cum massa plumbea adhibent nautæ: noster autem *percunctativo* imponit significationem *generalis*, *communis*, *universalis*; novè; sed satis ad id quod usitatum erat veteribus, mea quidem sententia, commodè, & quod recipi à Latinis mereatur. *Barthius* pruritum ne *universali dicto* mutaret in *universali ictu* l. 38. c. 3. compescere poterat pronomen relativum *quod*, nisi nimium iste invaluisset. Imo percussos *universali ictu* (quem nonnisi de apoplexia fortissima, *Hor. Augenio* l. 11. ep. 40. maxima, acutissima interpretari possumus) *supervivere duobus vel tribus diebus* nemo sanus de fæce hominum, nedum *Cælius* tanta cum litteratura Medicus & Medicorum omnium judex quidam è prima decuria dixerit, & hunc tamen tanti absurdi reum facit cum sua emendatione *Barthius*. Th. Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 17. p. 648. 537, 1.

Denique Hippocratem ferri] Quidam *fari* legunt; ego vero *ferri* expono, tolerari, seu admitti; audiri. 537, 14.

Decoctione noxarum] Alii, & rectius *myxarum*, quomodo rescribendum pag. 541. duobus locis. 539, 10.

Cervini cornu serragine aspersa, quam Græci rhinen vocant] Ῥίνη radula vel lima est: πρίσις serra; πρίσμα, serratura: ῥίνημα, quod limâ deteritur, vel serra: confundunt tamen. Repone rhinema, addita finali. Mox (pag. seq. 542, 6.) abjice capitalem, *trophemata:* rectum enim est *rhophemata*, ῥοφήματα, sorbitiones. *Reines. Var. Lect. Lib. III. c.* 18. *p.* 671. 539, 20.

Scilla concoquenda, tum terenda diligenter, ac deinde chamelæa, anchusa atque creta admiscenda squillæ] E duobus simplicibus promittebat catapotia; nunc format è quatuor rebus. Nos 542, 13.

ut sibi constet anchusam hinc & cretam; quà pro nomine accapitur, ejicimus: scripserat enim Cælius, *contusa atque creta*, i. e. cribellata, secreta; per cerniculum trajecta. *cernere* sic usurpat Theod. Prisc. l. 4. *Thymum Hispanum tundis & molliter cernis.* Paul. Æmil. l. 1. de Re Rust. c. 19. *supra marmor tusum cernatur* Participium *cretus & cernitus*, Palladius Nov. t. 22. *Cineris bene creti quantum manus utraque gestabit.* Noster l. 2. c. 4. *coralli tusi pulvis cretus.* Theod. ibid. *Lomentum fabacium bene cernitum; & cineres de fornacibus optimè cernitos.* Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 672.

544, 4. *Quos quidem esse nullus*] Legendum *Ægros quidem esse nullus virorum credit.* Barth. Advers. Lib. XLIII. c. 21.

544, 7. *Singulis Spartanum sufficit sua*] Emacula, *Sparta non sufficit sua.* Reines. Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 673.

544, 8. *Sparta non sufficit sua*] Legendum *Spartæ non sufficiunt sua.* Munus generationis à natura viris indultum Spartam ipsorum dicit, quam impudenti illo abusu migrant, & in alium sexum transeunt. Notum proverbium, quod refertur à Diogeniano & Suida, sed pro tam noto habetur, ut à neutro enarrationem meruerit. *Barth. Adv. Lib. XLIII. c. 21.*

544, 10. *Divina providentia certis destinavit officiis*] Ut nimirum cuique sua Sparta exornata limitibus sit suis attributa. *Barth. Adv, l. 43. c. 21.*

544, 11. *Alliciunt veste atque gressu* &c.] Puellarum gradum gestuosum, quem Apulejus describit Libro X. affectabant apud Romanos molles viri, indigni sane eo nomine, ut ad turpissimam libidinem viros veros allicerent, teste Cælio Aureliano. Atque hæc quidem tam usitata perditis moribus erant, ut morborum vice haberentur, & remedia velut corporis adfectionibus à medicis quærerentur, ut ex eodem doctissimo medico constat, qui deliria illa obscœnissima confutat; *Fœminari* appellans, illas gesticulationes usurpare; scitè admodum. Talem fœminationem in monstroso suo homine nobis præfigit etiam Claudianus noster, colli jactationem muliebrem nominans, ceterorum membrorum premens, ne quid generoso carmini obscœnitatis immitteret. Graves vero & cordati homines etiam in feminis gestus tales vituperant, & cavendos monent. Basilius scriptor vetus & præclarus in parænеticis: *Sapiens vir mulierem respuit gestuosam, stultus autem concupiscens eam supplantatur* &c. Barth. Advers. Lib. XLVIII. c. 3.

ibid. *Volentes alliciunt veste & gressu*] Barthius Adversar. Lib. IV. c. 3, pag.

pag. 161. ubi hunc locum aliorum ſcriptorum teſtimoniis illuſtrat, legit *nolentes*, quemadmodum & Adverſariorum Libro XLVIII. cap. 3. pag. 2244. ubi pluribus hominum mollium ac cynædorum deſcribit mores ac greſſus. De meretricibus vero viatores inhoneſto corporis ſitu allicientibus egregius locus eſt apud Ezechielem cap. XVI. comm. 25. interprete Xantho Pagnino, omnium optimo ac fidiſſimo. *Ædificaſti tibi excelſum, & feciſti tibi excelſum in omni platea, ad omne caput viæ ædificaſti excelſum tuum, & abominata es decorem tuum; & aperuiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas.*

Quibus forte deferunt] Illud *quibus deferunt* viros graves denotat, 545, 15.
quorum reſpectus eſt apud improbos illos. *Deferre* enim alicui, eſt eum ſuſcipere, colere, venerari. Quod ideo hic annotandum arbitratus ſum, ne quis in obſcœnam partem ſevocaret, ad quam itidem *τὸ deferre* abſtrahitur. *Barth. Adverſ. Lib. XLIII. c.* 21.

Invidentia] *Invidentia* eſt ardor libidinis, qui rivalem omnino 544, 24.
pati non poteſt. *Barth. Adverſ. Lib. XLIII. c.* 21.

Corpus fœminando] *Fœminare* pervenuſtè dicebant veteres. Ne- 545, 9.
que mutari hoc verbum debet, dictum enim à fœmina, ut ſubare à ſue, catulire à cane. *Barth. Adverſ. Lib. IV. c. 3. p.* 160. & *Lib. XXIII. c. 2. p.* 1119.

Et naturalia ventris officia celebrante] Malo *veneris* quam *viri* 546. 18.
recipere.

Animorum nunc faciendo] Quid ſi legas *animo eorum*, ſc. viro- 546, 19.
rum & mulierum.

Quod in ipſis nondum eſt illos deſeruit] Ita emendavit hunc locum 546, 25.
Caſpar Barthius Adverſar. Lib. XXII. c. 13. Verum corruptus hic valde locus difficulter videtur reſtituendus; conjeci tamen olim num poſſet legi: *quòd in ipſis non eſt, dum illos deſeruit.* nempe vis venerea. vel, *quod in ipſis eſt, nondum illos deſeruit*; id eſt, illa vis venerea, quæ in ipſis eſt, nondum illos, nempe ſenes, deſeruit.

Fluoris tentus] Omnino legendum *fluor retentus*, & mox *inferio-* 547, 20.
ribus pro *interioribus.*

Sæpe ſequetur] Scriptum fuit *ſequeitur* pro *ſequitur* more vete- 559, 9.
rum. feſtina manus omiſit litteram *i*, vel vetuſtate eſt abolita, vel ab imperito librario omiſſa, unde natum vitium, ſenſus enim exigit ut legatur *ſequitur*.

Aut exilientes cyathis, quo ferramenti tollantur, quod nos laureolum 559, 30.

dicere poterimus] Ineptam distinctionem amove & lege *cyathisco: quo* pro *co:* uti lib. 3. c. ult. *quilen* scripserant pro *cilen*, κοίλην. cavam, & *arquata* sella ap. Arnob. l. 2. pro *arcuata*. Cyathiscus est pars specilli concava ad cochlearis instar, qua vel infundi medicamina vel eximi anfractibus & sinubus quid potest. *Nicolaus Alex. Sect.* 48. *n.* 6. κυαθίσκῳ μηλωτρίδος, auriscalpii ea parte utitur ad expurgandas congestis sordibus & infuso oleo aures. *Scribon. Larg. n.* 227. & *Marc. c.* 31. exulceratas hæmorrhoidas & casuras propediem, eadem instrumenti parte sensim tentat, & movet ut celerius excidant. Hippocrates τὸ πλάτος μήλης adpellat, quia specillum altera parte sit acutum & capitatum: ipsi ferramento λαυρομήλη *lauromele*, transpositis τοῦ *laureolum* elementis, nomen est, ἀπὸ λάυρου, quod latum sit altera extremitate & cavum, ut *pyrenomele*, quod pomellatum est & capitellum instar nuclei præfixum habet. Hæc è veterum Græcorum chirurgia, quam totam pænè abolitam dolemus, reliqua ceu fractas tabulas nobis conservarunt Latino Barbari: absque *Silvatici Pandectis* enim *& Simonis Jannensis Synonymis* fuisset, hunc locum *Cælii* de *cyathisco* & *lauromele* nec emendare nec interpretari potuissemus. *Silvat. c.* 498. *Lauromelis Græce instrumentum chirurgicum: seu quiasciscon:* quæ depravata alludunt ad κυαθίσκον, & hinc corrigenda sunt: item c. 596. *Quiatistrum est nomen ferramentorum ocularibus morbis aptorum: & quiacistromeli, Demosth.* quod Græcis erat κυαθισκομήλη, h. e. specillum cum cyatho seu lata cavitate. *Reines. Variar. Lect. Lib. III. c.* 16. *p.* 673.

560, 4. *Vel eorum colligationibus*] Vel excidit verbum aliquod quo cum construas *eorum*; vel reponendum erit *membrorum*. Sic enim supra Acutor. Morb. Lib. III. c. 7. p. 208. *Spasmum vero in colligationibus membrorum fieri sensit.* nisi malis *nodorum*, quæ vox statim sequitur: *Hi enim plurimas colligationes nodorum naturaliter habent.*

561, 12. *Radice Argallici*] Lege *ali Gallici:* hoc enim nomen esse symphyto apud quosdam tradidit *Scribon c.* 21. Habet *Ruellius in Diosc. l.* 4. *c.* 8. *Rivius ib. & Pena in adv.* eam radicem contrariis viribus esse, habere aliquid quod incidat, quid quod astringat, aliudque quod discutiat; humectare etiam nonnihil & emollire ajunt: unde paregoricum articulorum dolentium non inefficax esse convenit. *Reines. Var. Lect. Lib.* 3. *c.* 18. *p.* 673.

565, 25. *Alii acopum ex rana rubea in Podagricis* &c.] Φρύνον seu rubetam, dictam quod inter rubos senticetis & dumetis moretur, nescias an Ca-

Cælius à rubo adpellatam similiter existimet, an à colore; ita mirifica ejus oratio est; an scripsit, *rana rubeta*, uti *Plin. l. 32. c. 5*? Acopum vero è rubetis describit. *Aetius tetr. 3. s. 4. c. 44.* Mox lege, *Alii marini vituli adipe pedes unxerunt.* Adipem enim *Plinius* & *Kyranides* commendant. Vulgata lectio duplici ratione vitiosa est, & quia acopum vituli marini, cujus tamen linea sequente meminit, è bellua vivente oleo cocta insinuat, & quia unctionem omisso è qua materia fieri ea debeat. *Reinesius Var. Lect. Lib. III. c. 18. p. 674.*

Item vesicam, quæ sit nervosæ qualitatis] Legendum censeo vel *quum*, vel *quòd*, (posterioris enim sæculi librarii simpliciter ponebant litteram *q* apposita lineola, quæ pro vario situ plane alium ac alium sensum indicabat,) vel *est*. 566, 15.

Nihil adprobat] Lege sic, *vinum adprobat*: quod è refutatione Cælii, *vinolentia nervos amputari, phlebotomia patientes impleri partes*, colligi potest. Quorsum enim vini noxam enumeraret, nisi Themison, cui sic respondet, vini usum suasisset? *Reines. Variar. Lect. l. 3. c. 18. p. 674.* 567, 1.

Et viri mulieres, & habitudine plenis tensiores] Optime Lugdunensis editor *viris* & *tenuiores*. Hinc infra cap. 10. pag. 585. pro *intestinis tensioribus* malo *tenuioribus*, seu uti legitur pag. 586. *teneribus*. 567, ult.

Ut colaturæ liquidæ calorem fingat] Primùm dubius posueram *luridæ* an *lividæ*; postea adscripsi, num posset legi *limpidæ*, uti supra Lib. I. c. 1. Chronic. pag. 279. *liquore limpido*. Verum cum succurrat Horatium Lib. IV. Od. VII. dicere *liquidis coloribus*, receptam servo ac probo lectionem. 568, 16.

Cum renum fluor pinguis acceperit] In margine *acciderit*; bene; quid si *accesserit* legatur. 568, 23.

Et præterea ægrotantibus supinus exitus urinæ facilior] *Supinis* mihi verior videtur lectio. 570, 24.

Defixo capite super latus pedibus sese locaverunt] Lugdunensis editor *latis sedibus*, è quibus primum formabam *elatis pedibus*; postea vero accuratius examinato loco *sublevatis*; quo loquendi genere utitur Cælius infra pag. 573. *& si sanguinis fuerit fluor, clunibus prominentius sublevatis.* 570, 26.

Digitis immissis in muliebrem sinum] Sinus apud Cælium Aurelianum sunt *loci fœminei*; quo allusit Cicero Philippic. II. cap. 25. *Venisti Brundusium in sinum quidem, & in complexum tuæ mimulæ.* 570, 29.

Barth.

Barth. Adversar. Lib. XXXVIII. c. 11. p. 1740. Videsis Daniel. Fessel. Advers. Sacror. Lib. II. c. 19.

571, 6. *Aliquando crassiora & calida, aliquando arenosa* &c.] Inepta prorsus vox *calida* est expungenda: verum an *pallida* sit substituenda, dubito; cum probabilior videatur, saltem mihi, qui nemini conjecturas meas obtrudo, *olida*, id est fœtentia, malum odorem spirantia. *olidum* enim plerumque sumitur in malam ut ita dicam partem, ut *olida capra*. Horat. I. Ep. V. ℣. 29. *Sed nimis arcta premunt olida convivia capra.* ubi Vet. Scholiast. *male olentis*, *fœtida*. Martial. X. 37. *Hic olidam clamosus ages in retia vulpem.* Auctores meæ conjecturæ sunt Hippocrates Aphorismo 81. sect. IV. quem ita interpretatur Celsus de Re Medica l. II. c. 7. p. 60. *Si hac* (urina) *crassa carunculas quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si bullat, aut male olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit* &c.

574, 7. *Oscitatione*] Sribe *osculatione*: intelligit enim eam sanguinis excretionem quam per ἀναστόμωσιν, h. e. dehiscentibus & dilatatis vasis fieri docent medici, diversam à reliquis quæ διαιρέσει, divisura, & διαπηδήσει rarefactis venis contingunt. Eas causas solutionis sanguinis enumerat de sententia Demetrii l. 2. c. 10. ponitque aliam cum incisura, aliam sine incisura; & hanc fieri vel viarum raritate, (ita enim legendum est, non *varietate*) vel expressione sive sudatione, vel debilitate retentricis, vel osculatione à plenitudine aut medicaminibus *osculantibus*, quæ ἀναστομωτικὰ, *aperientia*, vocant: l. 2. c. 13. *osculatio venarum ex redundantia materia veniens fluorem sanguinis faciat:* & c. 10. l. 5. *osculatio vomica* est ejus eruptio, apertura, exitura. *Reines. Var. Lect. l. 3. c. 81. p. 674.*

574, 25. *Admonitione cessante*] Loquitur de hæmorrhagia è vesica seu hæmorrhoidibus suppressis, quas sequitur dolor circa pubem vexans cum tensione inguinum. edita lectio sensum nullum habet *admonitione cessante*; itaque lege *vexante*. Reines. ad Daumium Epist. X. p. 30. Ratio hujus corruptelæ petenda est è modo scribendi veterum librariorum, qui loco *X* semper ponebant *S* vel *ss*, ut ostendo *in Var. l. 3. c. ult.* quem non intellexere editores. *Reines. ad Nesteros Epistol. 53. pag. 99.*

574, 28. *Supradictorum relatione*] Lugdunensis editor in margine posuit *relevatione*; sed verisimilius longe *relaxatione* restituit *Reines. ad Nesteros Epist. 53. pag. 99.*

Sæpius

Sæpius Latinavimus] Supra Acutorum Morborum Lib. II. c. 1. pag. 75. dixit, *Latinizare*, ut *Soranus vero, cujus hæc ſunt quæ Latinizanda ſuſcepimus*. Verum utrumque verbum uſurpatur. Gloſſar. Latin-Græce. *Latino* Ῥωμαΐζω. 576, 22.

Quam uretan vocant] Reſtituendum arbitror, *quam uretram Græci vocant*. Excidit enim vox *Græci* quæ reddenda eſt variis locis, ut pag. 571. l. 27. ubi pro *quam urian vocant*, velim legas *quam iſchuriam Græci vocant*; teſte ipſo Cælio pag. 574. *quam Græci dyſuriam vocant*; *vel uriam* ſcribe *iſchuriam*. Adde pag. 582. l. 28. 576, 22.

Vertigo veretri fit[Alii *tentigo* quæ lectio firmatur verbis Aureliani, qui ſupra pag. 248. ait: *Hanc enim accipientes in venerem provocantur, cum tentigine genitalium partium.* 581, 7.

Demetrius Apameus] Videtur hic idem qui ſupra Acutor. Morb. Lib. III. c. 18. p. 249. vocatur *Demetrius Attalus*, ſiquidem in eodem affectu idem citatur ſignorum liber. 581, 11.

Ait enim ſemen] Literarum leviſſima tranſpoſitione Lugdunenſis editor eleganter reponit *ſenem*. ibid.

Ac tarde] Imo *At* uti & pag. 584. *Ac ſi* lege *At ſi*; quamquam Cælius admodum delectetur vocula *ac*. 581, 17.

Etiam munia adjungemus] Optime *communia*. 538, 5.

Vel iniquitate corporis] Si inuſitatam loquendi formulam, Cælio noſtro admodum familiarem reſpiciamus, ſcripſerit fortaſſe *inquietate* pro inquietudine, jactatione. 583, 8.

Nam Græci ὑδατισμὸν *appellant*] Nullus dubito quin ſincera lectio ſit *quem*. 583, 23.

Cum protropo vino aut ſquillitico] Uſum ſcillæ, aceti & vini ſcillitici omnibus cavendum eſſe, qui de interna exulceratione ſuſpecti ſunt, monet *Dioſc. lib. 2. c. 202. l. 5. c. 25. & 26.* & *Cælium* empyicis exhibere crederemus? Abſit. *Scybeliticum* propinavit, quod idem cum protropo. Archigenes apud Aetium in abſceſſu hepatis humores ad excluſionem parat *vini Scybelitæ, Theræi ac protropi ſimiliumque potu, tetr. 3. ſ. 2. c. 4.* Reineſ. Var Lect. L. 3. c. 18. p. 675. 593, 11.

Ob eruptionem non in febribus factam vel in fundo collectionis] Lege; *Ob eruptionem in lateribus factam; non in fundo collectionis.* Reineſ. Var. Lect. Lib. 3. c. 18. p. 675. 594, 4.

Volutatione in palæſtra varia, quam Græci celadiam atque choricomachiam vocaverunt] Exercitationem coryci & pilæ memorat II. de Sanitat. tuend. Galenus. Κώρυκον autem ſacculum ſignificat, ut pugil- 597, 16.

gillatorii follis ludus videatur. *Adrian. Turneb. Adverſ. l. X c.* 10.

600, 1. *Gingivas in putredinem mittunt, atque os odore fœtant, retroſtomachum limant*] Interpunctione laborat ſententia; tum depravatione. Scribe, *os odore fœdant tetro.* Si liceret ultra ſcalpellum immittere huic ulceroſo loco, mallem *fœtidant:* verbum enim *fœdare* tantùm ſordes inſinuat; hic vero de δυσωδίᾳ, odore percuſſibili malo ingratoque oris, quem vomitus crebri inducant, præterea ſermo eſt. *Fœtidare*, facere ut fœteat: ut *fluidare* noſtro hoc cap. fluidum reddere: *tepidare Plin. l.* 17. *c.* 26. de cura vitium ne eas frigus adurat: *humidare* apud *Gariop. l.* 5. *c.* 33. *&* 38. *Succidare*, quod l. 2. c. 8. Plinio Valeriano reſtituimus; idque rectè feciſſe putamus, cum eodem verbo eundem *Plinium* uti interea reſciverimus: ſic autem iſte l. 1. *mel in quo apes mortuæ ſunt effectuoſiſſimum erit ad lanam ſuccidandam. Candidare*, dealbare; *Gariop.* l. 3. c. 84. *pannis rudibus non à fullone candidatis.* Non repugnabo tamen, ſi quis *Cælium* verbum *fœtare* activa ſignificatione novè formaſſe contendere velit; eſt enim talium mirè artifex: ut cum *elogiavimus* l. 5. c. 4. pro elocuti ſumus, recenſuimus: *latinavimus vim vocis* pro Latinè interpretati ſumus: *frigorare* l. 4. c. 1. pro refrigerare: *reſimplicatum linteum* l. 5. c. 1. pro duplicatum: *papulare & puſtulare* dixit l. 3. c. 4. & l. 5. c. 1. pro *puſtuloſum reddere.* Reineſ. Var. Lect. L. 3. c. 18. p. 675.

600, 12. *Corpora fieri tenuiora, limitatione quadam animi*] Emendandum *limatione.* Quod ait *limationem* animi, firmatur ab Aetio qui animo ſe motum ob nimium diſciplinarum ſtudium vidiſſe dicit, & vinitorem (quod mirius) ob vinetorum nimiam curam; adeo ſua cuique ſtudia perniciem parere poſſunt! libro VI. c. 23. Poteſt tamen & *limitatione* retineri in Cælio, modo eamdem vim verbi agnoſcamus in uſitatiore quam in eleganti, & ipſo non vulgari tamen, conſpicimus. Nimium autem ſtudiis affixos eleganter Aretæus dicit famem pro cibo habere, vigilantes ſomniare & talia, Lib. II. de Sign. diuturn. cap. 6. *Barth. Adverſ. l. XLI. c.* 25.

THEOD. JANSS. AB. ALMELOVEEN

LEXICON CÆLIANUM

sive

INDEX VERBORUM

quibus utitur Cælius Aurelianus.

Coæ-

Con-

D

quo-

E.

G

In-

L.

Mo-

Vide

Pau-

Po-

Re-

San-

T.

INDEX II. AUCTORUM

a Cælio Aureliano laudatorum.

Chry-

INDEX III. RERUM

quas Libri

CAELIANI

continent.

 gis

F.

pars

L.

Te-

T.

V.

FINIS.